HOMILIARVM DOCTISSIMI VIRI D. Iohannis Eckij, unicæ hoc seculo Christianismi aduersum quoscunq; hæreticorum insultus columnæ, Tomus IIII. peculiariter agens de septem catholicæ ecclesiæ Sacramētis.

Pro Conventu FF Min. Reg. Obs. Marcodurano.

Hæc legant qui uel irrident adhuc, uel nesciunt sacramenta dei, Virtutem ut uideant, intabescantq; relicta.

Cum indice nouo, copioso pariter & optime digesto.

Coloniæ, sumptu M. Godefridi Hittorpij, prælis Eucharij Ceruicorni, anno Christi nati 1538. Paulo III. Caroso V. Ferdinando I. orbi Christiano præsidentibus.

S. D. N. PAVLO III. PONT. MAX.

post oscula pedum beatorum, dei gratiam & uirtutem.

IMmodice perfusa est gaudio Germania beatiss. pater, quid Germania? totus inquam Christianus orbis, cum dei nutu ad summum illud pontificatus fastigiū, unanimis sacri collegij uotis te euectum intellexit. Et cum primis nos, quotquot in urbe aliquando fuimus, qui pietatem animi tui genuinam, facilitatē dexteritati coniunctam ac eruditioni, nō sine admiratione, præsentes suspeximus. Hinc omnia nobis pollicemur, quæ ab optimo pastore, Christi uicario expectari possint. Modo curet S. T. id esse quod audit: & in primis sanctum concilij œcumenici negocium, uane sæpe promissum, ab aliquot seculis non exhibitum, ita inuicto animo, unà cum Cæsarea maiestate, ac reliquis Christianis potentatibus promoueas, ut ecclesiæ à tot hostibus afflictæ, & tam laceræ, tandem consulatur. Et sic omnino existima, hāc coronam à deo iam centum annis in id tibi fore reseruatam: quare gloriam tuam ne des alteri, sed tene quod habes, ne coronā tuam accipiat alter. Quod autem clementer admodum S. T. per literas suas in forma breuis, dignata est me homuncionem hortari, ut hoc tempore studium pietatis ad catholicam fidem defendendam, adhibere uelim: præstat obsequiosum animum facto potius quàm phaleris uerborum declarare. Ecce qui iam pridem chalcographorum opera primam partem operum aduersus sectas publicaueram de primatu Petri, & de pœnitentia, secundam item partem de sacrificio missæ, de Purgatorio, de imaginibus non tollendis: exhibui tandē quintā partem declamatoriam hominibus nostræ linguæ, in quatuor tomis: multorum autē etiam illustrium, pulsatus precibus, curaui ut latine lo-

quærentur: ex quibus tres priores sub Clemente septimo fe. re. emisimus. Iam uero quartum tomum de Sacramentis, cum utilem, tum nostris necessarium exhibemus, iussu reuerendiss. cardinalis Mogũtini, principis & uirtutibus, & dignitatibus, & natalibus excelsi, ac studiorum Mecœnatis pientissimi, ab initio à nobis editum Germanice, quem S. T. nuncupatim dedicatum, latinum theatro orbis exhibemus. Quo opere abunde testatum arbitror, oĩa me pro ecclesia, pro fide, pro s. ap. impigerrime facturũ. D. O. M. diu nobis seruet S. T. incolumem. Ingoldstadij Baioariæ prima Martij, Anno gratiæ M. D. XXXV.

S. T.

obsequentiss.

seruitor

Ioh. Eckius.

SYLLABVS EPISTOLAE GERMANICAE AD REVERENdiss. ac Illustriss. principem Electorem D. Albertum cardinalem Moguntinum, Germaniæ primatem &c. marchionem Brandenburgen. ducem Stetini &c.

Piritussanctus, quẽ Christus dedit apostolis & toti ecclesiæ consolatorem & doctorem ueritatis, locuplete suo munere functus est per canonicos scriptores, sacra concilia, & sanctos doctores, qui eius inspiratione & adflatu scripserunt, diffiniuerunt, ac declararunt, quæ ad ecclesiæ ædificatiõem utilia fuerũt, opportuna ac necessaria, ut uere dicere possimus cum Iohãne, Vnctio docet nos de omnibus. At obstinatior est hominum malitia, q̃ quod scriptis & definitionibus eorum obediat: sed sicut Dathan & Chore & Abiron, & persæpe Iudæi restiterunt Moysi, deo adhuc pręsentiam suam in terribili fumante monte Sinai, buccinis, tonitruis & fulguribus attestãte, ita hodie deus permittit huiusmodi cæcitatem, & duritiem schismaticorum in ecclesia, quemadmodum & ipse, & S. Petrus, S. Paulus, S. Thaddæus hæc

[Margin: Iohã. 14. Iohã. 16. 1. Iohan. 2. Num. 16. Exo. 19. & 20. Matt. 24.]

omnia prædixerunt Quomodo autem pij fideles debeāt esse instructi in hoc periculoso tempore, docuit nos Paulus, Thessalonicen. scribens, Rogamus uos fratres, ut noueritis eos, qui laborant inter nos, & præsunt uobis in domino, & monent uos, ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum, & pacem habete cum eis. & præmiserat, Consolamini inuicem, & ędificate alterutrum sicut facitis. Vtinam omnes principes & rectores cum subditis, paruissent iussui apostolico, sicut reuerendissimus antistes Moguntinus, q bullam pontificiam, edictū Cæsaris aduersus Lutherum, adhibitis paternis admonitionibus per omia sua dominia, mature & grauiter curauit publicari, inobedientes mansuete primum, dein uirga apostolica ad saniorem mentem reuocare studuit. Calicearios laicos primum ex curia sua abmādauit, deinde ex dominijs suis proscripsit: unde furiosi apostatæ Lutheri uespas & œstra in se concitauit, ut illius famam atrociter ac seditiosissime proscinderēt. Oculatus sum testis & auritus, qua diligentia, quanto studio schismaticos ad concordiam in comitijs Augustæ & Ratisbonæ reducere sategerit. Eodem zelo, cum auide legeret, & secum circunueheret homilias nostras de Tempore, ut uocant, & Sanctis, iussu Bauariæ principum per me editas, uisum est illustriss. suæ D. ex re fidelium esse, si quartum tomum de Sacramētis subijcerem, quod filij Amon & Moab hostes ecclesiæ hic maxime insaniant. Iussit ut eum facerem. sacrosanctum existimaui ta[illegible] præsulis iudicium, & deo adiutore feliciter absolui, ac celsitudini suæ dedicatum, cum mei commendatione, typographorum opera in mundum sparsi Deus Mecœnatem pientissimum diu seruet incolumem.

1. Thess. 1.

2. Petri. 2.
Iude. 1.

1. Thess. 5.
Card. Moguntinus.

A calice quem in communione necessarium asserunt.

SOLI DEO GLORIA

INDEX RERVM AC VOCVM MAxime scitu dignarum Tomi quarti Homiliarum Eckij de Sacramentis, summa Bartholomaei Laurentis opera nunc primum congestus.

Corrigantur in exemplari ipso numeri isti sequentes, 322. 377 416. 474. 612. 616. 617. 620 621. 624.

REGESTVM HOMILIARVM HVIVS QVARTI TOMI DE Sacramentis per Eckium.

Quę inter excudendum homilias sequẽtes, obmissa sunt hebręa nomina, ea studiosus lector ex hic subiectis in sua reponat loca.

Pagina 1. *linea* 20. שמר *pa.*5. *lin.*15. שקר *pa.*163. *lin.*31. משח *ibidẽ* משיה *ibid.*33. בגג *pa.*219. *lin.*3. פסח *pa.*350. *lin.*23. יומא *pa.*566. *lin.*5. בתן 700. *in margine*, עירה

ERRATA.

Pagina 45 linea 6 se non pu pa. 95 lin. 14. stinus pag. 98. li. 27. sięcp pa. 109. li. 24. mutua- pa. 158. li. 30. in ĳs pa. 178. li. 17. infula pa. 394. excipiun pa. 498. li. 4 induceren pa. 593. li. 28. nem eti- pa. 594. li 12. mnãt pa. 693 li. 15. vnũ cũ Reliqua aut leuiora sunt q̃ de q̃bus mẽtio fiat, aut si q̃d adeo est, id memineris archetypo nobiscum esse commune.

IN NOMINE TVO DVLCIS IESV.

HOMILIA PRIMA DE SAcramentis in communi.

Samaritanus appropians alligauit uulnera eius, infundens oleum & uinũ. Lucæ. X.

Emini dubiũ sit dilectissimi in Chr̃o fratres, ip̃m de se dominum parabolam hanc loquutum, & sese uerũ significasse Samaritanum, ut Augustinus & Beda testantur: siquidẽ lingua Hebræa Samaritanus custodem sonat, à uerbo deducto uocabulo. Vere enim uerus ille custos est, medicusq́ salutaris animarum, eo quod miserrimo iamq́ omni ope destituto homini exuli, eiecto ex paradiso, neq́ sacerdos legis, neq́ Leuita prophetarũ auxiliari poterat: ipse etiam salutis capax non erat, tantisper dum Samaritanus ille Christus pertransiens, iam incarnatus, uulneratum & grauiter saucium Adamum curaret, cæ-

Augusti. Beda.

Samar

Christus Samaritanus.

lumq́ꝫ ei reseraret, quod non poterat præstare lex, q̄ neminem ad perfectum ualebat adducere, neqꝫ animæ mederi, quod respiciēs etiam Isaias, dixit: Vulnus & liuor & plaga tumens non est circūligata nec curata medicamine, neque fota oleo. Quo dicto quid obsecro aliud insinuare ille uoluit, nisi quod uulnus peccati originalis, liuor uenialium, & tumens mortalium peccatorum plaga, curari non potuerunt, usque dum medicus ille Christus ueniret uerus Samaritanus, ferens secū unguenta & medicamenta præclaræ suæ passionis & mortis? Quod in spiritu iam olim præuidens Dauid in psalmo, dixit: Misit, scilicet pater æternus, uerbum suum, uerbum æternū & increatum, atqꝫ sanauit eos. Is ipse est pharmacopola uerus, quem etiam in spiritu uidit Sapiens quum ait, unguentarius faciet pigmēta suauitatis, & unctiones conficiet sanitatis. unguenta ea sunt sacramētorum sanctorū, quæ in ecclesia administrantur. Idem aperte quoqꝫ docuit Paulus, quādo ad Hebræos per longum commemorat, quomodo sacrificia & ministeria circa esum & potum atqꝫ ablutiones, necnon q̄libet iustitiæ carnis in lege neminem potuerint perficere in conscientia, eo quod impossibile est, ut ipse ait, sanguinem hircorum & uitulorum delere peccata. Verū Christus nos sanctificauit in sanguine suo. Non latuit etiam hoc Dauidem, qui ob id introducit filium ita loquentem ad deum patrem: Sacrificium & oblationē noluisti, aures autem perfecisti mihi: holocaustum & pro peccato non postulasti, tunc dixi, ecce uenio. frustra igitur fuerūt omnia, nec qcquam profectum est in aliquo. uera enim animarū medicina in terram nunquam uenit, nisi quum Chri

Heb. 7. Isai. 1. Psal. 106. Eccle. 38. Hebræ. 9. Hebræ. 13. Psal. 39.

ſtus Samaritanus ille uerus deſcendit ad hominē mi ſerum ſanādum, iuxta illud quod ab initio diximus: Samaritanus appropians.

Aue Maria.

Simul atq; homo per lapſum Adæ (qui à Ieruſalem paradiſi deſcenderat in Hierico) ueſtem amiſit innocentiæ, & quid deniq; non? oēm lætitiam, gaudium uniuerſum, dignitatem, honorem, ipſam quoque paradiſi ſalubritatem, & ſic iam immēſis dei beneficijs priuatus eſt: uulneratus inſuper in naturalibus etiam animæ uirtutibus, ut porro iam in peccatis concipiamur & naſcamur oēs, teſte Pſalmiſta: In peccatis præterea continuo uiuimus, & ſi qñ contingit nos ꝑ gratiam diuinā à peccatis liberari, tanta adhuc eſt humana imbecillitas, ut dicto citius relabamur in uitia, inſtar canis reuertētes ad uomitū. Atq; hæ ſanè lœtales ſunt infirmitates hoīs, tam cito & leuiter in peccata cadentis. Atque huiuſmodi morbis mederi uolens medicus ille cæleſtis & Samaritanus uerus Chriſtus, uenit in terrā, ipſumq; ęgrotū impoſuit ſuo iumēto, hoc eſt, gratię ſuę, iuxta iſtud Petri, Peccata noſtra ꝑtulit in corpore ſuo ſuper lignū crucis. Medicamēta porro q̄ nobis attulit, ipſa ſunt ſanctiſſima ſacramenta, q̄ ille tanta miſeratione ductus, & animo plus q̄ paterno cōmot⁹ inſtituit, ut ijs uteremur ad ſalutem. Quoꝝ quum ſumma nobis ſit, & incumbat neceſſitas, ijsq; ſedulo uti debeamus, ne de negligētia noſtra redarguamur, neve ut ingrati cenſeamur de paſſione, morte & merito Chriſti, ob id nimirum conſultum fore duxi, de ſacramentis nōnihil prędicare: atque ut hoc fiat ordine commodiori, principio de uocabulo ſacramenti nonnihil ꝑlibanAuguſtin. Pſal. 50. 1. Petri. 2. Ordo dicendorum.

dum erit, deinde differendum de ueteris legis sacramentis, eorumq́ꝫ à sacramentis ecclesiæ discrimine, mox de autore illo qui sacramenta instituerit, & numero eorundem: postremo de singulis ex ordine sacramentis, quantum per diuinæ gratię instinctum & aspirationem licebit, dicere prosequemur.

Sacramẽtum. 1. Principio, quod ad uocabuli hui⁹ uim pertinet, satis liquet primo aspectu illud latinam habere originem. Quur autem uox hęc ~~nihilo~~ immutata permanserit apud ueteres priscos illos nostros Germanos, equidem non aliam arbitror esse rationem ab ea quam Augustin⁹ assignat, & ante eum Origenes, quur quædam nomina, ut amen, alleluia, osanna, sic integra sine ulla interpretatione reseruata sint in ecclesia, ~~quum utiqꝫ nec apostolos, neqꝫ eorũ successores patres sanctos latuerit istorum uocabulorũ uis & significatio.~~ Sed quia in ijs nonnihil altioris significationis, & uelut abditæ sanctitatis latere uidebatur, & quia nomen nomini reddi non poterat commode, ita remãserunt integra. Quid igitur mirum, si idem quoqꝫ à Germanis sit factitatum, qui quum fidem Christi reciperent, simul etiam uocabulum sacramenti integrũ adsumpserunt? quanuis nescij non erant quid eorum lingua uox hęc designaret. sonat enim sanctum quoddam & efficacissimum signum in operando gratiam, sicut infra dicetur.

Augusti. Hiero. ad Marcellã.

2. Hinc sequitur quàm inique neochristiani sanctum illud sacramenti nomen euellere conentur, dũ illud è uulgo petito uocabulo signũ uocant, ut Zuinglius & alij factitarunt, utiqꝫ instinctu hostis maligni, qui istiusmodi immutationibus peruersis, piam hominum deuotionem & immẽsam sacramentorꝫ

dignitatẽ nititur deprimere. Quod & iamiam Zuinglio euenit, qui dum fastidiret ad hoc sacramẽti uocabulum, contendens Germanos illud nunquã usurpasse, simile sibi tædium cõcepit, ut Iudæi super manna, dicentes: Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo. Quid inde contigit? non multo post dignissimum ex omnibus sacramentum amisit ipsum sanctissimum Christi corpus, & nefandæ sacramentariorum sectæ autor ipse primus extitit. Atq; sic semper aliud ex alio malum, & abyssus abyssum inuocat. Interim isti apostatæ peruersi sui similes per oĩa sequuntur Iudæos, qui non dissimili eiusdem uocabuli detorsione seckermentum uocarunt, à uerbo Secker, quasi rem uanam mendacem, planeq; nihil. Ita nimirum isti apostatæ nomen illud sacramẽtis simili modo inuident. Verum nos idipsum in singulis deinceps sacramentis explicabimus. Veruntamen ad præcauendas huiusmodi immutationes uocabulorũ, lubet hoc loco ponere tantummodo uerba beati Augustini, qui sic ait: Liberis uerbis utũtur philosophi, nec offensionem aurium religiosarũ pertimescunt: nobis autẽ ad certam regulam loqui fas est, ne qua re transgrediamur terminos antiquos, q̊s posuerunt patres nostri.

Numer. 11.

Contra Zuinglius.

Secker

Lib. 10 de ciuit. ca. 23

Quid multa? uos quoq; dilectissimi perseuerate in ueteri illo sancti nominis sacramenti usu, sicut fecerunt maiores nostri iam inde ab origine susceptæ fidei, quanuis enim omnis nouitas & subita innouatio suspecta est atq; odiosa, & plerunq; discordiam & dissensionem ingerit, ut affirmat Honorius papa, tamen in fide citra consensum & approbationẽ superiorum omnis innouatio perniciosa est & execra

C. Cũ consuetudinis de consue.

bilis. Nolite igitur sacramēta nouo & impio ritu uocare signa, quoniam signa medicantium, militantiū & eorum qui ad telonem sedēt signa sunt, similia ijs quæ opifices usurpant & cerdones, nihil habentes cum sancto sacramenti nomine commune, ut infra mox docebimus.

2. Cum itaq; constet istud sacramēti uocabulum à latinis promanasse, atq; à sacro deriuatum esse, nihil amplius in eo laborandum est nobis, quomodo ethnici scriptores eo sint usi, qui interdum militare iusiurandum sub certo uexillo & centurione, sacramentum appellarunt, uti Vegetius sacramētum uocat militare. Quur id? inquies, siquidem illi quoq; p deos suos iurabant, quos ipsi sanctos credebant. Simili modo ubi quando duo inter se mutuo certauerant deposito in hoc certaminis pignore apud idolum, uel ipsius idoli pōtificem, sacramentū idipsum uocabant. Valeant autem ista gentilia, inepta & impia, quæ ideo tantum induximus, ut inde errorem suum cognoscant neochristiani, uidētes etiam apud ethnicos sacramentum nullum fuisse, nisi ubi sanctum, aut (ut ipsi putabant) diuinum quid esse uideretur. Cæterum more Christianorum loquendo de sacramentis, sicut ea semper in ecclesia catholica fuit consuetudo, uidemus sacramenti uocabulum trifariam usurpari. Et primum quidem sacramenti appellatione uenit etiam res aliqua mystica & sancta, cuiusmodi mysterium uocant Græci. Atque in hunc modum loquitur Paulus, dicens, manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne. Mysterium id siue sacramentū ipse erat dei filius, sub humana natura occultatus, sicq; in

Sacramē. ethnicum.

Vegetius

Varro.

Sacramētum eccle. trip.

1. Tim. 3.

carne manifestatus est, apparuit angelis, prædicatus est mundo, sic & Raphael ad Tobiam inquit: sacramentum regis abscondere bonum est, opera autem dei reuelare & confiteri honorificum est. feceruntq; adeo illud prophetæ ueteris testamenti, dum uerbis uelatis & occultis diuinorum consiliorum mysteria reuelarunt de incarnatione Christi, passione & morte eiusdem. Hinc etiam fit quod propter eiusmodi obscuritatem Paulus ipsum tempus legis noctē appellat, nox, inquiens, abijt, dies autem appropinquauit. Et hoc sensu de sacramento loquutum esse constat Sapientē quum dixit: Hæc cogitauerūt & enarrauerunt, & nescierunt sacramenta dei, hoc est, occulta eius consilia & mysteria. Contra Iudæos ea loquutus est, qui Christum occiderunt, quomodo & Paulus dicit: Si cognouissent, dominum gloriç non crucifixissent. Eodem modo Daniel quoque mysticam illam significationem, quam deus per somnium uoluit innotescere Nabuchodonosori, sacramētum uocauit. Sic & Paulus de sacramento loquitur ad Ephesios, explicans quomodo deus apostolis uoluerit innotescere sacramentum suæ uoluntatis, & quodnam sit illud, deinde ostendit quum ait, instaurare omnia in Christo. Et adhuc apertius subdit: Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, ut gentibus euāgelizarē inuestigabiles diuitias Christi & illuminarem omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in deo qui omnia creauit. Consimilem locū inducit & ad Colos. Atq; in Apocalypsi utitur eodē uocabulo angelus, dicēs Iohāni, ego dicam tibi sacramentū mulieris, loquens de fucata ista muliere omnis impudicitiæ Babylone: neq;

Tob. 12.
Roma. 13.
Sapi. 2.
1. Cor. 2.
Dani. 2.
Ephe. 1.
Ephe. 3.
Apoc. 17.

statim ideo malum quid intelligi debet nomine sacrameti circa mulierem malam: siquidem ibi sacramētum designat occultum illud iudicium super muliere, quæ siue hęresim repręsentet, siue Turcicam perfidiam atque idololatriam, nunc non laboramus. Certe illa siquidem coram & in mundo hoc, tanto fastu tantaque potentia & prosperitate intumescet, tandem occulto iustoque iudicio dei cōdemnabitur. (alioqui arbitrantur per ironiam dictum, quia iactabit hæresis mysteria & sacra, quę angelus sacramēta ἱερωνικῶς appellat) Neque uero Christianis usus est, hoc sensu septem ponere & affirmare ecclesiæ sacramenta.

Sacramētum Babylonis.

2. Porro adhuc sacramētum usurpatur pro signis ueteris testamenti, quæ dominum Iesum typice figurabant, sicut agnus paschalis die decimaquarta mensis primi immolatus, significauit uerum agnum nostrum Christum dominum, quem circa tempus paschale oportebat immolari, Paulo teste. Ad eundem modum serpens æreus à Moyse iubente deo factus & exaltatus in deserto, ut omnes quotquot à serpētibus demorsi essent Iudæi, intendentes in illum, uiuerent, is quoque Christum repræsentauit, ut ipse exposuit Nicodemo. Et hoc modo uniuersum uetus testamentum ad Christum tāquam uerissimum scopum referri potest, quam ob rem Paulus ait, omnia in figura illis contigisse. Et hoc sensu frequenter sancti patres usi sunt sacramenti uocabulo, unde Augustinus ait: Prima sacramenta quæ obseruabantur & celebrabantur ex lege, prænunciatiua erant Christi uenturi. sic sæpe loquuntur Chrysostomus, Origenes, Ambrosius & reliqui.

Exod. 12.
Lucę. 22.
1. Cor. 5.
Num. 21.
Joh. 3.
1. Cor. 10.
Lib. 19. cōtra Faustū. cap. 13.

3. Postremo utimur hoc ipso sacramenti uocabu-

lo neq; pro quocunq; mysterio sacro, neq; pro quolibet signo sancto, sed pro ijs tantum signis quæ faciunt ad sanctificationẽ animæ, quæq; à deo data sunt aduersus peccata, pro animarum salute. Et ea quidẽ misericors atq; mitissimus deus instituit pro quocunq; tempore, ad medendum humanæ miseriæ & fragilitati. Pro nullo enim statu, inquit beatus Augustinus, deus reliquit hominem sine remedio peccati originalis, quanuis iam inter hæc ipsa remedia non parũ intersit discriminis. siquidẽ nec sacerdos neq; Leuita hominem poterat sanare, neq; eorum sacramẽta. Quapropter nos deinceps de differentia sacramentorum utriusq; legis disseremus. August.

HOMILIA II. DE CAVsis ob quas instituta sunt sacramenta.

Samaritanus appropians. Lucæ decimo.

NE differentibus nobis de sacramentis ecclesiæ, obiter occurreret alicui peruersus quispiam intellectus uocabuli ipsius sacramenti, iã superiori homilia declarauimus, quonam sensu hic accipiatur. Nunc porro priusquam utriusque testamenti sacramenta recenseamus, consultum fore arbitramur, uobisq; non insalubre, antea causas institutorum sacramẽtorum enumerare, ut inde pro sua quisque utilitate sibi in animo proponat, quidnam fructus ex ipsis sit sacramentis percepturus. Prius tamen hoc loco palam profitemur, deum uirtutem suam sacramentis non alligasse, ita ut absolute loquendo, saluare hominem non posset citra opem sacramentorum: siquidem idipsum in sua tantummodo Sine sacramẽtis saluari.

diuina uoluntate & beneplacito consistit. Vnde & Augustinus inquit: Voluntas dei est prima & summa causa oim corporaliũ specierum atq; motionũ, nihil enĩ fit, q̃d nõ de interiori inuisibili atq; intelligibili aula summi imperatoris aut iubeatur, aut pmittatur in ista totius creaturæ amplissima & immensa quadam republica. Eius rei si testimonia ex sacris literis forte requiris, en satis magnũ testem tibi ipsum in cruce pendentem latronem, cui paradisum promisit dominus, sine ullo præuio sacramento, tantum super fide quam habebat: sic innocentes quoque pueri ab Herode ante circuncisionem occisi, sine ullo sacramento sunt saluati. Hinc in uniuersum concludunt doctores, quod si quis uel impeditus uel subito sit præuentus quo minus percipiat sacramenta, ei tamen gratiam suam non abneget deus, ut ait beatus Augustinus: Quicunque non percepto regenerationis lauacro pro CHRISTI confessione moriuntur, tantum eis ualet ad dimittenda peccata, quantum, si abluerentur sacro fonte baptismatis. Et rursus in alio loco baptismi uicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui nõ baptizato dictum est, hodie mecum eris in paradiso, beatus Cyprianus non leue documentum adsumit. Quod etiam atque etiam ego considerans, inuenio non tantum passionem pro CHRISTI nomine, id quod baptisma deerat, posse supplere, sed etiam fidẽ cõuersionem'q; cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest. Fundamentum illud sunt qui istorsum rapiunt, quod ij qui bene recte'q; uiuunt in remotis insulis, quò baptism' & euangelium non peruenerũt, etiam ex misericor-

Li.3. de trinita. ca.4.

Luce.23.

Li.1. de ciuitate dei cap.7.

Lib.4. 5 Donatum cap.22.

dia saluentur:quod non facile tamen admittimus. Verum de ijs aliàs, nos iam quod cœpimus prosequamur, ipsas institutorum sacramentorum causas explicando.

2. Etiamsi unica illa diuina uoluntas sufficiens nobis est causa sacramentorum, & omnium uirtutum seu operationum ex illis prouenientium (quæcunq; enim deus uoluit, ea & fecit in cælo & in terra) attamen quum rationabilissima sit uoluntas dei, eiusmodi rationabiles causas cum omni humanitate perscrutabimur, non recedentes uel transuersum digitum à sanctorum patrum decretis. Prima igitur ratio sit illa, quoniam sacramēta nobis data sunt in humiliationem: æquum enim erat, testāte idipsum Augustino, ut homini qui obœdientiam deo subtraxerat, obœdientia quoq; creaturarum subtraheretur. sicut ergo homo creatus est à deo, ut dominaretur omnibus super terram, ita ille iam lapsus ad recuperandam gratiam dei cogitur se humiliare, suamq; salutem à deo per creaturas petere lōge inferiores se. quomodo autem non placeret hoc deo, hominem ex ipsius p̄cepto sic se humiliare ad creaturā? quanto eñ magis subijciet se creatori? Colligit̄ hinc quā execrabilis sit error neochristianorum, q̄ eo sacramenta contemnunt, quod in uilibus creaturis exerceantur. clamant enim blaterones isti: Quid mihi proficit aqua? quid oleum? quid unctio ista? Ventus hic nimirum est ex aquilone, ab ipso fastuoso & elato lucifero, dum nolūt isti se humiliare ad creaturas à deo ad hoc ordinatas & deputatas, neq; aliter faciunt q̄ Naamā iste, qui nolens se lauare in Iordane, dixit: Nunquid non meliores sunt Abana & Parphar fluuij

Psal. 134.

Ratio prima cur sacramenta instituta.

August. Gen. 1.

Error.

4. Reg. 5.

Psal. 58. Isai. 14. Damasci omnibus aquis Israel? magis in hoc respiciens aquarum naturam q̃ diuinam potentiam, sicuti iam quoq; faciunt sapientes mundi huius. uerum superbia eorum eleuauit eos, & comprehendentur in superbia sua: atqui ea ipsa illorum superbia ad infernum detrahetur in profundum laci, nisi pœnitentiam agant corde contrito. Altera causa quur instituta sint sacramẽta, est nostra eruditio & instructio.

Secunda ratio.

Quum enim homo magna quadam nobilitate exornatus & creatus in paradiso, creaturas & res omnes cognosceret citra medium, qualis unaquæq; erat in seipsa, deinde tamen propter peccatum nobilẽ illam & eximiam amisit intelligenriam, atq; nũc porro cogitur ab externis omnem scientiam haurire, unde & Dauid ait: Homo cum in honore esset, nõ intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Aspice proximũ tibi hominem, equum, lignum, lapidem, domum, non utiq; essentialem earum rerum cognoscis substantiam, sed accidentia tãtum, colorem, formam, figuram, uocem &c. Eo respiciẽs etiã Aristoteles, dicebat nihil esse in intellectu, quin prius fuerit in sensu: utiq; aũt intelligẽtia ipsa domina est in anima, exterior autem ista sensualis cognitio ancillatur tantum nunc uidendo, nunc audiẽdo. atq; hoc nobis suo peccato incommoditatis intulit Adam, ut iam domina præstare per se nil possit citra adminiculũ ancillæ. Quumq; non sciamus, ut ait Socrates, ea q̃ infra nos sunt, quomodo ea q̃ supra nos sunt noscere ualeamus? ideo nõ potest homo cognoscere cælestia in seipsis, sed tantum Paulo attestante inuisibilia dei à creatura mundi p ea quæ facta sunt, intellecta conspiciunt: sic non intelligimus gratiam

Psal. 48.

Aristote.

Socrates

Roma. 1.

dei neq; uirtutem ipsius: atq; ideo ad nostram informationem uisibilia nobis sacramēta contulit deus, per quę illam etiam disceremus agnoscere. Similiter quomodo spiritussanctus abluat animam paruuli à peccato originali, addiscere debem⁹ penes externā ablutionem corporis in aqua. siquidem ea nobis signum est interioris ablutionis in anima, simulq; nos excitamur in cordibus nostris ex ijs quæ uidemus & audimus, illam quoq; spiritualiter considerare. Tertia porro causa sacramentorum, salutaris est exercitatio: siquidem ipsius hominis animus fluctibus maris irrequietior est, semperq; se exercet instar simiæ. profundum enim est cor super omnia. hinc quum illud phantasias patitur, exerce ipsum in rebus cælestibus. Atq; in hoc conueniunt omnes doctores, quur in lege deus tot pręcepta ꝓmulgarit, puta 613. totq; sacrificia, quoniam quum illi tantopere erant ad idololatriam propensi, uoluit eos deus continere in iugi exercitio pręceptorum suorum & totius cultus diuini, in quo dum occupati essent, facilius obliuiscerētur reliqui cultus idolorum, iuxta illud beati Hieronymi: Semper aliquid boni operis facito, ut te diabolus occupatum inueniat. cui cōsentit istud sapientis, Multam malitiam docuit ociositas. Cuiusmodi aūt exercitia quilibet Christianus habere debeat, deinceps circa singularia sacramenta dicetur. Atq; hæ generales tres sunt causæ institutionis sacramentorū. Reperio adhuc plures eius rei rationes, quarum prima hæc est, quoniam ut Augustinus ait, In nullū nomen religionis seu uerum seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum uel sacramentorum uisibilium consortio colligentur, quorū

Tertia rō.

Iere. 17.
Eccle. 34.

Hierony. ad Rusticū

Alia rat.

Eccle. 33.

Lib. 19. cōtra Faust. cap. 11.

ſacramentorum uis inenarrabilis ualet plurimum, & ideo cōtempta ſacrilegos facit. Impie quippe contemnitur, ſine qua non poteſt perfici pietas. ſic bene decuit populo dei peculiaria dari ſignacula, quib9 ſe mutuo dignoſcerent, atq; ab alijs gētibus ſeparatos eſſe uiderent, ſicut Iudæi penes circuncisionem, Chriſtiani in baptiſmo. Sequitur inde quantum aberrent neochriſtiani, qui ſacramenta eccleſię penitus negāt, qui tametſi rumpantur, carere tamen nō poſſunt externis ſignaculis & cæremonijs, ut Auguſtinus ipſe teſtatur. quid enim comminiſcuntur tot nouas ſuorum ſacrificulorum cæremonias? nonne ſalubrius eſſet remanſiſſe eos cum eccleſia catholica? Abrogarunt illi quidem cantica eccleſiaſtica, quæ plus mille annis ab ipſis iam inde temporibus Gregorij in uſu eccleſiæ fuerunt. quid autem iſti iam pro ijs cantillant? mendicāt nimirum adhuc quaſdam particulas ab eccleſia, deinde canunt neſcio quid chorearum, & Vuittenbergenſium cantiuncularum, quas uel profugi & apoſtatæ monachi, aut Veſtales confinxerūt, uel textores. Nonne ſatius foret eos eccleſiam ſanctam eſſe ſequutos iuxta doctrinam ſapiētis, fili mi, ne derelinquas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo, liga eam in corde tuo? Alia etiamnum ratio ſacramentorum, ipſa eſt dei miſericordia ſimul & iuſtitia. quum enim grauiter laboraret homo ex peccato, & liberum eius arbitrium nimis inſtabile eſſet & procliue ad peccandum (ſiquidem ſenſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua) magna itaq; dei miſericordia hæc fuit in iuuando homine miſere ægrotante, ut inquit Hugo, ſacramēta ab initio ad reſtitutionē & curationē

Error. — Prou. 1. — Quinta rō — 2 — Gen 8. — Lib. 1. de ſacramentis.

hominis instituta sunt. Verum nolens hoc tolerare iustitia diuina, ut fieret sine medijs, uoluit hominem semetipsum humiliare & aliquid huiuscemodi facere, per quod tanquam per fœdus gratiam dei rursus consequeretur. Ratio hæc ipsum quoq; finē demonstrat, quur tandem & in quem finem sacramēta sint instituta, ad saluandas nimirum animas nostras.

4. Postrema causa (ne euagemur longius) est certificatio conscientiæ nostræ. quicquid enim alias faceret homo, semper tamen adhuc incertus esset gratiæ diuinæ: Puta pœnitentiam agat, oret, cofiteatur, Nondum tamen certus erit de gratia dei, etiam humana reputatione: siquidem indubitatum est, neminē hoīm hic in terris certū esse posse super hoc, sine diuina reuelatione, iuxta illud Sapientis: Nemo scit, utrum odio uel amore sit dignus. Vt aūt nos homines certi efficiamur (quantū scire fas est homini pro hoc statu) de gratia dei instituit ille nobis sacramēta tanq̄ certa & efficacia signa, firmaq; testimonia suæ gratiæ & charitatis, dummodo ipsi ea non suscipiamus indigne, sicq; nosmet in gratia consequenda impediamus. Vt natum iam recēs paruulum, certū est habere peccatum originale, Dauide & Paulo subscribentibus, ubi primum autem baptizatus fuerit, certo scias peccatum ei esse remissum, cuius rei nullus homo certos nos facere posset in orbe, sed deus ipse p illud suum efficax signaculū, cui ille assistit cum diuina sua uirtute, nos certos efficit. Similiter cum confesso alicui sacerdos exprimit absolutionem, iam certus est, nisi ipse ponat obicem gratię dei, quod oīa sibi peccata sint remissa, per illud certum signum, quod ipse instituit in die paschæ, quando apostolis

Sexta rō.

Eccles. 9.

Joh. 20.

contulit claues cęli. Magnæ utique consolationi est omnibus ægrotis, certum aliquod commonstrasse signum sanitatis futuræ. Hinc quis non uideat, quãto in honore sacramenta sint habenda, certa nostrę curationis signacula? Gratias quoq; deo agam⁹ pro sua immensa benignitate & misericordia, quod hæc nobis tã salutaria signa instituit pro certitudine nostræ sanationis. Ingratiq; adeo sunt deo, qui sacramẽtum accipere nolunt pœnitẽtiæ, ultro nolentes esse incerti de peccatorum remissione, ut Lutherus ipse declarat. imò & hoc constanter affirmare ausim, eos certo esse in ira dei, propter inobedientiam suam erga deum & ecclesiam. Appropinquante ad eos Samaritano, ut alliget uulnera multorum, ipsum quoque auersantur & respuunt. Verum hęc alias. Hic tamen ut finiamus, uera causa institutionis sacramentorum, ipsum est beneplacitum dei, eiusq; sancta & omnia potens uoluntas: sed si ad rei conuenientiam respiciamus, rationes sunt illæ sex supradictæ. Nunc pariter omnes dominum oremus.

In resolu. de indulg.

HOMILIA III. DE SACRAmentis legis & circuncisione.

Samaritanus appropians. Lucæ decimo.

SVperiori homilia aliquot enumerauimus causas, ob quas sacramenta sunt instituta, quæ si penitus considerentur, ultro secũ ingerunt & quędam, quæ inde merito sequuntur, & quibus nonnullæ rationes dissolui poterunt. Principio hinc sequitur, quòd si in statu innocentię in ipso paradiso Adã non peccasset, deus sacramentũ nullum instituisset: quoniam ut supra commemorauimus, sacramenta

Hugo de nuptijs & cõcupiscẽ.

contra peccatorum morbos sunt instituta: quando igitur non erat in paradiso peccatum, remedio quoque non indigebat, ut testatur Hugo. sic reliquae etiam sacramentorum causae in paradiso locum nõ habent. Proximum etiam huic est, quod coniugium in paradiso pro illo tempore institutum non fuit pro sacramento, sed officio & ministerio quodam, teste Augustino: deinde successu tẽporis remediũ factum est aegrotis, quod antea sanis erat ad officium: de ijs plura infra in materia matrimonij. Praeterea sequit. quod ubi primum homo nactus est istam animę infirmitatem, statim tũc ex gratia & misericordia sua deus instituit sacramenta pro remedijs. Quumq́ triplex sit lex, triplicia etiam instituit sacramenta, in lege naturae, in lege scripta, & in lege euangelica. de ijs iam ex ordine differere progrediemur. Lib. 1. de sacramen.

De sacramentis in lege naturae.

Primum omnium, ut proprie loquamur, 4. tantum tunc erant sacramenta ex doctorum concordi sententia. & quidẽ sicut lex ipsa obscura erat, ita obscura etiam erant sacramenta in sanctificatione. Primumq́ adeo, matrimoniũ est, de quo agetur postea. (aliqui tamen non nominantes matrimonium, quia non fuit tunc institutum, sed in paradiso, ponũt tria) Sacramentum uero secundum, erat commune illud sacrificium, quod pro se quisq; & liberis suis facere solebat: sic Abel obtulit, & deus respexit ad munera eius, atq; hoc remedium fuit contra peccatum originale. Vide super hoc homilias in die circuncisionis domini. Et haec ipsa sacrificia signacula quaedã erant sancta, quia typice Christi oblationem figurabant in cruce, iuxta illud Iohannis, agnus occisus est Sacramenta leg. na. Gene. 4. Apoca. 4.

Apoca. 13. (Augustinus legit signati) ab origine mundi: non q̃d Christus statim ab initio sit occisus, qui tandẽ in plenitudine tẽporis mortuus est, sed tm̃ in figura sacrificiorum, ut testatur Augustinus eũ demortuũ esse in typo & figura Abel. Li. 2. cõtra Faustum, ca. 9. Dicat aliquis, sacramenta decet à deo tm̃ esse instituta, atqui nusquã reperimus in lege naturę deũ huiusmodi aliquod signũ instituisse. Obiectio. Respondetur, ꝙ q̃uis idipsum in biblicis literis non reperiatur: pie tñ credendum est, patres illos hoc ex se non fecisse, sed ex instinctu diuino, ex reuelatione simul & illustratiõe superna: neq; enim eos frustra celebrat & extollit Paulus ob singularẽ fidem: qm̃ ait Heb. 11. ipsum Abel sic consequutũ esse testimonium ꝓbitatis, siquidem deus ipse muneribꝰ suis perhibuit testimoniũ, ut Genesis narrat historia, & Christus apud Matthæũ testat. Gene. 4. Mat. 23. Secundũ legis sacramentũ fuit nõ illud de quo iam disserimus sacrificium, sed primogenitorũ tantum, qui tunc sacerdotum locum gerebant, tantisper dum deus sacerdotium Aaronis institueret, sicut in die Purificationis Mariæ ad longum declarauimus: lex enim, sacerdotium & sacrificium, mutuo se comitantur, quomodo Paulus ait, trãslato sacerdotio legẽ quoq; fuisse transferendam. Heb. 7. Et sic in lege naturæ sacerdos fuit Melchisedech, qui quomodo figurarit sacerdotium Christi, itidem Paulus docet. Sic Noe ædificauit altare & sacrificauit, sic Abraam, Isaac, Iacob & reliqui fecerunt. Gene. 14. Gen. 8. Tertium sacramentũ in lege numerant, decimas, quas legimus etiam ab Abraam datas ipsi Melchisedech. Gene. 14. Et q̃uis dare decimas opus est morale, dum penduntur iis qui cultum diuinum procurant, sicut Paulus ad Corinthios testatur, & Christus ipse testis est, quod qui eu- 1. Cor. 9.

angelium adnunciat, debeat & de euangelio uiuere: Luc. 10.
attamen nihilo minus opus etiam fuit sacramentale, eo quod decimam partem pendebant sacerdoti: ubi perfectio figurata est & designata, ad declarandum, quia uerã perfectionem & sanitatem p ipsum summum pontificem & mediatorem Iesum Christum essent consequuturi. sic Paulus docet, quomodo Leui decimatus sit adhuc in lumbis Abraę, atque id pulchre explicat beatus Augustinus super Genesim. Alibi de decimis plura diximus parte secunda. Heb. 7. Augustinus
Tria hæc sacramenta multum consentanea fuerunt legi naturæ, siquidem per illa communia sacrificia colebatur deus, ut rerum omnium conditor: in officio sacerdotali figurabatur, tanquam supremus pontifex & redemptor generis humani: in decimis ut remunerator, qui etiam imperfectionem à nobis nostram aufert. Non tamen ita perfecte iustificabãt hæc tria sacramenta gratiamq; conferebant, ut euangelica illa nostra in ecclesia, sicuti mox dicturi sum'. Præter hæc tamen multa alia fuerunt signacula sancta etiam in ipsa lege naturæ, puta unctio lapidis Iacob, immolatio arietis pro Isaac, & similia, quę sacramenta nõ appellantur proprie, sicuti nec arca Noe, quoniam à deo instituta nõ sunt in hoc, ut iis uterentur homines tanquam communi remedio, & sic de multis aliis in lege naturæ. Gene. 28. Gene. 22.

3. At ubi, inquies, circuncisio? nam & illa in lege naturæ fuit in usu. Verũ quidem hoc est quod Christus ait Iudæis, Moyses dedit uobis circuncisionem, non quia ex Moyse est, sed ex patribus. Atq; hoc ita legere est in Genesi, quomodo deus Abraæ circuncisionem dederit in fœdus, aliquot centenis annis Ioh. 7. Gene. 17.

ante legem Mosaicam. Attamen quia circuncisio data est Abraæ & semini eius, in hoc ut per eam populus ille tali signo unitus disponeretur ad legē scriptam, dicitur etiam ad eādem pertinere, sic deinceps populus Iudæorum in lege Mosaica eruditus est in cultu diuino & ciuilibus rebus, in cæremonijs, in iudicialibus & moralibus. Vnum est quod hic obseruandum puto, Quanuis circuncisio data est Abraæ ante legem, ea tamen efficax fuit medicina contra peccatum originale, iam inde ab ipso Abraam, & per tempus legis scriptæ usq; ad Christum, iuxta illud Augustini: Ex quo instituta est circuncisio in populo dei, quæ erat tunc signaculum iustitiæ fidei, ad purgationem ualebat magnis & paruulis, originalis ueterisq; peccati, sicut baptismus ex illo ualere cœpit ad innouationem hominis, ex quo institutus est. De circuncisione plura disseruimus in die circuncisionis domini. Multas quoque rationes institutæ circuncisionis ponunt doctores, quibus ultro hic supersedemus, contēti ijs quas antea enumerauimus. Neque lubet hic immorari referendo, cur cessarit illa in lege euangelica, quoniam ea prima fuit in ecclesia dissensio post ascensionē Christi, sicut in Actis apostolorum legitur. Hæc nunc omnia missa facimus. Vnicum tamen hoc silentio pertransire non licet, q̃uis ex uerbis Augustini constet, circuncisionem & baptismum quadantenus comparari, tamen nonnihil interest discriminis. Principio enim longe maior & huberior gratia infundit̄ puero in baptismo à spiritusancto, quàm olim in circuncisione, quoniam hæc omnem suam uirtutem & efficaciam habebat ex passione & morte CHRISTI adhuc præuisa et

Hugo. Circuncisio cuius leg.

Ad Valerium contra Julianum.

Actu. 15. Differētia baptis. & circuncis.

futura, nunc autem baptiſmus uim & operationem ſuam obtinet ex morte Chriſti quæ præterijt, iuxta illud Pauli, Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Eſt utique illud maius quando præſens iam numerata pecunia eſt, quàm quum in futurum differtur. Precium autem ſalutis animarum noſtrarum, ipſe ſanguis eſt Chriſti, in quo, ut Paulus ait, habemus redemptionē per ſanguinem eius, remiſſionem peccatorum: & ſicut inquit Petrus, ſcientes quòd nō corruptibilibus auro uel argento redempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati & incontaminati Chriſti. Quid denique multa? ſicuti noua hæc lex euangelica multo pfectior eſt quàm utraq; iſta quæ præceſſerat lex naturæ & Moſaica, ita longe perfectiora etiam habet ſacramenta, quia gratia & ueritas per Ieſum Chriſtū facta eſt. Quamobrem deus de præceptis ueteris legis ait, conferendo ad ea quæ ſunt legis euangelicæ: Dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus nō uiuent.

Roman. 6. Ephe. 1. 1. Petri. 1. Joh. 1. Jeze. 20.

5. Deinde in hoc quoq; baptiſmus circunciſione præſtantior eſt, quia ianuas cæli aperit, quod nō poterat circunciſio. in ea enim omnes q̄uis ſancti, cogebantur tranſire in limbum, Zacharia atteſtante. Nūc autem in argumentum eius quod baptiſmus cęlum reſerat, inquit euangeliſta, baptizato domino à Iohāne, cælos eſſe apertos. Et hoc eſt quod dicit Beda, circunciſio idem illud ſalutaris medicinæ auxilium habuit, quod nunc baptiſmus in tempore gratiæ reuelatę, niſi quod ianuam regni cęleſtis nō aperiebat. Quomodo aūt iam amplius circunciſio abolita ſit,

Zacha. 20. Luc 3.

neq; à Christianis seruari debeat nisi in spiritu (nam in carne nunc porro circuncidi hæresis fuerit Ebionitarum) alibi declarauim⁹ in citato sermone in die circuncisionis domini.

4. Hactenus disputatum est de sacramentis in lege naturæ obseruatis: iam ad legē scriptā ueniēdum est nobis, q̄ quo fuit Christo uicinior, eo plura etiam habuit sacramenta, quæ Christū expressius repræsentarunt & significarunt, q̄ sacramenta illa in lege naturę, qn ipse Christus finis legis est, ut ait Paulus, sine q̄ nec legē neq; scripturas licet intelligere. unde rursus ille ait: quū legitur Moyses, uelamen positum est super cor eorū. Sacramenta igitur ueteris legis multiformia extiterunt: quædā enim in remediū erāt data, ut circūcisio & sacrificium pro peccatis: quædam præparatoria tantum fuerunt, ad laudem & cultum diuinum melius prosequendum: quædā erant in eruditionem & informationem, ut in eorū typo & figura ueritas Christus ipse adumbraretur. sic enim loco baptismi habebant illi circūcisionem, pro ordine sacerdotali sacerdotem legalem, pro pœnitētia sacrificium commune pro peccatis, pro sacramento corporis Christi agnum paschalem, uitulam ruffam, & pleraq; alia signa. Atqui & hoc interfuit, quod quædam communia erant toti populo Iudæorū, & utriq; quidem sexui, ut purgatio, si quando quis immundum aut mortuum quid tetigisset, is aspersione indigebat aquæ purgationis, sicuti partim in die purificationis Mariæ commemorauimus. atq; ea re libri Leuitici & Numerorum plenissimi sunt, & Paulus ipse testatur Iudæis uaria præcepta fuisse baptismata. Quędam uiris tantum data fuerunt, puta circun-

Roma. 10. 2. Cor. 3.

1 2 3

Leuit. 12. 13. 14. 15. Num. 19. Hebrę. 9.

cisio: quędam singularibus etiam personis, ut unctio & consecratio sacerdotum à deo instituta in Exod. Et sic plurima sacrificiorum genera, quę ad longum describuntur in Leuit. & à Paulo commemorantur ad Hebræos. Alia adhuc ex illis cõmunia erant uniuerso populo ad manducandum, ut agnus paschalis, panes azymi &c. Quædam soli comedebant sacerdotes, puta panes sanctificationis, propositionis, & pectus oblatum, humeros quoque & similia, quorum plurima leguntur in ueteri testamento, multũ onerato & presso huiusmodi mãdatis quæ erant numero 613. ut non immerito graue pondus illud appellarit beatus Petrus.

Gene. 17. Leui 12. Iosue 5. Exod 19. Leu. 5. 27. Heb. 9 Exod. 12. 1. Reg. 21. Leui. 10.

5. Cogitare autẽ apud se quispiam posset, an quæ paulo ante articulo quarto percensuimus, sacramenta fuerint omnia, & an æqualia sacramẽta. Sane possent illa generaliter usurpato uocabulo omnia uocari sacramenta, & primum quidem, quia præparabãt ad sacramenta & res sanctas, quum ipse cultus diuinus exterius quidem plane consistebat essentialiter in sacrificijs, ubi impedimenta quędam erant & irregularitates à deo prohibitæ: ad eas tollendas institutę fuerunt illæ purgationes qbus uterentur sacerdotes, iuxta illud Pauli, sanguis hircorum & taurorũ & cinis uitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationẽ carnis: sic oportebat sacerdotes lauare manus & pedes suos, capillos quoque tondere in præparationem ad digne administrandum cultum diuinũ. Deinde sacramẽta in communi dici possunt, quoniam signa sancta erant, significabantque sacramenta & mysteria noui testamenti, ut sacrificia illa & tot immolationes passionem Christi figurabant, ablutio

Sacramẽta vet. leg. an sint sacramenta.

Hebr. 9.

baptiſmum, agnus paſchalis ipſum Chriſtum & ſa-
1.Cor.10. cramentum corporis, quomodo Paulus ait, omnia il
lis in figura contigiſſe. Sed ſi proprie loqui uelimus
de ſacramento, quod ſignum ſanctum eſt & gratiam
confert, ſic utique ſacramenta non fuerunt, teſtante
Roman. 3. id Paulo quum ait, ex operibus legis nō iuſtificatur
omnis caro, & alibi legem ait umbram tantum habe
Hebre. 10. re futurorum bonorum, nō ipſam ueram bonorum
ſpeciē. Vbi tamen excluditur circuncíſio, quæ & pec
catum purgabat & gratiam conferebat. Sunt qui pu
tent unctionem & cōſecrationem ſacerdotis, etiam
fuiſſe ſacramenta & gratiā contuliſſe. Sequitur hinc,
ſacramenta ueteris legis non fuiſſe ęqualia, ſiquidem
circunciſio & (ut quidam credūt) ſacerdotalis etiam
unctio uera fuerunt ſacramenta, reliqua non item:
quoniam hoc ipſum fœdus domini dei, eſt ſignū gra
tiæ efficax, ſicut ad Abraam deus loquutus eſt: Hoc
eſt pactū quod obſeruabitis inter me & uos, circun-
cidetur ex uobis omne maſculinum. Atque ſicut fœ
dus ſuum pepigit deus cum Aarone ſuper ſacerdo-
Num. 25. tio, ita confirmauit cum Phinees, dicens: Ecce do ei
pacem fœderis mei, & erit tam ipſi quàm ſemini ei'
Mala. 2. pactum ſacerdotij ſempiternum. & per prophetam
ſic ait, Miſi ad uos mandatum iſtud, ut eſſet pactum
meum cum Leui, dicit dominus exercituum. Pactū
meum fuit cum eo uitæ & pacis. Quum igitur in hi-
ſce duobus fuerit pactum domini, utiq; etiam ex uo
luntate & beneplacito dei gratiam conferebant. Re-
liquæ autem cæremonię in hoc tantum traditæ, ut p
eas populus in cultu diuino melius diſpoſitus ſubſi-
ſteret, neq; ad idola confugeret, ſed ijs faſtus Iudæo-
rum ſupprimeretur: & quæ in figuram tantum my-

ſteriorum futuri teſtamenti noui exercebantur, neminem iuſtificabant, nec gratiam conferebant. Verũ ſecundũ quod aliquis ijs utebatur ex magna fide & feruẽti charitate, ita & plus minusve merebatur: opus tñ p ſe nihil merebatur, niſi iuxta diſpoſitionẽ facientis. (in ſcholis dicitur, quod nihil conferebant ex opere operato, ſed ſolum opere operante.) Exẽplo nobis eſſe poteſt uel unicus Abel, ad quẽ reſpexit de⁹ & ad munera eius. Ecce quomodo primum reſpicit deus operantem, ſicut hunc textum explicat Auguſtinus, & ad Petilian. ait, unicuiq; tale eſſe ſacrificium, qualis iſte eſt, qui ſacrificaturus accedit. Gene.4.

2. Hinc etiam ſequitur diſcrimen ſacramẽtorum noui & ueteris teſtamenti, quoniam ut pulchre inquit Auguſtinus, ſacramẽta ueteris legis gratiã tantum promittebant, quæ nunc in noua gratiam præſtant. & illa quidem ueteris teſtamenti abolita ſunt, in quorum locũ alia inſtituit dominus, longe tamen leuiora, tum magis ſalutaria, tum quoq; ſanctiora: ſic in lib. de uera religione ait, Iudæos fuiſſe in lege ſeruitutis, atq; ideo multis fuiſſe ſacramentis oneratos. Verum hoc eis ceſſit in commodum, ut magis appeterent gratiam Chriſti per efficacia ſacramenta nouæ legis, in qua pauciora iam ſunt ſacramenta, quoniam hæc lex eſt perfectionis, libertatis & dilectionis, iuxta id quod Iacobus ait: Qui perſpexerit in lege perfectæ libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit. Et quanuis circuncißio quoque gratiam conferebat, non tamen ita abundanter ut baptiſmus, ſicut antea docuimus, teſtante id etiam Paulo, quoniam ex operibus legis non iuſtificatur

Li.2.c.25. Diſcrimina ſacramentorum vete. & no. legis. ſuper pſal 73 par 2. ca.17. Iacob.1. Gal.2.

Gala. 2. 4. omnis caro. & deinde, Quum cognoueritis deum, imò cogniti sitis à deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo seruire uultis? Quibus uerbis Paulus ueteris legis sacramenta infirma & egena uocat elementa. Et alibi
Heb. 9. sic dicit, munera & hostiæ non possunt iuxta conscientiam perfectum facere. Et ubi ille ad noua sacramenta Christi digreditur, in hæc uerba prorumpit:
Tit. 3. Quum benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri dei, nõ ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis spiritussancti, quem effudit in nos abunde per IESVM CHRISTVM saluatorẽ nostrum. Idipsum nos deinceps per singula sacramenta ubique docebim⁹, fauente domino ex ipsis scripturarũ testimonijs, cõtra neochristianos, qui sacramentis omnem conantur subripere gratiam: quod si ita esset, nihil relinqueretur discriminis inter Mosaica & euangelica sacramenta, contra Paulum qui dicit, quòd neminem
Heb. 7. ad perfectum adduxit lex, loquens de sacramentis, operibus & cæremonijs ueteris legis. de sacramentis
Gal. 4. autem Christi inquit: Quum uenit plenitudo tẽporis, misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Verus itaque Samaritanus ille est Christus dominus, qui homini uulnerato infudit in uulnera uinum & oleum, misericordiæ suæ sacramenta, per quæ uitam consequeretur æternam, quam omnibus nobis concedat qui est benedictus in secula, Amen.

HOMILIA IIII. DE SACRAmentis noui testamenti in communi.

Samaritanus appropians. Lucæ decimo.

ETsi animus sit de septem tantummodo sacramentis ecclesiæ catholicæ apud uos uerba facere, tamen ut hæc quoque melius accipiatis quę dicturi sumus, atque ut gratia Christi glorificetur magis in iis sacramentis, homilias tres pręposuimus in uniuersum, omnia sacramenta, etiam illa ueteris legis continentes. Nunc autem porro de sacramentis noui testamenti tantum disseremus, eo quod illa uetera obliterata iam sint atque demortua, & in ipso etiam tum apostolorum concilio iudicata tãquam inutilia & nihil minus quàm necessaria, imò & nociua & mortem illatura: quãobrem Galatis hoc idem prædicit Paulus, quod si circuncidantur, Christus eis nihil sit profuturus. Actu. 15. Gal. 5.

Dicat autẽ aliquis, Quid quod in ecclesia remanserunt non tantum præcepta moralia, uerumetiam cæremonialia, puta suffitus thuris, dedicatio tẽplorum, quæ olim Iudæis dicebatur festiuitas luminarium, unde profecto cæremoniæ illæ nondũ uidentur elanguisse: sed huic responsum uolumus, quia multitudo cæremoniarum Iudaicarum iam abolita est, partim quod earum figura & significatio uires iam suas amisit, ut circũcisio & agnus paschalis, partim quod magis grauant quàm ut ad bonos mores faciant. Sed quum quarundam adhuc significatio maneat, quæ etiam mores adiuuant, nec quenquam onerant, eas reseruauit ecclesia: sic enim qui cum thure fit suffitus, orationem nostram designat, quod sicut fumus ille ad Cęremonię aliquę remanserunt. Psal. 140.

deum debet ascendere, ita & preces nostrę, quas quidem assiduas esse decet. Prętera quoque hoc suffitu deus colitur non secus quàm in materiali templo, q̊d quidem typum gerit templi spiritualis & regni cælestis: sic & unctio mansit in ecclesia, templorum & altarium consecrationes, luminaria quoq; & id genus alia. omnes autem cæremoniæ, quæ nihil nisi figurabant, abrogatæ nũc sunt, quoniam ueritas ipsa Christus orbi illuxit.

Sacramentum.

2. Vt autem ad ecclesiæ sacramenta tandem ueniamus, dicimus sacramenti uocabulo accipi signũ externum, sensibile, quodq; efficaciter gratiam dei significat, uel effectum gratuitum, ex institutione diuina ordinatum ad salutem hominis uiatoris. Ob id beatus Augustinus etiam signum uocat rei sacræ, &

Augustin.

quod sacramentum sit inuisibilis gratiæ uisibilis forma. Sed obscuriora hæc uidentur: explicemus itaq;, Sacramentum inquam signum est externum sensibile, quod ipse uides ut in baptismo, uel audis ut in confessione, & quoniam nihil internũ in spiritu existẽs, potest esse sacramentum. Atq; hoc est, quod ut prima homilia deduximus, deus ipse uult, lapso iã Adã per inobedientiam, nos humiliari erga sacramenta, quæ ille in rebus instituit materialibus. Duo igitur in se continent sacramenta: alterum quia figurant, eo nimirum, q, sunt signa: alterum quia etiam sanctificant, sicut porro deinceps dicturi sumus. Quæras, cuiusmodi signum sit sacramentum. Profecto signũ illud est uel præsentis gratiæ, uel diuinę operationis, in eo qui illud digne & decenter suscipit. Quanuis etiam talia signa sunt sacramenta, ut nobis in memoriam reuocent mortem & passionem Christi, deinde

Contra Ocb.

in spem & consolationem nos erigant de futura glo ria consequenda, proprie tamen gratiam signant præsentem. Sequitur, inuisibile corpus Christi sacramentum non esse, ita ut nunc de sacramento loquimur, sed illa species exterior quam sensibus agnoscimus, & illa omnino sub quib⁹ Christi corpus & sanguis admirabili modo & inuisibiliter continentur, sicut infra in homilijs de sacramentis corporis Christi latius disseremus.

2. Porro sacramentum efficaciter significat gratiam dei, hoc est, infallibili effectu debet gratiam designare, quantum in ipso est. Atq; hic excluduntur sacramenta ueteris legis, quæ non efficaciter gratiam dei designabant. circuncisio uero etsi gratiam contulit, nunc tamen abolita est. Gal. 2. Heb. 8.

3. Sacramenta autem nostra gratiã dei signant, uel opus gratuitum, idq; adiectum est propter sacramentum corporis Christi, quod præcipue gratiam dei per corda hominum diffusam non significat, sed potius ipsum om̃is gratiæ fontem Iesum Christum, qui in hoc sacramento uere & essentialiter est. hoc autem opus est gratiæ diuinæ, quod ille sub hoc sacramento nobis corpus & sanguinem suum reliqt. Roman. 5.

4. Postremo sacramentorum quoq; finis innuitur, quoniam faciunt ad salutem hominum, qui per horum perceptionem hic gratiam, & illic gloriã consequuntur æternam.

5. Quando diximus sacramentum signum esse efficax & infallibile, uoluimus certum significare id esse, nec fallere quantum in ipso est. Vnde sequitur primo, omnia ecclesiæ sacramenta tantum à deo esse instituta, non ab apostolo, non ab aliquo cõcilio: Signum efficax

Sacramẽta omnia a deo.

Imò si totus nunc conueniat mundus, sacramentum instituere nullum posset, quoniam quum gratia immediate à deo creetur, quomodo pura creatura in cuius potestate gratia dei non est, signum gratiæ aliquod euidens & infallibile queat instituere? solus ergo deus potest instituere sacramentum, quod ipse etiam Dauid in spiritu prædixit, inquiens: Misit uerbum suum, hoc est, pater filium suum, & sanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorũ: hoc autem fecit & impleuit Christus in sacramentis, uti parabola illa Lucæ declarat, qua ostenditur nec sacerdotẽ neque Leuitam, sed Samaritanũ Christũ alligasse uulnera, uinum & oleum infudisse, hoc est, sacramenta instituisse. Quærat aliquis, unde efficaciam illam habeant sacramẽta, eo q̃d signa sint efficacia gratiæ diuinæ? non aliunde sanè quàm ex ipso deo omnipotente, qui solus cuncta gubernat in cælo & in terra: q̃m ea uoluntas ipsius est, testãte Christo quum ait: Ita pater beneplacitum fuit ante te: nec mirum, q̃ppe oĩa quæcunq; uoluit fecit. Tu igitur quisquis es caue respicias creaturam illam exteriorem in sacramento, sed uoluntatem dei hic operantem & omnipotentiam eius, spiritum quoq; sanctum, qui p̃ gratiam suam operatur in cordibus eorum, qui percipiũt sacramenta. Et quis iam hic adeo cæcutit, ut non uideat quantum peccent isti, qui oĩa impugnant sacramenta, simulq; diuinæ resistunt uoluntati cũ magna contumelia, resistunt omnipotentiæ dei, spiritui sancto, ipsiq; adeo Christo, qui instituit illa. De prælatis administrantibus illa & distribuẽtibus inter fideles, sic ait Christus: Qui uos spernit, me spernit. Qui aũt me spernit, spernit eum qui misit me, patrem, sic ni-

Psal. 106.

Luc. 10.

Unde efficacia sacramentis.

Mat. 11.
Psal. 113.

Neochristiani.

Luce. 10.

mirum quisquis sacramenta contemnit, cōtemptui habet & Christum & totam trinitatem. Quid autē Paulus inquit? Si quis nō amat dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema maranatha. Sed quomodo amare quis potest Christum, qui sacramenta illius ex mera misericordia in medicinam & salutem nostram instituta cōtemnit, pro nihilo habet, & abolere conatur? Væ magistratibus per quos tanta flagitia & scelera impune licet patrare, & quod grauius est, qui uel ipsi ea perpetrant uel committunt. Quàm duriter aliquando rationem strictam reddēt iustissimo iudici? (diabolus est protector eorum.) 1. Cor. 16.

4. Habent ergo sacramenta efficacem suam operationem simul & figurationem ex ipsa dei uoluntate. Vbi adhuc obijciat aliquis, Atqui memini me sæpius audire sacramēta ex uulneribus Christi profluxisse, unde putassem sacramenta à cruce, imò à crucifixo Christo efficaciam omnem habere. Neque malè sanè audisti in hoc, nec ineptè sentis, uerum interim duo hæc non pugnant inter se, quum dico, sacramēta uirtutem suam habere ex ipsa dei uoluntate, & quā tu ais, profluxisse è latere & uulneribus Christi, utrūque enim hoc uerum est, quod uoluntas dei operatur per sacramenta, uerū eam operationem sibi proposuit deus adimplendam per meritum passionis & mortis Christi (rot unde solet dici, sacramenta habēt efficaciam à uoluntate dei principaliter, & à passione & morte Christi meritorie.) Quomodo autem sacramenta gratiam operentur in animam suscipientis, miraris forsitan, siquidem res corporea in spiritum non operatur, & quū aqua baptismi corporea sit & materialis, similiter & chrisma in confirmati-

Sacramenta ex vulnerib. Christi.

Augustin. sup. Gene.

one & consecratione, uidetur ea non posse in tam nobilem creaturã, gratiam agere & procreare in animam utentis. Quæstio hæc scholis ad longum dilatari solet, nec est quod pios homines & simplices ex uulgo, istiusmodi subtilitatib' obruamus. cuiq; Christiano hoc satis est, spiritum sanctum ipsum operari in animam suam gratiam, assistentibus tamẽ signis sacramentalibus externis: ut quum baptizatur paruulus iuxta Christi institutionem, tunc sane certi sumus, atque adeo efficaciter credere debemus, illum à peccato originali esse purgatum, iamq; gratiam dei suscepisse. (solent doctores dicere quod sacramenta sint causa sine qua non.) Sic si qs sigillo principis obmunitam gestat pyxidem, ea utique portantem per se non præmunit, sed signum est tantum, principem illius regionis suapte potestate uelle illum securum habere cõductum, ita ut à nullo incautus obruatur, neve ei à quoquam uis inferatur. Quum itaque dominus Iesus misericors ille Samaritanus, & saluator in remedium & salutem nobis hæc instituerit sacramenta, nosmetipsos ad ea tum tractanda, tum distribuenda atque suscipienda pie parare debemus, iuxta cuiuslibet sacramenti ritum & ordinẽ, ut per ea gratiam & gloriam adsequi mereamur.

HOMILIA V. DE SACRAmentis nouæ legis in communi.

Samaritanus appropians. Lucæ decimo.

SImul atq; dilectissimi, de institutione sacramentorum ecclesiæ satis disseruimus, & de assistente illis immẽsa dei uirtute: quamobrem in ampliori honore omnibus sunt habenda: superest ut de iis

nonnihil dicamus, quæ adhuc plura sunt in ecclesia signa sancta, ea ut quilibet à ueris sacramentis possit discernere, nosq; iusto progrediamur ordine: nunc iam ex ijs quædam ostendamus sacrata signa, quę tamen sacramenta non sunt.

Et principio quidem, columbam quæ supra dominum apparuit in baptismo, sacramentum non fuisse ex eo constat, quòd licet signum sacrū fuerit plenitudinis gratiæ Christi, eam tamen in Christo gratiam operata nō est: quin potius uice uersa, quia plenitudo gratiæ fuit in Christo, ideo super illum colūba uisa est. Ad eūdem modum linguæ igneæ quę super capitibus apostolorum apparuerunt in die pentecostes, signacula utique sancta fuerunt, sed non sacramenta: quia non erant efficacia gratiæ signa, sed potius eo q apostoli gratia pleni erant, signaculum illud linguarum super eis apparuit. Porro ex eadem radice sequitur, q & æneus serpens, imago crucifixi, & similia, sacramenta non sint, quoniā non sunt euidentia signa operandi gratiam dei in homine. Rursus consequitur inde, aquam benedictam sacramentum non esse: siquidem sacramenta à deo quum sint instituta, aqua illa ab ecclesiasticis hominibus originem traxit: sacramēta quoq; signa sunt efficacia gratiæ, aqua uero sacra nec gratiæ diuinæ certum est signum, neq; sanctificat, sed animū hominis erigit tantum ad remissionem peccatorum uenialium, maximeq; facit ad profligādum dæmonis insultus & tentationes.

Mat. 3.
Columba.
Actu. 2.
Nume. 21.
Aeneus serpens.

2. Commodum autem hoc loco, ubi in mentionem aquæ benedictæ incidimus, quam neochristiani admodum contemnūt, quòd eorum spiritus fer

C

re nequeat, recensebimus uobis quod etiamsi illa sacramentum nullum est, attamē remedium existit ualidum aduersus diaboli impetum, unde à maioribus nostris hactenus plus mille quadringentis annis in ecclesiastico usu permansit. Ita enim Alexander papa à beato Petro quartus, in sancta sua ecclesiastica traditione inquit: Aquam sale conspersam in populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur & purificētur: quod omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis uitulæ aspersus populum sanctificabat atq; mundabat, multo magis aqua sale aspersa, diuinisq; precibus sacrata, populum sanctificat atque mundat. Et si sale asperso per Eliseum prophetam sterilitas aquæ sanata est, quanto magis diuinis precibus sacratus sal, sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinata sanctificat atque purgat, & cætera bona multiplicat, & insidias diaboli auertit, & à phantasmatis uersutijs hominē defendit. Ecce quomodo papa ille & martyr sanctus sacrarum literarum exemplis cōfirmat, atque adeo persuadet aquam esse sanctificandam aduersus insidias diaboli. Vnde mirari succurrit, quomodo neochristiani quum legant in ueteri testamento fuisse in synagoga aquam sacram, quam sacerdos mulieri de adulterio suspectæ potandam dabat, uidere tamen atque intelligere nolunt, quur adeo pauperem esse conueniat ecclesiam, ut non & ipsa aqua utatur benedicta. Præterea legere est in regum historijs, quomodo Iudæi abolitis idolis Baalim & Astaroth, hauserunt aquam, eamq; coram domino effuderūt. Vbi Hieronymus sic ait: Hebræi tradunt quòd coram domino in eandem aquam maledicta congesta

De conf. dis. 3. aquā sale.

Num 31. Hebræ. 9.

4. Reg. 2.

Aqua benedicta.

Num. 5.

1. Reg. 7. In Heb. q. super li. reg.

ſint, & ſicut in lege mulier zelotypa hauſta aqua probabatur, ita & hic idololatræ hac aqua probati ſunt. Tradunt etiam quod quicunq; idololatra hāc aquā guſtaſſet, labia eius ita ſibi adhærerent, ut nequaquam ab inuicem ea ſeparare idololatra poſſet. Atq; eo ſigno illos Samuel dignoſcebat, ſicut & Moyſes hos qui uitulum adorauerant aureum. ipſum enim uitulum in pulueres contundebat, & ijs conſpergebat aquas, unde idololatræ bibebant. Similiter in hiſtoria tripartita legimus, quod uir quidam ſanctus & epiſcopus Marcellus, quum uellet idolum Iouis in urbe Apamia deijcere, atque operarij ſubfoſſa ſtatua, ſubiectisq; lignis cuperēt eam incendere, noluerint tunc ligna naturaliter ardere: dæmon enim quidā teterrimus apparuit, qui flammas ſecundum uires ſuas prohibebat operari. Quod dum Marcell⁹ epiſcopus intellexiſſet, facto ſignaculo crucis ſuper aquas, quendam diaconum ſuum Equitium fide & zelo munitum, ſumere iuſſit aquam, & cū fide aſpergere: quod dum factum fuiſſet, dæmon effugit nō ferens aquæ uirtutem. Ignis autem uelut oleum habuit illius aquæ naturam, comprehenſaq; ſunt ligna & repente conſumpta, ita ut templum uniuerſum una cum ſtatua corrueret. Equidē ipſe audiui à uiro fide digno, qui in cellario ſuo nihil oīm rerum cōſeruare potuit, præ impetu uermium uenenoſorum & impurorum animalium. iuſſus inde ſemper diebus dominicis modicum aſpergere aquæ benedictæ, quicquid id erat, profligatum eſt totum. Quondam etiā mos extitit, panē in ſingulos dies dominicos benedici, ſicuti etiam nunc apud Græcos & in Gallia aliisq; locis nonnullis obſeruatur inter Chriſtianos.

Lib. 9. cap 64.

Panis benedictus.

Li.2. de baptismo paruulorũ cap. 26.

Atq; de pane illo sacro loquitur beatus Augustinus, dicens: Nam & catechumenos secundum quendam modum suum per signum crucis & orationem manusq; impositionẽ puto sanctificari, & quod accipiunt, quanuis non sit corpus Christi, sanctum est tamen, & sanctius q̃ cibi quibus alimur: sacramentum enĩ est, sacramenti uocabulo generaliter utitur, sicut iam supra homilia prima declarauimus. Verum hęc iam sufficiãt dicta de aqua illa sacra. plura qui uolet de benedictione creaturarũ, petat ea ex parte tertia.

Tomo. 3.

5. Ex supradictis iam sequitur, quomodo sacramenta sint signa & significẽt. Verum enim est illud, quod sacramenta significationem suam habent ex naturali similitudine uelut radicitus, nihilq; interim minus ex institutione diuina, ita ut omino sint signa partim naturalia, partim arbitraria, seu uolũtaria. Id ita intelliges per exemplum: sacramentum baptismi situm est in uisibili lauacro aquæ, ea autẽ ablutio naturalis utiq; est, quumq; multas habeat proprietates aqua, infrigidat enim, humectat, mundat & abluit, irrigat prata, & naturalia plane hæc sunt opera. Verũ quum iam superuenit institutio diuina, ut sic in baptismo renascatur homo, institutio sane hæc uoluntaria est. Iamq; nos in fide eruditi, scimus externam hanc corporis ablutionem significare illam internã animæ purgationem à peccato originali. Quid multa? quũ lex noua omnium sit perfectissima & plane perpetua, (testamentum enim hoc nouum & ęternũ est) sacramenta quoq; habet absolutissima, quę ideo nemo Christianus p̃sumat contemnere, sed in summo quisq; honore obseruet ac reuerentia, cum gratiarum actione quoq; suscipiat. Atque ut ad id quod

Ecclesię credendũ.

præcipuum est perueniamus, constat ecclesiam sanctam fidelium omniũ matrem, Christiq; adeo sponsam electissimã nos docere, ut constanter credamus & profiteamur septem esse sancta sacramenta. Id'q; unicum, quod fortiter hoc ita esse tenet ecclesia, satis certum esse debeat cuiq; Christiano testimoniũ: ipsa enim columna est & firmamentũ ueritatis: atq; ideo neminem moueant deliramenta & figmenta schismaticorum, nemo etiam suo nitatur intellectui, sed captiuet illum in obsequium & obœdientiã Christo. Nihil igitur te perturbet quid Lutherus, Zuinglius & alij perfidi somnient. lupi enim sunt rapaces. tu Christum potius audi in ecclesia sponsa sua, atq; hũc credito, quoniam, ut ait propheta, Nisi credideritis, non intelligetis. (secundum septuaginta) Atq; mansurum se cum ecclesia ipse nobis dominus constanter promisit, inquiens: Ego uobiscũ sum usq; ad cõsummatiõem seculi. Idem quoq; pro Petro orasse se ait, ut ne deficiat fides ipsius. Nihil unquam tale ꝓmisit ille neochristianorum & schismaticorum conuenticulis. Ad hæc optimo utitur ecclesia magistro, qui illam inducit in omnem ueritatem, nec sinit errare. Quisquis autem resistit ecclesię, is sane peccat in magisterium spiritussancti. Atq; ideo ut finiamus, firmiter credimus de sacramentis, sicut ecclesia tenet apostolica, atq; ut iam olim in magno illo concilio Florentino conclusum est à latinis & Græcis.

1. Tim. 3 | 2. Cor. 10 | Johan. 10 | Isa. 7. | Mat. 28 | Luce. 22 | Joh. 14 | C. ad abolendam de hęre.

4. Huius porro septenarij numeri sacramentorũ etsi præcipua sit causa diuina uoluntas Christi, qui tot instituit sacramenta, attamen quum rationabilis sit illa uoluntas, rationes aliquot cum omni humilitate perscrutabimur, ad eruditionem nostram, ut sic

corda simpliciũ in fide catholica fortius confirmentur. Primum omnium non debebat unum tãtum instituì sacramẽtum, quoniam instituta sunt sacramẽta ex bona parte in medicinam & remedium (quam obrem in paradiso sacramentũ nullum erat, nec adhuc est in inferno uel purgatorio, neque erit in cęlo) multi autem sunt hominum defectus in peccatis & alijs quibusdam, ideoq́ꝫ decuit plura etiam esse sacramentorum remedia, sicut de hac multitudine nonnihil prænidisse in spiritu Dauid creditur, quum diceret, Misit uerbum suum & sanauit eos, & de interitionibus eorum liberauit eos. Quumq́ꝫ instituta sint instrumenta, ut à principio diximus, ad exercitium & eruditionem, non poterat hoc in unico sacramento prçstari & cõfici commode. Profecto homo per peccatum, Dauide teste, similis factus est iumẽtis insipiẽtibus, rursus iam ab hac beluina cõditione erigitur homo ꝑ hęc sancta sacramẽta. Quisqꝫ ergo auersatur sacramẽta, quid aliud facit, nisi quód bestiam agit, seq́ꝫ ultro dæmonibus præbet exercendum turpiter, quod neochristiani faciunt impurissimi? Sed neqꝫ nimiam sacramentorꝫ decuit instituere multitudinem, aliâs enim euãgelium legis Mosaicæ grauitatem æquare uideretur. Moyses autem & manus graues habuit, & legem accepit scriptã in tabulis lapideis. lex ea erat multi oneris & timoris, quam etiam patres portare non potuerunt, unde & pondus in ea erat immensum atqꝫ importabile legum & typicorum sacramentorum. Vicissim euãgelica lex nostra, lex est ueræ libertatis, autore Iacobo, iugũq́ꝫ suaue & leue onus. Atqꝫ hoc nimirum est quod Augustinus ait: Ablata sunt ueteris legis sacramenta,

Margin notes: Septenarius numer9 — Psal. 106. — Psal. 48. — Exod. 17. & 31. — Actu. 15. — Iacob. 1. — Matth. 11. — Lib. 19. cõtra Faust. cap. 13.

quia impleta per Christum, & alia sunt instituta uir tute maiora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora. (cõcordat idem ad inquis. ad Ianuarium, lib. 1. cap. 1. & de uera religione, capite 17.

Nomina septem sacramentorum sunt illa, baptismus, confirmatio, sacramẽtum altaris, pœnitentia, ordo, matrimonium, & extrema unctio. Dices, nec plura nec pauciora oportere esse sacramenta quàm septem: id quidem est confirmatum, sed ratio septenarij addita non est. Quid igitur hic sentiendum? Audi, quoniam ex ipsa sacra scriptura constat septenarium & perfectissimum esse numerum, & ueram designare quietem, quia numer⁹ est uniuersitatis. (ui de Augustinum libro primo, capite tricesimoprimo de ciuitate dei, & orationem nostram de sancta Catharina.) de perfectione huius numeri plura dicere supersedebimus, & scholis relinquemus. Verum & septimo die deus ipse requieuit post rerum omnium creationem. Atque ob id sacramentis etiam numerus hic cõueniens erat, quoniam quum in ijs gratia & dona spiritussancti conferantur, dona quoque illa septem esse agnoscuntur, iuxta istud propheticum: Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & bonitatis, & replebit eũ spiritus timoris domini. sic à Iohanne septem commemorantur spiritus, hoc est, septem dona spiritus, essentialiter enim spiritussanctus unus est, dicente Paulo: Vnum corpus, unus spiritus. Septem etiam ecclesiis scripsit Iohãnes, quanuis una sit ecclesia: numerus tamen ille sanctus ei placuit propter septẽ dona, ꝓpter septẽ sacramenta, ꝓpterea ꝙ hunc numerũ

Gen. 2.

Isai. 11.

Apoca. 3.

Ephe. 4.

primum hoc honore deus dignatus est, quod non
Gene. 2. primo, non secundo aut sexto, sed septimo die requiescere uoluit, eumq; sanctificauit. Conueniēter itaq; hoc numero septem sacramenta celebrauit & instituit dominus Iesus, ut sic nos sanctificaremur etiam, & sacrum illum donorum spiritussancti septenariū perciperemus in hac quoq; uita, atq; deinde æterna perfrueremur patria, Amen.

HOMILIA VI. DE NVMERO sacramentorum legis euangelicæ.

Samaritanus appropians. Lucæ decimo.

QVandoquidem superiori homilia satis ostendimus, cōuenienter esse à Christo factum, q̊d ille sacramenta sancto illo septenarij numero instituerit: porro declarabimus, quantopere numerus hic & uirtutibus competat, quas in nobis operantur sacramenta, & morbis, qbus medicandis adhibentur. Primum itaq; etsi in uno sacramento plures uirtutes dari queant, & de facto dentur à deo: tamen pulchrum est, quod uidemus singula sacramēta singulis attribui uirtutibus. sunt autem uirtutes
7. uirtu. 7. sacrā. principales septem, quapropter decuit totidem etiā instituere sacramenta.

Virtutes theologicæ tres.	Fides Spes Charitas, 1. Cor. 13.
Virtutes cardinales quatuor.	Prudentia Fortitudo, Sap. 8. Temperantia & Iustitia.

At quomodo quodlibet sacramentum uni ex ijs

uirtutibus competat, sic applicãt doctores: fidei enim tribuitur baptism⁹, eo quod in illo fidei initium sit, quum ianua sit, qua & in ecclesiam & ad cætera sacramenta patet ingressus. Vnctio spem manifestat, nam qui illam in ultimo uitæ suæ termino suscipit, testimonium dat spei suæ, quam habeat erga deum & meritum ecclesiæ, cui innixus iam parat abitum. Sacramentum corporis Christi, summæ charitatis & dilectionis est arcanum quoddam mysterium, Hilario teste. Confirmatio fortes nos reddit & confirmatos ad agonem spiritualem. Pœnitẽtia iustitiam operatur, ut qui in peccatis iniuste egerat, rursus hic opus exerceat iustitiæ. Ordo prudentiam requirit, quoniam ordinatus hoc modo claues debet habere scientiæ, ut sic officium suum prudenter exequatur. Matrimonium temperantiam desiderat cibi, potus & operæ coniugalium: siquidem ibi peruersa & praua hominis concupiscentia honestate nuptiarũ excipitur. Possent hæc omnia ad longum dilatari, sed nos breuiter tantum uoluimus ueluti digito commonstrare. Tu si placet, extende per tres sermones. Hilarius. Septẽ sacramenta & septem morbos.

2. Quumq; ab initio dictum sit, quomodo Samaritanus Christus uulnerato homini medicando instituerit sacramenta, eius quoq; morbis curandis, septenarius sacramentorum numerus bene conuenit. Principio est morbus quidam hæreditarius in omnibus hominibus, ipsum scilicet peccatum originale, promanans ex Adam & Eua. Christum hic excipimus & Mariam. Vnde Paulus ait in Adam omnes peccasse. & contra hunc morbum institutus est baptismus. Altera ęgritudo est peccatum actuale post baptismum, huic curãdo Christus instituit pœniten- Roma. 5.

tiam, deditq; apostolis suis, & eorum successoribus clauium potestatem. Tertius morbus non adeo gra-
Apoca.22. uis est peccatorũ uenialium: quum enim nihil coinquinatum sit intraturum in regnum cælorum: ideo ut totus undiq; purgetur homo etiam à leuioribus peccatis, Christus moriturus ordinauit sacramẽtum unctionis. Quartus in homine defectus magnus & morbus, est inscitia eorum quæ necessaria sunt ad salutẽ. huic quoq; ut mederetur dominus, instituit ordinem, ubi intellectum suscipit presbyter quomodo absoluat, aliosq; uiã doceat felicitatis. Quinta ægritudo est exacerbata ista malignitas uolũtati nostræ congenita, quæ fastidium nobis ingerit & nauseam om̃is boni faciundi. Contra eam nobis Christus proposuit corporis sui participationẽ, qua quisquis utitur sæpius, huic nimirum adueniet amor quidam pi-
Augusti. orum operum cum ardore animi, quod matri sancti Augustini euenisse legimus. Sextus lãguor in nobis est infirmitas perseuerandi in fide, illamq; intrepide confitendi etiam corã persequentibus. Vt huic quoq; succurreret dominus, proposuit confirmationis sacramentum, quo Christiani cõfortantur, ut firmiter & constanter Christum cõfiteantur, quod Petrus fecit in die pentecostes coram Iudæis, qui antea
Actu.2. ad uocem unius ancillulæ exhorrescens, eam sustine-
Mat.26. re non potuit.

Septima infirmitas, est inordinata incẽsio, & feruẽs ista concupiscentia ad opera carnis, in quibus omnium maxime stimuli peccati originalis sese aperiunt & manifestant, quibus tamen coërcendis Christus ordinauit coniugij sacramẽtum. Omnia hæc magis patebunt infra in singulorum sacramentorum per-

tractatione. Ecce, q̊modo summa dei patris sapientia Christus Iesus, prudenter omnia ordinarit in salutem omnium nostrum, ut hinc paratam habeamus animarum medicinam, à primo in hunc mundũ ingressu per omnem uitam, usque ad ultimam mortis horam. In ipso enim uitæ introitu primoq; adeo limine baptismum habemus, atq; ut in fide constãter perseueremus nec ab ea ullatenus excidamus, confirmatio nobis data est: eucharistia autem, ut illa in nobis confortatio etiam aucta permaneat. Quod si tamen in itinere gratiæ nos cadere contingat, pœnitentia nobis adiutrix est, ut possimus resurgere, & regia uia gratiæ diuinę porro intrepide ingredi. Atque in uniuersum ne quis in hoc ingressu itineris illi⁹ per ignorantiam erret, instituit ordinis sacramẽtum, lubricam quoq; carnalis concupiscentiæ semitam per matrimonium restrinxit: excessuris autem ex hac uita prouidit sacramentum unctionis. Merito igitur omnes clamemus ad dominum cum Paulo: Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni spirituali benedictione in cælestibus in Christo. Ephe. 1.

5. Tantum quidem de sacramentis in communi dixisse sufficiat, unde quisq; pro se Christianus primum animo bene obfirmato credere debet cum ecclesia catholica, septem esse sacramenta, non tria aut unicum tantum, sicut ipse sibi contrarius scripsit Lutherus, & nos infra circa singula sacramenta contra eum fortius probabimus. Multo adhuc minus fidei tribuat istis sacramentorum impugnatoribus, qui semel simulq; omnia negant sacramenta. Deinde satis per hoc edoctus quilibet est, sacramenta hæc

nouæ legis signa esse efficacia gratiæ diuinæ. si enim quis auferre conetur gratiam sacramentorum, quid nobis faciet reliquũ in uniuersa religione? Quo tandem essemus Christo uelut incorporati, tanquã peculiaris populus eius, sicut antea fuerunt Iudæi? Qui crediderit, inquit Christus, & baptizatus fuerit, saluus erit. baptismus ergo si gratiam dei nõ conferret, quomodo salutem parere posset? siquidem per solã gratiam saluãtur homines, teste Paulo. Ad eundem modum si eucharistiæ sacramentum non daret gratiam, quur dixerit illud apud Iohannẽ Christus? Qui mãducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam. hanc autem nemo habet sine gratia dei. Et nisi in baptismo simul infunderet gratia, frustra dictum uideretur à Iohanne: Ego baptizo uos aqua, ille autẽ baptizabit uos spiritusancto: quod utiq; nisi per gratiam non fit. quamobrem ad Nicodemum dominus ait, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto. Ecce quod per aquam fieri uidetur extrinsecus, interius efficitur per gratiam spiritussancti. Vnde mirari succurrit cæcitatem & impudentiam Lutheri aliorumq; neochristianorum, q audent affirmare, sacramenta nouæ legis gratiã non conferre, quum tamen aperte dicat Apostolus, secũdum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis spiritussancti, quem effudit in nos abũde per Iesum Christum saluatorẽ nostrum, ut iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundũ spem uitæ æternæ. Et alibi, An ignoratis fratres, quia quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti cum illo per baptismum in mortem? Qua ergo im

Mat. vlti. Ephe. 2. Joh. 6. Mar. 1. Joh. 1. Joh. 3. Sacramẽta cõferũt gratiam. Tit. 3. Rom. 6.

pudentia audent isti iam negare gratiam sacramentorum? quod tamen nos deinceps per singula sacramēta fusius tractabimus, & testimonijs sacrarum literarum confirmabimus. Hoc loco interim præmonere sufficiat, illa duo inter se pugnare, quod de' infundat gratiam suam in animam hominis, & simul eandem conferunt sacramenta. deus enim dat ut uerus largitor, creator & infusor gratiæ, sacramenta autem tantum ut signa efficacia à deo instituta, quibus ille ipse per suam diuinam omnipotentiam assistere non dedignatur. Nihil huc facit quod clamāt aduersarij, Iustus ex fide uiuit, corde creditur ad iustitiam, Credidit Abraam deo, & reputatum est ei ad iustitiam: uera sunt hæc quidem omnia, uerum interim sacramenta nihil aduersantur nec cordi, nec fidei, neque iustitiæ: imò ex fide suscipimus sacramenta, & fides ipsa facit ut paruulos nostros baptizari sinamus. Insignis igitur hic est error, quod Lutherus negat sacramenta conferre gratiam, atque in hoc ipse sibi aduersatur. nanque in eodem libro libere fatetur, inquiens: Credat se consequuturum id, quod sacramentū promittit & donat. Infra quoque: Per illa nostra sacramenta mundantur conscientiæ ab immunditijs uetis. Quibus ille uerbis aperte fatetur, sacramēta donare idipsum quod promittunt. promittunt autem gratiam, uitam nouam, regenerationem & peccatorum remissionem. Quur ergo adeo repugnat sacramentis, quur reluctatur ecclesiæ & sacris literis, imò & sibijpsi, dum obgannit uulpes, sacramenta nō conferre gratiam?

Ro. 1. 10. Gala. 3. In assert. articulo.

4. Sequitur rursus ex illis, errare denuo Lutherum quum ait, sacramenta nō iustificare, sed fidem

Sacramēta iustifi.

sacramentorum. statim enim ei obiicio baptismum paruuli, qui iustificatur utique, at non per fidem sacramenti, imò uersa uice per sacramẽtum fidei. Verum quidem hoc est, quòd infidelitas impedit uim & uirtutem sacramentorum, testante Hieronymo qui dicit: Etiam lauacra sunt hæreticorum, sed non lauant ad salutem. nam qui in ecclesia baptismum suscipiũt nõ perfecta fide, hi aquam accipiunt, non spiritum. Consequitur hinc alius Lutheri error. neque enim iis contentus, adhuc uult paria esse omnia ueteris & noui testamenti sacramenta. Quid quod in alio loco suo more subsannat & deridet sanctos patres, eo quod discrimen faciunt inter illa, uolens quòd sacramenta nouæ legis non sint præstantiora? At quur non ueretur Paulum dicentem? Nunc quum cognoueritis deum, imò cogniti sitis à deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo seruire uultis? loquitur autem hic de sacramẽtis ueteris legis, infirma & egena ea nuncupans. Prolixius aliquanto probauit etiam beatus Ambrosius, sacramenta ecclesiæ tum antiquiora esse, tũ præstantiora sacramentis synagogæ: idque manifeste adeo patet ex ipsius domini uerbis, ut turpe fuerit & homine Christiano longe indignissimum, contradicere. ita enim ille ait: Patres manducauerunt manna, & mortui sunt. qui autem manducat hunc panem, uiuit in æternum. Ecce quomodo sacramentum panis discernit dominus in ueteri lege & noua. Vt recte dixerit beatus Ambrosius, diuiniora & priora esse sacramenta Christianorum quàm Iudæorum. Postremo enim sequitur inde, mirum adeo non esse, quòd tam turpiter aberret Lutherus, siquidem inflatus su-

Hieron.

Discrimina sacrament. ve. & no. legis.
Gal. 4.

De myst. ini. cap. 8.

Johan. 6.

perbia, recipere noluit sanctorum patrum declarationes super eo, quid sit sacramentum: sed suo tantũ priuato fretus capite, temere nimis sacramẽtum ait esse, quod in sacris literis diuinam habeat promissionem, cum adnexo signo gratiæ. Quæ diffinitio (si modò nomẽ hoc meretur) quàm uaga sit & late patens, multis posset hic edisseri. sed breuitati studens, hoc illi tantum obijcio: Quia ut episcopus Roffensis ei opposuit, iuxta istam sacramẽti descriptionem, eleemosyna quoq; foret sacramẽtum, quum certam habeat in scriptura promissionem, quæ est, Date eleemosynam, & omnia munda erũt uobis. estq; ibi signum externum, quod in eleemosyna expenditur. Remittere etiam proximo noxam, promissionẽ habet in scripturis: Dimittite, & dimittetur uobis. atq; est hic signum externum, quando ille uerbis aut gestibus ueniam deprecatur. Simile est de oratione & alijs multis. Quapropter dilectissimi in domino, fugite quantum potestis istos Lutheri turpissimos errores, manete cum ecclesia sancta, sacramẽta in magno habete honore, eaq; digne suscipite, uicissim à domino deo retributionẽ expectaturi uitæ & gloriæ æternæ. Amen.

Lib. I. de sacramentis cap. 4.

Roffen.

Luce. II.

Luce. 6.

HOMILIA VII. DE BAPTIsmo Iohannis.

Ego baptizo uos aqua, ille uero baptizabit uos spiritusancto, Marci primo.

RIMVM omniũ sacramentorum baptismus est, uelut ianua ecclesiæ, aliorumq; sacramẽtorum, ita ut qui baptizatus non est, nullius alterius sacramenti percipiendi capax esse queat. c. ueniẽs de presby. non bapti. Atq; adeo ordinatus quispiam in presbyterum, & non baptizatus, presbyter futurus nõ erit. ideoq; adulti, olim ante baptismum nec confessione indigebant, nec absolutione. Sacramentum autem hoc successit circuncisioni, & præcipue peccatum aufert originale. Præparauit illud Iohannes domino, sicut in spiritu præuidit Zacharias, eum præcessurum & præparaturũ ipsi uias suas. sic enim prior incepit baptizare Iohãnes, ut promptiores fierent homines ad baptismũ Christi. baptismus tamen Iohannis non erat sacramentum, ipso testante quũ ait: Ego baptizaui uos aqua, ille uero baptizabit uos spiritusancto.

Luc 1.

Marc. 1.
Iom. 3.

Aue Maria.

1. Antequam ad sacramentum baptismi perueniam, duo præmittenda uidentur. Alterum, quibus figuris olim sit baptismus præsignatus. Alterum, de baptismo Iohannis, quo paulatim homines ad baptismum Christi sunt assuefacti. Principio constat, typice per multas figuras baptismum fuisse præmõstratum in ueteri testamento, atq; omnium maxime

Figu. baptismi.

in arca Noe. testatur idipsum Petrus quum inquit: Gen. 8.
In arca pauci,id est,octo animæ saluę factæ sunt per 1.petri 3.
aquam. Quod & nos nunc similis formæ saluos facit baptisma: sicut enim tunc extra arcam nullus homo conseruabatur in uita, ita nūc nemo seruabitur extra ecclesiam,& nisi baptizetur.

2. Baptismi typus extitit & mare rubrum, & nubes.hinc Paulus ait:Nolo uos ignorare fratres,quia Exod. 14.
patres nostri omnes sub nube fuerunt,& omnes ma 1.Cor.10.
re transierunt,& omnes in Moyse baptizati sunt, in nube & mari. Baptismum hunc intellige typicum. sicut enim dicit Damascenus,nubes signum erat spiritus,mare autem monstrat aquam baptismi.& sic- li.4.ca.10.
ut Pharao cum suis persequens Iudæos,interijt,populo interim Hebræo cōseruato:ita & in baptismo submergitur diabolus & peccatum,ab utriusq; autē uinculus eripitur baptizatus.

3. Pleræq; adhuc fuerunt in ueteri testamētō ab- Heb.9.
lutiones,teste Paulo,q̄ & ipse figurarunt baptismū, Num. 19.
sicut aqua purgationis,aqua leprosorum,&aqua pu Leuit. 14.
rificationis,qua conspergebantur immundi,lotis ex & 15.
illa uestibus,uesperi redituri in castra. ubi baptismus significatus est,eo enim purgati homines,ingrediūtur castra ecclesiæ. Similia multa diligens lector inueniet in ueteri testamento.

2. Sed neque figuras tantum habuit baptismi sacramentum,imo & præuium sibi ac ueluti præparatorium baptismū Iohannis,quo paulatim homines assuefiebant ad Christi baptismum, instar auiū quæ ingesto in os cibo,ad illum capiendum inducuntur. Quæras aūt,quur baptismus habuerit pręparationē, qua reliqua superauit sacramenta, nōnulla ex parte

illo maiora? respõdetur, quia baptismus & fundamẽtum & ianua reliquorum est sacramentorũ, & ideo præparatione indigebat præuia. ubi autem quis ingressus fuerit ecclesiam, ei nõ perinde difficile est etiam aliorum credere uirtutem sacramentorum.

Institutio bap. Ioh. Vt ergo in hoc baptismo Iohannis nonnihil immoremur, principio uidendum est, à quo sit ille institutus. & ut id inquiramus, occasio nobis præbita est à Christo, qui ex principibus sacerdotũ & seniorum Mat. 21. quæsiuit, unde nam esset baptismus Iohannis, è cælo, an ab hominibus? Merito igitur & nos hic quærimus, Quis illum baptismum instituerit. Atque hic in promptu statim sese offert respõsio, quod ipse illum instituerit Iohãnes, ipseq́ adeo perfectus fuerit eius baptismi administrator, quanuis hoc ille diuino fecit instinctu. Id ita esse ipse testatur Iohannes, dicẽs: Johan. 1. Qui misit me baptizare in aq̃, ille mihi dixit, loquẽs ibi de deo (neque enim curamus canonistas aliter dicentes. c. per aquam. c. proprie de consecr. dist. 4.) Sic, ut satis fiat ei quod Christus quærit, dicimus, baptismum Iohannis fuisse de cælo simul (quia ex diuina inspiratione) & ab homine Iohãne, qui ipsum instituerat, & opere adimpleuerat.

Sequitur inde, quare baptismus Iohannis dicatur Iohannis baptismus, quum interim, si quem baptizarit Petrus, non dicatur ille baptismus Petri. Imò & 1. Cor. 1. Paulus uetat hoc Corinthijs, si quis uolet dicere, ego sum Pauli, ego Petri. Et ratio quidem hæc est, quia Iohannes ipse suum instituit baptismum, non aũt Petrus suum. Quicqd in baptismo Iohãnis fiebat, id totũ ipse Iohannes faciebat, Petrus autẽ uel

quilibet minister dum baptizat, nimirum in eo præstat, quia solam externam aquæ infusionem operatur. Deus autem perfecte adimplet omnia. Ille enim & aquam infundit animæ, & eam à peccatis emundat. Qualisqualis ergo fuerit minister sacramenti, nos solum aspiciamus Christum, qui baptizat om̃es quotquot baptizantur. Vnde & Iohãnes de illo ait: Hic est qui baptizat in spiritusancto, quod dictum pulchrè, ut reliqua omnia, grauiter contra Donatistas inducit beatus Augustinus. Iohan. 1.

3. Porrò sciendum est, baptismũ Iohannis non fuisse euidens diuinæ gratiæ signum, neq; gratiã contulisse, nisi quãtum pius baptizati adfectus operabatur, sicut & in alijs operib⁹ bonis. id ipse affirmat Iohannes cum dicit, Ego baptizo uos aqua, ille autem baptizabit uos spiritusancto. Iohannes corpus tantũ abluit, in animam nihil operabatur: itaq; ut antea diximus, proprie & uere baptismus iste erat & appellabatur Iohannis, quum interim baptizante Petro, non dicebatur ille baptismus Petri, solus quoque baptizauit ob id Iohannes, neq; uspiam legimus, discipulos suos baptizasse. (uide Gabrielẽ.) Cõtra Christus non baptizauit, sed discipuli eius. Consequitur hinc, baptismum Iohannis non fuisse sacramentum nouæ legis, quia non fuit efficax signum gratiæ diuinæ, & tamen ad uetus testamentum non pertinebat, itaque signum fuit præparatorium tantum nouæ legis. Mar. 1. Matt. 3. Iohan. 4.

Iterum sequitur, quur aliquẽ baptizatũ baptismo Iohãnis denuo baptizari oportebat baptismo Christi, sicut Ephesios baptizauit Paulus in Actis, qui tamen baptizatos esse se dicebant baptismo Iohannis, Actu. 19.

nihil autem audierant de spiritu sancto: unde denuo eos baptizauit, & quidem in nomine Iesu Christi. (quod Magister in diuersum adducit ex Hieronymo, remittimus ad scholas.) Et hoc est quod dicit Augustinus tractatu quinto super Ioel: Si quos baptizabat Iudas, non sunt iterum baptizati: & quos baptizauit Iohannes, iterum baptizati sunt, quia eos non baptizauerat Christus. Quanuis in hoc nō repugno, quod si Iohānes obseruasset formam baptismi, qua utebantur apostoli, qui cum ipso baptizabant, & illi uere fuissent baptizati, nec op' fuerat eos denuo baptizare.

Hierony. super Io.

Rursus hinc sequitur, quam ob rem tam cito desierit, finemque acceperit baptismus ille Iohannis: quia ut in eo cœperat, ita & in illo desiit: nec eo opus fuit amplius, ubi primum ille est coniectus in carceres: quoniam cœperant baptizare discipuli Christi, ipso iam ante Iohanne baptizante in Ennon. Quid igitur mirum, si superueniente ueritate, figura & præparatio finē acceperint? (in summa, baptismus Iohannis non contulit gratiam, ideo non fuit sacramentū: tamen reducitur ad sacramentum nouæ legis, quia accessorium debet sequi naturam principalis.)

Matt. 4.

Iohan. 4.

Sed audio contra hæc sic obiici: Etiam baptismū Iohannis fuisse sacramētum, & dimisisse peccata, eo quod Paulus dicit, Iohannem baptizasse populum baptismo pœnitentiæ: pœnitētia autem & gratiam confert, & peccata dimittit. paulo quoque manifestius uidetur idipsum dicere Marcus, quoniam de baptismo Iohannis sic loquitur: Erat Iohannes in deserto, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum: unde quis colligere possit, etiam baptismum Iohannis sustulisse peccata. Sed illud ita

Actu. 19.

Mar. 1.

diluiʼ poteſt, quòd Iohannes baptizauit, nõ fecit hoc in remiſſionem peccatorum, ſed quia prędicauit pœnitentiam & baptiſmum Christi, id demum uergebat in peccatorum remiſſionem. atque ſic ſentit gloſſa ſuper illud Lucæ, prædicans baptiſmum pœnitentiæ, quoniam non contulit baptiſmum pœnitentiæ, ſed prædicauit tantum. ſed huic gloſſæ uidentur adhuc repugnare uerba Pauli. Proinde ut clarius & dilucidius dicamus, in baptiſmo Iohannis tria fuerũt: primum, baptiſmus ipſe in ſe: ſecundum, humilitas & deuotio baptizatorum: tertiũ, pœnitentia quam faciebant ex Iohannis prędicatiõe. Quoad primum, ſane ipſe baptiſmus aquæ non confert gratiam, ut ſupra diximus: reliqua autem, ut ſunt, humilitas, pietas, & pœnitentia baptizati, hæc poſſent quadantenus gratiam mereri, non autem ipſe in ſe baptiſmus, (ideo uerba ſancti Pauli intelligantur conſentire.)

Lucæ 3.

Non delebat pctã.

1 2 3

4. Quæras, qua forma ſit uſus Iohannes baptizando? Ea ſane, quia dixit, baptizo te in nomine uenturi. id adeo ex Paulo colligimus, qui ait: Iohannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens, in eum qui uenturus eſſet poſt ipſum, ut crederent. Tantundem ergo eſt, quòd baptizauit in nomine uenturi, quaſi eo cohortatus ſit populum, ut crederent futuram illam redemptionem per paſſionem Christi. Verum hic rurſus duæ occurrunt obiectiones: Altera, quomodo ille potuit baptizare in nomine uenturi, non ignarus eum iamiam ueniſſe: ſiquidem ipſe ad eum ait, Ego debeo baptizari abs te. Altera, quum Christum baptizauit Iohannes, non conuenire potuit hæc uerborum formula, quando ipſe hic dominus baptizabatur. Ad priorem reſpon

Actu. 19.

Obiectio.

Mat. 3.

Reſponſio:

detur, hunc fuisse morem Iohannis, ut Messiã Christum illum uocaret uenturum: id inde colligere licet, quod ipse duos ex discipulis suis misit ad Christum, qui dicerent, Tu ne es qui uenturus est? & alibi ipse ait: Qui post me uenturus est, fortior me est, quanuis enim tunc uenerat dominus, quem antea quoque in utero matris agnouerat Iohannes, sed quo ad personam tantum, non autem ille adhuc inceperat opus redemptionis. Quid multa? uenit in persona, sed nondum usurpauit officium personæ suæ, neque dum prædicare & miracula cœperat exercere.

Mat. 11.
Mat. 3.

Ad obiectionem posteriorem respondemus, quanuis hic non omnino omnes inter se conueniant doctores, nos tamen ad eam uiam propius declinabimus, quæ sacris literis uidebitur esse proxima. Primum omnium, uerum est quod CHRISTVS à Iohanne baptizatus sit, quodque eum Iohannes uerum crediderit esse Messiam, quoniam uerum ille signum de cælo compererat supra Christum: Super quem uideris spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritusancto. ac proinde sic dixit ad illum, Ego debeo baptizari à te, & tu uenis ad me?

Forma baptizandi Christum
Iohan. 1.
Matt. 3.

2. Sunt qui dicant Iohannem baptizasse dominum non suo, sed Christi baptismo: hoc est, in nomine trium personarum. Atque in eius rei argumentum dicunt, uisibiliter ibi sanctam apparuisse trinitatem, deum patrem in uoce, deum filium in humana natura, & deum spiritumsanctum in specie columbæ. Hinc decuisse dicũt, ut quia Paulus affirmat Christũ in omnibus primatum tenere, illũ quoque primũ oim suo esse baptismate baptizatum, sicque impleuisse, p-

Colos. 1.

phetiam Dauidis, Tu cõtribulasti capita draconum in aquis, tu confregisti capita draconis. Psalm. 73.

Atque in ea sententia est Damascenus, qui ideo dicit: Quintũ est baptisma domini, quo & ipse baptizatus est. Augustinus & communiter doctores putant Iohannem suo baptismo baptizasse Christum, & non baptismo Christi, sed qua forma sit usus, aiũt non esse scriptum. Quod etiamsi usitata sua formula sic usus est, nemo dicat esse absurdum, in nomine uenturi, quis enim iam uenerat Christus quoad personam, tamen adhuc uenturus erat ad opus redemptionis. Video hic Franciscum Maronem in ea esse sententia, ut dicat ad magnificentiam baptismi reuelatum esse Iohanni diuinitus, ut hac uel simili forma uteretur. Domine mi, conditor & creator uniuersi orbis, en ego te in hoc baptizo flumine, simulq́ humiliter oro, ut omnes quotquot tuum sunt suscepturi baptismum, per gratiam tuam à peccatis omnibus expurgentur. Hinc sibi lector candidus & pius colligat atque eligat, quodcunque uidebitur consentaneum esse magis. nos certe præter illam usitatam formulam ex uerbis Pauli elicitam, non habemus aliam ullam scriptam. li. 4. ca. 10. F. Maro Actu. 19.

5. Quũ itaque satis multa iam hactenus de baptismo Iohannis dicta sint, & inde nunc cõstat, illũ cum Iohanne cœpisse & secum quoque desiisse: Iohannem etiam adultos tãtum, & non paruulos, solosq́ uiros, non mulieres baptizasse, supersunt adhuc tria, de quibus quærere nonnihil necessarium est.

1. Quando gratiam non contulit baptismus Iohannis, quid profuit ergo?

2. Aut quid potuit commodare Christo? Utilitas bap. Ioh.

Mat. 3. 3. Cuiusmodi sit baptismus in igne, nam & de illo ait Iohannes, Christum baptizaturum spiritusancto & igni. Ad primum dicimus, quia baptismus Iohannis utilis sane fuit propter deuotionem, humilitatē & pœnitentiam baptizatorū, ut supra dictū est.

Mala. 3. 2. Quia promiserat dominus per prophetam, se missurum angelum, qui sit præparaturus uiam ante faciem suam: hic ipse angelus fuit Iohannes Baptista, quod Christus in euangelio testatur. Atq; sic nimirum Iohannes præparauit uiam etiam ad baptismum Christi, dum paulatim homines assuefaciendo induceret ad baptismum. (Mat. 11.)

3. Quanquam ad illud etiam conducebat Iohānis baptismus, ut Christus manifestaretur in Israel, per angelos enim innotuit pastoribus, gentibus stella duce, Israeli per baptismum, & per miraculū mutatæ in uinum aquę discipulis. (uide homiliam in festo trium regū.) Rationē quoq; hanc Iohannes ipse insinuat, dicens, ideo uenisse se & baptizare in aqua, ut manifestaret in Israel, quæ manifestatio facta est in apparitione trium personarum in diuinis, & in apertione cælorum supra Christum. (Tomo. 3. homil. 1. de epipha.)

4. Augustinus uero ait, ideo præcipue Iohanni traditam esse baptizandi dignitatem, ut Christum baptizaret. Cæterum ad id quod secundo loco quærebatur, respondemus: quum baptismus Iohānis fuerit baptismus pœnitentiæ, sicut illum appellat Paulus, pro tanto non indiguit dominus illo, sicut nec circuncisione. sunt tñ rationes aliquot, quas etiā enumerant doctores, quur Christus uoluerit baptizari. (super Iob tract. 12.)

Cur Christus bap. Mat. 3. 1. Ad implendam perfectam humilitatem, sicut & ipse dominus dixit ad Iohannem: Sine modò, sic

enim nos decet implere oēm iustitiam. inquit Glossa, omnem humilitatem.

2. Vt comprobaret dominus baptismum Iohannis esse iustum & ex cælo, in quo addubitabant pharisæi, idcirco quærentes in quo nam baptizaret. Mat. 3.

3. Vt confirmaret sui proprij baptismi materiā, uoluit sanctificare aquas suæ mūdissimæ carnis contactu, ut Beda inquit. Chrysostomus etiā dicit: Nunquam aqua baptismi purgare peccata credentium posset, nisi tactu dominici corporis sanctificata fuisset, c. nunquam de conse. dist. 4. Beda. Chrysost.

4. Ideo quoq; à Iohanne baptizari uoluit dominus, ait Augustinus (in q. ue. & no. testa. & super Iohan. tract. 5.) ut autoritatem daret baptismo suo, & ut cognoscerent serui sui, quanta alacritate deberēt currere ad baptismum domini, quādo ipse non dedignatus est suscipere baptismū serui. Et infra: Vt daretur nobis à domino exemplum humilitatis ad pcipiendam salutem baptismatis, Christus suscepit q̄d ei opus non erat. Augustin.

5. Augustinus aliam quoq; inducit causam. Quū enim is qui cūcta creauit, baptizari uoluit ab eo quē ipse condiderat, docemur nos omnes, nihil referre à quo quis baptizetur, quando dominus non recusauit baptismum accipere serui. De natu. boni sum.

Postremo, ad tertiam obiectionem dicimus, non intelligendum hoc ita esse, ut perperàm acceperunt quidam Indiani, & itidem alij ex regno Nubię, quasi Christiani baptizari deberēt igne materiali, sicut isti paruulos suos stigmatibus notant, inurēdo ea fronti aut alijs locis. Meræ hæ sunt ineptiæ & nugæ, sed id ita intelligendum est, q̄ ille spiritum sanctum da- Baptism⁹ ignis.

turus erat in plenitudine gratiæ. nam in specie, ut
Damasce. ait Damascenus, ignearum linguarum super sanctos
apostolos spiritusancti gratiam effudit, ut ipse do-
Actu. 1. minus ait, quando præcepit eis, ab Hierosolymis ne
discederent, sed expectarent promissionem patris:
Quia Iohannes, inquit, baptizauit aqua, uos autem
baptizabimini spiritusancto nõ post multos hos di
es. Quod si autem ad omnem Christianum populũ
hoc sit referendum, constat, nos omnes baptizãdos
Luce. 12. esse igni diuini amoris, iuxta illud, Ignem ueni mitte
re in terram, & quid uolo aliud, nisi ut ardeat? Con-
Esaie. 4. sonat hoc quod Esaias ait, si abluerit dominus sor-
des filiarum Sion, & sanguinem Hierusalem lauerit
de medio ei⁹ in spiritu iudicij & spiritu ardoris. Hoc
nimirum est quod Iohannes dixit Christum bapti-
zaturum in spiritusancto & igni. Tertio loco intel-
ligi illud sic potest, quia Christus baptizabit hic in
spiritu. quod si autem contingat hominem mori, in
dilectione quidem dei, sed tamen in peccatis uenia-
libus constitutum, uel ita, quod pro mortalibus cõ-
missis non fecerit satis, tunc deniq; eum baptizari &
purgari oportet adhuc per ignem, & ignem quidem
purgatorij. Atq; in hac sententia est etiam Damasce
li. 4. c. 10. nus, qui postquam de apostolis uerba hæc est inter-
pretatus & linguis igneis, subdit, aut propter futuri
ignis punitorium baptisma. Atq; hæc circa quæsti-
onis motæ resolutionem dicta sufficiant, neq; enim
ita crasse est intelligendum hoc baptisma ignis, sed
de ardentissimo spiritussancti amore. Turpiter ergo
errauit Zuinglius, dum Iohannis baptismum æqua-
Mat. 4. uit baptismo Christi, & quod utrinque sit peccatum
originale dimissum, qui error per diametrum repu

gnat euangelio, ipsisq; adeo uerbis Iohannis, qui dũ ostenderet Christum uenturum, fore se fortiorem, discrimen statim subiecit baptismi, dicens: Ego baptizo in aqua, ille autem baptizabit in spiritusancto. Marc. 1.
sic & Paulus Ephesios baptizatos antea, baptismo Christi baptizauit denuo, non facturus id, si eadẽ fuisset utriusq; uirtus. nisi forte Zuinglius ex Paulo parabaptistam facturus est, qualis fuit iste suus Balthasar Hiebmer. Oremus deum. Actu. 19.

HOMILIA VIII. DE BAPTISMO.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritussancti. Matthæi ultimo.

VT hic quoq; de sacramẽto baptismi dicturi, iusto ingrediamur ordine, principio dicendũ erit, quomodo illud iam olim in ueteri testamento sit promissum.

2. Quo pacto sit in noua lege institutum.
3. De forma uerborum.
4. De conuenienti materia aquæ.
5. De qualitate baptizandi.
6. Quidnam operetur baptismus in baptizato.
7. Quis sit illius minister.

Postremo, de ijs quæ præcedũt baptismum, & de compatribus.

Primũ oĩm, nõ figuris tm̃ designat' est baptismus in ueteri testamento, sicut in superiori homilia oñdi m', sed manifeste, ꝑmissus. sic em̃ ꝑ Ezechi. dicit dñs, Effundã sup uos aquam mundã, & mundabimini ab oĩbus inquamẽtis uestris, & ab uniuersis idolis ue Baptism' promissus Ezec. 36.

ftris mundabo uos,& dabo uobis cor nouum,& spiritum nouum ponam in medio uestri. Id in baptismo deniq; impletum est. & bene quidem geminam hic propheta commemorat mūdationem, alteram ad Iudæos pertinentem, qui baptizati, sic demum emundati sunt ab inquinamentis peccatorum: alteram uero ad gentiles, qui non solum à peccatis, sed

Zacha.13. etiam ab idolis sunt purgati. Zacharias quoq; de baptismo sic prædixit: In die illa erit fons patens domui Dauid & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Loquitur ibi de tempore post ascensionem Christi, quando in penteco-

Actu.2. ste baptizauit Petrus tria millia hominum. Id adeo ita esse, ex præcedenti capite prophetæ colligitur,

Zacha.12. quando ait: In die illa effundam super domum Dauid & habitatores Hierusalem spiritum gratiæ & precum, & aspicient ad me (hoc est, cognoscent me) quem confixerunt. Hoc ita euenisse testantur Acta

Actu.1. apostolorum, ubi legimus eos unanimiter perseuerasse in orationibus, ipsisq; missum esse spiritum sanctum: deinde prædicante Petro, ab eis crucifixum esse Christum, quomodo compuncti sint corde audi-

Actu.2. entes illud, atque dixerint: Quid faciemus uiri fratres? ubi baptizauit eos Petr⁹, & sic impleta est prophetia Zachariæ. Non dissimile est quod legitur in

Esa.44. Esaia: Noli timere serue me⁹ Iacob, effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam, & germinabūt in herbas, quasi salices iuxta præterfluentes aquas. Ecce quomodo hic propheta quod futurum adhuc erat, prenunciat sacramentū baptismi, quod daturus

erat dominus sitientibus Iudæis & aridis gentibus, germinantibus tandem inter herbas, hoc est, ut ait rex Salomon, sub Edom, quo nomine imperium accipitur Romanorum, sub quo ecclesia Christi germinauit & creuit, non obstantibus etiam maximis persequutionibus.

Sed & in alio loco dicit Esaias, quũ antea de Christo loquutus esset: Haurietis in gaudio aquas de fontibus saluatoris, siue saluationis. Id quoque fit in baptismi fonte, unde in ecclesia baptismum ferè fontẽ nominamus. Deinceps quoq; idem propheta sic ait: Ecce intelliget seruus meus, (quia in ipso sunt om̃es thesauri sapientiæ & scientiæ dei) & exaltabitur (in sua resurrectione) & eleuabitur (in ascensiõe) & sublimis erit ualde (quando nimirum sedebit ad dexteram patris) Sequitur, Iste asperget gẽtes multas, sup ipsum continebũt reges os suũ. Aspersio hæc in baptismo facta est, ubi & potentissimi quiq; reges submiserunt & inclinarunt capita sua ad nomen Iesu. Esaiæ. 12. Esaiæ. 52. Colos. 2.

Insuper & Ezechiel multis commemorat, uidisse se in templo aquas emanantes, & subdit: Omnis aĩa uiuens quæ serpit, q̃cunq; uenerit torrẽs, uiuet. Ex q̃ prophetico uaticinio morẽ hũc obseruauit ecclesia, ut tẽpore paschali (qñ per octauã baptismi mentio frequẽs est in officio missę) subinde consuetũ sit cani illud solenne canticũ, Vidi aquam egredientẽ de templo à latere dextro, & oẽs ad quos puenit aqua ista, salui facti sunt. Aqua nimirum ista, baptismi fons est sacratus. Postremo Dauid quoq; in spiritu baptismũ præuidit, quum ait: Vox domini super aquas, deus maiestatis intonuit, dominus super aquas multas. Aut ubi sic deus intonuit in maiestate super aquas, Ezec. 47. Psalm. 28.

ꝙ quum aperto cælo sub baptismum Christi uox patris audita est, Hic est filius meus dilectus, ipsum audite? Quid quod circa hūc psalmum diligenter examinant doctores, Dauidem ibi in spiritu septem cognouisse ecclesię sacramenta, unà cum septem donis spiritusſancti, quæ ille nomine septem uocum appellat. Vnde constat, Iudęū mille & quingentis annis in suo Moyse legisse, nec tñ intellexisse illud q̃d in principio Geneseos scriptum est, spiritus dñi ferebatur super aquas: cuius lotionis uirtus & efficacia tūc demū intellecta est, quando spiritusſanctus in specie columbæ uisus est, baptizato domino in Iordane.

Mat. 3. Gen. 1.

2. Quum itaq; superiori homilia dictum sit, q̃modo baptismus in ueteri lege sit præfiguratus, ac deinceps per prophetas prænunciatus atq; promissus, superest nūc ut dicamus, quo pacto huiusmodi promissionem Christus in nouo testamento expleuerit. Principio, etsi non instituerit Christus hoc sacramētū, qñ baptizatus est ipse, siquidē ille baptismus tñ erat Iohannis, attñ exhibuit ibi operationē sanctæ trinitatis in baptismo, & materiam cōpetentē aquā, qñ in Iordane baptizatus est, idq; nō immerito, q̃a sicut Iudæi in terram promissionis, nisi per trāsitum Iordanis, uenire non potuerunt, ita nemo in terram uiuentium perueniet nisi per baptismum.

Mat. 3. Baptismꝰ quādo institutus.

2. Quanuis sacramenti huius necessitatem Christus Nicodemo aperuit, qñ dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non potest intrare in regnum cælorum: tamen uerisimile nō est, Christum adeo commune, tamq; eximium & necessarium sacramētum instituisse ita clam atq; adeo noctu, & coram homine priuato, qui etiam non debebat cęteris

Iohan. 3.

adnunciare huius sacramenti institutionem.

3. Præterea, quanuis die ascensionis suę Christus apostolis iniunxit officium baptizandi omnes gentes, præscripta in hoc certa uerborum formula, in nomine patris & filij & spiritussancti: tamen neque tum baptismum instituit, quia iam antea erant baptizati apostoli, ipsiq; adeo baptizauerant alios, sicut apud Iohannem legimus, discipulos uenisse ad Iohannem baptistam & dixisse: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, ecce hic baptizat, & omnes ueniũt ad eum. & sequitur, quanquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius. Mat. ulti. Io. 3. & 4.

4. Sequitur ergo, dominum instituisse baptismũ quando missurus erat discipulos ad prædicandum & baptizandum. tunc enim utiq; formã & usum baptismi demonstrauit, siquidem discipuli Iohãnis nõ sic baptizabant, ut discipuli Christi. Duo itaque tempora habuit sacrum baptisma: alterum, quãdo præceptum adhuc non erat, sed salutare tantum & bene consultum, idq; ab eo tẽpore, quo Christus discipulos suos primum emisit ad munus prædicandi & baptizandi, usq; in diem pentecostes post ascensionem domini: Alterum uero tempus fuit, simul atque apostoli in die pentecostes Hierosolymis proclamarũt & promulgarunt baptismum, qui ab ea promulgatione tunc fuit necessarius, ita ut quicunque non baptizaretur etiam, quum haberet opportunitatẽ consequendi baptismum, is sanè condemnabatur. Christus quoque, ut tandem finiamus, opere ipso baptismum declarauit & cõmendauit, quãdo illum etiam ipse suscepit. Verbo etiam, quum necessitatem eius Nicodemo commonstrauit. Insuper uerbo eum in- Mat. 10. Mat. 3. Joh 3.

stituit, quando ipsum docuit apostolos, quanuis in euangelio non sit expressum: & opere seu facto q̃q;,
Marc.1. Luc.9. dum misit eos ut baptizarent: fortius adhuc confirmauit baptismum, quando ex latere suo sancto non sanguis tantum, sed & aqua effluxit: & uerbo, quando ablegauit apostolos in uniuersum mundũ, ut do
Ioh.19. Mat. ulti. cerent populos & baptizarent.

3. Triplex insuper est baptismus, fluminis seu aquæ, flaminis, & sanguinis. Primus ille fluminis, cõmunis est, atq; hoc ipsum sacramentum de quo in p̃sentiarum agimus. Baptismus autem flaminis est, quum quis credit in Christum, & uellet baptizari: præuentus uero tempore, moritur antequam baptismum consequatur aquę, is sic baptizatur in spiritu. Atq; hoc illud est, quod beatus Augustinus ait, hoc
De baptis. cõtra Dona. lib. 4. cap. 22. modo baptizatum esse latronem, & habetur de cõse. dist. 4. baptismi uicem aliquando implere passionem, de latrone illo cui non baptizato dictum est,
Triplex baptismus. Hodie mecum eris in paradiso: non leue documentum idem beatus Cyprianus adsumit, quod etiam atq; etiam considerans, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod ex baptismo deerat posse supplere, sed etiam fidem conuersionemq; cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs tẽporũ succurri non potest: inuisibiliter enĩ perficitur baptismus, quando mysteriũ baptismi non excludit contemptus, sed tempus necessitatis, ut si forte Iudęus iamiam baptizandus moreretur in uia, eius nimirũ anima baptizaretur in spiritu & saluaretur, iuxta illud saluatoris: Omnis qui uiuit & cre-
Ioh.11. dit in me, non morietur in æternũ. & consentit istud
Rom 10. Pauli, Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit cõ-

fessio ad salutem. Audio autem hic obijci, Augustinum reuocasse illud de latrone. Imò sanè reuocauit ille tantum exemplum, non mutauit sententiã. aliàs enim uult baptizatum esse latronem, ut in lib. de origine animæ. uide partem primam homiliarum. aliàs uidetur uelle tribuere ei baptismum sanguinis. Hoc ipso etiam flaminis baptismo baptizatus est imperator Valentinianus, frater imperatoris Gratiani, qui & ipse præmatura morte præuẽtus, antea mortuus est q̃ baptizaretur, de cuius morte pulchrã habet homiliam beatus Ambrosius, is enim iamiam baptizaturus erat eũ, & tũc erat in itinere, quando mortuus est imperator. inter alia uerba sic dicit: Ventrem meum doleo, ut prophetico utar eloquio, quoniã quẽ in euangelio eram generaturus amisi, sed ille nõ amisit gratiam quam poposcit. Atq; in hoc casu uerũ est illud Augustini, baptismus inuisibiliter administratur, quem non contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit. Hoc baptismo baptizati sunt in utero matris Maria, Iohannes, Hieremias. Baptismo autem flaminis baptizatus est Cornelius, prius enim quàm baptizaretur in aqua, cecidit spiritussanctus super omnes qui audiebant uerba Petri. similiter & eunuchus reginæ Cãdacis. Vnum hic præponere consultum uisum est, quod etsi baptismus hic flaminis sufficiens est ad salutem, si quis nequeat habere baptismum fluminis, quod si autem possit eum cõsequi, debet illo ipso baptizari propter uerba Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, non potest uidere regnũ dei. Sequitur, quod si quis etiam hodie sanctificaretur in utero matris, adhuc deberet baptizari in aqua, & sic consentaneum est, etiam Mariam dei-

Lib. 2. retracta. 18.
Li. 5. epist.
Hiere. 4.
Augustini li 4. de baptis. cõtra Dona. ca. 2. de presb non bapt.
Hiere. 1.
Actu. 10.
Actu. 8.
Johan. 3.

param esse baptizatã, alijsq́ factam Christianis conformem, sicut & remansit cum apostolis in die pentecostes quando acceperunt spiritum sanctum. (de apostolis deinceps disseremus.) In ijs enim etiam si non sanctificet baptismus, separat tamen fideles ab infidelibus. Ideoq́ & Iohannes quantumuis sanctus, dicebat ad Christum: Ego debeo baptizari à te.

Tertius porro baptismus, sanguinis est, quãdo aliqui pro nomine Christi & fidei professione occidũtur, ij nimirum in sanguine suo baptizati sunt, sicut

Augustin.

ait Augustinus libro decimotertio de ciuit. cap. septimo: Quicunq; etiam non percepto regenerationis lauacro pro Christi confessione moriuntur, tantum eis ualet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis. Sic baptizata est Emerentiana iuxta sepulchrum sanctæ Agnetis, sic mulier Blasii, sic baptizati sunt paruuli innocẽtes ab Herode interfecti, necdum circũcisi: (uide Tomum tertium) & innumeri martyres, qui in momento baptizati sunt in sanguine suo, nõdum perfecti in fide.

Glossa. Iudi. 6.

atq; ideo Glossa quædam dicit, baptismus sanguinis solus est, qui nos mundiores & purgatiores efficit q̃ baptismus fluminis.

Idq́; adeo sic habere demõstrabimus, quanuis cõmuni more loquendi infans baptizari non potest adhuc omnibus membris constitutus in utero matris (sicut hic casus in sequentibus explica[tur]) sacramentali baptismo fluminis, attamen si homo quispiam infidelis ad odium nominis Christiani (q̃d nũc à

Contra Tarantas.

Turcis in Vngaria & per Germaniam non raro factum est) matrem grauidam unà cum fœtu occideret, pie credendum est, paruulum illum esse bapti-

zatū in utero matris in sanguine suo, quoniam causa est quapropter Turca matrem necaret & ipsum paruulum, ob fidem Christi. decet itaq; ut paruulus ille uiuat & saluetur. Sanctus Augustinus pulchre comparat istos duos baptismos inter se, dicens: Baptizatus confitetur fidem suam corā sacerdote, martyr coram persequutore. Ille post professionē aspergitur aqua, hic aspergitur sanguine: ille manus impositione pontificis accipit spiritumsanctum, hic templum efficitur spiritussancti. baptismum hunc habuit Abel ab origine mundi, & omnes qui in occisione gladij propter deum & iustitiam mortui sunt. Atque hoc est quod ait Petrus: Si quid patimini ꝑpter iustitiam, beati. Oremus dominum &c. Ad Fortu. 1. Pet. 3.

HOMILIA IX.

Euntes docete omnes gentes. Matthæi ultimo.

AVdiuistis dilectissimi in Christo, supiore homilia baptismi genera, (quanuis Damascenus ponit octo) baptismum fluminis, flaminis, & sanguinis: atque duo quidem postremi baptismi, sacramenta non sunt, etsi baptismus sanguinis, præclarus, eximius & multum meritorius sit, quo nimirum etiam Christus ipse baptizatus est, sicuti ait: baptismo habeo baptizari, & q̄modo coarctor usq; dum perficiatur: loquens utiq; de passione sua, quēadmodum Ambrosius, Theophylactus, & alij doctores interpretantur. Sed quum hic locus non aliud exigat, nisi ut de sacramentis disseramus, prætermisso & flaminis & sanguinis baptismate, tantum li. 4. ca. 10. Luc. 12. Ambrosi⁹.

materia et forma

de baptismo fluminis uerba faciemus tãquam sacramẽto, ostendẽdo q̃ sit illius materia, quæ forma &c.

1. Ac primum qdem omnium, baptismus sacramẽtum ecclesiæ sanctum, est ablutio hominis uiatoris non contrasentiẽtis, facta in aqua fluida elementari ab alio quopiam, conuenienti forma utente & rectam intentionem habente. Hanc descriptionem principio explicabimus, deinde quædam puncta singulatim excutiemus. Baptismus inquã, est ablutio, quoniam aqua in se sacramentum non est, sed ablutio quæ fit in aqua, & sic habemus quodnam sit uisibile illud signum in sacramento, quod tam efficaciter unà cum forma uerborum significat gratiã dei.

Baptism.

2. Hominis uiatoris, siquidem nec angelus, neq; diabolus, neq; mortuus capax esse potest baptismi.

3. Non cõtrasentientis, hoc est, uolũtate sua obicem ponentis, idq; propter Iudæos & gẽtiles, q non raro baptizari se sinunt temporalis quæstus & commodi gratia, atq; in corde interim dissentiũt, in quibus & oleum perit & opera baptismi, de ijs quoque deinceps latius disseremus.

4. Et hæc quidem ablutio fieri debet in aqua, ecce materiam baptismi, de qua paulo post plura.

5. Ab alio, nemo enim baptizare potest seipsum, eo quod baptismus regeneratio quædam est, nemo autem generare potest seipsum.

Joh. 3.

6. Adiectum est & illud, ut is qui baptizat, debita utatur forma uerborum, quę omnia hęc ita oportet conuenire: siquidem si quis baptizet, altero interim pronunciante uerba, nihil fiet. cum debita etiam intentione, ea enim est, quæ opus uerbo connectit. de forma autem & intentione deinceps plura dicẽtur.

2. Quid multa? pluribus quæ sese ingerebant circa sacramenti appellationem, eò tandē deuenimus, quòd etiam baptismi definitionem adiecerimus, (est enim hæc uia artis, omnia æquiuoca & amphibologica primum excutere, & tunc tandem ad definitionem ueniendum est) eamq; posuimus talem, Baptism⁹ est ablutio etc. Siqdē aqua absolute loquēdo nō est sacramentum, etiamsi in baptisterio detineatur consecrata festiuitate paschali uel pentecostes, tamē baptismus uere non est, etiam ad baptizādum disposita & ordinata, quanuis communi consuetudine uulgi dicatur baptismus. sacramentum autem non est eo usque, dum in illa paruulus ueniat baptizandus, quia sacramentum hoc in solo usu consistit: itaque nec antea, neq; post usum dici potest aut debet sacramentum. (secus de eucharistia, quæ non consistit in usu, sed in esse permanēti, de quo infra) sed oīa illa simul, puta ablutio unà cum uerbis ad hoc requisitis, iuxta illud Augustini super Iohannem homilia 80. Detrahe uerbum ab aqua, & quid erit nisi aqua? accedit uerbum ad elementum, & fit sacramentum. Vnde ista tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, nisi faciente uerbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Quomodo autem hæc ablutio fiat, aspergendo, adfundendo, demergendo in aquam, &c. infra edisseremus, ubi de uario huius sacramenti usu disturi sum⁹. Verum qdem id est, quòd Tertullianus, Cyprianus quoque, & interdum Origenes, quum de baptismo loquuntur, semper tinctionem uocant. Ad scholas relegatum uolo, quod quidam doctores conantur extricare, quidnam sit ablutio ipsa in se, (propter glossam ineruditam Bernardi, quæ ab aliq

Ablutio sacramentū.

August.

bus dicitur esse Gandulphi, timentis ne asinus biberet sacramentum) hoc enim cuilibet Christiano homini simplici satis est, quod (ut ait Augustinus) sicut eques non est homo & equus, sed solus homo, & tamen eques dicitur ideo, quod aliquo modo se habeat ad equum, ita nec aqua absolute erit sacramentū, sed tunc demum, quando cum certis uerbis & intentione accommodatur ad hominis ablutionem.

Lib. 10. de ciuitate dei cap. 3.

Materia baptismi.

3. Constat igitur iam, in qua materia sacramentum hoc absoluatur, quia in aqua fluente. non enim oportet esse fontalem. sufficit esse fluidam, neque stantem, nec condensatam, neque in glaciem congelatam. Sciendum ergo quod debeat esse aqua pura elementaris: ubi principio excluduntur omnia humida, quæ non in substantia sunt aqua, ut uinum, oleum, sanguis, sputum, aquæ rosarum, spicæ, uel ex aliis odoramentis distillatæ: in iis & similibus omnibus baptizari nō potest, propter aperta Christi uerba, quum ait, Nisi quis renatus fuerit ex aqua. illæ autem proprie non sunt aquæ, sed uel succi uitium, uel baccæ oliuarum, uel aliunde ex herbis extracti humores: proinde neque baptismus in illis cōfici potest.

2. Præterea excluduntur etiam commistiones aquarum, si illæ sint tantæ, ut aquas in aliam trahāt substantiam, puta mulsum, ceruisia, urina, &c. quoniam ibi aqua non manet in sua substantia: sed ubi permistio nihil adimit substantiæ aquæ, etiam baptismum nō impedit, ut si quis baptizetur ex aqua marina, ex lixiuio, ex fonte acido, ex aqua calida sulfurea, ex aqua niuium, ex palude uel lacu, tunc sane baptizatus is esset: si autem incideret dubium, tūc uia tutiori ingrediendum est, ut in brodio denso, uel in

Aqua baptismatis.

ptisana hordeacea crassa, sicut paulo post regulas aliquot proponemus.

3. Ad hæc reijciuntur omnia aquarum genera, quibus non potest fieri ablutio, quia aquam illam oportet esse tenuem & fluidam. itaq; in niue, glacie, uapore condensato, in aqua incrassata, in aqua cum spongia, in farina, baptismus fieri nõ potest. In summa aquam decet & oportet esse naturalem & fluidam, ad abluendum idoneam, non artificialem aut distillatam &c. Cap. postulasti, extra de baptis. & eius effectu.

4. Cæterum quur saluator noster Christus dñs uoluerit sacramentum hoc instituere in aqua, & si ratio præcipua sit diuina eius uoluntas: attamẽ adhuc sunt plures & consentaneæ rationes, quarum prima hæc est à sanctis doctoribus præscripta. Quur baptismus in aqua sit institutus.

1. Quandoquidem sacramentum hoc & uniuersale est, & susceptu necessariũ, decuit illud institui in elemento communi, & quod omnes facilime consequi possent: neq; enim quis in orbe habitabili locus est, ubi aquarum tanta sit penuria, ut non tantulum aquæ ad baptismi necessitatem liceat adipisci.

2. Spiritus etiam sanctus uiuificans omnia, iam olim ab initio creati mundi ferebatur super aquas, qui nunc quoq; animas in baptismo uiuificat. Gene. 1.

3. Ad hæc, aqua etiam effluxit ẽ fonte sacramentorum omnium, ipso nimirum sacrato latere Christi, non uinum, non oleum. Joh. 19.

4. Insuper Christus ipse in aqua baptizari se uoluit, atque adeo contactu suæ mundissimę carnis dedit uim regeneratiuam aquis, ut ait Chrysostomus. Mat. 3. Chrysost.

5. Neque nihil & hoc est, q aquę conditiones seu

qualitates non paulo plus similitudinis exhibēt operi baptismi, quàm cuiuspiam alterius elemēti. Aqua enim frigida est, fluida, translucida, & humida. frigiditate autem designat gratiam spiritussancti, extinguentem fomitis & prauæ concupiscentiæ incendia. Quod fluida est, eo ipso significat ablutionem animæ à sordibus peccatorum. Quod autem trāsparet, illuminationem monstrat gratiæ diuinæ. Quod humida est, ideo irrigat animā, quæ & hinc impinguatur in gratia diuina & donis spiritussancti. Possent super ijs omibus & plurimæ citari scripturę, sed breuitatis studio obmittimus. unum illud Christi uerbum tacere nō possumus, quum ait ad mulierem Samaritanam: Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in ęternum: sed aquam quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. Et alibi dixit ad turbas: Qui credit in me, flumina de uētre eius fluent aquæ uiuæ. Sed ut tandem hæc finiamus, quælibet aqua naturalis, materia debita est baptismi, ex fonte aut flumine petita, sed non nisi in casu necessitatis, extra quem fieri debet baptismus in fonte consecrato baptismali, de quo plura infra de confirmatione. En uides hic immensam Christi bonitatem & misericordiam, qui nobis tam certum, facile, mite & gratia plenum instituit sacramentum baptismi: atq; decuit illud magnificentiam eius atq; maiestatem, ut signum daret, per quod homines ingrederentur in ecclesiam suam, atq; per illud ab alijs omnibus internoscerentur, & unde largiter gratia omnibus conferretur. gratia enim & ueritas per Iesum Christū facta est. signumq; adeo illud, mite, benignum & facile est, nihil habens uel curæ, uel dolo-

Joh. 4.

Joh. 1.

ris, cuiusmodi molestiā inferebat olim paruulis circuncisio, qm̄ & uniuersa Christi lex facilis est, sicut ipse ait: Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Matth. xi. Ad hęc, signum hoc commune est, quum interim circuncisio Iudæis tantum erat data, & quidem non oībus, sed uiris tantum: baptismus autem uiris pariter & mulieribus est communis, omnibusq; adeo hominibus, iuxta illud: Ite, docete omnes gentes, &c. Atq; Mat. ult. signum hoc exacte repræsentat ablutionem animæ. Et propter plenitudinem gratiæ uocatur aqua refectionis, sicut psalmista canit, Super aquam refectionis educauit me. Psalm. 22. In magna igitur fontem hunc habere nos decet reuerentia, atq; ideo laudare deum cum gratiarum actione: ipsi laus, honor, & benedictio in secula, Amen.

HOMILIA DECIMA, DE baptismo & eius forma.

Euntes, docete omnes gẽtes, Matt. ult.

ACcedit, inquit Augustinus, uerbū ad clementum, & fit sacramentum. Augustin. Audiuimus autem, quod oporteat esse in hoc sacramento elementum, quamve materiam: reliquum nunc est, de forma quoq; uerborum nonnihil dicere. est autem ea talis, Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritussancti, Amē. Atq; hic quidem exprimitur baptista, & opus eius, puta baptismus, persona quæ baptizatur, inuocatio etiam sanctę trinitatis, unà cum deprecatoria conclusione, Amen. Forma baptismi. Forma hæc ex ipsis Christi uerbis est desumpta, sicuti subinde ea in præfatione induximus. Et q̃uis duæ uoculæ illæ, Ego &

Alexan. tertius. Amen, non perinde sunt necessariæ, male faceret tamen sacerdos latinus, quisquis eas obmiserit, (si quis de bapt. & eius effect.) In ecclesia Græca sic consueuerunt dicere: Seruus Christi baptizetur in nomine &c. sed forma ecclesiæ latinæ magis est cõsentanea, quanuis etiam sacerdos prætermittens Amen, non peccaret. Vbi autem & quãdo immutatio huiusmodi noceat, iam porro explicabimus.

Mutatio formę. Act. 2.10.19. Primum om̃ium, etsi Christus apostolis formam hanc tradidit baptizandi, ipsi tamẽ apostoli sine dubio ex instinctu spiritussancti eam immutarunt, baptizantes in nomine Iesu sicut eorum acta testãtur; idq; eo factum est, ut fideles amorem & desiderium conciperent nominis Iesu: deinde ipsum quoq; nomen Iesu, teste Ambrosio, totam reprǽsentat trinitatem, patrem qui unxit illum, & spiritumsanctũ quo unctus est, iuxta illud Petri, Iesum à Nazareth, quomodo unxit eum deus spiritusancto. Iam uero quũ & fides Christiana, & nomen Iesu satis innotuerint, nemo amplius baptizare prǽsumat in nomine Iesu, sed in forma, quam nobis dominus ipse tradidit obseruandam.

Ambro.

Actu. 10.

2. Et Græci utiq; dum præscripta illa sua utuntur forma, baptizant: siquidem ueteres sine dubio non nisi bona intentione eam sic instituerunt ad uitãdas dissensiones: nam & Paulus scribit contendentibus illis inter se, ita ut alius diceret se esse Pauli, ali⁹ Apollô, alius Petri, ab ijs nimirum tracto nomine, à quib⁹ erãt baptizati. Id ut ne fieret, bono utiq; animo sustulerunt istud, Ego baptizo: & substituerunt, seruus Christi baptizetur.

1. Cor. 1.

3. In omnibus etiam linguis fieri baptismus po-

test, dummodo præscripta uerborum formula exacte seruetur, ueris synonymis in locum aliorum receptis. Quamobrem etiam nunc baptizantibus neochristianis Germanica lingua, utique sacramentum, id est. Hoc unum tamen addidisse uolumus, quod sacerdos ratione officij & ministerij sui baptizans, tanquam totius ecclesiæ minister publicus, & cum solennitate, si non baptizat aut missæ sacrificium celebrat lingua latina, peccat, sicut latius cõprobabimus. Mutatio formæ.

III. Superest nunc de reliquis etiam formæ huius immutationibus dicere, & primo uerba hæc sic uariari possunt, ut tamen tota illa & quidem essentialis uerborum significatio maneat integra, sicuti quum aliquis non satis latine doctus, dicat patrias pro patris, uel etiam ipso sermone uacillet & hallucinetur, idipsum non refert, sed si quis alia substituat uerba, uel ea significationem suam amitterent, is sanè baptismus non esset, ut si diceret: Ego baptizo te in nomine trinitatis, Amen. Vel, Ego baptizo te in nomine eius qui genuit, & geniti, & spirati, &c. omnia hæc uana erũt, & nihil ad uerum baptismum. De conse. distinct. 4 retulerũt.

2. Sin autem forma immutetur cum appendice siue additamento, iam potest illud ex proposito & de industria fieri, ad contradicendum ecclesiæ & confirmandum aliquem errorem. Sic nimirum Arrius fecit, in hunc modum baptizans, Ego baptizo te in nomine patris maioris, &c. ut per hoc errorẽ suum hominibus persuaderet magis, deum patrem esse in diuinitate maiorem quam deus filius sit. uerum hic modus longe abest à baptismo.

3. Sed si aliquid adderetur pio quodam affectu, unde etiam principali & præcipuæ formæ nihil

decederet, ut si quis dicat, Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritussancti, & sanctæ Mariæ, Amen: hoc nihil impediret baptismi sacramentum, quanuis satius est hanc deuotionem à forma baptismi excludi. Quod si quis magna deuotione cupiat uirginem matrem uenerari, faciat hoc extra formã sacramentalem.

4. Insuper ea reuerentia & honore utendum est uerbis illis, ut ne qd interponas alieni, & ea nõ trãsponas, ita ut sensui aliquid decedere posset.

5. Quumq; non raro cõtingat, quod in casu necessitatis etiam obstetrices baptizant, decet illas prius diligẽter examinari, an uera baptismi forma utantur. Reliqua de formæ immutatione scholis excutienda relinquo. Non oportet enim illa ad longũ populo recensere, quia plus intricarentur, sed fixa & firma forma eis præscribatur & declaretur. Tamen bonum est, sacerdotem illos casus habere penes se, ut dubitantibus possit respondere, potissimum hoc tẽpore, quo hæretici nihil non attentant cõtra sanctæ uniuersalis ecclesiæ consuetudinem.

Minister baptismi.

3. Postquam satis iam tum de materia huius sacramenti, tum forma dictum est, proximum est aliquid de ministro illius disserere. Atq; ut supra dictũ est, ita hic asserimus deũ principaliter baptizare paruulum. ipse enim gratiam infundit: sic Christus baptizat, ipse enim uirtutem & efficaciam huius sacramenti promeruit: homines autem, ministri tantum sunt loco dei. atq; sic quidem quilibet homo hic in terris intentionem habens faciendi quod ecclesia catholica facit, & uera materia simul ac forma utens, baptizat paruulum, siue is presbyter sit, siue propha

tus, siue uir, siue mulier, Christianus etiam aut hæreticus: imò & si Iudæus aliquis siue Turca paruulum baptizet intentione ecclesiæ, & sub debita materia simul ac forma, uere baptizatus est ille: siquidem necessarium non est eum credere, sed paruulus is baptizatur in fide ecclesiæ. Atq; horum omnium fundamẽtum exhibent nobis uerba dei, dicta ad Iohannem de Christo, Hic est qui baptizat. Hic nos quo ad baptismum in se, non consideramus ministrum, sed supremum illum baptistam Christum. is enim est qui baptizat. Ioh. 1.

Sequitur hinc, plurimum aberrasse Donatistas, quando crediderunt hæreticum non posse baptizare, imò & omnes ab hæreticis baptizatos, esse rebaptizandos. falsum id est & errore plenum hæretico, unde super hac re multa scripsit Augustinus de baptismo contra Donatistas, qui & beatum Cyprianũ martyrem præclare excusat. certumq; adeo est, nec amplius in controuersia ponẽdum. Vbicunq; enim dominus ipse bonus est, quid quantumve possit seruus etiam malus perdere? Vnde & Paulus ait: Neq; qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Sic pulchre inquit Augustinus, Iacob filios suscepit ex utero ancillarum & liberarum: sic deus filios in baptismo per catholicos aut hæreticos baptizatos. Omnia tamen hæc ita demum uera esse intellige, ut debita forma utantur uerborum & uera materia. ipse enim memini quosdam me examinasse parabaptistas, quorum etiam forma baptizandi uera non fuit. Vbicunque autem iam neochristiani sub debita uerborum forma baptizãt, ibi paruulus baptizatur, nec amplius inde est baptizandus.

Donatist. Augustin. Cypria. 1. Cor. 3. Li. 1. de Donatist. c. 15 Hæretici baptizãt.

Quod si porro de ordinario baptismi ministro loquamur, extra casum necessitatis, consultius est à uiro baptizari paruulum, quàm à fœmina: quia sic præsente uiro, baptizare mulier ne presumat, nisi forte uir baptismi formulam ignoret: & inde præsente sacerdote, nequaquam baptizare debet prophanus, nisi constaret sacerdotem manifeste esse hæreticum,

Tom. 2. tunc enim malim pium quempiam & catholicum etiam prophanum, baptizare paruulum, quàm sacerdotem hæreticū: siquidē prohibemur hereticis communicare in sacramentis. De sacramento altaris, an catholici debeant illud imminente mortis articulo suscipere ab hæreticis, infra suo loco dicetur.

Iterum sequitur, hominem prophanum siue laicū non peccare, qui etiam sciens parochum esse in peccatis constitutum, non tamen hæreticum, filiū suum ei tradit baptizandum, quāuis interim sacerdos ad id muneris loco dei subeundum se intrudēs, peccat, dum aliquem in peccato baptizat: laicum aūt excusat hoc, quod ipse parochum suum iudicare non debet, quoniam is forte iam occulte pœnitentia ducitur super peccato. Neque uero hic prophanus occasionem præbet sacerdoti peccati noui, sed officij sui ministerium, quod illi debet, ab eo postulat: atque in hoc magis occasionē ei offert pœnitentiæ de peccatis commissis, quàm denuo peccandi. Culpa autē sacerdotis hæc est, quoniam irreuerentiam exhibet sacramento, unde & Dionysius ait, Non decet impu-

Dionys. ros tractare sancta signa, si enim sacerdos immūdus tam grauiter peccabat in ueteri testamento, quanto grauius nunc in noua lege, ubi longe sanctiora sunt sacramenta? ita autem dicit dominus: Omnis homo

qui accesserit de stirpe uestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerūt filij Israel domino, in quo est immunditia, peribit coram domino. & hoc est quod Augustinus ait: (primo, questiōe prima, remissionē) Sacramenta in modum lucis ab immundis coinquinari non possunt. Sic ergo mali sibi sacramenta habent inutiliter & perniciose, alijs autem salubriter & utiliter administrant. Leuit. 12. August.

4. Sit itaq; sacramenti huius minister, homo in terris degens communi regula. siquidem nec spiritu um immundorum, neque damnatorum aliquis baptizare potest, sed si quis beatorum aliquem baptizaret, præsumendum esset diuina id fieri uoluntate. atque is quicunque esset sic baptizatus, pro baptizato haberi deberet: sicuti sunt qui putent sanctam Barbaram à sancto Iohanne esse baptizatam. Ad hęc, idem ille sacerdos qui uerba profert, simul etiam baptizare debet, ne forte falsa fiat baptismi forma: neque decet ut altero sacerdote baptizante, alius quispiam proferat uerba, sed utrunque simul & ab eodem fieri debet. atque is ipse non alia forma utetur, quàm hac qua utitur ecclesia, aliàs enim nihil faceret. Seqtur inde, quod paruuli baptizati à Zuinglio, & alijs qui Zuingliana forma utuntur, baptizati nō sunt, nō ideo qdem, quod mēbra sunt abcissa & putrida, sed quia uera forma ab ipso Christo tradita non utuntur: sic enim aiunt, Ego baptizo te in nomi nibus & cæ. & formam ecclesiæ contendunt esse falsam. Quum itaque Zuinglius ueram formam im mutarit, & expresse ostenderit intentionem suam, qua formam ecclesiasticam uoluit esse contem ptam & diminutam, idcirco nimirum baptismus Zuingl. baptist. In Zuinglium.

illius est nullus: sicque ab eo & successoribus suis bapti zati, denique debent ecclesiastico baptismo rebapti zari. Ad hæc, forma quoque ipsius, falsa, erronea, & ab eo tãtum est excogitata, qui etsi mediocriter doctus erat Græce, Hebraice nihil, coram uulgo tamen ma gno apparatu gesticulari uoluit & uideri, mendacijs & dolis in hoc confictis. Ita nimirũ hic uoluit Zuin

Mat. ult. glius in Hebræo euangelio Matthæi haberi, baptizã tes eos in nominibus, nõ in nomine. Falsum autem id est, & nulli ueritati consonum, quum omnia exẽ plaria Græca habeant, εἰς τὸ ὄνομα, in nomen seu in no mine. Ita Vaticanum, ita Aldinum, ita Erasmicum, ita omnia quotquot uidi habent exemplaria. Non ergo errorem istum ex euangelio, sed ex patre men daciorum diabolo attraxit Zuinglius, ut sic paruuli baptismo priuati, longius in diaboli faucibus & uin culis detinerentur.

Quid quod illud non simpliciter tãtum falsum, sed & fidei nostræ catholicæ est contrarium? Nam quum hic nomen uirtutem significet & potẽtiam, ipso eti- am Zuinglio id fatente, & scripturarum testimonijs comprobante, quo tandem modo dicere potest in nominibus? Arrianũ enim id esset, diuersum credẽ- tibus & cõfitentibus catholicis, quia patris & filij & spiritussancti una est diuinitas, æqualis gloria, coæ-

Athanas. terna maiestas, ut inquit Athanasius. Quisquis igi- tur multa nomina, hoc est, plures uirtutes & maie- states attentaret facere in deo patre & filio & spiri- tusancto, is longe aberrabit cum Arrio & Macedo-

Johan. 10. nio, non audiens Christum dicentem: Ego & pater unum sumus. Sic formula ista Zuingliana quando & ecclesiæ & Christo aduersatur, & per se quoque falsis-

ſima eſt, non poteſt eam ſuſtinere illud ſanctum baptiſmi ſacramentum. Quid multa? tolerare poteſt ſacramentum, ut miniſter ſit peccator, imò & hæreticus aut Iudæus, tolerare poteſt ut per iocum etiam baptizet, ſicut & Athanaſius adhuc puer, paruulos alios baptizabat per iocum, qui illum ſibi elegerāt epiſcopum, & patriarcha Alexandrinus cenſuit, autore Euſebio, paruulos iſtos eſſe baptizatos. Eſſentialem aūt illam uerborum formam, quam ipſe inſtituit deus, non licet immutare. Contrarium quicunq; præſumunt, errant & miſere decipiūtur, alios quoq; fallentes, quos ſub falſa iſta forma baptizant. Orate dominum deum corde & ore, ut nos per gratiam ſuam confirmet in catholica, uera & indubitata fide, noſq; ſacramenta ſua digne ſuſcipiamus, & iis iuxta uoluntatem ſuam utamur, per eam gratiam & gloriam conſequuturi æternam. Amen.

Tomo.2. li.10. c.14.

HOMILIA XI. DE BAPTISMO.

Euntes docete omnes gentes. Matthæi ultimo.

SAtis ſuperq; ſuperioribus homiliis diſſeruimus de baptiſmo, quid ſit, quæq; ei⁹ materia, & quę ſit forma, qui miniſter: reliquū eſt & de ſuſcipiēte hoc ſacramentum, dicere. Suſcipere ergo illud poteſt tantum homo adhuc uiuens in terris. neq; enim uel angelus, uel immundorum ſpirituum, uel mortuorum quiſquam baptizari poteſt, niſi forte qui mortuus eſt reuiuiſcat, ſicuti legitur mortui hominis caput loquutum eſſe, & petiiſſe baptiſmum.

Suſcipiēs baptiſ.

2. Baptizari etiam non poſſunt paruuli adhuc in

utero matris existentes. id adeo ex uerbus Christi cõstat, qui dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. Non potest autem eius qui natus nõdum est, aliqua dici regeneratio. itaque si quis spiritualiter ex Adam cælesti nasci uolet, is prius ex terrestri Adam nascatur oportet. Atque in hunc sensum sunt q uelint intelligere Paulum, dicentem: Non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Insuper cum ratione quoque pugnat, eo quod aqua paruulum in utero matris adhuc totum detentum, ueluti corio insutum, tangere non potest. si autem iam demortua esset mater, aperto eius corpore uidendum erit, an uiuus inueniatur fœtus ut baptizetur, sed propter fœtum non licet cum periculo scindere matrem. Si tamen secundum præcipuam & principalem aliquam partem iam natus esset paruulus, puta capite uel pectore, ingruente necessitate baptizari potest, dehinc quoque toto iam corpore natus, rebaptizari non debet. Quum uero manum tãtum aut digitum exerit, adhuc baptizari potest super immensa dei misericordia. Si enim (ut Augustinus ait) anima tota est in qualibet corporis parte, in digito quoq; erit tota. & talis infans si moriatur in partu, sepeliri debet Christiana sepultura: sin aũt nascatur adhuc uiuus, tunc sub conditione denuo erit baptizandus in hunc modum: Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine patris &c. ca. de quibus de baptis. & eius effectu &c.

Johan. 3.

1. Cor. 15.

Infans in utero.

De quæst. animæ ca. 32.

2. Paruuli iamiam nati, qui ratiõem nullam adhuc habent, nec fidem, neq; consensum, baptizari & possunt & debent. Atque hoc est contra recẽtem simul & ueterem errorem. Pelagius enim, teste Augu

stino, nolebat baptizari paruulos, tanquam bapti- Augu. epi. 91. & 93.
smo non egentes, eo quòd originali peccato carerēt.
Hæresis ea damnata iam olim est in concilio Mileuitano, cui & Augustinus interfuit, deinde & in concilio Romano. uide tertium tomum homiliarū nostrarum in die conceptionis Mariæ. Sequitur, errare Pueri baptizentur.
Zuinglium cum suis, quando nolunt peccatum originale esse peccatum, sed tantum defectum naturalem, sicuti balbum uel strabum esse. Pelagianum id est, & noui testamēti scriptis ex diametro aduersum, sicut in loco citato manifeste inuenies. Altera hæresis, quam nunc catabaptistæ pro noua induxerūt, ea est, quod non sint paruuli baptizandi, quia non credunt, nondum sciunt, neque consentiunt. Graue admodum hoc esset & damni plenum. Quum paruuli peccatum originale ex aliena contraxerint uoluntate & transgressione Adæ, quur misericors deus non hoc etiam permitteret, ut in aliena fide, non quidem suorum parentum uel patrinorū, quod perinde necessarium non est, sed ecclesiæ catholicæ baptizarentur? Omnia hęc ad longum, atq; adeo ad uiuum rescicuimus aduersus anabaptistas, in homilijs de ascensione domini, tomo 3. Nam & temporibus aposto- Cap. ulti. ecclesi. hierar.
lorum infantes baptizari consueuerunt, ut inquit Dionysius: Istud quū pijssimis ducibus nostris in mentem uenisset, uisum est infantes admittere ad baptismum. Nec quicquam nocet hoc paruulo, quod fidē non habet propriam: sufficit autem q; illam per baptismū acqrit, & suscepto baptismo, iam de numero est Christianorum. Audi itaq; & Augustinum, ad Bo- Epist. 23.
nifacium sic dicentem: Paruulū etsi nō fides illa quę in credentium uoluntate consistit, iam tamen ipsius

fidei sacramentum fidelem facit. nam sicut credere respondetur, ita etiam fidelis uocatur, non rem ipsa mēte annuēdo, sed ipsius rei sacramentū pcipiendo.

5. Et quanuis differri posset baptismus, sicut in primitiua ecclesia consuetū erat fieri, ut solennis obseruaret baptismus, isq; communis & publicus cum ingenti solennitate tempore paschæ & pentecostes, sicuti collectæ quæ adhuc in ecclesia remanserunt, & communicantes in officio missæ declarant: consultum tamen semper uisum & utile fuit, paruulos sine mora statim baptizari, ut testatur beatus Cyprianus ad Fidum, putantem paruulos octauo demum die esse baptizandos. Possunt autem ad hoc adiungi rationes efficaces, & quidem propter naturæ debilitatem. facile enim ægrotant, & sic mori possent paruuli, atq; nondum baptizati damnari. unde Augustinus ait: Firmissime tene & nullatenus dubita, paruulos, qui siue in uteris maternis uiuere incipiūt & ibi moriuntur, siue iam de matribus nati sine sacramento baptismi, quod datur in nomine patris & filij & spiritussancti, de hoc seculo transeunt, sempiterno igne puniendos: quia etsi peccatum propriæ actionis nullum habent, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione ex natiuitate traxerūt. Præterea bonum est, paruulos statim baptizari. tūc enim minus nocumenti inferre eis potest diabolus in corpore & anima, quum per baptismum potestas auferatur diabolo, ut amplius non tantum nocere queat paruulo, quantum si originalis culpę esset adhuc uinculis astrictus. Ex eo tamen quod supra diximus, paruulos baptizari in fide ecclesiæ, non parētum uel eorum qui ipsos ad baptismum deferūt, se-

Cypria.

De fide ad pet.

quitur, quod si quis Iudæi, Turcæ, aut cuiuscunque gentilis filium arreptum baptizaret inuitis parentibus, is baptizatus utique esset, quanuis hoc ipsum non cuiuis competat. Plurimi tamen doctores putant, principes posse Iudæorum filios inuitis parentibus subdere baptismo, cum ea tamen prouidentia, ut ne parricidia inde enascantur, neve irreuerentia aliqua inferatur sacramento. Id ita intelliges, ut princeps rem agat circunspecte, ne prius rescifcant Iudæi quàm filius baptizetur. ea enim sunt pertinacia, ut antè occidant proprios filios quàm sinant baptizari. Baptizatis quoque illis prospiciendum est, ne Iudæi superueniant, & tunc quoque interficiant, uel in pristinam redigant potestatem, ut in Iudaica perfidia erudiant. Neque in hoc peccarent principes tum: nam etsi pater in filium potestatem habeat, ea tamē non debet abuti contra deum & æternam filij salutem, quoniam lex charitatis non disrumpitur. Quum ergo Iudęus contra filij sui salutem non uult eum baptizari, merito paterna potestate priuandus est, eo quod ordinationi dei resistit, quæ habet ut omnes homines baptizētur. Porro quanquis & hoc patris est ut educet liberos, idque ex lege naturæ, ea tamen educatio fieri debet in disciplina & correptiōe domini, hoc est, iuxta expositionem Glossæ, ut crescant paruuli in ijs quę ad deum pertinent. Quod si iam uelit pater filium aduersus huiusmodi ordinationem educare, tunc sane sua abutitur potestate, eoque merito priuandus est, quoniam deo utique magis oportet obedire quàm hominibus. Paulus etiam filijs iniungit, ut obediant parētibus suis in domino. unde satis constat, parentes quoque potestate sua nō nisi in domino uti debere,

Filiū Iudęorum baptizentur.

Matt. 22.

Roma. 13.
Mar. ulti.
Ephe. 6.

Glossa.

Actu. 5.
Ephe. 6.

quum interim Iudæi illa abutuntur aduersus dominum, merito itaque auferenda est ab eis. Quis obsecro ambigit, si forte iudæus filium suum uel occidere uel in membris mutilare præsumat, iure posse magistratum, id ne faciat, prohibere? Quanto magis, quũ iudæus hic conatur filium suum in corpore simul & anima perdere? Prohdolor autem pleriq; iam principes gaudent quidem magnas exactiones à iudæis recipere, & usuras contra deum & præcepta diuina permittere. Atqui in hac pia cura & sancta solicitudine auferendi à iudæis liberos & baptizandi, quis est obsecro qui aliquid agat? in promptu causa est, quoniam lucrosa res ea non est, aliàs consiliarij qui omnibus adblandiũtur principibus, & stipendia sua uolunt quàm optime promereri, iam dudum rem hanc persuasissent principibus & impetrassent. Verum quid hic cogites? profecto nisi quis rem hastis gerat argẽteis, parum promouerit. Transeat autem hic error cum alijs infinitis. iam enim à multis seculis nobis Sisebutus renatus est. Vide sup hac re Vdalrici Zasij libellum, exactissime hæc excutientem, quę latius prosequi non est instituti nostri.

4. Vnum est quod præterire nõ possum. Quia non solum pium & Christianum foret iudæorum liberos baptizare, sed & hoc laudabile esset, ut principes eos quoque qui inter iudęos sunt adulti & iam grandæui, precibus, laboribus, minis quoque ad fidem catholicam suscipiendam adigerẽt: non quod uelim aut consulam iudæos ui esse cogendos ad fidem, quoniam deo coacta non placent obsequia, id quoque libertatem pene impugnaret arbitrij, siquidem nemo saluatur inuitus: atque hinc concilium

Eccl. 15.c

Toletanum non recepit, imò & reiecit istud, quod catholicus alioquin rex Sisebutus, iudæos sub pœna capitali coegerat ad fidem, eos tamen qui sic susceperant fidem, tolerabat, ut deinceps in pietate & religione Christiana educati constanter permanerent. Quicquid tamen hoc est, certum utique & infallibile est illud Christi uerbum in parabola, quum ait: Exi in uias & sepes, & compelle intrare. Principes itaque non uiolenter quidem cogere, sed aliàs minis uel quouis modo eos debent ad fidem inducere. Nam quum in doctrina præcipit hoc Paulus Timotheo, Prædica, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina: quãto magis qui gladium portat, non temere utique, eo debet uti ad honorem & gloriam dei, atque ad salutem animarum? Hinc Augustinus ait ad Vincentium: Harum legum (imperialium contra hæreticos) terror, qbus promulgandis reges seruiunt domino in timore, ita profuit, ut nunc alij dicant gratias domino, quod uincula nostra dirupit, & nos ad pacis uinculum transtulit. Quanuis autem hic Augustinus loquatur de hæreticis, tamen eadem quoq; ratio est de Iudæis, non quidem cogendis, sed diuerso modo adducendis: Non ut plus immunitatis habeant (quod nunc fere fit) quàm Christiani, sed nihil proficitur apud istos, nec clamore, nec uerbi diuini q̃uis ualida p̃dicatione, usq; adeo uitulus iste aure⁹ prędominaẽ in omnibus, penes eos uero maxime, quibus curandorũ officiorum munus est iniunctũ. periculũ tñ est, ne impares aliqñ successib⁹ res hęc sit habitura euentus. Nostrates exorbitarũt expellendo iudęos,

De Iudęis 45. dist. Concil 4. cano. 56.

Luc. 14.

2. Tim. 4. Rom. 13.

Epist. 48.

Augustin.

In Iudęorum patronos.

possem ,psequi particulatim historias,sed nolo esse prolixior,quoniam nõ sum nescius Iudæos aliquando lucri gratia baptizari. Porro illis exprobrari Iudaismum,quum plures ex corde ad nos cõuertãtur, non esse Christianum existimo. Vide tomo 1. Atque ut tãdem hæc finiamus,impleri oportet scripturam quæ dicit,reliquię Israel saluæ fient.semper erũnt aliqui ex Iudæis reliqui usq; ad antichristi aduentũ:necessarium tamẽ non foret, ferre nos usurarios istos & blasphemos Iudæos in totius uiciniæ perniciem. Aut si maxime tolerandi sint inter nos Iudæi, sicut idipsum & leges ciuiles,& sacri canones permittũt, attamen usura ferenda non est,q̃ isti uniuersam oĩm hominum fæcem,lusores,fures,ganeones,& bonorum suorum abliguritores sustinent,fouent,imò nõ raro istorum omnium sunt autores. Vide consilium fratris Bernardini de Bustis contra Iudæos,& similiter Alexãdrum de Næuo,qui abunde tractant, quomodo Iudæi habẽdi sint inter Christianos. Oremus dominum.

HOMILIA DVDECIMA.

Euntes docete omnes gentes. Matthæi ultimo.

COlligenda nobis sunt fragmenta nonnulla ex superiori homilia relicta, ubi tantum de paruulis baptizandis diximus. superest ut de adultis aliquid disseramus,qui antea baptizati non sunt. Principio adultus quispiam, qui aliquãdo in animo habuit suscipere baptismum,deinceps tamen uel insania correptus uel somno, baptizari adhuc potest. Sic refert Augustinus habuisse se amicum multum

Li.4. confess. ca 4.

dilectum, qui febriens, & lætali sudore decumbens, ita ut desperaretur de uita, sic inscius est baptizatus. Multis ibi uerbis Augustinus conatur ostēdere, eum uere esse baptizatum. In somno baptiza.

2. Potest etiam baptizari adultus contra suā uoluntatem, sicut ille sacellanus Cæsaris Friderici in oppido Lintz baptizauit Iudæos. Atqui ibi dubiū non est, hunc non esse baptismum: sed quum quis nimis adhoc urgetur ut cōsentiat in baptismum, quanuis id non ex animo, sicut Iudæi plerunq; baptizari se pmittunt, ut sub prętextu Christianismi melius & lautius inter nos uiuant, quemadmodum præpositus iste (insigne omnium Iudæorum exemplar) Coloniensis ad sanctum Andream. isti omnes nec baptizati sunt, neq; recipiunt characterem, quanuis extrinsecus à suis magistratibus ad hoc impelluntur, ut more Christianorum uiuant. Quod si illi deinceps fides placeat Christiana, ita ut ex animo iam cupiat, baptizari tūc debet occulte à sacerdote: quia prior ille baptismus nō fuit uerus, quum per infidelitatem suam nihil tunc tribueret baptismo, licet uolūtatem suam exterius reponat in eo, tamen cor longe hinc distat, siquidē nihilo plus uirtutis tribuit baptismo, quàm cuiuis ablutioni aquæ, qua aliàs fuisset perfusus. c. maior de baptist. Fictus.

3. Sin autem adultus cum ratione & fide suscipiat baptismum, constitutus interim in peccato mortali, quod sibi proponat adhuc faciendum, uel in eo ipse sibi placeat, is baptizaretur quidē, characterem quoq; reciperet, sed non tum gratiam dei, imò neq; peccata ei remitterentur. Sic Augustinus dicit, ōmis qui iam uoluntatis suæ factus est arbiter, quum accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum pœniteat uitæ De medi. pœnitētię cap. 2.

ueteris, nouam non potest inchoare. Verum si talis, deinceps pœnitentia ducatur super peccato in quo est antea baptizatus, tunc confiteri illud tantum debet cum reliquis quæ post baptismum commisit, & sic tandem baptismus suum sortietur effectũ in anima. Sacerdos quoq; tãtum super illo peccato in quo baptismum suscepit indignus, iniungere pœnitentiam debet, non autem pro ijs quæ ante baptismum designauit. Et hoc nimirũ uoluit Augustinus, quum dixit: Tunc ualere incipit ad salutẽ baptismus, quum illa fictio ueraci confessione recesserit.

August.

Lib. 1. contra Dona.

2. Simul atq; hactenus de materia & forma baptismi diximus, de ministro quoq; & suscipiente, jam de efficacia & uirtute hui⁹ sacramẽti disserere aggrediemur. Primum itaq; baptismus rite susceptus, uniuersa delet peccata, originale simul & actualia, ita q̃d quilibet baptizatus, siue paruulus siue adultus, si statim post susceptum baptismum moreretur, immediate euolaret in cælum, ac proinde baptismus plenarias elargitur indulgentias. Id adeo ex uerbis Christi colligitur, quum ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non potest intrare in regnum cælorum. Sequitur ergo, quòd quilibet renatus hoc modo, intrare potest in regnum cælorum. Recte etiam dicunt doctores, cælum baptismo reserari. Sanctus Augustinus conclusionẽ hãc ad longũ inducit & illustrat aliquot locis apostoli Pauli, ut quum dicit: An ignoratis fratres, quòd quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambule-

Efficacia baptismi.

Joh. 3.

Roman. 6.

mus. & alibi, Christus mundat ecclesiã lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. Similiter & ad Titum scribens, dicit: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritussancti, quem effudit super nos abunde per Iesum Christum saluatorem nostrum. Ideoq; & Augustinus inquit: A paruulo recens nato usque ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à baptismo, ita nullus est qui nõ moriatur peccato in baptismo, sed paruuli tantum originali, maiores autem etiam ijs omnibus moriuntur peccatis, quæcunq; male uiuendo addiderunt ad illud, quod nascendo contraxerunt. & cap. 44. Omnibus peccatis moriuntur, quæcunque iam propria commiserunt, uel cogitatione uel loquutione uel opere. Sequitur, paruulum per baptismum consequi rursus stolam innocentię, quam nobis Adam in paradiso amiserat. Dices autẽ, quandoquidem baptismus tollit peccatum, an sic auferat etiam peccati pœnam. Respondetur hic, quod baptismus adimit pœnam æternam, quam sustinere debet homo pro huiusmodi peccato, similiter & pœnam temporalem, redimendo peccato mortali debitam, non autem pœnam quę naturam lapsam & destitutam consequitur, quam post se relinquit peccatum originale, cuius etiam tria sunt genera, de quibus uide tomo 5.

Ephe. 5.

Tit. 3.

In enchi. cap. 43.

Adultus baptizandus pœniteat.

Similiter hinc sequitur, quod Iudæus adultus, uel etiam iam grãdęuus Turca quispiam, quum baptizatur, etiamsi maximus sit peccator, tñ neq; cõfiteri tenetur nec satisfacere, dũmodo sit contritus, suaq; sibi

peccata displiceant in fide uera. nam si adhuc in peccatis perseueret, gratiæ diuinæ capax non erit, iuxta illud Sapiētis, quia spiritus disciplinę effugiet fictum. Quamobrem & Hieronymus ait, baptismata sunt gentilium & hæreticorum, sed non ad salutem. In ecclesia etiam quicunque non perfecta fide suscipiūt baptismum, aquam suscipiunt, non spiritum, sicut & Simon magus baptizatus est in aqua, non in spiritu, eo quod non displicerent sibi sua peccata. Quisquis ergo adultus baptizari cupit, huic primum peccata displiceant oportet: deinde neque tūc actu aliquid peccet, sicut Augustinus ad longum prosequitur de eo qui in odio & inuidia baptizatur. Petr⁹ quoque interrogantibus Iudæis in die pentecostes, quid eos facere oporteat, respondit: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrum. Nihil autem pœnitentiæ huiusmodi adultis hominibus iniūgitur de ieiunio, oratione & similibus, quemadmodū ait Ambrosius gratia dei in baptismo nec fletu indiget, neque gemitu, sed omnia gratuito dimittit. Sed uideor hic mihi audire aliquem obijcientem: Si adultus aliquis siue Iudęus siue gentilis quum baptizatur, nō indiget pœnitentia sibi iniungēda, quid est quod Gregorius ad Faustinum scribit, Iudæo qui suscepturus sit baptismum, imponēdum esse tempus quadraginta dierum, quibus pœnitentiam agat in omni continentia? Audiat ille quisquis est: Quoniam ea pœnitentia ipsi iniungitur non ad peccatorum remissionem, sed in pparationem, ut sic deinceps cum reuerentia & honore baptismi sacramentū deuotius suscipiat, eoque tempore ille probetur, an uerum & stabile habeat propositum recipiēdi fidem Christi: neque nimium cum

Sapien. 1. super Ezechiel
Actu 2.
Lib. 1. cō. Donatis. cap. 12.
Actu. 2.
Roma. 11.
li. 7. regis. episto 24. Gregorius

Iudæis est accelerandũ, si quando petũt baptiſmum, neq; plus ſatis cunctãdum, ne forte reſiliãt, ſicq; longa iſta dilatio eorum retro poſſit animos reuocare, ut inquit Gregorius.

Obſeruatione dignum eſt, quod ibidem ſ. Gregorius admonet, pauperes Iudæos iam baptizatos, eſſe ueſtiẽdos, & ad Anthemium ſic ſcribit: His quos de Iudaica perditione redemptor noſter ad ſe dignatur conuertere, rationabili nos oportet moderatiõe ſuccurrere, ne uictus (quod abſit) inopiam patiantur. Ecce ſanctus ille pontifex nõ adeo fuit pauperculus, ut Luther conatur facere papam, quum hinc inde habuerit præfectos ſuos, quibus & demandauit curam exponẽdi pecunias. Sed de iis uide libros noſtros de primatu Petri, lib. I. cap. 31. Lib. 3. c. 31.

Quæras autem, Quum Iudæus baptizatur, quid faciendũ de pecunia fœnore corraſa? reſpondeo hic tibi, Quoniam ſi Iudæi uel hæreditario uel aliũde iuſto titulo bona acquiſierunt, ea remanent penes eos. curandum enim ſedulo eſt, ne huiuſmodi bona abalienentur, uel ipſi hæreditatibus ſuis priuẽtur, c. Iudæi 2. de Iud. Si autem de bonis uſurariis ſermo fiat, uideo Iohannem Gerſonem in multis defectibus qui erant per concilium emendandi, etiam hũc poſuiſſe. Quur tandem Iudæis baptizatis nõ miſericorditer de ſuis bonis datur uictus ad neceſſitatem uitæ? niſi quod paupertate compulſi decidunt de fide, conquerentes ſuper Chriſtianorum inhumanitate. Inuenio autem quod papa Iohannes eius nominis 22. in ditionibus & ciuitatibus eccleſiæ ſubiectis præcepit, quatenus Iudæi baptizati, in bonis poſſeſſionib' ſuis, quocunq; nomine ſiue titulo reputatis & acqui

Iudęorum bona.

Li. defectuũ eccle. art. 57.

sitis & possessis tempore conuersionis suæ, ab omnibus maneāt inoffensi, ne forte odiosa coacti egestate, compellantur ad prius relictam redire infidelitatem. Hoc sunt qui uelint etiam ad bona per usuram congesta referre. Veruntamen non possunt priuata uoluntate eiusmodi bona retinere Iudæi: quia quum iniusta sint, restituenda erunt. Quādo autem ex maiori parte incertum est, quæ quibus sint reddēda, magistratus eius loci potest ea capere, & uel omnia uel partem Iudæo donare pro conseruatiōe suæ uitæ & suorum, loco pauperū & ecclesiæ. (est iusta causa trāsferēdi dominium in feruorem fidei.) Vnū est quod hic sicco pede transire non possum, quādo dixi quomodo baptismus tollat pœnam peccati, excipiendæ sunt aliquot irregularitates. nam si quis ante baptismum duas habuisset uxores uel uiduam, is etiam baptizatus, non potest ordinari in presbyterum: similiter si Iudæa uirginitatem amisit, post baptismū quoque fieri nō potest monialis, neque enim eam notam adimit baptismus. Illegitime natus aliquis, & per hoc ad sacerdotium parum idoneus etiam baptizatus, nihilo plus efficitur ad sacros ordines aptus, c. acutius dist. 26

Bapti. confert gratiam.

4. Adimit ergo baptismus peccatum, peccati quoque pœnam. Et insuper in baptismo cōfertur gratia dei, & reliquæ duæ uirtutes theologicæ, fides & spes. Quum autē hoc ipsum neget Lutherus in omnibus sacramētis, peruersus seductus errore, semel illud probabimus de baptismo, uerum esse quod cōmuniter dicimus, Sacramenta conferre gratiam, eo modo quo ab initio dictum est. Sic enim Christus ipse ait, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non potest intrare in regnum cælorum: nemo autem ingredi

poteſt regnum cælorum, niſi per gratiam dei, oportet igitur in baptiſmo conferri gratiam, iuxta illud Paulli, Gratia dei uita æterna. deinde regeneratio ex ſpiritu ſancto, utiq; ex gratia ipſius. aliàs enim quam differentiam ſtatuiſſet Iohannes inter baptiſmum ſuum & Chriſti? ſic autem ait, Ego baptizo in aqua, ille autẽ baptizabit in ſpiritu ſancto. Ita & Paulus præclare inquit, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouatiōis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos abũde, ut iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundũ ſpem uitæ æternæ. ideoq; & beatus Ambroſius baptiſmum uocat lauacrum gratiæ. Imo Auguſtinus quoq; contra Donatiſtas multum & uehementer huic innitit, quod idipſum ſit diſcrimen baptiſmi Iohannis à baptiſmo Chriſti, quoniam hic gratiam confert. In eodem q̃q; libro Auguſtinus baptiſmum uocat ſacramentũ gratiæ, cap. 21. Et Ambroſius batiſmum quo nos baptizamur, maioris facit q̃ illum quo baptizatus eſt Chriſtus. ait enim, Quod ſalua pace dixerim, licet utrunq; baptiſma ſit domini, tamen gratius puto hoc eſſe quo nos abluimur, quàm illud quo ſaluator baptizatus eſt. Ibi enim tanq̃ incredulis fidem uult ſignis corporalibus perſuadere, hic tanquàm fidelibus gratiam ſpirituali uirtute conferre. Quid quòd ipſe titulus huius ſermonis, qui inſcribitur, de gratia baptiſmi, uniuerſum Lutheri errorem refellit & ualide retundit? Ita Paulus ad Galatas etiam ait: Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Chriſtum autem induere, ſine gratia dei quomodo cuiquam cõtingere poſſet? Et quum ad Epheſiōs inquit, quia mundauit eccleſiam lauacro aquę in uerbo uitę, quo pacto purgare queat ille

Rom. 6.
Marc. 1.
Tit. 3
lib. 2. ſuper Lucam
li. 5. c. 9. 10 11. 12. 13. 15
Serm. 42
Gal. 3.
Ephe 5.

animam nisi per gratiam? Verum Lutherus errorem hunc exuxit ex antiquis istis hæreticis Pelagio & Cælestio, qui damnati sunt in concilio Carthaginiensi, temporibus beati Augustini. Volēs hic obiter inducere epistolam eorum ad Innocentium primum Romam missam: supersedeo quoq; aliorum doctorum testimoniis referendis, quoniam illa supradicta cuiq; homini catholico sufficere possunt ad fidem suam roborandam, & gratiam sacramentorum constabiliēdam.

Epist. 9. in Augustin.

5. Porro infundi etiam in baptismo fidē & charitatē, iam superiori homilia ex uerbis Augustini docuimus. is enim paruulos post baptismum uocat fideles. (de conse. dist. 4. nihil) non autem fideles dici possunt secūdum fidem acquisitam, siquidem adhuc usum rationis nō habent, ut addiscere possent. Christiani igitur sunt & fideles, per fidē infusam in baptismo à spiritu sancto. Præterea Christus in euāgelio: Qui non credit, inquit, condemnabitur. itaq; quum non damnētur paruuli baptizati, sed beentur, fidem quoque habeant oportet, quia sine fide impossibile est placere deo: placent autem paruuli deo, imò & nos si salutem speramus à deo, oportet ut efficiamur sicut paruuli, aliàs nō intrabimus in regnum cælorum. nam fide adempta paruulis, non haberent uitam spiritualem, quum iustus ex fide uiuat. Insuper & rationi contrarium hoc esset, ut in paruulo sit gratia dei, & non fides. quando enim ita comparatum est, ut fides sit substantia & fundamētum spiritualis ędificii, quomodo charitas & gratia esse poterūt sine fundamēto fidei? Iterum quæris, Quur in aīa paruuli constituantur istæ uirtutes, quū nihil operētur, imò & si

Fides paruuli.
Ad Boni.
Mar. ult.
Heb. 11
Mat. 18.
Roma. 10.
Heb. 11

paruulus talis baptizatus, quantumuis habitibus suis infusis sit instructus, educetur inter infideles, nihil utiq; scire poterit huius fidei beneficio de religione nostra & fidei Christianæ professiōe. Audi, neq; em̃ uulgare quid quæris, sed eiusmodi q̃ddam quod pene intellectũ uulgi transcendit, neq; ita facile cuiuis manifestari potest. Quẽadmodũ in reb' corporeis duplicem uides qualitatẽ, ut si de calido loquamur, & ignis calidus est & sol, ferrum quoq; calidum est & uinum: ignis autem formaliter calidus est, calefaciens & adurens quicquid attingit: sol calidus quoq; est, sed non proprie in sua substantia, sed per radiorũ reflexionem tm̃: siq̃dem aerem hunc medium non calefacit, uerũ ubi ex opposito montis radij eius reflectuntur, ibi calefacit: uinum quoq; uirtute calidũ est, quantumuis in uasc aut uitro ꝓprie frigidũ existat: id autem ubi biberis, ibi nimirum incalesces, & calidam uini uim senties: sic piper, urtica & alia multa q̃ proprie calida non sunt, sed uirtualiter tm̃: & ea sane qualitas uirtualis non agit, nisi excitata. Ita in anima quoq; fides gemina est, alia propria & formalis, fides scilicet acq̃sita, ut quum puer pronũciat aliquem articulum fidei, tunc remanet nonnihil adhærens in anima eius: quod si eũdem rursus ingeminet, iterum aliq̃d amplius relinquitur adhærens animæ: id tam diu facit donec assuescat, ut tandem perfecte calleat. neq; id multum est diuersum ab eo, quum candelæ subinde in seuum intinctæ parãtur, semper enim plusculum aliquid adhæret filo, donec in iustam cãdelæ magnitudinẽ accrescat. ita in anima quoq; res se habet. Et sicut fides hæc acquisita, ex multo & frequenti exercitio nascitur, ita ipsa quoque inclinat ad hui-

Qualis fides paruuli.

usmodi operationes. Alia longe res est de fide infusa à deo, ea enim demum fides nobilis & efficax est, instar caloris solaris. Et hæc fides quum non sit nata ex operationibus, ita etiam nõ inclinat ad illas à seipso, non minus quàm nec uinum aquam calefacere potest. aliũde eam excitari oportet: id autem fit per fidem acquisitam. Sic ergo in baptismo infundũtur paruulo gratia, fides & spes, quanuis operationem nullam in eo habeant, quandiu rationis usum nõ habet: animam autem eius exornant, perficiunt, & deo beneplacitam reddunt, imò paruulum quoq; ipsum quasi incorporant Christo domino, ut amplius sit filius lucis & uitæ æternæ. Magnę & eximię nimirum hæ sunt infusarum uirtutum operationes, longeq; excellentiores, quàm uel sit exercitata dilectio, uel fides acquisita. Cæterum accedente iam rationis usu in paruulo, quum is iam paulatim fidem addiscere, & amare deum incipit, tunc sanè uirtutes illæ infusę excitantur, ut iam paruulus iste multo sit promptior ad discendam fidem, ad diligendum deum, quàm si uirtutes infusas non haberet. Quid deniq; multa? In baptismo non tantum peccata dimittuntur, quoad pœnam & culpam, sed etiam gratia, fides & spes animæ infunduntur, ut sic baptizatus, deinceps intellectu suo illustretur, teste Dionysio, in uoluntate purgetur, totusq; Christo uniatur, & eius ecclesiæ suę spirituale mẽbrum efficiatur, ut ait Augustinus, illi etiam portæ cæli reserentur. Domine Iesu Christe, gratiam nobis tuam largire benignus, ut per hæc dona tua tanta, uitam consequamur æternam, Amen.

De ecclesiast. hierar. ca. 2. par. 3.

HOMILIA XIII. DE BAPTISMO.

Euntes, docete omnes gẽtes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritussancti, Matth. ult.

DIximus de effectu sancti huius sacramenti baptismi, signum illud esse efficax, purgans animã à culpa simul & pœna peccati, infundens quoq; gratiam, fidem & charitatem, quæ operationes sunt tres. Quarta autem hæc est, quia & characterem imprimit, signum utiq; à deo animæ impressum in susceptione alicuius sacramenti, quod iterari non potest, perpetuo remanẽs in anima. signum id notat & significat illum suscepisse hoc sacramẽtum, & quod penes illud etiã in inferno Christiani dignoscuntur ab infidelibus: fœdus nimirum hoc est & pactũ, cuius gratia uelit q́sq; seruare ac custodire legẽ. Tom. 1. de characte.

Quãdoquidem autem neochristiani signum hoc abnegant, q̊d tamen dæmones ipsi agnoscent apud inferos, age characterem hunc sacræ scripturæ testimonijs confirmabimus. Primumq́; adeo se princeps & doctor gentium Paulus nobis offert, q̧ sic ait ad Ephesios: In quo & uos quum audissetis uerbum ueritatis euangelium salutis nostræ, in quo & credẽtes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. signaculũ istud siue pignus iam nos characterẽ uocamus, quo omnes oues quæ sunt de grege Christi, consignantur. Sic Paulum intellexit beatus Hieronymus, dicens: Signaculum dei est, ut quomodo primus homo conditus est ad imaginem & similitudinem dei, sic in secunda regeneratione, quicunq; spiritumsanctum fuerit cõsequutus, signetur ab eo, & figuram conditoris accipiat. Ecce Ephe. 1. Super epist. ad Ephesi.

Charact. quomodo hic Hieronymus signum illud affirmat & confitetur, quod in lauacro regenerationis à deo imprimitur. Praeterea ne habeas quo characterem signaculum spiritussancti impugnes, audi Paulũ deinceps sic inquientem: Nolite contristare spiritumsanctum, in quo signati estis in die redemptionis uestrae, hoc est, baptismi. Et hic libere fatetur Paulus, eos esse signatos spiritusancto. Vbi Hieronymus: Signati, inquit, sumus spiritu dei sancto, ut & spiritus noster & anima imprimantur signaculo dei, & illam recipiamus imaginem & similitudinem, ad quam in exordio conditi sumus. Et inde: Qui idcirco signatur, ut seruet signaculum, & ostendat illud in die redemptionis purum & syncerum, & nulla ex parte mutilatum: & ob id numerari cum his ualeat, qui redempti sunt. Notate uerba, neq; enim hoc neochristianorum errorem iuuare potest, quod ipse per se baptismus sit signũ: nam id quoq; uerum est: sed non de eo loquitur hic Paulus, uerum de signo quod imprimitur in animam, ablutio autem ad corpus pertinet. Deinde signaculum istud ablutionis cito transit, hoc aũt permanebit usq; in diem iudicij. Id ita intellexit in Paulo etiam Athanasius, qui super 1. cap. sic dicit: Iudaei ex circuncisiõe sunt, beluarum more carnis signaculo excepto, notis inusti, sed uobis ut dei filijs supra quàm carnis patiatur conditio, spiritus impressum est signum. & super Ephesi. 4. ait: Is namque spiritus nos obsignauit, esseq; de regio grege insuper fecit, atque is nequaquam astare nos finit cum sontib9 & damnatis, sed signum impressit secreuitq;, ut redempti & liberi ab istiusmodi ira essemus. Bruno etiam sic sensit, nam & ipse super Paulum in hũc

Ephe. 4.

Hierony.

Athanas9

Bruno.

loquitur modum: Vos credentes signati estis, ut appareatis de militia Christi. & super caput 4. Vos certa spiritus, sigillum uobis impressum, quo signati estis in die redemptionis uestræ, hoc est, baptismi.

8. Adhuc immorari oportet & longius insistere circa hæc, propter eos qui nunc tanquam fœdifragi conantur à militia Christi subterfugere, signaculum fœderis abnegantes, quum tamen quilibet Christianus firmiter sperare debeat, ut Hieronymus suprà meminit, se penes illud aliquando cognosci debere in die iudicij. Putrida autem ecclesiæ membra pudet huius signaculi, quia sub eo cunctorum confusioni patebunt. Quod autem de eo non multa scripserunt doctores, in causa est, quòd tunc non perinde opus erat, quando nemo illud negabat. Iam autem Luthero illud infestante hostiliter, compellor scripturas penitius introspicere, & tam impudentem errorem, quib' dignus coloribus delineare. Signaculum itaq; illud characteris, iam olim in spiritu præuisum est à propheta Esaia, quum dixit: Ponam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes in mare, in Africam & Lydiam, tenentes sagittam, in Italiam & Græciam, ad insulas longe, ad eos q non audierunt de me, & non uiderunt gloriam meam, & adnunciabunt gloriam meam gentibus. Hic certum est loqui prophetam de ablegatiōe apostolorū & discipulorum Christi ad prædicandum euangelium per uniuersum orbem, non Iudæis tantum, sed & gentibus, quæ antea de deo nihil audierant. In eos ipsos ergo legatos suos apostolos deus posuit signū, idq; non aliud nisi signum hoc spiritussancti, de quo Paulus ad Ephesios scripsit. Hieronymus ibi uult, si-

Esaie. 66.

Matt. vlt.

Hierony.

gnum istud apostolorum esse designatum per illud
Ezech. 9. apud Ezechielem, quod quisquis non habebat moriebatur. ait & signum hoc esse figuratum in Aegy-
Exod. 12. pto, quando postes aedium & subliminare consignabantur sanguine agni, q̊ uiso angelus uastator transiret, nec quenquam in ea domo occideret. sic & Christus postes, hoc est, animae uires cõsignat merito sanguinis sui, quo animae saluantur. Insuper & characteris huius mentionem facit beatus Dionysius, similiter & Damascenus. (nihil curo quod quidam uerba eorum aliò detorquere conantur. usi enim antiqua translatione, aliquando forte scrupum quaesierunt) nos illorum uerba audiamus. ita inquit Dionysius: Hunc ita accedentem diuina maiestas in sui consortium intus admittit, eiq; lucẽ suã perinde ac signum aliquod tradit, sanctum efficiens, & sortis sanctorũ
De eccle. hierar. c. 2. par. 3. ordinisq; participem. Hic utique Dionysius nõ agit de signo sacramenti, quod sacerdos uel episcopus largitur baptizato, sed de eo signo, quod deus interius infigit animae hominis baptizati, quod ibi Dionysius etiam lucis nomine exprimit. Verum & Damascenus idipsum confirmans, sic inquit: Nunc igitur per baptisma primitias spiritussancti accipimus, ut initium alterius uitae sit in nobis, id est, primitiae regenerationis, & signaculum & tutela & illuminatio & sanctificatio. (unde liquet quàm deprauatè aliq destruant hic sententiam Damasceni.) Quinque opera
Li. 4. c. 10. baptismi enumerat hic Damascenus. 1. regenerationem per baptismum. 2. Signaculum characteris, de quo nunc agimus. 3. Tutelam aduersus insidias diaboli. 4. Illuminationem in intellectu per uerã fidem. 5. Et sanctificationem, ut sic baptizatus per gratiam

Christi efficiatur membrum illius & ecclesiæ. Quod autem ij ambo de hoc ipso charactere loquuti sint, facile probari potest ex Augustino, is enim de hoc signaculo loquens, sic ait lib. 6. contra Donatistas, ca. 1. Satis eluxit ouem quę foris errabat, & dominicum characterem à fallacibus deprædatoribus suis foris acceperat, quũ uenit ad Christianæ unitatis salutem, characterem dominicum in ea agnosci poti⁹ quàm improbari. de eo loquitur, qui iam antea baptizat⁹ ab hæreticis, uenit ad ecclesiam neq; rebaptizatur. Alibi etiam ad Donatum sic scribit: (23. q. 4. displicet) & uos oues Christi estis, characterem dominicum portatis in sacramento quod accepistis, sed erratis & peritis. Ad Parmenianum quoque comparat characterem signo militari sub aliquo imperatore. Et ne quis remaneat ambigendi locus, en adduco & alia Augustini uerba super canonicam Iohan. quæ sic habent: Baptizatus sacramentum magnum habet, si non habet charitatem, characterem quidem impositum habet, sed desertor uagatur. Coronidis loco accedat unicum illud Apostoli uerbum, quum ait: Deus unxit nos, & signauit nos.

Augustin.

Epist. 204

Tracta. 5.

2. Cor. 7

5. Omnia hæc propter neochristianos maxime inducere libuit. nobis enim om̃ibus qui fortiter adhuc stamus, & certamus pro ueteri illa & indubitata fide ecclesiastica, satis est, scire hunc concordem & unanimem omnium doctorum esse consensum, q̃d in baptismo imprimatur in animam hominis baptizati character indelebilis: sufficeret etiam nobis constitutio canonica, quã quilibet Christianus de sacramentis certo credere debet et tenere, sicut Romana

tenet ecclesia, c. ad abolendã de hæret. Romana aũt ecclesia firmiter & cõstãter credit in baptismo huiusmodi characterẽ imprimi, qm̃ ita ait papa Innocẽtius 3. Is qui ficte accedit ad baptismũ, characterẽ Christianitatis suscipit impressum, &c. Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, quum obicem uoluntatis contrariæ non inuenit obsistentem. Quilibet ergo Christianus credere debet, characterẽ hunc esse instar certi coloris, quo ministri Christi uestiuntur. Ex superabundanti scripturas quoque biblicas adduximus & patrum sanctiones, quos deus ipse per gratiam suam illuminauit. Quæris, unde signum hoc perpetuum est & indelebile? Audi, quoniam eius rei præcipua causa ipsa diuina uoluntas est, cui hoc sic complacuit: deinceps tamen ostendi potest, quod characterem hunc tria habent sacramenta irreiterabilia, baptismus, confirmatio, & sacer ordo: sed eorum operatio ratione characteris est perpetua. baptizatus enim, confirmatus, & sacerdos ita in perpetuum manebunt, etiamsi condemnentur. Et sic catabaptismus blasphemus totus est, ut monstrauimus in homilia de ascensione domini.

C. maioris de baptis.

Charaeter indelebilis.

Tomo. 3.

Gregorius.

Audi præclara uerba beati Gregorij: Quod dicitis eum qui ordinatus est semel, rursus ordinari debere, ualde ridiculum est. sicut enim qui baptizatus est semel, denuo baptizandus non est: ita semel ordinatus, sæpius etiam ordinari eo ordine non potest. Plures adhuc rationes ostendunt doctores, quur catabaptismus sit iniquus, quoniam baptismus præcipue contra peccatum originale institutꝰ est: illud autem semel extinctum, non potest repeti, ergo nec aliquis rebaptizari debet.

2. Ad hæc character ipse baptismi deleri non potest.

3. Baptismus & culpam aufert & pœnam, ergo si liceret aliquem denuo baptizare, quis deinde pœnitentiæ & confessioni locus erit reliquus?

4. Baptismus Christi mortem designat, testante id Paulo, Christus autem semel tantum mortuus est: & homo itaq; semel tantum baptizandus est. Roman. 6.

4. Ex omnibus præmissis colligi facile potest, an baptismus in omnibus baptizatis æqualem habeat operationem, aut non. Nam quoad paruulos posset forsan ratione baptismi in omnibus æqualis esse uirtus, sed ex causis aliunde accidentibus potest etiã paruulis inæqualiter gratia contribui, quia baptism' operatur ex merito passionis Christi. Sine dubio autem Christus uoluit meritum suæ passionis & mortis ualidius & fortius operari in electis q̃ reprobis, qua de re uide in festo sancti Nicolai. In adultis uero baptismus actualia tollit peccata, atq; eo nõ indigent paruuli. Ex adultis quoq; si unus cum maiori tum contritione, tum deuotione, tum uehementi ardore se præparat ad baptismum q̃ alius, eo ampliorem quoq; gratiam est recepturus. Sequitur inde q̃ impie & contra omnem rationem dixerit Lutherus, baptizatum adeo esse locupletem & hubertim diuitem, ut etiam uolens nõ possit beatitudinẽ amittere quibuscunq; tãdem peccatis, dummodo credat uerbis & promissioni diuinæ in baptismo. Nam & Lutherus in eadem cum damnatis omnibus est naui erroris, sentiens oĩa alia peccata in momento absorberi in fide quæ habetur de uerbo dei, eo q; nullum peccatum damnare hominem possit, præter in-

Operatio baptismi inæqualis.

Tomo. 3.

De capti. Babylo.

Error Lutheri pessi. fidelitatem. O crudelitatem, ó insigne truculentissimi istius animicidæ carnificinam. Aut quur tandem dixerit dñs, si uis ingredi ad uitam, serua mandata? Matt. 19. Quid sibi uoluerit Paulus, dicens: Modicum fermẽti totam massam corrumpit: Gal. 5. Manifesta sunt enim opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, iræ, rixæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes & ijs similia, quæ prædico uobis sicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnũ dei non consequentur. Ita & sapiens ait: Eccle. 21. Via peccantium complantata lapidibus, & in finem illorum inferi & tenebræ & pœnæ. Ita Ezechiel quoque, Ezec. 18. si auerterit, inquit, se iustus à iustitia sua, omnes iustitię eius quas fecerat, non recordabuntur. Et impius iste atque adeo Siculis tyrannis omnibus immanior Lutherus, affirmare audet, oĩa etiã peccata nihil nocere, modò quis credat. Errori huic omnes utriusque testamenti scripturę per diametrum aduersantur. Sapiens inquit de homine peccatore: Prou. 6. Morietur, quia non habuit disciplinam. non de fide tantum loquitur, quot enim Christianorum milia damnantur, nihil iuuante eos baptismo? Diabolicum autem erroris huius inuentum est, ipsique adeo dæmones uirus istius hæresis per Lutherum euomuerunt, in detrimentum pœnitentiæ, confessionis, satisfactionis, aliorumque operum bonorum, quę ipse erat aboliturus in hoc, ut plurium hominum procuraret damnationem. Verum hæc infra in sacramento pœnitentiæ. Veri autem Christiani non ita scelerate uiuent, aliàs & hic capitali supplicio, & illic æternis deputarentur incendijs. Intuentur hi potius exemplar & archetypum suum Christum dominum, qui statim à ba-

ptismo ductus est in desertū, & ieiunauit ibi quadraginta diebus. sine dubio etiam orauit, tentatusq; à diabolo in tribus peccatis, uictor ipse pstitit: ita & nos decet resistere diabolo. quanuis enim per baptismū facti sumus filij dei, attamen pater filium male uiuentem & inobedientem exhæredare potest: unde & Paulus ait, filij dei sumus, quod si filij, & hæredes, hęredes quidem dei, cohęredes autem Christi, si modo compatimur, ut & glorificemur: quapropter in alio quoq; loco dicit, nemo coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Itaq; & hæc ad ueræ pietatis perfectionem attinent, bene uiuere, abstinere, & pati, mandata dei seruare. nam si quis diligit me, ait Christus, mandata mea seruabit. Apostolos quoq; dum ablegaret in uniuersum orbem, non tantum iussit prædicare fidem, quod Lutherus facit, sed addidit de mandatis, docere eos seruare omnia quæ pręcepi uobis. Quod qui fecerit, & hic gratiam & illic gloriam possidebit æternam. Amen.

Mat. 4.

Roma. 8.

2. Timo. 2.

HOMILIA XIIII. DE SOlennitate, quæ ante baptismum adhiberi solet.

Euntes docete omēs gentes. Matthæi ulti.

CVm satis hactenus, dilectissimi in Christo fratres, dictum à nobis sit, quidnam baptismus existat, quæ illius materia, quæ forma, qui minister, quis etiam debeat baptizari, & quid operetur baptismus: proximum est, ut de baptismi usu disseramus, quomodo ille in ecclesia cū festiua solennitate peragatur: in casu enim necessitatis, quum accelera tur baptismus in priuato, solennitates illæ non ser-

uantur, quas nunc non eo quidem recensibimus, quod nesciatis id quod in ecclesia dei coram oculis uestris quotidie conspicitis, sed ut occasionem habeamus docendi, illam quoque solennitatē ab ecclesia institutam, in sacris literis esse fundatam, neque probabilibus carere rationibus: & ut nos attentius cōsideretis deinceps quidnam hic agatur, atque cum totius ecclesiæ congratulatione celebretur.

Ceremoniæ baptis.

Principio quum paruulus aliquis ad fores templi defertur baptizandus, interrogari solet, masculus ne sit an fœmella, quoniam orationes & benedictiones omnes quæ dehinc adhibentur, iuxta differentiam sexus debent uariari, idque ex uera ratione, nam & maledictio illa non sine discrimine lata est super Adamū & Euam. mulieri enim dixit deus: Multipsicabo ærumnas tuas & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub uiri potestate eris. Adæ uero dixit, Maledicta terra in opere tuo, in sudore uultus tui uesceris pane tuo &c. Itaque hęc scire debet sacerdos de sexu, quanuis in quibusdam ecclesiis non obseruetur eo, quod ex ijs quæ deinceps quæruntur, & hoc colligi potest, ut quum de nomine quærit, facile etiam de sexu certior esse potest. Et hæc altera quidem de nomine interrogatio, iam inde à temporib' apostolorū in usu habita est. siquidē Dionysius Pauli discipulus, solēnem baptizandi formulam ab apostolis usurpatam ad longum describit. inter alia ait, sacerdotes etiam adscribere solitos fuisse nomen baptizandi & patrini simul. Id inde in continuo usu remansisse, certum est ex concilio Chartaginensi, ubi sic habetur: Baptizandi nomē suum dent, & diu sub abstinentia uini & carnium, ac manus impositione,

Gen. 3.

De eccles. hierar. c. 2. Par. 2.

Concil 4. can. 85.

crebra examinatione baptiſmum percipiant. ratio illius eſt, quod electos deus cognoſcit ex nomine. uide Tom.2. Hoc fiebat olim in ſolẽni ſcrutinio catechumenorum, quod habebatur feria quarta poſt dñicam lętare.

2. Quærit poſtea ſacerdos, an paruulus non antea ſit baptizatus, ne forte rebaptizetur, quod peccatum grande foret, & per hoc ſacerdos officio ſacerdotali per omnem uitam ſuam priuaretur, ſicut in multis concilijs Græcæ & latinę eccleſiæ etiam trãſmarinis eſt concluſum, ut in concilio Carthagineſi. Romæ ſub papa Syricio & Innocẽtio, in quinto concilio Conſtantinopolitano, & alijs multis. Quomodo autẽ ſe gerere debeat ſacerdos, ſi paruulus ſit antea baptizatus, ſub finem dicturi ſumus.

2. Duo quædam ſunt præcipua quę ad huius ſacramenti faciunt ſolennitatem, catechiſmus, & exorciſmus, hoc eſt, inſtitutio & adiuratio ſpiritus immũdi. Commiſcentur quidem ambo hæc inter ſe, & ijs adhibetur tertium, quod eſt oratio, & uniuerſus reliquus ornatus qui huic ſolennitati adhibetur, ſicut dicturi ſumus deinceps. Tantum hic de duobus prioribus dicemus, quanuis enim neochriſtiani utuntur aliquot partibus huius ſolennitatis ab eccleſia mutatis, multa tamen intermittunt, pro diuerſitate ſingularum ſectarum, & furore quo quiſque circa ſuæ hæreſis defenſionem eſt correptus. Primum ergo catechiſmus, hoc eſt, inſtitutio fidei ante baptiſmũ, fundatur in uerbis Chriſti, in uſu apoſtolorum & martyrum, atque uniuerſalis eccleſiæ uſque in hodiernũ diem. ita enim Chriſtus: Ite, inquit ad apoſtolos, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritusſancti. Ecce prius docere opor

Hugo. li. 2 de ſacra.

Catechiſ.

Mat. 28.

ret quàm baptizetur. Id adeo Petrus statim obseruauit in die pentecostes, quando post prædicationem, deniq; baptizauit tria millia hominũ. Vsus hoc more est & Philippus diaconus cum eunucho Candacis reginæ, quem prius in fide erudiuit, & tãdiu quidem, donec ipse baptismum appetens, aquam monstraret, ne quid impediret baptismũ. forma hęc multum necessaria fuit in primitiua ecclesia, quando fere adultiores & rationis iam capaces baptizabãtur, dummodo baptismus uoluntarie ab eis & citra coactionem recipiebatur. Et ob hãc catechizationem in primitiua ecclesia quicunq; baptizandus erat, aliquo indigebat qui eum reciperet, & pro ipso in baptismo respõderet, atq; is susceptor siue anadochus apud Dionysium dicebatur, qui nobis est patrinus, quia quum patrem habent sacerdotem, pater baptizandi efficitur. Aliquãto enim tempore ante baptismum oportebat eum articulos fidei addiscere, qua de re Augustinus peculiarem inscripsit libellum, de catechizandis rudibus, ad quendam qui dicebatur, Deogratias. Obijcies, Catechismum hunc facile admitto in ijs erudiendis, qui intellectum habent & rationis usu non carent, accipientes quæ dicuntur. sed quid hæc ad paruulos & infantes, non intelligentes hanc institutionem, unde & catabaptistę catechismũ illum paruulorum deridentẽ Audi ad hoc, quia quãuis paruulus hæc non capit, ecclesia tamen eum in usu retinuit ex multis causis. Primum, quoniam ex eo quòd iam plenitudo gẽtium intrauit, & illorum quoque ethnicorum filij abalienandi non sunt ab ecclesia, decuit ob unitatem fidei, ut eadem baptizandi ratio in paruulis obseruaretur & adultis, quoni-

Actu. 2.

Actu. 8.

Augusti.

Paruuli cateechizãdi.

Ephe. 4.

am omnino non uisum est consultum ecclesiæ, cum paruulis differre usque ad annos perfectæ rationis, ne morte præuenti ante baptismum damnarentur, quia dominus unus est, unus deus, & bapisma unũ. Rationes catechismi.

2. Consulte etiam ecclesia medicinam salutis eò direxit, ut sicut paruuli per alienam transgressionem incurrerunt peccatum, ita per aliorum cõfessionem redirent in gratiam per baptismum.

3. Ad hæc, quando tam utile sacramentum est baptismus, ad illius quoque solennitatem non parũ facit ipse catechismus.

4. Insuper & ad hoc prodest, ut patrini queant paruulis baptismi sui exhibere testimonium: & si huiusmodi baptizatus in infantia neminem forte haberet, qui eum deinde erudiret in fide, ut patrini sui admoneantur officij, & sciant quidnam docere illum debeant. Audi & hic Dionysium sic dicentem: Istud quum pijssimis ducibus nostris in mentem uenisset, uisum est admittere infantes hoc modo, ut naturales oblati paruuli parentes, puerum uni ex fidelibus tradant præclaro diuinarum rerum magistro, sub quo iam puer sit, quasi sub patre diuino, sanctæq; salutis alumno. Hunc itaque præsul spondentem, puerum iuxta sanctam educaturum uitam, requirit ut abrenunciationẽ profiteatur, fidemq; confiteatur, non (ut illi ridentes aiunt) alium pro alio imbuit sacris: neque hoc ille ait, ego pro puero abrenũciationem facio, aut fidei sacramenta profiteor, sed ita puer renũciat & profitetur, id est, spondeo puerũ inducturum quum ad sanam intelligẽtiam uenerit sedulis adhortationibus meis, ut abrenunciet con- De eccle. hierar. ca. 1. par. 3.

trarijs omnino, profiteaturq́ & peragat diuina quæ pollicetur, possetq́ hæc quinta ratio esse pro defendendo catechismo, ut sic paruulus ubi uenerit ad annos suæ rationis, religionem Christianam diligentius simul & deuotius cumq́ maiori reuerentia susciperet addiscendam atq confitendam: iam tum intelligens suo loco id spopondisse susceptorem suum olim, idq́ ad animæ suæ salutem.

Exorcismus. 3. Alterum quod in baptismo præcipuum sit, diximus esse exorcismum, ipsam scilicet diaboli adiurationem, ne ille potestate sua fretus, baptismum paruuli impediat. Et quanuis hoc ex neochristianis alij utantur, alij non, attamen sacrarum literarum testimonijs hunc quoq comprobabimus hic in cõmuni & uniuersaliter quidem, deinde autem specialiter in qualibet forma: cõstat enim uel Petro teste, q̄ aduersarius iste noster sicut leo rugiens circuit, quærẽs quem deuoret. Is ergo propter peccatum parentum primorum potestatem accepit in hominem, atq super omnia illa quæ in usum ueniunt hominis. (uide homilias de dedicatione.) Sic itaq quũ nulla sit conuentio Christi & Belial, quicquid in obsequiũ & cultum diuinum impendi debet, id antea exorcizetur oportet. Paruuli quoque quum per baptismum ueluti dedicentur & consecrentur deo, sicq́ filij fiant lucis, operæprecium est uel per coniurationẽ ab ijs expelli aduersarij potestatem. Id ita esse, non humanitus inuentum, sed à Christo institutum, en utrunque tibi euangelistam Matthæum & Lucam, qui narrãt potestatẽ hãc exorcizandi Christum tradidisse apostolis. idem & in die ascensionis dixit: Signa eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmo-

1. Pet. 5.

Rom. 3. 2. Cor. 6.

Mat. 10. Luce. 9.

Mar. 16.

nia eijcient. Dices autem, id loquutum esse dominũ de corporali eiectione dæmonum ab hominibus obsessis, non autem de coniuratione spirituali: Imò si per hanc commissionem habuerunt illi potestatem super maius, utiq; & super id quod minus erat. Minus autem est diabolum hoc modo coniurare, quã eum potenter ab homine obsesso eijcere. Habe sup hac re etiam tibi uerba Gregorij, is sic inquit: Sancta ecclesia quotidie spiritualiter facit, quod tunc per apostolos corporaliter faciebat. nã sacerdotes eius quum per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt nisi dæmonia eijciũt? Huncq; adeò morem semper fuisse in ecclesia, quum satis confirment hæc uerba Gregorij, tum uero & ante eum testatur id Augustinus, dicẽs: Ipsa ecclesiæ sacramenta, quæ tam priscæ traditionis autoritate cõcelebrat, ut ea isti quamuis in paruulis existiment simulatorie magis quàm ueraciter fieri, non tamen audeant aperta improbatione respuere: ipsa inquam ecclesiæ sacramenta satis indicant, paruulos à partu etiam recentissimos, per gratiam Christi de diaboli seruitio liberari. Excepto enim quod in peccatorum remissionem, non fallaci, sed fideli mysterio baptizantur, etiam in eis prius exorcizatur & exufflatur potestas contraria, cui etiam uerbis eorum à quibus portantur, se renunciare respondent. Ecce quomodo & temporibus Augustini in usu habitum fuit, pueros exorcizare non secus quàm hodie fit, imò & temporibus apostolorum id ita factũ est, sicut statim ex Dionysio probauimus. Vnum autem hic præterire non licet, quod etsi in primor-

Mar. vltĩ.

In homil. ascensi. domini.

Lib. 2. de pec. orig. con. Pelagia. c. 40.

dio ecclesię adhuc quoq; solitus est in adultis catechismus exorcismo præponi, ut docet Hugo de sacramentis, diuersum tamen obseruatur in paruulis. primum enim locum tenet, ut mox dicturi sumus, exorcismus ipse: uerum Hugo forsitan loquitur de fidei informatione specialiter in conuersione alicuius infidelis, & iam eruditi in fide. Nã in plerisq; iã diœcesibus mixtim hęc peraguntur, quod s. ante & post exorcismum, quædam partes catechismi absoluuntur.

Hugo.

L.1.2.par.6 cap.10.

4. Nos hic quædam præuia baptismi paucis percurremus. primum enim sacerdos quærit, Abrenuncias sathanæ & omnibus operibus eius, & omnibus ponpis eius? ubi patrini ter respondent, Abrenuncio. (quibusdam tamen in locis hoc post exorcismum tãdem fieri solet) profectum'q; id est à temporibus apostolorum, autore Dionysio, quum ait: Et quum post trinam abrenunciationis contestationem tertio se ille abrenũciare professus fuerit. Affirmat hoc ipsum & b. Hieronymus quum dicit, de baptismo loquẽs: Vnde & in ministerijs primo renunciamus ei qui in occidẽte, nobisq; moritur cum peccatis: & sic uersi ad orientem, pactum inimus cum sole iustitiæ, & ei seruituros nos esse promittimus. Ad antiquum ibi morem respexit, quo baptizandus primum se uertebat ad occidentẽ, & postquam abrenunciasset sathanæ, uertebatur rursus ad orientem, sicut & Dionysius testatur. eius abrenũciationis meminit & Ambrosius super epist. Pauli ad Coloss. & apertius lib. 1. de sacramẽ. ca. 2. ubi dicit, fideles olim interrogatos in baptismo an renunciarent sathanæ & operibus eius, deinde an etiam mundo & uoluptatib⁹ eius. nos secius paulo utimur. Verum interim

Cap.2. Par.2.

Super Amos.6.

Mos baptizandi.

Amb.ca.2.

hic cōmittere non possum, ut non uerba adijciam sequentia apud Ambrosium, quoniam ea uehementer quemlibet Christianum admonent pacti sui atq; promissi. sic enim ait ille: Memor esto sermonis tui, & nūquam tibi excidat tuæ series cautionis: si chirographum homini dederis, teneris obnoxius: ut pecuniam eius acceperis, teneris astrictus: & reluctātem te fœnerator astringit, atq; illic tua cautione conuinceris: ubi ergo promiseris considera, & quibus promiseris: Leuitam (quia illi tunc exorcizabant, iam autem omnia facit presbyter) uidisti, sed minister est Christus, ergo chirographum tuum tenetur non in terra, sed in cælo. Meminit eiusdem renunciationis & beatus Augustinus, dicēs: Si adiutorium nostrum in nomine domini est, renunciemus diabolo, pompis & angelis eius. Videte dilectissimi, quia hanc perfectionem uestram in curiam profertis angelicam: nomina profitentium in libro excipiuntur uitæ. Li.2. de symbolo cap.1.

Possent istiusmodi complures loci adduci ex Hieronymo, Ambrosio, Augustino, Beda & alijs, sed breuitatis studio supersedebimus illis, tu uide Hugonem, & longe pulcherrimum super hac re locū apud D. Chrysost. tomo 4. homil. 21. cui titul' est, Catechesis ad illuminandos, &c. ubi monet uerbum hoc cuilibet Christiano semper habendum in ore & præ oculis: Abrenuncio tibi sathana, & coniungor tibi Christe, nec unquam absq; hac uoce exeas. Oremus dominum deum &c. Chry.

HOMILIA XV. DE RELIquis solennitatibus ante baptismum.

Quum sanctificatus fuero in uobis, effundā super uos aquam mundam.
Ezechi. XXXVI.

ETsi baptismi sacramētum à CHRISTO domino ad animarum purgatiōem est institutum, ille tamē per magisterium spiritussancti ipsosq; apostolos, multas p̄claras solennitates ante baptismum usurpari solitas instituit: quibus ipsam baptismi dignitatem ostendere nobis uoluit, quod tā solenni apparatu & præparatione suscipitur, ita ut ferè homines ante eius susceptionem aliquatenus sanctificentur, nondum super eos effusa aqua baptismi, iuxta illud propheticū: Quum sanctificatus fuero in uobis, effundam super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamētis uestris. Superiori autem homilia duo præcipua excussimus, quæ ante baptismum adhibētur, catechismum & exorcismum: ut autem plus afficiantur homines circa hoc uenerabile sacramentum, animū induxi, omnes solennitates & cæremonias ibi obseruatas euoluere, hactenus quoq; dictum est, quō baptizandus siue susceptor abrenunciet diabolo: nunc porro progrediamur. 1. Ter exufflat sacerdos in puerum, & ait: Exi immunde spiritus ab hac creatura dei, & da locum aduenienti spiritui sancto paraclito. Exufflatio ista iam inde à temporibus apostolorum remansit in ecclesia usq; in hodiernum diem, nisi quod in primitiua ecclesia ipse qui baptizabatur, etiam exufflabat, sicut testatur Dionysius, quū ait: Deinde occidentem uersus baptizandum statuens, intendentem ac manus impingentem ad eandem regionem, con

Ezech. 36
Exufflatio
Ubi supra.

uersas, insufflare illum ter sathanam iubet, ac præterea abrenunciationē profiteri. Ita & Augustinus inquit: pueri exorcizātur & exufflantur, Christus quoque exufflauit in apostolos, quando contulit eis spiritum sanctum. De sym. Lib. 1. ca. 2 Ioh. 20.

2. Deinde consignat sacerdos paruulum in fronte & pectore signo crucis, dicens: Signum sanctæ crucis domini nostri Iesu Christi in frontem pono; signū saluatoris domini nostri Iesu Christi in pectus tuum pono. Meminit eius rei & B. Augustinus in quodam sermone, in hęc uerba: Denique ne dubitares nec erubesceres, quando primum credidisti, signum Christi in fronte tanquam in domo pudoris accepisti. recole frontem tuam, ne signa expauescas aliena. sic nimirum ipsi Iudæorum quoque postes signabantur in Aegypto, ne angelus percussor ingrederetur in ædes, sicut pulchre inducit Augustinus cōtra Faustum & ait: Sanguine illinuntur postes, ut pernicies depellatur: signantur signo dominicæ passionis in frontibus populi ad tutelam salutis. & rursus super Iohannem: Ad hoc, inquit, ipse dominus crucem suam, ubi eum dementia superbæ impietatis irrisit, in eorum qui in illum crederent frontibus fixit, ubi est quodammodo sedes uerecundiæ, ut de nomine eius fides non erubescat, & magis dei gratiam quàm hominum diligat. Vide eūdem super Psalm. 141. & Dionysium similiter. Post hæc sacerdos manum imponit super caput paruuli & orat, dicens: Omnipotens sempiterne deus, pater domini nostri Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum, quem ad rudimenta fidei uocare dignatus es: omnem cæcitatem cordis ab eo expelle, dirumpe omnes laque- c poste de conse. dis. 4 Ser. 1. par. 2. Crux. Li. 12 c 30 Tra 53. in fine. Oratio.

os sathanæ, quibus fuerit alligatus: aperi ei domine ianuam pietatis tuæ, ut signo sapientiæ tuæ imbutus, omniũ cupiditatum fœtoribus careat, & ad suauem odorem præceptorum tuorum lætus tibi in ecclesia tua deseruiat, & proficiat de die in diẽ, ut idoneus efficiatur accedere ad gratiam baptismi tui percepta medicina, per Christũ dominũ nostrũ, Amen.

Sal. 3. Salem quoq; acceptum sacerdos dehinc imponit in os paruuli, & ait: Accipe salem sapientiæ, ut habeas uitam æternam. pax tibi. Oremus, Deus patrum nostrorum, deus uniuersæ conditor creaturæ, te supplices exoramus, ut hunc famulum tuum respicere digneris propicius, ut hoc primum pabulum salis gustantem, non diutius esurire permittas, quo minus cibo repleatur cælesti, quatenus sit spiritu domini feruens, spe gaudens, nomini tuo semper deseruiens. perduc eum domine ad nouæ regenerationis lauacrum, ut cum fidelibus tuis promissionũ tuarum æterna præmia consequi mereatur, per Christum dominum nostrum, amen. Hæc iuxta cuiuslibet diœcesis consuetudinem obseruantur, cum discrimine collectarum super masculos & fœmellas. Verum id irrident neochristiani. quanuis enim quidam utantur signo crucis in fronte & pectore, similiter & abrenunciatione illa triplici, exorcismo & euangelio, persuaderi tamen nolunt ut salis usum recipiant. Atqui nos illum etiam sacris literis esse cõsonum monstrabimus, atq; à temporibus apostolorum ad nos profectum: siquidem sal peculiarem quoq; & mysticam habet significationem, sicut legimus in leuitico: Quicquid obtuleris sacrificij, sale condies, nec auferes sal fœderis dei tui de sacrificio tuo. in omni oblatione offeres sal. Ecce q̃d deus hic appellat sal fœ-

[Margin notes: Collecta. — Sal in baptismo. — Leuit. 2.]

deris, ipsumq; adeo uoluit habere in omnibus sacrificijs. Vnde ait Beda sup lib. Regũ & habetur de cons. dist. 4. sal. Sal cælestis sapientiæ q̃ initiãtur catechumeni, in cunctis operum nostrorum sacrificijs iubemur offerre. Rabanus etiam exponit hoc de sacerdotibus & omnibus ecclesiasticis, qui sapientiam habere debent apostolicam, quoniã præcipue hoc deus dedit sacerdotibus signum, sicut legere est in Numeris, quia fœdus salis sempiternũ est coram domino tibi & filijs tuis. Eò respexit dominus quoq; quũ ait ad discipulos suos: Vos estis sal terræ. ita enim & Origenes intellexit, super Ezechielẽ dicẽs: Attendite catechumeni, audite, & ex ijs quæ dicuntur, præparate uosmetipsos dum catechumeni estis, dum necdum baptizati estis, & ueniatis ad lauacrum, & lauemini in salutem. Simon magus non fuit lotus in salutem. De Hierusalem inquit, neq; sale salita. Et hoc crimen est Hierusalem, quia non fuerat digna sale dei. Ego si credidero domino meo Iesu Christo, ipse me sal faciet, dicetq; mihi, uos estis sal terræ. Pie etiam credendum est, quòd quando in primitiua ecclesia baptizabanť adulti, sal consecratum eis in os ponebatur: ut sic admonerentur, quatenus si inter gentes cõuersarentur, modesti simul & honesti essent in sermone. Atq; in ei⁹ rei argumentũ rex Artaxerxes iussit, ut præfecti salem impenderent in cultum dei citra mensuram. Typice quoque ideo Dauid percussit Idumæos in ualle salis. Quicunque enim salem habent sapientiæ dei, illi etiam profligant & percutiunt hostem suum diabolum. Idcirco & CHRISTVS dixit discipulis suis: Habete in uobis sal, & pacem habete inter uos, bonum enim est sal. Atque

Super Nume. 18. Num. 2. Matt. 5. Homil. 6. Actu. 8. Ezech. 15. 1. Esd. 7. 2. Reg. 8. Mar. 9. Luc. 14.

Colos.4. hoc est quod Paulus neophytis scribit, sermo uester semper in gratia sale sit cōditus, ut sciatis quō oporteat uos unicuiq; respondere. Omnia hæc pulchre explicat Rabanus quoq; de institutione clericorum, & ait: Tunc datur baptizato sal benedictū in os, ut per sal typicum sale conditus, fœtore careat iniquitatis, ne à uermibus peccatorum ultra putrefiat, sed magis illæsus seruetur ad maiorem gratiam percipiendam. Ratio autem consecrandi salis, eadem est cum aqua benedicta, quam supra adsignauimus, & habet sane uerba pietate & deuotione plena. qd enim magis afficeret pias hominum mentes, quàm quod dicit sacerdos, Exorcizo te creatura salis in nomine dei patris omnipotentis, & in charitate domini nostri Iesu Christi, & in ueritate spirit⁹ sancti. Exorcizo te per deum uiuum, per deum uerum, per deum qui te ad tutelam humani generis procreauit &c. ut habetur in obsequiali.

c. ex hinc de con. dist. 4.

5. Quum iam sacerdos ei quem baptizandū suscepit, sal sacratum dedit, & collectas perorauit, rursus exorcizare incipit & ait: Ergo maledicte diabole recognosce sententiam tuam, & da honorem deo uiuo & uero, da honorem Iesu Christo filio eius & spirituisancto paraclito, & recede ab hoc famulo dei, quia istū sibi dominus noster Iesus Christ⁹ ad suam gratiam, benedictionem, fontemq; baptismatis uocare dignatus est: & hoc signum sanctæ crucis, quod nos damus fronti eius, tu maledicte diabole nunquam audeas uiolare &c. Exorcismum hunc deinde conficit cum 4. aliis deuotis precationibus.

Homi. 29. die ascen. Neq; tacuit hoc Gregorius, sed ait: In die baptismatis omnibus nos antiqui hostis operibus atq; omni-

bus pompis abrenũciare ꝓmisimus. nam sacerdotes quum per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt quàm quod dæmonia eijciunt?

Similiter & Rabanus quum de sale dixisset, subdit: Dehinc iterũ exorcizatur, ut diabolus suam nequitiam agnoscens, iustum per se dei iudiciũ timens, recedat ab homine, nec iam contendat eum arte sua subuertere, ne baptismum cõsequatur: sed magis honorem creatori suo exhibens, reddat opus deo factori suo. Postea legitur euangelium Matthæi de paruulis, & orari solet oratio dominica, & salutatio angelica cum symbolo apostolorum, atq; oratione concludit exorcismum. Id adeò à temporibus quoq; deductum est apostolorum, siquidẽ & Dionysius meminit, quomodo episcopus cum om̃ibus quotquot adsunt oret, & paruulo manus sup caput imponat.

C. de hinc de conse. dist. 4.

Mat. 19.

Dionysi⁹.

4. Sequuntur hinc aliæ cæremoniæ perinde piæ, quas ueteres Christiani ante mille & ducẽtos annos apertionis nomine appellabant: atq; hoc ita esse manifeste probat Ambrosius. quum ait: Quid egimus sabbatho? nempe apertionem, quę mysteria celebrata sunt apertionis, quando tibi aures tetigit sacerdos & nares, quod significauit dñs noster Iesus Christus in euangelio, quum ei esset oblatus mutus & surdus, & tetigit aures eius & os eius, & ait: Epheta, quod hebraicum uerbum est, & latine dicitur, adaperire. Eodem plane ordine narrat hoc Marcus, quomodo adductum sibi surdum & mutum apprehẽdens dñs de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ei⁹: & expuens, tetigit linguam eius: & suspiciens in cælũ, ingemuit, & ait illi: Epheta, q̃d est, adaperire, & c.

Apertio.

li. 1. sacra. cap. 1.

Marc. 7.

Ex hoc nimirum facto Christi & ex spiritusancto didicit ecclesia ad concludendum exorcismum, hũc ipsum apertionis morem: nã in quibusdam locis sacerdos pollicem sputo suo intingit, sicut Christus apud Marcum fecisse legitur. Alibi uideas pollicẽ aliquantisper luto illiniri, quod etiam à domino sumptum est: qui expuens in terram, facto luto è sputo, liniuit oculos cæci: dehinc sacerdos crucis figuram signat in auricula dextra paruuli, dicẽs: Epheta, quod est, adaperire . ad nares, in odorẽ suauitatis . Aliqui tangunt etiam linguam: Tu autem effugare diabole. Ex Ambrosio liquet, hoc suo tempore non esse usurpatum: os enim, inquit, non tangit episcopus, sed nares propter gratiam operis & muneris.

Mar. 7.
Iohan. 9.
Ambro.

Cõstat ergo ex superioribus uerbis Ambrosii, cæremonias illas esse in euangelio fundatas, puta quibus Christus etiam ipse est usus. Vt autem deuotio hominum qui baptismo astant, recolat, quid ijs sibi uelit ecclesia, age & hoc libet adijcere. ait enim Rabanus: Hoc sacramentum hic agitur, ut per saliuam typicam & sacerdotis tactum sapientia & uirtus diuina salutem eiusdem catechumeni operetur, ut aperiantur ei nares ad percipiẽdum odorem notitiæ dei, ut aperiantur ei aures ad audiendum mãdata dei, ut aperiantur ei sensus intimo corde, ad respondẽdum sacerdoti inquirẽti de articulis fidei Christianæ. Guilielmus Durandus plures affert rationes & expositiones, similiter & Ambrosius, q dicit: Aperite aures, & bonum odorem uitæ æternæ, inhalatũ uobis munere sacramentorum, capite. Sed hæc sufficiant, oremus iam dominum deũ, ut ipse quoque per gratiam suam aperire dignetur oculos nostros, aures quoq;

De insti. clericoꝛ c. postea de cõs. dist. 4.
De myste. initi. ca. 4.

& nares, corda, animos simul ac sensus, quatenus sic diuinā ipsius cognoscamus uolūtatē, bonitatē etiam eius addiscamus & misericordiā, gratiā, gloriā & maiestatē, ut ita hic in illius uiuamus obediētia, quo tandem post hanc uitam illa potiamur æterna. Amen.

HOMILIA DECIMASEXTA de baptizatione in se.

Euntes docete omnes gētes, baptizantes eos. Matthæi ulti.

IAm olim in ueteri quoq; testamento deus nō essentialia tātum in lege, sed & cæremonias omēs proprie admodum expressit, tum in sacrificijs, tum in uasis templi, à maximo usq; ad minimū, tum & in ministris templi & uestitu &c. In nouo autem testamento non perinde reuelata sunt omia in euangelio, in hoc ut impleretur prophetia de scribēda lege illa in cordibus hominum, præter id quod Christus ipse promisit ecclesiæ magistrum, qui eam dirigeret & induceret in omnem ueritatem. Vnde facile colligere potestis, quur quum baptismus in euangelio sit comprehensus, parum tamen cæremoniarum quæ circa eum exhibentur, ibidem contineatur. siquidem principes ecclesiæ apostoli & eorum successores, instituerunt eos ex instinctu spiritussancti, sicuti primi concilij Hierosolymitani conclusio testatur, quæ sic habet: Visum est spirituisancto & nobis. Reliquas igitur cæremonias nunc quoq; excutiamus.

Hier. 31. Iohan. 14. 16.

Actu. 15.

1. Peracto iam demum exorcismo, paruulus in templum defertur ad baptisteriū, ubi & patrini comparent, q pro illo respondeant. Quondam ubi adulti baptizabant, ipsi respondebant sacerdoti, & licet an-

Energumeni.
Competentes.
August. de fide & operibus. c. 6.
Catechumeni.
Neophyti

tea dicerentur energumeni, tunc tamen eo nomine amplius nõ appellabantur. Quatuor enim nomina habebant, quia dicebantur energumeni priusquam exorcizarentur, post exorcismum quum iam ad baptisterium peruenissent, appellabantur competẽtes, quia in uigilia paschæ uel pẽtecostes gratiam dei per baptismum petierunt. Tertio catechumeni uocabantur, qui iam in fide eruditi, nondum essent baptizati: neophyti autem dicti sunt, qui iam Christiani facti, fidem perceperant. Quũ ergo paruulus uenit ad fontem baptismi, primum quærit sacerdos ex patrinis, uelint ne paruulum illum baptizari. (in aliquibus tamen ecclesiis præcedit abrenũciatio) qbus se id uelle respondentibus, iniungit eis curã & officium, ut ubi deuenerit paruulus ad usum rationis, doceant eum primordia fidei, orationem dominicam, angelicam salutationem, & symbolum apostolorum, id quoque se facturos profitentur illi, quos inde sacerdos iubet leuatis sursum digitis, loco pueri abrenunciare sathanæ, & omnibus operibus suis, & omnibus pompis eius. ad hæc singula ubi responderint semper, tunc q̃rit an credat in deum patrem omnipotentem. Quo affirmato, procedit ille ad fidẽ de filio & spiritusancto habendã, certoque concipiendam. Et quanuis symbolum om̃ibus proponebatur adultis & ratione utentibus in primitiua etiam ecclesia, sicut concilium Bracarense 20. dies exprimit ante uigiliam Paschæ, concilium Agathense tantum octo dies nominat, ea tũc esset uigilia dominicæ Palmarum. sic em̃ habet, Placuit nobis, ut in omnibus ecclesiis ad unum præscriptum diem, s. octauum ante festum paschæ, competentibus symbolũ prædicetur. Concilium Laodicen-

De conse. dist 4. C. ante.
C. symbo.
C. nõ liceat.

ſe tres inſtituit ſeptimanas, quibus catechumeni eru direntur in fide, & tandem feria quinta ultimæ ſeptimanæ ſymbolum fidei confiterentur coram epiſcopo: nunc uero ſacerdos fidei articulos etiam infantibus edicit, quorum loco patri[illegible] reſpondent, & per patrinos ipſi paruuli ſe credere profitentur. In ſumma, pro certa temporis conditione comperio quoq; cum catechumenis uel feſtinatum eſſe uel dilatũ baptiſmum. in concilio enim Agathẽſi octimeſtre ſpatium Iudæis conſtitutum erat quo fidẽ addiſcerent. Gregorius autem ratus nimis id lõgum fore, in regiſtro ſuo ad Fauſtinum ſcribit, ne forte mora hæc longior animos eorũ auocaret à profeſſione fidei, ideoq; 40. tantum dies eis præfixit: Quicquid id ſit, omnibus modis oportet precedere ſymbolum, quod apoſtoli conſtituerunt, Hieronymo, Ambroſio & Auguſtino teſtantibus. de ijs omnibus præclare dicit Auguſtinus: Omnia ſacramenta quæ acta ſunt & aguntur in uobis per miniſteriũ ſeruorũ dei exorciſmis, orationibus, canticis ſpiritualibus, inſufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedũ, hæc omnia eſcæ ſunt quæ uos reficiunt in utero, ut renatos ex baptiſmo hilares uos mater exhibeat Chriſto. accepiſtis & ſymbolum, protectionem parturientis cõtra uenena ſerpentis. De abrenunciatione ſathanæ ſatis iam ſupra diximus ex Dionyſio, Hieronymo, Ambroſ. & Auguſti. id enim fœdus eſt, quod init quilibet Chriſtianus cum Chriſto domino, ſpondens fore ſe hoſtem hoſtis domini ſui, ſicut docet Hieronymus. Atq; hæc abrenunciatio tam manifeſte ex ſacris eſt deſumpta doctoribus, ut non poſſit à q̃cunq; uero Chriſtiano abnegari.

C. Iudei.

Dilatio baptiſmi.

Mat. 5.

Lib. 4. de ſymbolo.

Matt. 5.

Unctio pueri. 2. Post hanc sathanæ abrenunciationẽ & Christianæ fidei confessionem, sacerdos paruulum adsumit in læuam manũ, deinde pollicem intingit in oleum catechumenorum, iubetq; paruuli nomen edici, & hinc duas facit cruces, unã in pectore, alteram inter scapulas, dicens: Vngo te oleo salutis in Christo Iesu domino nostro. Hic iam quoq; elaborandũ nobis est, ut ostendamus illum ungẽdi morem deriuatum esse à temporibus apostolorum, martyrum & confessorum: deinde dicendum nonnihil est de mystica significatiõe: siquidẽ beatus Dionysius clare docet, sicut & ab apostolis & apostolicis uiris didicerat usum baptismi, quomodo sacerdos adferat oleũ unctionis, & quòd episcopus ter ungat eum qui baptizandus est, bis ante baptismum, & semel postea. Id ita remãsisse in ecclesia, testatur Origenes super Ezechielem, & Ambrosius quoq; dicit, Venimus ad fontem, ingressus es, considera quos uideris, quid loquutus sis, considera, repete diligenter, occurrit tibi Leuita, occurrit presbyter, unct⁹ es quasi athleta Christi, quasi luctamen huius seculi luctaturus, professus es luctaminis tui certamina. Neq; uero temere morem hũc p spiritussancti instinctum ab ipsis suscepit apostolis, quoniam & in ueteri testamento sacerdotes ungebantur, similiter & reges, ut Saul & Dauid ter. Iohãnes quoq; in persona omnium Christianorum ait: Redemisti nos deo in sanguine tuo ex omni tribu & lingua & populo & natione, & fecisti nos deo regnum & sacerdotes. Petrus etiam de Christianis omnibus loquens, inquit: Vos estis genus electũ, regale sacerdotium. Quum igitur omnes Christiani in baptismo spirituales efficiantur reges & sacerdotes,

Dionysi⁹. Homi. 7. lib. 1. de sacra. c. 1. Unctio pueri. Exod. 24. 1. Reg. 1. & 16. Apoca. 5. 1. Petri. 2.

ad id muneris spiritualiter etiã eos inungi conuenit.

3. Eandem rationem Ambrosius quoq; proponens, dicit: Ideo in barbam Aaron, ut sias electum genus sacerdotale, preciosum. omnes enim in regnum dei & in sacerdotiũ ungimur gratia spirituali. Quur autem altera inunctio fiat in pectore, altera inter scapulas, quanuis idipsum nequeat biblicis scripturis roborari, nisi quia hic mos ab apostolis iam inde per manus successorum, ita nobis traditus est, sicut illarum trium unctionum meminit etiam Augustinus, tamen quia rationabiliter spiritussanctus regit ecclesiam, possunt hic quoq; rationabiles causæ adsignari: In pectore ergo inungitur paruulus, qui locus est cordis, ideo nimirum, ut uera fides cor ipsius possideat, & omnes errores euellantur: Inter scapulas autem ungitur, ut fortis efficiatur, & ualide robustus ad operandum. ideoq; oleum à pectore ad scapulas defertur, quando fides in animo concepta, ipso quoque tum uerbo tum opere adimpletur. Rabanus in hunc modum exponit: Vngitur, inquit, pectus illius oleo sanctificato cum inuocatione sanctæ trinitatis, ut nullæ reliquiæ latentis inimici in eo resideant, sed in fide sanctæ trinitatis mens eius confortetur: ungitur & inter scapulas de eodem oleo, ut undiq; muniatur, & ad bona opera faciẽda per dei gratiam roboretur. De reliquis unctionibus plura dicentur infra, & cum primis in ultimo sacramento res hæc per sacrarum literarũ testimonia hubertim explicabitur.

Li. de myste. ini. c. 6.

Unct. paruuli.

C. dein de consecr. distinct 4.

4. Post hęc rursus ter sacerdos interrogat patrinos, uelint ne paruulũ baptizari, qbus affirmãtibus id se uelle, ingrit nomẽ illius: quo expresso, sacerdos haustã altera manu aquã ter fundit sup paruulum,

uel ipsum ter immergit in fontem, sic dicēs: Ego baptizo te in noīe patris & filij & spiritussancti, Amen. Atq; hic solus & unicus est baptismus substantialis, uerum s. baptismi sacramentum, reliqua oīa ad celebriorem illius solennitatem faciunt tantum & ad ipsam diuini nominis gloriam, quando & in baptismo trinitas alma operat̃, atq; ut sic paruulus à peccatis & sordibus tenebrarum liberatus, efficiatur filius lucis, sicut supra in homilia quadam dictum est de huius sacramēti effectibus. Hic autem nemini mirum uideatur, quur repetatur quod antea usurpatū fuit, quia id quoq; à temporibus apostolorũ ad nos peruenit, ut sicut antea interrogati erant patrini, ita & apud fontem interrogentur amplius de nomine paruuli: id inuenias in ipso etiā Dionysio, quòd nomen paruuli & patrini primum adscribebatur, sic eñ ait: Quum baptizandum eiusq; susceptorem quispiam sacerdotum ex descriptione celsa uoce prædicauerit, ille q̄dem à sacerdotibus se tenētib' in aquam, ducitur ad pontificis manum: pontifex autem supne astans, quum rursus per aquas sub pontificis manu sacerdotes eius q̄ initiatur inclamauerint nomen, ter illum pōtifex mergit. sic enim & symbolum bis hic usurpat̃, primū prę foribus tēpli inter exorcizandum, deinde apud fontem, ubi inquirit sacerdos de tribus articulis fidei ad trinitatem personarum spectantibus, sicut ait Ambrosius: Descendisti, recordare quid responderis: quòd credas in patrem, credas in filium, credas in spiritumsanctum. Porro fontem baptismi, extra ineuitabilis necessitatis casum, oportet esse consecratum, & non quamlibet aquam communem: quoniam etiam moris fuit, ut quandocunq; ba

Dionysi'.

De myste. init. cap. 5.

ptizandus aliquis adueniret, tunc primum fons consecrabatur, testante id Dionysio, qui dicit: Ipse (presbyter uel pontifex) ad optionis matrem proficiscitur, eiusque aquas sancta prece & inuocatione sanctificans, terque in eas ad crucis effigiem sanctissimũ fundens unguentum, illasque hoc ritu perficiens, terque ad numerum sacræ effusionis carmen (quod prophetæ deo pleni diuinitusque afflati cecinere,) pronuncians, semel scilicet p singulos sancti unguinis actus. Ideoque affirmat Ambrosius, & ait: Aqua sine prædicatione dominicæ crucis, ad nullos usus futuræ salutis est. quum autem salutaris fuerit crucis mysterio consecrata, tunc ad usum spiritualis lauacri & salutaris poculi temperatur. & alibi forma baptismatis & usus hoc habet, ut antè fons consecretur, & tunc descendat qui baptizandus est. primum enim quum ingreditur sacerdos, exorcismum absoluit, deinde sup aq̃s inuocat deum, mox orat, ut fons benedicatur, & ut assistat præsentia æternæ & indiuiduæ trinitatis. Atque eam ob causam scriptura commemorat, quia spiritus domini ferebatur super aquas: id enim tũc demum intellectum est, quando spiritussanctus uisibiliter apparuit in baptismo Christi, qui nunc quotidie apparet inuisibiliter in baptismo paruulorum. Idem sensit & Cyprianus, uolens aquas prius mundari & purificari debere atque sanctificari per sacerdotem, ut is deinde sic possit cum baptismo abluere baptizati peccata. sed neque hoc tibi fieri mirũ debet: nam quum omnia tabernaculi uasa olim consecrabantur, quur nõ & fons baptismi, in q̃ homo peccator ab Adam ꝓgenitus, p gratiã dei regeneratur, & p spm̃sanctũ in Christo Iesu & in morte ei⁹, ut inq̃t Pau. Rom. 6.

Dionysi⁹.

Cõsecratio baptismi.

Cap. 3. de myster.

Li. 1. de sacram. ca. 5.

Gene 1.

Cyprian⁹.

Exo. 40.

Quid quod nec aliquid concludit istud quod prætexunt neochristiani, Christum esse baptizatum in aqua non cōsecrata, ut sic nos quoq; oporteat in eiusmodi aqua baptizari? Si enim ex baptismo Christi uolēt exemplum sibi sumere, statim obijciemus eis, Christus baptismo Iohannis baptizatus est, itaq; & uos cogemini tantum baptizare baptismo Iohānis: deinde Christus iam triginta fuit annorum quum baptizaretur, igitur uos quoq; neminem baptizabitis ante trigesimum annum. Pulchre ergo ait Ambrosius: Christus ante descēdit, sequutus est spiritus. Qua ratione? ut non quasi ipse egere dominus Iesus sanctificationis mysterio uideretur, sed sanctificaret ipse, sanctificaret & spiritus. Alia autem de nobis ratio est: qa enim baptismus sanctificat homines, ideo ecclesia illum antea benedicit, ut ibi assistat uirtus spiritussancti purificans animas ab omni labe peccatorum, sicut idipsum spiritussanctus docuit apostolos, & per eos uniuersam ecclesiam à temporib⁹ apostolorum usq; ad nos. Deprecemur dominum.

De sacra. lib. 1. cap. 5

HOMILIA DECIMASEptima de immersione paruulorum in baptismo, de unctione.

Euntes, docete omnes gentes, Matthæi ultimo.

SVperiori homilia dictū est de baptismo, quomodo sacerdos aquā debeat fundere super paruulū, uel ipsum etiā aquæ immergere, atq; hæc eō longius declarauimus, ut pateat uniuscuiusq; ecclesiæ morem esse seruandum, ut refert Augustinus

Ad inquis. Ianuar.

Ambrosium respondisse matri suæ Monicæ. Ita hic non refert, semel ne an ter immergas paruulum in fontem baptismi, sed cuiusque diœcesis seruanda interim est cõsuetudo, sicut scribit beatus Gregorius cuidam Leandro episcopo, de trina immersione baptismatis nihil respõderi potest uerius, quàm quod ipsi sensistis, quia in una fide nihil officit ecclesiæ cõsuetudo diuersa. Id ita licet colligere ex Ambrosio, is em̃ Mediolani filium baptizandum ter immersit in aquam, quando confitebatur tres illos articulos de tribus personis in symbolo, quæ consuetudo apud nos planè non est. Doctores quoque in ea sunt sententia, ut dicant Petrum, quando in die pentecostes baptizauit tria millia hominum, & deinde rursus quinque millia, non per immersionem, sed tantum aspersiõem aquæ baptizasse. Itaque hęc omnia ideo fusius tractauimus, quoniam singula piam & uere Christianam possunt habere intentionem, sanctamque significationem, sicut beatus Gregorius in superiori epistola dicit ad Leandrum: Reprehẽsibile nullatenus esse potest, infantem baptismate uel ter uel semel immergere, quãdo & in tribus mersionibus personarum trinitas, & in una potest diuinitatis singularitas designari. Vsus tñ obtinuit inter apostolos & per uniuersam ecclesiã, ut paruuli ter immergerent, unde & Gregorius ait: Quod tertio mergimus, triduanę sepulturę sacramenta signamus, quia in morte Christi baptizamur om̃es.

lib. 1. regist. cap. 41. ad Leandrũ.

lib. 2. de sacra. cap. 7.

Actu. 2. 4.

Gregorius. Trina immersio.

Gregorius Roma 6.

2. Fuisse autem hanc apostolorũ consuetudinem ut ter immergerent, testis satis magnus & certus nobis est Dionysius, dicens: Ter illum pontifex mergit, hac trina illius mersiõe & emersiõe tres beatitudinis diuinæ personas inclamans. In canonibus quoque aposto-

Dionysius.

Cano. 50.

lorum legitur, quomodo ij prohibuerint, ne quis siue episcopus siue sacerdos semel tantum immergat: idq; tum inde esse obseruandum in ecclesia, ut plurimum, ipsi testantur põtifices, Pelagius, Zacharias & Gregorius. audiuimus idem approbari per Ambrosium, & inuenimus idem apud Hieronymum, qui sic ait super episto. ad Ephe. 4. Eodem modo & in patrem & in filium & in spiritumsanctũ baptizamur, & ter immergimur, ut trinitatis unum appareat sacramentum. Meminit huius trinæ immersionis etiam Augustinus in sermone, sicut eum allegat Petrus Longobardus, & Gratianus de conse. dist. 4. postq̃.

C. multi. c. in synodo de conse. distinct. 4.

c. de eodẽ de cõ. dis. 4

Quur autem nonnullæ ecclesiæ cœperint contra formam apostolicam semel tantũ immergere, rationem subinfert Gregorius, & dicit: Sed quia nũc hucusq; ab hæreticis infans in baptismate tertio mergebatur, fiendum apud uos esse non censeo, ne dũ mersiones numerant, diuinitatem diuidant, dumq; quod faciebant faciunt, se morem nostrum uicisse glorian tur. Loquitur hic Arrianis, contendentibus, non esse unam diuinã essentiam in tribus personis, quod etiam euiucere conabantur hac trina immersione. Hoc quoq; ex quarto concilio Toletano satis probatur, ubi sic conclusum est, propter uitandum schismatis scandalum uel hæretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi mersionem: ne uideãtur apud nos, qui tertio mergunt, hæreticorum approbare assertionem, dum sequuntur & morem.

Gregori⁹.

Arriani.

Cano. 5.

Confirmantur hæc omnia: nam & sanctus martyr Cyprianus scribit ad Magnũ, satis esse baptismi, quando ægroti iam decumbentes in lecto asperguntur aqua, & sic baptizantur: idq; probat per Ezechie-

Ezech. 36.

lem, dicentem: Aſpergam uos aqua munda. In ueteri quoq; teſtamento aqua purificationis dici ſolebat aqua aſperſionis, neq; ſatisfacit quod quidam ſubterfugere cupientes dicunt Cyprianum loqui de aqua benedicta. Nam ſi quis totam euoluat epiſtolam, is facile animaduertet eum agere de ſacramento baptiſmi: ita enim inter cætera inquit: In ſacramentis ſalutaribus neceſſitate cogente, & deo indulgentiã ſuam largiente, totum credentibus conferunt diuina compendia. & inde, Apparet aſperſionẽ quoq; aquę inſtar ſalutaris lauacri obtineri. In ſequẽtibus etiam affirmat huiuſmodi infirmum, ſi cõualeſcat, rebaptizari non debere. Video quidem & Haymonem, ſupẽ Paulum ſic ſcribentem: In ſuo ſenſu abundabat Cyprianus, quando ſemel mergebat in baptiſmate paruulos: quia quod intelligebat, ſtudioſe adimplebat, bonis operibus abundando, licet in hoc facto neſci[9] delinqueret: ſed qa bonis operibus abundabat, poſtea correctus à domino, abundauit altiori ſenſu, ter illos mergendo. (unde hæc Haymo acceperit, fateor me neſcire: quia apud Cyprianum illa non legi, quæ hic ſibi imponuntur) uolens nunc prætereo explicare pluribus, quidnam trina hæc immerſio ſibi uelit: nam ut ſupra dictum eſt, triduum ibi ſignificatur ſepulturæ dominicæ. Adultus quoq; homo quum baptizatur, à triplici peccatorum genere liberatur: cordis, oris, & operis. Aliĳ ad hęc tria referunt, ad Chriſti mortem, ſepulturam & reſurrectionem. Sunt qui etiam immergunt primum capite uerſus orientem, ſecundo uerſus ſeptentrionem, ſicut exponit Richardus. Bonauẽtura aſſerit in Gallia baptizari per aſpẽſionem, non immerſionem, de quo mihi nõ ſatis con

Cypri. defenſus.

Roma. 14.

Diſt. 3. art. 2. queſt. 2.

ftat. 5. Baptizato iã paruulo,& è facro fonte leuato,facerdos fignum crucis ei facit in fronte cũ facro chrifmate,fic orans:Deus oĩpotens,pater Iefu Chrifti domini noftri,qui te regenerauit ex aqua & fpiritufancto,quiq; dedit tibi remiffionem omnium peccatorum,ipfe te liniat chrifmate falutis in Chrifto Iefu domino noftro,in uitam ęternam. Atq; hęc tertia unctio eft,de qua fupra diximus,& ipfa quoq; ab apoftolis eft deducta. fic enim inqt Dionyfius: Rurfus ad pontificem ducunt. ille diuino ac deifico prorfus unguento uirum fignans,facratiffimæ communionis participem facit. Vnum hoc immutatum eft, quod temporibus apoftolorum ante unctionem dabatur ei ueftis candida, ficut in quibufdam locis tres illæ unctiones omnes tandem fiunt fimul poft baptifmum. Quod tamen primo loco diximus, communis tenet ecclefiæ confuetudo,teftante id etiam Ambrofio,quum iam trinã defcripfiffet immerfionem, fubdit: Venifti ad facerdotem? qd tibi dixit? Deus, inquit,pater omnipotens,qui te regenerauit ex aqua & fpiritufancto, conceffitq; tibi peccata tua, ipfe te ungat in uitam æternã. Vide ubi unctus es in uitam æternam:noli hanc uitam illi uitæ anteferre. Quare autem unctio hæc fupra caput fieri folet? refpondet Ambrofius, Quia fenfus fapientis in capite eius,Salomon ait,friget fapientia fine gratia. Subfcribit huic fententiæ & concilium Laodicen. id enim fic habet: Oportet baptizatos poft baptifmum facratiffimum chrifma percipere,& cæleftis regni participes fieri. Rabanus quoque dicit,poftquam afcendit baptizatus de fonte,ftatim fignatur à presbytero in cerebro cum facro chrifmate,fequente fimiliter oratione, ut

Vngitur puer

Dionyfius

Lib.2.de facra.ca.7

Lib.2.de. facra.ca.1.

De inftitu. clericorũ.

Christi regni particeps fiat, & à Christo Christianus possit uocari. Plura qui desiderat, uideat Ambrosiũ de myst. & Hugonem libro secundo de sacramento parte sexta. Unctio varia.

Quęres autem, q fiat, quòd ante baptismum paruuli oleo, postea autem inunguntur chrismate? Respondeo, nam primæ unctiones fiunt, ut paratiores simus ad audiendam fidem, atq; in cordibus nostris confirmetur uirtus fidei, nosq; inde roboremur ad operandum: unctio autem post baptismũ fit in fronte, ut quisq; confiteatur libere se esse Christianum, & rationem fidei suæ possit reddere omni petenti: sicq; quum chrisma à Christo nomẽ (ab efficacia rei, non à formatione nominis) habeat, inique fiat, si unctionem Christi habeat, qui nondum sit baptizatus. hinc enim Christiani dicimur, quia uncti.

Ex hoc iam fundamento uerũ habes intellectum chrismatis. est enim signaculum spiritussancti. & bis eo inungitur quilibet Christianus, semel post baptismum in unctione uerticis: & quamuis olim soli episcopi habebant potestatem administrandi has duas unctiones, sanctus Syluester tamen attendens Christianorum multitudinem, & quòd non ad omnes commode uenire possent episcopi, ut etiam qui ante confirmationem morerentur, chrismatis unctionem reciperent, & sic perfecti efficerentur Christiani, hoc est, chrismate uncti: instituit, ut & reliqui clerici & sacerdotes post baptismum paruulos hoc chrismate inungerent, idq; in uertice, ut sic etiam ipsi essent uncti Christi domini. Accedit ijs solidum quoq; scripturæ testimonium: siquidem & apostoli bis susceperunt spiritumsanctum. Quid igitur obstat, Johan. 20. Actu. 1.

quo minus & quilibet Christianus bis accipiat signaculum spiritussancti?

Vestis cādida. 4. Vncto iam paruulo cum chrismate, sacerdos illi induit uestem candidam, cuiusmodi habitum in primitiua ecclesia baptizati gestare solebant usq; in

Tuitien. diem octauum. Atq; hinc est quod sabbatum à festo paschæ proximum, adhuc dicitur sabbatum in albis: quoniā tunc omnes in albis uestiti ueniebant in templum, ibiq; depositis illis, accipiebant alias uestes. Et hunc quoq; usum non hodie aut heri esse natum, sed ea consuetudine fuisse usos etiam apostolos, testatur

Dionysi. Dionysius quum dicit: Post baptismum sacerdotes illum susceptori consignant, & unà cum ipso illū uestem baptizati munditiæ congruam induunt. Dura-

De myst. cap. 7. uit hic mos à temporib' apostolorum usq; ad Ambrosium, qui idem etiam profitetur & ait: Accepisti post hæc uestimenta cādida, ut esset indicium, quod exueris inuolucrū peccatorum, indueris innocētiæ casta uelamina, sicut & uestimenta Christi facta sunt

Matt 28. Joh. 20. Marc. 16. candida sicut nix, & angeli quoq; ipsi apparuerunt in albis die sancto paschæ. Quod om̄es affirmant euangelistæ. Vestis autem illa externa cādida, designat baptizatum rursus esse consequutum primam stolam innocentię, iuxta illud Hieronymi: Imponunt ei uestimenta sua, hoc est, per sacramentum baptismi rursus ei restituunt priorem suam stolam immortalitatis. Ita & filio prodigo reddita fuit stola prima, neq;

Luce. 15. iam amplius dubium esse potest, morem hunc semp fuisse obseruatum in ecclesia à temporibus apostolorum hucusq;. Quid uero sibi euelit, uerba ipsa satis exprimunt, quum ait sacerdos: Accipe uestem candidam & immaculatam, quam perferas ante tribunal

Christi, ut habeas uitam æternam: Pax tecum. Rabanus, Vestis, inquit, cãdida significat innocentiam & puritatem Christianam, quam post ablutas ueteres maculas, studio sanctæ conuersationis immaculatã seruare debet, ad repræsentãdam ante tribunal Christi. De hac re pulchre scribit Augustinus contra errorem quendam suo seculo natum, qui solã fidem extollit, tãquam sufficientem ad iustificandum, nec amplius esse opus, ut baptizatus se exerceat in operibus bonis. Falsum id est om̃ino. Quur em̃ datur ei uestis candida, nisi ut uitam uiuat honestam, angelicam & innocentem? Hinc Paulus nos Christum induisse dicit, idemq́; iubet amplius nouum nos induere hominem Christum, ueteremq́; Adamum abijcere. sic Iohannes cõsulit omnibus, ut pro se quisq; sit amictus albis, ne nuditatis nostræ appareat opprobriũ. Pertinacibus alijs & induratis hominibus, qui nolunt accipere ueram fidẽ Christi in baptismo, dicitur illud, quod Ezechiel exprobrauit Hierusalem: Aqua non es lota in salutem (in baptismo) nec sale salita (in catechismo) nec inuoluta pannis (ueste candida post baptismum.) De alijs uarietatibus prouinciarum uide Durandum in rat. Postremo quum baptizatur adultus, candela quoque ei imponitur in manus, sacerdote sic dicente: Accipe lampadem ardentem, custodi baptismum, serua mandata, ut quum dominus uenerit ad nuptias, possis ei occurrere. Nam qui recẽs est baptizatus, bonis debet studere operibus præ alijs, dicente domino: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificẽt patrem uestrum qui est in cælis: sed & hoc formam habet peculiarem, cum qua sacerdos baptizatis ne-

Rabanus.
De fide & operibus
Roma. 13.
Ephesi. 4.
Apoca. 3.
Ezechi. 16.
Candela
Matth. 25.
Matth. 5.

stem candidam rursus exuit, maxime adultis. sic em̄ orat: Omnipotens sempiterne deus, qui regenerasti hunc famulum tuum (uel famulam) ex aqua & spiritu sancto, quiq; dedisti ei remissionem omnium peccatorum, tribue ei continentiam & longæuam sanitatem ad cognoscendam ueritatis tuæ unitatem, per Christum dominum nostrum, Amen. Olim baptizatis statim post baptismum dabatur sacramentum corporis CHRISTI, quod etiamnum fieri posset in adultis. In quibusdam diœcesibus dari solet etiam paruulis quotidie de ablutione calicis per omnes dies puerperij. Quantum ad adultos attinet, curent illi & studeant bonis operibus insudare post baptismū, & deus largiter remunerabit in uita æterna, Amen.

Matth. 11.

HOMILIA XVIII. DE SVSceptoribus siue patrinis, quos compatres aut patrinos dicere solent.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritussancti. Matthæi ultimo.

QVandoquidem in superioribus subinde mētio facta est patrinorum & duarum uigiliarū paschæ ac pentecostes, & quorundam aliorum, quæ latiori uidētur indigere explicatione, maxime apud rudes & simplices, quapropter fauente Christi gratia, hæc ipsa iam paulo copiosius enucleabimus. Principio etsi sine dubio multi absq; susceptorib' sunt baptizati, ut eunuchus reginæ Cādacis, Cor

nelius, ipseq́; adeo Paulus, attamen iam olim tempo
ribus apostolorum, & abhinc usque in hodiernum
diem inter reliquas baptismi cæremonias obserua-
tum quoque est, ut susceptorem haberet baptizan-
dus, siue paruulus siue adultus. Testatur id beatus
Dionysius, ostendens in primitiua ecclesia hanc fu- C. 2. & ult. eccl. hierar.
isse consuetudinem, si quis baptizari uoluit, aliquem
sibi delegit, qui sui curam susciperet, ipsumq́; in fide
erudiret & moribus Christianis, deinde eum duceret
ad sacerdotem, ac pro ipso baptismi expeteret sacra
mentum, ἀνάδοχον hunc uocat Dionysius, quasi sus-
ceptorem & ueluti sponsorem. Paruulos quoq; isti- Anadochum.
usmodi habere sponsorem, ipse etiam affirmat ad fi-
nem libri, anadochum eum appellans siue pædago-
gum. Estq́; hoc rationi consentaneum, quum enim
paruuli peccatũ suum ex aliena cõsequuti sint trãs-
gressione primi parentis Adę, ut Paulus testatur, de- Roma 5. Ephesi. 2.
cet & hoc diuinam misericordiam, ut rursus adiu-
uetur per alienam uoluntatem susceptoris, qui pro
eis spondeat & profiteatur. Imò & per uniuersalem
catholicæ ecclesiæ fidem iuuantur nonnihil. Quod
& ex euangelio liquet, quando mulier Chananæa
dominum rogabat pro filia sua, ut à dæmone libe-
raretur, dixit: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi
sicut petisti. unde manifeste patet, Christum respe- Matt. 15.
xisse fidem parentis, quæ quid operata sit, quan-
tumq́; profecerit, sequitur ibidem, quia sanata est fi-
lia eius in illa hora. Ecce fides mulieris huius adiuuit
filiam, quanto magis solida & firmissima fides san- Fides ecclesię.
ctæ matris ecclesiæ iuuat filios suos in ipsa baptiza-
tos? neq; dissimile est quod in Marco legim': ubi em̃ Marci. 9.
pater filium à dęmone obsessum attulit ad dominũ,

hic sanè nō filium interrogauit num crederet, sed patrem, an credere posset, qui dixit, credo domine, adiuua incredulitatem meam, & statim dominus eiecit spiritum istum mutum à filio. Sed & quantū ad adultos, consultum est eos habere susceptores, tāquam ductores itineris, cui⁹ ipsi adhuc sunt imperiti, ut sic illi quasi mediatores existant inter baptistam & baptizandum, quem isti erudiant, cuius uniuersæ uitæ magisterium in se suscipiant, & ei uiam ostendant sapientiæ, ut ait Propheta.

Esaie.40.

C. vos ante de cōse. distinct.4.

2. Constat ergo ex ijs, quodnam sit susceptoris officiū, ad quod diligenter exequendū pulchre exhortatur Augustinus in quadā homilia, dicens: Vos ante omnia tam mulieres quàm uiros, qui filios in baptismate suscepistis, moneo, ut uos cognoscatis fideiussores apud deū extitisse pro illis, quos uisi estis de sacro fonte suscipere. ideo semper eos admonete, ut castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant, ante omnia symbolum & orationem dominicam & uos & ipsi tenete, & illis quos accepistis de sacro fonte, ostendite. En duo susceptorum officia, ut eos quos susceperunt, subinde exhortentur ad uirtutum studia: deinde, ut eosdem erudiant in professione symboli & oratione dominica. Inde enim etiam nunc hodie iniūgitur hoc illis in baptismo, sicuti iam supra ostendimus. Dices, si tantum est patrinorꝫ officium, & tam ardua cura, durum est suscipere paruulos ex sacro baptismatis fonte: fuit sanè negociosa & operosa illa quondam prouincia, quum adhuc paruuli educarentur inter infideles, neq; raro parentibus destituebantur, neminem quoq; habebant qui fidem & mores Christiana professione dignos illos doce-

ret. Tunc nimirum susceptoribus incūbebat munus tuendi & fouendi paruulos, atq; salutem animarum promouendi, quemadmodum hoc magnificat Ambrosius, quomodo spirituales filij sint diligendi. Ambrosi⁹.

Albertus tamen Magnus sic dicit, quia in solenni ecclesia cantatur oratio dominica & symbolum, & mores prædicantur & ostenduntur in exemplis bonorum, idcirco non adhibetur tanta solicitudo sicut in primitiua ecclesia, quando paruuli inter infideles nutriebantur, atq; in hoc reliqui etiam doctores consentiunt: si tamen paruulo parentes morerentur, uel aliàs defectum pateretur, ita ut nemo eum doceret, uel si dubitaret, tunc sanè susceptor excusatus nō est: sed ubi adoleuerit paulum ille paruulus baptizatus, inquirere debet de oratione dominica, de symbolo fidei, an sciat hæc omnia. Quod si uiderit eum degenerare uelle & per publicam uiam iniquitatis ambulare, tunc quoq; admonere ipsum debet, obiurgare & docere, quantam pro eo susceperit professionem, quidq; spoponderit in baptismo. Albertus.

Nunc tamen ijs nostris temporibus durissimum sane est, susceptorem fieri propter tot errores & hæreses, quibus iam mundus infidelitate plenus undiq; scatet. Iuxta sententiam tamē Maioris, si baptizatus fiat hęreticus, nihil in hoc culpę habet ipse susceptor, quia nemo reus efficitur alienæ culpę, cuius ipse non sit particeps, & tamē tenetur adhuc susceptor illum pro uiribus auocare, cui si non paret, in peccato suo moritur: susceptoris autem manus innocens erit & libera, iuxta prophetæ uaticinium. Maioris. Ezech. 3.

Habere autem in baptismo susceptores, à temporibus apostolorum profectum est, sicut ex Dionysio

Iuo.li.1.de baptismo.

documus. Insuper & Iuo longe ante Gratianũ, proponit decretũ Higinij huiusmodi: In catechumeno & baptismo & confirmatione unus patrinus fieri potest, si necessitas cogat, nõ tamen cõsuetudo Romana, sed per singulos singuli suscipiunt. Inducit & decretum Leonis Magni, in uno sacramento nõ nisi unum haberi debere patrinum. Meminit eiusdem Hugo quoq;, dicens id eo factum esse, ne si paruulus unus plures haberet in baptismo susceptores, illa tãdem multitudo contractionem impediret matrimonij. Addit insuper, in quibusdam ecclesijs hoc non seruari. In cõcilio etiam Antisidorensi statutum est, ne quis abbas uel monachus fieret patrinus. similiter in concilio Moguntino cautum est, ne aliquis susceptoris munus subeat, nisi qui & ipse sit baptizatus antea & confirmatus.

Leo.

C. nõ plu. de.cons. dist. 4.

Antisid.

Mogunt.

Sciendum quoque, nõ esse illum patrinum, in cuius nomine paruulus è sacro fonte suscipitur, sicuti fere faciunt optimates, qui suo loco ministros mittunt ad leuandum paruulum è fonte baptismi, aut si multi adessent, ut solent plerunque facere magnates, omnes respondentes ad uerba sacerdotis, credere se & abrenunciare, & cætera. Non tamen omnes illi sunt patrini, sed ij tantum, qui paruulum è baptismo suscipiũt, sicut & in uulgari Germanico dicim': ille suscepit infantẽ è baptismo. neq; latuit hoc Dionysium, quum dixit: Assumẽtes illum sacerdotes, susceptori suiq; accessus duci consignant.

Atq; hic iam quæstio oritur, quomodo susceptor pro paruulo respondeat se credere & abrenunciare. Nam si id pro sua loquitur persona, paruulo nil proderit. Sin aũt pro paruulo, obijciet rursus quispiam,

uanum id esse, quia paruulus neq; credit, neque uult, nec abrenunciat. Nihil hic nouũ, siquidem iam olim temporibus apostolorum infideles deridebãt Christianos, eo quod pro paruulo nullius rationis compote, dicerent se credere & uelle &c. quũ tamen circa septimum annum tandem se exerat intelligentia puerorum, sicut eò respexit & Augustinus cum Dinocrate iam septenni, fratre Perpetuæ (quanuis historia illa aliquid dubij apud me inuoluat, q̊d non sit omnino à me intellecta, & in libris nostris nulla fiat huius historiæ mentio) ea em̃ ætate possunt iam paruuli uerum dicere & mentiri, confiteri & negare. Quomodo autem susceptores possint loco infantium paruulorum neq; dum credentium, fidem profiteri, forsitan coram hominibus ex uulgo uidebitur habere difficultatem.

De orig. animę ad Renatum ca. 10.

Patrinus ait, credo

4. Spiritussanctus qui hoc ipsum docuit ecclesiam diuino suo instinctu, is & inspirauit, quomodo hæc sint accipienda, quanuis enim paruuli fidem p̃sentem non habeant, tamen multifariam pro eis potest cõfessio fidei fieri, & rationem huiusmodi ostendit beatus Dionysius quum dicit: Præsul non (ut illi ridentes aiunt, scilicet infideles) alium pro alio imbuit sacris, neq; enim ille hoc ait, ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei sacramenta profiteor, sed ita puer renunciat & profitetur, id est, spondeo puerum inducturum, quum ad sanam intelligẽtiam uenerit, sedulis adhortationibus meis, ut abrenunciet contrarijs omnino, profiteaturq; & peragat diuina quæ pollicetur. Sanctus Augustinus quoque, ut ab Iuone inducitur, sic inquit: Nihil aliud est credere, q̃ fidem habere, & per hoc quum respondetur

In fine de eccle. hier.

Augusti.

credere paruulus, qui fidei non habet effectum, respõdetur fidem habere propter fidei sacramentum, & quia ipsa responsio ad celebrationem sacramenti pertinet. Inde quoque: Paruulum, dicit, & si nondum fides illa quæ in credentium uoluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum fidelem facit: nam fideles uocantur, non rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

Ex ijs uerbis doctores collegerũt, uerba paruuli, ego credo, sic esse intelligenda, quasi dicat: Paratus sum suscipere sacramentum fidei, idque adeo uerum est, nam præparatio illa in hoc sita est, ne uoluntatẽ habeat contrariam erga baptismi sacramentum.

Li. 4. de baptis. c. 24. Ideoq; Augustinus ait cõtra Donatist. Paruuli ex ætatis indigentia nec corde credere possunt ad iustitiam, nec ore cõfiteri ad salutem: ideo quum alij pro eis respondent, ut impleatur erga eos celebratio sacramenti, ualet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere nõ possunt. At si pro eo qui respondere potest, alius respondeat, non itidem ualet.

De li ar. li. 3. ca. 23. In alio etiã loco præclare inquit idem Augustinus: Perscrutari homines solent, sacramentum baptismi Christi quid paruulis prosit, quũ eo accepto plerunque moriuntur, priusquam ex eo cognoscere quicquam potuerũt. Qua in re satis pie recteq; creditur, prodesse paruulo eorum fidem à quibus consecrandus offertur, & hoc ecclesiæ commẽdat saluberrima autoritas, ut ex eo quisq; sentiat quid sibi prosit fides sua, quando in aliorum beneficium, qui propriã nondum habent, potest aliena cõmodari. quid enim in filio uiduæ profuit fides sua, quam utiq; mortuus non habebat, cui tamẽ profuit fides matris, ut resur-

geret: (in scholis possent hæc acutius discuti) Isidorus quoque ait, sic agi cũ mutis, surdis, & ijs qui præ ægritudine loq non possunt, sicut & in tertio cõcilio Carthaginensi decretum est, ut non iam falsum esse possit quod dicũt susceptores, Credo, uolo, abrenũcio &c.

5. Adhuc quæri solet hoc, An promissio patrinorum siue susceptorum liget paruulos, ut cogantur deinceps seruare quæcunque illi pro eis spoponderũt. Profecto id uerum est, adeo ut possint per ecclesiam cogi ad ea seruanda, quum amplius non sint extra ecclesiam, sed quia baptismus ueluti ianua est ecclesiæ, ipsi quoq; iam per baptismum ingressi sunt ecclesiam, quanuis & ecclesia infidelem non perinde acriter urget, sed ibi utitur regula Pauli: Quid mihi de ijs qui deforis sunt: Quod autem ecclesia seruare compellit aliquem, quod etiam paruulus per susceptorem promisit, ratio est, quia illud ei contingit in bonum, unde & obligatur ad illud seruandum per animæ suæ salutem. Etiam si in ijs quæ libera sunt, non possunt parentes liberos constringere uotis, ut quum parentum aliquis uouet deo, quod filius debeat effici sacerdos uel monachus, non tenetur paruulus uotũ hoc seruare, sed adhuc liber est, quanuis decorum & honestum foret, filium obsequi uoto paterno, testante idipsum Gregorio, & subscribente etiã concilio Toletano. Parentes etiam quantum in se est, instituere debent filium, ut uoto respõdeat & satisfaciat, sicut Anna & Helchana fecerunt cum Samuele. Paruulus autem non obligatur quasi sit compulsus, sed liber est, nisi uolens sese astringat, quemadmodum Rechabitæ, qui quia pater eorum

Pueri seruent promissa patrinorum. Can. 34.

Rom. 5.

20. q. 1. addidistis c. cil. Tolet. 4. ibidem c. monachum & Isido. in c. q-cunque.

Hier. 35.

Ionadab filius Rechab inhibuerat eis usum uini, abstinuerunt ab eo, & beneplacitum fuit hoc in oculis domini. Plurimum tamen interest inter rem uoluntariam & necessariam, ideoq; quum paruulo baptizato baptism' necessario sit præceptus, ecclesia eum compellere potest ne desciscat ab ecclesia catholica, extra quam quisquis fuerit, non perueniet in Hierusalem cælestem, quo nos omnes perducere dignetur Iesus Christus dominus noster, in secula benedictus. Amen.

HOMILIA XIX. DE CONSTITUTIS TEMPORIBUS BAPTISMI.

Euntes docete omnes gentes, &c, Matthæi ultimo.

ETsi salutis ostium nullo non tempore homini patet, dū ille modo se ex toto corde suo conuertat ad dominum, qui uult om̄es homines saluos fieri, tamē ad maiorem huius sacramenti reuerentiam, quondam duo tantum fuerunt instituta tempora, quibus solennis peragatur baptismus, uigilia scilicet paschæ & pentecostes, sicuti Syricius, Leo & Gelasius pontifices instituerunt, sancitumq; est in concilio Gerundinensi, & transscripsit inde Gratianus de conse. dist. 4. c. de catechumenis, & c. uenerabilis. Quadraginta enim diebus ante baptismi diem cogebantur illi dare nomina sua, interimq; mundabantur & præparabātur orationibus, exorcismis & informationibus pijs, habebantur interea temporis etiam scrutinia, quibus explorabatur, an symbolum & orationem dominicam scirēt, ut sic uetus fermentum purgaretur, ipsiq; iam fierēt nouum fermentū,

Psal. 118.
1. Tim. 2.
1. Cor 5.

Leo ut erat homo doctus, idemq́ sanctus, ita pulchram rationē proponit in quadā epistola ad ipsos Siculos, qui nouo more cœperant baptizare in natali dominico, die epiphaniæ, & alijs festis: unde perspicuum est, hoc nō recens esse à Leone institutum, sed à temporibus apostolorum & martyrum, ueluti hæreditaria successione id eis esse cōtraditum. sic enim ait, Quanuis & illa quæ ad humanitatem & quæ ad gloriam pertinent Christi, in unam percurrant eandemq́ personam, totumq́ quicquid in illo & uirtutis diuinæ est & infirmitatis humanæ, ad nostræ reparationis tendat effectum: proprie tamen in morte crucifixi & in resurrectione mortui, potentia baptismatis nouā creaturam condit ex ueteri, ut renascentibus & mors Christi operetur & uita, dicēte beato Paulo apostolo: Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus: & cætera quę potius magister gentium ad commendandum sacramentum baptismatis deputauit, ut appareret ex huius doctrinę spiritu regenerandis filijs hominum & in filijs adoptādis, illum diem esse illud temp⁹ electum, in quo per similitudinem mysterij ea quærantur in membris, quæ in ipso capite sunt gesta, cōgruere: in baptismo enim peccatum emoritur: & trina quidem immersio in aquam, triduanam significat Christi sepulturā: egressus autē baptizati è sacro fonte, designat resurgentis Christi exitum è sepulchro. Atq; eam ob causam dominus non ante passionem & mortem suam cōmisit apostolis, ut egressi in orbem uniuersum, baptizarēt. Quod autem & in uigilia pentecostes cele-

Leo papa

Dies baptismi duo

Roma 6.

Mar ulti.

bratur baptismus, ratio hæc est, quoniam ea solennitas paschali quoq; innititur festiuitati tanquã fundamento, & quod inde connumeratur per quinquaginta dies, deinde quia apostoli in die pentecostes baptizati sunt spiritusancto, iuxta quod promiserat illis dominus. Ad hæc, ut ij q paschali festiuitate impediebantur in baptismo uel per morbum, uel itineris longinquitatem, uel difficultatem nauigationis, uel alias necessarias ob causas, saltem hac uigilia pentecostes possent baptizari: hinc cõsuetudo nata est, quod solenniter in ecclesia baptismi fons bis tãtum consecratur diebus supra dictis, quod per eas duas septimanas processiones habẽtur ad fontẽ. Quodq; per octauas habentur communicantes, & collecta de renatis per baptismum in sacrificio missæ.

Actu. 2.

Dies mortis Christi non baptismi attenditur.

2. Dices, non omnino male fecisse Cumerium in Tarracone temporibus Syricij, & episcopos Siciliæ tempore Leonis, dum baptizarũt in die epiphaniæ, quo etiam Christus baptizari uoluit, sicut Augustinus, Maximus, Chrysostomus & uniuersa credit ecclesia. Respondit ad hoc Leo, & dicit aliam esse gratiam baptismatis Christi in ecclesia, & baptismi Iohannis, quo baptizatus est Christus. ibi enim uirtus est regenerationis à peccatis, quæ non erat in baptismo Iohannis: deinde non opus habebat illo dñs, q̃a sicut circuncisus, ita & baptizatus est sine remedio peccati: baptismi autem sui in se condidit sacramentum, & tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ipsius fluxerunt sanguis redemptionis, & aqua baptismatis: ideoq; non iuxta Christi baptismum, sed eum diem quo uirtutem contulit baptismo, hoc est, in passione sua & resurrectione bapti-

Leo.

Iohan. 19.

zari oportet:atque in signum quod hæc duo in baptismo repræsententur,medium diem, puta sabbathi,in hunc usum delegit ecclesia.Responsio hæc Leonis,roborari potest in hunc modum: Primo,quia Christus ipse suam mortem baptismi nomine expressit,quando dixit: Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor usque dum perficiatur? ita enim Ambrosius & Beda intellexerunt. atque ideo circa baptismum ueteres rectius aspexerunt tempus mortis,quàm baptismi sui à Iohanne. Præterea,quanuis in baptismo suo dominus dedit uim regeneratiuam aquis,non tamen tunc aperuit cælos, donec sanguis operatus est in aqua, quando utrunque ex sacro suo latere emanauit.Et tamen etiam apertum est cęlum sub baptismo domini,sicuti commemorant euangelistæ,idq; àd exitum gratiæ nobis cælitus collatę,sed ad ingressum æternæ patriæ & glorię apertũ est nobis cælum in passione & morte Christi,& quantum ad locum gloriosum in die ascensionis.Bonauentura refert hæresim fuisse, quæ usum baptismi ad solam epiphaniæ festiuitatem uoluit adstringere.Atqui hoc nõ memini me uspiam legere,etiam si idem dicat Richardus,adducens in hoc c. si quis de cons. distinctione quarta, qui est Leonis, ut supra eduximus, quomodo ille redarguit episcopos Siciliæ, quod etiam in sancto die Epiphaniæ baptizarent: non meminit autem, quòd tantummodo in illo die uterentur baptismi sacramento. Si quis proponat diem Christi natalem, quasi in illo debuisset ecclesia potius baptizare,quo natus est Christus, sicut & nos in baptismo regeneramur, huic respondendum est,uti Gregorius (aut Zozymus, siue Ambrosius,

Luc. 12.

Bonauen.

Richard.

aut quis alius autor Petrus diaconus Cassinen.)dicit in benedictione cerei paschalis: Nihil nobis nasci ꝓfuit, nisi redimi profuisset. Quapropter non per nativitatem, sed per mortem & resurrectionem suam Christus nos redemit.

Gregori⁹.

5. Omnia hæc sic accipere debet quilibet Christianus, quod ecclesia utrunq; hoc sabbatum solenni dedicauit baptismo, nō q̄ sit hoc absolute necessarium, apostoli enim & discipuli Christi statim baptizauerunt fideles, ut Petrus tria & quinq; millia hominum, Cornelium quoque, & Paulus ipse, & Philippus eunuchum Candacis reginæ, & alij innumeri, q̄s non legimus expectasse hæc duo tempora, sed quocunque peruenerunt apostoli & discipuli CHRISTI, atque ibi fideles baptismi cupidos inuenerunt, tunc statim eos baptizauerunt. Quum autem auctior factus est numerus credentium, ibi ecclesia forma illa solennis baptismi cœpit uti, ex orationibus supradictis, atque sine dubio sic obseruatum est deinde per uniuersum Christianismum. Deinde & hoc sciendum est, quanuis utrunq; illud sabbatum ex certis & urgentibus causis est ad baptizandū constitutum, necessitas tamen neminem cogit tempus hoc expectare, sed quilibet in casu necessitatis ilico potuit baptizari, dicente Leone: Qui necessitate mortis, ægritudinis, obsidionis, persequutionis & naufragij urgentur, omni tempore debent baptizari. atq; hæc etiam sententia est Gelasii. Catechumenus tamen animum habens baptismum suscipiendi, si forte præuentus subita morte baptizatus non est, tamen pro Christiano est habitus: creditumq;, eum esse baptizatum baptismo flaminis, sicut exemplum iam su-

Actu.2.4.10.18.

Leo de cōs. dist. 4. ij qui necess. & c. seq.

pra induximus Valentiniani imperatoris, quem sic mortuũ ante baptismum, ait beatus Ambrosius non amisisse gratiam quam optauerat. Ambrosi⁹.

4. Quanuis hæc consuetudo laudabilis extitit, & plane talis quæ sacramenti reuerentiam decebat, eo maxime tempore, quando Christiani adhuc inter infideles conuersabantur: nunc tamen perinde decorum est, quòd non differtur amplius, sed quocunque tempore, siue paruulus, siue adult⁹ baptismi cupidus, baptizari & potest & debet. Atque ex eo quod beatus Gregorius scribit de Iudæis, colligi facile potest, suo iam tum tempore morem hunc exoleuisse. & quidem certis de causis, quarũ una est, propter periculum mortis imminentis, quando paruuli simul & adulti sæpe subita morte corripiuntur: idq̃ adeo nociuũ est: paruulis enim negligitur ipsa salus, in adultis autem, etiamsi illi salutem consequantur, sicut de Valentiniano scribit Ambrosius, tamẽ maiorem gratiam erant habituri per uirtutem sacramenti, & gloriam auctiorem in æterna felicitate, ubi unicus gradus omnes superat huius mundi diuitias. Cur dies solennes baptismi aboliti.

Alia etiã causa est, ut sic diabolus fortius habeat impedimentum hominem tentandi. sicut enim supra de exorcismo diximus, diabolus magis permittitur tentare hominem non baptizatũ quàm baptizatũ: deinde quo magis homo baptizatur in primæua q̃que infantia, eo minus ille obicem obtrudit spiritui sancto. Quærere solent nõnulli, an etiã apostoli sint baptizati, ubi facilis solutio est & responsio, eos utiq̃ esse baptizatos: nam quũ ipsi alios homines baptizarint ante & post Christi passionem, quis dubitet eos quoque antea fuisse baptizatos? colligitur idem Apostoli baptizati. Iohan. 4. Actu. 2.

Johan. 13. ex uerbis Christi, quum dixit Petro: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet. Lotionem hanc Augustinus & Chrysostomus exponunt de baptismo: docet hoc idem non paulo manifestius beatus Augustinus, in quadam epistola ad Seleucianam dicẽs: Epi. 108. Apostoli adeo largum tempus habuerunt quo baptizarentur, ut alios etiã baptizarent: sed non omnia quæ facta sunt, etiam scripta inueniuntur, ueruntamen facta esse ex cæteris documentis probantur. scriptum est quando baptizatus est Paulus apostolus, & scriptum non est quando baptizati sunt alij apostoli. ueruntamen etiam ipsos baptizatos intelligere debemus, & inde CHRISTVS respondit Petro: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. ubi intelligitur, quòd iam Petrus baptizatus fuerat. Idem quoque sentiendum est de uirgine matre, quæ quanuis non indigebat baptismo ratione peccati, tamen filij sui legem penitus obseruauit, quando antea etiam non adstricta, legem etiam Mosaicam impleuit. Nos porro profusis diuinam deprecemur clemẽtiam precibus, ut sua gratia suffulti, à baptismi gratia nullatenus excidamus, sed post huius uitæ decursum, ęternæ capiamus gaudia uitæ.

Joh. 13.

HOMILIA XX. DE COMmendatione & sanctitate baptismi.

Iesu baptizato & orante, apertũ est cælum, & descendit spiritussanctus corporali specie sicut columba in ipsum. Lucæ III.

BAptizatum esse à Iohanne in Iordane dominum, tres commemorant euangelistæ, non quòd ille baptismo opus habuisset, sed ut uel suo exemplo baptismi sanctimoniam ostenderet, & supereminentem illam uirtutem quam in eo trinitas ipsa operatur, sicut hoc præclare docet Ambrosius, quum ait: Non sanat aqua nisi spiritussanctus descenderit, & aquam illam cõsecrauerit, quod, quum dominus noster Iesus Christus formam baptismatis daret, uenit ad Iohannem, & ait illi Iohãnes: Ego à te debeo baptizari, & tu uenis ad me? respõdit illi Christus: Sine modò, sic enim nos decet implere omnem iustitiam. Vide quia omnis iustitia in baptismate est constituta. Quur autem descendit Christus in aquam? sane ideo, ut mundaretur illa caro, quam de nostra natura adsumpserat. siquidem Christus nullius ablutionis peccatorum opus habebat, qui peccatum non fecit, sed nobis necessarius relictus est sacramẽti usus, qui multis peccatorum laqueis constringimur. Oĩa hæc suum quoddam pondus habent, quod ait Ambrosius, omne illud quod factũ est circa baptismum Christi, uergere in utilitatem nostram. & cõsentit Beda, dicens Christum tactu suæ mũdissimę carnis dedisse uim regeneratiuam aquis. Li. 1. de sacra. c. 5. Matt. 3. Baptism⁹ Christi. Beda.

Magnum utiq; hoc fuit humilitatis exemplum, quod Christus uenit ad Iohannem, baptismum suscepturus ab eo, ubi quanta sit insequuta gloria, etiam testantur euangelistæ. siquidem cælum apertum est, spiritussanctus uisus est in corporali specie colũbæ, pater in sensibili uoce auditus est, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Chrysostomus inquit: Factum Christi pertinet ad mysterium eorum Chrysost.

qui postmodum fuerãt baptizandi. Postq̃ peccauit Adam, conclusum est cęlum. baptizato autem domino, apertum est: unde omnes baptizati discant, ipsis quoq; per baptismum aperiri cælos, & spiritumsanctum super eos uenire cum donis gratiæ suæ, ut ait Beda. Neq; sane (testante id Augustino) tunc unctus est Christus spiritusancto, quando super eum baptizatum uelut columba descendit. Absurdissimum est enim, ut credamus eum quum iam triginta esset annorum, accepisse spiritumsanctum, sed uenisse illum ad baptisma, sicut sine ullo oĩno peccato, ita nõ sine spiritusancto: quoniam si Iohannes iam inde ex utero matris repletus est spiritusancto, iuxta uerbũ angeli, quanto magis Christus ipse, qui typice hic figurare uoluit ecclesiam suam, in qua baptizati accipiũt spiritumsanctum? Quãuis id eo etiam factũ esse credi potest, ut uisibiliter quoq; discrimen appareat inter baptismum Christi & Iohannis. Iohannes enim (ut ipse fatebatur) tantum baptizauit in aqua, Christ⁹ autem in spiritusancto, qui ideo conuenienter est in baptismo Christi in specie columbæ uisus. Attentius concipiant & considerent hæc omnes Christiani, neq; tãtum qui baptizãtur, sed & qui baptismo adstãt, siue sacerdotes, siue patrini, siue reliqui in comitatu existentes, quantum, quamq; præclarum & diuinum sacramentum sit baptismus, in quo ipsa etiã sanctissima trinitas tãta benignitate operatur in anima paruuli uel cuiuscũq; baptizati remissionem peccatorũ, emundationem animæ, & suæ sanctæ gratiæ infusionem, ut iam non solum ad honorem spiritussancti & condignam reuerentiã debeãt apud baptismum accendi luminaria, sed p̃ admiratione cõcidere in ge-

Beda. Lib. 15. de trinita. c. 26. Luce. 1. Chrysost. Johan. 1.

nua ad aduentū spūssancti, ipsumq́ꝫ sic reuerēter suscipere. Nā & nunc interius & spūaliter implent hæc in q̊libet baptizato, q̄ exteri⁹ acciderūt in baptismate Christi, iuxta id q̄ exorsi sumus hunc sermonē: Iesu baptizato & orāte, apertum est cęlum, &c. de qua re ut liceat plura disserere, ipseq́ꝫ adeo deus ut apiat nobis ostiū sermonis ad ꝓnuncianda mysteria Christi, humiliter petamus oēs, dicētes, Pater noster, &c.

Euangelium Matthæi tertio. Tunc uenit Iesus à Galilæa.

Immensam sacri chrismatis dignitatem, laudē, sanctitatem, quantum per gratiam dei licuerit, uobis in Christo dilectissimi explicabimus. Potest autem baptismi preciosa dignitas colligi à sua significatione in mysterio, & à conformitate ad caput nostrum Christum, idq́ꝫ in tribus, in morte, sepultura & resurrectione Christi: simili quoque modo tria operatur in nobis, mortem peccati, sepulturam ueteris Adæ, & noui hominis resurrectionem in CHRISTO IESV, tantisper dum tandem ultimam consequamur resurrectionem in uitam æternam. Baptismus inquam mortem designat Christi, & in nobis mortem peccati, id ex euangelio fiet manifestum, quum enim baptizatus esset dominus, ductus est à spiritusancto in desertum, ibiq́ꝫ post longa ieiunia ter à diabolo tentatus, uictor abijt semper. Ad hoc Christi exemplum nos etiam uiuere debemus, continenter orare, peccato, carni, diabolo & mundo esse demortui, iuxta Pauli doctrinam: Quicunq́ꝫ in Christo baptizati estis, Christum induistis. sic nimirum baptizati nouum quoq́ꝫ induant hominē, abstineant à car

Baptism⁹ significat.

Matt. 4.

Gal. 3.
Ephe. 4.
1. petri. 2.

nalibus desiderijs quæ militant aduersus animam. Quod autē sub mysterio baptismus noster mortem Christi repræsentet, manifeste Paulus testatur, dicēs: An nescitis fratres, quod omnes qui in Christo Iesu baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus? siqdem Christo etiam passio sua baptismus extitit, baptismus qdē sanguinis p̄ omnibus alijs martyribus.

Rom. 6.

Luc. 12.

Sciat hoc quilibet Christianus, Christum bis esse baptizatum, semel in Iordane flumine à Iohanne, & is baptismus non fuit ad nostrorꝫ peccatorū remissionē: aliàs nō opus fuisset eum pati, si baptism⁹ aquæ quem subijt, peccata nostra sustulisset. Baptismus alter fuit in sanguine suo, in morte, cuius ipse meminit apud Lucam, & is fuit in remissionem peccatorum: hunc baptismum à nullo homine suscepit, quoniam ipse solus potestatem habuit ponēdi animam suam, & rursus accipiēdi, quapropter ipse effectus est fons remissionis peccatorum per passionem suam.

Christus bis bapti.

Lucę. 12.

Joh. 10.

2. Adhuc ex alio ostendendum est, nos non esse baptizatos cum Christo in Iordane, sed in cruce: & non nos tātum Christianos, sed etiam patres in limbo esse in Christi cruce baptizatos. ita enim Christ⁹ ait ad Nicodemum: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non potest intrare in regnum cælorum. quod si igitur Dauid, Abraam & reliqui patres ingressi sunt in regnum cælorum, oportet ante fuerint baptizati. baptismum autem eorum ostendere non possumus nisi in cruce, ubi quum ex latere Christi fluxerunt sanguis & aqua, omnem Adæ culpam resoluit, totamq́ꝫ ecclesiam quæ iam tum cœperat ab origine mundi, regenerauit: proinde sacramentum hoc in ostio ecclesiæ constitutum est, ut omnis q in-

Patriarchę baptizati.

Johan. 3.

Johan. 19.

Sumus baptizati a Christo

gredi uolet in ecclesiam, prius baptizetur, non secus atque ipsa ecclesia baptizata est in sanguine Christi. Sequitur inde, quòd typicis baptismatibus usi sunt ueteres non ad perfectionem, ut in nube & mari, quando etiam biberunt aquam ex petra manantem &c. tunc enim illi fuerunt catechumeni, tandemque per baptismum Christi & ignem spiritussancti sunt baptizati. Deprehendi hoc potest ex uerbis Iohannis quum dicit: Vidi tanquam mare uitreum mixtum igne, & eos qui uicerunt bestiam & imaginem eius, cantantes canticum Mosi serui dei & canticum agni. Per hoc mare baptismus intelligitur, & illud quidem uitreum uocat, propter figuras ueteris testamenti, quæ nunc per euangelicam ueritatem illustratæ, incipiunt transparere, hoc est, innotescere & intelligi. Mixtum quoque igne ait, quia elementum aquę in se nihil esset sine inuisibili uirtute spiritussancti. Quomodo autem sit mare hoc uitreum, iam antea ostenderat, dicens ante thronum esse mare uitreum instar crystalli. Ecce quoniam mare illud est ante thronum, quisquis enim thronum acquirere uolet in cælesti patria, oportet ante transeat hoc mare baptismi, quod non sic utique uitreum est, quasi fragile nimis, sed instar crystalli, quę dura est & fortis. ita qui in illo mari hic baptizantur, fragiles sunt in hoc mortali corpore, in gloria autem resurrectionis confirmabuntur & erunt fortissimi.

in cruce, non in Iordane.

1. Cor. 10.

Apoca. 15.

Apoca. 4.

Constat igitur Christum sese baptizasse ipsum in passione sua & morte, atque ut ille suus baptismus etiam nobis cederet in bonum, diffudit eum in cruce per aquam & sanguinem: in qua uirtute & efficacia etiam patres baptizati sunt in limbo. Et de hoc ipso Christi baptismo in morte, uidemus Christum esse

Marc. 10. loquutum quando dixit ad filios Zebedæi. Potestis bibere calicem, quē ego bibo, & baptismo, quo ego baptizor, baptizari? certū enim est, cum loq de passione sua & morte.

Dices autē, si patres baptizati sunt in cruce Christi, quid est quod nos Christiani iam habemus amplius, quàm Iudæi habuerunt in synagoga? Profecto homines noui testamenti habere iam uelut auctarium, inde manifestum est, quòd Christus post passionem suam, mortem quoq; & resurrectiōem, apostolis dedit spiritumsanctum in die sancto pasche, & deinde auctius adhuc in die pentecostes. Itaq; licet patres antiqui & nos Christiani æqualiter baptizati sumus in remissionem peccatorum in cruce, ita ut æqliter plane in ipsis & nobis opata sit mors Christi ad delenda peccata, Christiani tamen plus gratiarum et donorum habent & acquirunt in sensibili susceptione baptismi, aliorumq; sacramentorum, quibus patres ueteris testamenti caruerunt, sicut ad longum probauimus in homil. tomo. 2.

Joh. 20. Actu. 2.

Spiritus, aqua & sanguis.

5. Omnes itaque uos admonitos uolo, ne parui faciatis sanctum hoc baptismi sacramentum, ne intueamini aquam illam externam, sed diuinam uirtutem in ea mirabiliter operantem. Hinc factum est, q ecclesia tot tamq; præclaras cæremonias instituit circa baptismum, quibus homini in memoriā reducat interna illa diuinæ uirtutis operatio. tres enim sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis. in is trib' ut minimū est aqua, ita spiritus supremum obtinet locum: quæ uerba Iohannis explicans Beda, inquit: Spiritus testimonium dat, qñ descendit sup Christum in baptismo. Aqua & sanguis testimo

1 Johan. 5 Beda. Mat. 13.

nium dederunt, quando ex latere Christi profluxerũt. Iohan. 19.
Magnum utique & insigne illud erat testimonium, siquidem illud fuit contra naturam corporis mortui siue cadaueris, quo magis conueniebat hoc mysterio fidei. Ambrosius ait: Spiritus innouat mentem, aqua utilis est ad lauandum, sanguis precium est culpæ, spiritus facit nos filios dei per adoptionem, aqua sacrati fontis lauat nos, sanguis Christi redemit nos. inde iam certũ esse potest cuilibet Christiano, quomodo à minimo ascendere debeat ad id, quod summũ est, contemplandum. neque temere dixit Zacharias de Iohãne filio suo: Tu puer propheta altissimi uocaberis, præibis enim ante faciem dñi parare uias eius. In quo ergo baptizauit Iohãnes? in aqua, quod minimũ & infimum est, unde & inferiorẽ se ipsum esse ratus est, quam ut corrigiam solueret calceamentorum eius. Christus uero in eo quod summum & optimum est, baptizauit, iuxta illud Iohannis: Ipse baptizabit in spiritusancto. uere enim ille baptizauit in remissionem peccatorum, solusque adeo Christus baptizat in spiritu.

Ambrosi.

Luce. 1.

Iohan. 1.

Ad maius robur omniũ istorum facit declaratio Augustini: is enim admonet, nõ aspiciendã esse personam sacerdotis uel cuiuscunque ministri iam in ecclesia baptismum administrantis. perpetuo enim uerum est illud, quod Iohãnes dixit: Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Itaque etiamnũ hodie quum baptizatur paruulus, noli considerare sacerdotem, qui minister est tantum, tantum Iohannes est, baptizans nimirum in aqua: supremus & unice uerus baptista Christus ipse est, qui & baptizat spiritusancto.

Super Io. tract. 5.

Iohan. 1.

Quis ergo iam est, qui non præ deuotione tremula & feruēti animi sui ardore ueneretur immēsam huius sacramenti altitudinem & dignitatem: in q̊ Christus ipse paruulum baptizat, spiritussanct⁹ animam purificat, & gratia sua exornat: sicq́; ille filius efficitur patris cælestis, cui & aperitur ostium uitæ æternæ. Memineris, quisquis es ô homo, tantorū donorum sanctę & præcelsæ trinitatis, deoq́; gratias age p omnē uitam pro tanta gratia tibi collata, per quam

Roma. xi. uelut insitus es ecclesiæ sanctæ, membrumq́; effectus Iesu Christi domini nostri.

4. Sed satis nimirum hactenus est declaratum, quod proposuimus à principio, baptismum signare

Roma. 6. mortem Christi & mortem peccatorū in nobis, pximum est ostendere, quomodo nos in Christo consepeliamus ueterem hominem cum concupiscentijs su-

Consepeliri Christo in baptis. is, & postremo de resurrectiōe Christi, qui iam semel resurrexit à morte, & amplius non moritur, mors illi ultra non dominabitur. nam quod mortuus est, semel mortuus est peccato: quod autē uiuit, uiuit deo. Atq; hoc ualide cōcludi & euinci possunt catabapti-

Hierony. stæ, quod sicut Christus semel mortuus est, ita & nos semel peccatis in baptismo morimur, ultra quem si porro in peccata incidimus, aliud habemus paratum nobis remedium pœnitentiæ: quia baptismus prima clauis est regni cælorū: amissa deinceps gratia & innocētia baptismi, alterā tabulam habemus reliquam post naufragium, s. pœnitentiæ. Etsi enim peccator amittit innocentiam baptismalem, attamen adhuc prærogatiuam habet ex baptismo, quam non amittit tandem, quia baptizatus simul induitur ueste uel insigni habitu Christi ueluti symbolo, unde digno-

ſcatur.acquirit enim characterem animæ ſuæ à ſpiri tuſancto impreſſum,de quo ſatis multa iam ſupra diximus.Eſt etiam quod gaudeat quilibet Chriſtianus ſuper hoc inſigni domini ſui,ſicuti præclare in miſſa adducit hoc eccleſia circa memoriam defunctorum in canone,quum ait:Memento domine famulorum famularumq́ꝫ tuarum,qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei,& dormiunt in ſomno pacis. Baptiſmi laus.

Ex ijs omnibus ipſi iam uobiſcum recogitate excellentem huius ſacramenti ſanctimoniam.in baptiſmo etenim homo ex poteſtate diaboli ereptus,diuinæ committitur tutelę.In baptiſmo purgatur homo à ſordibꝰ peccati originalis, & ex filio Adę peccatoris,dei filius efficitur. In baptiſmo quilibet gratiam ſuſcipit ſpiritusſancti & diuinas uirtutes, quas theologicas dicimus,pręcipue fidem,ſpem & charitatem cum cęteris donis.In baptiſmo paruulus in ſe recipit ſignum Chriſtianæ unitatis & congregationis,quod deleri non poteſt.Per baptiſmum paruulus ingredit̃ eccleſiam fidelium,quum baptiſmus ſit ianua eccleſiæ:per baptiſmum idoneus efficitur homo etiā ad alia ſacramenta ſuſcipienda, quia baptiſmus non eccleſiæ tantum,ſed etiam omnium ſacramentorū aliorum ianua eſt:per baptiſmum paruulo aperitur cælum,ſicut ſupra Chriſtum baptizatum aperti ſunt cęli:per baptiſmum homo uelut incorporatur eccleſię,totiq́ꝫ corpori myſtico Ieſu Chriſti.Omibus itaqꝫ uiribus enitantur parentes,ut maturent baptiſmum filiorum, ut ſi nequeunt ſolenniter in eccleſia baptizari,ſaltem feſtinanter, & ut in caſu neceſſitatis fieri ſolet,baptizentur: nā ſi propter eoꝝ incuriam paruuli baptiſmo priuantur,in nouiſſimo iudicio uindi- Epilogus

ctam super eos & ultionem inclamabunt.

Omnes nos iam diuinam misericordiam supplici ter deprecemur, quatenus optimus maximus deus clementer dignetur suam nobis conferre gratiam & auxilium, ut firmiter permanere possimus in corpore suo mystico, & constanter seruare omia quæ spopondimus in baptismo, tandemq; exactis uitæ huius miserijs, æternæ felicitatis & salutis gaudijs potiamur in cælis, Amen.

Finiunt hic homiliæ de baptismo, & sequuntur aliæ de sacramento confirmationis.

HOMILIA VIGESIMA-prima, de chrismate & eius benedictione.

Hoc oleum unctionis, sanctum erit mihi in generationes uestras. Exodi XXX.

E sancto confirmationis sacramento dicturo, cõsultum uidetur & operęprecium fore, antea de ei⁹ materia, s. chrismate, nonnihil præmittere, & probationẽ ipsius ex sacris literis & doctorib' desumptã, pponere, ac deinde de ipso in se sacramẽto disserere.

Chrisma. 1. Principio itaq; constat, chrisma confici ex oleo oliuarum & balsamo. Atq; multum conueniens est hæc materia, siquidem oleum fidem significat interiorem, quoniam oleum facit omia splendescere, sicut

& fides. Alij sic exponunt, quum oleum sit pingue, suaq́ꝫ pinguedine pascat & nutriat ignē, ideoq́ꝫ dicūt bene competere, ut pinguedinem gratiæ, ardorem charitatis, & splendorem interioris fidei significet. neqꝫ huic sententiæ aduersatur, ꝙ alij dicunt oleum significare spm̄ sanctū, à quo q̄squis pascit, facile dicere potest illud cum Dauide: Impinguasti in oleo caput meum. Balsamum autem ex odoriferis petit̄ arboribus in Aegypto & Iudæa, teste Hieronymo: ex quo si modicum alicui imponat̄ in manū, totā eā penetrat, ita ut ex altero latere emanet rursus, maxime si id fiat ad radiū solis: lac quoqꝫ facit coagulari, nec aliq̄d maculæ à se relinq̄t in uestitu. uide Pliniū. Quū itaqꝫ balsamum oīa superet aromata in odore, etiam in chrismate adhibet̄, ad signandā dulcedinē spūs sancti, q̄ ille oēs quotq̄t iudiciū habent discernēdi inter uirtutes, ad se attrahit bono odore, facitq́ꝫ ut ipsum concupiscant, & eum quicunque suscipiunt, possunt cū Paulo dicere: Christi bonus odor sumus in omni loco. Omnes enim qui confirmantur in ecclesia, intrepide debent fidem confiteri, sicq́ꝫ odorem habere boni noīs. Atqꝫ hæc q̄dem illius sacramenti materia est, quę etiam à tēporibus apostolorū ad nos usqꝫ ꝑuenit, sicuti mox ex Dionysio confirmabimus, habetq́ꝫ nomē per ὑπεροχὴν, hoc est, excellētiā. chrisma enim ex Græco nobis unctiōem sonat, & sic illud ex balsamo confectum unguentum, omnia alia superat aromatica, quemadmodum diximus. ab hoc etiam chrismate Christum dicimus unctum, teste Augustino, atqꝫ sic hebraice mesach unctionem, & Messiam siue Christum sonat. balsamum autem hebraice dicitur panag, autore Hieronymo,

Psalm. 22.
Hierony.
Balsamus
Li. 12. c. 26
2. Cor. 2.
Ezech. 27.

2. Neq; tamen mirum esse alicui debet, materiam hāc ex oleo & balsamo componi: siquidem & olim in ueteri testamento sanctum illud oleum unctionis, diuina etiam iussione est ex diuersis aromatibus cōpositum: ita enim legimus in Exodo, quando dixit domin⁹ ad Moysen: Sume tibi aromata primæ myrrhæ & electæ quingentos siclos, & cinamomi medium, id est, ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta siclos, cassiæ autem quingentos siclos in pondere sanctuarij, oleum de oliuetis mensuram hin: faciesq; unctionis oleum sanctū, unguentum compositum opere unguentarij, & unges ex eo tabernaculum testimonij & arcam testamenti, mensamq; cum uasis suis, candelabrum & utensilia eius, altaria thymiamatis & holocausti, & uniuersam supellectilem quæ ad cultum eorum pertinet, sanctificabisq; omnia, & erunt sancta sanctorum. qui tetigerit ea, sanctificabitur. Aaron & filios eius unges, sanctificabisq; eos, ut sacerdotio fungant mihi. filijs quoque Israel dices: Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes uestras. Quod si synagoga prædiues adeo fuit, ut propriam eamq; sanctificatam habuerit unctionem, quam chrismatis nomine appellarunt 70. interpretes, quur non & ecclesia, quę multis modis superat synagogam in sanctimonia atque uniuersa dignitate, & ipsis etiam sacramentis, unctionem habeat sanctam, eamq; commistam oleo & balsamo, non sine instinctu spiritussancti, ut sic per oleum infusio gratiæ, per balsamum autem bonus odor sanctæ & honestæ conuersationis designaretur? Quæri hic solet, quum legamus triplices olim personas esse unctas, pontifices & sacer-

Exo. 30.

Sanctum oleum unctionis.

Uncti pontifices reges, prophetę.

dotes, qua de re sic dominus deus dixit ad Moysen, de consecratione Aaron: Fundes oleum unctionis super caput eius. & super ijs plura dicturi sumus infra circa sacramentum ordinis. deinde ungebantur & reges, sic enim Samuel unxit Saulem in regem, & deinde arrepto cornu unxit etiam Dauidē oleo. Quid quod solus Dauid ter unctus est? primum, quum pater eius & fratres adessent, ut iam dictū est: deinde, in Hebron super domum Iuda à uiris quoque Iuda: postremo, in bona & magna requie unctus est super totum populum Iudæorum à senioribus Israel. Quid autem hæc omnia sibi uelint, statim aperiemus. Sed & tertium genus hominum, quod olim ungebatur, fuit prophetarum. ita enim præcepit dominus Heliæ, ut ungeret Azahel regem Syriæ & Iehu super Israel, & Heliseum filium Saphat ab Abelmeula in prophetam. Iam igitur in cōtrouersia uertitur, an omēs illi, sacerdotes, reges & prophetæ, eodem sint uncti oleo sancto, aut fuerit ne diuersum genus unguenti. nam de sacerdotibus certum est, eos unctos esse sancta illa unctiōe, sicut ante probauimus ex textu Exodi, & patet hoc idem manifestius etiam ex Leuitico, ubi legimus, Moysen absumpto oleo unctionis unxisse altare cum omībus ad illud pertinentibus, atque fudisse etiam istud super caput Aaronis, sicque eum unxisse & cōsecrasse. de regibus autem & prophetis uidetur nonnihil habere ambiguitatis.

Exod. 29.
1. Reg. 10.
2. Reg. 2. & 5.
3. Reg. 19.
An eodem oleo.
Leuit 8.

3. Adeo sanctum porro fuit oleum istud, ut eius usus non esset nisi in cultu diuino. nullus enim Iudæus audebat simile sibi conferre ad usus prophanos uel proprios, neque pro alienis, quoniam sic dixit dominus: Caro hominis non ungetur ex eo, & iuxta

Exodi.30. compositionem eius nõ facietis aliud, quia sacrificatum est & sanctum erit uobis. homo quicunque tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo. Hinc manifestum fit, quantum errẽt
Neochrist neochristiani, qui impudenter præsumunt hoc oleum sacrum, sanctumq́ chrisma cõtemnere & turpi ore impetere. Aut quomodo deceat sanctiorem fuisse olim synagogam, quàm nunc sit ecclesia? profecto uasa ecclesiæ, altaria, calices, baptismi fontem & alia, non minus oportet consecrare nũc, quàm olim receptum id fuit obseruari in synagoga Iudæorum.

Sed quia præcepit dominus, ne caro hominis ungatur ex oleo illo sacro, dubium uidetur, an etiam reges & prophetæ sint ex eo uncti. (nam Petrus de Palude aperte errat, negando sacerdotes & pontifices fuisse unctos oleo sacro, quum expresse refragetur
Leuit.30. textus Leuitici suprà inductus) Inuenio hic duas sententias, quæ ambæ non resistunt bonitati fidei nostræ, itaque utranque recensere uisum est. Altera est, quòd pontifices, sacerdotes, reges & prophetæ, oẽs uncti sint sancto illo chrismate ueteris testamẽti, maxime usque ad destructionem templi Hierosolymitani. Ita Nicolaus de Lyra sentit super Exodum, &
3.Reg.1. in libro Regum, unicam eam fuisse unctionem, quoniam Sadoch sacerdos adsumpserit cornu olei ex tabernaculo, atq; inde unxerit Salomonem in regem. addit fuisse illud unguentũ sanctum Moysi, & Rabi Salomon affirmat, huiusmodi unctionem factam es-
Rabi.Salo. se in interstitio superciliorum in fronte. Quanuis
Unctio regum. nunc Romanus imperator inungi solet Romæ iuxta S. Mauritij altare in brachio dextro & similiter humero. Altera sententia est, unguentum peculiare

fuiſſe,quo perunčti ſint quondam reges.nam quum iam reges & imperatores in eccleſia non ungantur chriſmate ſacro,ſed oleo tantum oliuarum exorciza to,credendum non eſt,reges iſtos ſynagogæ unctos eſſe unguento illo ſancto & pontificali. Atque in hac ſentẽtia eſt ſanctus Hieronymus. diſcernit enim inter unguentum ſacerdotale & regale,ac deinde tertiam adhuc conſtituit unctionem illam ſpiritualem, quæ fit in anima hominis per uirtutẽ ſpiritusſancti. De unctione prophetarum non eſt quod iam plura dicamus. Super Abacuc.c.3.

4. Quando igitur iam manifeſte ſatis conſtat,ſyna gogam habuiſſe unctionem ad põtifices, ſacerdotes & uaſa deputatam:quanto magis ſpiritusſanctus ordinauit in eccleſia,quæ longe huberior eſt & ditior q̃ ſynagoga,ut ibi quoque ſeruaretur unctio ſacri chriſmatis,à Chriſto ipſo uel certe à ſpiritusſancto inſtituta per apoſtolos,quos ille omnem docuit ueritatem fidei Chriſtianæ? præclare enim de hoc ſacramento loquitur beatus Dionyſius ſancti Pauli diſcipulus,dicẽs: Alia eſt ueneranda confectio unguenti, conſecrationem eam uocant præceptores noſtri. Et infra,unde opinor iuxta ſacratiorem ſenſum traditione diuina,ſancti noſtræ ſacerdotalis functionis duces honeſtiſſimum iſtud unguenti conſecrandi munus, teleten ab effectu rei, quæ in eo perficitur, nominãt. Qua tandem impudentia præſumunt iam noſtrates neochriſtiani,quantum in ipſis eſt,pauperiorem uelle facere eccleſiam,quàm fuerit olim ſyna goga? Aliter nos docet communis omniũ noſtrum mater eccleſia,& ipſa quoque diuinitus erudita à ſpiritusſancto , & deinde per apoſtolos. Et luce meri- Johan.16. Dionyſius de Eccle. hierar.c.4. In Luther

Fabian. diana clarius colligere hoc possumus ex uerbis sancti martyris & papę Fabiani, qui ad episcopos orientis scribens, inter cætera sic inquit: Literis uestris inter cętera insertum inuenimus, quosdam regionis uestræ episcopos non per singulos annos in cœna domini chrisma conficere, sed duos aut tres annos cõfectionem sancti chrismatis semel actam cõseruare. Errãt enim qui talia excogitant, siquidem in illa die dominus Iesus postquam cœnauit cum discipulis suis, & lauit eorum pedes (sicut à sanctis apostolis prędecessores nostri acceperunt, nobisq́ reliquerunt) chrisma conficere docuit: ipsa enim lauatio pedum nostrorum significat baptismum, quãdo sancti chrismatis unctione perficitur atq; cõfirmatur. Nam sicut ipsius diei solennitas per singulos annos est celebranda, ita ipsius sancti chrismatis confectio per singulos annos est agenda: quia nouum sacramentum est per singulos annos, & iam dicto die innouãdum, & uetus in sanctis ecclesiis cremandum. Ista à sanctis apostolis & eorum successoribus accepistis, uobisq́ tenenda mandamus. Hæc sancta Romana ecclesia & Antiochena à tẽpore apostolorum custodit, hæc Hierosolymorum & Ephesianorum tenet, in quib' apostoli præsidentes hæc docuerũt. Transcripsit ista Gratianus c. literis, de conse. distinctione tertia.

Quis adhuc desiderat amplius, quin sicut deus instituit per Moysen unctionem sanctam in ueteri testamento, ita & in nouo idem ille per apostolos cõfirmauit unctionem chrismatis, quo confertur sacratum confirmationis sacramentum, &c. Atque hæc iam dicta sufficiant. Oremus dominum deum nostrum.

HOMILIA XXII. DE CONSECRATIONE CHRISMATIS.

Oleum unctionis fundes super caput eius. Exodi uigesimonono.

IAmolim præcepit dominus Moysi, quod supra etiam diximus, ut conficeret unctionem sacram, atque ex ea funderet super caput Aaronis, qui sic consecraretur in sacerdotem. & paruit quidem præcepto domini Moyses, neque tantum in Aarone impleuit illud, sed & cum tabernaculo, cum altari, cũ ipsis denique filijs Aaron. Iam uero quanto huberius dotata à Christo ecclesia est in gratijs multis, donis quoque & sacramentis excellentioribus, quàm synagoga: unde euidenter satis conclusisse uidemur, unctionem chrismatis à spiritusancto rite & competenter per apostolos esse institutã, sicque semper remansisse in usu ecclesiastico. Nunc inde ubi substitimus, sermo ulterius est protrahendus. Atque ibi principio propono, chrisma illud esse debere consecratum, cui rei probandæ adcommodari possent rationes iam supra de baptismo ostensæ: sed quia hic cõsecratio magis necessaria est, operæprecium uidebitur illas quoque in medium afferre. si enim chrisma cõsecratum non esset, confirmatio etiam nulla foret, sicut Innocentius tertius refert de eo qui tãtum fuerat unctus, ut chrismate suppleretur, quod antea fuerat neglectũ. Chrisma sit consecratum. C. de sacra. non reiter.

Ratio quur consecrari oporteat chrisma, hæc est: quanuis enim non perinde necessarium est, sed tantum ad cæremonias pertinet & solennitatem sacramenti, quod consecratur aqua baptismi, similiter & panis benedicitur antequam fiat corpus Christi, id

ideo fit, quoniam omnis sanctificatio tanquã è fonte profluit à Christo. Christus autem ipse usus est aliquot sacramentis, quæ materiam certam habent, & ex illo usu recepit materia dispositionem & aptitudinem ad perfectionem sacramenti: unde præclare ait Chrysostomus: Nunquam aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi contactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. Sic & in sacramento corporis sui panem antea benedixit, chrisma autem non ita cõsecrauit benedictione sua, quia eo usus nõ est. Quæres autem, quur non etiam chrismate sit usus domin⁹? ideo sanè externa uisibili unctione uti noluit Christus, ne per hoc minueretur interea unctio inuisibilis gratiæ & spiritussancti, quoniam unctus est ille oleo lætitiæ præ consortibus & cunctis participibus suis. idcirco nimirum chrisma, sicut & oleum infirmorum, antè benedicitur quàm ueniat in usum sacramenti. Audi igitur quid Augustinus dicat de Christo: Manifestius de eo scriptũ est in Actibus apostolorum, quoniam unxit eum deus spiritusancto, non utiq; oleo uisibili, sed dono gratiæ, quod uisibili significatur unguento, quo baptizatos ungit ecclesia. Mystica autem & inuisibili tantum unctione intelligendus est unctus, quoniam uerbum dei caro factum est, id est, quando natura humana sine ullis præcedentibus bonorum operũ meritis, dei uerbo est in utero uirginis copulata. Hæc etiã causa est, quur apostoli non leguntur in Actibus suis chrismatis usum habuisse in confirmando.

Chrysost.

Matt. 25. Christus non usus chrismate

Psal. 44.

li. 15. de trinita. dei ca. 26.

2. Ad hæc penes solum episcopum est cõsecrandi chrismatis autoritas, ita post antiquos patres decreuit etiam secundum cõcilium Carthaginense:

Ca. 3. 16. q. 6. si iubet episco. conficit chris.

Chrismatis confectio & puellarum consecratio à presbyteris nō fiat. tamē hoc tēperatur deinde in con. 3. cano. 36. ut presbyter inconsulto episcopo uirgines non consecret, chrisma uero nunquam conficiat. consecratio autem isthæc fieri debet in die cœnæ domini, idq; in sacrificio missæ, adeo ut extra illud non præsumat episcopus chrisma cōficere. ita enim habent uerba Honorij papæ ad episcopum Sipontinum: Mandamus, quatenus die cœnæ domini in ecclesia Sipontina duntaxat, in qua teneris chrisma conficere, missarum studeas solennia celebrare. atq; hoc ibidem habet Glossa. neque tamen putes illud ab Honorio demum esse institutum, sed ab apostolorum temporibus iam inde profectum, quia sic q̄que Dionysius scribit: Vbi præcessit pontificis circum omnem phani ambitum redolens thure profectio, psalmorumq; modulatio, & lectio diuinarum scripturarum: sumptum deinde unguentum pontifex sacris imponit altaribus, duodecim sacris alis tectum, resonātibus omnibus uoce sanctissima melos sacrum, quod diuinitus afflati prophetæ cecinerunt, (istud est canticum angelicum apud Esaiam, sanct9, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth,) completaq; super eo oratione solēni in sanctissimis (eorum quæ sacrantur) consummationibus, eo utitur ad omnem ferme sacerdotalis officij functionem. Ecce quomodo Dionysius uult post illud angelicum canticum, confecto iam in missa corporis CHRISTI sacramento, tunc quoque oratione solenni consecrandū esse chrisma. Remansit ea consuetudo in ecclesia usque in hunc diem ab apostolis. nam & adhuc episcopus in canone, ante hæc uerba, Per quem hæc om̄ia

C. te referēte de celeb. missę.

C. 4. de eccle. hierar.

Esaię. 6.

domine semper bona creas: consecrat oleum infirmorum, deinde procedit in missa, usq; post communionē sacramenti corporis & sanguinis Christi, tunc tandem incipit consecrare chrisma, & primum quidem balsamum, deinde hoc oleo mixtum, sicq; consecrato chrismate, demum benedicit oleum neophytorum. omnia autem hæc sanctis & deuotis orationib⁹ ab ecclesia ad hoc deputatis: ubi & chorus canticis utitur sonoris & plausibilibus, quibus hic recensendis ob breuitatē supersedeo. post chrismatis consecrationem episcopus ter coram inclinatus, sublimi uoce decantat: Aue sanctum chrisma. idem faciunt post eum presbyteri duodecim, qui episcopo in hac consecratione cōficienda assistunt: neq; id etiam sine causa, nam hic numer⁹ duodenarius plurimum in sacris literis commendatur. uide homilias de apostolis, tomo tertio. Post hæc cantari solet canticum illud solenne, ut nouetur sexus omnis unctione chrismatis, ut sanetur sauciata dignitatis gloria, ò redemptor lota mente sacro fonte aufugantur crimina, uincta fronte sacrosancta influunt chrismata, ò redemptor, &c.

In mis. cōficitur oleum triplex

5. Quur autem tria hæc, puta utrunq; oleum & chrisma sub eodem unius missæ officio consecrentur, præcipua causa ipsa est uoluntas spiritussancti, q regit ecclesiam & ei omnem inspirat ueritatem. Rationes tamen congruentiæ adsignant doctores & dicunt, sicut partim diximus suprà homilia decimasexta & decimaseptima, quòd Christiani in triplicibus membris corporis perungi solent: in capite, frōte & toto deniq; corpore: atq; hoc in tribus fit sacramentis, in baptismo, confirmatione & sacra unctione,

quæ etiam administrantur triplici hoc oleo, quod in die cœnæ domini consecratur. Et eius rei figura exhibita olim est in ueteri testamēto, quoniam Dauid quoq; ter unctus legitur, primum à Samuele, quum uiueret Saul, reiectus tamen iam tum à deo, in qua unctione neminem habebat Dauid sibi resistentem, quia Saul ignorabat, sed neq; quicquā regiminis habebat, sed omne imperium erat in manibus Saul: & ea unctio significat illam nostram quæ fit in baptismo. Altera unctio Dauidis super Iuda facta est, in q̄ grauiter ei aduersatus est Isboseth filius Saul, & tamen tunc habebat imperium in Iuda & erat potens: ubi designata est unctio nostra in confirmatione, in qua robur accipit homo ad resistendum omnibus tum aduersitatibus tum persequutoribus, sicut infra clarius aperietur. Tertia Dauidis unctio facta est in Hebron, super totum populum Israel, in qua figurata est unctio sacra Christianorū, quæ in toto corpore exhibetur imminente articulo mortis, quando & Dauid tunc in quiete & tranquillitate iam grandæuus regnabat. Neq; hic me fugit, quod nonnulli istas tres unctiones referunt ad tres olei qualitates: siquidem oliua symbolum est pacis, unde & columba ramum ex ea attulit in arcam Noę. Oleum ex oliua collectum, refouet ignem: membra etiam fatigata, oleo uncta confirmantur. Prima olei conditio seruit confirmationi & chrismati, secunda baptismo, in quo quisq; lumen fidei percipit, tertia extremæ unctioni in membris infernis. de omnibus illis plura dicentur circa sacramentum unctionis.

Trina unctio Daui.

1. Reg. 16.

2. Reg. 2.

2. Reg. 5.

4. Est ergo sacramenti huius materia chrisma consecratum, oleo & balsamo commistū, ad signan

Materia confirmationis.

dam conſcientiæ puritatem, & bonum odorem ſancti nominis in confeſſione fidei & crucis Chriſti coram mundo, ſicuti Paulus dicit, nos eſſe bonum odorem Chriſti. Dices Chriſtum hac materia non eſſe uſum, quando apoſtolis cōtulit ſpiritumſanctum in die pentecoſtes, ſed nec apoſtolos uſos eſſe, neq; aliud adhibuiſſe niſi manuum impoſitionem ſuper capita baptizatorum. Ad primum reſpondetur, quod quanuis non legimus Chriſtum hac materia chriſmatis eſſe uſum, tamen non ſequitur, factum id nō eſſe, quum multa fecerit Chriſtus quæ non ſunt in euangelio deſcripta: deinde etſi Chriſtus ipſe hac materia uſus non eſſet, poſſet cauſa ſubeſſe talis, quod in eo fuit plenitudo & poteſtatis & ſpiritus, ita ut facile potuerit conferre ſpiritumſanctum ſine externa & ſenſibili materia. Ad hæc certum quidem eſt, apoſtolos in die pentecoſtes accepiſſe à domino ſpiritumſanctum: an autem ibi ſuſceperint confirmationis ſacramentum, deinde oſtendemus. Inſuper, ut maxime dominus confirmauit apoſtolos in die pentecoſtes, urgens apparebit adhuc cauſa, quur non eſſet uſus chriſmate. ſicut enim ſacramentum baptiſmi cœpit in baptiſmo Chriſti, ita ſacramētum confirmationis in aduentu ſpiritusſancti ſuper apoſtolos in die pentecoſtes. Quumq; rerū principia oporteat eſſe manifeſta, ideo utrobique apparuit ſpiritusſanctus in admirando quodam & uiſibili ſigno. Idcirco neceſſarium non erat ibi eſſe materiam, in qua ſpiritusſanctus ſecretius operatur ſalutem ſeu ſanitatem, inquit Auguſtinus. Multo autem diuerſum eſt, ubi ſacramentum hoc communi lege & uſu conferendum eſt. Quid quod neque iſtud conſtanter

2. Cor. 2.
Actu. 2.
Actu. 8. 19.
Johan. 21.
Iohan. 16.
Actu. 2.
Apoſtoli uſi chriſ.
Auguſtin.

euinci potest, apostolos non esse usos hac materia: multa enim autore Damasceno, sine scripto nobis tradita sunt ab apostolis. Ad hæc scriptura biblica actorum apostolorum non est amplius seu longius continuata, nisi per triginta annos post Christi passionem, & ex apostolis quidam superstites fuerunt post excidium Hierosolymitanũ, maxime uero Iohannes: quapropter etiam si cõfirmassent homines sine chrismate, nõ tamen inde sequeretur id semper esse factum, quum fateantur Dionysius & Fabianus se hanc cõfirmationis materiam ab apostolis ueluti per manus suscepisse. Constans igitur doctorũ sententia est, apostolos usos non esse chrismate in confirmando, quandocunque spiritussanctus in uisibili signo apparuit, quod tunc suppleuit locum chrismatis, sicuti supra de Christo dictum est: quur nõ & ipse chrismatis materia sit inunctus, quũ tamẽ inde Christi siue Messiæ nomen habeat, nosq́ adeo etiam nũc in baptismo ungamur chrismate, ut inde à Christo Christiani uere dicamur. Li.4.c.13.

Ex his omnibus quæ commemorauimus, facile est uidere, quur simplicem & immixtã instituerit dominus materiã in sacramẽto baptismi, scilicet aquã. in confirmatione autem oleum balsamo commiscetur: baptismus uero confertur, q̃ simpliciter uita spiritus acquiratur, quapropter & unũ sufficit elementum: sed confirmatio datur ad adipiscendam plenitudinem spiritussancti, cuius multa & uaria sunt opera, quia diuisiones gratiarum sunt, unus autem spiritus. Nec quenquam hic perturbet dictum sapientis, Sicut balsamus immixtus odor meus: quoniam ille ibi loquitur de tota pulchra sapientia, quæ nõ mixta 1 Cor.12. Eccl. 24.

esse debet maculis errorum, sicut glossa interlinearis ostendit: hic autem permixtio uariam designat operationem spiritussancti, & bonæ uitæ odorem, unde quis pro uero Christiano cēseatur, qui bona conscientia sit exornatus, & ut sit sciens atque intelligens. Meminerit autem horum & subinde secum recogitet q̄libet Christianus cōfirmatus, ut studeat, omniq; studio curet, quatenus hoc sacramentum in eo significationem suā operetur, ipseq; interim sit bonę conscientię, & erga proximos suos bonum habeat odorem, etiam confitendo ueram fidem ore & opere, ut sic tandem particeps efficiatur æternę gloriæ. Amē.

HOMILIA XXIII. DE FORma confirmationis & effectu eiusdem.

Vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & unctiones conficiet sanitatis. Ecclesiastici trigesimooctauo.

ETsi primo literæ aspectu uerba hæc intelligantur de pharmacopola & medico, qui artis suę ope curare & sanare debent hoīes, nos tñ ex eo docendi modo, q̄ & Christus uti solitus est, qñ regnū cęlorū terrenis reb⁹ simile dicitur, ut ex ijs q̄ animus nouit, surgat ad incognita q̄ nō nouit, quaten⁹ exemplo uisibilium se ad inuisibilia rapiat: uerba illa q̄q; intelligenda proponemus de spirituali unctione & saluatione animarum, quam ecclesiæ tradidit dominus in sacramento confirmationis, cuius materiā diximus esse chrisma oleo & balsamo permixtum, tantumq; ab episcopo consecratum, sicut & in ueteri

Gregori⁹.

testamento erat unctio sacra: & quanuis autore Isidoro, erat tunc in regibus tantũ & sacerdotibus unctio mystica, qua Christus figurabat, unde & ipsum nomen à chrismate dicitur; sed postquam dominus noster uerus rex & sacerdos ęternus à deo, cælesti & mystico est delibutus unguento, non solum pontifices & reges, sed omnis ecclesia unctione chrismatis consecratur, pro eo quod membrũ est æterni regis & sacerdotis. Exod. 30 Isidorus.

Quum igitur Christus Messias sit uerus & unctus, imò unctio ipsa, cuius gratia omnes inungimur, unde & apostolus ait, unctionem accepistis ab eo, maneat in uobis, itaq; & in ecclesia unctionem instituit externam, sicut in ueteri testamẽto, ubi unctio ex q̃druplici materia erat cõposita, quam Origenes exponit referẽdo ad corpus & incarnationem Messię, cuius caro ex quatuor elemẽtis sit compacta. ea oĩa declarat ad longum, nos ultro supersedebimus. 1. Joh. 2

Quanuis ergo q̃tuor illa in unctione sacra erant, non plus tamen, imò multo minus significarunt, q̃ hæc pauca in chrismate: quoniã ex sententia doctorum, solum balsamus uniuersam designat humanitatem Christi, oleum autem diuinitatem eius, in qua unum quid est in essentia diuina cum spiritusancto, q etiã est unctio essentialiter, nosq; adeo docet & erudit de omnibus. Merito sic huius sacramenti materia est chrisma ex oleo & balsamo compositum. nos iam porro formam expediamus, qua episcopus sacramentum hoc confirmationis administrat. 1. Joh. 2

2. Forma huius sacramenti est, quod episcopus præmisso nomine eius quẽ confirmat, dicit N. Consigno te signo crucis, confirmo te chrismate salutis, Forma cõfirmationis

in nomine patris & filij & spiritussancti. Hæc generalis est huius sacramenti formula, quæ in quibusdã tamen diœcesibus uariatur, quãdo dicitur, consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate sanctificationis. sed non multum refert, quia unica & uniformis operatio siue effectus per utranque formam significatur. Quur aũt in hoc sacramento magis expressa fiat mentio crucis, quàm in reliquis sacramentis, in causa est, quod peculiariter hoc sacramentum ordinatum est ad confitendum intrepide & palam passionem & mortem Christi. Quapropter crucis mentio maior hic fit, quàm in baptismo uel alijs sacramẽtis. Porro si de collatione huius sacramenti agamus, quomodo debeat cum certis cæremonijs cõferri & administrari, sic res se habet, quod episcopus ueste pontificali & pluuiali stola indutus progreditur, insula quoque decoratus, primumque exhortatione facta, articulos aliquot prælegi sinit confirmationem cõcernentes, ferè in hunc modum:

1. Nullus confirmatus debet reconfirmari, c. dictum est de cons. dist. 5.

2. Nullus qui non sit confirmatus, potest esse patrinus in confirmatione, c. in baptismate de consec. dist. 4.

Modus cõfirmandi.

3. Nullus excommunicatus uel grauioribus facinoribus alligatus, ingerat se ad percipiendum hoc sacramẽtum, uel ad præsentandum confirmandum.

4. Adulti quoque debent prius cõfiteri, & postea confirmari, c. ut ieiuni de consecra. dist. 5.

5. Hoc sacramento cõtrahitur cõpaternitas & affinitas spiritualis, prout in baptismo, impediẽs matrimonium contrahendum & dirimens contractũ,

c. quanuis de cogna. spir. para ultimo lib. 6.

6. Nullus præsentet nisi unum aut duos, nõ plures, c. non plures eadem dist.

7. Confirmandi, de honestate non de necessitate debent esse ieiuni, similiter & confirmans, dicto c. ut ieiuni.

8. Confirmato debet ligari frons, & sic manere, quousq; desiccetur chrisma, & nõ oportet q̃ ligatura septem diebus portetur, sed decet ut septem diebus abstineat à lotione capitis. C. si quis uoluerit cõse. dist. 4.

9. Linea uitta munda, quum soluitur, igne comburatur.

10. Ligando uel soluendo ligaturam capitis siue abstergendo frontẽ, non contrahitur aliqua compaternitas.

11. Nullus confirmatus discedat, nisi benedictione accepta ab episcopo.

12. Infantes per patrinos ante pontificem chrismare uolentem, teneantur in brachijs dextris. Adulti uero seu maiores ponant pedem suum super dextrum pedem patrini sui.

13. Iuxta morem sanctæ Romanæ ecclesiæ, qui fuit compater in catechismo uel baptismo, non potest tenere eundem in hoc sacramento. ca. in catechismo, de cõse. dist. 5.

5. His omnibus perfectis, episcopus manus abluit, easq; ante pectus suum coniungit, aperto deinde capite orat super cõfirmandos, qui & flexis in terram genibus procumbunt, & ait: Spiritussanctus superueniat in uos, & uirtus altissimi custodiat uos à peccatis. Amen. Mox seipsum consignat signo crucis à fronte usq; ad pectus, dicens: Adiutorium nostrum in nomine domini, Qui fecit cælum & terram.

Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te ueniat. Dominus uobiscum: & cum spiritu tuo. Oremus: (hic faciem suam conuertit ad confirmandos.) Omnipotens sempiterne deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos ex aqua & spiritusancto, quibus dedisti eis remissionem omnium peccatorum, emitte in eos septiformem tuum spiritumsanctum paraclitum de cælis, Amen. Spiritum sapientię & intellectus, Amen. Spiritum consi'ij & fortitudinis, Amen. Spiritum scientiæ & pietatis, Amen. Adimple eos spiritu timoris tui, & consigna eos signo cru cis Christi in uitam propiciatus æternā, per dominum nostrum Iesum Christum. Mox sedente episcopo, oblatis ei cōfirmandis per patrinos, pollicem modice intingit episcopus in chrisma, factaq́ue sic cruce in fronte, dicit ut supra, Consigno te signo crucis, & confirmo &c. deinde leniter percussa maxilla dicit, pax tecum. Omnibus hoc modo confirmatis, episcop' pollicem detergit cum pane, & manus abluit, cantante interim choro: Confirma hoc deus q̄d operatus es in nobis, à templo sancto tuo quod est in Hierusalem. Gloria patri & filio & spirituisancto. sicut erat in principio & nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Tunc aperto capite surgit episcopus, & ad altare uersus, dicit: Ostende nobis domine misericordiam tuā. Et salutare tuū da nobis. Domine exaudi orationem meam, Et clamor meus ad te ueniat. Dominus uobiscum. Et cum spiritu tuo. Hinc confirmati omnes deuote flectunt genua, & episcopus incipit orare: Deus qui apostolis tuis sanctum dedisti spiritum, & per eos eorumq́ue successores cęteris fidelibus

tradendum esse uoluisti, respice propicius ad humilitatis nostræ famulatum, & præsta, ut eorum corda quorum frontes sacro chrismate deliniuimus, & signo sanctę crucis signauimus, idem spiritussanctus in eis superueniens, templum gloriæ suæ dignanter inhabitando perficiat, Qui cum patre & eodem spiritusancto uiuis & regnas in secula seculorū. Amen.

Inde subiungit episcopus: Ecce sic benedicetur omnis homo qui timet dominum, & uersus ad confirmatos, facto super eos signo crucis, dicit, benedicat uos dominus ex Sion, ut uideatis bona Hierusalem om̄ibus diebus uitæ uestræ, & habeatis uitam æternam, Amen.

Ad extremum exhortatur episcopus patrinos, ut erudiant filios in uera fide & religione Christiana, ut quæ bona sunt amplectantur, & mala fugiant, ut doceant eos orationem dominicam, angelicam salutationem, & symbolum apostolorum.

4. Cæterum constat iam de materia & forma huius sacramenti, reliquum est dicere & de fine quur tandem suscipiatur. Homo ergo iam inde ex peccato originali fomitem in se habet, cōcupiscentiam ad malum & incentiuum peccatorum, ardorem carnis irritantem & prouocantem ad malum. Ea fragilitas humani defectus in baptismo diminuitur quidem, sed non tollitur: proinde in nobis remanet infirmitas naturæ, ut iam non sufficiamus resistere tentationi & suggestioni hostili, imò ut & pusillanimes simus & uereamur confiteri crucifixum: perniciosum istum pudorem adimit confirmatio, in qua signamur signaculo crucis in frontibus nostris, ubi pudoris ueluti sedes & domicilium est, dum suscipimus

Finis confirmatiōis

hic symbolum militare summi ducis & principis nostri Christi, quem deinceps libere & citra uerecundiam confiteri debemus, iuxta illud Pauli: Mihi absit
Gal. 6.
gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi.

Hic ergo finis, hic ille effectus est huius sacramenti, quod hic accipim⁹ spiritum sanctum in robur aduersus omnes tentationes, quodq; in animis nostris
Luce. 24.
confirmamur uirtutibus, & maxime uirtute constātiæ in confessione fidei: sicut Christus iussit apostolos sedere Hierosolymis, expectantes dum induerētur uirtute ex alto: quemadmodum & in acceptione
Actu. 1.
spiritussancti factum esse legitur, quando testimonium dabant apostoli magna cum uirtute resurrectioni Iesu CHRISTI.

Atq; hæc etiam causa est, quur hoc sacramentum in unctione conferatur, ut sic corde credatur ad iustitiam, & ore fiat cōfessio ad salutem, ut ait Paulus.
Roma. 10.
& quanuis mulieribus permissum nō est docere aut
1. Tim. 4.
p̄dicare, attamen & ipsæ constanter perseuerare debent in fidei confessione, quapropter etiam confirmantur ut uiri. sic Cæcilia, Barbara, Catharina, Lucia, Agnes, fortissime confessæ sunt nomen Christi. Virtus ergo hæc est & efficacia huius sacramenti. in uniuersum autem hic quoq; gratia dei confertur, ut in aliis sacramentis. præterea etiam imprimitur hic paruulo character, signum spirituale militiæ Christianę, sicuti iam supra in baptismo ad longum probauimus.

Paruulus cōfirmat⁹ beatior.
Sequitur hinc primo, quod paruulus baptizatus, idemq; confirmatus, maiorem gratiam habet quàm baptizatus tantum, quia gratiam acquirit duorum sacramentorum. Deinde paruulus baptizatus &

confirmatus, si moriatur, beatior erit quàm ille qui baptizatus tantum est. Ad hæc accelerandum semper est, ut statim paruuli post baptismum etiam cōfirmentur. siquidem, ut ait Gerson, non opus est expectare dum intellectum & usum habeant rationis. Adhuc sequitur, inique facere episcopos, qui nec ipsi neque per suos suffraganeos dioeceses uisitāt ad confirmandos paruulos, quoniam eos priuant gradu beatitudinis, qui etiam minimus, tamen preciosior est omnibus totius mundi thesauris. Possem super hoc inducere testimonia Clementis, Melchiadis & quorundam conciliorum, sed uolens pertransco. Oremus dominum &c.

HOMILIA XXIIII. CONFIRMATIONEM ESSE SACRAMENTUM.

Confirma hoc deus quod operatus es in nobis, Psalmo LXVII.

PRæuidens in spiritu Dauid nascentis ecclesiæ principia adhuc rudia & duriora, atq; quo pacto operaturus esset ibi dominus Iesus in cordibus fidelium, qui tunc primi essent ad fidem peruenturi, & semen bonum seminaturus, quæ tamen oīa non erant suffectura, nisi quæ operaturus fuerat deus, eadem etiam ipse confirmaret. Apostoli enim, quanuis baptizati à Christo edocti & sacerdotes ordinati, attamen in passione Christi præ metu fugiebant adhuc imperfecti. In eorū itaq; persona Dauid exclamat ad dominum, rogans ut quæ operatus esset, etiam confirmaret: ea cōfirmatio facta est in die

Glos. ord.

Actu. 1. 2.

pentecostes, quando acceperunt uirtutē spiritussan-cti, qui superuenit in eos, ipsosq́ confortauit. Vnde etiā nunc ecclesia in ferijs pentecostes subinde usurpat hunc uersiculum pro offertorio & in matutinis. Apostoli aūt & reliqui fideles quanuis primum prę imbecillitate humana non audebant palam confiteri nomen & fidem Christi, tandem tamē in ea confessione mortui sunt, ut Petr⁹, Thomas, Philippus & alij: sed quum ea debilitas in omnibus Christi membris inualuerit, suamq́ cœperit exercere tyrānidem, etiam post baptismum, perfectissimus ille & omniū absolutissimus medicus Christus mederi uolēs huic malo, remedium proposuit & instituit confirmationis, ualidam utiq; & efficacem sanctificationem, contra metum & pusillanimitatem. Vt autem dominus in baptizatis & Christo uelut insitis, gratiam suā operari dignetur, & cōfirmationē aduersus insultus mūdi per hoc confirmationis sacramētum, ecclesia constanter orat, nosq́ adeo omnes perseueranter petere debemus & exclamare, Confirma hoc deus quod operatus es.

Aue Maria.

Audiuimus in superioribus confirmationis materiam, formam, finem & effectum. Nunc porro de institutione disserendum erit, quod ut facilius intelligatur, primum expediemus hoc, quod pro fundamento huius rei esse poterit. Quum etiam hoc sacramentum allatrent neochristiani & contēnant, probandum nobis est principio, confirmationem semper in ecclesia catholica obseruatam esse pro sacramento à fidelibus omnibus. Primum itaque omnium decuit Samaritanum & medicum nostrum, no-

Luce. 10. Melchiades.

bis post baptismum instituere sacramentum confirmationis. sicut enim in baptismo renascimur ad uitam animę, ita in sacramento confirmationis confirmamur ad pugnam. sicut enim, dicente Hugone, in baptismo accipitur remissio peccatorum, sic per manuum impositionem datur spiritussanctus: illic gratia cõfertur ad remissionem peccatorum, hic gratia datur ad confirmationem. Quid enim prodesset si à lapsu erigeris, & ad standum non confirmaris? Ad hæc quum dominus Iesus ipse sit Messias unctus, & nos ab eo Christiani dicamur, teste Hieronymo, decuit sanè ut ille nobis unctionem sacram institueret chrismatis, ut & nos inuncti, perfecti sic demum efficeremur Christiani. Et hoc est quod supra commemorauimus ex Dionysio, apostolos sacramentum illud appellasse teleten, hoc est, perfectionem & sanctificationem.

Hugo.

Abacuc. 3.

Dionysi⁹.

2. Idq; adeo ita esse, testimonium habemus ex biblica scriptura. sic enim ait Lucas: Quum audissent apostoli qui erant Hierosolymis, quòd recepisset Samaria uerbum dei, miserunt ad eos Petrum & Iohãnem. qui quum uenissent, orauerunt pro ipsis, ut acciperent spiritumsanctum. nondũ enim in quenquam illorum uenerat, sed baptizati tantum erant in nomine domini Iesu. Tunc imponebãt manus super illos, & accipiebant spiritumsanctum.

Actu8. 8.

Confirmatio sacra.

Prẹterea legimus ibidem, quòd quum Paulus prędicaret Ephesi, non sufficere baptismum Iohãnis, audientes illi, fecerunt se baptizari in nomine domini Iesu, & quum Paulus imponeret manus super eos, uenit spiritussanctus in illos, & cœperũt loqui uarijs linguis, & prophetabant. Ex utroq; hoc testimonio

Actu. 19.

liquet, confirmationem etiam temporibus apostolorum fuisse sacramentum, ipsosque apostolos tunc administrasse illud credentibus. Vbi considerãdum occurrit hoc primũ, quod Philippus unus ex diaconis septem iam ante per prædicationem suam conuerterat ad fidem Samaritanos, eosque baptizauerat, quo comperto, apostoli Petrum & Iohãnem ad eos miserunt, ut confirmarent illos, & spiritumsanctum illis conferrent. Hinc colligunt doctores, diaconis & presbyteris non licere, sed episcopis tãtum, ut hoc sacramentum administrent. atque in hoc sacramentum illud superat reliqua in dignitate ministri, sicut testatur Gregorius in registro, scribẽs ad episcopum Ianuarium. (de eo autẽ quod idem Gregorius scripsit in alia epistola, & renarrat Gratianus in c. peruenit 95. dist. remittatur ad scholas, existimo cũ Innocentium 3. in hoc magis sobrie loquutum, contra nouellum quendam in c. quanto de cõsuetudine 7.)

c. presbyt. de conse. dist. 4. Caietan.

Deinde contextus ille proprie probat hoc sacramentum confirmationis, quia exprimit signum externum, quando impositis manibus conferebatur gratia spiritussancti. quapropter certũ est, fuisse hoc sacramẽtum. Quur autem non meminerit Lucas chrismatis, iam supra rationem explicauimus.

Præterea inquit Lucas orasse apostolos, ut illi acciperent spiritumsanctum. Quem modum orandi adhuc constanter obseruat ecclesia in confirmatiõe, sicut supra docuimus. neque uero suspicandum est, unquàm fuisse in ecclesia sacramentum quod nunc non sit.

Impositio manuum.

3. Hoc tamen præmonendi adhuc estis, uariam fuisse manuum impositionem: imponebantur enim

manus in confirmando, quemadmodũ ex actis apo stolorum monstrauimus. imponebantur & in conferendis ordinibus, in consecrandis presbyteris & episcopis, quomodo dicit Paul': Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyteri. Insuper imponebant etiam manus in sacramento unctiõis, sicut ait Christus, Manus imponent super infirmos, & bene habebunt. Ad hæc remissio quoq; peccatorum & reconciliatio cum ecclesia, per manuum impositionem est designata, & de ea loquitur Augustinus quum dicit: Manus impositio non, sicut baptismus, repeti non potest. Quid enim est aliud, nisi oratio super hominem? loquitur ibi de ijs qui redeunt ad unitatem ecclesiæ, & ab erroribus & peccatis suis conuertuntur. Ne autem uerba hæc possint neochristiani detorquere ad peruersum intellectum contra sacramentum confirmationis, interpretabimur ea per ipsum Aug. li 5. c. 24. ibidem sic dicentem: Manus impositio si non adhiberetur ab hæresi uenienti, tanquam extra omnem culpam esse iudicaretur: ꝑpter charitatis autem copulatiõem, quod est maximum donum spiritussancti, sine quo non ualẽt ad salutem quæcunq; alia sancta in homine fuerint, manus hæreticis correctis imponitur.

Actu. 8.
1. Timo. 4.
Marc. 16.
lib. 3. de bap. cõtra Donatis. cap. 16.
August.

Quando ergo confirmarunt apostoli baptizatos in manuum impositione, & spiritussanctus in uisibili signo datus est. Quæres forsitan quid hoc fuerit, & quomodo spiritussanctus datus sit uisibiliter in primitiua ecclesia, & in qua specie? Profecto sunt qui dicant uisibilem radium siue fulgorem apparuisse super confirmatis. Alij putant spiritumsanctum

Uisibilis datio spiritussancti.
Tomo. 5.

datum esse in linguis igneis, sicut & apostolis. ita enim de Cornelio & cognatis suis ait Petrus: Quum cœpissem loqui, cecidit spiritussanctus super eos, sicut & in nos in initio. Constat autem testimonio Lucæ, quia in apostolos cecidit spiritussanctus in linguis igneis. Sunt adhuc qui adfirment signum illud uisibile aliud non fuisse, nisi quod uarijs linguis loquebantur: atque sic habet glossa quum textus dicit, Imponebant super eos manus, & accipiebant spiritumsanctum, ait glossa, quia incipiebāt loqui uarijs linguis. Eò faciunt & uerba Lucæ, quoniam quum Paulus imponeret manus super Ephesios, uenit super eos spiritussanctus, & prophetabant. Etsi itaque ignoremus in qua specie spiritussanctus apparuerit, nisi sub quadruplici illa, ut in die pentecostes declarauimus, credere tamen debemus hoc etiā esse factum, quandoquidem in biblicis literis illud aperte continetur.

Actu. 11. Actu. 2. Actu. 8. Actu. 19.

Confirmatio semper in ecclesia.

4. Probato iam isto, confirmationem esse sacramentum, proximum est ex testimonio sanctorum patrum ostendere, semper illud habitum fuisse pro sacramento. testatur hoc in primis b. Dionysius Pauli discipulus, quem iam sæpius induximus testem: is totum ex ordine morem explicat, quo quondam hoc sacramentum administrabatur in ecclesia c. 4. de eccle. hierar. atque omnia tandem explicat mystice, quid per singula ista sit accipiendum.

Dionysi⁹.

Cano. 48.

2. Subscribit & concilium Laodicen. quod sic habet: Oportet baptizatos post baptismum sanctissimum chrisma percipere, & cælestis regni participes fieri.

Anno. 122.

3. Accedit ijs etiam papa Vrbanus martyr, dicens: Omnes fideles per manus impositiōem episco-

porum, spiritumsanctum post baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inueniantur: quia quũ spiritussanctus infunditur, cor fidele ad constantiam & prudentiam dilatatur. ca. omnes de conf. distinct. 4.

4. Insuper legimus institutum esse in concilio Aurelianen. sicut Iuo in Panormia & Gratianus allegant, ut ieiuni ad confirmationem ueniant perfectę ætatis, ut moneantur confessionem facere prius, ut mundi donum spiritussancti ualeāt accipere: & quia nunquam erit Christianus, nisi fuerit episcopali confirmatione chrismatus. Verba Fabiani iam antea induximus, sed Melchiades præclarum dat huic sacramento testimonium. dicit enim inter cætera, quanuis hæc uerba Iuo tribuit Vrbano: In baptismo abluimur, post baptismum roboramur, & quanuis continuo transituris sufficiant regenerationis beneficia, uicturis tamen necessaria sunt confirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat, mox in pace baptismi uel seculi recipiendos, confirmatio armat & instruit ad agones huius mundi & prælia reseruandos. Cōcil. Aurelianen. ibi ca. ult. ieiu. Anno. 311. Ibi. ca. spi. sanct.

6. Affirmat idipsum Augustinus quoque, dicēs Paulum, quum ait, charitatem diffusam esse in cordibus nostris per spiritumsanctum, loqui de confirmatione. sic enim inquit in lib. contra Donatist. de baptis. spiritussanctus quia in sola ecclesia catholica per manus impositionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores nostri uoluerũt, quod Apostolus ait, quoniam charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritumsanctum qui datus est nobis. & paulo post dicit, neque enim tēporalibus & sensibilibus miraculis attestantibus per manusimpositionem modo datur spiritussanctus, sicut antea dabatur ad com Roma. 5. lib. 3. c. 16.

mendationem rudis fidei & ecclesiæ primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc expectat, ut ij quibus manus ad accipiẽdum spiritumsanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? sed inuisibiliter & latenter intelligitur in eorum cordibus charitas aspirari. Apertius adhuc in alio loco dicit Augustinus lib. 2. contra Petilianum cap. 104. Nam & ipse Christus à chrismate appellatur, id est, ab unctione: hunc Hebræi dicunt Messiam, quod uerbum Punicæ linguę consonum est, sicut alia Hebręa permulta & penè omnia. Infra quoque, In hoc ait, unguento sacramentum chrismatis uult interpretari, quod quidem in genere uisibilium signaculorum sacrosanctum

Augustin. est, sicut ipse baptismus. Ecce Augustinus hic uocat sacramentum, & comparat baptismo. atque ut ipse in præcedentibus declarat, nunc quoque non minus est quàm fuit temporibus apostolorum, nisi quod tunc in uisibili signo dabatur spiritussanctus. sæpe aliàs contra Petilianum meminit huius sacramenti, maximè quum ait: Discerne ergo uisibile sanctum sacramentum, quod esse & in bonis & in malis potest, ab inuisibili unctione charitatis, quę propria bonorum est.

7. Huic sacramento testimonium dat etiam beatus

Pagina 5. Hieronymus contra Luciferianos, dicẽs: Episcopus si imponit manũ, ijs imponit, qui in recta fide baptizati sunt. Et inde, Quod si hoc loco quæris, quare in ecclesia baptizatus, nisi per manus episcopi nõ accipiat spiritumsanctum, quem nos asserimus in uero baptismate tribui? Disce hanc obseruationem ex ea autoritate descendere, quod post ascensum domini spiritussanctus ad apostolos descendit. Plures suppeterent loci, sed uolens supersedeo.

8. Postremo Eusebius refert, Cornelium pontificem & martyrem scribere ad Fabianum episcopum Antiochenum, de hæretico Nouato, qui ex ambitione, eo quod non posset ordinari in episcopum, prolapsus sit in hæresim: addit quod in iuuentute spiritu immundo uexatus sit, & quum tempus aliquantum consumpsisset apud exorcistas, ægritudinem incurrerit grauem, ita ut desperaretur, & quod iacens in lecto, pro necessitate perfusus sit, nec reliqua in eo quę baptismum subsequi solent, solēniter adimpleta sint, nec signaculo chrismatis consummatus sit: unde nec spiritum sanctum unquam potuerit promereri. Non diuersum est, quod Lutherus, quum non permitteretur indulgentias prædicare, tam horrendam inuexit hæresim in perniciem aliquot millium animarum. deinde nō absimile est, quod de Luthero quoque proditur, ipseque adeo de se scribit familiariter cum dęmone conuersato, cum quo modium salis comederit. Sanctus autem ille pontifex hic honorifice meminit confirmationis, cuius non potuerit esse particeps Nouatus, qui tamen intrudere se uoluit in papatum contra Cornelium: ipse enim primi schismatis autor fuit in papatu, sicut prodit & testatur beatus Cyprianus. Eusebius lib. 6 ca. 35

9. Accedit iis testibus etiam Clemens, qui sic inquit: Baptizatur unusquisque in aquis perennibus nomine trinæ beatitudinis inuocato super se, perunctus primum oleo per orationem sanctificato, ut ita demum per hæc cōsecratus possit recipere locum cum sanctis. Ad extremum sentit idem & Beda, dicēs: Notandum quod Philippus qui Samariæ euangelizabat, unus de septem fuerit. si enim apostolus esset, ipse utique manum imponere potuisset, ut acciperent lib. 1. epist. Clemens. Super Actu. 8.

ſpiritum ſanctum: hoc enim ſolis pontificibus debetur, nam presbyteris chriſmate baptizatos ungere licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratum, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur epiſcopis, quum tradunt ſpiritum paraclitum baptizatis. Vno penè uerbo idem complexus eſt Hieronymus, quum ait: Catechumeni, hoc eſt, inſtructi, incipiũt per ſacerdotẽ, & chriſmant per epiſcopum.

Epilogus ſiué concluſio huius homiliæ.

EN itaque ex ſacris literis comprobauimus, ex concilijs quoque ſanctis & doctoribus eccleſiæ, quorum perinde ſacroſancta ſemper eſſe debet autoritas, confirmationem eſſe ſacramentum, & habere quidem ſignum externum ſenſibile, denotans unctionem internam ſpiritusſancti per dilectionem & gratiam ſuam ſanctam. Atque hoc unum cuique Chriſtiano ſufficere debet, & ut maxime ſcripturarum non ſuppeterent teſtimonia, pio tamẽ & uere Chriſtiano homini ſatis hoc eſſe debet, quod tãto hactenus tempore tam cõſtanter catholica illud obſeruauit eccleſia, quam utiq; audire debemus oẽs. eam autem quiſquis non audierit, ſit nobis ut ethnicus & publicanus, quoniam ipſa columna eſt & firmamentum ueritatis, ipſa ſponſa eſt Chriſti, quam tantopere ille dilexit, ut ſeipſum traderet pro ea, ut ipſam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed ut ſit ſancta & immaculata. Quid q; & corpus Chriſti eſt eccleſia, iuxta illud Pauli: Omia

Eccleſia audiatur. Mat. 18. 2. Tim. 3. Ephe. 5. Ephe. 3.

ſubiecit ſub pedibus eius,& ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius & plenitudo eius? Quilibet ergo Chriſtianus penes eccleſiam inquirere debet omnem ſine dubio ueritatem, neq; moueri uel in minimo à nouellis iſtis, heri tãdem aut pridie natis, peruerſis & hæreticis doctoribus: ſed quã dominus Ieſus miſſurum ſe promiſit ſpiritumſanctum, qui illam in om̃em induceret ueritatem, quoniam & ipſe ueritatis eſt magiſter & doctor, firmiter credant omnes Chriſtiani, & confirmationem eſſe ſacramentum, & ei ſicut alijs quoque ſacramentis congruum eſſe deferẽdum honorem, ut ſic gratiam in præſenti, & in futuro gloriam conſequantur æternam, Amen. Joh.16.

HOMILIA XXV. DE INſtitutione confirmationis, & ſimilibus hoc ſacramentum concernentibus.

Spiritu principali confirma me. Pſalmo L.

SPirituſſanctus, in Chriſto dilectiſſimi, uas ſuum prophetam regium Dauidem ſic illuminauit, ut operationem ſpirituſſancti agnoſceret, agnitam tribus uerſiculis profiteretur: qui quanuis uarijs modis à ſanctis patribus exponantur, nos tamen illam expoſitionem nunc tantum proſequemur, quæ de tribus proponitur ſacramentis. Verum enim id quidem eſt, quod ſpiritus rectus adcommodate refertur ad iuſtitiam huius uitæ: ſpiritus autem ſanctus ad homines pios iam morientes, ſed principalis ad

uitam æternam, ubi electi confirmantur in felicitate, ut amplius peccare non possint.

Tamen quantum ad materiam sacramentorum attinet, primus uersus ad baptismum referēdus est, quū dicit: Cor mundum crea in me deus, & spiritum rectum innoua in uisceribꝰ meis: quoniam in baptismo reijcimus ueterem Adam cum peccato originali, & renouamur in Christo, ut amplius in nouitate spiritus, & non in uetustate ambulemus, quomodo non raro nos Paulus admonet & iubet deponere ueterem hominē, sicq́ꝫ Paulꝰ baptizatos uocat nouam creaturam. & alibi dicit: Renouamini spiritu mētis uestræ, & induimini nouum hominem, qui secūdum deum creatus est in iustitia & sanctimonia ueritatis. Secundus uersiculus refertur ad sacramentum ordinis, quum orat Dauid, ne proijciatur à facie dei tanꝗ minister parū idoneus, sicuti Heli & Saul exciderunt suo quisqꝫ regimine, sed ut ne auferat deus ab eo spiritum suum sanctum, quoniam qui ecclesię seruiunt, eos sanctos esse conuenit, sicut & deus sanctus est. Tertius porro uersus cōfirmationem respicit, quum dicit propheta: Redde mihi lętitiam salutaris tui, & spiritu principali cōfirma me: quo uerbo & nos petimus, ut salutaris nostri, quod in baptismo suscepimus, amplius nunc lætitiam quoqꝫ concipiamus, & intrepide nomen Iesu atqꝫ uniuersam Christi fidem profiteamur: id autem fit, quando in sacramēto cōfirmationis cōfirmamur spiritu principali. principalem uero spiritum uocat Dauid, spiritum confirmationis, eo quod spiritussanctus in plenitudine uberiori confertur in hoc sacramento quàm in alijs. In huius regni signū spiritussanctus in primitiua eccle-

Roma. 7.
Ephe 4.
Coloss 3.
Gal. 6.

1. Reg. 15.
Leuit. 19.

ſta apparuit in ſigno uiſibili,& apoſtoli in die pente coſtes repleti ſunt ſpirituſancto. Sic quanuis in ijs tribus ſacramentis confertur ſpirituſſanctus, in quibus tantum character imprimitur in animam hominis, attamē Dauid profitetur ſpiritum principalem, hoc eſt, operationem ſpirituſſancti præcipuam in ſacramento confirmationis, iuxta illud, unde cœpimus ꝑfari: Spiritu principali confirma me. &c.

Aue Maria.

Quum in ſuperioribus homilijs multa dicta ſint de materia huius ſacramenti, de ſacro chriſmate, unde & nos Chriſtiani tanquam uncti dicimur à capite noſtro Chriſto, conſtat neochriſtianos iniuriā facere Chriſto, eccleſię & ſpirituiſancto, dū nō ſine cōtemptu chriſma neſcio quàm contumelioſe uocant aruini quippiam. Audiuimus inſup formā finemq́ȝ illius & operationem. ſuper hæc demōſtrauimus confirmationem eſſe ſacramentum. Vbi obijciet forſan aliquis, Omnia ſacramenta à Chriſto ſunt inſtituta, quando ergo confirmatio à domino inſtituta eſt? atqȝ hoc ipſum eſt quod in hac homilia explicabimus.

1. Principio ergo multis hic uijs ingrediūt doctores, quæ qa oēs ad inſtitutum hoc noſtrum facere uidentur, oēs etiam ꝑſcrutabimur, ijs tantum prætermiſſis, q affirmant hoc ſacramentū eſſe à cōcilijs inſtitutū, ſicut ſentit Alexāder de Hales cōciliū Meldēſe, & Iohānes Bacho Carmelita cōciliū Aurelianēſe, diuerſa tn̄ ſentētia inſtituiſſe. Miſſa facimus hæc oīa certis de cauſis, qm̄ ſacramenta ad uerum pertinent fundamētum eccleſiæ, ſicq́ȝ ſolus legiſlator poteſtatem habet ea inſtituere & immutare: nā etiāſi totus nūc mūdus cōueniret, ſacramentū tn̄ inſtituere non

posset, quapropter neque concilium: sacramentalis tamen & accidētarias cæremonias ordinare potest ecclesia, non autem sacramenta, quæ tantum summus ille ecclesiæ architectus Christus ipse instituere potest, quoniam petra est cui superstructam constat esse ecclesiam.

1. Cor. 3.

Institutio Confirmationis.

De conse. Dist. 5. Manus.

Prima super hoc sacramento sentētia est, quod cōfirmatio sit instituta ab apostolis, non quidem propria autoritate, sed Christo iubente, & spiritusancto inspirante, in hoc adducunt dictū Eusebij papæ: Manus impositionis sacramentum magna ueneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus, nec tempore apostolorum ab alijs, quàm ab ipsis apostolis le[illegible]tur aut scitur peractum esse Sententiæ huic permitto autoritatem suam: siquidem apostoli fuerunt columnæ ecclesiæ, & potestatem habuerunt scribendi & condendi scripturas biblicas. magis tamen credendum est, quum sacramenta pertineant ad fundamentum euangelicæ legis, ipsum legislatorem ea instituisse, ita ut ab eodem sint instituta, à quo & efficaciā suam omnem obtinent.

Iam uero uniuersa sacramentorum uirtus à deo tantum est, quoniam nemo extra deum potest nobilissimam illam creaturam, gratiam scilicet dei, conferre aut efficere, eo quòd illa sit per Iesum Christum.

Roma 7.

Hoc quidem constat, quod dominus apostolos suos hoc honore dignatus est, ut ipsos sacramentorum, quæ ipse instituerat, promulgatores faceret. sicq; Iacobus sacramentum pronunciauit siue promulgauit unctionis, sic Paulus ait ad Corinthios: Ego accepi à dño, q̄d & tradidi uobis, Magis igitur uerisimile est,

Iacob. 5.

1. Cor. 11.

apostolos promulgasse sacraměta quàm instituisse. Armac .li 9 de quęst Armenorum.

2. Alia quorundam sententia est, Christum instituisse sacramentũ in die pentecostes post suam ascẽsionem, quando apostolis contribuit spiritumsanctum in linguis igneis: tunc enim & cõfirmati sunt, & potentes effecti confiteri fidem. quanuis eñ apostoli antea essent baptizati, sicq́ gratiam haberẽt spiritussancti, attamen adhuc trepidi erant & aĩo multum deiecto, usqueadeo, ut Petrus ad uocem ancillulæ negaret Christum, ut inquit Augustinus: imò & omnes discipuli, euangelista testante, conclusi erant in domo, propter metum Iudęorum: ipseq́ adeo dominus, eorum nõ ignorabat pusillanimitatem, quapropter & ante ascensionem suam ait ad eos: Sedete in ciuitate quoadusque induamini uirtute ex alto: baptizabimini enim spiritusancto nõ post multos hos dies. Ad hunc ferè sensum inducit Bonauentura uerba euangelistæ, quod spiritussanctus datus nondum erat, quia Iesus necdum esset glorificatus. Bonau. in 4. Augustin. Matt 26. Luce. 24. Johan. 7.

Sententia hæc fundamentum habet, quod in fide nostra pro confesso habetur, spiritumsanctum tale robur addidisse apostolis in die pentecostes: sed an illud etiam confirmationis nomine ueniat appellandum, nonnulli adhuc in deliberatione ponunt hac de causa, quod deus uirtutem suam non alligauit sacramentis. potuit ergo confirmare apostolos absq́ materia & forma, sed illud non fuit sacramẽtum confirmationis, uerum uirtus & opus sacramẽti, hoc est, robur & confirmatio spiritussancti. Atq́ secundum hanc opinionem apostoli non essent sacramẽto cõfirmationis firmati, sed eorum confirmatio hanc sacramentalem multis modis superasset: sicut & hube-

Act.10.11. riorem & perfectiorem gratiam susceperunt. In huius rei testimonium induci potest exemplum Cornelij, qui unà cum amicis suis accepit spiritumsanctum, quum primum Petrus loqui cœperat, priusquam essent baptizati. Nemo autem sacramentaliter est confirmatus, nisi qui & sit baptizatus, eo q̄d baptismus

Ext. de presby. non bapti. reliquorum omnium sacramentorum ianua existat, ita ut si quis ordinat⁹ in presbyterum, comperiatur non esse antea baptizatus, ordo etiā ille totus frustra sit futurus. Sic constat de sancto Paulo, cui Ananias

Actu. 9. manus imposuit, ut uideret ipseq; impleretur spiritusancto. (illa tamen manus impositio plus pertinet ad catechumenos, uide glossam) sæpe igitur deū elargi

Augustin. ri uirtutem siue gratiam sacramenti sine sacramēto, præclare nos docet beatus Augustinus lib. 2. contra Parmenianū, capite decimoquinto. Posse hominem, non interposito homine, diuinitus aliq̄d accipere, exemplo suo ipse Iohannes testatur, & tot sancti, antequam dei filius homo fieret: & posteaquam resurrexit & ascendit in cælum, centum & uiginti homines, qui simul congregati erāt, quos, nullo homine in terra manū imponente, de cælo ueniens spiritussanctus impleuit. & cōstituto iam ordine ecclesiæ, centurio-

Act. 1. & 10. nem Cornelium ante ipsum baptismum, ante impositionem manus, cum eis qui secum erant eodem spiritusancto repletum Petrus ipse mirat⁹ est. Quid q̄d in multis historijs legere est de plerisq; sanctis, quos spiritussancti gratia præuenit, sicut beatus Ambrosi⁹ refert de sancta Emerentiana, quæ nondum baptizata, tantum habuit gratiæ ac si fuisset baptizata. q̄cunque alij Christiani fugerent à sepulchro beatę Agnetis, propter gentilium persequutionem, ipsa constan

ter remansit,& ab incredulis obruta lapidibus,dormiuit in domino. Quis hic dubitet eam in sanguine suo esse baptizatam,quę ob iustitiæ defensionem firmiter Christum confessa,mortem quoq; & constanter & patienter sustinuit? Est itaque illa præcipua sententia,apostolos confirmatos esse in die pentecostes,non quidem sacramento cõfirmationis,sed alio quodam modo lõge sanctiori,quàm sit huius sacramenti,sicuti nec Christus unctus est hoc sacramẽto, sed aliam ille habuit unctionem lõge sublimiorem, olei lætitiæ prę cunctis consortibus suis. Psalm. 44

3. Tertia porro opinio hęc est,quod Christus instituerit hoc sacramẽtum in die sancto paschæ,quoniam insufflans in discipulos,dixit ad eos: Accipite spiritumsanctum. sed hoc communiter nõ tenetur, siquidem quum insufflaret hic in apostolos,sacramẽtum instituit pœnitentiæ,sicut eo loco latius disseremus. Quarta igitur sententia est eorum,qui dicunt Christum neque post ascensionem suam instituisse hoc sacramentum,ut illi putant:neque post resurrectionem,sicut alij sentiunt: uerum hic in terris ante passionem suam & mortem, quando adhuc legem euangelicam conderet,suamq; ecclesiam ædificaret. in eam rem geminos adhibent sacrę scripturę locos, sic enim Marcus ait:Offerebant illi paruulos, ut tangeret illos.discipuli autem comminabantur offerentibus quos quum uideret Iesus,indigne tulit & ait illis:Sinite paruulos uenire ad me,& ne prohibueritis eos,talium est enim regnum dei. Et complexãs eos, imponens manus super illos,benedicebat eos. Johan. 20. Confirmationis institutio. Mar. 10.

Idem ferme refert Matthæus, quia offerebant ei paruulos, ut imponeret illis manus & oraret. Et

imposuit manus super eos, ubi glossa testatur, quod benedixit eos manu & ore. Utique hæc manuum impositio effectu non caruit, sed deus hic gratiam suam eis contulit: & quis neget apostolos pleraq; didicisse ex iis, quæ fecit Christus, ut hic merito didicerint usum et efficaciam huius sacramenti, quoniam sic ait illis: Sinite paruulos uenire ad me, & non prohibueritis eos, talium est enim regnum cęlorum. Ne-

Marc. 10. que nos hic moueat, quod non fiat ibi mentio chrismatis, nã ut maxime Christus eo fuerit usus, & euan-

Dionysi⁹. gelistæ non meminerint, sicuti factum esse Dionysius testatur; siquidem illa arcana sacramentorum mysteria patres celabant gentes, ne cum cõtemptu eluderentur.

Ad hæc etiamsi Christus hac ipsa chrismatis materia usus non fuerit, quid mirum? Dominus enim ille erat omnium creaturarum, poterat gratiam & uirtutem huius sacramenti conferre sine quacunque materia, sicuti supra cõmemorauimus. Pie itaq; credendum est, Christum redemptorem ipsum hoc sacramentum instituisse, uel iis locis quos ostendimus, uel alibi, etiãsi ab apostolis nulla eius rei facta sit mẽtio. Multa siquidem alia signa fecit Iesus, quæ non

Joh. 21. sunt scripta in libro hoc, inquit Iohannes.

4. Cæterum quæ sit huius sacramenti cum baptismo collatio, dicunt doctores, quod quanuis homo quispiam ante baptismum ex speciali gratia dei possit consequi uirtutẽ & effectum confirmationis, sicuti iã supra de Cornelio docuimus ex Luca, attñ baptismus quasi ingressus est & ianua omnium sacramentorum. quapropter nemo confirmationis capax est, nisi q sit baptizat⁹. Ut recte interim dixerit

Melchiades: Ita coniuncta sunt hęc duo sacramenta, ut ab inuicẽ nisi morte præueniente, nullatenus possint segregari, & unum sine altero rite perfici nõ potest. Certumq́ id adeo est secundum primitiuæ ecclesiæ usum, quando adulti tum Iudæi tum gentiles fidem recipiebant, & constitutis in hoc diebus cumulatim baptizabantur, quod tũc etiam confirmabantur ilico, sicuti & nunc accelerandum est cum paruulis iam baptizatis ut statim cõfirment, sicq́ plus gratiæ consequantur & beatiores efficiantur, quemadmodum supra disseruimus. Melchia.

Hinc enim sequitur, ut ait Iohannes Maioris, episcopos non carituros pœna, qui nec ipsi pontificalia exercent officia, nec consecrant presbyteros, nec confirmant interdum longo tempore exigui lucelli gratia, sed nec suffraganeos habent: quoniam paruuli interim sine confirmatione morientes, per eos magna priuantur parte felicitatis, cuius gradus unicus superat omnia huius mundi gaudia, ut supra dictum est. Maioris. In episcopos.

Quęrat aliquis, quum ex uerbis Christi euincatur baptismi necessitas, an perinde necessaria sit & confirmatio. is audiat & sciat, non sic absolute necessariam esse confirmationem ut est baptismus: siquidẽ sine baptismo paruuli communi lege saluari nõ possunt, baptizati autem iamiam receperunt gratiã spiritussancti, estq́ illis cælum apertũ: mortui ergo, saluantur etiã absq; confirmatione, ut Melchiades affirmat: minus tamen gloriæ habent, q̃ si sint etiam cõfirmati. Studeant ergo parẽtes sedulo curare, ut paruuli q̃ ocyssime confirmentur. Bernard. Ioh. 3. De conse. dist. 5. spir. sanct.

Sed quantũ spectat ad adultos, qui iam usum ha-

Adrianus

Confirmatio quomō necessaria.

bent rationis, paulo distinctius loquuntur doctores. (uide Adrianum papam de confirmatione.) Nam q iam adultus est, posset utiq; confirmationis sacramē tum non suscipere ex contemptu, quod nihil aut parū ei tribueret: illa sane blasphemia foret spiritussancti & Christi, qui ecclesiæ suæ largitus est hæc sacramenta. Sed si quis sacramentum non contemnat, at ita aliàs sit negligēs, ut per incuriam non ueniret ad sacramentum confirmationis, quum maxime haberet occasionem temporis & loci, ea negligentia sane species esset acediæ & pigritiæ in cultu diuino, in salute animæ suæ. quapropter merito pro peccato reputatur: est enim contemptus interpretatiuus.

C. ieiun.

Est autem & hæc sententia conueniens concilio Meldensi, in quo constitutum est, non esse cum perfectum & integrum Christianū, quisquis confirmationem non recipiat ab episcopo. Consimile Vrbani papæ dictum supra induximus, quare hic merito supersedebimus. Cæterum si quis confirmationem neq; ex contemptu intermittat, neq; per supinam negligentiā, sed ita ut homines simplices in desertis locis commorantes, quos non contingit unquam peruenire in locum aliquem, ubi confirmet episcopus: uerū in diem tantū uiuūt, eos nolim profecto iudicare quasi in hoc peccarent: qm̄ si multū longe quis absit ab episcopo, non tenetur utiq; propter confirmationem ipsum adire: si tamen id faciat, bene utiq; & sancte facit, suæq; animę saluti non male consulit.

Vnum casum excipiunt nonnulli doctores, quando persequutio fidei imminet, ita ut sint qui conentur homines abducere à fide, an tunc Christianus cui liceret consequi confirmationem, posset eam inter-

mittere? Nam & Christus ante ascensionem suā noluit apostolos se committere periculo & discrimini persequutionis, nisi antea acciperēt spiritum sanctū: iussit enim eos expectare dum induerētur uirtute ex alto. Quum itaq; apostoli non ausi sint ante confirmationem committere se persequutioni, quanto minus audebunt hoc alij homines? quanuis & hoc constat, q̄d multis sola gratia baptismi suffecit tolerandæ persequutioni, ut Romano Iosiæ & plerisq; alijs, imò & gratia fidei, sicut antea de sancta Emerentiana memorauimus. Luce. 24.

3. Adhuc conferri solet confirmatio baptismo in perfectione. quanuis enim necessarius est baptismus, dum cæli ianuas pandit, atq; adeo uelut aditus quidam est ad omnia sacramenta, confirmatio tamen baptismum in hoc superat, quod ab eminentiori ministro confertur. neq; enim uel homo quispiam prophanus, uel simplex sacerdos potest conferre confirmationem sicut de baptismo diximus, sed solus episcopus potest confirmare: unde & Samaritani non à Philippo diacono, sed à Petro & Iohanne sunt confirmati, sicut & Innocentius papa inquit: Quū cæteras unctiones simplex sacerdos ualeat cōferre, hanc non nisi summus sacerdos, hoc est, episcopus, debet conferre. Confirmatio superat baptismū. De sacramē. vnctio. Actu. 8.

Deinde & in hoc confirmatio excellit baptismū, quod in ea deus maiorem homini gratiam confert, ipsumq; impensius cōfortat in agone spirituali aduersus tentationes diaboli & mundi: quia militia est uita hominis super terram, recteq; Paulus Ephesios suos admonet, ut induant armaturam dei, & sic possint stare aduersus insidias diaboli. Johan 7. Ephesi. 6.

Mulieres confirmantur.

Sequitur inde, quur etiam mulieres debeant confirmari. quanuis enim non ingrediantur militiā corporalem, bellum tamen ſpiritale gerūt, nec raro nec infeliciter, ſicuti Barbara, Catharina, Dorothea & alię innumerę. quapropter Paulus ait, Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harū. Patet hinc, quare paruuli confirmentur ea ætate, nihil minus ualentes q̄ pugnare in hoc ſpiritali conflictu. armantur tantū aliquando pugnaturi, atq; maxime, ut ſic huberiorem gratiam conſequantur hic, & maiorem gloriam in futuro.

Adhortatio & parę neſ. ad confirmatos.

5. Ex iis omnibus poteſt q̃libet Chriſtianus confirmatus perpendere, & ſecū ipſe reputare, quomodo miles ſit Ieſu Chriſti, feratq; geſtamen & inſigne domini ſui ſignaculum crucis in fronte. Quiſq; igitur conſideret ſubinde, hoc Chriſtum ſibi inclamare, quod audiuit ex eo Conſtantinus imperator, cui monſtratum eſt ſignum crucis, & cum hoc dictum, In hoc ſigno uinces. Sic ſecum cogitet quilibet Chriſtianus, ſe crucis ſignaculo confirmatum. meminerit inde, ſe in hoc ſigno uictorem abiturum, in quo gratiam receperit & pugnandi & uiuendi. Quiſquis ergo in peccatis eſt conſtitutus, is nimirum proditor eſt Chriſti, qui ab eius inſigni deſciſcit ad hoſtes, ad diabolos, ad peccata. Crux itaque Chriſti clamat aduerſus peccatorem in cęlum, uſq; adeo, ut non poſſit aliquis clamor huic conferri, quod tu homo peccator militare hoc principis tui ſignaculum geſtas, ſed opera interim tua te hoſtem proclamant, & aduerſarium teſtantur, unde fictitius Chriſtianus, imò & proditor agnoſceris: quoniam in militia nemini

uexillum concreditur,nisi animoso & forti.in sacramento autem confirmationis tibi dominus Iesus uexillum suum commisit & tradidit,ut cum eo pugnares fortiter, neq; ulli cederes: at tu ad leuē hostis insultum cedis,imò decidis,& à principe tuo desciscis, & te hostium tuorum potestati & parti coniungis.

Sed quod adeo inermes efficimur sub hoc uexillo, rationem nobis reddit Guilielmus quidam episcopus Parrhisiensis,dicens: Attende quod fides & reuerentia huius sacramenti iam pro parte apud Christianos periisse uidetur:nihil enim amplius honoris & reuerentiæ ei relictum uidetur,nisi hoc solum,quod non ab aliis q̃ à summis sacerdotibus,id est,episcopis ministrari permittitur. Quàm uero nunc passim non erudiantur homines de huius sacramenti mysterio, q̃ citra oēm deuotionem nostro seculo suscipiatur,q̃ impudenter quisq; se primum ingerere conetur sine omni reuerentia, cum magno omniū tumultu,testes nobis sunt hi oculi nostri, ut nemo iam miretur,sacramentum hoc modicum aut nullum penitus habere in huiusmodi hominibus effectum, sicut & Paulus ait, nō impune euasisse istos, qui sacramentum altaris irreuerenter tractarunt & susceperunt. Prælati ergo & prædicatores erudire debēt populum de sanctimonia huius sacramēti,& quur susci piatur. ideo enim signum crucis in frōte eorum qui confirmandi ueniunt imprimitur, ut & omnē spem uictoriæ suæ aduersus diabolum habeant in Christo crucifixo: & ut in omnibus tentationibus suis meminerint illius,qui tantam sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem,ut quãdo ipse in carne passus est,nos quoq; in tali cogitatione cō-

Guilielm⁹ Parrhisi.

Confirmatio illudit.

1.Cor.11.

Heb.12.

1. petri. 4 fortemur. Passus enim est Christus, nobis relinquēs exemplum, ut & nos sequamur eius uestigia. Omnes itaque uos in Christo admonitos uolo, ut & pro uobis & liberis uestris subinde memineritis huius præclaræ confirmationis, gratiæ spiritussancti in hoc sacramēto, semperq́ꝫ deum deprecemini, ut uos in hac gratia conseruet, & sic uos hic hostes uestros superare possitis & peccatis resistere, atque post hāc uitam consequi illam æternam.

AMEN.

Finiunt homiliæ de confirmatione, & sequitur aliæ de glorioso uenerabili sacramento altaris sacratissimi corporis Christi.

De huius sacramenti institutione, & quæ in eo fiant miracula, quomodo se quisque ad dignam illius susceptionem præparare debeat: quātum fructuum inde proueniat ijs, qui hoc condigne suscipiunt, quid uicissim mali indigne sumentibus: omnia hæc ad lōgum inuenies lector homilia quarta primæ partis in die cœnæ dominicæ.

Quomodo etiam uerum Christi corpus essentialiter hic sit, & uere quidem in sacramento, contra Capharnaitas & Zuinglianos, itidem disseruimus prolixe duabus homilijs de festo corporis Christi. Quare si quis hæc legere cupiat, loca ista requirat. sed quia ultra ista adhuc alia nonnulla in hunc locum reseruauimus, ea nūc suo quoque ordine pertractabimus.

HOMILIA VIGESIMA-
sexta de ueteris testamēti figuris typicis, quæ sacramētum altaris significarūt.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus, escam dedit timentibus se. Psalm. CX.

Vdiuistis dilectissimi in dño Iesu, principio de sacramento baptismi, in q̃ spiritualiter regenerantur homines ex aq̃ & spūsancto in Christo, Adam s. illo cęlesti, sicuti quisq; antea natus fuerat secūdum carnē ex Adā terrestri & peccatore, ut sic in baptismo uitam suscipiant gratię. Deinceps audiuit charitas uestra, quomodo Christiani in sacramēto confirmationis gratiam recipiant spiritussancti, q̃ nimirum armātur ad publice & intrepide confitendam fidem Christi, & ne quis erubescat se crucis ꝓfiteri signiferum & crucifixi militem. Proximum nunc est tertiū q̃q; explicare sacramentū corporis Christi, q̃d ipse q̃q; dñs instituit nobis in cōsolationem, ad augmentū deuotiōis & gratiæ diuinæ, ad preciosissimū ecclesiæ thesaurū, in memoriā q̃q; passiōis suę & mortis, in pign' futuræ salutis. sicut eñ naturaliter loquēdo, homo ad hoc, ut sustētet in uita corporis, suo q̃dā indiget uictu & cibo, ita secundū spm̄ aïa q̃q; uel maxime opus habet ad sustētationē uitę spūalis q̃dā suo cibo, qui & est hic ipse sacratissimi corporis Christi,

Johan. iii
Johān. 6
Luc. 22

quo spiritualiter pascitur atq; fouetur anima, iuxta
Johan. 6. uerbum domini: Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. qui mãducat carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in illo.
Eucharistia. Recteq; adeo sacramentum hoc eucharistię nomine appellatur, quod eo frui debemus ad gratiarum actionem deo reddendam: deinde eucharistia dicitur & bona gratia, quoniam in participatione seu communione huius sacramenti, modo quodã huberiori cõfertur gratia q̃ in alijs, in quibus dominus Iesus operatur tantum per uirtutem suam, hic autẽ ipse essentialiter est fons omnis gratiæ. Crebra igitur huius sacramenti perceptio non tantum uenialia tollit peccata, & pœnam mortalium, quorum iam pœnitentiam egeris, uerumetiam excellenter auget gratiã dei, ita ut anima uelut absorpta uideat in Christo, ipsiq;
Monica. incorporata, sicut & beata Monica Augustini mater cum iubilo exultabat semper post huius sacramenti perceptionem. Quum enim deus iam inde ab origine mundi magna sit operatus miracula, ut in mundi
Gene. 1. & humani generis creatione, in præualida & omnipotenti prouidentia gubernandi omnia quæ condita sunt, in magnis illis & prodigijs quæ fecit in Aegypto, in deserto, in Iudæa, ob quæ nimirum dominus deus Iudæis signa quædã instituit memorabilia, hæc tamen mirabilia omnia multis modis excellit & superat, mysterium inquam redemptionis generis humani per passionem & mortẽ Christi, in cuius memoriam hoc ipsum instituit sacramentũ, dicens:
Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. idq; pręuidens propheta in spiritu, exclamauit: Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator do

minus, escam dedit timentibus se, &c.

Aue Maria.

Euangelium Iohannis sexto, uel Lucæ uigesimosecundo, uel ex epistola prima ad Corinthios undecimo.

Ex multis quæ sacramenti huius concernũt sublimitatem, non minimum illud est æstimandum, q̊d plures figuras typicas habuit, quàm ullum aliorum sacramentorum tum in lege naturæ, tum scripta illa Mosaica. neque profecto idipsum temere: primum enim factum est, ad dignitatem huius sacramenti præ cæteris designandam ampliorem: nam quum figuræ sunt plures, quarum quælibet suas q̃sdam habet conditiones & proprietates, quis dubitet sacramentum perfectius posse multis eiusmodi typis, q̃ unico, demonstrari? Altera porro causa est, quod in sacramento plura occurrunt creditu difficiliora, q̃ in alio quoquam, sicuti alibi probauim⁹. Vt ergo corda hominũ præparentur magis ad eiusmodi præclara mysteria huius sacramenti fortius credenda, deus solita clementia tot figuras proposuit præuias, ut nos erudiremur, & addisceremus magis tanta hæc & præclara in illo sacramẽto comprehensa. Tertia ratio hæc esse potest, quod non latuit deũ, quantum insultuum sustinere oporteret hoc sacramentum, tum ab induratis Iudæis, tum ab impijs hęreticis, quomodo futurum esset, ut illud partim impugnarent. Vt igitur pij homines ab eis minus seducerentur, sed potius per huiusmodi figuras docerẽtur resistere illis, ipsorum falsas doctrinas refellere, ideo tot tamq; uarias iam olim figuras ꝓposuit hui⁹

Plures figurę hui⁹ sacramẽti.

1. Cor. 10.

Tomo. 2.

ſacramenti, quæ & ſolarentur nos in fide, & ueritatē edocerent. Quanuis autem plurimæ ſint illæ, nos tamen potiores tantum proſequemur, quoniam rem hanc pleriq; doctores tractarunt prolixius, atq; pro

1. Cor. 10. fundamento unico omnes habent illud Pauli, Om̃es eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt. omnia enim in figura cõtingebant illis.

2. Prima igitur figura in lege naturæ fuit oblatio ſiue ſacrificium Melchiſedech. hũc refert Moyſes fu-

Gene. 14. Oblatio Melchiſedech. iſſe regē Salem, & occurriſſe patriarchæ Abraę poſtquam percuſſiſſet quatuor illos reges. ibi Melchiſedech panem & uinum obtulit (ſicuti deinde in homilia de ſacrificio miſſæ explicabitur) ad gloriam & gratiarum actionem dei, quod ſanè fidem addit ſuo ſacerdotio. neq; enim offerre cuiuis licet, ſed ſacerdo

Hebr. 5. tibus tantum, iuxta illud: Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus cõſtituitur, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.

Hoc autem ſacrificium Melchiſedech, figurã geſſit huius uenerabilis ſacramẽti corporis Chriſti, qui etiamnum hodie ſub ſpeciebus panis & uini in ſacrificio miſſæ offertur: ſic nimirum & deus pater ad fi-

Pſal. 109. lium ait: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Itaque ſacrificium Melchiſedech in pane & uino noſtrum figurauit ſacramentum, atque hęc figura ueritati non multum abſimilis eſt, eo quod utrunque ſacrificium fiat in pane & uino. Idẽ ſibi uult & nomen, quia Melchi regem ſonat, & Zedec iuſtitiam. quis autem rex iuſtitię magnus eſt, rex pacis, niſi Chriſtus? recte igitur Melchiſedech Chriſtum ſignificat, & quemlibet ſacerdotem qui offert Abrahæ, hoc eſt, cuiuis fideli panem & uinum, cor-

pus & sanguinem Christi sub speciebus panis & uini: atque in hoc facile est uidere, quanto nobilius & præstantius sit sacrificium ecclesiæ quàm Melchisedech. Fuerunt autem & ex patribus nonnulli, qui huiusmodi panem prædixerũt, ita enim Sapiens ait: Vade, & cum gaudio uescere pane tuo. de quo & Salomon dicit, loquens de muliere sancta: Facta est q̃si nauis institoris, de longe portans panem suum. Fecit hoc ipsum cæli regina Maria, quæ nobis panem uiuum Christum dominum in hunc mundum protulit, quoniam super hoc conqueruntur omnes patres ueteris legis, dicentes: Vę nobis quia panem desiderabilem nõ comedimus. & rursus: In domo mea non est panis, donec panẽ illum nobis protulit Maria in Bethlehem, quod domũ panis sonat. tunc tandẽ uerus Melchisedech Christus dicere potuit, panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Eccl 4. Prou. 31. Dani. 10. Esa. 3. Johan. 6.

3. Altera huius sacramẽti figura, fuit agnus paschalis, quem deus præcepit Iudæis per Moysen immolandum & manducandum, fuitq́ adeo ille typus Christi, qui uerus est agnus dei, tollens etiam peccata mundi. Id ita esse quòd agnus ille significarit Christum, quomodo in cruce oblatus est, & adhuc quotidie offertur in sacrificio missæ, præclare testatur Paulus, dicens: Pascha nostrum immolatus est Christus. Quia ergo dominus uenit perficere legem, postquã in ultima cœna comederet agnum paschalem ex p̃scripto legis, statim inde hoc ipsum instituit sacramentũ, quasi uolens p hoc innuere, desiisse iam agnũ typicũ. siquidem figura desinat oportet, superueniẽte ueritate quam significarat, Vnde recte Paulus do- Agnus paschalis. Exod. 12. Johan. 6. 1 Cor. 5. Matt. 5. 1. Cor. 5.

cet,uerum huius agni esum fieri oportere, non in fermento ueteri neq; in fermento malitiæ & nequitiæ, hoc est,in obstinatia Iudaica, uel hæretica perfidia, sed in azymis synceritatis & ueritatis, in fide s.uera & catholica. Quod Lutherus,Bucerus, Blarerus, & nescio quæ hæreticorum portenta hoc sacramento utuntur,tantum in fermento fit, non synceritate aut ueritate. Pulchre de hac figura inquit Leo papa: Vt umbræ cederent corpori, & cessarent imagines sub præsentia ueritatis, antiqua obseruantia nouo tollitur sacramẽto,hostia in hostiam transit, sanguinem sanguis excludit: & legalis festiuitas dum mutatur, impletur. Tertius typus sacramenti huius iam olim extitit manna,quo deus Iudæos in deserto pauit annis penè 40. ita enim habet textus,quod quũ comedissent de fructibus terræ,cessauit mãna,nec amplius fuit esca populo Israel. Multa passim extant in sacris literis testimonia de manna, sed non operæprecium est narrare singula, quo genere mensuræ collectum sit,quem habuerit saporem,quomodo computruerit &c. Vnicum ex multis testem audiamus Dauidẽ, sic resonãtem: Mandauit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit, Pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis, panem angelorum manducauit homo, cibaria misit eis in abundantia. Fuisse autẽ hanc figuram Christus ipse explicat, quãdo hoc promisit sacramentum,nam & tunc huius meminit figuræ & ueritatis, dicens: Amen amen dico uobis, non Moyses dedit uobis panem de cælo, sed pater meus dat uobis panem de cælo uerum. hic enim est panis uerus qui de cælo descendit, & dat uitam mundo. Ecce iã hic habemus figurã mãnæ Moysi & ueritatẽ,pa

Sermo.7. paschę.

Manna.

Exodi.16. Iosu.5.

Psal.77.

Johan.6.

Johan. 6.

nem s. uerum qui de cælo descẽdit, Iesum Christum. Ecce discrimen interutrunque. Omnes enim qui manducauerunt manna in deserto, mortui sunt, plerique in corpore & anima, in peccatis suis, eo quod nõ crediderint deo in mirabilibus suis. (uide ibidem Cyrillum, & extende) sed restiterunt deo inobedientes & murmurauerunt, sicut Dauid cecinit: Adhuc escę erãt in ore ipsorũ, & ira dei ascendit super eos, & occidit pingues eorum, & electos Israel impediuit. Quisquis autẽ panem hunc cælestẽ sumit digne, uiuet in æternum. facile est qualitates mannæ comparare cũ hoc uenerabili sacramento, uel eo maxime, quod nullus plus habebat quàm gomor, certam suam mensuram instar modij, etiã si multo plus collegerat: ita in hoc sacramẽto nihil refert maiusculam ne an paruam hostiam accipias, in utraque enim idem est Christus, nec plus nec minus eo toto, sicut pulchre monstrat historia quæ contigit in Sefeld iuxta Enipontũ, de nobili illo in Schlosberg, qui maiorem hostiam sibi dari petebat quàm plebi, qualem sacerdos conficit in officio missæ. 4. Volẽs reliquas figuras obmitto, possem enim inducere panem subcineritium, quem angelus domini attulit Heliæ, is quum mãducasset eũ, ambulauit in fortitudine cibi illius usque ad montem dei Oreb: sic quisquis pane uescitur huius sacramenti, is etiam dies quadraginta, hoc est, tempus pœnitẽtiæ, Augustino teste, perambulabit usque ad montem Oreb, hoc est, felicitatis æternæ, quæ electis omnibus iã olim præparata est ante mundi cõstitutionẽ. Sunt qui ex nouo etiam testamento ostendãt huius sacramenti typicam quandam figuram, ut sic ex triplici lege habeat testimonium figurale: proferunt au

Psalm. 77.
1. Corin. 10
Exodi 16.
3. Regũ. 19
Augustin.
Ephes. 1.

tem in medium sanguinem, qui fluxit è latere Christi, quum aperuisset illud centurio: & quãuis illa sanguinis effusio reputari magis posset ꝑ causa & merito uirtutis & efficaciæ huius sacramenti (sicut ab initio diximus) quoniam omnia sacramenta uirtutem suam habent ex ipsa Christi passione: si autem circũstantias ponderemus, q̃d sanguis & aqua fluxerint è latere Christi iam demortui, inueniemus utiq; fuisse hic duorum sacramentorum figuras, baptismi quidem & huius ipsius corporis Christi, qui in hoc uenerat, ut nos redimeret à diabolo & peccatis, per sanguinem redemptionis, & aquam regenerationis: sicuti filios quoq; Israel per sanguinem agni paschalis eripuit à uastatore, & per aquam rubri maris liberauit à persequutoribus Aegyptijs. Possent in hanc rẽ plures aliæ citari figuræ, quibus ultro supersedeo, sed ut ex adductis constat figuris, quod & ipsæ plurimum fuerint miraculosæ, & hoc sacramentũ adumbrantis figuræ ueritas sit: quis non uideat, multo magis esse admirandũ, quod in spiritu præuidit Dauid, dominum deum fecisse in hoc memoriam suorũ mirabilium? Atqui ea alia non est, nisi hoc ipsum uenerabile sacramentum, longe preciosissimus ille thesaurus, quem nobis dominus reliquit in terra. Omnib' itaque uiribus enitamur charissimi, ut gratiæ suæ & meriti participes efficiamur: sicq; tandẽ post huius uitæ decursum, æternę cõsequamur gaudia uitę. Amẽ.

Sanguis & aqua.

Exod. 12.

Psal. 110.

HOMILIA XXVII. QVOMOdo sacramentum hoc in missæ sacrificio offeratur.

In omni loco sacrificatur & offertur nomi-

ni meo oblatio munda, quia magnum nomen meum in gentibus. Mala. I.

OMnia creauit deus dilectissimi, bonitatis suæ gratia, ita ut ipse sit principium, ut ait Augustinus. sicq; omnes creaturas bonitatis suæ fecit participes, pro sua quamlibet capacitate. Atque hoc sane fundamentum est, quur omnes creaturæ deum laudent ac benedicant, quoniam ipse creator illorum est, ipsasq; omnes in suam ordinauit bonitatem tanquam summum bonum. Quum autem homo creat⁹ sit tam insigni nobilitate, ut creatura esset rationalis, decebat ut deũ sublimiori ueneraretur genere cultus, puta latriæ, qui cultus est summo tãtum bono supremoq; mundi gubernatori tribuẽdus. Atque hic ille ritus fuit sacrificiorum in erigendis altaribus, in adorando & omnibus ijsquæ inde tanquã ex fonte promanarunt, sicut pulchre docet Augustinus. Videns hoc inimicus & hostis pietatis diabolus, sicut antea proposuerat thronum suum collocare in cælo ad aquilonem, ut esset similis altissimo, ita & in terris sedem sibi constituere cœpit in templis & sup altaria, ut se deo assimilaret, imo & pro deo adorari permitteret. atque sic mundus uniuersus idololatria replet⁹ est, sicut alias exposuimus. Vt autem sibi dominus deus semen seruaret bonorum, ex omnibus totius mundi hominibus unicam sibi delegit gentẽ Iudæorum, iuxta illud quod ad Moysen dixit: Si audieritis uocem meam, & custodieritis pactum meũ, eritis mihi in peculium de cunctis populis. Sed & ad Israelem ait Moyses: Te elegit dominus deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis

De doctri na Christ.

Psal. 147.

August.

Idolola-tra.

Esaie. 14.

Tomo. I.

Exod. 19.

Deut. 7.

Deute 33. qui sunt super terram: & iamiam moriturus dixit, Beat' es tu Israel, quis similis tui popule, qui saluatis in domino. Atqui ut hunc etiam populum Iudæorum constantius in cultu retineret diuino, tot & tam uaria eis præcepit sacrificia, holocausta, hostias pacificas, oblationem pro peccatis, similam quoque & agnũ paschalem, sicut illa ad longum describũtur in Exodo & Leuitico. Omnia autem illa sacrificia legis

Le. 3. 4. 5. oportebat cessare, sicut & impia ista gentilium sacrificia, sicut de oblationibus Iudæorũ in multis locis testantur Esaias, Amos, Iohel & Dauid in psalmis. Successit nunc illis tot tamen diuersis sacrificiis in noua lege unicum hoc, & quidem gloriosissimũ sacramẽtum corporis & sanguinis Christi. Quod in spiritu præuidens Malachias, dixit: In omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum nomen meum in gentibus &c.

Aue Maria.

Huius equidem sacramenti usum putarim longe præclarissimũ esse in officio missæ, ibi enim consecratur, ibi offertur, ibi a sacerdote etiam sumitur. Atqui in ea re non est aliquid controuersiarum annis iam inde mille quadringentis, unde aliqd erroris fuisset exortum, donec nunc tandem his periculosissimis temporibus à Christo & apostolis prædictis, nescio qui,

1. Tim. 4. heri aut nudiustertius nati neochristiani, sanctum il-
2. Tim. 3 lud atq; adeo unicum ecclesiæ sacrificium impugna-
1. Pet. 3. re tentarint, aduersus uniuersale catholicæ ecclesiæ usum, aduersus manifestissima utriusq; testamẽti scripta, aduersus constantissima sanctorum patrum ab ecclesia receptorũ testimonia, aduersus sancta & à sancto spiritu administrata cõcilia. Vt ergo uos quoq;

in hac fidei parte confirmemini, nec aliquam etiam leuissimam erroris suspicionem hic apud uos habeatis, ecce nunc diuina fauente clementia, ipsis sacrarũ literarum testimonijs docebimus, in officio missę sacrosanctum illud corporis CHRISTI sacramentum pro uiuis & defunctis offerri.

1. Prius tamen quàm ad locos pro defendendo missæ sacrificio perueniamus, inducenda quædã uidentur ad hanc rem nõ parum profutura. Principio Matt. 26. itaque si diligentius cõtemplemur cœnam domini- Luc. 22. cam, & quid ante ac post eam factum sit, uidebimus Christum sese tripliciter obtulisse: primum typice in agno paschali ex ritu legis, erat enim ille typus suæ oblationis tam in cœna quàm in cruce consummatæ, atque sic typice Christus oblatus est in omnibus Christus triplici ter oblat. ueteris testamenti sacrificijs. Manducauit autem & Christus utique agnum paschalem cum discipulis su- Exod. 12. is, atque ex more Iudaico antea obtulit, sicut per Moysen fuerat præceptum, & hoc modo finem imposuit sacrificio simul & sacerdotio, ut quemadmodum agnus ille paschalis primum fuerat in lege Mosaica sacrificium, ita esset & postremum.

Deinde obtulit se dominus per modũ sacramenti, quando hoc uenerabile instituit sacramentum, q̃d ille utique in sua benedictione obtulit, ut sicut uetus sacrificium pariter & sacerdotium in hac ultima cœna finem acceperunt, ita eodem ille rursus tempore sacrificium nouum, nouumq; institueret sacerdotiũ, dicens: Hoc facite in meam commemorationem. Luc. 22. Eodem respexit & Paulꝰ quum ait, Aufert primum, ut sequens statuat. Quod si sacerdotium instituit no- Heb. 10. uum, nouum quoq; oportet sacrificium ordinari,

quoniam tria hæc paribus passibus ingrediuntur ue luti se mutuo comitantia, lex, sacrificium & sacerdotium: sicut de lege dicit Apostolus, Translato sacerdotio, oportuit & translationem legis fieri. (Heb. 7.)

Tertio, ut uictima se obtulit dominus Iesus in ara crucis ad redemptionem uniuersi mundi, iuxta prophetiam Isaiæ: Oblatus est, quoniã ipse uoluit. & inter multa quæ ad Hebræos scripta reliquit apostol Paulus, sic dicit: Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesq; ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore ualido & lachrymis offerẽs, exauditus est pro sua reuerẽtia. & inde, hoc fecit semel seipsum offerendo. Rursus quoque, quanto magis sanguis Christi qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum deo? (Isa. 53. Heb. 5. Heb. 7. Heb. 8.)

Omnia hæc eo magis sunt ponderanda, quod si quis illa penitus capit, facile uidet quam uera sit ecclesiæ sententia, quam sanctus usus circa missæ sacrificium. Vt autem ueritas hæc omnibus magis ac magis innotescat, adhuc diligentius scripturarum testimonia euoluem'. ita enim Lucas ait: Appropinquabat dies festus azymorum qui dicitur pascha. & infra, Venit autem dies azymorum in qua necesse erat occidi pascha. hæc ne Iudaicum tantum sapere sensum uideantur, sed quod & ad Christum pertineant, facile colligimus ex Matthæo & Iohanne. apud illum enim sic ait Iesus discipulis suis: Scitis quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur ut crucifigatur. hic autem in hæc uerba prorumpit, Ante diem festum paschæ sciens Iesus quia uenit hora eius, ut transiret ex hoc mundo ad patrem. Paulus quoq; testatur pascha nostru[m] [i]mmolatũ esse Christum. (Luce. 22. Matt. 26. Johan. 13.)

Norunt autem qui in scholis uersantur homines eruditi, pesah siue pascha proprie in natiuo idiomate dici transitum, inde sumpta origine, quãdo angelus domini primogenita occideret Aegypti, conspicatus postes ædium esse sanguine cõspersos, trãsibat inde. Et nos si penitus introspiciam⁹ uerba euãgelistæ, uidebimus aperte Christum uerum illum esse & euangelicum agnum paschalem, qui diebus azymorum debebat occidi. filius enim, inquit, hominis crucifigetur. Volens nimirum sic finem imponere figuris, & mysterium illud sanctum tanquã uerus Messias instituere, unde Paulus ait, legem umbram tantum habuisse futurorum bonorum. Vt iam non deceat ambigere quenquam, nos nunc uerum habere agnum paschalem in hoc sacramento Christum dominum: illudq; nõ minus nũc oportet offerre, quàm olim offerebatur in ueteri testamento, aliàs ecclesia pauperior esset quàm synagoga: siquidem & agnus paschalis primum offerebatur, deinde manducabatur, sicut & in alijs fiebat sacrificijs, quod ex Leuitico & alijs libris satis cõstat. Eò facit quod sacerdos hoc ipsum intendens, proponit in missa per uerba Iohannis, quum dicit ante communionem, Agnus dei qui tollis peccata mũdi, miserere nobis. His latius confirmandis multa possent adhiberi, sed sufficiãt illa. oblatum enim fuisse etiam olim agnum paschalem, manifeste testatur scriptura, dicens: Victima trãsitus domini est. & alio loco sic habet, Immolabis phase domino deo tuo.

1. Cor. 5. Exo. 12. Christus in cœna. Leuit. 6. 1. Reg. 2. Iohan. 1. Exo. 12. Deut. 16.

3. Quum igitur euangelium de huius sacramenti institutione, ꝓprie in suo saluberrimo sensu expenditur, apparebit omnino dominũ, quũ dixit ad apo-

ſtolos, hoc facite in meam commemorationem, uoluiſſe, ut in eccleſia ſua ſancta permaneret iugis & perpetua ſui ſacrificij memoria uſq; ad conſummationem ſeculi: & quia ſcripturæ ſacræ intellectus ex præcedentibus debet & ſequentibus uerbis erui, hic quoq; ex omnibus circunſtantijs colligimus idipſum uoluiſſe Chriſtum ijs uerbis, quaſi dixiſſet: Multa hactenus habuiſtis in ueteri teſtamento ſacrificia, ex ijs etiam præcipuum & ſolēne illud agni paſchalis: at ego q inſtitutor ſum & dator nouæ legis, ecce quia nunc uetera tranſierunt omnia, cunctaq; iam innouata, hic nouum quoq; ſacrificium uobis inſtituo, quod uetera omnia adimplet. hoc ergo iam facite in mea commemorationem, ad rememorationem meæ paſſionis, & conſummandæ per paſſionem oblationis, quæ iamiam inſtat. Nouum itaq; illud ſacrificiū facite & uos noui ſacerdotes in mortis meæ memoriā. Hinc iam liquet, quàm non careat errore, quid turpiter ſomniāt neochriſtiani & temerario affirmāt, miſſam non tantum eſſe memoriam Chriſti ſuæq; paſſionis & mortis, ſed & ultimæ cœnæ, unde & miſſam cœnam nominant, quum tamen hoc & rationi aduerſetur, & uniuerſę ſcripturæ. Quod enim hoc magnum eſſet myſterium, cogitare Chriſtum cum diſcipulis ſuis cœnaſſe, atq; ibi agni carnes mādùcaſſe, uinumq; bibiſſe? Quæ foret iſthæc mentis in deum eleuatio? Aliter nos docuit Paulus, inquiens: Quotieſcunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem domini adnunciabitis donec ueniat.

Auguſtin. de doct. chriſ. — *Miſſa non cœna.* — *Ridendi Lutherani.* — *1. Cor. 11.*

Myſteriū porro hoc diuinitus didicit Paulus, unde nemo inficias ire poterit aut uel minimum reſiſtere tam manifeſto ſcripturæ teſtimonio: ſiquidē miſ-

sa, repetita illa commemoratio est, non utiq; cœnæ dominicæ, sed passionis Christi & mortis, in qua ille se pro peccatis obtulit totius mundi. Vt iam irrefragabile sit, missam, passionis Christi subinde ingeminatā esse memoriā, sicut idipsum uniuersus uestium habitus, imò & gestus omnes in missa designant. (uide in passione ex Gabriele.)

4. Atqui hic mihi uideor audire nescio quē ex neochristianis prorūpentem & inclamātem: Quod si missa commemoratio tantum est passionis & oblationis Christi, ipsa utiq; non erit sacrificium: siquidem rei alicuius esse memoriam, & rem ipsam, nonne dissentiunt? sicut & Cæsar aliquis pictus, Cæsar non est.

Audio te homo mi, etiamsi modestior esses: sed tu quod ignoras, uel sciens dissimulas, en disce. Necessarium utique est, ut in ecclesia sit memoria passionis & mortis Christi: sed lōge aliter est memoria illa in missa & in alijs rebus, puta figuris & similibus. Id ut intelligatur ab omnibus, norit quilibet Christianus, quod extra spirituale sacrificiū, quod utique consistit in munditie cordis, in humilitate & deuotione orationis, & in castigatione propriæ carnis, sicut Paulus Romanos docuit, ut seipsos deo exhibeant hostiam uiuam & acceptabilem domino. Extra oblationē illam munerū, quę quilibet pro gratia sibi collata confert uel in xenodochia, uel leprosorū sustentationē, uel templorum structuras, uel in cultum diuinum iuuandum, sicut ab origine multi per legem naturæ & Mosaicam atque in euāgelio obseruatum est. Extra utruque illud sacrificij genus, prima est uictima euangelica Christus ipse dominus noster, quomodo se

Sacrificium spūe.

Roma. 12.

Victima Christus.

Roma. 8. obtulit in cruce pro peccatis totius mundi. Atque ea oblatio semel tantum facta est, quia Christus resurrexit à mortuis, neq; moritur amplius. de hac oblatione sæpe loquitur Paulus ad Hebręos, subinde affirmans ipsam semel tantummodo esse cõsummatam: ait enim, per sanguinem proprium semel introiuit in sancta, æterna redemptione inuenta. Et iterũ, Christus, inquit, semel oblatus est ad multorum exhauriienda peccata. Rursus in alio loco: In qua uoluntate sanctificati sumus per oblationẽ corporis Iesu Christi semel. Neq; multo post, Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos.

Heb. 7. 9. & 10.

Sacrificiũ sacramentale Christi.

Alterum porro sacrificium euãgelicum etiam est corpus sacratissimum Christi, non sic quidem, quod oporteat eũ rursus mori ut antea in cruce, sed in mysterijs sacramenti. Vt quemadmodum in ueteri testamento offerebatur typice, in cruce uisibiliter & realiter, ita nunc in ecclesia offeratur sacramentaliter. atq; hoc multis modis oblationem superat synagogæ, & tamen inferius est oblatione Christi facta in cruce, unde & Græci sacrificiũ uocant incruentum, ἀναίμακτον ἱερουργίαν, quod nõ perficiatur sanguinis effusione. Habet autem iuge & perpetuum hoc ecclesiæ sacrificium uirtutem & efficaciam suam à Christi oblatiõe in cruce: quapropter ecclesia eleuato in missa sacramẽto, sic incipit orare: Memores domine nos serui tui, sed & plebs tua sancta, Christi filij tui domini nostri tam beatę passionis, necnon & ab inferis resurrectionis, sed & in cælos gloriosæ ascensionis, offerimus præclarę maiestati tuæ de tuis donis ac datis hostiã purã, hostiã sanctã, hostiam immaculatam.

Canon.

Meminit inde sacrificiorum Abel, Abraæ & Mel

chisedech, atq; subiungit, Supplices te rogamus omnipotens deus, iube hæc perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu diuinæ maiestatis tuæ. Quid sibi obsecro uult, iis & aliis uerbis ecclesia aliud, nisi quia sanctissimæ trinitati proponit corpus Christi & sanguinem, atq; utrunq; in mysteriis offert, subinde mentionem faciẽs passionis & mortis Christi, suæq; oblationis in cruce?

Sicut enim Christus uult nos hoc sacramento uti in sui memoriã, ita ecclesia repræsentatiue passionem Christi uelut innouat coram deo, ut is uel hoc modo magis sit nobis misericors & propicius. proinde ecclesia in quadam oratione secreta sic orat: Concede nobis quæsumus, ut quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exerceatur. Atq; in ipsa etiam missa non simplex est repræsentatio dominicæ passionis, sed ea sic trinitati offertur in sacrificio missę, sicut & operatio passionis Christi influit ac in bonũ puenit uniuersis ecclesiæ mẽbris. Quum ecclesia q̃tidie suscipiat fructum passiõis Christi, ideo q̃tidie missę sacrificiũ celebrat, iuxta illud Augustini: Accipite q̃tidie qđ q̃tidie psit. cui cõsentit & hoc Ambrosii uerbũ: Si sanguis Christi effusus est in remissionẽ peccatorũ, sẽp debeo accipe, q sẽp debeo habere p peccato medicinam.

Dominica 9 post pentecost.

De verbis Domini ser. Ambros.

5. Vt autem quæ cœpimus dicere, tandem finiamus (uide lib. I. c. 10. de sacrificio missæ) sacramẽtum hoc q̃druplicẽ habet usum in ecclesia. primũ em memoria tantum est passiõis Christi & non oblatio: ut quum prophanus quisque tempore paschali uel etiam quilibet infirmus suscipit illud. Secundo consideratur hoc sacramentum ut oblatio tantum, idque.

factũ est in cruce die parasceues, ubi Christ⁹ seipsum obtulit sacrificium pro nobis & hostiam deo in odorem suauitatis.

3. Est sola quædam repræsentatio passionis Christi sine ulla oblatione, ut hoc in die parasceues, quando nulla missa celebratur.

4. Vsurpatur insuper sacramẽtum hoc & memoria & repræsentatio passionis ac mortis Christi, simulq; ut sacrificium, atque id quotidie fit in sacrificio missæ per uniuersum orbem Christianum, ubi nomen dei magnum nũc est inter nos qui antea eramus gentiles: atque sic nomini dei sacrificatur & offertur oblatio munda, sacratissimũ corpus domini Iesu. Estq; hæc præclara ex multis operibus dei in nos misericordia, quam in hoc nobis contulit, quod ille unigenitum filium suum nobis dedit, imo donauit, ut iam ecclesia eum quotidie possit rursus offerre deo patri, & quamuis hoc illum faciat quotidie, tamẽ filius dei semper est ecclesiæ, dicente Paulo: Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omia nobis donauit. Omi igitur cum humilitate nos præparemus, ut fructuum huius sacrificij sancti in missa participes efficiamur, sicq; gratiam & gloriam impetremus à domino deo, AMEN.

Mal. 1.

Roma. 8.

HOMILIA XXVIII. DE SACRIFICIO MISSÆ.

In omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio mũda, quia magnum nomen meum in gentibus. Mal. I.

SVperiori homilia dilectissimi in domino, diximus sacrificiũ huius sacramenti in officio missę offerri pro omnibus ordinibus totius Christianismi, pro uiuis adeo & defunctis. Id autem quum impugnent nouatores isti & fidei nostræ & sacramentorum omnium, quanuis cuilibet uere pio homini satis esse debeat unanimis ille & quidẽ constantissimus totius ecclesiæ consensus, age uerbo dei tamen inuisibili id fortius adstruamus. Primus itaque nobis testis adesto diuine Malachia, & da testimonium huic sacramento. Ecce non est mihi, inquit dominus, uoluntas in uobis, & munus non suscipiam de manu uestra: Ab ortu enim solis usq; ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offert nomini meo oblatio mũda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit dominus exercituum. Propterea hic qa ex omnium aliorum numero est ultimus, ideo paulo manifestius expressit hoc ipsum sacrificium missæ, & nõ immerito utimur hoc loco tanquam scuto aduersus hęreticorum tela: siquidem iam olim ante mille & centum annos eodem usus est, beatus Augustinus contra Iudæos, pro defendenda huius sacramenti oblatione. Nunc ipsa prophetæ uerba ponderemus, uideamusq; quàm aperte & luce meridiana clarius ꝓbent sacrificium missæ. Præuidit ille principio in spiritu repulsam Iudæorum, quos nunc ipsi quoque uidemus toto terrarum orbe exules: ideoq; dixit ad eos, Non est mihi uolũtas in uobis, quasi dicat, nolo uos, alium mihi iam porro deligam populum ex gentibus collectum. Impleuit hanc prophetiam Paulus quum diceret Iudæis: Vobis oportuit primum loqui

Missa sacrificium.

Mal. 1.

Augustinus

Actu. 13.

uerbum dei, sed quia repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes, sicut præcepit nobis dominus. Meritoq; id factum est, quoniam nolebant esse dei, quem coram Pilato
Iohā. 19. abnegabant. dicēte enim illo, Ecce rex uester: responderunt, Regem nō habemus nisi Cæsarem. Vnde qs iam miretur amplius, quod Iudæos reiecerit deus, quem ipsi antea nolebant agnoscere dominum? Deinde commemorat hic propheta, futurum esse ut cessarent sacrificia Iudæorum, dum ait: Munus non suscipiam de manu uestra. Id iam consummatum esse in Iudæis quis non uidet? quando omnibus legalib⁹ destituti sunt sacrificijs, impleta nimirum nunc pro-
Oseę. 3. phetia Oseæ dicentis, dies multos sedebunt filij Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine theraphim. Hoc iam testatur experientia completum, sicut idem dominus per alios prophetas prædixerat, ut Isaiam, Amos, Iohelem &c.

Ad hæc subiungit propheta gentium quoque uocationem, quum ait: Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, sicut antea magnum fuerat nomen domini inter Iudęos, ita hic uaticinatur esse futurum, ut sit etiam magnū in gentibus. de gentium autem uocatione plura uide tom. 1. Postremo testatur, nouum substituendum esse sacrificium euangelicum illud. ait enim, In omni loco sacrificatur & offertur mihi oblatio munda. Iam si præcedentia conferamus, quomodo deus repulerit & reiecerit à facie sua Iudæos, & in eorum locum uocauerit gentes, quodq; abrogarit Iudæorum sacrificia, quibus successerit illud nouum, non aliud utique

nisi sacrificium missæ, sacrificium illud mūdum, quia agni immaculati dei, qui tollit peccata mundi. nemo enim alius uenit in mundum mundus, præter dominum, qui & præseruauit matrem suam Mariam. sacrificium hoc in omni loco per uniuersum Christianismum offertur, sacrificium illud iuge, externū, unicus Christianorum thesaurus, ut infra latius dicetur, & manifeste idem quoque legere est apud Tertullianum contra Iudæos. Johan. 1. Tertul.

Deum immortalem, quantum desudarunt, quā́q; anxie laborarunt neochristianorum prædicatores, imò seductores, in hoc textu dilaniando, quorum tamen nullus cum alio conuenit (ut ipse uicinis meis Memmingensibus aliquando fraterna pietate motus scripsi, quanuis cum exigua fruge, quia nolebant uidere, sed cum cæcis prædicatoribus maluerunt turpiter errare.) Possum hic quoque rem hanc in longum extendere ex Zuinglij, Oecolampadij, præpositorum Nurenbergensium, Blarer & Lamperti, aliorumq́; erroribus, sed quur pias catholicorum aures offenderem? (uide præfatam admonitoriam ad Mēmingenses, & lib. 1. de sacrificio missæ.) Memmingen.

2. Iuuat in huius prophetæ testimonijs aliquanto diutius immorari, audire itaque ne pigeat, quæ ille subiungit postquam de aduentu Messiæ fuerat loquutus. sic enim ait de Christo: Sedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum & argentum, & erunt domino offerentes sacrificia in iustitia, & placebit domino sacrificium Iuda & Hierusalem sicut dies seculi, & sicut anni antiqui. Quid obsecro dicere poterat Mal. 3.

apertius de sacrificio hoc euangelico, quàm quum dicit, Christus ille Messias purgabit filios Leui, hoc est, euãgelicos sacerdotes, ut exponit Hieronymus, qui non uitulos & sanguinem hircorum, sed sacrificia offerent iustitiæ, s. eucharistiam, uirtutes omnium sacrificiorum in se continentem. Itaq; etsi plurimum commendauerat propheta sacerdotium synagogæ in capite secundo, hic tamen ostendit Christum longe sublimius & dignius sacerdotium esse præparaturum, per hoc quod ait, eum colaturum atque purgaturum ut argentum & aurum. Testatur insuper & sacrificium hoc melius & præstantius fore, quàm illud in lege, quia erit sacrificium in iustitia, non iuxta ritum Aaronis & posteritatis suæ, sed secundum ordinẽ Melchisedech, ex antiq̃, sub speciebus panis & uini, sicut huius mentio quoque fit in canone. Omnia hæc ad longum induco in admonitiõe ad Memmingenses, & de sacrificio missæ cap. 3.

Hierony. Glossa. Mal. 2.

3. Accede & tu uir desideriorum Daniel sanctissime, da testimonium huic euangelico sacrificio. Tu enim quum prophetiam haberes de diebus nouissimis non satis intellectam, audiuisti utiq; ex angelo, quoniam eligentur & dealbabuntur, & quasi ignis probabuntur multi, & impie agent impij. Porro docti intelligent, & à tempore quum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille trecentos trigintaquinque.

Dan. 12. Misse sacrificium iuge.

Implendam autem hanc quoque prophetiam testatur Christus apud Matthæum, atque hinc manifeste constat, quomodo iuge sacrificium Christianorũ, quum aduenerit abominatio desolationis sub tempus Antichristi, iacebit & undiq; desinet. Hoc illud

Matt. 24.

est, quod peruersi isti prædicatores negant missam esse sacrificium, ut sic missam tandem omnino aboleant, præcursores Antichristi & internücij sathanæ, quoniam in particularibus ecclesiis hoc moliuntur, quod Antichristus in omnibus attentabit.

Multoq́ adeo magis hoc iam faciunt recentes Capharnaitæ Zuingliani & sacramentarij, quàm Lutherani, dum & panem suum pistorium pro sacramento manducent. Hæc ista omnium certissima abominatio est desolationis. De illis porro prophetæ uerbis & euangelio Christi plura inuenies tomo secundo de tempore, similiter in admonitione nostra ad Memmingenses, ne abominabile suscipiant opus abrogandi missam. Zuingliani

4. His ueteris testamenti testibus ades & tu fidelissime testis Paule, qui ex tertio cælo diuinam scientiam nobis attulisti. Ecce autem ille ad Hebræos sic dicit, Omnis pontifex ex hominibus adsumptus, ꝓ hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis. Quod si ergo pontificis hoc munus est offerre pro peccatis, & pontificatus ille externus non desiit etiam in nouo testamento, sed digniori est commutatus, itaque etiam num hodie summus sacerdos externum debet habere & administrare sacrificium. Atque illud in ecclesia unicum est, puta sacratissimum hoc corporis Christi. Possent huiusmodi multo plura citari testimonia, ex Isaia, Sophonia, Dauide, libris Regum &c. cuique homini pio ea quæ adduximus, sufficientem debent facere fidem. Heb. 5.

5. Et tamen ut manifestissime constet, rem hanc undequaque esse firmatam constantissime, ex sacris

etiam doctoribus testimonia adducemus, quib' utique tam in uita quàm doctrina propici' semper adfuit deus, & post mortem ipsos innumeris illustrauit miraculis. diuus Ignatius beati Iohannis discipulus, ad Smyrnenses sic scribit: Non licet sine episcopo neque sacrificium immolare, neque missas celebrare. En fidum tibi testimonium de sacrificio missæ.
Ignat. Clemens quoque idem & papa & martyr: In alijs, inquit, locis sacrificare & missas celebrare non licet, nisi in ijs in quibus episcopus iusserit. loquitur ibi de eo, quod nisi in locis sacris missa celebrari non debeat. (licet uerba illa, in exemplari Augustę excuso sint fraudulenter prætęrmissa.) Ita nimirum neochristiani non possunt euangelium suum defendere, nisi & libros corrumpant optimorum quoque patrum, sicut præclare Hieronymus Empserus sacræ & benedictæ semper memoriæ, docuit, Lutherum plusquam in 400. locis nouum testamentum corrupisse. Et ò interim hominem illum euangelicum, euangelij scilicet doctorem strenuum, potius errorum satorem ac ueritatis corruptorem. Insuper sacrificium affirmat & approbat ex ueteribus etiam Irenæus Polycarpi discipulus, qui & ipse sectator fuit Iohannis euangelistę, is enim sic ait, Christus noui testamēti nouam docuit oblationem, quam ecclesia ab apostolis accipiens, in uniuerso mundo offert.

H. Emser.

Irenęus.

Li. 2. epist. 3

Præterea Cyprianus quoque episcopus & martyr ad Cæcilium sic scribit: Admonitos nos scias, ut in calice offerendo dominica traditio seruetur, neque aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis dominus prior fecit, ut calix qui in commemorationem eius offertur, mixtus uino offeratur. Epistolæ huius memi

Lib 4. c. 21 de doct. Chrif.

nit etiam Augustinus, ipsamq́; commendat, unde facile tuebimur sacrificium esse in missa, deinde in calice uinum aqua esse permiscēdum, quanuis id Luther solita tantum temeritate motus, pertinaciter negat & fieri uetat.

Possem hic plures inducere doctores, Augustinũ, Chrysostomum, Ambrosium, Origenem, Basiliũ & similes, sed breuitatis studio uolens pertranseo. Atq; ut tandem finiam, quandoquidem ecclesia catholica ab ipsis iam inde temporibus apostolorum per uniuersum mundum in hodiernũ diem cum debita pietate & reuerentia, ipso suo iugi usu confirmãs, credit in missa sacrificari. Admoneantur hic catholici sacerdotes cũ magna deuotiõe ibi offerre sacratissimum corpus & sanguinem Christi, iuxta præceptum Christi in apostolis suis, & per eos omnibus relictũ presbyteris, quando dixit, Hoc facite in meam cõmemorationem, hoc est, quod ego feci, & uos facite, consecrate, offerte &c. Ideo enim & altare habemus, iuxta sententiã Pauli. altare aũt tã Græcis q̃ Hebræis affirmantibus, ab offerendo nomen habet, θυσιαστήριον. Heb. 13.

Vbicũq; ergo missam pie celebãt sacerdotes, & eandẽ deuote audiũt astantes alij, ꝑfecto & hic gratiã, & illic gloriam æternam habebunt à dño deo, Amen.

HOMILIA XXIX. QVA OBIECTIONES CONTRA MISSÆ SACRIFICIUM DILUUNTUR, & IDIPSUM CONFIRMATUR.

In omni loco offertur. Mal. I.

QVis dubitet iuxta pręceptũ Christi de offerendo sacrificio in sui memoriam datum & iniunctum apostolis, eos paruisse, quos & Lucas Luce.

Actu. 2. affirmat in actis perseuerasse in doctrina apostolorum & communicatione & fractione panis & orationibus: formam autem celebrandæ missæ sine dubio
S. Petrus missam legit. Hugo. Petrus cum reliquorum apostolorum consilio, tanquam caput eorum & supremus à Christo doctor constitutus, in ordinem redegit, ut Hugo meminit in libro de sacramentis, affirmans, principio tres tantum orationes in missa dici solitas. Reliqui doctores putant, Petrum primam missam publice Antiochiæ celebrasse, quando tanta hominum multitudo conuersa est ad fidem, ut ibi primum cœperint dici Christiani, sicut Lucas affirmat, & post eum Eusebius.
Actu. 11. Lib. 2. de eccl. hist. Isidorus.

In eadem sententia est Isidorus episcopus Hispalensis, quum ait: Ordo missæ quibus oblata deo sacrificia consecrantur, primo à sancto Petro est institutus, cuius celebrationem uno eodemque modo uniuersus peragit orbis. Ordinem autem illum scripto primus complexus est Iacobus episcopus Hierosolymitanus, quemadmodum testatur sextum cōcilium Constantinopolitanum, quanuis ea forma deinceps dilatata amplius est in ecclesia Græca per Basilium & Chrysostomū, sicut & uarij generis cantica addita sunt & hymni laudum in ecclesia latina, quamuis maior pars canonis ab apostolis est cōstituta & derelicta.
De cons. dist. 2. Iacobus.

Sicut ergo Petrus missam primus celebrauit Antiochiæ, deinde Romæ, & Iacobus Hierosolymis, Marcus uero in Alexandria, ita & S. Andreas in Achaię ciuitate Patras, ut sacerdotū ordo uniuersus affirmat, qui hoc & uiderūt, & per uniuersum Christianismum descripserūt, in hunc modum: Quoniam Aegeas dixit ad beatum Andream, Nisi hoc consentias, ut sacrificium dijs omnipotentibus offeras, in ipsa cru-
Philaletus cap. 39.

ac quam laudas, te fustigatum affigi præcipiam. Andreas respondit: Omnipotēti deo qui unus & uerus est, ego omni die sacrifico, non thuris fumum, non taurorum mugientium carnes, nec hircorū sanguinem, sed immaculatum agnum quotidie in altari crucis sacrifico, cuius carnes postquam omnis populus credentium manducauerit, & eius sanguinem biberit, agnus qui sacrificatus est, integer perseuerat & uiuus, & quum uere sacrificatus sit, & uere eius carnes manducatæ sint à populo, & uere sanguis eius haustus sit, tamen (ut dixi) integer permanet, & immaculatus, & uiuus.

Nonne hæc tibi sanctissimi apostoli uerba uidentur instar ualidissimi arietis perimere uniuersam sacramentorum hæresim? siquidem non semel hic beatus Andreas affirmat carnes Christi uere manducari, infringunt eadem & errorem eorum, qui negant missam esse sacrificiū, quoniam constāter in ijs asserit apostolus, à se quotidie sacrificari agnum immaculatum & uiuū Christum. Satisfaciant hæc pijs hominibus & uere Christianis, aliàs enī longius q̃ per decem homilias materiam hanc possem explicare.

2. Sed quum peruersi isti doctores miserrime sacram scripturam dilaniantes, fucatis uerbis conētur simplices à uera fide seducere in errores suarum hæresum, ut illorum quoque rationem habeamus, age nunc fraternæ admonitionis gratia, hac una homilia istorum calumnias diluamus, quibus nihil præualere possunt aduersus ecclesiam Christi: & quanuis hic mihi mos nunq̃ fuerit inter prędicandum, multa disputare, & ultro citroq; adductis argumētis uelitari, eo q; non perinde omnia obseruāt simplices, quæ

pro qualibet parte uel affirmentur uel negentur, atque sic confunduntur: hic tamen ineuitabilis me urget necessitas, ut cogar argumenta quæ isti in dies obijciunt catholicis, dissoluere, ad fidei nostræ defensionem. Quid igitur faciam? Sane diuina adsistente clemẽtia, hac uia incedam, ne quis ex simplicitate dicta uel cõtradicta min' recte intelligat uel ijs offendatur. Neochristianorum itaq; obiecta per modũ interrogationis proponam, ut magis intelligatis.

Christus semel offertur. Heb. 10. Principio quæro, quum Christus quotidie sub sacramẽto offertur in sacrificio missæ, idq; sæpius una die, quotquot tandem missæ celebrãtur, quid est q̃d Paulus toties ait ad Hebræos, Vna oblatione consummauit in æternum sanctificatos? sanctificati aũt sumus per oblationem corporis Christi semel, sæpius quoq; hoc ipsum repetit in ea epistola Paulus, & consimiles locos iam supra induximus. Inde si iam quærat catholicus quispiam, quomodo ecclesia q̃tidie offerat Christum, quẽ Paulus perhibet semel tantum esse oblatum:

Audi nũc uicissim: Verum quidem hoc est, quod Christus seipsum tantum semel obtulit in ara crucis, proprium suum effundendo sanguinem, ubi & dimensiue oblatus est, fuitq; holocaustum per amorem, pacificum per effectum, peccatum per obiectũ circa quod &c. ibi enim operatus ille est redemptionem generis humani, omniaq; adeo pacauit in sanguine suo quæ in cælis sunt, & quæ in terris. (Colos. 1.) sicut autẽ semel oblatus est in cruce realiter in proprio corpore, ita nunc quotidie offertur modo quodam incruento in mysterio huius sacramenti, sicut supra satis edocuimus, ut nihil amplius residеat circa hanc (homil. 26.)

quæstionem dubitationis, quoniam quod semel oblatum est in precium, iugiter adhuc offertur in mysterio, sic enim Christus perseuerat sacerdos secundū ordinem Melchisedech in æternum. Psal. 109.

5. Rursus quæritur, quum missa sit testamētum Christi, iuxta illud, Hic est calix noui testamenti in meo sanguine, testamētum autem promissio est hominis morientis, facta hæredibus de bonis suis: hæreditatem porro hanc Christus demōstrauit, quum dixit, fore ut corpus suum tradatur, & sanguis effundatur in remissionem peccatorum: si ergo missa est remissio peccatorum nobis à deo facta, quomodo poterit esse sacrificium? Luce. 22.

Respondetur, & si huius sacramenti institutio & reliqua quæ circa eam contigerunt, possent comparari testamento, ipsa tamen in se missa testamentum non est, sed magnum quoddam noui testamēti mysterium. siquidem à symbolis non sumitur efficax argumentum, nisi in eo in quo tota consistit symboli similitudo. Quid quod neq; mediocrem habet speciem, missam dicere testamētum? quia quū testamentum simul mortem inuoluat testatoris, Christus in qualibet missa moreretur: sed nec ipse Luther in hac persistit sententia, quum in Germanico sermone de missa, dicat eam ueluti sigillum esse noui testamēti. quod si sigillum eius est, quo tandem modo erit ipsum testamentum? Missa non testamentum. Hebre. 9.

Idem hinc quoque patet, quod testamentum omnia testatoris bona includat oportet, id autē hic non fit, quoniam non tantum peccatorum remissionem inuenias in bonis Christi, sed & omnem gratiam sacramentorum, ipsamq; adeo uitam æternam, fructus illos

omnes quos deus communicat suis electis. Cæterũ error hic prouenit ex sinistro intellectu, quem Luther hausit ex uerbis Christi. ignorat enim quomodo calix dicatur nouum testamentũ, quia non adeo crude & inepte accipi debẽt uerba Christi, quasi sanguis Christi sit nouum testamẽtum, quoniam sic sanguis etiam hircorum & uitulorum fuisset uetus testamentum, quod tamen nec Luther ausit dicere: q̃propter sicuti uetus testamentũ fuit lex uetus & ipsa sanguine firmata, teste Paulo, quum ait, non sine sanguine dedicatum fuisse uetus testamentum: nam simul atq; Moyses uniuersam legem prçlegisset populo, accipiens sanguinem uitulorum & hircorum cũ aqua & lana coccinea & hysopo, ipsum quoq; librũ & omnem populum aspersit, dicens: Hic sanguis testamenti quod mandauit ad uos deus. Ita pari modo nos quoq; intelligamus legem hanc nouam euãgelicam, hoc ipsum inquam testamentum nouum, confirmatũ esse sanguine Christi. Atq; debebãt hoc colligere neochristiani ex uerbis Christi apud Matthæum & Marcum, quum dicit, hic est sanguis noui testamenti, hoc est, illo meo sanguine nouum testamentum confirmatur: sicut & in ueteri testamento Moyses aspergens uniuersum populum sanguine, dixit, Hic est sanguis testamenti siue pacti quod pepigit dominus uobiscum super omnibus sermonibus illis. Concludimus ergo, missam non esse nouũ testamentum, quinimo uniuersa lex euangelica cũ omnibus ijs quę comprehendit, est testamentum nouum, è quibus etiam missa non exigua pars est euangelio uelut insita & à Christo instituta, atque deinceps ab omni ecclesia catholica pro sacrificio habita per to-

Hier. 31.
Heb. 9.
Exod. 24.
Mat. 26.
Exod. 24.

tum Christianismũ. Vide plura in libro nostro tertio, capitulo secundo, tertio & quarto.

4. Præterea quæri solet, Missa dei promissio est, quomodo ergo opus bonum esse potest, quum sit donum dei? sicut ergo baptismus nec opus bonum est, neq; ulli prodest nisi baptizato, ita suspicari quis posset, missam quoque nemini cedere in bonum nisi celebranti. Missa op᷒ bonum.

Atqui error is est profecto nociuus multum, antea inauditus, negare missam esse opus bonum. quis enim usq; adeo perfrictæ est frontis, qui dicere audeat, Christum non fecisse opus bonum, quando sacramentum illud & instituit & consecrauit primus, totiq; suæ reliquit ecclesiæ in sui memoriam? Age autẽ quisquis es, aude nonnihil dicere impudentius, & nega Mariam opus bonum fecisse, quoniã caput Christi inunxit unguentis preciosis, quum tamen in hoc laudem meruerit apud dominum. Quur nõ & Christus opus fecerit bonum, totum corpus suum relinquens ecclesiæ in sacramẽto, iamq; tum in cœna incipiens q̃d erat in cruce consummaturus? quid multa? in propatulo est, quum Christus missam celebrare præceperit, dicens, hoc facite in meã commemorationem, eam esse opus bonum: siquidem dominus ipse præcepit. Itaq; non nuda tantum promissio est missa, quanuis ea concurrat, sed etiam est opus. Mirumq; adeo uideri solet, q̃ Luther tanta temeritate negat missam esse sacrificium, quam tamen præcipue in fide collocat, quæ utiq; est opus bonum, iuxta illud Christi: Hoc est op᷒ dei, ut credatis in eum quẽ misit ille. Lucę. 22. Matt. 26. Ioh. 6.

Neque uero repugnant hæc duo sibi inuicem, q̃d

Missa donum dei & oblatio. illud sacramentum in missa sit simul & donum dei, & oblatio. sic enim omnia ueteris quoque testamenti sacrificia erant dona hominib' diuinitus collata, sicut & uniuersa terra est & plenitudo eius. unde dominus per eundem prophetam dicit: Meæ sunt feræ syl- Psalm. 23. 49.
uarum, iumenta in montibus & boues, cognoui oĩa uolatilia cæli, & pulchritudo agri mecum est. Alibi quoque in oratione sua Dauid sic clamat ad dominũ:
1. Par. 29. In manu tua magnitudo & imperium omnium, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Ecce q̊modo Dauid uult omnia sacrificia quæ offerimus deo, ea nos tanquam munera antea habere ab eo donata. consistunt ergo illa duo simul, ut aliquid sit donum dei & oblatio. Id ecclesia quoque pulchre confitetur in canone, dicens: Offerimus præclaræ maiestati tuę de tuis bonis ac datis hostiam puram, hostiam sanctam, &c.

Quanuis & hoc errore non caret, quòd nemo ꝓ alio debeat offerre in missa, inde sumpto argumento, quòd nullus pro alio possit baptizari. sacramenta enim in huiusmodi casibusnon omnia eiusdem sunt conditionis: nam & hoc aduersarij fateantur oportet, quod nemo potest baptizare seipsum, & tamen hoc sacramentum potest quis administrare sibijpsi, ideo non ualet illatio de uno sacramento ad aliud: quum ergo baptismus tãtum & solum baptizatum purget, non ꝓpterea euincitur sacramẽti huius oblationẽ etiam alijs non prodesse, quia hoc in se ipsa habet oblatio. baptismus autem quum sacrificium nõ sit, etiam alijs nõ prodest: sicut & in ueteri testamen-
Gene. 17. to alius ꝓ alio non circuncidebatur, & tamen sacerdos pro uniuerso populo offerebat, itaque sacrificium

missæ non soli tantum prodest celebranti, sed & circunstantibus, imò & uiuis & defunctis.

5. Quarto quærat aliquis, quomodo sacramentum hoc in missa offeratur, quum tamen à sacerdote totum mãducetur? id enim si proprie loquamur, magis est à deo accipere & tribuere nobis, quàm deo offerre. Atqui etiam hic neochristiani scripturas nõ satis intelligunt, imò nec per transennam uidentur aspicere: quomodo enim non uiderent aliàs, dempto solo holocausto, de reliquis sacrificijs partem suam accepisse sacerdotes & manducasse? Id adeo luce clarius liquet ex historia Heli, cuius filij in se concitauerant deum ideo, quod partem carnium nondum oblatarum extorquere conabãtur: uerum hoc displicuit deo, & erat peccatum filiorum Heli grande, quare & sacerdotium ab eo ablatum est. Ecce peccauerunt illi, non manducantes utiq; de sacrificijs, id enim licebat ex lege, sed quia anteq̃ offerretur extorquebãt: quid igitur reliquum est, nisi ut admiremur insignem Lutheri in dilaniandis scripturis temeritatem, dũ resistens hic spirituisancto, negat simul posse consistere, ut aliquid offeratur & mãducetur, quum tamen hoc sacræ literæ apertissime testentur? Itaq; dum altare habeam⁹ in ecclesia, iuxta Paulum, habeamus & legem nouam & nouum testamentum, nouumq; adeo sacerdotium, necessario sequitur nos sacrificium q̃q; nouum habere, pascha scilicet nostrũ Christũ Iesum, quia semel seipsum obtulit deo patri in cruce sanguinẽ fundens proprium, merito & nos q̃tidie illud iuge sacrificiũ offerimus in mysterijs sub specie sacramenti in missa, ut sic & nos sacrificij sui sancti in cruce peracti, passionis quoque & mortis,

Leuit. 2. 3. 4. 7.
1. Reg. 2.

Offerre & mãducare

summi omnium meriti participes efficiamur, quod nobis præstet idem qui & passus est pro nobis Iesus Christus dominus noster. Amen.

HOMILIA XXX. QVA PROBATVR, substantiam panis & uini non remanere in hoc sacrameto, sed suo quodam modo corpus & sanguinem Christi.

Accepto pane, gratias egit, & fregit & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur. Lucæ XXII.

Lucę.1. NOn est impossibile, inquit angelus Gabriel ad Mariam, apud deum omne uerbum. quã regulam subinde animo suo uoluat quilibet Christianus, tanquam inconcussum fidei nostræ fundamentum, quum enim pleraque in se contineat fides, naturæ limites longe superantia, ipsumq; naturalem captum & intellectum excedentia, captiuare nos oportet intellectum nostrum in obsequium fidei. 1.Cor.10. Dicamus ergo iuxta illã Gabrielis regulam, non est impossibile apud deum omne uerbum. cælum & terram uniuersaq; huius mundi ex nihilo esse condita, profecto nostro aduersatur intellectui. nos quoque resurrecturos in die nouissimo ea carne quæ interim computruerit a uermibus absumpta, unde quidam alia per transmutationem sint enata, quis credat humana ratione ductus? Hęc regula in fide Aliud nos docet speculum fidei, quoniam nihil horũ impossibile est apud deum, & quum undique sit necessaria, tamen omniũ maxime requiritur in hoc uenerabili sacramento, in

quo omnipotentiam ſuam deus demonſtrat in plenitudine & multitudine miraculorum, dicente propheta: Memoriam fecit mirabilium ſuorum, quę ad lōgum explicauimus in homilijs de tempore, & nūc ſub breuitate libet tranſcurrere. Psal. cx.

1. Quod hic deſinit eſſe ſubſtantia panis & uini.

2. Quod tamen accidentia manent.

3. Quod tamē accidentia illa, ut albedo, ſapor, per ſe ſubſiſtunt, & nulli ſubſtantiæ inhærent.

4. Quod panis in corpus Chriſti cōuertitur, & uinum in ſanguinem. Miracula Euchariſtiæ.

5. Quod hic corp. Chriſti incipit eſſe ſub ſacramento altaris, hoc eſt, ſub ſpecie panis ſine medio, id eſt, quod non cælitus deſcendit ab uno orbe ad aliū per aerem uſq; ad altare, ſed extra omnem motum per media loca incipit eſſe in ſacramento.

6. Quod uniuerſum corpus cum omnibus ſuis membris naturalibus eſt ſub hoc ſacramento.

7. Quod etiam corpus totum eſt ſub qualibet hoſtiæ parte, ita ut ubi caput eſt, ibi ſint & reliqua membra omnia.

8. Fracta inſuper ſpecie hoſtiæ & diuiſa, quælibet pars integrū eſt ſacramētum, ſicut corpus etiam Chriſti & in multis hoſtijs, & in pluribus eſt locis.

9. Quod ibi deus ſuſtinet naturales operatiōes omnes in accidentibus panis & uini, non ſecus atq; ſi ſubſtantia panis & uini adeſſet.

10. Quod deſinentibus iam accidentibus panis & uini amplius eſſe, deus tunc mirabiliter aliam materiam creat, ita ut hoſtia cōſecrata perinde nutriat hominem, atq; alia non conſecrata. Omnia hæc natura longe ſuperant, quoniam ea naturę autor ope-

Mat.19. ratur, sicq́ ibi impletur uerbum Christi, Apud homines hoc impossibile est, apud deum autem omnia possibilia sunt: sic enim uisum est diuinæ suæ maiestati. Miraculorum autem istorum omnium fundamentum consistit in ijs uerbis, quæ in principio præmisi. ijs enim manifeste arguit euangelista, quomodo Christus panem acceperit in manus suas, quem consecratum & benedictum panem amplius nō appellat, sed

Luc.22. ait: Hoc est corpus meum. Quæ uerba ut sunt clara & aperta, ita planè simplicissima: siquidem ea dixit Christus ipse, qui sapiētia est & ueritas ęterna, uia si-

Johan.14 mul & uita. Quumq́ ille sit omnipotens, & omnes creaturæ suo pareant imperio, uocat enim ea quę nō

Roma 4. sunt tanquam ea quę sunt, non decet aliquē iam porro Christianum ambigere, quin ille uerbis suis om̄ia potentibus & panem hūc potuerit facere corpus suum, sicut & fecit iuxta uerbū illud, unde nostra hactenus excurrere cœpit præfatio.

Aue Maria.

Iamdudum in nostris homilijs de tempore audistis charissimi, qd credat ecclesia circa uenerabile corporis Christi sacramentum, neq́ nunc uacat ea om̄ia repetere. Sunt autem quidam sectarum & hæresum studiosi, qui seipsos separauerunt ab unitate fidei, &

1.Cor.1. resciderunt uinculum charitatis, ut iam non unū sentiant nobiscum, & dicant cōtra Apostolū. Ex ijs iam olim surrexit hereticus Vuickleff, q & renouauit hæresim Berengarij ex Andagauo in Gallia. is turpiter errauit, dicens substantiam panis & uini manere in hoc sacramento: errorem hunc sequuti sunt & Vualdenses & Albigenses, & Amaricenses, qui omnes semel abnegata unà cum fide etiam ecclesia, idem sen-

ferunt. Exuxit hanc hęresim ex eorum libris relictis tandē & Lutherus, qui quanuis adhuc profitetur ueritatem corporis Christi cōtra fœderis sui socios, Carolstadium, Bucerum, Capitonem, Blarerum & similes, putat tamen substantiam panis in sacramēto manere realiter, unde multa corruunt quę nobis per ecclesiam proponuntur. Refellendus itaq; nobis est hic error, ne simplices decipiantur. Vt autem omnia hęc facilius intelligatis, meliori'q; ordine ea comprehendatis, in aliquot articulos uobis breuiter digeram.

1. Primum omnium constat, hanc conuersionem panis in corpus Christi, esse possibilem. Probat hoc Damascenus quum dicit: quomodo naturaliter per comestionem panis, & uinum & aqua per potionem in corpus & sanguinem comedentis & bibentis transmutātur, & nō fit aliud corpus præter id q̄d prius erat ipsius, sic & panis propositionis uinum'q; & aqua per aduentum spiritussancti supernaturaliter transmutantur in corpus & sanguinem Christi. Vult dicere, quantum equidem intelligo, Quum naturaliter uideamus in cibo panem conuerti in carnē manducantis, & uinum in sanguinem, quanuis id naturaliter fiat cum tempore & opere digestionis, nemini mirū fieri debet Christum panem in suā transmutare carnem. quod enim creatura potest naturalis, idem lōge perfectius potest etiam dominus & autor creaturarum omnium.

Transsubstantiatio possibilis.

Damascenus lib. 4. cap. 14.

Creaturarum transmutatio.

Confirmatur illud per hoc, quod legim⁹ deum ex leuioribus causis essentias creaturarum transmutasse, ut quando ex limo terræ formauit corpus Adę, ex costa rursus Adæ fecit Euam hominem integram. Similiter quod per Moysen & Aaronem uirgam

Gene. 2.

Exod. 4.

conuertit in serpentem, & uicissim serpentem in uirgam, omniaq; hæc in momento temporis. Insuper
Gene. 19. uxorem Loth cõuertit in statuam salis, & omnia flu
Exo. 7. 17. mina Aegypti in sanguinem. Quod si potuit deus aquam educere de petra durissima, quid nunc? num abbreuiata est manus domini? Atq; ut ad pauca redigam, neq; opus sit omnes scripturæ euoluere histo-
De myste. rias, en uobis beati Ambrosii uerba de sacramentis, quæ renarrat etiam Gratianus de cons. distin. 4. re uera, is inter reliqua sic ait: Re uera mirabile est q
Exodi. 16. deus manna plueret patribus, & quotidiano cæli pascebantur alimento. postea hæc comparat ad corpus Christi in sacramento. Deinde ostendit maiorem esse uirtutem benedictionis quàm naturæ, & indu-
Exod. 14. cit uirgam cum serpẽte Moysi, flumina Aegypti madentia sanguine. & hinc sequitur: Circunclusus erat undique populus Hebræorum, hinc Aegyptiis uallatus, inde mari clausus, uirgam leuauit Moyses, separauit se aqua, & in murorum specie se congelauit, at-
Iosue. 4. que inter undas uia pedestris apparuit, Iordanis re-
Exodi 15. trorsum conuersus contra naturam, in sui fontis reuertitur exordium. Marath fluuius amarissim⁹ erat, ut sitiens populus bibere non posset. misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit, quam infusa gratia subito tempera-
4. Reg. 5. uit. Sub Heliseo propheta uni de filiis prophetarum excusum est ferrum de securi, & statim mersum est, misit Heliseus lignum in aquam & natauit ferrum. Aduertimus igitur maioris potentiæ esse dei gratiam quàm naturam. Quod si tantu ualuit sermo Heliæ, ut ignem de cælo deponeret, non ualebit Christi sermo, ut species elementorum mutet? sermo Chri-

sti qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea in id mutare quæ sunt, quod non erant: non enim min' est dare quàm mutare nouas naturas rebus. Quod igitur possit hoc facere Christus, omnino manifestissimum est ex scripturarum collatione, & usq; adeo negari non potest, ut etiamsi ex neochristianis quispiam tergiuersari uolet, Christoq; recuset tribuere illud, is utiq; minus sentiet de diuina eius potestate quàm diabolus ipse Satan, qui tamen dixit ad eum: Si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant, libere & ingenue per hoc confessus, eum uirtute uerbi sui posse naturam lapidum in panes conuertere: & tamen multis modis distat, magis magisq; diuersum esse, lapides trãsmutare in panes, quàm panem in carnẽ. Vt ergo hæc finiam, affirmo facile esse Christo, ut per uerbum suum mutaret seu conuerteret panem in carnem, quando & de quinq; panibus & pisciculis duobus satiare potuit quinque millia hominum, ita ut duodecim cophini insuper fuerint reliqui. Quum itaque illud realiter & essentialiter hoc modo sit factum, quis dubitare audebit, Christum etiam sacramentaliter posse uniuersam quoque pascere ecclesiam multis hostijs, quæ quidẽ sint in corpus suum conuersæ? Possem similitudines naturales multas inducere ex Augustino de ciuitate dei, ex Solino, Plinio, Isidoro & alijs, quomodo sint fontes qui ligna transmutẽt in lapides, alij in ferrum. sed missa facio hæc omnia una cum argumentis & rationibus doctorum.

Matt. 4.

Ioh. 6.

Transsubstantiatio facta.

2. Neq; uero possibilis tantum hæc est transmutatio, sed & à sanctis patribus & tota semper ecclesia, habita est pro ea quæ facta sit, & adhuc quotidie

fiat in consecratione huius sacramenti. Quanuis etiam hoc liquet ex uerbis Christi, quæ in præfatione induximus, quoniam accepit dominus panē, & post benedictionem dixit, Hoc est corp⁹ meum. Et quod hic ipse intellectus sit uerus, facile ex cōcordi doctorum omnium sententia confirmabimus. Et primus

Cyprian⁹. in hoc prodeat nobis Cyprianus martyr & doctor inclytus. is ait: Panis iste cōmunis in carnem & sanguinem mutatus, procurat uitam & incrementum corporibus. Et infra, panis iste quem dominus discipulis porrigebat non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia uerbi factus est caro. Ecce quomodo sanctissimus martyr serio asserit, panem natura mutari in carnē, cui quis non malit plus fidei tribuere quàm uel Luthero, uel eius magistro Vuicklepho? Ad hæc

Tomo. 4. homil. 60. Chrysostomus nō diuersum ab illo sentit, quum ait: Non sunt humanæ uirtutis opera proposita. qui tunc ipsa fecit in illa cœna, idem ea nūc quoque facit. nos ministrorum tenemus locum. qui uero sanctificat ea & immutat, ipse est. Et hinc satis apparet, panem à domino immutari. Eusebius insuper Emissenus in

Eusebius De conse. dist. 2. q̃a corpus. homilia quadam de sacramēto: (sicuti renarrat Gratianus) Inuisibilis, inquit, sacerdos uisibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, uerbo suo secreta potestate conuertit. Et alibi: Benedicendæ uerbis cælestibus creaturæ altaribus imponūtur, antequam inuocatione summi nominis consecrentur, substantia illic est panis & uini. post uerba Christi, corpus & sanguis Christi. Simile quid habet Augu-

Augustin⁹ stinus in sermo. & renarrat Gratia. in c. utrū, de consecratione distinctione 2. Ambrosius quoq; libro 4. de sacramētis, capite 4. dicit: Panis iste, panis est an-

te uerba sacramentorum. ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Et inde, Non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationē dico tibi q̃d iam est corpus Christi. Rursus q̃q; Didicisti, ait, quod ex pane corpus fiat Christi, & quod uinum & aqua in calicem mittitur, fit sanguis consecratione uerbi cælestis.

Sed quærat hic forsitan sibi Lutherus euadendi rimulam aliquam, ut est ad subterfugiendum promptissimus, & dicat ambos illos doctores non meminisse transsubstantiationis, ut loqui solent, sed tantū præsentiæ corporis Christi, quam ipse quoque non negat. Audiat ergo uicissim Ambrosium sic dicentem: Tantum ualet sermo Christi, ut species immutet elementorum. Idem repetit alibi quum ait: Videte quantis generibus potens est sermo Christi uniuersa conuertere, ut non possit iam esse dubium, credidisse doctores, ex uerbis Christi panem couerti in corpus ipsius. Li. de myster. 4. de sacra. ca 5

5. Idem sentit Gregorius, inquiēs: Bonus pastor animam suam pro ouibus posuit, ut in sacramento nostro corpus suum & sanguinem uerteret, & oues quas redemerat, carnis suæ alimento satiaret. Ex ueteribus audiamus adhuc unum, ut liquido constet omnibus Christianis, quibus mendacijs hic Lutherus errorem suū oppalliare conetur, affimans transmutationem hanc trecentis iam primum annis esse cōfictam, nec quicquam de ea nouisse ueteres. quapropter nos antiquos patres hic citauimus, qui ante 1200. & 1100. annos uixerunt, ut fortius mendacia eius turpissima retrudantur. Theophylactus itaque sic inquit: Hoc est corpus meum, hoc inquam quod Homilia ego sum pastor bonus. Sup Marcum 14.

sumitis, non enim tantũ figura est & exemplar qd-dam dominici corporis, sed in illum cõuertitur corpus Christi: dominus enim dicit, panis quem ego dabo, caro mea est. non dixit, figura est carnis meæ, sed caro mea est. (aduertite eucharistię oppugnatores.) Et quomodo, inquit, caro non uidetur? ô homo, ꝓpter nostram infirmitatem hoc fit. quia enim panis quidem & uinum ex iis sunt quibus assueuimus, ea non abhorremus: sanguinem uero propositũ & carnem uidentes, non ferremus, sed abhorreremus. idcirco misericors deus nostræ infirmitati condescendens, speciem quidem panis & uini seruat, in uirtute autẽ carnis & sanguinis transelementat. (Oecolampadius paulo diuersius uertit, uerum ut suspectꝰ interpres multa corrupit, uelut alius de Babyla ostendit.) Hugo quoq; de sancto Victore quanuis non sit ex antiquissimis, uetustior tamen trecentis annis, qa temporibus Henrici scilicet uixit, sic ait: Per uerba sanctificationis, uera panis & uera uini substantia in uerum corpus & sanguinem Christi conuertitur, sola specie panis & uini remanente, & substantia in substantiam transeunte. Pluribus doctorum autoritatibus recensendis nunc uolens supersedeo, quod hæc iam sufficiant, &c. Oremus dominum.

Hugo li. 3. parte. 8.

HOMILIA XXXI. QVA OBiectiones de pane diluuntur, & materia hæc concluditur.

Panis quẽ ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Iohannis sexto.

SI euangelium Iohannis eo quem citauimus lo co diligenter intueamur, uidebimus quintuplicem esse panem. Panis quintuplex. Johan. 6.

1. Est enim panis materialis, quo dominus pauit quinque millia hominum, quo nomine regē eum creare uolebant, ipsumque sequebantur: nam ideo, inquit Chrysostomus, hoc fecit miraculum, ut per illud ad doctrinam ueniret huius sacramenti. Chrysost

2. Fuit etiam manna, quod deus in deserto pluit Iudæis, idque hoc loco obiiciebant Iudæi Christo tanquam insigne prodigium Moysi, & simile quid petebant ab eo. Exod. 16.

3. Est & panis qui de cælo descendit, eo nutriuntur beati in illa cœna magna, ad quam omnes uocati sum⁹, ipsa diuinitas. Luc. 14.

4. Insuper est panis sacratissimū hoc sacramentū sub speciebus panis & uini, sicut ipse ait: Caro mea uerè est cibus. & rursus, panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita: scilicet corpus Christi mysticum, etiam panis nomine uenit accipiendum, quia congregatio fidelium insita Christo, iuxta illud: Qui mādūcat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Ideoque uolens dominus Iudæis discipulisque suis ostendere mysterium huius sacramenti, tot genera panis proposuit, animos eorum & cogitationes eleuaturus ad sublime quid cogitandum, & quidnam in sui memoriam relicturus esset fidelibus suis totique ecclesiæ: siquidem panis quem daturus esset pro mundi uita, caro sua foret. Panē hūc dedit ille discipulis in sacramēto peracta iam cœna: dedit & in cruce pro uita, imò pro totius redemptione mundi. Quum itaque dominus non panem mate Johan. 6.

rialem, sed uerissimũ suum corpus dederit pro mundi uita in mortem usque, sequitur uerum etiam Christi corpus nobis esse ab eo ꝑmissum in sacramento.

Aue Maria.

Nihil non in hoc sacramento summopere stupendum est & miraculosum quoque, quod substantia panis transit in corpus Christi, quod accidentia remanent sine subiecto, & similia quæ superius ostendimus. Quid igitur est, quod hic quæris ordinem naturæ in Christi corpore, quum sit præter naturam ipse dominus natus de uirgine? Quisque potius hoc debet cõsiderare, quod deus plura potest facere quàm noster intellectus intelligere, ut inquit Hilarius. Inuisibilis enim sacerdos, teste Ambrosio, uisibiles creaturas uerbo suo secreta potestate commutat, unde & ipse sacerdos est in æternum secundum ordinem Melchisedech.

Hilarius. Ambro.

Error Lutheri.

Aduersus tamen huiusmodi indubitatam sacramenti ueritatem, noui pariter & ueteres eriguntur hæretici, nostroq; hoc seculo maxime intumuit spiritu uertiginis & mendacij inflatus Lutherus, contendẽs unà cum corpore Christi remanere in hoc sacramento simul substantiam panis & uini, ita ut sint hic tres substantiæ, diuinitas, humanitas, & panis, sicq; necessarium non sit accidentia panis remanere sine subiecto, quum inhæreant pani, ut antea. Adfert in hoc similitudinem de ferro candente, ubi & per se constat ignis, & natura ferri pariter in sua permanet substantia, ita fieret etiam hoc loco iuxta sententiam Lutheri, quod corpus Christi & substantia panis permanerent in sacramento, pro sua quodlibet substantia, & tamen inter se unirentur uelut commixta.

2. Crassus ille nimis & stupidus est error, multum imminuens dignitatem, & reuerentiam sacramenti. Quis enim hanc ausit Christo contumeliam impingere, ut dicat aliquam creaturam esse dignam, quæ cum suo corpore componatur, quod omnes creaturas longe lateq; superat? Quid q̄d fateri cogeremur, filium dei sic panis in se suscepisse naturam, ut humanitatem suscepit? quum autem hoc sit unum de maximis, imò ex iis quoq; summum quæ in tempore contigerũt, quod & homo sit deus, & deus homo factus: quis adeo erit uæsanus, ut temere credat Luthero circa scripturarum testimonium uolenti diuinitatem cum irrationabili componere creatura? quum dubitent multi doctorum, an hoc sit possibile, adeo non fatentur ita esse de facto. uide doctorem solennem. Quod si Lutherus ex deo panẽ uolet facere realem, sicuti realiter est homo, neq; eius rei aliquod habet ex sacris literis fundamẽtum, quis non uidet hinc sequuturum, ut cogamur credere atq; fateri, sicut dicimus deum incarnatum, ita etiam impanatũ in sacrificio missæ, hoc est, deũ panẽ esse factũ, q̄d etiã audire piæ aures exhorrescunt atq; formidant? Recte igit & prudẽter cõclusum est in concilio magno ab ecclesia Latina pariter & Græca: In ecclesia idẽ ipse ẽ sacerdos & sacrificiũ Iesus Christi, cuius corp. & sanguis in sacramẽto altaris sub speciebus panis & uini ueraciter cõtinent trãssubstãtiatis pane in corp. & uino in sanguine potestate diuina. Eadem q̃q; sentẽtia est papæ Innocentii tertii, q̃n respondet episcopo Lugdunẽsi.

Crediderunt hoc ueteres illi & cõstantissimi Christiani in uniuerso terrarũ orbe, sicut testat Rabanus, dicens: Nullus moueatur de hoc Christi corpore &

Confutatio Lutheri.

Henricus de Sandauo.

C. firmi de sum. tri.

C. cum Marthe de cele. misse.

De eucharistia. c. 4.

sanguine, quod in ministerio sit uera caro, merus sit sanguis, dum sic ille uoluit qui creauit. omnia enim quæcunq; uoluit dominus, fecit in cælo & in terra. Et quia uoluit, licet figura panis & uini sit hic, omnino nihil aliud quàm caro Christi & sanguis post cõsecrationem credenda sunt: & ut mirabilius loquar, non alia plane caro quàm quæ nata est de Maria, & passa in cruce, & resurrexit de sepulchro. Credat hoc ipsum firmiter quilibet Christianus cum tota ecclesia, sicut ipse aliquando docuit Lutherus in quodam sermone de hoc sacramento, quanuis deinceps ut instabilis & schismaticus, liberum cuique reliquit, siue crederet substantiam panis manere in sacramẽto, siue non. Vbi aũt penitus cœperat sæuire, ibi demum furijs agitat⁹, clamabat impium esse, si quis crederet substantiam panis transmutari, quum tamen Chrysostomus, Cyprianus, Hilarius, & alij sancti patres cũ uniuersa ecclesia ante mille annos constanter hoc crediderint & affirmarint. præcipue uero Ambrosius inquit libro quarto de sacramentis, capite quarto & quinto: Accipe quemadmodũ sermo Christi creaturam omnem mutare consueuerit, & mutat quando uult instituta naturę. Ac paulo post meminit conuersionis panis in corpus Christi.

In sermone de euchari.

Contra Zuing. & Oecolãp. & regem Anglię.

Obiectio.

3. Quæras autem, si non manet in sacramento substantia panis, quur tãdem euangelistæ panem appellant? aiũt enim Christum accepisse panem, sed & Lucas refert eos q̃ recẽs erant baptizati in die pentecostes, perseuerasse in doctrina apostolorũ & communicatione & fractione panis & orationibus. Paulus quoque ad Corinthios non raro sacramentum hoc panem nominat, siquidẽ ita inquit: Panis quem

Matt. 24.

Actu. 2.

1. Cor. 10. & 11.

frangimus, nonne communicatio corporis domini est? & inde, Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat: suspicaretur hinc forsitan aliquis, si non maneret hic substantia panis, sacramentum hoc panem non esse dicēdum, sicut in hoc multū laborat Lutherus. Ad hoc respondetur primo, Lutherum hic euangelistis tribuere, quod eorū nullus habet. quanuis enim Matthæus, Marcus & Lucas affirment Christum post cœnam accepisse panem in manus suas, tamen de pane loquuntur nondum consecrato. nullum autem uideas euangelistam uocare etiam panem post consecrationem. Quid quod cōtrarium manifeste patet ex Luca, quoniam is refert Christum in prima cœna agni Iudaici accepisse calicem cum uino & dixisse: Accipite, diuidite inter uos. dico enim uobis, amodo non bibam de genimine uitis huius, donec ueniat regnum dei. sacramentum autem hoc tandem instituit peracta cœna. Quod si ergo substantia uini maneret in sacramento, utiq; Christus contra priora sua uerba bibisset de genimine uitis illius, quod credendum nullatenus est, sapientiam scilicet dei æternam, subito adeo uerborum suorum esse oblitam, & contra id quod iamiam dixerat fecisse. Quin potius cum tota ecclesia confitendum est, in sacramento non manere substantiam uini. Quod autem Paulus & Lucas adhuc panem nomināt, faciunt id sane pro more sacrarum literarum, quæ rem aliquam non semper appellant id quod iam est, sed qd ante fuit: sic conuersa iam uirga Moysi in serpētem, similiter & uirgis maleficorum mutatis in dracones, uirga Aaron deuorauit uirgas maleficorum, ubi scriptura serpentē uirgam uocat, eo quod antea *serpēs

Panis eucharistia.

Luce. 22.

Substantia vini non mansit.

1.

2.

Exo. 7.

*virga.

3. fuerat. Paulus etiam sacramētum hoc propter spe
ciem uocauit panem, quoniam adhuc post consecra
tionem speciem habet & omnia accidentia panis.
Insuper panem appellauit Paulus, non respiciens
ad panem materialem, sed illum uiuum qui de cælo
descendit, qui pascet electos omnes in æterna patria,
Iohan.6. ut supra diximus. Vsq; adeo non probat materialis
panis substantiam oportere in sacramento manere,
quia sacramentum multo dignius panis uocatur,
quum adhuc habeat speciem panis, quàm serpens di
4. citur uirga, quę nullam iam habebat effigiem uirgæ.
Præterea dicere possumus, Paulum sacramētum hoc
appellare panem, non eo quod materialis panis sub-
stantia hic maneat, sed propter corpus Christi, quod
etiam appellatione panis uenit accipiendum, apud
Hiere.11. prophetam dicentem: Venite, mittamus lignum in
panem eius, lignum crux Christi est, quam miserunt
in corpus eius. sic enim & Paulus Christi corpus pa-
1.Cor.11. nem uocat: quod si illud intellexisset de pane materi
ali, qualis est ante consecrationem, non esset utiq; pa
nis in omnibus locis in quibus est sacramentum.
Quanuis igitur Paulus sacramentum hoc panem no
minat, nos tamen non cogitemus ideo manere hic
substantiā panis in sacramento, sed potius quia Chri
stus dixit, hoc est corpus meum, firmiter credamus
& confiteamur, substantiam panis in corpus Christi
transmutari, sicut exposuerunt sancti patres, & firmi
ter omnibus retro seculis tota credidit ecclesia.

4. Cęterum quādo nihil relinquūt neochristiani
in ecclesia intentatum, inter cætera laudabilem quo-
que illum morem calumniantur: quod seruatur in
templis & custoditur, atque adeo solenni supplicati-

one circumfertur, atque ad infirmos deportatur hoc ipsum eucharistiæ sacramentum. Age eius etiam rei rationem reddemus. Primum, quod sancte in templis custoditur, fit propter incertissimam mortis horam. quum enim tutissimum & saluberrimũ sit cuique ante mortem suscipere uiaticum huius sacramẽti, unde immensum dictu, quantum fructus percipiat homo, sicut in cœna domini ad longum disseruimus: ne ergo quis hic negligatur, decet ut semper in parato habeat sacerdos hoc sacramentum. ita sancitum est in concilio Vuormatiensi, ita beatus Augustinus ait in libro secundo de uisit. infir. capite quarto, si quis infirmatur in uobis, inducat presbyteros ecclesiæ, ungentes eum oleo sancto. Illud etiam uiuificum dominici corporis sacramẽtum suscipere non renuat: cibus enim ille ineffabilis, uiaticum erit tibi saluberrimum, redemptionis tuæ precium. Altera causa quur sacramentum ita conclusum seruatur, est ipsa ei sublimitas & sanctimonia. quo enim quid sanctius est, eo honestius debet adseruari. sic nimirum arca dei tabernaculo includebatur, sic & manna in uasculo seruabatur formato instar calicis, quo nunc quoque utimur in templis, sicut numismate Iudaico in siclis uidetur consignata inscriptio talis, Vrna mannæ. nihil autem nos uel sanctius uel etiam sublimius habemus in ecclesia, quàm hunc ipsum sanctum sanctorum CHRISTVM dominum in hoc sacramento, itaque merito decentius ac dignius obseruari debet, quàm eius figura manna. alias quanto pauperior esset ecclesia quàm synagoga Iudæorum, ubi in arca fœderis sancte seruabatur duæ tabulæ Moysi

Eucharistia seruatur & ad infirmos defertur.

Tom. I.

Augustin.

Exo. 25.
Deut. 10.
2. Par. 35.

Exo. 19.
Heb. 9.

cum decem præceptis, uirga Aaronis flores, & manna. In templis neochristianorum nihil omnino repe
rias, at ecclesia uerum manna seruat, uenerabile scili-
cet hoc sacramẽtum, in consolationem & subsidium
omnium fidelium. Multum quoq; sesio præcepit do
minus deus, quomodo omnia uasa sanctificata ser-
uari & custodiri deberent, quur nõ Christiani unum
illud quod habet sanctissimum, q̃ possunt religiosissi
me custodiant. Errant igitur neochristiani omnes,
nec; leuiter errant, sed cum blasphemia peccãt, dum
sacramentum hoc non sancte adseruant. Horreo di-
cere, quod etiam effundunt quasi non sit sacramen-
tum, ubi peracta communio est. Contra huiusmodi
Cyrillus. portenta hominum audi quid dicat Cyrillus ad epi-
scopum Calosyrium. Cæterum audio quod dicant,
mysticam benedictionem, si ex ea remanserint in se-
quẽtem diem reliquiæ, ad sanctificationem inutilem
esse, sed insaniunt hæc dicentes. Non enim alius fit
Christus, nec; sanctum eius corpus immutabitur, sed
benedictionis uirtus & uiuifica gratia perpetua ma-
net in illo. Quod autem solẽt pij homines sacramen
tum hoc honesto comitatu consequi, siue deferatur
ad morituros, uel in publicis supplicationibꝰ, totum
hoc laudabile est, decens, & deo bene placitum, in sa
cris literis fundatum, figuris præmonstratum, atque
adeo antiquissimo usu multis iam seculis inueteratum,
ab eo iam inde tempore, quo primum, cæremoniæ
Christianorũ cœptæ sunt publice exerceri, annis iam
mille ducentis, debetq; adeo hoc quilibet Christianꝰ
facere in honorem & gloriam dei. quum enim in ue-
teri testamento tantum honoris impensum sit arcæ
fœderis, quæ maximo erat apparatu instructa, quam

soli gestabāt sacerdotes, idq́ per duo millia passuum ante uniuersum populum per Iordanem: quid nos facere æquum est obsecro, quantumq́ decet honoris exhibere sanctissimo huic sacramento corporis Christi? Ad hæc eandem gestarunt cum tubis septies per circuitum urbis Hiericho, & ciciderunt muri ciuitatis, sicut & in deserto arca deferebat ante populū, unde constaret, ubinam castra figenda essent: lōgum nimis foret, quomodo illa delata fuerit in bellum, quomodo à Philisteis remissa rursus sit Iudeis in Bet sames, deinde in Gabaa. Certe Dauid ipse arcam ex Gabaa cum triginta millibus uirorum adduxit in domum Obededom, deinde in ciuitatem suam maximo cum honore, quando etiam Dauid rex ante arcā saltitans cithara lusit, nihil ueritus etiam si ab uxore Michol deridebatur. quam imitatur & isti neochristiani nasutuli, lusui habētes quicquid pium est & ad cultum dei pertinet. Cui non turpe uidebitur, nos Christianos non plus honoris & reuerentiæ exhibere sacramento corporis Christi, quàm Iudæi impendebant arcę? uide tu in tomo nostro tertio de festo corporis Christi.

Num. 14.
Iof. 3.
Iof. 6.
Num. 10.
1. Reg. 6.
2. Reg. 6.
1. par. 15.

Ne hic quoque in immensum nostra crescat oratio, impium est, inhumanum, & à Christiano homine alienissimum, scripturis omnibus & ipsi etiam rationi cōtrarium, credere dominum Iesum esse in hoc sacramento, neq́ tamen uelle honorem illi debitum impendere, nolle adorare, quod isti faciunt neochristiani, qui superiores se reputant, quàm ut in honorem sacramenti caput aperiant, sese inclinent, genua flectāt. Turpe est dicere, quod ferūt eos etiam sacramentum in marsupio circunferre, quæ quis non auer

Impietas Lutheranorum.

setur, exhorrescat, abominetur? Quum interim om̄is
scriprura clamet, nosq́ꝫ clamando iubeat adorare do
minum, quur non eum etiam isti sub sacramento ue
latum adorant? idem enim ille Christus, qui sedet in
cælis ad dexteram dei patris, hic in sacramento latet.
quapropter diuinus honor & cultus latriæ ei impen-
dendus est non minus quàm deo patri. Quod si Iu-
Matt. 21. dæi Christum necdum per resurrectionem glorifica
tum, tanto tamen honore dignati sunt, ut ei uestimē-
ta quoque sua substernerent: quur non etiam nunc
Matt. 28. Christo domino glorificato, omnemq́ꝫ potestatem
Phil. 2. adepto in cælo & in terra, atqꝫ ad cuius nomē om̄ia
genua flectant, cælestium, terrestium & infernorum,
condigna reuerentia pro nostræ imbecillitatis mo-
dulo sit exhibenda? Atqꝫ sine dubio corpus illius no-
mine multo preciosius est, ideo & genua magis in
eius honorem sunt flectenda. certum est enim, quod
quisquis non honorificat filium, non honorificat pa
Iohan. 5. trem. Mitto quod omnes angeli in cælis adorant &
Heb. 1. uenerantur Christum dominum. quur id facere gens
perfida neochristianorum recusat? sic Iohannes ui-
Apoca. 5. dit uigintiquatuor seniores cecidisse coram agno,
& cantasse canticum nouum, dignus es domine acci-
pere librum, & aperire signacula eius, quoniam occi-
sus es, & redemisti nos in sanguine tuo. Verum hoc
Lutherani facere pertinaciter recusant. At nos Chri
stiani, qui ecclesiam agnoscimus matrem omnium
nostrum, diuinę quoqꝫ credimus ueritati, quæ dixit,
Hoc est corpus meum, ideoq́ꝫ dominum nostrum Ie
sum Christum in hoc gloriosissimo sacramento sup-
plices ueneramur: simulq́ꝫ dolemus nos non posse il-
li tanquam saluatori nostro condignum honorem

impendere, diuinam tamen spiritussancti iussionem implemus, laudantes & magnificãtes dominum deum nostrum, etiam adoramus scabellum pedum suorum, hoc est, humanitatem, cui laus, honor & gratiarum actio in secula seculorum, Amen. Psal. 99. 71. 98.

HOMILIA XXXII. VBI INCIPIT materia de susceptione huius sacramenti sub utraq; specie, & primum de concomitantia.

Christus resurgens ex mortuis, amplius non moritur. Roma. viij.

ANimus est, dilectissimi in dño, disserere uosq; docere, quomodo laicis satis sit pro, communi tum consuetudine tum præcepto ecclesiæ, sacramentum hoc sub una tantum specie suscipere. Rem hanc priusquam uobis aperiam, est quod diluam nubeculam præ oculis obuolitantẽ. quam nobis bonus, sanctus & pius iste homo Lutherus, perfidus ex monacho apostata concitauit, ad obscurandũ diurni luminis claritatem. scribit enim ille aduersus quoddam episcopi Misnensis mãdatum, & affirmat sub alterutra specie sacramenti, alteram tantum, esse partem Christi, puta sub specie panis solum corpus, & sub specie uini solum Christi esse sanguinem. Insignis hæc profecto blasphemia est, ita imminuere sacramentum, ut illi & diuinitatem adimas & animam Christi. Hæresim igitur hanc nouam, fauẽte Christi gratia, mihi suscepi refellẽdam. siquidem si sic sentit, cui mirum uideri queat, Lutherum nihil honoris uelle huic sacramento deferre, neque illud adorare,

si nimirum absit diuinitas humanæ naturæ in Christo personaliter unita? O hominem temerarium, qui sacratissimum Christi corpus diuinitate priuare præsumit, exangue & exanime facere nõ ueretur, quum tamen in omnibus supplicijs, ipsaq; adeo morte, diuinitas corpus & animam Christi nunquàm deseruerit, iuxta regulam Damasceni: Quod semel adsumpsit deus, nunquam dimisit. usque adeo, ut propterea quidam doctores putarint Christum in triduo suæ mortis adhuc hominem fuisse, quanuis id communiter non recipitur. Attamen illud perpetuo in ecclesia creditum est, diuinitatem nunquàm corpus & animam Christi destituisse. Ad hæc firmiter credit ecclesia, post Christi resurrectionem corpus eius semper manere uiuum, non potest autem sine sanguine uiuere: peruersa igitur & hæretica Lutheri doctrina nobis faciet Christum in sacramento demortuum, exangue & omnino sine nomine corpus, quod etiam anima careat, contra id quod Paulus ait: Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. &c.

Damasce.

Magister

Roma. 8.

Aue Maria.

Antequam Lutheri errorem disiiciam & explodam, ita ut meretur, nostramq́; fidem confirmẽ, operæprecium facturus uideor, si prius rem ipsam explicem, ut sic melius intelligatis, quæ deinceps tum probanda & confirmanda, tum etiam diluenda erũt atq; confutanda.

1. Dominus Iesus in huius sacramenti institutione uerbis suis ad hoc ordinatis uim contulit omnipotentem, hoc est, astitit eis sua omnipotẽtia, ut iam non significent tantum, sed & operentur iuxta bene-

placitum dei: neque uero operentur tantum à Christo prolata, sed & ab apostolis & eorum successorib. pronunciata. sacerdotes enim idem quoque faciunt in sacrificio missæ ex commissione domini, quando dixit ad eos, hoc facite in meam commemorationem: *Luce. 22.* hoc est, quod ego iam feci, panem accipiendo, benedicendoq́ʒ iis uerbis, hoc est corpus meum, idem, & uos facite. Prouenit hoc ex omnipotentia uerbi diuini, dicente psalmista: Omnia quæcunque uoluit, fecit. *Psal. 148.* Et hoc nimirũ illud est, quod supra commemorauimus, quomodo uerba hæc transelementent, ut loquitur Theoph. & transsubstantient panis uiniq́ʒ substantiam, iuxta illud Augustini: *De sentẽ. Prosperi.* Nos in specie panis & uini quam uidemus, res inuisibiles, id est, carnem & sanguinem honoramus. neque sic comprehendimus has duas species, quemadmodũ ante consecrationem comprehendebamus, quum fideliter fateamur, ante consecrationem panem esse & uinum quod natura formauit, post consecrationem uero carnem Christi & sanguinem, quod benedictio consecrauit.

Penes hanc autem transmutationẽ attendendum est, in quonam fiat. *Transsubstantiatio per se.* Potest ergo id nobis dupliciter considerari. primum, quod uerba hæc in sua operatione se extendãt eo usque, quo pertingit eorum significatio: atque hoc dicitur ibi proprie esse per se & ex uirtute uerborum. Id in hunc modum accipe: quum sacerdos in missa debita intentione super hostiam loco Christi pronũciat hæc uerba, Hoc est corpus meum, tunc sane uerba hæc quoad suam significatioem tantum pertingunt ad corpus Christi, non autem ad animam uel sanguinem, quapropter operatio Chri-

sti ex uirtute uerborum & quoad se ipsam, eo tãtum extenderetur, quod hic panis in corpus Christi conuerteretur: similiter quum sacerdos uerba à Christo instituta dicit super calicem, ubiq; ex ui uerborum in se nihil aliud nisi sanguis Christi conficitur.

Per concomitantiam

2. Sed non hic tantũ insistendum est, quanuis enĩ sub specie panis tantum est corpus Christi, & sub specie uini sanguis ex ui uerborũ in seipsis & sua significatione: adhuc tamen cogitandum est, quod ex essentiali & naturali concomitãtia, & ex inseparabili quadam unione, sub qualibet specie aliquanto plus esse oportet. Id ita intellige, etsi ex ui uerborum & ipsorum significatione sub specie hostiæ tantum est corpus Christi: attamen qã Christus iam uiuit & regnat

Roma. 6.

neq; moritur amplius, ita ut corpus illud nõ sit mortuum, sequitur ibi etiam esse animam, quoniam naturalis ita habet concomitantia, ut ubicunq; est corpus uiuum, ibi sit anima. Deinde & hoc sequitur, quod si hic sit aĩa, sit etiã ibi sanguis oportet, quum animæ domicilium & sedes nõ est in sicco, sed in sanguine. Insuper, quum ibi sit sanguis, sit etiam in uiuo corpore aĩa Christi, erit ibi & diuinitas: qa quod semel adsumpsit deus, nũq dimisit, ut ait Damascenus.

Damasce.

Ex inseparabili igitur unione sequitur, ut ubi est aĩa, ibi sit & diuinitas. Et sic qtuor sunt in hoc sacramento sub specie panis, primum corpus Christi ex ui & significatione uerborũ, deinde aĩa Christi, mox & sanguis, postremo diuinitas, tria autem hæc ultima non sunt ibi ex uirtute & significatiõe uerborum, sed tantum per concomitantiam.

Hoc ut pateat magis, esto, celebrarit sanctus Petrus missam in uigilia Paschæ, tũc in hostia tm̃ fuisset cor

pus Christi & diuinitas eius, non aũt aĩa, ꝑpter hanc ipsam cõcomitãtiã, qa tũc aĩa nõ erat corpori unita, sed neq; sanguis ibi fuisset, qm̃ solũ corpus sicuti tum iacebat in sepulchro, ita fuisset in hostia qñ celebrasset Petrus, sine sanguine & aĩa, diuinitas aũt qa totũ triduũ mansit unita corpori & aĩæ, fuisset etiã hic in missa, non id qdem ex uerbor, significatione, sed per cõcomitantiã. Nũc uero qñ magnifice & admirabiliter à morte resurrexit, neq; morit amplius, iam in sacramento nõ tm̃ habemus corpus, sed & aĩam & sanguinẽ Christi, & diuinitate, sicut & Lutherus non semel cõfessus est, ut aũt est homo Proteus & Vertumno inconstantior, ita nũc rursus negat, quod tñ Lutherani ipsi Augustæ in comitiis negare nolebant. Porro ne iam clamet Lutherus nostrũ hoc esse, domiq; nostræ natum & ab hominibus excogitatum, confirmabimus illud sacræ scripturæ & sanctorum patrum testimoniis.

3. Etsi ipsa statim ratio docet, non solum corpus esse in sacramento hostiæ, alias enim neque pdesset hoc sacramentum, neq; factum esset, neque gratiam dei conferret, quæ omnia imminuerent dignitatem eius. Christus etiam non perfecte uicisset mortem, si corpus eius in sacramẽto rursus exanimaretur, cõtra manifestum scripturæ testimonium, Ero mors tua ô mors. sed præter Pauli locum ad Romanos, etiam alios adducam, ex quibus conclusio ecclesiastica liquido constet, & primum sic alibi etiam ait Paulus, omnes nos unum corpus sumus, qui de uno pane & de uno calice participamus. cõstat aũt, ex multis mẽbris non posse corpus unum confici & persistere sine spiritu & anima, ideoq; ecclesia in huius sacramenti

Animatũ corpus in sacramento
Osee. 13.
1. Cor. 10.

susceptione non tantum particeps sit mortis Christi,
sed & uitæ & beatitudinis & diuinitatis, aut quomo
do alias ecclesia esset corpus Christi mysticum? Prę-
Iohan. 5. rea Christus ipse se panem uocat, & quidem uiuum,
qui de cælo descenderit. quis ergo iam Luthero cre-
dat contra Christum, panem hunc tantum esse mor
tuum, sine sanguine & anima? Ad hæc aperta sunt &
Iohan. 6. illa Christi uerba, Panis quē ego dabo, caro mea est
pro mundi uita. Christus autem pro mūdi uita non
dedit corpus mortuum, sed uiuum, quod tradidit il-
le usq; in mortem. ideoq; non corporis tantum me-
minit, sed & animæ, quam ille pro redemptione no
stra impendit. Nemo, inquit, maiorem charitatē ha-
Iohan. 15. bet, nisi ut animam suam quis ponat pro amicis suis:
ecce quomodo animam suam pro nobis posuit do-
minus, non corpus exanime, ut somniat Luther.
idem alibi dixit, Pastor bonus animam suam ponit
pro quibus suis. Et uos itaque firmiter creditote,
Christum se totum pro nobis impendisse in ara cru-
cis, quapropter totum se quoq; nobis dat uescēdum
in hoc sacramēto, neq; in partes se diuidit ipse, quod
Luther commentus est, multis modis diminuens au
toritatem sacramenti. Omnia hæc probāt ipsa Chri-
sti uerba in huius institutione sacramenti, quum di-
Luce. 22. xit, Accipite & manducate, hoc est corpus meum q̄d
pro uobis datur. id utiq; corpus uiuum extitit sangui
ne uiuo irriguū, cuiusmodi dedit & apostolis in cœ-
na sub specie panis. possem in hoc adducere argumē-
ta ex figura agni paschalis & mānę, itē ex rationibus,
Commu- ꝙ unio illa inter diuinam & humanā naturā sit inse-
nio. parabilis, deinde ꝙ in hoc sacramento non plena es-
set communio, si non diuinitatem, animam quoq; &

ſanguinē uiuumq́ꝫ corpꝰ ſuſciperemus. Preterea aduerſaretur hoc etymologiæ nominis, communio enim dicitur, & Dionyſius uocat ſynaxim, in qua Chriſtus ſeipſum nobis communicat. communicatio autem illa nimis foret anguſta, ſi tantum corpus nobis daretur, non etiam ſanguis & diuinitas. ſed miſſa facio hæc omnia.

4. Verum porro eſſe illum quem modo commemorauimus, ſcripturæ intellectum, facile confirmabimus unanimi ſanctorū patrum conſenſu. Primus igitur in hoc nobis prodeat ſanctus martyr & pontifex Cyprianus. is ita ait. Panis iſte communis in carnem & ſanguinem mutatus, procurat uitam & incrementum corporibus, ideoq́ꝫ ex conſueto rerum effectu, fidei noſtræ adiuta infirmitas, ſenſibili argumento edocta eſt, uiſibilibus ſacramētis ineſſe uitæ æternæ effectum, & non tam corporali q̄ ſpirituali trāſitione Chriſto nos uniri: ipſe enim & panis & caro & ſanguis, idem cibus & ſubſtantia & uita factus eſt eccleſiæ ſuæ: & deinde dicit. Panem quē Chriſtus porrexit diſcipulis ſuis, mutatum eſſe non in ſua ſpecie, ſed natura & ſubſtantia, per omnipotentiam uerbi factum eſſe carnem. Et ſicut in perſona Chriſti apparebat humanitas, latebat diuinitas, ita in uiſibili ſacramento ingerit & infundit ſe ineffabili quadam modo diuina eſſentia. Quis nō uideat, quid hic Cyprianus ante mille & ducentos annos de hoc ſacramento ſenſerit cum eccleſia, cui merito fides danda eſt, quoniam multas habuit reuelationes, & ſic ſi in hoc aſſerendo aberraſſet, utiq́ꝫ illud ei per reuelationem fuiſſet manifeſtatū: libere enim fatetur ſubſtantiā panis immutari. At Lutherus negat. Cypria-

De cœna domini.

nus insuper ait panem conuerti in carnem & sanguinem, Lutherus uult sub hostia tantum esse carnem, non etiam sanguinem. Cyprianus ait diuinitatem quoque esse in hoc sacramento, Luther diuersum sentit, contendens tantum ibi esse corpus. Turpiter ergo errat Lutherus, & alios unà secum miserrime seducit. Augustinus super Iohannem tractans hæc uerba, caro non prodest quicquam, sic exponit: Vbicunque caro sola est sine diuinitate & anima, quum autem corpus Christi in sacramēto multis modis prosit, oportet ex sententia Augustini diuinitatem quoque adesse

Cyrillus. & animam. Non multo diuersum sentit ibidem Cyrillus, ait enim, Caro non prodest quicquam, si sola intelligatur, nanque nihil prorsus uiuificare potest, quippe quæ uiuificante indigeat. sed si habitantem in hac carne cognoueritis, uiuificam esse credetis: nam quoniam cum uiuificante uerbo caro cōiuncta est, tota est effecta uiuifica: quare quum semel mortuus Christus amplius non moriatur, firmiter credimus cum uniuersa ecclesia catholica, quòd quia substātia panis in corpus Christi transit, & corpus hoc uiuum est, animam habens & sanguinē, etiam sub specie panis totus est Christus. diuersum enim sentire cū Luthero, nihil aliud fuit quàm Christum denuo crucifigere: absit aūt id à mentibus fideliū, siquidem dn̄s Iesus præpotenter superauit mortem, nec iam amplius moritur, qui est benedictus cum deo patre & spiritu sancto, cū quibus uiuit & regnat in secula. Amen.

HOMILIA XXXIII. AN NEcessariū sit, utranque sacramenti huius speciem sumere.

Panem cæli dedit eis manducare, Psalmo LXXVII. & Sapientiæ XVI. repetitum à Christo Iohannis sexto.

PRæclarā nobis de ueteris testamenti factis dedit regulam Paulus, dicens quia omnia in figura contingebant illis. Ea nimirum clauis est, cuius artificio & ope in multis locis sacræ literæ magis patescunt, meliusq́ intelliguntur. quum ergo habeamus ex ineffabili gratia Christi in ecclesia sanctũ illud & gloriosum eucharistiæ sacramentum, in quo pertractando iam ab ipso principio hac Paulina claue usi, multas huius sacramẽti proposuimus figuras: nunc uelut ab ouo repetentes quæ nobis necessaria erunt, consideramus eas rursus, quæ nos docere poterunt modum suscipiendi hoc sacramentum. Extat enim antiquissima figura in Abraā, cui etsi laico dedit tum Melchisedech panem & uinum, quæ ipse sacerdos nimirum altissimi obtulerat ante. unde quis forte colligat, sacramentũ hoc etiam laicis sub utraque specie esse tribuendum, sicut ibi in figura contigit. Atqui si penitius rem introspiciamus de figuris huius sacramenti, uidebimus profecto, ubicunq; illæ uniuersæ alicui multitudini sunt datæ, semper id esse factum sub una specie tantum, ut in agno paschali, q sub specie carnis solummodo dabatur: similiter in manna, quod etsi typum gesserit nostri sacramenti, in altera tamen specie tantũ conferebatur. unde euidens satis sumitur argumentum, laicis in una specie tm̄ conferendum esse hoc sacramentũ, sicuti sanctio habet ecclesiastica. Quanuis in scholis possit defendi, Abraam aliquale habuisse sacerdotium, quare &

1. Corin. 10

Obiectio.

Gene. 14.

Exo. 12. 19.

Iohan. 6.

Christus in euangelio tãtum meminit, panis hic, inquiens, est panis uitæ, qui de cælo descendit, ut om̃is qui manducat ex eo, nõ moriatur. Rursus, panis uerus est qui de cęlo descendit, & dat uitam mundo. Et iterum, Ego sum panis uitæ, qui uenit ad me, nõ esuriet. Et inde ad Iudæos, Ego sum panis uiuus qui de cælo descendi. qui manducat ex hoc pane, uiuet in æternum. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Ecce quomodo ubiq; hic sola fit mentio panis. nusquam enim se uinum uocat, nisi figuraliter reducatur ad sanguinem eius. Ita & in ijs uerbis à q̃bus præfari cœpimus, solam proponit panis figurã. Quæ nimirum consolationẽ addant pijs omnibus, ut constanter maneant cum usu totius ecclesiæ, qui multis iam seculis obtinuit, laicis sacramentum hoc sub una tantum specie esse porrigendum, sicut & in figura dominus panem solum commemorat. super ijs ut liceat plura cũ fructu disserere, dominusq; Iesus Colos.4. nobis aperiat ostium uerbi ad prædicanda mysteria Christi, salutemus dña uoce uirgine matre, dicentes:

Aue Maria.

Inter alia multa etiam hãc nobis tragœdiam concitarunt neochristiani in ecclesia de utriusq; speciei sumptione. quanuis ea ante quoq; commota est ab antiquis hæreticis, qui tamen sopiti & pro se quisq; ab ecclesia sunt reiecti, semperq; Christiana & ecclesiastica ueritas triumphauit inuicta, sicut in Pelagio, Nestorio, Iacobello & alijs multis docere possum⁹. Vt autẽ pij & constantes Christiani in uera antiquæ & indubitatæ fidei semita perseuerẽt, ipsis sacræ scripturæ testimonijs docebim⁹, q̃ periculose, imò q̃ damnatè errẽt neochristiani, uno hoc antè præmisso,

quod isti ad sui erroris confirmationem subinde no bis possent ingerere, id autem hactenus in omnibus eorum rhapsodiis & consutis undecunque commentariolis non animaduerti, estque hoc ipsum de Abraã & Melchisedech, qui quia dedit illi panem simul & uinum, exẽplum hoc possent ad sui erroris torquere defensionem. Verum ad hoc respondetur primo, quandoquidem figuræ non omnes æqualiter indicant conditiones eorum, quæ figurantur, aliàs enim una figura sufficeret, nec opus esset reliquis. Ideo uideamus quidnam præcipue in hac figura Abraæ & Melchisedech significetur: præcipue autẽ sacramentum hoc significatur in consecrante, qui & primarius est Christ⁹ ipse, is enim ideo à psalmista sacerdos dicitur secundum ordinem Melchisedech: deinde figura illa in hoc quoque fortiter pertinet ad illud sacramentum, quod utraque species noui sacrificii in pane & uino demonstratur, ut sic legale sacrificium in uitulis, ouibus, & bobus significaretur esse finiendum: atque id satis est ad sustinendam significationẽ figuræ, neque interim necessarium est respicere personã Abraæ qui suscepit. aliàs enim nemo sacramentũ hoc suscepturus esset, nisi miles qui quatuor reges expugnasset, & captiuos liberasset. Gene.14. Heb.7. Psal.109.

Quod si etiam personam Abraæ respiciendam diceremus, attamen neochristiani propositum suum inde probare non possent. nam si fundamentum uideamus, Abraam utique non merus fuit laicus, sed primogenit⁹ filius Tharæ. in lege autem naturæ, officiũ sacerdotale fuit penes primogenitos, eatinus per dum eos permutauit dominus cũ tribu Leui, sicut ad longum disseruimus in die purificationis Mariæ. Nihil Gene.11. Num.3. Tomo.3.

igitur præualere poterunt aduersarij ecclesiæ ex hac figura Melchisedech & Abrahæ.

2. Nunc materiam ipsam adgrediamur, cuius ut habeatis fundamentum uerum, neque obiter tantum rem attingatis uelut in ramis hærentes, quod Lutherani faciunt, ab ipsis iam inde radicibus audite & attendite causam. Principio non sane negamus, imò libere profitemur, in quibusdam particularibus ecclesiis in principio, atque deinde aliquãto pòst, sacramentum hoc etiam laicis in utraque specie esse porrectũ. docet nos idipsum præter scripturam usus quarundam ecclesiarũ, quem ex gratia dei melius exactiusque tenemus, quàm aduersarij nostri. Primum enim testatur id Paulus ad Corin. ubi non semel utriusque meminit speciei: siquidem ait, Vnus panis & unũ corpus multi sumus omnes, qui de uno pane & de uno calice participamus. Quotiescunque manducabitis panem hũc & calicem bibetis, mortẽ domini annunciabitis donec ueniat. Certum est autem, Paulum non presbyteris tantum, sed toti ecclesiæ Corinthiorum scripsisse.

1. Cor. 10.
1. Cor. 11.

Fuisse eundem & in Aphrica morẽ, manifeste declarat Cyprian⁹ in quodam sermõne de lapsis. is enĩ loquens de quadam puella quę manducauerat de ijs quæ idolis erat immolata, ea deinceps in reliqua plebe delata est in ecclesiã: quumque finita iam missa, diaconus calicem circũcirca porrigeret præsentibus, uenissetque iam ad puellam, recusauit ea suscipere calicem. diaconus autẽ adhuc urgens, illi etiam recusanti calice infudit. Ecce quomodo sacramentũ calicis nõ laicis tm̃, sed & paruulis sit datum: quod quàm nõnulli conantur ad uinum consecratũ in calice detorquere, sicuti tum mos fuit quoque in pane sacrando, &

Cyprian⁹

Communio vtriusque speciei aliquando in vsu fuit.

meminit Augustinus, insuper in ecclesia Gallica adhuc ea est consuetudo, attamen Cyprianus non hic tantum, sed & in pluribus locis testatur fuisse sacramentum: & Hieronymus inquit; sacerdotes qui eucharistiæ seruiunt, & sanguinem domini populis diuidunt. Preclarum est, atque ut ex magno pietatis adfectu profectum, ita quoque notatu dignissimū, quod in uita sancti Laurentij legitur, eum dixisse ad pontificem Sixtum, quum is iam duceretur ad suppliciū. exclamauit enim, Quò progrederis sine filio pater? quò sacerdos sine leuita ꝓperas? experire certo utrū idoneum ministrum elegeris, cui commisisti dominici sanguinis dispensationem. Sup Sopho. 3. Sanctus Laurēti⁹.

Non mediocre nobis argumētum præbet, eundē fuisse usum & morem aliquando in ecclesiis Hispaniæ, siquidem in undecimo concilio Toletano sancitum est, eum ꝓ infideli non habendum, qsquis morbo grauatus, ibi calicem domini biberit, uenerabile illud sacramentū nequeat deglutire. extant hujus rei argumenta multo plura, quę testātur olim ita obseruatum esse in compluribus locis, sicut obsequialia & directoria docent, magnitudo quoque calicum & argentei canales qui hodie in ecclesijs adseruantur.

3. Porro quod iam cōmemorauimus de usu utriusque speciei, credidesim equidem usurpatum tantum fuisse in tribus sublimioribus festis, qbus cōmuniter oēs Christiani cōmunicabant, paschæ, pētecostes & natalis dñi: non uideo autem quomodo idipsum quoque sit obseruatum uel priuata comunione uel apud infirmos: & sic in sancto concilio Niceno tantum fit mentio corporis Christi, similiter & in Remensi Can. 14.

& Vuormatiensi, sed mos hic non fuit communis p universam ecclesiam, quemadmodum & in multis alijs reperias, in quibus nō sint omnia servata equaliter, ut circa diem paschæ, & de cōiugatis consecrandis in presbyteros &c. possunt hęc ad longum tractari. Christus profecto ipse sacramētum hoc dedit duobus discipulis euntibus in Emaus sub una tantum specie. accepit enim panem, benedixit, fregit, & dedit illis. Augustinus ait id fuisse sacramentum, atq; oculos eorum esse apertos, ita ut cognouerint illum q̄ panem benedictum porrexit eis. Et inde, non incongruenter accipimus hoc impedimentū in oculis eorum à sathana fuisse factum ne agnosceretur Iesus, si tamē à Christo est facta permissio usq; ad sacramentum panis, ut unitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnosci. eiusdem sententiæ sunt & Chrysostomus & Beda. Theophylactus quoque sic ait: Insinuatur hic & aliud quiddam, nempe quod oculi eorum qui pane benedictum assumut, aperiuntur, ut agnoscāt illum. Magnam enim & indicibilem uim habet caro domini. Quum igitur & Christus sub una tantum specie sacramētum hoc dederit, imitati sunt eū in illo etiam prælati ecclesiæ. Præterea non parū roboris huic consuetudini ecclesiasticæ accedit inde, q̄ etiam apostoli in primitiua ecclesia Hierosolymis sacramentum hoc sub una tantum specie dederunt fidelibus, ita enim ait Lucas, Erant perseuerātes in doctrina apostolorum, in cōmunione & fractione panis & orationibus. Intelligi hoc non potest de pane naturali, nam quid hoc magnum fuisset, eos perseuerasse in communione panis naturalis, in conuictu di

Discipuli in Emaus Lucę. 24. Lib. 3. de cons. euange. cap. 25.

Chrysost. Beda sup Lucam.

Actu. 1.

urno, maxime quum hęc ipsa fractio panis apud Lucam ponatur inter duo spiritualia, doctrinam apostolorũ & orationem? Inde colligunt doctores, tam ardentem fuisse populi in primitiua ecclesia deuotionem, ut quotidie communicarint, quoniam sic ait Papa Sixtus: Peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. sic enim etiam statuerunt apostoli, & sancta Romana tenet ecclesia.

De conse. distin. 2. c. peracta.

4. Quid quod & ueteres quum mentionem faciunt huius sacramenti, panis tantum siue speciei panis meminerunt? Ambrosius in libro de sacramẽtis, ubi de communione laicorũ agit, panem tantum cõmemorat. Ignatius quoq; ad Ephesios sic scribit. Obedientes episcopo & presbytero impręuaricabili sensu frangentes panẽ, qui est medicamentum immortalitatis, antidotũ non moriendi, sed uiuendi. ecce quomodo nulla fit hic mentio uini. Gregorius quoq; scribit, quomodo papæ Agapito in Græciã proficiscenti oblat⁹ sit mutus & claudus. ille uero celebrata missa peractoq; sacrificio, coram omni populo dederit ei corpus dominicũ & imposuerit ori, qui deinceps cœpit loqui. Et hic rursus calicis nõ meminit etiam Gregorius. Similiter in cõcilio Remensi uetitũ est, ne laici deferant sacramentum corporis Christi ad infirmos, neq; ibi de calice aut uino uerbulum ullum. In concilio Vuormatieñ. præcipitur omnibus parochis, ut semper in promptu habeant sacramentum corporis Christi pro infirmis, de calice ne iota quidem. Sed quid multis hic immoramur? si tantum Christi uerba apud Iohannem uideamus, nullam uspiam inueniemus mentionem calicis aut uini, ut omnino mi-

Ambros⁹.
Ignatius.
Li. 3. dial. cap. 3.
De conse. dist. 2. ca. peruenit.
C. pbyt.
Joh. 6.

rum sit, qua tandem ratione neochristiani conentur ex eo loco colligere necessitatem communionis sub utraque specie in laicis, quum tamē altera species calicis (quam unice affectant isti) nusquam ibi commemoretur. Non equidem inficias eo, uerum esse illud

Johan. 6. quod dominus ait, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitā in uobis: deinde, Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Vera sunt hæc utique, sed interim hic non exprimitur sub quanam specie fiat, imo nulla plane hic species commemoratur nisi panis. nam nos Christiani ingenue ꝓfitemur cū matre nostra ecclesia catholica, laicū sub sola specie panis manducare corpus domini & bibere eius sanguinē, sicut infra pluribus edocebimus. Vt autem aduersarij ecclesiæ & fidei interim pudefiant, & erubescant, en obstruemus eis os impudēs uerbis Christi, qui dicit: Quoniam qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. laicus utique sub altera tantū specie manducat corpus Christi, uiuet igitur in æternum. Quur interim inflatur & intumescit neochristianus contra Christum & ecclesiam, uolens æternam dei sapientiam redarguere de mendacio, quasi nō sit satis ad ui-

Johan. 6. tam æternam manducare de hoc pane, nisi insuper de calice bibat? quin potius quilibet Christianus con-

2. Cor. 10. cedat uerbis Christi & intellectum suum captiuet in obsequium fidei.

Actu. 20. His omnibus fidem facit Lucas. is enim refert, qđ uenissent in Troadem, & sabbato conuenissent frangere panem: ubi doctores uenerabile hoc intelligūt sacramentum. Et ibi quoque tantum fit mentio panis. Et uos igitur Christianę pietatis & fidei sectato-

tes, cauete ne decipiamini ab istis neochristianis circa utranque speciem sacramenti. relinquite & fugite istos, potius credite ecclesiæ sanctæ, quę uobis pcepit alteram tantum suscipere speciem. Imò & plus si dei tribuite Christo dicenti: Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. quod nobis omnibus concede tu ipse, qui solus es benedictus in æuum. Amen.

HOMILIA XXXIIII. DE SVSceptione huius sacramēti sub una specie.

Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. Iohannis VI.

ATIS iam, satis inquam mōstratum est, dilectissimi in domino, q̄modo in quibusdā ecclesiis à principio uenerabile hoc sacramētum sub utraq; specie fidelibus sit porrectum. Quærat autem hic aliqs (antequā ulterius progrediamur) qui fiat, quod nūc ecclesia in uniuersum laicis prohibuit calicis sacramentum, quum tn̄ ecclesia apostolorum & martyrū, ut ante confessi sumus, bibere pmiserit? respōdeo, & nō hic uolo inniti exēplo Christi, quod tn̄ in principio circa hanc rem ualuit nō parum: nunc q̄q; neochristiani statim uellent inde sibi quærere fulcimentū & quasi diuerticulum, quod tametsi facerēt, facile adhuc possem infringere, eo q̄d mutatio illa ex urgētibus causis & ualidis rationib⁹ sit facta: Sicut & exēplum Christi pmitteret hoc sacramentū suscipi post cœnam, quemadmodum & à principio in multis ec 1. Cor. xi.

Cur olim laici calicē sumebant.

clesiis atq; adeo in Corintho factitatum esse cōstat, id tamē ex rationabili causa est immutatum: ita possem hic quoq; dicere, sed anim⁹ est eis ex meliori fundamento respondere in hunc modum: Quod in ecclesia martyrum hoc sacramentum etiam à laicis est sub specie uini in calice sumptum, id sanè factum est propter quotidianam persequutionem & continuam Christiani sanguinis effusionem: quare mirum non est, si qui semper parati esse debebāt ad fundendum pro fidei professione sanguinem, etiam Christi sanguinem sub uera specie susceperint: per hoc enim prouocabantur illi & confortabantur, ut constantius sustinerent supplicia, & ipsam quoq; mortem nō formidarent pro fide subire. Nunc tandem ad institutum nostrum ueniamus.

1. Etsi quibusdam ecclesiis principio mos fuerit, communicare sub utraq; specie, ut supra diximus, tamen æquè uetusta est cōmunio sub una specie, sicut & idipsum probauimus: imò si singula conferamus, iam inde ab initio magis in usu fuit unius q̃ utriusq; speciei communio, quoad laicos. Id inde cōstare potest, quod si aliquando ita casus tulit, ut sacerdos puniendus esset, etiam ante multa secula, tunc pro pœna infligebatur ei, quatenus esset contentus in communione laica: ita statuit Osius in concilio Sardicensi, ut quibusdam temerariis nō detur etiam communio laica, nisi forte ad extremum pœnitentiā agant. Et in cōcilio Agathensi decretū est, Quod si presbyter uel diaconus capitale crimen cōmiserit, aut chartam falsauerit, aut falsum testimonium dixerit, ab officii honore depositus in monasterium retrudatur, & ibi tantummodo quandiu uixerit, laicam commu-

Communio Laica.

Ca. 1.

Ca. 50.

nionem accipiat. Ecce quomodo unius speciei susce
ptio, qua usi sunt laici, usq; adeo fuit communis iam
olim ante mille annos & plus eo, ut etiam uelut pro-
pria appellatione laica diceretur communio, eaq; sa
cerdotibus pro pœnitentia imponeretur, quamuis il
li etiam citra pœnam ea utebantur, nimirum extra
missam, sicut de sancto Martino, Ambrosio, Augu-
stino, Hieronymo & Benedicto legimus, quomodo
ante mortem susceperint sacramentũ corporis Chri
sti, ubi nulla fit mentio sanguinis.

Neq; uero sine ratione cõmunio hæc laica sub Cur laicis calix ablatus.
altera tãtum specie præualuit in ecclesia, sed ex mul-
tis causis, quarum hic aliquot recẽsebimus. Primaq;
adeo est, periculosa sanguinis administratio, facile
enim effundi potest, maxime in magna hominum
multitudine, ubi senes & paruuli sani & ægri accedũt,
id autem cederet in magnam ignominiam sacramẽ-
ti. Sed & in custodiendo periculum esset, eo quod
species uini facile acescit, corrumpitur & perit, unde
fastidium oriretur hominibus & nausea, quo minus
suscipere possent. Adhæc si ultro citroq; mittendũ
portãdum, siue uehendum sit, ne effundatur, cautio
semper erit, facile enim huiusmodi liquida profun-
duntur. Mitto quod non pauci sunt qui natura ab-
horrent à uino, alij etiam ex morbo, alij ex alijs acci-
dentibus causis, ut prægnãtes mulieres & febricitan
tes, &c. In ipso quoq; suscipiendi modo uidetur ali
quid subesse periculi, quoniam facile quispiam labris
aut lingua profunderet sacramentum, uel etiam re-
maneret nonnihil adhærẽs barbæ aut mento. Quæ
omnia uergerent in offensam Christi & huius sacra-
menti. Alexander de Hales satis idoneus testis est, Hales.

hoc etiam diuinitus per miracula esse comprobatũ, nam quum in quodam cœnobio fratres quos conuersos dicunt, cuperent sibi quoq; dari sacramẽtum sub utraq; specie, constituto interim sacerdote in canone, repente patina sanguine repleta est. uidentes hoc fratres, ab instituto resilierunt. Præcipua tamen ex omnibus causa est errorum qui circa illud sacramentum exorti sunt, sicuti iamiam copiosius disseremus.

Obiectio. 3. Dicas autem, rationes omnes illæ aliud non probant, nisi quomodo communio utriusq; speciei sit immutata, & quibus de causis, non sufficiunt autẽ eam omnino rescindere & prohibere, sicut in concilio Constanteñ: & Basileeñ factum est, nosq; paulo post edocebimus. Respõdetur, Orti sunt quidam errores circa hoc sacramentum, per quos non intermissa tantum est susceptio utriusq; speciei, sed & oĩno ꝓhibita. ex ijs tres uideo præcipuos: primus extitit Nestorij, qui inter alios etiã hunc tenuit, sub specie panis tantum esse corpus Christi, & sub specie uini solum sanguinem, inde necessarium esse duxit sacramentum hoc etiam à laicis sub utraq; specie sumi debere. Antiquus illè quidem, sed tamen multũ horrẽdus est error, facere corpus Christi in hoc sacramẽto exangue & exanime, sicut paulo ante monstrauimus: ideoq; quoniam Christiani maxime uero simplices, credebant firmiter sub qualibet specie totum esse Christum, alteram speciem intermiserunt. uixit autem Nestorius tempore Theodosii imperatoris, & hunc quidem errorem iamdudum sopitum nunc denuo uelut ex Orco reuocauit & sequitur Luther⁹.

Nestori⁹.

Tres errores de cõmunione. Sermone 31.

Pelagius. Altera hęresis fuit Pelagij temporibus B. Augustini.

is quoqꝫ ratus est utranqꝫ speciem laicis esse necessariam, non tamen ex fundamento Nestoriano, quasi non esset etiam totus Christus sub utralibet specie, sed propter hæc uerba Christi quũ ait, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis: & hic nõ exiguus est error, ut supra docuimus, neqꝫ enim hic aliquam speciem præcepit dominus, sed manducationem, speciem autem ijs uerbis non expressit: quãuis huiusmodi errorem ex illis uerbis suxerit quidã Petrus Dresdeñ & eundem deinde Iacobellus inuexit in Bohemiam, siquidem non memini errorem hunc ab Hussio in Bohemiam esse delatum, sicuti nec ꝓpositus est ei in concilio Constantieñ. Qui tñ huic hæresi adhærent, fundamẽtum nullum habent: quia quotquot super hunc locum scripserunt doctores, omnes exponunt de spirituali manducatione & incorporatione ipsi Christo per fidem: aliàs & paruuli non saluarentur, qui sacramentum hoc non suscipiunt, & quot demum hominum millia destiruerẽtur salute per uniuersum Christianismum, qui sub utraque specie nõ recipiunt sicut isti, & sic caliceorum ecclesia maior foret q̃ ecclesia Christi, quod absit. Sed quid est obsecro, si non hæc temeritas maxima est istorum, qui non tantum alios Christianos omnes, sed & parentes & maiores suos omnes, qui nõ item de calice participarunt, damnare conantur?

Quid quod etiamsi uerba Christi citata, de sacramentali manducatione intelligantur, tamen minime euincunt utriusqꝫ speciei participationem, eo q sub altera tantum specie tantundẽ sumit laicus, quantum sub utraqꝫ, quia totum Christum, corpus eius,

Iohan. 6.

animam quoq;, sanguinem & diuinitatem, sicut sacerdos sub utraq;: quum itaque nihil ei decedat, quid est quod separare se conatur ab ecclesiastica unitate, & inobedientem se exhibere ecclesiæ sanctæ, unde ꝓpriã ipse sibi damnationẽ ante tẽpus asciscat? Quisquis enim ecclesiam nõ audierit, sit tibi tanquã ethnicus & publicanus. Interim autem iste magnus calicis affectator, dum per fas nefasq; calicem sibi adrogat, totum amittit Christum, qui inueniri nusquam potest nisi apud dilectam suam sponsam ecclesiam, non penes Arrium, Nestorium, Heluidium, Huss, Luther, Butzer, & similia hæreticorũ portenta. Experti prohdolor nimium sumus hoc nostro seculo, quomodo totum isti amiserint Christum. Quid enim Zuinglius effecit Turegi? Quid Oecolampadius Basileæ? quid Butzer & Capito in Argentorato? quid Vlmæ Rotenacker? quid Blarer Constantiæ? quid Simpert' Memmingæ &c. nihil aliud, nisi quod una opera omnes in hoc calice cudendo elaborarũt, uelut Aethnæi fratres, dum docuerũt necessarium esse, ut etiã laici sanguinem Christi sumerent in calice. Quid inde factum est? corpus pariter & sanguinem Christi amiserunt, negantes iam Christum naturaliter & essentialiter esse in sacramento, sed tantum per figuram, sicq; panem illum suum pistorium tantummodo reseruarunt pro immenso illo thesauro preciosissimo sacramento, dum Christum totum, imò & fidẽ in illum & gratiam ipsius & misericordiam, atque adeo regnum cælorum perdiderunt, facti ipsi blasphemi, sacramentorum & missæ oppugnatores, det deus, ut aliquãdo agnito suo errore, resipiscant. Ad huiusmodi blasphemos errores præcauendos, salu

Matth 18.

briter & consulto uisum est ecclesiæ quæ gubernato rem habet spiritum sanctum, docẽtem illam omnem Johan.16. ueritatem, ut laicis hoc sacramentum sub altera tantum specie porrigatur. propter pericula inde emergentia & quæ poterat sacramento deferri contume lia, quare quilibet Christianus hanc audire tenetur, & ei parere.

5. Alium adhuc errorem commentus est Lutherus, qui primum non innixus est hæresi Nestorianæ, deinde tamen ut instabilis & inconstans, planeq́ ta- Matt.7. lis, qui super arenam ædificarat, incidit in eundem, in libello quem scripsit aduersus episcopum Misnẽsem, Luther de 6.cap. sicuti supra de concomitantia dictum est: neq́ fretus Iohan. est textu Iohannis, ubi non tantum cõtra Bohemos & Pelagium, sed etiam contra catholicos ecclesiæ do ctores contendit, totum illud caput nihil habere de sacramento altaris. aliam itaq́ rationem confinxit, multũ insidens & inhærẽs huic uerbo Christi, quum Matt 26. dixit, Bibite ex hoc omẽs. Quod ille uult eum ad oẽs dixisse Christianos, eisq́ præcepisse, ut ex illo calice biberent. Atq́ hoc ipso blandiuntur sibi laici in sacris literis nunquam uersati, clamantes uelle se stare huic commissioni Christi, sicq́ à Luthero seducti, conan- Bibite oẽs tur istud uerbum domini sibi adrogare citra scripturam, imo præter rationem, & contra usum ecclesiæ, sanctorumq́ patrum expositionem. Quum enim hoc textus ipse præ se ferat, dominum hęc ad aposto los tantum dixisse, omnes hic apostoli, non omnes Christiani uel laici sunt intelligendi, ut isti exponũt. nam ptinere uerbum illud omnes, ad apostolos, non autem idiotas, satis liquet ex Marco, qui ait, Biberũt ex illo omnes, quod neq́ isti temerarij, nec quisquam Mar.14.

alius rationis suæ compos poterit ad omnes Christianos & laicos detorquere, quorum & tot millia obierunt & adhuc uiuunt, nec unquam sacramentum ex calice susceperunt, sed neq; suscipere uoluerunt. Considerent igitur omnes Christiani bonitatem & misericordiam spiritusfancti, qui impostutas istas & deceptiones manifeste adeo ad utilitatem nostram præmonstrauit: siquidem quum per Matthæum dixerat, quomodo Christus commisisset, dicens, Bibite ex eo omnes, omniscius ille cognouit utiq; fore aliquando hæreticos, qui commissionem hanc solis apostolis factam, ad omnes Christianos essent traducturi. proinde per Marcum ostēdit, hoc ad apostolos pertinere, quando dixit, Biberunt ex illo omnes. Eat nunc Lutherus, si uolet, & iactet cum crabronibus suis, calicis sui fundamentum se habere in euangelio, atq; adeo ex commissione Christi, cum interim nihil aliud faciant quàm quod scripturam dilaniant, ipsi excæcati à deo propter malignitatem & duritiem cordis, ita ut apertissimam scripturarum expositionem præ oculis positam non uideant. Sed nunc tandem respōdeamus ad ea q̄ articulo tertio ꝓposuimus, q̄sita. Constātiense em̄ & Basileense cōcilia utriusq; speciei communionē ꝓhibuerunt, q̄ in à principio nascētis ecclesię uetita nō erat, sed à sanctis & apostolicis uiris usurpata: facta aūt illa ꝓhibitio est ideo, q̄d aduersarii ecclesiæ Christi ū conabant̄ facere diuiduum, sic q̄ non ęqualiter totus esset sub alterutra specie, q̄ error sane ut horrendus est, ita à Christianis mētibus alienissimus. Deinde & q̄dē ꝑcipue ob id facta mutatio est, q̄ heretici uolebāt cōmunionē hāc sub utraq; specie esse ꝑceptam & necessariam, uetuit eam ecclesia, non

quod ipſe mala eſſet, ſed ut ſic Chriſtiani fierent ab hoc errore q̃ remotiſſimi. Nõ ſecus, atq; certũ eſt hoſtias in ſacramento altaris nõ debere eſſe fermentatas, ut ſic Paulum ſequamur, manducãtes ex azymis ſynceritatis & ueritatis: attamen quum orta eſſet hæreſis Hebionitarum, cõtendentium nos oportere ſequi Iudæos, tunc papa Leo inſtituit, ut ad tempus uterentur pane etiam fermentato in hoc ſacramento: & quanuis Græci morem hunc etiamnum obſeruãt, eccleſia tamen latina ubi ſopitus eſt hic error, ueterem conſuetudinem iterum ſuſcepit, ita ut iam amplius panem fermentatum in uſu huius ſacramenti non admittat.

Hebionit.

Epiſt. 41. ad epiſcopos Syriæ.

Audi quiddam non paulo manifeſtius, quum neochriſtiani uellẽt Chriſti perſonam diſtrahere in duas, quarum altera deum, altera hominem conficeret, unde ſequeretur, ſicut & ipſi contendebant, Mariam tantum eſſe matrem hoĩs Chriſti, non dei, ibi orta eſt diſſenſio de duobus nominibus, contendentibus alijs θεοτόκον, hoc eſt, deiparã, alijs affirmantibus χριστοτόκον eſſe dici'q; Mariam, tanquã Chriſti matrem. Et quanuis utrunque hoc nomen præcipue competat Mariæ, ut tamen hæreſis Neſtorianorum ſupprimeretur quæ conabatur euincere, Mariam tantũmodo Chriſti, non etiam dei eſſe matrem, eccleſia ad tempus ꝓhibuit Mariam uocare matrem Chriſti, quum tñ ea ueriſſime erat. Vide præter epiſtolam Leonis, etiã q̃ Hormiſda papa ſcribit ad Iuſtinũ imperatorẽ. Quũ itaq; ad certũ temp' uetuit eccleſia Mariam dici matrem Chriſti, ꝓpter hæreſim Neſtorij & Eutychetis, quãto magis merito prohibuit ad tempus utriuſq; ſpeciei cõmunionẽ in ſacramento, ad tantos errores

Neſtorij

θεοτόκος

Hormiſda

euellendos: in rebus enim fidei, sicut & in bonis moribus, instar & hortulani oportet procurare omnia, ut quamprimum ramus nimium in alterutram partem flectitur, rursus incuruet eum in alterã partem, quatenus hoc modo crescat rectior. Ita simili modo fecit hic ecclesia in honorem sacramẽti, & utilitatem fidelium, atq; errantium emendationem, ut ipsi quoque redigantur in ordinem unitatis ecclesiasticæ. ecclesia siquidem illa est arca Noæ, extra quam nemo seruatur, ipsa uero instar sponsi sui Christi, cupit oẽs homines saluos fieri. dominus deus dignetur illuminare errantes, & fidelibus largiri cõstantiam, qua freti, fortiter perseuerent in unitate fidei Christianæ, in qua nos tandem omnes gaudium consequamur felicitatis æternæ, Amen.

Gene. 7.

HOMILIA XXXV. DE SVMptione alterius tantum speciei in sacramento altaris.

Panis quẽ ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Iohan. vi.

ETsi non erat animus, dilectissimi in domino Iesu, materiam huius sacramenti tam copiose pertractare, attamen quum sim expertus, esse multos etiam pro doctis & sapientibus habitos, quibus iste fucus, imò fumus Lutheri nil aliud nisi fumũ uendentis, imposuit, ita ut ab unitate fidei & ecclesiæ resiliant: ipse me zelus dei compellit & charitas proximorum, rem hanc penitius adhuc introspicere, q̃ à principio fecim⁹, ubi quomodo materiam pro exigentia causæ tractauimus, ita nunc articulos q̊sdam ponemus, quos uir undecunq; doctissimus episcopus

Roffensis aduersus Lutherum pro confortatione & consolatione catholicorum præscripsit, non quidem hic ad uerbum adducemus omnia, sed ipsum succum atque adeo medullam totius rei declarabimus.

Principio considerandum est, consuetudinem hanc laicæ communionis in ecclesia introductam citra alicuius doli uel fraudis suspicionem. quid enim excogitari etiam potest, quod habeant sacerdotes ueluti prærogatiuum, si laicis alteram sacramenti speciem subtraxerint, s. calicis, quid obsecro hoc eis proderit? Usque adeo nemo potest ostendere, quomodo sacerdotes hic priuatum suum commodum quæsiuissent. Quid quod contrarium ipsorum causam multo fortius cõfirmasset? sicut Zuinglius iactitabat se [illegible] erasque uetulas ad fletum prouocasse, dum eis nonnihil dixerit de sumptiõe calicis, quanuis deinceps calice, hostia & toto hoc sacramento penitus exciderit. Quò tandem non Lutherus ecclesiasticos homines in suspicionem trahere conatur tyrannidis, eo quòd laicis species calicis subtrahatur? Tyrannis utique fit, ubi quispiam se propria autoritate citra expectationem iuris uiolenter intrudere nititur in aliquod bonum, in potestatem &c. quæ ad eum non pertinent. nihil autem istorum hoc loco de sacerdotibus euinci potest, Lutherus igitur temere & non sine mendacij nota, pontifices, cõcilia & uniuersum illum ordinem sacrum insimulat tyrannidis.

Nihil accedit sacerdotibus ex vna specie.

2. Ad hæc, communionis huius introducta consuetudo sub altera tantum specie, neque alicui scripturæ, nec ulli commissioni CHRISTI aduersatur, sicut & ipse fatetur Lutherus neutram esse necessariam. Imò alicubi affirmat, nullum esse in euange-

Consuetudo sub vna specie.

lio & uniuerso nouo testamento præceptum. Vbi etsi grauiter errat ille, nostrum tamen institutum uerum est, s. morem hunc communiōis laicæ nusquam esse in sacris literis prohibitum, quod testatur uel illud unicum, quoniam in ecclesia latina tanto omnium consensu citra ullam controuersiam mos hic ab omnibus est receptus, unde quisquis rationis est capax, colligere facilime potest, factum id esse à spiritusancto qui operatus est in cordibus fideliū. Quanuis enim Bohemi in hac re peculiarem sibi hæresim concitarunt, seducti à Petro Dresdeñ & alijs, antea tamē in Bohemia quoque, ut in alijs Christianorum regnis omnibus, mos hic communionis laicæ ab oībus receptus: quem & adhuc magna Bohemorum pars sequitur cum ecclesia catholica. Quantum obsecro laboris & molestiæ dedit Christianis festum paschæ sub pontificibus Pio, Victore & Aniceto? Quātum malorum ortum est ex eo, quod sacerdotib⁹ atque diaconis negatum est ducere uxores? Quantum rixarum & contentionum emersit propter primatum ecclesiæ Romanæ? Immensum, quantum discordiarum sit motū ob imagines Christi & sanctorum, atque id genus alia plura. Nihil simile constat esse concitatum, quando usus huius communionis est introductus. Quod autem deinceps superuenerūt, q dissensiones mouerunt & adhuc mouent, quib⁹ hāc communicandi consuetudinem reijciant, quæ tanto omnium consensu ab uniuersa ecclesia latina fuit recepta: non prouenit id ex spiritusancto, qui utique non est deus dissensionis, sed ex autore omnis discor-
1. Cor. 14. diæ & patre mendaciorum diabolo, qui huiusmodi iurgia inuehit in ecclesiam, ut sic Christiani uerā uni-

tatem & charitatem amittant, contra illud quod eos iam olim docuit Paulus, Obſecro uos fratres per nomē domini noſtri IESV CHRISTI, ut idipſum dicatis omnes, & non ſint in uobis ſchiſmata, ſitis autem perfecti in eodem ſenſu & in eadem ſcientia. Hæc illa catholica & apoſtolica eſt regula, ſecūdum cuius præſcriptum non uiuunt iſti, qui tātos in eccleſia tumultus citra cauſam concitant, præter utilitatem, imò cum magna animarum pernicie. det deus eis mentem meliorem, ut errores ſuos agnoſcant, & ad ouile Chriſti reuertantur. 1. Cor. 1.

2. Dixi hæreticos iſtos errorem hunc commouiſſe ſine cauſa & aliqua utilitate, ſiquidem uſus alterius tantum ſpeciei in nullius cedit detrimentum, eo quòd ibi totus eſt Chriſtus, uſq; adeo, ut nihilo plus iſte ſumat ſub panis & uini ſpeciebus, quàm ſimplex catholicus ſub altera tantum, quod quidem ad Chriſtum pertinet, niſi quod iſte eundem CHRISTVM etiam ſub ſpecie uini ſuſcipit: ſpecies autem nihil uirtutis aut efficaciæ addit ſacramento, quia tantum eſt ſignum, nec quicquam operatur in animam hominis, ſed ipſe Chriſtus, qui ęquè ſub una tantum eſt ſpecie, ac ſub utraq;.

Bene igitur catholici & ueteres illi Chriſtiani fecerunt, qui antequam eccleſia præciperet iſtam communionem ſub altera tantum ſpecie, ipſi proprio motu in honorem ſacramenti, quod paſſim uidebant in tanta communicantium multitudine indignis modis tractari, ultro nemine cogēte, maluerūt altera ſpecie abſtinere, quàm utrāq; ad ignominiam ſacramenti ſuſcipere.

Quanto amplius pij fuerunt illi, deoq; propinqui ores, quàm isti sectarũ nouatores Lutherani & Zuingliani, qui nihil ipsi faciunt boni, sed neq; aliud ex eis audis, nisi quod homines bonis, corpore & anima, quantum in eis est, perdunt.

Omnes itaq; Christiani multo magis permanere debent cum uniuersali totius ecclesiæ consuetudine, quàm ut istiusmodi sibi quærant diuerticula, uel eo maxime, quod id duobus cõcilijs decretũ est, & Christus ecclesiam suam errare utiq; non permittit in ijs quæ sunt fidei, quum ei dederit spiritumsanctum oĩs
Johan. 16. ueritatis magistrum. Quæro ex huiusmodi hęretico, qui ita mordicus calicis communionem tuetur, quisnam dissensionẽ istam dignoscet & dijudicabit? aut alium dare poterit iudicem, nisi generale concilium? Atq; hoc iam olim statuit super hac re, & impios Lutheri errores damnauit, qui quum euadere per hanc rimam cupit, affirmans scripturam iudicare debere, iniquũ sane est subterfugiũ, eo quod scriptura utriq; parti est communis, ut quam ambæ suscipiant. non enim de scriptura contenditur, sed de eius intellectu: & quum Lutherus sensum suum extollere nititur supra omnia concilia & totum Christianismum, quę diabolica est præsumptio & luciferiana superbia: præ-
Matt. 18. cepit enim dominus, atq; adeo serio mandauit audire ecclesiam, non uel Lutherum uel Iacobellum. Pau-
Heb. 13. lus quoq; parere nos uult pręlatis & in eminẽtia cõstitutis, non perfidis ex monastico ordine apostatis. Christus docuit oues audire uocem sui pastoris & rectoris, non ululatum sæuientium & rapacium luporum, hoc est, hæreticorum, qui semetipsos ingerunt sine consensu spiritualis ecclesiasticæ potestatis.

3. Cæterum quia sæpe hactenus constitutiones commemorauimus conciliorum Constantiensis & Basileensis, ut id quoque liquido cõstet nostris Christianis, en in hac etiam parte eorum iuuabimus intellectum, & sanctionem hoc loco adducemus, quæ confecta est sessione 13. in hunc modum:

Cum in nonnullis mundi partibus quidam temerarie asserere præsumant, populum Christianum debere sacramentum eucharistiæ sub utraque specie panis & uini suscipere, & nõ solum sub specie panis, sed etiam sub specie uini populum laicum passim communicent, etiam post cœnam, uel aliàs non ieiuni, & communicandum esse pertinaciter asseruerunt, contra laudabilem ecclesiæ consuetudinem rationabiliter approbatam, quam tanquam sacrilegam damnabiliter reprobare conãtur: hinc est quod hoc præsens concilium sacrum generale Constantiense in spiritu sancto legitime congregatum, aduersus hũc errorem saluti fidelium prouidere satagens, matura plurium doctorum tam diuini quàm humani iuris deliberatione præhabita, declarat, decernit & diffinit: quòd licet Christus post cœnam instituerit, & suis discipulis administrauerit sub utraque specie panis & uini hoc uenerabile sacramentum, tamen hoc non obstãte, sacrorum canonum autoritas laudabilis & approbata cõsuetudo ecclesiæ seruauit & seruat, quod huiusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, neque à fidelibus recipi non ieiunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis à iure uel ecclesia concesso uel admisso. Et sicut hæc consuetudo ad euitandum aliqua pericula & scandala rationabiliter introducta, quod licet in primitiua ecclesia huiusmodi sacra-

Decretũ. Constan.

mentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie, postea à conficientibus sub utraque specie, & à laicis tantum sub specie panis suscipiatur, cum firmissime credendum sit & nullatenus dubitandum, integrum corpus & sanguinem tam sub specie panis quàm sub specie uini ueraciter contineri: unde cum huiusmodi consuetudo ab ecclesia & s. patribus rationabiliter introducta & diutissime obseruata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare aut sine ecclesiæ autoritate pro libito mutare: quapropter dicere, quod hanc consuetudinem aut legem obseruare sit sacrilegum aut illicitum, censeri debet erroneum: & pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, tanquam hæretici arcendi sunt, & grauiter puniendi per diœcesanos seu locorum officiales eorum, aut inquisitores hæreticæ prauitatis in regnis seu prouincijs, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forsan attentatum aut præsumptum, iuxta canonicas & legitimas sanctiones, in fauorem catholicæ fidei contra hæreticos & eorum fautores salubriter adinuentas.

4. Audita nunc uniuersalis ecclesiæ sanctione, siquidem in hoc concilio sancto interfuerunt, s. nationes illę, Italica, Germanica, Gallica, Hispanica, & Anglica, reliqua autem regna ijs quinque nationibus fuerunt inclusa. Atqui CHRISTVS nos serio iubet audire ecclesiam, neque contra prælatos illius murmurare, aliàs enim rebelles sumus aduersus deum, ut testatur Moyses, & lepram contrahimus animæ, sicut Maria leprosa facta est in corpore. Omnes eiusmodi murmuratores merentur consimile subire supplicium sicut Chore, Dathan & Abyron, ut deuoret

Matt. 18.
Exod. 16.
Num. 16.

eos terra morsu amarissimo: si enim tantum potesta Deut.17.
tis iam olim contulit deus summo sacerdoti in lege,
ut quisquis non parebat ei, reus esset mortis, non mi
nus & nos obedire decet summo pontifici in eccle- Iohan. vlt
sia, qui nobis datus est in pastorem animarum, sicut
CHRISTVS commisit Petro & posteris eius, pa
sce oues meas. Præcepit autem & ipse Christus, ut au Luc.10.
diamus præpositos nostros, dicens: Qui uos audit,
me audit: & qui uos spernit, me spernit & eum qui
misit me patrem. Omnes igitur synceros Christia-
nos candide obtemperare decet sanctioni huius con 1. Cor.11.
cilij Constantien. quando dominus prælatis ligandi
soluendique contulit potestatem. Et ut maxime non
statuisset hoc concilium illud sanctum, adhuc tamen
Christianos obseruare conuenit laudatam illam eccle Autoritas ecclesię.
siæ consuetudinem, neque ipsam ullo modo conte- Exo.20.21.
mnere, iuxta istud Pauli: Si quis uidetur contentiosus
esse, nos talem consuetudinem non habemus neque eccle
sia dei. Magna re uera, magna est autoritas ecclesiæ,
cui & scriptura ipsa concedit. Nam quis abrogauit Gene 17. Ios. 5
sabbatum, & in eius locum substituit diem domini- Actu. 15.
cum? non scriptura utique, sed ecclesia.

Quis aboleuit circuncisionem in ueteri testamen-
to præceptam, & inde unà cum euangelio usitatam?
ecclesia in primo apostolorum concilio Hierosoly-
mis partim, & deinde in uniuersum. Quis promo- Exo.12.
uit diem paschæ à 15. die mensis primi usque in di-
em dominicum semper? non scriptura, sed eccle-
sia. Quis permisit ut apostoli contra commissio- Matt. vlt.
nem domini baptizarent in nomine IESV? ec- Actu. 2.
clesia apostolica. Quis prohibuit esum sanguinis &

suffocati, eundemq́ contra scripturam rursus sustulit ecclesia.

Moyses serpētem æneum suffixit & erexit ad preceptum domini, Ezechias rursus demolitus est. An non ecclesia superior est Ezechia? Omnia hæc inde robur accipiunt, quod ecclesia doctore & magistro gaudet spiritusancto, dicente domino ad apostolos:
Iohan. 16. Rogabo patrem, & alium paraclitum dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis, & ille docebit uos omnia Et inde, quum uenerit paraclitus ille spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem.

Quisquis ergo consuetudines & sanctiones ecclesiæ spernit, simul quoq; magistrum eius contemnit spiritumsanctum, ipsumq́ blasphemat, quoniam certo illa habet spiritum dei: & quisquis in mandatis & præceptis ecclesiæ dubitat, is simul de spiritusancto ambigit, in quem & peccat, inflatus inanis superbiæ fastu. non faciunt hoc candidi filij ecclesiæ, sed cōtenti sunt iuxta præceptum ecclesiæ una tantum specie sacramenti, in qua & sperant se gratiam & gloriam consequuturos à domino deo. Amen.

HOMILIA TRICESIMA- sexta, qua declinantur & refellun tur obiectiones, quas pro utraq; specie sacramen ti obijciunt hæ- retici.

Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum, Iohan. VI.

SAtis faciat nobis unanimis ecclesiæ consensus in hoc sacramento, satis faciant decreta conciliorum, satis item, quod dominus ipse sacramentum illud discipulis in Emaus sub altera tantum specie porrexit, satis persuadeat hoc nobis, quod Christus Iohan. 6. ubi plurimum facit huius sacramenti mentionem, nusquam meminit utriusq; speciei necessario sumendæ. satisfaciat & hoc, quod in ueteri testamento figuræ typicæ illius sacramẽti sub una tantum specie proponuntur, sicut manna, panes propositionis, & agnus paschalis: his accedit primitiuæ ecclesiæ consuetudo Hierosolymis obseruata, & quod sacramentum hoc à sanctis patribus est sub una tantum specie conseruatum. ita enim Ambros. scribit de exitu fratris sui Satyri, quomodo sacramentum gestarit inuolutum in libello precum suarum, atq; hoc seruarit eum in naufragio. Hieronymus quoque in quadam epistola testatur, Exuperium episcopum Tolosanum conseruasse sacramentum corporis Christi in cophino seu corbe iunceo: sicq; Epiphaniũ episcopum Cypri gestasse ex collo suspensum. Ex quibus rationibus euidenter colligendum est nobis & persuadendum firmiter, ut constantissime perseueremus cum ecclesiastica cõsuetudine, neq; moueamur ab ijs quæ noui & ueteres hæretici commẽti sunt de communione calicis, eorum tamen calumnias diluendas atq; refutandas suscipiemus.

Lucę. 24.
Iohan 6.
Exo. 16. & 12.
Actu. 2. C. 7.
Ad Rusticum monachum.

1. Quandoquidem sacerdos in officio missæ tenetur sacramentum hoc sub utraq; specie consecrare & sumere, quur non faciat hoc ipsum laicus quoq;, nihilo utiq; minus Christianus existens atq; sacerdos, & ipse etiam Christi sanguine redemptus? Breuiter hic

respondent doctores, sacerdotibus commissum id esse in persona apostolorum, quãdo dixit ad eos Christus: Hoc facite in meam commemorationem, quæ uerba ad apostolos tantum & eorum successores ptinent, quoniam ipse dominus eos à cæteris fidelibus separat, dicens apud Lucam de calice, qui pro uobis effundetur, & apud Matthæum, qui pro multis effundetur, non tantum pro apostolis, qui tunc sacramentum suscipiebant, sicut hæc pulchre coniungit ecclesia in consecratione, quum ait:

Luce.22.

Matt.26.

Matt.26.

Canon.

Hic est calix sanguinis mei noui & æterni testamẽti, mysterium fidei, qui pro uobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. inde quicunque consecrant, sub utraque debent specie sumere sacramentum tanquam publici ecclesiæ ministri. Atque in hoc conquiescunt doctores, è quibus doctor quidam Vehe, ad longum proponit rationem huiusmodi uelut pro fundamento. Duo sunt in sacramento, significatio & operatio. illa quidem nos ducit ad cognitionem inuisibilis uirtutis diuinæ, gratiæ quoque & donorum, unde in nobis accenditur charitas, spes erigitur, nutritur & alitur fides, nosq; ad gratiarum actionem incitamur.

Quo autem pacto sit hoc sacramentum etiam signum, inuenimus enim signum triplex, aliud significans, aliud memoriale, aliud signum pignoris, & tria hæc in sacramento quoque facile est uidere: quia primo significat rem præsentem, puta unitatem & communionem fidelium, dicente Paulo: Vnus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participamus. Porro quid commodi adferat fidelibus hęc ipsa communio, alibi satis de-

1 Cor.10.

claraulmus, atq; idipsum non latuit eum quoq; qui dixit: Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. hæc enim communio extendit se ad omes sanctos, angelos, & electos. Præterea designat hoc sacramentum saturitatem internæ & spiritualis famis, iuxta id quod ait dominus: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, quanuis ea saturitas incipit quidem hic in hoc uenerabili sacramento, implebitur tamen perfecte in gloria futuræ beatitudinis, sicut testatur parabola cœnæ, & Christus promisit discipulis suis se paraturum eis mensam. Dauid quoq; cum fiducia magna exclamauit in spiritu, Satiabor quum apparuerit gloria tua. Psal. 118. Luc. 14. Luce. 22.

Insuper esse hoc sacramentum etiam signum memoriale, testantur ipsa Christi uerba, quibus monemur ut ne dilectionis tantæ quam declarauit ille moriens, obliuiscamur facile, monstrauit quoque ad maiorẽ nobis attẽtionẽ faciendã sub duab' specieb' sanctissimi corporis sui oblationem, s. sub specie panis, & sanguinis sui effusionem sub specie uini, quibus nimirũ ardentissimã illam dei in nos charitatem subinde renouemus, sicut & Paulus admonet nos in sumptione huius sacramenti mortem domini adnunciare. Ab initio iam suprà diximus, sacramentum hoc signũ esse pignoris, idq; ex duob' prædictis emanat. quum enim hoc sacramentum suscipiamus propter unitatem & communionem fidelium mutuam, atque ut magnæ etiam meminerimus dilectionis, quam erga nos habuit CHRISTVS redẽptor & saluator noster, profecto non possumus non inde concipere nobis spem cum magna quadã consolatio Luce. 22. Roma 5.

ne, fore aliquando ut ille communionem huiusmodi sanctorum & dilectionem nobis conferat in æterna patria, eiusq; rei nobis interim ueluti symbolum certissimum sit hoc sacramentum, iuxta illud quod canit ecclesia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Satis iam hactenus dictum est, quantum huius rei necessitas exigit, quomodo hoc sacramentum, præterquam quod immediate significat uerũ corpus Christi & sanctissimum eius sanguinem ueraciter hic existentem, contra Capharnaitas & Berengarianos, triplicem adhuc habeat significationem: reliquum iam est, ut nonnihil etiam de operatione huius sacramenti differamus, quæ non aliter explicanda erit, nisi ut de aliorum sacramentorum effectu dictum est, siquidem in omnibus ijs occulta quædam & naturam superans operatio est diuinæ uirtutis. om̃ia enim quæ figurant, efficiunt. Vide supra ab initio de efficacia sacramentorum. Sequitur inde, effectũ huius sacramenti esse Christianam unitatem, quãdoquidem hic corpori Christi mystico uelut incorporamur.

2. Satiamur hic specialiter, dum quicquid naturaliter in corpore operatur cibus ille exterior, id omne esca hæc spiritalis suo modo operatur in anima. ita memoria quoque passionis Christi & mortis, exhibet omnibus Christianis spem & fiduciam summam consequẽdæ felicitatis. Peculiare est in hoc sacramento, quod manifestissime hic patet discrimen inter significationem & effectum. illa enim in signis cõsistit siue speciebus panis & uini, hic autem à uirtute diuina proficiscitur, corporis puta & sanguinis Christi, q̃ essentialiter sunt in hoc sacramento.

Atq; nunc euidenter inde consequitur, quare sacra-

mentum hoc nunquā nisi sub utraque specie debeat consecrari, ut scilicet satisfaciat institutioni Christi, idq; propter significationem, siquidem sub utraque specie distinctius & manifestius designat atque adeo repræsentatur effusio sanguinis & immolatio corporis Christi, quæ utraque sane facta est in redemptionem nostram, duo etiam hæc in passione & morte sunt ab inuicem separata, quam ob rem Christus in cœna duo instituit distincta signa, quæ corpus occisum, & effusum significarent sanguinem.

In missa vtraq; species.

Atq; quum perfecta saturitas esum requirit & potum, ideo illa quoq; abunde satis significatur per signa illa distincta panis & uini. Sacerdos igitur quia tanquam publicus ecclesię minister consecrat ad honorem dei & profectum ecclesiæ, utraque oportet utatur specie ex ipsa commissione Christi, ut sic fideles magis admoneātur discretæ illius significationis meminisse, immolationis inquam corporis factæ in redemptionem nostram, & effusi sanguinis ad abluenda peccata. Quilibet etiam Christianus dum publice & palam sacramentum hoc tractari uidet sub utraq; specie, satis commonefit hui' significationis, unde cōtempletur & passionem mortemq; Christi, & effusionem sanguinis eius. Quando autem priuatim ipse uult sacramentum hoc sumere, non perinde iam necessārium est, ut tātopere significationem intendat & pro ea luctetur, quam satis suscipit audiēs missam, sed tunc omnis sua cōsideratio debet esse intenta ad effectum sacramenti, ubi quilibet omnem eius fructum & uirtutem suscipit sub altera tantum, ut sub utraq; specie.

Extra missa vnica.

Hæc quisquis in hunc modum cum iudicio & se-

moto omni priuato affectu contemplatur, facile uidet quàm inepte Lutherani sacerdotes nescio quam nouitatem commenti sunt, ad ignominiam passionis Christi, quę mihi uidetur nõ exigua esse pars eius erroris, qui tribuitur antichristo. sic enim & isti conãtur homines abducere à cõmemoranda Christi passione, atq; in hũc modum habet, per omnia persuadere nituntur magistratus suos, quod si desint communicantes, non opus sit eos missam celebrare. Atqui nonne fraudulentum est hoc inuentum diaboli, q̃d si non homines priuati suscipiant hoc sacramentum pro sua propria utilitate ad consequendos illius sacramenti fructus, oporteat tunc uniuersam alicuius ecclesiæ communitatem signo hoc memoriali passionis & mortis Christi destitui? non semper q.libet idoneus esse potest ad suscipiendum hoc sacramentum. ideo enim probatione præuia opus est iuxta sententiam Pauli: sed ut quis meminerit passionis Christi, quã omnium maxime ad animam & memoriam reducere potest, si adstet missę, uidens ibi sacramẽtum hoc tractari: penes hostiam nanq; meminit corporis Christi immolati in cruce, penes autem calicem, sanguinis ibi effusi. Aut quis tandẽ tam nullius est mentis, aut tam ferrei pectoris, qui non tunc huiusmodi quid secũ recogitet? O domine Iesu Christe, præter & contra omne meritum tuum, ecce preciosissimum sanguinem tuum effudisti & sacratissimum corpus ita mortuum, exanime & exangue immolasti in ara crucis pro peccatis meis, quanuis nũc per gloriosissimam resurrectionẽ uiuis & regnas cũ deo patre in immensa gloria, pro quo tibi laudes & gratias ago &c. atq; id genus alia quædam.

Nouus error.

1. Cor. 11.

Hoc sane fuerat Christiano homine dignũ. Non ut isti faciunt neochristiani, ea tantũ quæ carnis sunt sectantes, interimq́ꝫ ministros se profitentur & ecclesiastes uniuersalis ecclesiæ, nec tamen suo satisfaciũt officio, missas non celebrant in usum totius ecclesię, sed priuatorum tantum hominum expectare uolũt communionem: quur tantum huiusmodi homines ecclesia suos sibi constituit ministros, si non toti ecclesiæ, sed priuatis solummodo communicantibus inseruiunt? Quid aliud est, nisi commentum diabolicum, ut per illum abusum tacite quasi missa in uniuersum abrogaret, ipsumq́ꝫ passionis & mortis Christi memoriale periret, decrescente indies communicantium numero, ita ut aliquando toto mense uix unum inuenias qui ad communionem ueniat, uel eo maxime, quum eorũ antesignani & supremi doctores, dico, rarissime etiam ipsi communicent. qua de re uide confutationem nouæ ordinationis, editæ in Burgrauiatu & ciuitate Nurmbergensi.

In sacerdotes Lutheranos.

Omnes itaque Christiani solerter sibi caueant ab ipsis animicidis Lutheranis, furibus sacramẽtorum, neq́ꝫ sinant suffurari sibi sacramentum hoc propter communicantes. quin potius quũ omnes fideles debeant uti preciosissimo huius sancti sacramenti thesauro, ut sic admoneãtur sæpius charitatis illius, quã eis Christus in sua morte exhibuit, atque inde gratias agant: non autem operæprecium est, ut ideo quilibet Christianus consecrandi sibi adroget officium, solis presbyteris commissum. contẽtus interim esse debet quisquis missam audit, quum publicus ecclesiæ minister sacramentum hoc sub utraque spe-

cie in missa conficit & tractat: ipse autem uolens etiam fructum & efficaciam illius sacramenti cōsequi, sub altera tantum suscipiat specie, ubi omnem eius uirtutem & effectum plenissime sumit. Atque hæc ad primam quæstionem responsio est.

4. Altera hæc est, quū inficiari nemo queat Paulum præcepisse Corinthijs utriusque speciei usum in hoc sacramento, idq; Cyprianus & Hieronymus testentur aperte, ut supra ipsi meminimus, non in alium tamen finem, nisi quod aliquādo fuerit quidem hæc consuetudo in nonnullis ecclesiis particularib⁹, non autem in uniuersali, nec unquam fuit hoc prçceptum. Vbi iam quærat aliquis, quando ea consuetudo sub utraque specie cōmunicandi ex certis & grauibus causis est immutata, quid est quod papa Gelasius eam rursus prçcepit esse obseruandam? ita enim eius habet sanctio: Aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceātur: quia diuisio unius eiusdemq; mysterij sine grandi sacrilegio non potest ꝑuenire. Ad hoc sane respōdetur, quod ibi de presbyteris agitur, aliàs enim mysterium significationis diuideretur, sicuti supra clare docuimus de sacerdotibus in missa. Id ita esse, ecce q̃ omnino manifestissime testatur caput præsens ex concilio Tolerano desumptum, quando aliqui sacerdotes sçpius quàm semel una die tentabāt missam legere, & in ultima tādem solummodo suscipere sacramentum. ait enim, quale erit sacrificiū, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscatur? quod nunc quoque Lutherani sacerdotes ignauiæ suæ consulentes intendunt facere. Ita & sequēs caput ab aduersarijs nostris inductum, loquitur tātum de sacerdotibus in officio missæ con

De conse. dist. 2. Comperimus.

C. relatū ibi.

secrantibus. Reliquæ obiectiones quia ex dictis facile euincuntur, ideo ijs refellendis supersedeo, nisi q̄d lubet aliquas adhuc in manus sumere & cōfutare, ex ijs quæ scripsit Cochlæus fidelis ecclesiæ minister & doctor, ad decanum & capitulum Friburgense. Cochleus

1. Obijciunt aduersarij, Christus sacramentum hoc sub utraq; specie sumendū instituit, ipse'q; adeo dedit Mat. 26. Mar. 14. Lucæ, 22. & 1. Cor. 11. Respondemus, bene quidem sic contulit Christus, non laicis tamen, sed apostolis, atque ita etiamnum hodie in missa suscipiunt sacerdotes, neque enim ei cœnæ interfuerunt laici, quare uerba hæc, Bibite ex eo om̄es, solis dicta sunt apostolis, sicut & ista sequētia, Om̄es uos scandalum patiemini in me in ista nocte. Merito igitur exhiberi hoc loco debet ecclesiæ obediētia, cui non temere Christus adhibuit rectorem spiritū sanctum.

2. Obtrudunt deinde nobis & hæc Christi uerba, quando dixit in cœna, Exemplum dedi uobis, ut sicut ego feci, & uos faciatis. Vbi dicimus & Christi uerba dicta esse apostolis, non autem de huius communione sacramenti, sed de pedum lotione & exemplo humilitatis: neque uero necessarium est, nos oēm illam obseruare formam, qua usus est Christus. nam ipse post cœnam eis contulit hoc sacramentum, nos autem ex consuetudine & præcepto ecclesiæ consecramus & damus mane ante quemcunque alium cibum: sicut & nō iam quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunare possumus, quod tamen fecit Christus, sed iuxta ordinem ecclesiæ nos iam ad meridiem usque ieiunamus, quum olim ieiunaretur ad uesperam. Omnia hęc pro commoditate mutare

Johan. 13. Matt. 4.

potest ecclesia, sicut & in hoc fecit sacramento, cuius uarius uariis temporibus usus etiam fuit, semper tamen audienda nobis est ecclesia. Mat. 18.

3. Adhuc dicunt, ius diuinum inuariabile est, quicquid ergo fecit & docuit Christus, nunquam erat aut est immutandum. Atqui nusquam præcepit Christus utranque speciem laicis, sicuti nec prohibuit, sed huiusmodi ordinationis constitutionem apostolis & ecclesiæ commisit, dicens: Multa adhuc habeo uobis dicere, sed non potestis portare modò. Quid quod non omne in sacris literis comprehensum, sit inuariabile: quum maxima pars sanctionum & præceptorum ueteris testamenti modò non seruatur ad literam: insuper & noui testamenti cōsuetudines quasdam amplius seruare non tenemur, puta communitatem bonorum temporalium, abstinentiam ab esu sanguinis, rasionem capillorum in uiris, & ne mulieres incedant aperto capite &c. à quibus nos ecclesia per spiritum dei liberauit. Joh. 6. Actu. 2. 4. Actu. 15. 1. Cor. 11.

4. Et si ius canonicum ueteresque illos canones obiiciāt, dicimus eos loqui de sacerdotibus in missa, aut si quid habent de laicis, intelligendi sunt de carne & sanguine Christi. id enim utrunque laici etiam sub altera tātum accipiunt specie. Et ut maxime sint nonnulli qui de utraque specie loquuntur, referendi sunt ad eorum temporū mores, quibus idipsum adhuc fuit in usu.

C. omnis vtriusque de pœnit. 2. Reg. 15. 5. Extremum est quod clamant, si non utraque eis species sacramēti admittatur, se plane nullam accepturos. Imò sane ecclesia serio & grauiter præcepit, ut hoc sacramentum tempore paschali à fidelibus suscipiatur, quod quisquis non facit, inobediens

est, neq; ecclesiam audit, sed instar idololatræ grauissime peccat, dubitatq; insuper de spiritusancto, qui datus est ecclesiæ in rectorem, & inde offendit proximum, contra præceptum Pauli. satius itaq; ei fuerat, ut suspensa ex capite ipsius mola asinaria, demergeretur in profundum maris. est enim coram deo mẽbrum putridum & abscissum. quod si ganniant se id facere urgente conscientia, profecto ea quoq; iniqua erit & ideo abijcienda, neq; sic extollendus intellect⁹ supra & contra ecclesiam.

Rom. 14.
1 Cor. 8.
Matt. 18.
Matt. 5.

Vos itaq; in Christo dilectissimi, optimum maximum hunc thesaurum, quem nobis Christus reliquit in sui memoriã, suscipite iuxta ordinationẽ ecclesiæ catholicæ. Et ô dulcis Iesu, te precor, ut mihi ante horã mortis meæ cõcedas gratiã & misericordiam tuam, ad suscipiendũ hoc sanctissimum corporis & sanguinis tui sacramentum, quo fretus, tibi in æterna patria seruire, te colere & laudare possim in æuũ. Amen.

In vulgari Germanico vsus eram vocula mihi incognita, Thurmen pro consecrare, quia ita reperi illud esse in vsu apud Saxones. Mihi tamen videtur deductum ab Hebræo Theruma, licet illud significet potius eleuationem sacrificij quam consecrationem. quod hic repetere placuit.

& ea quidem prima de ſacramento pœnitentiæ.

Pœnitentibus dedit uiam iuſtitiæ. Conuertere ad dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem domini, & minue offendicula. Eccleſi. decimoſeptimo.

Vantum gratię dominus Ieſus, chariſſimi contulerit eccleſię ſuę, nec dici poteſt neque cogitari ſatis. paruulis enim peccato originali oppreſſis, adultis quoque qui in infidelitate adoleuerunt, baptiſmũ reliquit, quo anima purgat, eccleſiæ & Chriſto incorporat, & illi ianuæ cęli aperiuntur. Quumq; in hac uita quilibet Chriſtianus uelut in continua militia uiuat aduerſus diabolum, carnem & mundum, ſacramentum inſtituit cõfirmationis, ubi uirtus confertur & robur ad reſiſtendum tentationibus, quod adprime neceſſarium erat in primitiua eccleſia, tempore martyrum, ut ſic fideles confortarentur & animarentur ad liberius confitendum nomen Ieſu inter gentes. Inſuper ad augmentũ gratiæ inq; ſui memoriam reliquit nobis immenſum illum theſaurum, ſacramentum ſcilicet corporis & ſanguinis ſui, in quo

Iob. 7.

omes diuitias diuinæ gratiæ licet inuenire, dummodo ipsi contemplemur significationem passionis suç & mortis, sicut ea pro nobis geritur in officio missç, uel quũ ipsi effectus eius participes efficimur in ipsius susceptione. Præterea mitissimus deus conspicat⁹ naturæ nostrç fragilitatem, quodq́ facile relabamur in peccata, peccantes cõtra deum mortaliter, ut huic quoque malo mederetur, dedit sacramentum pœnitentiæ, uelut alteram à naufragio tabulam, ut testatur Hieronymus, & nos ab initio ex Sapiente induximus: Pœnitentibus dedit uiam iustitiæ, &c. Hierony.

Aue Maria.

Euangelium de filio prodigo, aut de oue perdita. Lucæ decimoquinto.

Quàm necessarium sit hoc ipsum quoq; pœnitentiæ sacramentũ, uel hinc colligere facile quis potest, ꝙ quum post partam innocentiam in baptismo, homo recidit per naufragium peccati alicuius actualis in mare mundi huius, rursus relabitur in iram & inimicitiam dei summi utiq; boni, cui ęque odio est impius & impietas eius. Vnde & Iudith dicebat eum odisse malitiam, & Sapiens admonuit ne quis ea quę deus odio habet, faciat. Per peccatum enim homo se auertit ab æterno & summo bono, felicitatẽ amittit & damnationem acquirit, usqueadeo ut amplius indignus sit pane quo uescitur. uide homiliam dominicæ 19. post festum pentecostes. Quum itaque peccator in tãtum ceciderit barathrum à summi dei gratia, non potest à seipso resurgere: quia nemo uenit ad dominum, nisi pater traxerit eum. liberum autem arbitrium usqueadeo extollere, ut etiam possit Sapi.14. Judith.5. Eccle.15. Luce.15. Tomo.2. Johan.6.

2. Cor. 3. per se resurgere à peccatis, Pelagianum fuerit, sacris literis & concilijs aduersum. non sumus enim sufficientes cogitare aliqd ex nobis quasi ex nobis, sed oĩs sufficientia nostra ex deo est. Homo iste qui inciderat in latrones, uulneratus ab eis, iacens prope uiam, neque ipse se iuuare potuit, neque iuuari à leuita simul & sacerdote. sensit autem auxilium Samaritani, hoc est, Christi domini, transeuntis per uiam adsumptę humanitatis. Necessarium itaq; est, ut homo peccator habeat peculiarem quãdam motionem à deo, ut seipsum inspiciens & excutiens totum, sua consideret peccata, super ijs poenitentiam agat adsistente dei gratia. Ipse enim domin' adstat ad cordis ostiũ, pulsans per instinctum gratiæ suæ. Et quanuis peccator ægre peccata deserit, subinde se hincinde circunuoluens instar aspidis, quoniam molestum est illi à peccatis desistere, misericors dominus eum impellit per timorem & humilitatem ad agẽdum poenitentiam.

Luce. 10.

Apoc. 3.

Quumq; incertus adhuc esset peccator de peccati remissione, mitissimus dominus instituit sacramentum poenitentiæ, absolutionem scilicet sacerdotalẽ, qua certior efficiat peccator penes hoc signũ externũ de diuina gratia sibi collata & de peccatis remissis, non quidem ex merito suo, sed uirtute passionis & mortis Christi, sicut omnia sacramenta inde habent efficaciam suam.

Initium prędicationis a poenitentia.

Atque hoc ipsum est poenitentiæ sacramẽtum, ecclesiæ à Christo traditũ supra ueteris testamẽti poenitentiam, non operatur autẽ poenitentia sacramentalis nisi in corde cõtrito, iamq; parato absolutionẽ sacerdotis & gratiam dei recipere. Eaq; ratio est,

quur Iohannes, imò & Christus ipse & princeps apostolorum Petrus, prædicationem suam exorsi sint à poenitentia. siquidem Iohannem perhibet Matthæus uenisse in diebus illis, & prædicasse in deserto Iudææ regionis, & dixisse, poenitentiam agite, appropinquat enim regnum cælorum. sed & Marcus ait, Erat Iohannes in deserto baptizans & prædicans baptismum poenitentiæ in remissionem peccatorum. de Christo etiam sic dicit Matthæus, quum audisset Iesus quòd Iohannes traditus esset, secessit in Galilæam. Et relicta ciuitate Nazareth, uenit & habitauit in ciuitate Capharnaum. Exinde coepit Iesus prædicare & dicere, poenitentiam agite, appropinquat enim regnum cælorũ. quasi diceret: Ecce ego Messias sum, redemptor & saluator mundi, gratiæ autem & saluationis meæ non poteritis esse participes, nisi poenitentiam egeritis, ut sic uobis etiam appropinquet regnum cælorum. Magistrum hunc optimum imitatus est non malus discipulus Petrus. nã & is in prima cõcione post ascensionem Christi & spiritussancti missionem, sic dixit: Poenitentiam agite, & baptizetur unusquisq; uestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritussancti, ut Lucas explicat. Quem locum Lutherus ad opprimendum poenitentiæ sacramentum deprauauit, pro eo quod ibi habetur, poenitentiam agite, legens: Emendemini, Bessert euch.

Mat. 3.
Mar. 1.
Matt. 4.
Actu. 2.

2. Iam porro animus est homilias aliquot adiuuante dei gratia ponere de sacramento poenitentię, non quod omnia uelim hic referre quę de poenitẽtia & confessione dici possent, nimis enim id & longũ fuerit & molestum, sed summa tantum capita quæ

à neochristianis peruertũtur temere, ut sic erroneas eorum doctrinas quilibet Christian⁹ possit euitare, & per pœnitentiam dei gratiam atq; remissionē consequi peccatorum. Vnum tamen quid præmittendũ est, quod uocabulo pœnitētię duplici modo utimur. pœnitentia enim sacramentalis tantum est absolutio sacerdotis, quæ fit potestate clauiũ sibi à deo tradita: deinde pœnitentia internã quoq; significat contritionem in animo peccatoris super peccatis commissis, & opera pœnalia externa ad declinanda peccata: & de hac nunc dicturi sumus, tantisper dum deueniamus ad homiliã de potestate clauium, ubi disseremus de pœnitentia, quomodo sit sacramentum.

Vt autem de utraq; pœnitētia sermo uobis sit acceptior, uosq; intelligatis melius, principio immensam utilitatem homini ex pœnitentia emergentem ostendam, quam tamen maiore cum fructu explicare non possum, nisi rationes proposuero quę nos ad pœnitentiam debeant mouere, quoniam omniũ maxime illa necessaria est, eo quòd simul atque ad usum rationis deuenerimus, gratiam amittimus baptismi & confirmationis, per opera carnis quæ Paulus ad Galatas enumerat, dicens: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, luxuria, idolorũ seruitus, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidię, homicidia, ebrietates comessationes, & ijs similia, quoniam qui talia agunt, regnum dei non consequētur. Quando autem ex humana imbecillitate sine peccatis non uiuimus, iuxta illud Iohannis, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & ueritas in nobis non est: sic quia incessabiliter de-

Gala. 5.

Pœnitētia necessaria.

1. Joh. 1.

linquimus, continue delictorum quęrere remedium debemus pœnitentiam. ad eam moueant nos rationes sequentes.

5. Prima est, æternæ damnationis timor. paratus est enim ignis gehennæ diabolo & omnibus qui in peccatis moriuntur, non agentes super ijs pœnitētiam, sicut ad Iudæos dixit dominus, In peccatis uestris moriemini. & alibi rursus, Nisi pœnitētiam egeritis, omnes in unum peribitis. Iterum quoq;, Quid prodest, inquit, homini si uniuersum mūdum lucretur, animæ autem suæ detrimētum patiatur? aut quā commutationem dabit homo pro anima sua? filius hominis erit in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet unicuiq; secundum opera sua. Ecce secūdum opera. Vbi quàm male habebunt neochristiani cum sua nuda fide, omnibus operibus destituta. q autem pœnitentiam egerūt, retributionem bonam inuenient.

Causę nos mouentes ad pœnitētiam. Matt. 25. Joh. 5. Lucę. 13. Matt. 16.

Ad euitandam damnationem æternam, pœnam istam ineffabilem, qlibet homo studeat peccata sua delere & redimere per opera pœnitentiæ, ne uideat amplius ista deus ad puniendum ea. nam quum anima dānata, execrabilis adeo sit & miserabilis, ut uniuersus merito mundus condolere debeat quoties aliqua damnatur: quid faciendum de tot millibus animarum quæ faciem dei nunquam uidebunt, in perpetuum æterni carceris squalorem detrusæ? O ter q̄terq;, imò in immensum beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, Beatus uir cui non imputauit dominus peccatum. Psalm. 31.

Altera causa est spes æternæ beatitudinis consequendę, ad quam creatus est homo, ad imaginem & Gene. 1.

similitudinem dei, ideoq; in nulla creatura super terram saturari & refici potest nobilissima anima hominis, nisi in deo, dicente propheta: Satiabor quum apparuerit gloria tua. De magna gloria beatorũ, de immenso gaudio & lętitia nemo satis eloqui potest, quoniam oculus non uidit, nec auris audiuit, neq; in cor hominis ascendit, quæ pręparauit deus ijs qui diligunt illum. Rationem hanc Christus & Iohannes expresserunt, dicentes: Agite pœnitẽtiam, appropinquabit enim regnum cælorum. (licet regnum cęlorũ hic etiam præsentem possit significare ecclesiam, sicut Theophylactus & alij exponunt, tamen etiam proprie potest exponi de regno beatitudinis, id quod facit Chrysostomus.) Quisquis ergo gloriam uitę uult consequi æternæ, prius oportet opera peragat poenitentiæ, quia iuxta Paulum per multas tribulationes oportet nos ingredi regnum cęlorum: quanuis omne id quod patimur propter deum, exiguum est, teste Paulo: Non sunt cõdignę passiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.

Psalm. 16. / 1. Cor. 2. / Actu. 14. / Roma 8.

Causę agẽdę poenitẽtiam.

4. Tertia causa agendæ poenitẽtiæ est, ut sic homo amissam baptismi & confirmationis gratiã rursus acquirat. in ijs enim duobus sacramentis atque præcipue in baptismo quisq; consepeliuit hominem ueterem, & resurrexit in nouitatem uitæ, induit quoq; dominum Iesum & uestem innocentiæ, factus ita filius lucis & felicitatis. Hanc autem gratiam & innocentiam per sequentia perdidit peccata, factus iam filius dãnationis. Inde rursus per poenitẽtiam reconciliatur deo, fit filius dei & cohæres Christi.

Rom. 6 / Gala. 3. / Rom. 8.

Quarta ratio hæc est, quia per poenitentiam oĩa prius transacta opera bona, in gratia & charitate dei

reuocantur,& homo poenitentiam agens, iterũ par
ticeps efficitur omnium operum bonorum quæ fi-
unt in mundo. Prius illud sic intellige: Si quis multũ
gratię & meriti acquisierit, per orationem, ieiunium,
eleemosynam & similia, id omne per unum peccatũ
mortale amittitur, quia peccatum non tantum peri-
mit animã, sed etiam opera bona, iuxta illud domi-
ni, dicentis per prophetam: Si auerterit se iustus à iu- Ezech. 18.
stitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius
quas fecerat, non recordabuntur. in præuaricatione
qua præuaricatus est, & in peccato suo quod pecca-
uit, in ipsis morietur. Sicut autem peccatum morta- Opera redeunt.
le tollit omnia opera bona, ut ea amplius non respi
ciat deus ad remunerationem æternam, ita uicissim
ex misericordia poenitentia reuiuiscere facit opera
à peccatis (ut loquuntur) mortificata, quæ tamẽ an-
tea in gratia dei facta fuerant, sicut ibidem dicit dñs:
Quum auerterit se impius ab impietate sua quã ope Ezech. 18.
ratus est, & egerit poenitentiam, custodierit quoq;
omnia præcepta mea, uita uiuet & nõ morietur. oĩm
iniquitatum eius quas operatus est, nõ recordabor.
in iustitia sua quam operatus est, uiuet. Atq; hæc sa- Utilitas poenitentię participatio.
nè magna est poenitentiæ utilitas, quod per eam qs
recuperat omnia bona quæ ante plurimos annos fe
cerat. Alter quoq; nõ mediocris est poenitentiæ fru-
ctus, q̃ hominem poenitentem oĩm operum bono-
rum quæcunq; fiunt in mũdo, facit participem. nam
hoc bene ponderandum est omnibus, q̃ ubi primum
dei gratiam sunt consequuti, participes fiunt omni-
um missarum, orationũ, eleemosynarum & similiũ
quæ fiunt in mundo, teste Psalmista: Particeps ego Psal. 118.
sum omnium timentium te, & custodientium man-

data tua. Ea nimirum sanctorum est in hoc mundo communio, in qua corp⁹ spirituale huic carnali comparatur: sicut enim manducante aliquo, omnia eius membra salubria fouentur, ita hic quum quis reficitur, proficit hoc omnibus membris, hoc est, fidelib⁹ cunctis, sicuti Paulus praeclare confirmat.

Rom. 12. 1. Cor. 12. Et quod oportet pœnitētiam fieri tempore quadragesimali ante susceptionem sacramenti, habem⁹ ex matre nostra ecclesia, quae nobis est audienda, nisi sicut ethnici uelimus esse & publicani, quoniam ecclesia nos regenerauit in baptismo ad uitam ęternā, sic & Paulus iubet nos obedire pręposítis ecclesiae, eo quod ipsi rationem debebunt reddere pro animab⁹ nostris. & praeclare inquit Sapiens: Audi fili mi disciplinā patris tui, & ne derelinquas legem matris tuae, ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. Bene etiam de ecclesia dici potest, quoniam ipsa nobis confessionis modum & tempus praescripsit, illud à quo primum exorsi sumus, Pœnitētibus dedit uiam iustitiae, conuertere ad dominum &c.

Matt. 18. Gal. 4. Heb. 13. Eccl. 17.

HOMILIA XXXVIII. DE POENITENTIA & PARTIBUS EIUS.

Agite pœnitentiam, appropinquabit enim regnum caelorum. Matthaei quarto.

AVdistis charissimi homilia superiore, q̄modo hic dupliciter utamur uocabulo pœnitētiae. est enim ea sacerdotalis absolutio super hominem pœnitentem, qui ut eam digne suscipiat, oportet habeat prius pœnitentiam, hoc est, contri-

tionem internã in corde, eam deinde exhibebit ore & opere. Hæc ut plenius intelligatis omnia, scitote quod ubi primum peccator uenerit ad peccati cognitionem, tũc ille sanè debebit peccatum suum arguere & accusare, siquidem inique egit, deumq́ue in se commouit, ideo est quod ipse illud puniat & iudicet, iuxta illud Pauli: Si nos iudicaremus, non iudicaremur à domino. 1. Cor. 11.

Estq́ue hoc ipsum iam opus iustitiæ, uelle malum in se ipso ulcisci & punire, atque ideo sacramentum hoc quasi iudiciale est, imò (remuneratione dempta) est hæc longe nobilissima operatio iustitiæ, excellentior quàm quòd magistratus uindictam sumunt de alijs. Quomodo autem debeat quis peccatum in seipso ulcisci, ostendunt hoc doctores quatuor modis fieri. Primo, ut uoluntatem habeat peccatum uindicandi, & iudicandi. fit hoc quum uoluntas sibi & alijs imperans, ut ait Augustinus, imperat etiam intellectui, ut recogitet quantum offenderit peccatum istud diuinam maiestatem & bonitatem, quæ sup omnia erat diligenda, inde iam concipitur odium peccati. Uindicare peccatum in seipso.

2. Atque hinc rursus emergit tãta (ut sic dicam) displicentia peccati, ut cupiat se nunquam peccasse, tantumq́ue possunt sibi in uniuersum displicere pctã oĩa, ut uelit nũquam se irritasse & commouisse aduersus se deum, eiusq́ue præcepta nunquam esse trãsgressum. (nota Bonauenturam.)

3. Ex illis tertiũ hoc prouenit, ut uolens pœnam suscipiat peccati, operaturus in hoc iustitiam, siue oret, siue ieiunet, siue templa uisitet, siue eleemosynam largiatur, siue abstineat à uino, cibo, somno, & quicquid huiusmodi afflictionum siue pœnarum sus-

tineat ad emendationẽ peccatorũ. oĩa autẽ hæc ultro patiat, & q̃si cũ gaudio. nã iuxta Augustinũ quilibet peccator de peccato doleat, & de dolore gaudeat.

L. de pœnit.

4. Postremo operatur quis pœnitentiam, si uoluntarie sustinet aduersitatem sibi obuenientem, neque remurmuret, & quanuis tertia illa operatio magis deo placet, qua qs ultro sibi pro peccatis suis poenam adsumit, quàm ut poenam ineuitabilis patiatur necessitatis: attamen & hoc non displicet deo, si uoluntati diuinæ suam etiam quis conformet, dicens in omni tribulatione & angustia corde & ore, fiat domine uoluntas tua. Sequitur hinc doctrina salubris, & plebeijs hominibus sæpius inculcanda, ut quilibet Christianus studiose assuefaciat animum suum, ad quascunque tribulationes & aduersitates quas patitur, suscipiendas pro poenis peccatorum: sicut præclare ait Chrysostomus, Si de copia rerum in penuriam cadis, deo permittente, si ignis ingruens tuam substantiam absumpsit, & totam domum tuam populatus est, & agis gratias deo, qui prohibere potuit & non prohibuit, tantam accipies mercedem, quantam si omnia illa in pauperum manus erogasses. doctrina pulchra sanè, & desolatorum mentes multum confirmans, ideoq; bene obseruanda. Preterea disces hinc, non quotidianas tantum tribulationes, sed & ipsam quantumuis ineuitabilem, mortem suscipere patiẽter, eamq; deo ꝓ peccatis tuis offerre. illa cũ sic uolũtarie accepta, ẽ poena sufficiẽs ꝓ poena cuiuscũq; peccati uenialis, & forte ꝓ magna parte poenæ debitæ ꝓ mortalibus dimissis. nec obstat q; est pœna necessaria, quia aliquis potest necessariũ uoluntarie acceptare. Hæc Scot' dist. 21. q̃rti. Vide & Gersonem.

Matt. 6.

Chrysost.

Tribulationes & mortem voluntarie pati.

2. Quanuis ergo Lutherus lanienam suam in hoc quoque poenitentiæ sacramento nimium exercuerit, nos tamen rem integre tractantes, singulas eius partes declarabimus, iuxta sentētiam ecclesiasticam & patrum receptorũ dicta, scriptaq́ꝫ sacris literis conformia, differemus de uirtute poenitentiæ, quæ q̄dem iustitiæ pars est, habetq́ꝫ ipsa rursus alias partes tres, Contritionem in corde, confessionem & satisfactionem: neque hoc abhorret à ratione, quum enim poenitentia iudiciario foro similima sit, principio denunciationē fieri conuenit ad iudicium. ea cōficitur contritione, in qua peccator admonetur sui commissi, quo cōditorem suum deum grauiter offendit: deinde coram iudice culpa quoque confitenda est, id fit in confessione: postremo & satisfaciendum est, & peccatum declinãdum, iuxta decretũ iudicis, quod etiam perficitur, quando quis satisfactionem sibi à confessore iniunctam, opere complet. Quid quod idipsum etiam ratio peccati probat? quoniam tripliciter offendimus deum, in corde per malas cogitationes: ore per turpia, falsa & peruersa uerba: in opere q̊q́ꝫ, qñ cogitationes prauas ipso facto implemus.

Eandem rationem habere debet pharmacũ poenitentiæ, ut ait Chrysostomus: Perfecta poenitētia, cogit peccatorē oĩa libēter sufferre, superiori supplex est, inferiori subiacet, in corde eius contritio est, in ore eius confessio, in opere tota humilitas, hęc est fructifera & perfecta poenitudo. Homil. 28. Testatur idem ecclesia quoque, sic orans ad dominum: Omnipotens sempiterne deus, te humiliter imploramus, ne nos peccatores perire ꝑmittas, ꝓpter nimia peccata nostra, q̄a tua creatura sumus, licet peccatores simus, ut añ diē Collecta.

exitus nostri per ueram cõtritionem, puram confessi onem, & dignam satisfactionem tibi domino deo omnipotenti placere mereamur.

5. Hic priusquam progrediar, oportet nonnihil attingere neochristianorum errores, ut eos catholici facilius euitent. Principio enim nimis impudenter asserunt, doctores ecclesię negare, fidem esse in pœnitentia necessariam. Reliquiæ sunt ueterũ hæresum, sicut Augustinus, Cyprianus, & alij sæpe conquesti sunt, quomodo hæretici suorum temporum conati sint per mendacia audientium animos auertere à ueritate. Vnde & Hieronymus super Oseam dicit: In mendacio circundant hæretici dominum. quicquid enim loquuntur, negatio, imò mendacium est. Plurimum hoc in usu habet Lutherus, quod uel hinc satis patet, quãdo ecclesiæ & patribus impingere non ueretur, quod ab eis cogitatum est nunquam: neque uero poterit ille ostendere hoc in aliquo doctore, ex uniuerso illo numero omnium quotquot fuerunt iam inde à temporibus apostolorum. nanque edocti isti à spiritusancto, non ignorant utique, quod sine fide impossibile sit placere deo: oportet enim accedentem ad deum, credere quia est, & quod remunerator bonorum est & quærentium se. sciunt illi & sciuerunt iam olim quod docuit Iacobus, quoniam postulare uolens aliquid à deo, postulet id in fide nihil hæsitans: quia qui hæsitat, similis est fluctui maris qui à uento mouetur, & huc illuc impellitur. Non latuit eos quia omne q̊d ex deo natũ est, uincit mũdum, & quòd hæc est uictoria quæ uincit mundum, fides nostra.

Ita sciunt quoque quid in ueteri testamento do-

De ca. Bap.

Cap. 11. hęretici mendaces

Heb. 11.

Iacob. 1.

1. Ioh. 5.

Fides.

minus dixerit ad filios Israel, Vsquequo detrahet mi
hi populus iste? quousq; non credent mihi in omnibus signis quæ feci coram eis? feriam igitur eos pestilentia atq; consumam.

Et quod Esaias ait, Nisi credideritis, non intelligetis. Nemo igitur credat Luthero perperam docenti, & misere homines seducenti, quasi unquam aliquis fidem crediderit non esse necessariam, quum tamen omnes confiteamur unà cum Paulo, fidem esse substantiam, id est, fundamentum totius ædificij Christiani. Profecto homines uæsani sint oportet & nimis stupidi, quicunque talia audiunt docentem, nec audiunt tantum, sed laudant, fouent, amplectuntur. quisquis enim uel micam habet rationis, colligere facile potest, neminem ueram acturum pœnitentiam, nisi qui credat. quis enim magni faciat offensam & iram dei, qui nihil habet fidei? Alius quidam error est noui Cresconij, Philip. Melanchthõis q̃ duas ponit pœnitentiæ partes, contritionem & fidem. illa enim terreret conscientiam, hæc rursus consolatur. Errorẽ hũc suum multis exornat phaleris, sed istiusmodi, quæ ad populum magis quàm eruditos pertineant, quia nihil artis, nihilq; fundamenti ac soliditatis, & tãtundẽ habẽt ueri intellectus in solida Theologia. & tamen q̃ magis fucum faciat, inducit uerba Christi dicentis: Pœnitentiam agite, & credite euangelio. non cõmunis, inqt, ẽ hęc fides, sed ut credat qs dimissa sibi esse peccata propter Christum. Verum hęc errore plena sunt oĩa, eo modo q̃ ipse confessionem & satisfactionem excludere, nudamq; fidem conat̃ astruere, quũ tñ fides nihil minus sit q̃ pœnitentiæ pars, qa fidem habent etiam mali nullam agentes pœnitentiam. est

Isa. 7.

Heb. 11.

Error Melanchthonis.

autem quiddã præuium omnem præcedẽs pœniten tiã. Verũ igit est quod uniuersa scriptura prædicat fidẽ, nam ipsa substãtia est & fundamentũ oĩm rerũ sperãdarũ.

4. Cæterum quod Melanchthon cũ magistro suo Luthero tantopere extollit fidẽ, nõ facit hoc in eius laudem & honorem: sed ut sic oppugnet ecclesiã & eius sacramenta, quo in præsumptionẽ & temeritatẽ adigantur homines sic ex istis erroribus persuasi. Aliquem puta esse absolutum, modo credat, etiam si contritionem de peccatis nullam habeat. Aliter nos
Matt. 3. docuit Christi precursor Iohannes, dicens: Agite pœnitentiam, & facite fructus dignos pœnitentiæ. Sic il
De q. dulcitij, q. 1. le nimirum homines ad opera bona urgebat, iste autẽ Antichristi præcursor nos ab operibus bonis dehortatur, & ad nudam fidem deducere nititur. Audiat iste mihi uerbum illud Augustini: Iacobus tam uehementer infensus est eis, qui sapiunt fidem sine operibus ualere ad salutem, ut etiã illos dæmonibus comparet, dicens: Tu credis quoniam unus est deus? bene facis, & dæmones credunt & contremiscunt. non
Ambros. multo diuersum ait Ambrosius de pœnitẽtibus: Audiãt, inquit, qui agunt pœnitentiam, quomodo agere debeãt, quo studio, quo affectu, qua mentis intẽtione, qua intimorum concussione uiscerũ, qua cordis conuersione. Ecce quomodo hic sanctus pater & doctor ob oculos ponit, quanto labore, quamque serio sit agenda poenitentia, usque adeo non cõtentus
Li. 9. moral. est fide ista operibus & charitate destituta. Quodque possit homo non parum se solari operibus suis bonis erga deum, pulchre monstrat Gregorius, dicens: Sciendum est quia ex poena poenitentiæ quam sibi mens irrogat, aliquatenus securitatem percipit, atque

ad interrogationē supni iudicis fidētior exurgit. Et alibi, causæ, inqt pēsandę sunt, & tūc ligādi atq; soluē di potestas exercēda. En q̄ oino nō nuda fides sufficit, sed causæ insup sunt pēsandę, ut sic fieri possit absolutio. unde cōstat, falsum esse istud Lutheranū dogma, qa fides sola ad remissionē pctōrū non sufficit, quū nec pars eius existat, sed fundamentū ē & uniuersam ecclesiasticā structurā antecedit. ideo rursus ait Gregori⁹: Sūt qdā credētes uerbis, sed uita nō agnoscūt fidē. Nemo igit̄ fidē sine opibus sufficere solā credat, quū scriptū sit fidē sine opibus, ociosam & mortuā eē. nemo reputet se diaboli fauces euasisse pfecte ex nuda soli⁹ fidei ꝓfessione. lōge plus credet qlibet Christianus uere pius & integer ecclesiæ catholicæ, illiq; se in sua pœnitētia cōformabit, ut cōtritionē habeat in ore, cōfessionē in corde, & ope satisfactionē, q̄tenus hic gratiā, suorumq; peccatorꝝ remissionē, & post hanc uitam illā cōsequatur æternam, Amen. In homil. cum sero esset. Li. 33. moral.

HOMILIA TRIGESIMA- nona, de primo contritionis initio.

Scindite corda uestra. Iohel. II. Iohel. 2.

Diximus cōtritionē primā eē poenitētiæ partē, unde & pnīa interior siue cordis appellatur, quā à nobis dn̄s exigit p ꝓphetā Iohelē, quū ait, Scindite corda uestra. fit hoc aūt p cōtritionē, q̄ quō fieri debeat & hauriri, nunc dicemus auxiliante deo, atq; ibi mihi assumo dictū Augustini q dicit, pœnitentia timore concipitur. Verbum hoc multis modis in sacris literis est fundatum & usurpatū. ita eñ sapiens profitetur, q; initium sapientiæ sit timor domini, q̄d ante eum dixit etiam psalmistes, & in alio August. Eccle. 1. Psal. 110.

Psalm.5. psalmorum loco inquit, Introibo in templum sanctum tuum in timore tuo. Usque adeo autem necessarius est
Eccle.1. timor, ut perhibeat sapiens eum qui est sine timore, non posse iustificari, & is sane timor paratur duplici uia, ut mox dicturi sumus. Quo itaque modo concipiatur timor ille, pulchre declarant doctores, quum is qui in peccatis positus est, sui meminit ipse, suorumque commemorat multitudinem peccatorum, quibus grauiter offendit deum: recogitat illi omnes annos suos
Isaię.38. in amaritudine animæ suę cum Ezechia rege: ad memoriam reuocat, peccatis suis se gratiã dei amisisse, iram dei recolit immensam, cõsiderat & pœnam gehennæ quæ sit intolerabilis, ubi cogitur priuatus esse gaudio felicitatis æternæ, nisi à peccatis suis desistat.

Et quum ita huic est cogitationi intentus, secum ipse commemorans, quantum incommodi ex peccato sit consequutus, uolens ea porro uitare, iamiam ipsum pœnitet commissi & quęrit remedium pœnitentiæ, ubi primum illi occurrit passio Christi & immensa charitas in redimendo genere humano, tunc & deus ei largitur gratiam, qua adiutus, cõcipiat odium peccati non tantum ex timore damni quod incu-
De medicina pœn. c.2. tit peccatum, sed ex amore Christi atque iustitiæ. Hãc pœnitentiæ formulam nobis proponit Augustinus quum ait: Ascendit homo aduersus se tribunal mentis suæ, si timet illud quod oportet nos exhiberi ante tribunal Christi, ut recipiat illic unusquisque quæ per corpus gessit, siue bonum siue malum: atque ita constituto iudicio in corde adsit accusatrix cogitatio, testis conscientiæ, carnifex timor. Atque hoc iam pœnitentiæ initiũ ẽ, quãdo lictor ille homini peccatori percipit ut iudicio semet sistat, ipseque sibi fiat iudex peccatorum suorũ

2. Modus hic incipiendæ pœnitentiæ concordi consensu à sanctis patribus est approbatus, planeq́ sacris literis conformis. (utut oblatret Lutherus, sicuti dicetur infra) In eius rei probationem euidẽtem, assumo euangelium de filio prodigo: siquidem ea parabola tota, ut & reliqua eius capitis, ad poenitentiam pertinent, quemadmodum Augustinus, Chrysostomus, Hieronymus, Beda & Ambrosius interpretantur: ait autem, inquit, dominus ibi, filius iste cupiebat implere uẽtrem suum de siliqs quas porci manducabant, & nemo illi dabat: quo nimirum significare uoluit immensam peccatoris egestatem. ibi enim statim cœpit iste cogitare apud se, quãti mercenarij in domo patris mei abundant panibus? (Ecce meminit hic remunerationis & diuitiarum in domo patris sui cælestis) & ego hic fame pereo. (ecce metum poenæ) surgam & ibo ad patrem meum. (uerba sunt hęc ait Augustinus, meditantis iam poenitãtiam.) Aug. q. euange. 2. c. 33. Chrys ho mil. 24.

Et quum adhuc longe esset, uidit illum pater, & adcurrens cecidit super collum eius: ubi significatur, quia quum homo incipit agere poenitentiam, tũc illi occurrit deus per gratiam, imò & præuenit, ut ei poenitẽtia inde dulcescat, & fructum pariat. Basilius facit hic tres gradus, qbus ad patrẽ uenit filius, spem remunerationis, timorem poenæ, & paternæ bonitatis amorem. Basil.

De hoc initio poenitentiæ dicit dominus deus ad peccatores: Conuertimini ad me in toto corde uestro, & ego conuertar ad uos. & rursus per Hieremiam: Si conuerteris, conuertam te. ideo tantum, quia se homo auertit à peccatis ad diuinam misericordiam, nõ deserit eum, sed & manum illi porrigit, dicen Zach. 1. Hiere. 15.

Job.14. te Iob, Operi manuum tuarum porriges dextram.
Non hoc ita intelliges tamen, quasi prima hominis
peccatoris conuersio fieri possit ex propria illius uir-
Johan. 6. tute, quoniã uerum est quod dicit dominus, Nemo
potest uenire ad me nisi pater me⁹ traxerit eũ, ideoq́;
oportet & hanc primam conuersionem præcedere
motionem diuinam, qua deus peccatorem trahit ad
conuersionem. nostrum enim & cogitare & perfice-
Phil. 2. re, est à deo, ipseq́; adeo deus ad ostium cordis nostri
Apoca. 3. adstat, hac ipsa motione sua pulsans. quapropter in-
Hiere. 21. quit propheta, Cõuerte me, & conuertar. Ne autem
hic quis impingat ad eum scopulum, ad quem impe-
git Lutherus, sed sciat potius quidnam operatur ho
mo in pœnitentia, audi pulchrum & præclarum di-
ctum b. Augustini: Initium salutis nostræ deo mise-
rante habemus, (puta per primam dei motionem.)
De eccle. ut acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ pote
dog. c. 21. testatis est. (ecce uim liberi arbitrij & meritum con
grui) ut adipiscamur quod adquiescendo admoniti-
oni cupimus, diuini est muneris. (hæc ipsa autem est
gratia, per quam peccator iustificatur.) ut non laba-
mur in adepto salutis munere, solicitudinis nostrę est
& cęlestis pariter adiutorij. Quatuor hic ostẽdit Au
gustinus in poenitentia, motionem diuinam quæ fit
cum timore, deinde consensum peccatoris in huius-
modi commotiõem, mox gratiam dei, & postremo
perseuerantiam in gratia, quæ omnia cernere licet in
filio isto prodigo: primo motionem dei, quando di-
cebat: Quanti mercenarij sunt, &c. deinde cõsensum
humanum in hoc quod ait, Surgam & ibo: mox gra
tiam dei in occursu patris, quum etiam à longe adhuc
esset filius: postremo perseuerantiam boni designat

illud, quod eum uestiuit stola, & conuiuium apparauit in domo sua.

3. Quum ergo cōstet ex sacris literis, sicut & deinceps latius probabitur, pœnitentiam incipere à motione diuina cum timore, sciēdum est hunc quoque esse geminum. (quanuis alij ponunt 4. sed ista sufficiunt pro plebe) alius enim est seruilis, quum quis facere omittit tantū metu pœnę, uel aliquid facit quod non faceret, nisi metueret pœnam. Alter est ille quē filialem uocant, quando aliquis quippiam facit aut omittit non timore pœnæ, sed quia timet ne illum offendat. Timor seruilis & filialis.

Vterq; hic timor ex nomine notitiā trahit, qm̄ & seruus bene facit timens aut uerbera aut missionem: filius autem reueretur patrem, obseruat & amat, cauens sedulo ne quid agat quo offenderet illum. hoc enim parentum obseruantia requirit, ut ne offendāt eos liberi, usq; adeo, ut pœnitendum quid sit, parentes offendisse etiam demortuos. Non diuersum est, si de homine respectu dei loquaris, quoniā si quis à peccatis abstinet formidine poenę, timor hic seruilis est: alius autem peccare negligit, metuēs ne deum quem diligit offendat, & gratiam eius amittat.

Augustinus exempli loco duas proponit uxores, quæ adulterium metuunt, altera quidem timens uerbera & indignationem mariti, aliàs futura promptissima: altera uero amore castitatis & pudicitiæ erga maritum abstinet, uolens ea tantum facere quæ illi placeant: prior illa nollet maritum diu esse præsentem, absentē q̄q; metuit ne ueniat ex improuiso: hęc Super canon. Iohā.

autem quæ maritum caste diligit & cum amore reuereretur, cuperet eum semper adesse, metuens ne quo abeat. Vtraque hæc uxor timorē habet, sed inæqualiter: quia prior timet ne ueniens maritus ipsam uerberet, posterior metuit ne abiens maritus ipsam deserat. ita res habet in timentibus deum.

Johan. 4. Non celauit etiam scriptura discrimen istud, ideo enim Iohannes profitetur timorem non esse in charitate, eo quod charitas perfecta expellit timorem, loquens ibi de timore seruili, quem amisit filius iste

Luce. 15. prodigus, cōquestus ipse secum qd ageret, penè iam fame emortuus. Timor hic poenæ est, quē habet peccator priusquam iustificetur, metuens ne damnaretur, ideo eum pungit & angit iste timor.

Alius autem timor est, de quo inquit propheta:

Psalm. 18. Timor domini sanctus permanens in seculum seculi, dictum nimirum id est de timore filiali, quem etiam charitas comitatur, sicuti cum honore filius metuit patrem quem obseruat, manens tamen in domo ut hæres.

Hæc itaq; est utriusq; timoris differentia, & quisq; poenitentiam agit, utrūq; habet, primo seruilem, sicuti filius prodigus quum adhuc esset in regione longinqua, deinde per gratiam dei & occursum patris acquirit alterum illum, quem habent filij erga parentes suos.

4. At quum supra dictum sit & ostensum ex

Augustin. uerbis Iohannis, quia perfecta charitas expellit timorem, intelligendo seruilem, non intelligendum hoc est sicut neochristiani uolūt, quasi metus poenę non possit stare cum charitate. uix enim paucos ex multis millibus reperias qui non metuāt poenam, adeo

ut eos hæc retrahant à peccatis: ubi quis forsan cogiter, quod quandiu in se sentiat huiusmodi timorem, non habere gratiam & charitatem dei. Respondit ad hæc Augustinus, affirmãs quia timor locum præparat charitati, quum autem incipit charitas, expellitur timor, ita quod ubicũq; est minus charitatis, ibi plus sit timoris. quanto enim amplius charitas crescit, tãto plus timor decrescit, ubi autem timor null9 est, ibi nihil quoque loci inueniet charitas. Vnde satis patet, charitatem non simul omnem statim expellere timorem, sed per successum temporis, inquantum & crescit, sicut & aqua quę calefit, non statim calor om̃e excellit frigus, sed in quantum crescit calor, tantum frigiditas decrescit. Dicat aliquis, fieri non posse ut q̃s simul habeat & charitatem & timorem, eo quod tunc idem simul esset seruus & non seruus. Imò sane fieri potest. ita enim dominus per prophetam dicit: Si ego pater uester sum, ubi est amor meus? si dominus uester sum, ubi est timor meus? nemo est autem qui non deum agnoscat patrem & dominum, proinde eum timere debet & amare. id pulchre expressit beatus Bernard. quum ait, donec quis premitur à spiritu seruitutis, parumq; habet de spe, de timore plurimum, non est ei pax neq; requies, fluctuante nimirũ conscientia inter spem & timorem, maxime quod à superabundante timore abũdantius crucietur, nam timor habet poenã. Cęterum si paulatim per incrementum gratię coeperit deficere timor, & proficere spes, quum demum ad hoc uentum fuerit ut totis uiribus exurgens charitas in adiutorium spei foras mittat timorem, & eiusmodi anima singulariter in spe constituitur. Recte igitur rem expendit Iohannes,

Mal. 1.

quando non absolute charitatem nominat, sed ait
1 Ioh. 4. quia charitas perfecta foras mittit timorem.

Obijciet adhuc quispiã, quod si timor seruilis peccatorem facit & charitas iustum, iam simul aliquis esset & peccator & iustus. Verum est quod timor iste seruilis facit peccatorem, uel magis proprie loquendo est in peccatore: sin autem accedat propius ad patrem & charitatem, (tunc enim dicitur timor initialis) iam amplius non est peccator. Quo modo hoc possibile sit, pulchre docent doctores & sic explicant, quoniam metum pœnæ considerare qs potest oculo dextro, tanquam præcipuum illud quod eum mouet. & qui aliquid facit ex huiusmodi timore peccator est, usqueadeo ut quàm diu manet in illo, gratiam dei nõ acquirat, sicut Caino & Iudę factum est.

Quod si uero oculo dextro præcipue suspicit ad diuinam maiestatem ac bonitatem, sinistro tamen deorsum uideat ad temporalia, ad curam & euitationem pœnę, id sane tanquam accidentaliter tantum facit, & non præcipue, neque hoc aduersatur charitati. Quanuis hic nolim quemlibet timorem poenæ, esse timorem seruilem: quoniam & Christus dominus omnium, nonnihil horroris habuit de supplicio:
Matt. 26. Pater, inquiens, si possibile est, trãseat à me calix iste. nemo tamen est qui perhibeat dominum gloriæ, timorem habuisse seruilem. Sicut ergo ab initio diximus, hic timor est seruilis, quum quis facere aliquid negligit metu poenæ, alioquin facturus, hic ipse charitatem non habet. Quisquis autem poenitentiam agere uult de peccato suo, cõterat prius, cor animũq; suũ gladio timoris huius conscindens, qui eum compellet ad ueram contritionem & charitatẽ, ut sic gra

tiam dei & uitam consequatur æternam, Amen,

HOMILIA QVADRAGESIMA, de timore seruili, quomodo sit initium pœnitentiæ, charitatis & sapientiæ.

Initium sapientiæ timor domini. Prouerbi. I. cum concordantibus.

SAtis iam multa diximus charissimi, de timore, quomodo sit initium poenitentiæ: nunc porro priusquam ad errores progrediamur neochristianorum, dicendum nonnihil est, quisnam timor sit poenitentiæ principium. Et profecto seruilis quoque timor initium poenitentiæ est: quamuis enim timor non ipsa quidem poenitentia est, bonum tamen magnumque exordium est eius. quisquis autem hic fixo pede nollet ulterius progredi ad charitatem, is sane mansurus esset in poenitentia Iudæ, qui seipsum laqueo suspendit. quicunque autem ad charitatem usque peruenit, huic timor initium suæ efficitur poenitentiæ: sicut pulchra similitudine beatus Augustinus timorem hunc comparat setæ suillæ, qua sutores cōsuunt. nisi enim ea prius transmittatur, filo nullus patebit ingressus: ita hic nisi prius timor peruenerit in animum hominis, charitas non sequetur. Quod autem timor etiam seruilis donum sit spiritussancti & poenitentiæ initium, testatur Glossa interlinearis, quæ ad hoc quod timor sit initium sapientię, addit, etiam seruilis, & Cassiodorus super psalmū ait:

Psal. 110. Pro. I. Matt. 27. Actu. I. Timor serlis bonus. Glossa. Cassiod.

Timor iudicij, ianua est conuersionis, si addatur discretio dilectionis.

1. Timo. 1. Hoc scilicet docuit & Paulus, quando iussit peccatores increpandos esse coram omnibus, ut cæteri timorem habeant, uolens ad ædificationem ecclesiæ peccatores palam esse redarguendos, ut sic reliqui timore contumeliȩ & poenȩ minus peccent: idem manifestius affirmat Glossa super epistolam ad Romanos. ibi postquã discernitur inter utrunq; timorem, subiungitur: & seruilis timor bonus est, & à deo, sed non sufficiẽs. similiter Augustinus inquit: Bonus est iste timor & utilis, licet insufficiens, per quem paulatim fit consuetudo iustitiæ: ideoq; in ueteri testamento multum & grauiter scriptura conatur homines deterrere à peccatis per hunc timorem, sicut in paradiso statim imposita lege datoq; prȩcepto primis parentibus nostris, subditur: In quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini. Deinceps quum daretur lex Moysi, immensum quantum ibi exhibitum sit terroris, quando audiebantur tonitrua, uidebantur fulgura, & nubes nigra ac densa contegebat montem Sinai, ibi clangor tubarum exaudiebatur tantus, ut exhorresceret populus: quia & fumus exibat è monte, tanquam de fornace: & mõs totus erat aspectu horribilis ex flammis ardentibus, ex clangore cornuum atq; tubarum. tunc sane populus dixit ad Moysen: Loquere tu nobis, & audiemus. non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur. & ait Moyses ad populũ, Nolite timere: ut enim probaret uos domin⁹ uenit, & ut terror illi⁹ esset in uobis. ecce impetum atq; uim timoris.

Glossa. Roma. 8. Augustin. Gene. 2. Exodi. 19. Exod. 20.

2. Neque hoc solum nobis suffragatur testimo

nium ueteris testamenti. plenissima ibi sunt omnia per quinque libros Moysi, & in prophetis, quomodo undiq; deus minatur pœnas & supplicia trāsgressoribus legis, quoniam lex ea durissima erat & plane lex timoris. uide secundo Paralipomenon septimo, Leuitici uigesimosexto, Deuteronomij quinto, Psalmo septuagesimo octauo, primo Paralipomenon uigesimooctauo &c.

Venio iam ad nouum testamentum, quod tamen est testamentum gratiæ & charitatis, atq; sine timore tamen prædicatum non est, sicut euangelij pręcursor & utriusq; testamenti limes prædicauit. ita enim ait Matthæus: Videns multos pharisæorum & Saducæorum uenientes ad baptismū suum, dixit eis: Progenies uiperarum, quis demonstrauit uobis fugere à uentura ira? facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. Ecce quomodo interminat eis de timore, & statim ad pœnitentiam relegat. Blasphemum est quod Lutherus in disputatione Lipsica dixit, etiamsi Iohānes Iudæis prædicando timorem incusserit, ut sic ad pœnitentiam peruenirent, non tamen ideo timorē initium esse pœnitentiæ, atq; hinc omnes quotquot nunc ita pdicant ut Iohannes fecit, male facere. Quid est obsecro, si hæc contumelia non est? quum enim Iohānes is sit, quo non surrexit sanctior inter natos mulierum, qui ab utero matris fuit sanctificatus & plenus spiritusancto, atque adeo propheta altissimi, quiq; parauit uiam ante faciem domini, utiq; nō male docuit, eo quod (iuxta Bernardum) ilium non pdicatio doctum reddidit, sed diuina inspiratio. Quilibet igitur Christianus cane peius & angue exosa habeat ista Lutheri uerba, quibus uult, etiamsi Iohan- Mat. 3.

nes docuisset timorem esse initium pœnitentię, non tamen inde sequi, pœnitentiam incipere à timore.

Ad hæc dominus ipse nos idē docuit, admonens

Matt. 10. ut eum metueremus, qui postquam occidit corpus, animam quoq; potest mittere in gehēnam ignis. &

Luce. 14. alibi in parabola dixit, Exi cito in plateas & uicos ciuitatis & sepes, atque compelle intrare. sic nimirūm

Actu. 9. Paulus admirando quodam & stupendo modo cō-

1. Cor. 4. 5 pulsus est ad fidē, ipseq; deinceps minatus est se uenturum in uirga. aliàs quosdam tradidit satanæ, sicut eius rei tota undique plenissima est scriptura. Vt re-

De vita beata. cte dixerit interim Ambrosius, timor dei est uita uirtutum.

3. Dicat aliquis, Antea dictum est, timorē hunc seruilem esse in peccatore, neq; iustificare quēquam, nisi quum cœperit amare deum, quomodo ergo potest hic timor donum esse spiritussancti? Aut quomodo non faciet peccatorem adhuc grauiorem, sic-

1. Joh. 4. ut Lutherus affirmat? Respondetur, uerum quidem id est, quod spiritussanctus per charitatem expellit timorem, & tamen adhuc timor donum est spiritussancti, quanuis non permaneat. Vt in simili, aurora utiq; est à sole, quam quum uidemus, dicimus aduētare diem: orto autem ipso iam sole, tunc desiit aurora, & clara cernuntur singula hæc: Ita & hic timor est à spiritusancto, ubi autem illuxerit dies & sol iustitię,

Sup psal. euanescit timor. unde recte dixit Augustinus, timorem hunc bonū esse & utilem, sed insufficientem. Errat uero & cæcutit in media luce Luther⁹, quod duo tantum sibi proponit, diem & noctem, amicum &

Tres gradus. inimicum, quod non est dictum satis, quia oportet proponere tria: primum, quod aliquis inimicus est

dei, nimirum peccator: alter gradus est, quia quis seruus dei efficitur, qui iam aliquanto propior est deo, neque tamen charitatem eius adhuc habet, metuens sempiternam pœnā & uindictam. is iam quasi in aurora est, & à nocte properat ad lucem: tertium gradum occupat amicus & iustus iam per charitatē peccata uitans, in cuius corde exortus est sol iustitiæ, uiuitq; in die gratiæ diuinæ.

Quæras, ad quid tandem conducat iste timor, quē bonum & utilem esse perhibet Augustinus. Profecto ille hominem peccatorem adducit & permouet ad cognitionem peccatorum suorū, ut sic suam ipse scrutetur conscientiam, quomodo tantopere aduersum se concitauerit deum, dicatq; cum Dauide: Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meū contra me est semper. Hoc est quod in quodam sermone docet beatus Cyprianus: Vos fratres, inquiens, quorum timor in deum pronus est, pœnitētes ac dolentes peccata uestra perspicite, grauissimum conscientiæ crimen agnoscite, ad intelligentiam delicti uestri oculos cordis aperite, nec desperantes misericordiam domini, nec tamē iam ueniam uendicantes. fecit hoc Ezechias, dicens: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Psalm. 50. De lapsis. Esaię. 38.

Necq; uero oscitanter & obiter tātum, sed summa cum diligētia fieri debet ista peccatorum recogitatio, ut sic peccator metuat pœnam sibi à deo infligēdam, & meminerit quidnam commiserit tantū quo iram dei in se concitarit, atque cogitet se perpetuum iam fore damnatū, nisi gratiam dei impetrarit. Subinde animo suo voluat illud Pauli, si nos diiudicaremus, non iudicaremur. Vnde & Chrysostomus 1. Cor. 11.

Homilia 42. super Mattheũ. praeclare dixit: Non est profecto, nõ est sufficiens ad emendandum uia, si quum omnia secũdum speciem in unum peccata collegeris, assidue animo ipsa deinde uerses, ac de ipsis continue mediteris & cogites. Et in alio loco: Qualem, inquit, merebimur ueniam, homilia 10. super Hebre. qui neq; in cognitationem uenimus nostrorum peccatorum? si enim quis dicat, quia hoc & hoc peccaui, nunquam cessabit: semper quidem confiteris, correctionis curam nunquam faciens. Confiteamur ergo peccata nostra non lingua tantum, sed & interiori conscientia, neq; sic quod peccatores solum nos adcusemus, uerumetiam ut peccata singulatim percẽseamus. At haec latius explicabimus infra de confessione.

Luther reiecit cõtritionem. 3. Patet hinc falsam & erroneã esse Lutheri doctrinam, atq; ideo ab omnibus sedulo uitandam, qñ reijcit contritionẽ in ecclesia usurpatam. docuit eñ, eam contritionem quae paratur per recogitationem suipsius, per collectionem & horrorem peccatorũ, eorum grauitatem recolendo, amissionem uitae aeternae, & incursum damnationis considerãdo: hanc inquam contritionem ait ille facere hominem hypocritam & peccatorem maiorem. ineptũ hoc est, imò Luc. 15. & impium dogma, euangelio & uniuersae scripturae contrarium, quoniam citra controuersiam filius iste prodigus per huiusmodi contritionẽ suipsius, gratiam quam perdiderat recuperauit. Quare & Cassianus Cass. col. 3. dicit: Tria sunt quae faciunt homines à uitijs temperare: aut metus gehennae siue praesentium legum, aut spes atq; desiderium regni caelorum, aut affectus boni ipsius, amorq; uirtutum. Et inde libro quarto capite 39. docet per timorem dei nos & initium cõ-

uersionis,& uitiorum accipere purgationem. Quilibet itaq; Christianus hæc consideret diligenter, atq; in seipso fastidium sibi hauriat & nauseam de peccatis, uolens se ea nunquam perpetrasse, deum nullatenus offendisse: quũ autem hoc sit factum, ultro suscipiat uotum iuxta ordinationem ecclesiæ & Christi, peccata se uelle delere, & gratiam atq; charitatẽ dei iterum recuperare. Pulchre docuit hoc idem Chrysostomus quum ait: Semper recordemur mala nostra, & conscientiam gestorum nostrorũ habeamus ante oculos, ut pro his supplicemus deo, ut gehennã ponamus in conspectibus nostris, & angelos qui in die iudicij ubiq; discurrunt & cõgregant de omni orbe terrarum eos qui tradendi sunt in gehennã ignis. Contemplemur quãtus sit dolor excludi à regno cælorum, quod equidem puto longe grauius esse ipsa gehenna. Quisquis ergo in pœnitentia finem cupit bonum consequi, & peccatorum suorum remissionem impetrare, deiq; gratiam recuperare, is prius initium bonum facit cum timore: is enim pro exordio habetur sapientiæ diuinæ, ut sic per timorem perueniat ad charitatem. Ob hanc siquidem causam toties in euangelio dominus ingeminat gehennæ incendium, ignem ęternum, tenebras exteriores, fletum & stridorem dentium, & similia multa quæ horrorem faciunt hominibus, & solicitudinem inijciunt declinandi à malo ac faciendi bonum, atq; hoc modo per pœnitentiam impetrandi gratiam & gloriam sempiternam, quam nobis clementer largiatur dominus Iesus. Amen.

De cõpuncti. cord.

HOMILIA XLI. DE ALTE-

ra pœnitentiæ parte, quæ est confeſſio.

Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur; qui autem confeſſus fuerit & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur, & inueniet gratiã. Pro. XXVIII.

QVandoquidem per peccatum mortale dei gratiam amittimus & charitatem, miſericors & miſerator dominus remedium nobis inſtituit, quo mederi poſſemus huic malo, ſacramẽtum pœnitentiæ: ubi ut quis particeps fiat ſacramentalis gratiæ & abſolutionis, operæprecium eſt, eum congruo uti ordine per ſingulas pœnitẽtiæ partes. de contritione ſatis iam multa diximus, quomodo neceſſarium ſit, ut quis conteratur animo, dolẽs de offenſa dei, proponatq; ſe deinceps illa cum auxilio gratiæ diuinæ pro uiribus euitaturum. Alterum eſt, ut confiteatur peccata ſua. id enim ſemper exigit deus ab homine, quando etiam ſi more mũdano de hac re loquamur, nullus princeps cuiquam remittit noxam uel gratiam donat, niſi confitenti delictum, iuxta illud ſapientis quod propoſuimus ab initio: Qui abſcondit ſcelera ſua &c.

Euangelium Iohannis XX. In illo tempore inſufflauit Ieſus in diſcipulos, & dixit.

Confeſſio ſemp fuit. Vt materiam confeſſionis ex ipſa radice excutiamus, conſultum eſt, à prima primi peccati origine

perpetuum confessionis concursum, quanuis non eodem semper modo, ostendere. Principio itaque constat, quod omni tempore peccator, eo quod delictis suis deum conditorem offenderit, huiusmodi commissum coactus fuit confiteri, seq; reum accusare, maxime per internam cordis confessionem: quumq; à primæua origine mundus uniuersus usque ad finem triplici lege regatur, ubique hic confessionem suo quoque modo in usu fuisse ostendemus. Primum omnium in lege naturæ, ipsa dictat ratio & urget conscientia, ut quisque se coram deo profiteatur peccatorem: sic Paulus ait, Gentes quæ legem non habent, ipsi sibi sunt lex: qui ostendũt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium, in die quum iudicabit deus occulta hominum per Iesum Christum. Confessionem huiusmodi peccatorum in conscientia, satis perspicimus etiam à gẽtilibus descriptam, sed speculum scripturæ diuinę nobis iam multo clarius monstrat. Statim enim post peccatũ Adæ, quum ille se occultasset unà cum Eua, dixit ei domin⁹: Adam, ubi es? testatur ibi Glossa, uerba esse ea increpantis & ad confessionem urgentis, non quod dominus nesciret ubinã esset Adam. (sunt qui credant etiam uocalem cõfessionẽ hic fore exactam.) In primo igitur illo peccatore peccatoribus om̃ibus formulã dare uoluit confitendi seipsos peccatores, neq; imitandi istum ueterẽ Adam, qui nulla uolebat ratione cõfiteri delictum, sed meditabatur excusationem & translationem criminis in mulierem, quare eũ dominus cũ tota posteritate grauiter afflixit. Itidem fecit

In lege na^{t}ae

Rom. 2.

Gene. 3.

Gene. 4. deus in altero peccatore Cain, qui quum iratus esset uehementer, dixit ad eum dominus: Quare iratus es & concidit facies tua? nonne si bene egeris, recipies? sin autem male, statim in foribus peccatum tuũ aderit. sed sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Quid est, in foribus adesse peccatum, aliud, ꝙ ꝙ unumquenque sua mordet cõscientia, & urget delinquentem? sicut & ad huiusmodi confessionem de⁹ ipse alliciebat post perpetratũ iam homicidium, qñ dixit, Vbi est Abel frater tuus? uerum ille noluit fateri delictum, negans etiam, atque ibi iniquius fecit patre suo, ideo increpauit eum dominus acriter ꝙd confiteri renueret.

Semper itaque necessaria fuit hæc interna confessio, eaꝗ; sæpe uti debet quilibet homo, præcipue uero dominicis festisꝗ; diebus, recolendo quibus in rebus offenderit deum, habeatꝗ; tunc propositum etiam sacramentalem confessionem faciendi tempore ab ecclesia constituto. (extende ut placet.)

Confessio legalis. 2. Atqui in lege Mosaica nõ parum accessionis factum est in confessione, quoniam præter illam internam confessionem cordis, quæ fuit in lege naturæ, triplicem adhuc inuenias confessionẽ in lege scripta: prima erat generalis, quam sacerdos faciebat ꝓ omnibus peccatis totius populi Israel, eam præcepit

Leuit. 16. dominus in Leuitico, postquam emundauerit sanctuarium & tabernaculum & altare, tunc offerat hircum uiuentem, & posita utraque manu super caput eius, confiteatur om̃es iniquitates filiorum Israel, & uniuersa delicta atque peccata eorũ, quæ imprecans capiti eius, emittet illum per hominem paratũ in de-

Neemi. 8. sertum. fecit hanc confessionem Neemias in ciuita-

te Zusis, dicens: Quæso domine deus cæli, fortis ma gne atque terribilis, qui custodis pactum & misericor diam cum iis, qui te diligunt & custodiunt mandata tua, fiant aures tuæ auscultantes & oculi tui aperti, ut audias orationem serui tui quam ego oro coram te hodie, die ac nocte pro filiis Israel seruis tuis, & confiteor pro peccatis filiorum Israel, quibus peccauerũt tibi. Et ego & domus patris mei peccauimus, uanitate seducti sumus, & non custodiuimus mandatũ tuũ & cæremonias & iudicia quæ præcepisti. sic Daniel quoque ter orauit in die apertis fenestris uersus Hierusalẽ, flexisque genibus, confessus est peccata sua, similiter & Leuitæ. Danl. 6. 1. Par. 23.

Altera porro confessio Mosaica non uerbis fiebat, sed ipso facto exhibebatur. instituerat enim dominus sacrificia distincta pro diuersis generib⁹ peccatorũ, ut si quis peccasset ex ignorantia, si quis piurium, furtum, rapinã aut simile quid designasset: iam quũ aliquis sacrificium faceret & offerret, statim deprehendebat sacerdos, cui generi peccatorum esset obnoxius. unde & Augustinus ait, quia oblatio sacri ficiorum ipsa fuerit confessio peccatorũ. Tertia confessio typica erat & fiebat in leprosis, qui quatuor habebant signa lepræ, in capillis, in cute, uestitu & in domo: quæ figuræ erant huius lepræ, quam ex peccatis cõtrahit anima. fit autem & peccatum quatuor modis, cogitatione, ore, facto, & consuetudine. sed de iis mox plura. Le. 4. 5. 6. Num. 5. Le. 13. 14.

3. In tertia porro lege euangelica, quæ lex gratiæ est, instituit nobis dominus Iesus confessionem sacramentalem oris, quæ fieri debet sacerdoti cum enumeratiõe omnium peccatorum, sicuti deinceps Confessio euangel.

probabimus, fuit autem ut nunc quidē apparet, confessio in lege naturæ in corde, sub lege Mosaica in corde & opere, nunc uero in lege euangelica in corde, ore & opere. Ita nimirum uerissimum est quod dei perfecta sint opera in ordine: siquidem & diuina sapientia in opere ordinate procedit à minori ad maius, ab imperfectioribus ad perfectiora. In sacrificiorum genere satis patet, ecce enim in lege naturæ admodum leue erat sacrificium, quoniam quod cuique inspirabat deus, idipsum offerebat, ut Abel ex agnis, Cain de fructib⁹ terræ. sed in lege Mosaica exactius multo ritus quoq; sacrificiorum sunt expressi, unde fierēt, quibusq; tēporibus & qua forma. Nunc uero in lege gratiæ, superuenit oblatio longe perfectissima sacratissimi corporis Christi, usq; adeo creuit sacrificium à fructibus Cain & agnis Abel usq; ad filiū dei. Non diuersum est & de baptismo. multis eñ baptismatibus utebantur Iudæi in ueteri lege, sicut Paulus testatur, sed ijs om̄ibus accessit baptismus Iohannis non paulo perfectior, tādem perfectissimus omnium datus est baptismus Christi, in quo renascimur spiritualiter ex aqua & spiritu, efficimurq; filij dei. Ita & prophetia iam inde à priscis temporb⁹ creuit usque ad Iohānem, qui prophetarum maximus, agnum quoque dei digito demonstrauit. Nemini igitur mirum fieri debet, eodem etiam modo creuisse confessionem, ita ut in perfectissima legē sit & confessio perfectissima. decebat enim ut in regno ueritatis peccatum perfecte manifestaretur. siquidem in nulla alia lege lux ueritatis fuit splendidior quàm in hac euangelica, dicente Iohanne, lex per Moysen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta

Deut. 8. Gene. 4. Hebræ. 9. Leu. 13. 15. Heb. 9. Johan. 3. Johan. 1. Johan. 1.

est. concordat illud Pauli, omnia quæ arguuntur à lumine, manifestantur. Rationem huius uidere facilimum est. prius enim quàm ueniret Messias Christus mediator dei & hominum, nulla adhuc perfecta erat reconciliatio peccatoris cum deo. unde neq; mirum est, non fuisse tunc aliquam perfectam cõfessionem, sed de ijs plura disseremus infra. Ideoq; sicut Iohannes baptista uiam domino præparauit in baptismo & doctrina, ita etiam in pœnitentia: quoniam hoc est quod Iohannes perhibet homines baptizatos esse in Iordane à Iohanne, & confessos peccata sua: ea enim confessio non tantum fuit in corde, quia sic qd profuisset exire in desertum ad Iohannem? Sanctus quoque Antonius refert quosdam ex Iudæis doctores asserere, quia si inuenerint aliquando sacerdotem de tribu Leui, tunc etiam oris confessionem faciunt ante mortem. Et quod Iudæi huiusmodi confessionem oris usurparint etiam in ueteri testamento, testatur Paulus Ricius super illud Numeri: Confitebuntur peccatum suum, allegat ad hoc librum Iudaicum.

Ephesi. 5
Mat. 3.
Ricius de præceptis.
Num. 6.

4. Cæterum propter scripta doctorum, ut ea quoque melius intelligantur, admonendi estis, in primitiua ecclesia triplicem pœnitentiam fuisse in usu, solennem, publicam, & priuatam. Solennis pœnitentia imponebatur in grauissimis & manifestis delictis, eam cogebatur quis facere longo admodum tempore in summa abstinentia, & durabat interdum ad tres annos, atque à solo poterat absolui episcopo: sicuti Nicolaus papa scribit euenisse Rodolpho episcopo Argentoracen. eo quod propriam occiderat matrem, in concilio quoque Agathensi ad longũ

Pœnitentia triplex.
12. q. 2. de viro.
C. in cap dist. 1.

declaratur, quomodo in hac pœnitentia debeant omnia seruari: ea cum refrigescente hominum chari-

33 q. 2. lato rem. Homil. 15. Leuit.

tate simul elanguit. Pœnitentia hæc non erat reiterabilis, sicuti docet Origenes & Augustinus ad Macedonium, deinde nulli imponebatur presbytero, imò si quis hanc aliquando fecerat, iam idoneus nō erat ad sacerdotium, ut Siricius papa, Leo quoque & nōnulla concilia statuerunt. Multa dici possent de rigo-

Solennis poenit.

re & seueritate Christianæ disciplinæ, quæ in ueteri quondam seruabatur ecclesia, & quomodo potuerit ea etiam inter laicos seruari, ut merito debeamus exhorrescere teporem, imò & frigus istud immensum super nostris peccatis, pro quibus nihil sustinere possumus. hinc fit quod quum ipsi nullam in nos suscipimus pœnitentiam, tot nobis undique plagas & infirmitates immittit deus, ut sit uerum quod sæ-

1. Cor. 11. publica poenit.

pe induximus ex Paulo: Si nos dijudicaremus, non iudicaremur. Secundum pœnitentiæ genus, publicum dicebatur, fiebatq; in conspectu totius ecclesiæ, propter aliquod enorme peccatum, sicut etiamnum homines in grauibus casibus detenti, ut homicidæ, incendiorum autores, meretrices &c. ad pœnitentionarios remittuntur, & in ecclesiis cathedralibus coguntur agere pœnitentiam in die cœnæ domini, ubi prouidere decet confessorem, ne pro peccatis occultis alicui pœnitentiam iniungat publicam, sed publi-

Priuata poenit.

cis tantum delictis & grauitati illorum. Pœnitentia tertia priuata ea est, quę priuatim fit sacerdoti, à quo & confitens absoluitur. Atque præterire nō possum Lutheri errorem, qui alicubi ratus est olim in ecclesiastico usu non fuisse confessionem hanc priuatam, & occultam absolutionem, sed omnem tum confessio-

nem tum absolutionem factam esse publice & manifeste. Verum hoc errore non uacat, qui quidem ex ignorantia prouenit consuetudinum & cæremoniarum primitiuæ ecclesiæ. siquidem à pœnitentia priuata demum ueniebat aliquis confitens ad illam publicam, sicut adhuc est in usu, & manifeste testatur Origenes, qui temporibus martyrum uixit. is enim super hęc uerba Psalmi, iniquitatem meam ipse pronuncio: pronunciationem, inquit, iniquitatis, id est, confessionem peccati frequenter diximus. Vide ergo quid nos edocet scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinsecus. fortassis enim sicut ij qui habēt intus inclusam escam indigestam aut abundātiam humoris uel phlegmatis stomacho grauiter infestam, si uomuerint, releuantur: ita etiam ij qui peccauerunt, siquidem occultant & retinent intra se peccatum, intrinsecus urgentur & propemodum suffocantur à phlegmate uel humore peccati. si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat seipsum & confitetur, simul euomit delictum atque omnē morbi digerit causam: tantummodo circunspice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum. proba prius medicum, cui debeas languoris causam exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi ac compatiendi nouerit disciplinam, ut ita demū si quid ille dixerit, qui se prius eruditum medicum ostenderit & misericordem, si quid consilij dederit, facias & exequaris. Si intellexerit & præuiderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius ecclesię exponi debeat & curari, ex quo fortassis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipse facile sanari: multa hoc deliberatione & satis periti illius

Homil. 2. super Psalmum. 37.

medici consilio procurandum est. Verba hæc diligenter considerate charissimi, & agnoscite usum ecclesiæ antiquissimum, temporibus apostolorum proximum, siquidem hic ille Origenes ante mille & trecentos annos uixit, atq; is docet nō deo tantum esse confitendum, sed homini prudenti & perito: neque id in communi tantum, sed oportet singulatim morbi causam detegere. Atq; ea iam confessio est priuata, ubi demum pro cōfessoris consilio institui debet confessio publica, præmissa tamen deliberatione. At Lutherus illotis simul manibus & pedibus irruit, nolens adigere omnes ad confessionem publicam, quū ipse interim nec priuatim nec publice confiteatur.

Pij autem homines & obedientes filij sanctæ matris ecclesiæ, peccata sua humiliter & integre confitentur, unde misericordiam consequantur & gratiam inueniant in hac uita, in futura autē gloriam sempiternam. utranque nobis largiri dignetur, qui est in secula benedictus. Amen.

HOMILIA XLII. DE CONfessione sacramentali, quomodo ea ipsa sit in sacris literis fundata.

Confitemini alterutrum peccata uestra. Iacobi V.

SImul atque ab initio diximus, fratres charissimi, tres esse pœnitentiæ partes, contritionem, confessionem & satisfactionem: de contritione iam interna diximus, quomodo confitens concipe-

re debeat odium peccati commissi, quo offendit deum, neque propositum habeat peccandi, siquidem omne impedimentum gratiæ diuinæ oportet homi nem pœnitentem deponere simul & occasionē peccandi: de confessione quoque uarios indicauimus usus, quibus iam partim semotis, de priuata tantum confessione animus est disserere: & quanuis neochri stiani atque qui eorum adhærent sectæ, turpiter & ri dicule eam uocant auricularem ac pharisaicam, nos tamen in honorem sacramenti & spiritussancti pro decoro atque dignitate illam appellabimus catholicam & Christianam. Quia autem hæc ab hostibus ecclesiæ magis impugnatur, eo quod non latet omīs probitatis & uirtutis inimicum diabolum, quantum damni sibi ab hac confessione accedat, instituti nunc nostri est ex scripturis biblicis eam confirmare.

1. Primum itaque omnium ex iure diuino institutam & usurpatam esse in ecclesia confessionem, imò & ab ipso Christo præscriptam, ex eo constat, quod ille pœnitentiæ sacramentum ordinauit in die sancto paschæ, quando apparuit discipulis, & exufflādo dixit ad illos: Accipite spiritum sanctum, q̊rum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Ecce quomodo Christus apostolis suis eorumq́ successoribus potestatem dedit remittendi peccata atque retinendi, neutrum autem facere potest sacerdos, si nesciat antè rationem delicti. nisi enim cōfitens ipse singula ostendat peccata, q̊ pacto discernere poterit sacerdos inter ea q̄ remittenda sunt aut reseruāda? proinde pulcherrime locū hunc excussit B. Augustinus, dicens: Agite pœniten-

Confessio probatur iure diuino.

Johan. 20.

C. de pœnitē. dist. 1.

tiam qualis agitur in ecclesia, ut oret pro uobis ecclesia, nemo dicat sibi, in occulto ago, apud deum ago, nouit deus qui mihi ignoscit quæ in corde ago. Ergo sine causa dictum est, quæ solueris in terra, erunt & soluta in cælo? ergo sine causa claues datæ sunt ecclesiæ dei, frustramus euāgelium dei, frustramus uerbum Christi, promittimus uobis quod ille negat, nonne uos decipimus? Confirmat idem Gregorius, quum ait dominium summi iudicij sacerdotib' esse commissum, qui loco dei quibusdam peccata retinent, alijs remittunt. Ratio hæc multis inducitur tomo secundo, cum plerisque alijs ad pœnitentiam p̄tinentibus, quæ hic breuitatis studio reticemus. Vnius solum admonendi estis, ut recogitetis quàm præclare à Christo promissæ sint claues, & quanta cum maiestate traditæ. primum enim eas promisit ille Petro, inquiens: Ego dico tibi, tu es Petrus, & super hāc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Tibi dabo claues regni cælorum. quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælis. Ecce quàm magnificis uerbis clauium illarum potestatem promisit Petro, dicens: Ego quem tu profiteris filium dei, dico tibi: Ego inquam q̄ sum ueritas ipsa, nec possum fallere, dico tibi, ne quid ergo dubites, tu es Petrus, sup hanc petrā ædificabo ecclesiam meā, eam ego defendam ab omni insultu etiam infernali, atq; hanc structurā trado, en tibi munus præclarū & illustre, claues regni cælorum, quibus fretus claudere possis & reserare hic in terris, quæ sic rata futura sunt in cælis. Et quāuis tam exactè dominus claues promisit Petro,

Gregori'.

Mat. 16.

Claues promissę & datę.

admirationem tamen inuehit quod easdem denuo deinde omnibus est pollicitus apostolis. Summum autem est quod hic mirari occurrit, dominum tanta cum maiestate claues illas tradidisse apostolis in die Paschæ post suam gloriosissimam resurrectionem, quando exufflando dixit ad illos: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata. ut præmonstraret, quantum donum esset eis collaturus, prius exufflauit in eos, & inde tradidit spiritū sanctum spiritu oris sui. Quapropter hæc ipsa clauium potestas, magnus utique & preciosissimus est ecclesiæ thesaurus.

Mat.18. Joan.20.

2. Neque uero parum roboris & confirmationis accedit confessioni ex eo, quod inquit in canonica sua Iacobus: Confitemini alterutrū peccata uestra, & orate pro inuicem ut saluemini. Quibus ille uerbis principio confessionem præcipit loco dei: addit cui sit confitendum, non soli utiq; deo, ut isti uolunt, non angelis, sed uult hominem homini confiteri: & quanuis exacte personā non exprimit apostolus, tamen ex euangelio satis constat, cuinam tradiderit dominus potestatem clauium. Subiungit piam sanctamq; Christianorū consuetudinem, ut confessor & confitens pro inuicem orent, sicut idipsum boni sacerdotes in continuo habent usu, ut peracta confessione alter alteri dicat: Oremus pro inuicem. Reperias etiam multos pios & deuotos confessores, qui iuxta hanc doctrinam apostoli sedulo orāt pro ijs, quorum aliquando confessionem audierūt.

Iacobi.5. Confitemini alterut. Joan.20.

Et quanuis Lutherus & Oecolampadius hæc Iacobi uerba referunt ad confessionē fraternam, quū alter alteri mutua fretus amicitia, peccatū suū mani-

festat, consilium ab eo petens & consolationem, tam in laicis quàm sacerdotibus, hoc tamē fingit uterq; ex proprio animo, citra scripturarū testimoniū, præter rationem, quare nihil fidei dandum est istiusmodi somnijs. Magis admirandus est Ambrosius, qui à spiritu sancto edoctus & illuminatus, dicit libro primo de pœnit. ca. 2. dominus par ius & soluendi esse uoluit & ligandi, quod utrunq; pari conditione permisit. Et inde ius hoc solis permissum est sacerdotibus, rectè igitur ecclesia uendicat, quæ ueros sacerdotes habet. Planè itaq; anile deliramentū est, quod Vrbanus Rieger & quidam alij scioli disputatores confessorem suū iactant alterutrū, & ad laicos quoq; referūt, dummodo potestatem hāc etiam mulierculis tribuerent. nam & illæ ut sunt procaces & petulantes, illam sibi autoritatē facile arrogarent, ut liceret eis audire confessionem.

Ambros.

Lubens hic obmitto, quod quidā doctores aiunt Iacobū hic præcepisse cōfessionem, nō dico instituisse, quoniā solus Christus euangelica instituit sacramenta, sed hoc uolo, quòd Iacobus tāquā unus ex apostolis Christi, confessionem in pœnitentia à Christo institutā, promulgauit & adnūciauit uniuersæ ecclesię. Ponderant ergo hic doctores illud, quod ea quæ simul uno contextu denunciātur, æqualiter ligāt. iam uero apostolus uno perpetuo textu extremā unctionē cōiungit cū confessione: itaq; sicut unctionē præcepit, ita pariter intelligēdū est eū præcepisse cōfessionem peccatori illi q̄ sperat iustificationē, iuxta illud Chrysostomi: Nō potest q̄sq̄ gratiā dei accipere, nisi purgatus fuerit p̄ confessionem ab omni peccato.

Chrysost.

3. Præterea si latius euoluamus sacras literas, ui-

debimus confessioni ecclesiasticæ suffragari etiam illud, quod Lucas habet in Actis apostolorum, quoniam prædicante Paulo Ephesiis, multi uenerunt confiten tes & adnunciantes facta sua. confessionem hanc Cyprianus & Gregorius non aliam intelligunt, nisi hãc ipsam qua utit ecclesia. id ita esse testatur idioma linguę Græcę, in qua Lucam scripsisse certum est. ibi eñ legitur ἐξομολογουμένοι, quod nobis sonat cõfitentes, sicut & ἐξομολόγησιν confessionem, ut affirmãt etiam doctores Latini Cyprian⁹ & Tertullian⁹. Atq; idipsum præcedentia simul & sequentia uerba confirmant, siquidem ibi Lucas ait timorem irruisse super omnes, ipsosq; laudasse nomen Iesu. nos autem iam ante in quadam homilia docuimus, timorem esse initiũ pœnitentiæ, unde collectu facile est, q & timor eos compulerit ad pœnitentiam. Accedit huic sensui testimonium & ex uerbis sequentibus quũ dicit Lucas: Multi ex eis qui fuerant curiosa sectati, contulerũt libros & combusserunt eos coram omnibus, edocti utique idipsum in confessione. ubi confessor peccatorẽ non absoluit, nisi istiusmodi uelut instrumenta & uniuersam peccandi abijciat proximam occasionem: quapropter bonum illud fuit ueræ pœnitentiæ signum, quod libros magicos exusserunt.

Actu. 19.
Cyprian⁹.
Actu. 19.

In eius rei cõfirmationẽ & adprobationẽ habuerũt illi exemplũ pͥuiũ: nã & Iudæi egressi sunt in desertũ ad Iohannẽ, & baptizabant ab eo in Iordane flumine, cõfitẽtes peccata sua. inqt Beda, exemplũ cõfitẽdi peccata ac meliorẽ uitã pmittẽdi dat ei q baptisma accipere desiderat, sicut & pdicãte Paulo i Epheso multi credentiũ ueniebãt cõfitentes & adnũciantes actus suos, quatenus abdicata uita ueteri, renouari mererentur in Christo.

Marc. 1.

Homil.10. super Mat

Id omne confirmat & Chrysostomus, inquiens: Tempus confessionis incumbit ijs quoque, qui baptisma consequuti sunt: alijs quidem, ut post patentia criminum uulnera poenitentia interueniente curentur, & ad sacra mysteria redire mereātur: alijs uero, ut eam quam post lauacrum cęleste conceperant maculam diluentes, ad dominicam mensam munda iam conscientia securaque conueniant.

Confessio pręfiguratur in ueteri testa.

Hæc tamen confessio sic in ecclesia usurpata, sacramentalis non fuit in ueteri testamēto, quia Christus nondum dederat hominibus claues cæli, & insuper adhuc multa habemus quæ nobis confessionem repræsentarunt, ut ea etiam prophetis non omnino fuerit incognita. quod ut paucis absoluamus, constat utique sacerdotium Mosaicum typum fuisse huius nostri euāgelici. sicut ergo antiquus sacerdos iudicium habebat discernendi lepram carnalem, ita sacerdos euāgelicus cognitionē habet lepræ spiritualis quam cōtrahit anima: id adeo præcepit dominus illi quem iam mundauerat à lepra, ut abiens ostenderet se sacerdoti, idem quoque iniunxit alijs decem. non tamen hoc eo dico, quod affirmem Christum hic instituisse confessionem uel etiam pcepisse, sed quia antiquus sacerdos typum gessit huius noui, operæpręcium est ut spiritualis hic sacerdos & euangelicus spiritualiter dignoscat & iudicet, quod ille antiquus iudicauit corporaliter. lepra autem spiritualis quid aliud nisi peccatum est?

1. Cor. 10. Leuit. 13.

Matt. 8. Luce. 17.

Confessio quoque ista uocalis in Iosue demonstratur, quando enim Achor in furto deprehensus fuit, expugnata iam ciuitate Hiericho, urgebatur ad faciendam huiusmodi uocalem confessionem, dicēte ad

cum Iosue, da gloriam deo, & confitere atque indica mihi quid feceris, ne abscondas: quilibet enim peccator dum peccati sui miseriam manifestat atque deplorat, ut deus de sua bonitate auferat illud, tunc sanè misericordiam eius confitetur & dat gloriam deo. Longum nimis foret ostendere, quomodo prophetæ ueteris testamenti in spiritu cognouerint hanc confessionem, & tamen ex multis paucula proponemus. Ita enim ait Esaias: Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorũ non recordabor, reduc me in memoriam & iudicemur simul, narra si quid habes ut iustificeris: facit nimirum hoc quilibet peccator dum confitetur, unde & iustificatur, & dimittuntur ei peccata sua. Sapiens quoque non diuersum sentit, quum ait: Diligẽter agnosce uultum pecoris tui, gregesque tuos considera. ibi sic habet glossa, pastori ecclesiæ dicitur, diligẽter adhibe curam eis quibus te præesse cõtigerit, agnosce animos actusque singulorum, si quid uitij in eis inueneris, citius castigare memento. Et inde: Qui abscondit, inquit, scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit & reliquerit ea, misericordiam consequetur & inueniet gratiam. Et alius iterum Sapiens dicit: Non confundaris confiteri peccata tua. quamuis ibidem docetur etiam, non cuiuis esse confitendum, quum dicitur, ne subijcias te omni homini pro peccato. Dauid quoque pulchrè exclamat: Dixi, hoc est, in animo meo mihi proposui, confitebor aduersum me iniustitiã meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. confitetur ille hoc de homicidio suo pariter & adulterio, dicens: Iniquitatem meã ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Ad Nathan quoque pro-

Ios. 7.
Isaie 43.
Pro. 27.
Glossa.
Pro. 28.
Eccle. 4.
Psalm. 31.
Psalm. 50.
2. Reg. 12.

phetam confessus est, peccaui, inquiēs, in dominum. Et Sapiens ait: Ante mortē confitere, à mortuo quasi nihil perit confessio. confiteberis uiuens, quoniam magna misericordia domini, & propiciatio illius cōuertentibus ad se. De filijs quoq; Israel graui peccatorum mole onustis ait dominus deus, si aliq remanserint, tabescent in iniquitatibus suis in terra inimicorum suorum, donec confiteantur iniquitates suas, & malorum suorum recordentur. Hoc est quod inquit Iob: Dimittam aduersum me eloquium meum. & Salomon, iustus principio est accusator sui. Hæc non eo induxi, quasi confessio euāgelica fuisset in ueteri testamento præcepta, sed ideo, ut antea ꝓposui, quia semper fuerit bona & salutaris, interdum quoq; in ueteri testamento usurpata, & à prophetis in spiritu præuisa atque cognita, iuxta illud Iob: Sapientes confitentur & non abscondunt patres suos, s. spirituales sacerdotes. Extende quemcunq; locum & accommoda pro conditione auditoris. Galatinus lib. 8. c. 8. & lib. 10. cap. 3. multa ex Hebræis adfert pro confessione etiam homini facienda. Nota autem quod ultimo inducit ex libro dixit Rabi Hunna: Oīs qui transgressione transgressus est, necesse est singulatim exprimat peccatum. Coronidis loco audiamus quid Iohānes dilectus Christi discipulus dicat de cōfessione: Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Quilibet ergo peccator festinet confiteri peccata sua, ut inde remissionem illorum consequatur & absolutionem, gratiam quoque impetret coram domino, & post hanc uitam æternæ gaudia uitæ, Amen.

Eccle. 17. Leuit. 26. Iob. 10. Pro. 13. Iob. 15. Hunna. 1. Iohan. 1.

HOMILIA XLIII. DE TESTImonijs sanctorum patrum, quod semper confessio fuerit in ecclesia.

Confitemini alterutrum peccata uestra. Iacobi quinto.

QVando in superioribus docuimus ex scripturis biblicis, euangelicam hanc confessionem necessariam esse omnibus qui uere cupiũt agere pœnitentiam: perspicuum autem est, quomodo aduersarij fidei & ecclesiæ, falsis glossematis & intelligẽtia peruersa corrumpere conantur: reliquum est auxiliante dei gratia ostendere, quomodo ille quem docuimus, scripturarum sensus integer sit & uere solidus, spirituisancto, à quo omnis scriptura promanat, conformis, ex eo fundamento quod & in iure usurpari solet, quod consuetudo optima sit legum interpres: ita constans ecclesiæ consuetudo obtinuit, ut hic scripturarum intellectus sit uerus, atq; ab omnibus sanctissimis doctissimisq; patribus uelut uno ore confirmatus, quæ quomodo non satisfaciant obsecro cuique, quem non Luciferiana obsedit superbia, ut sic eiusmodi confessione uocali se totum deo aperiat coram sacerdote? Et quanuis hæc omnia prolixe per nos sunt tractata lib. 2. de pœnitentia, tamen ne huic loco nonnihil deesse uideatur, ex multis optima delegimus, & ijs plura adiunximus quæ ibi erant obmissa. Confessio probatur ex patrib⁹.

1. Primusq; hic nobis testis adest b. Augustinus, dicens: Confitere quæcunq; fecisti, q̃ in uerbo, q̃ in ope, Augustin.

quæ in nocte, quæ in die, confitere in tempore opportuno, & in die salutis recipies cęlestē thesaurum. Alibi quoq; sic ait: Cognosce te infirmum, cognosce te hominem, cognosce te peccatorem, appareat in cōfessione tua macula cordis tui, & pertinebis ad gregem Christi, quia confessio peccatorum inuitat medicum ad sanandum. Idem in libro de poenitentia in hæc uerba loqr: Qui cōfiteri uult peccata, ut inueniat gratiam, quærat sacerdotem sciētem ligare & soluere, ne quum negligens circa se extiterit, negligatur ab illo qui eum misericorditer monet & petit. Leo etiam hoc docet, inquiens: Sufficit confessio quæ primum deo offertur, deinde sacerdoti, qui pro delictis poenitentium precator accedit. tunc enim plures poterunt ad poenitentiam prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis: quia sicut publica noxa publico eget remedio, ita occulta secreta confessione & occulta satisfactione purgātur. In eadem quoq; sentētia est b. Gregorius quum dicit: Non uult deus ulcisci malitiam, qui cōfiteri delicta suadet. optat dissolui confitentes, ne contumaces punire cogatur. quotidie Christi euangelium clemēter uocat, confessionem tyranni ex puro corde desiderat, & cūcta quę delinquimus clementer relaxat. Non abludit hinc quod ait Beda: Conueniēs est, ut nos qui peccando deo contumaces fuimus, poenitendo supplices sacerdotibus & ministris eius simus: & homo q ad gratiam conseruandam mediatore eguit, iam eam nisi p mediatorem habere non possit. (induc tu adhortationem & applicationem cuiuslibet autoritatis, non est necesse ut oia tibi digerā in minutias, adhibe & tu ingeniū tuū secundū exigentiā materiæ & auditorū.)

De ver. domini.

De poenitentia.

Leo.

Gregori⁹.

Beda.

2. Sed horret aliquis & formidat confiteri quod commisit, ideoq; plura requirit testimonia, ea requirat is ex lib. 2. de pœnitentia, & tamen audiat interim Augustinum sic dicentem: Sunt quidam qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli deo, cui nihil est occultum, quem nullius conscientia latet, sua confiteantur crimina. nolunt enim aut erubescunt, siue dedignantur se ostendere sacerdotibus, quos tamen inter lepram & lepram discernere per legislatorem constituit dominus. Sed nolo ut illa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram domini uicario, tabescens præ rubore, uel ceruicosus præ indignatione. Nam ipsius humiliter subeundum est iudicium, quem dominus non dedignatur sibi uicarium. Ergo ad te uenire roges sacerdotē, & fac ipsum conscientiarum tuarum penitus participem: non te seducat superbiētium illa superstitio, quæ in uisitando cōfirmat, quia saluat sacerdote incōsulto ad deum peccatorum confessio. Inducit super hæc locum Iacobi, Confitemini alterutrū peccata uestra. Et adhuc prophano & blasphemo ore audebunt neochristiani oblatrare aduersus tam apertissimum de confessione testimonium, sicut obseruatum etiam fuit temporibus Augustini? Li 2. de visit. infir cap. 4.

Insuper Chrysostomus quoq; de baptismo Iohānis disserens, multa habet de confessiōe, & inter cętera dicit: Quia ipsum erubescere pœna est grauis, ideo iubet nos deus confiteri peccata nostra, ut uerecūdiam patiamur pro pœna, nam & hoc ipsum pars iudicij est. Sed & Hieronymus idipsum apertissime testat, adeo ut mihi mirum fiat, quomodo tam temerarij esse queant isti, qui præsumunt rem certissimam Homili. 9 super Mat. Super Eccle.

infringere, ita enim inquit Hieronymus: Si quem ser pens diabolus occulte momorderit, & nullo cõscio eum peccati ueneno infecerit: si tacuerit qui percussus est, & non egerit pœnitentiam, nec uulnus suum fratri & magistro confiteri uoluerit, magister qui habet linguam ad curandum, facile ei prodesse non poterit. si enim erubescat ægrotus uulnus suum medico confiteri, quod ignorat medicina, non curat.
1. Iohan. 1. Quid habet quod hic obganniat neochristianus? nũ illud, quòd à serpente demorsus non sit? imò si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est.

Atq; adhuc ad magistrũ uenire cõtemnũt, ideóq; ægrotabunt perpetuo. Deus modo eis mentem aliquando det meliorem, ut agnoscant quæ commiserunt.

5. Dies hic citius deficeret, quàm omnes sanctorum patrum de confessione sententias liceret commemorare, & tamen non decet omnes quæ supersunt obmittere. Venio ergo ad Origenem, (quan- Lib. 3. super Leui. uis alij allegant Cyrillum, sed falluntur titulo) is sic inquit: Est aliquod in hoc mirabile secretum, quòd iubet pronunciare peccatum. etenim cuiusuis generis pronuncianda sunt, & in publicum proferenda cuncta quæ gerimus, si quid in occulto gerimus, si quid in sermone solo, uel etiam intra cogitationũ secreta commisimus, cuncta necesse est publicari, cuncta ꝓferri, ꝓferri autẽ à nobis, aut ab illo, q & accusator peccati est, & incẽtor. En quomodo proferri oĩa oportet, neq; satis est idolo ligneo cõfiteri: siqdẽ Origenes tẽporibus apostolorũ proximus, nõ ignorauit confessionem quoq; ab apostolis ꝓmanasse.

Volens prætermitto Basilium, qui tametsi ex ueteribus manifestissime asseruit confessionem, tñ q̃a nimiũ immorari non licet, ideo accedo ad Cyprianum martyrem illum longe celeberrimum, qui quũ sæpe meminerit confessionis, sua etiam propria & Græca appellatione exomologesin uocans, tum uero de ea præclare loquitur sermone 5. de lapsis, ubi loquẽs de ijs qui solo animo & cogitatione à fide fuerant lapsi, sic dicit: Hi quanuis nullo sacrificij aut libelli facinore sunt constricti, quoniam tamen de hoc uel cogitarũt, hoc ipsum apud sacerdotes dei dolenter & simpliciter confiteantur, exomologesin conscientiæ suę faciant, animi sui pondus exponant, salutarem medelam paruis licet & modicis uulneribus exquirant. Et inde: Confiteanť singuli quæso uos fratres delictum suum, dum adhuc qui deliquit, in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes, apud dominum grata est. Verba hæc Cypriani sibi quisque credat esse dicta, modo nolit peccatis suis confessione carens æternam sibi accersere damnationem. Ex innumera doctorum, quos in libro de pœnitentia induxi pro confessione, turba, lubet solum adhuc autoritate & uerbis uti s. Dionysii, qui discipulus fuit Pauli apostoli, quo plus fidei tribuitur illi à doctoribus omnibus, ut certum credatur, eum quicquid scripsit, id omne ab apostolis & discipulis CHRISTI uidisse, aut certe ex Paulo audiuisse. hic sane ad Demophilum sic scribit: Tu uero ut literæ tuæ indicant, procidentem sacerdoti impium (ut ais) atque peccatorem, nescio quo pacto contra disciplinæ ordinem astans calce abiecisti, quum ille quidem uerecunde;

Basil. Cyprian. Dionys.

quod oportuit, fateretur se ad peccatorum remedia quærenda uenisse. neque exhorruisti insuper & sacer dotem optimum lacerare cõuicijs, miserabilem eum dicens, qui pœnitentem atque impium iustificasset. Ecce quomodo temporibus apostolorum moris fuit, ut is qui confiteri uolebat, procideret & procumberet ad genua coram sacerdote. Vbi obseruandum est, insolentem istum monachum Demophilum, aduersus disciplinam ecclesiasticam nimium appropinquasse ad confitentem, unde satis liquet, illum tacite fuisse confessum. Atque in huncetiam diem curandum est, ne nimis prope ad alicuius confessionem accedatur. Præterea notatu dignum est, quod etiam apostolorum temporibus sacerdos confitentem iustificauit, hoc est, quod potestate clauiũ absoluit eũ. quapropter nemo Christianus q̃ magni facit animæ suæ salutem, tam omnino non uilipendere aut contemnere debet confessionem.

4. Quid igitur aliud hinc necessario sequitur, nisi quod cuique Christiano huiusmodi occulta & sacramentalis confessio coram sacerdote est facienda, semperq́ habita fuit in usu ecclesiæ? Vt autem aliquanto diutius hic immoremur, supersunt aliquot errores confutandi, quos Lutherus proposuit priusquam totus in hæresi esset demersus, uniuersam semel abolens confessionẽ. docuit enim principio, peccata uenialia nullo modo esse confitenda. Erroneum hoc est & Christiano homine indignum: quanuis enim nemo tenetur peccata confiteri uenialia, id tamen facere nemini prohibitum est, imò si quis faciat, male non facit, sed utiliter & è re atque salute animæ suæ, maxime si confiteatur communiora & quę

Uenialia cõfitenda.

melius nouit, quoniam peccata uenialia hominem uelut dirigunt & præparant ad peccatum mortàle. id facilius præuenies, si illa frequentius confitearis: siquidem qui spineta uitat, totam quoque syluam melius effugiet. unde & Augustinus ait: Illa peccata, quę quanuis parua, humanæ tamē fragilitati crebra subrepūt, si quasi collecta contra nos fuerint, ita nos grauabunt & opprimēt, sicut unum aliquod graue delictum. (intellige hoc dispositiue, uel quod nimis placeat, aut inducat contemptum, iuxta illud Augustini: Nullum peccatum est adeo ueniale, quin fiat mortale dum placet.) quumque peccata etiam uenialia multum sint periculosa & grauiter offendentia, quid uetat quo minus aliquis ea confiteatur, quum tamen claues sacerdotales non minus, imò fortius deleant uenialia quàm mortalia peccata? Accedit quod in cōmmune dixit dominus, Cuicunque remiseritis peccata, non discernens inter uenialia. Exemplo nobis est ipse Augustinus, qui in libro confessionis suę multa confitetur uenialia peccata. Atque hoc etiam constat, quia quo quis magis est pius bonæque conscientiæ, eo plus compellitur ad cōfitenda etiam uenialia peccata: similis enim conscientia est panno alicui lineo, qui si fuerit crassus canabeus, nō facile in eo paruos puluisculos conspicies: sin autem sit tenuis albus & subtilis, etiam minutissimum in eo puluerem cernes: sic quoque corda puriora facile labem aliquam agnoscere possunt peccati uenialis, ex qua appareat eis perturbatus ordo piæ sanctæque cōuersationis: sed homo aliquis rudis & crudus mundi sectator, non facile comperiet huiusmodi minutula: siquidem tantopere premitur à grauissimis malis, ut leuiuscula

Lib. de poenitentia.

Dis. 25. criminis.

Iohan. 20. August.

ista non animaduertat. Et hocipsum sane est, ꝙ uirgines uestales interdum tam prolixam faciunt confessionem, neque ob id ueniunt in calumniam rapiendæ, ut à plerisq; dyscolis attentatur, sed quia teneriorem habent conscientiam, in qua etiam uenialia deprehendunt peccata, quæ sic per confessionem declinant & extinguũt.

Alius est error Lutheri, contendentis peccatorem non teneri ut omnia confiteatur etiam mortalia peccata. ait enim, fieri non posse ut quis omnia cognoscat mortalia, iuxta illud prophetę, Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me. unde impie docuit iste & ad perniciem animarum, peccata manifesta omnia confitenda esse sacerdoti, reliqua tãtum deo. atque sic aliud ex alio deduxit eo usque, ut iam neochristiani plane nihil confiteantur. Meminerit autem catholicus professionis fideiq; suæ, recolat quid sit Christiano homine dignum, fugiat quicquid huiusmodi sapit errorem. nam hoc quidem uerum est, quod nemo tenetur oblita cõfiteri peccata, quę post diligentem recogitationem non uenerunt alicui in memoriam. sed ibi satis est, quod in conclusione reum se profitetur omnium etiam oblitorum peccatorum. quicquid adhuc superest, quod quis peccauit in occulto siue cogitatione siue uerbis, neque memoria est elapsum, id sane omne tenetur confiteri, iuxta doctrinam & autoritates sanctorum patrum, quas supra induximus. Manifestum enim est quod ait Cyrillus: Cũcta quæ gesta sunt quantumuis occulte, siue opere siue sermone aut cogitatione, reseranda sunt, si nolint in extremo iudicio per diabolum ea reserari. Impietas enim est (ut inquit Augustinus) infideli-

Psalm. 18.

Peccata manifesta confitenda.

Cyrillus.

Augustin.

tatis, ab eo qui iustus est & ipsa iustitia, dimidiam spe rare ueniam. Insuper & Hieronymus idem affirmat, dicens: Anathema sit, à deo dimidiã sperare ueniam. Et alibi manifeste adserit, regẽ Ezechiam ideo à deo tam acriter esse punitum, quòd non omnia sua peccata in lege sit confessus. Hierony.

Hinc quis non uideat quàm sit impia Lutheri doctrina, quæ habet, nos si integre conemur omnia cõfiteri, nihil aliud facere, nisi quod misericordiæ diuinæ nihil uelimus facere reliquum quod nobis dimittat. sibilus hic nimirum est serpentis, qui nos seducere nititur. nam etsi omnia confessi fuerimus, hæc tamen omnia diuinæ bonitati & clementiæ relinquimus dimittẽda. deinde adhuc ultra ea quæ fuerimus confessi, satis adhuc superest quod dimittat deus in peccatis oblitis. Præterea constat, dominum expostulaturum à nobis rationem de quolibet uerbo ocioso: siquidem iudicem sustinebimus iustum & rigidum. Super Isaiç.39. Mat.12. Lucç.19.

Quid quod uniuersum illud Lutheri fundamentum, nullum est: quia quicquid confitemur, id omne diuinæ misericordiæ relinquimus dimittendum: q̃d autem non confitemur, diuinæ iustitiæ reseruatur puniendum. ne igitur obsequamur erroribus Lutheri, sed potius spirituisancto, qui per prophetam aliud nos docuit, dicentem: Effunde sicut aquã cor tuum ante conspectum domini. Sed & Hieronymus ait: agnosco immẽsam meam miseriam, ideo infinitam dei peto misericordiã. Sequitur inde, quomodo euasio Lutheri qua nititur effugere, nulla sit. primũ eñi anteq̃ rem totã in hunc deformem statum pducerct, admodũ lente procedebat, scribens manifesta tãtum Thre.2. Hieremi. Thre.2. Hierony.

modo peccata esse confitenda, quod quum ei expro braretur, glossam cõfinxit huiusmodi, quod manifesta peccata non ea uocaret, quæ non essent occulta, sed quæ certo constent esse peccata, & de quibus dubium non sit. Errorem hunc eo usq; perduxit, ut sui iam sectatores nec manifesta confiteantur peccata, neque occulta. Ineptũ autem & falsum est hoc ipsum Lutheri propositum, etiamsi in eo perstitisset, quanuis pro sua inconstantia nõ perseuerauit. nam quum alicui non constat, fecerit ne huiusmodi peccatum aut non, & si fecit, ueniale sit an mortale, adhuc tantum tenetur idipsum confiteri. tunc enim adripit sacerdos claues scientiæ, ut sic pro potestate sua dijudicare queat inter lepram & non lepram: quoniam in ueteri quoq; testamento quando constabat de lepra alicuius, nõ magnopere opus erat arduo iudicio, sed in dubijs tantum penes sacerdotes erat iudicium: ita quoq; quum confitens dubitat de aliquo, sit ne peccatum an non, debet idipsum confiteri, ut ex iudicio sacerdotis certior fiat. aliàs certo succedit hæc regula doctorum: quisquis se exponit periculo peccati mortalis, peccatum facit mortale. Consonat illud sapientis: Qui amat periculum, peribit in illo. Id ne faciat, sedulo cauebit omnis catholicus, pœnitentiam agẽs & confitens, sicq; in tali pœnitentia & gratia dei moriturus feliciter, ut à deo tandem æternam percipiat remunerationem, Amen.

Dubia cõfiteri.

HOMILIA QVADRAGESImaquarta, de proprietatibus confessionis.

Confitemini alterutrum peccata uestra. Iacobi V.

ETsi instituti nostri non sit, totam illam pœni tentiæ & confessionis materiam ab ipsis inde radicibus funditus repetere, sed errores tantũ neochristianorum ostendere & confutare, ne inde offendantur catholici: ut tamen simplices certum quid habeant de confessione, q̃ poterimus breuissime, cõfessionis etiam conditiones explicabimus. quia em̃ iam audiuimus sacramentalem hãc confessionem à Christo esse institutã, nosq́ teneri de iure diuino ad confitendũ, idq́ secreto alicui sacerdoti loco dei constituto, reliquum est nunc dicere, qualem oportet esse confessionem.

1. Principio decet, ut sit confessio prius frequenti & diligenti deliberatione põderata & recogitata. quilibet enim ante cõfessionem suam accurate euoluere debet librum suæ conscientiæ, atq; in eo peccata sua recolere, ut possit illam coram sacerdote facilius commemorare: siquidem cõfiteri nihil aliud est, q̃ deo rationem uitæ suæ reddere. Quapropter Christus ipse se domino comparat, qui uoluit rationẽ ponere cum seruis suis. Videmus autem q̃ curiose mercatores & negociatores omnes omnia ad calculum uocent, quoties supputent, ne alicubi fallantur. quanto diligentius oportet peccatorem debitorum suorũ catalogum euoluere, ut sic plenam faciat de peccatis rationem in confessione: præmeditationem huiusmodi confessionis docuit nos exemplo suo Dauid quum ait: Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meã domino, & tu remisisti impietatẽ peccati mei. Dixi, inquit, hoc est, meditatus sum & proposui mihi ut cõfiterer. Alibi quoq; sic dicit: Iniquitatem meam adnũciabo, & cogitabo pro peccato meo. Faci-

Matt. 18.

Delibera-tio in confessione.

Psalm. 31.

Psal. 37.

at hoc omnis peccator, & circũspiciat undiq; diligenter, recolens seipsum, & euoluens totum quid peccauit. nam si quisq; tanto studio meminit eorũ quę alicui credidit, temporalis lucri gratia, quanto studiosius in rem & salutem animæ suæ elaborare debebit, quæ ex confessione pendet, dicente domino: Quid prodest homini si uniuersum mundum lucretur, animæ uero suæ detrimẽtum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

Matt. 16.

Quæres, quantam oportet esse hanc diligentiam? profecto ea non debet esse nimis anxia & morosa, quia talis fastidium & nauseam ingerit confessionis, atq; irrequietam facit conscientiam, sicut in uelatis religiosis plerunq; fieri solet. & in huiusmodi casu norunt confessores q̃d agere debeãt ex Bernardo, Gersone & alijs. Sed neq; nimis ignauam & negligentem esse oportet, qualis est Thrasonũ quorundam, quos piget etiam horulam unicam in hanc rem collocare. Verum talis esse debet diligentia, qualem quis adhiberet in re maxime seria, & sic tranquilla reddenda est conscientia & pacanda.

Luce. 19.
Mat. 9.

Atqui res non ludicra est confessio, qua peccata abijciuntur & animarum salus acquiritur: quoniam hæc sunt tanta, ob quę dei filius factus est homo, descendens de cęlo, crucifixus & mortuus (extende cũ allegationibus, ut nosti.) Propterea angelos quoq; & sanctos colliget de cælo, homines ex pulueribus terræ, dæmones ab inferis in die nouissimo: quod si res hæc est tanta, & in ea tantum momenti hominibus, quis non summam impendat diligẽtiam? Quis non imitetur Ezechiam dicentem, Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: ita

Matt. 24.
Esaie. 38.

enim & deus nobis præcepit per prophetã, Vide uias tuas in conualle, scito quid feceris. Aut quidnam est uallis, nisi conscientia & memoria cordis tui: ideo dicit ibidem, Scito & uide, quia malum & amarũ est, reliquisse te dominum deum tuum, & non esse timorem eius apud te. Hiere. 2.

2. Dicas adhuc, impossibile esse tibi ut peccata confitearis omnia: siquidem aliquorum sis oblitus, ita ut non possis recogitare amplius.

Audi, peccata oblita & occulta de quibus nõ constat, nemo tenetur confiteri nisi in communi, quãdo in fine dicit confitens, reum profiteor me omnium peccatorum oblitorum & occultorum, quæcunque admisi opere uel obmissione: quisque tamen diligentiam omnẽ sedulo debet impẽdere, an peccata oblita queat ad memoriam reuocare, id quomodo quis facere possit & debeat, pulchre insinuant doctores hoc pacto. Ordo confessionis.

1. Vt penes tempus aliquis peccata recogitet, ut quid post festa paschę, pẽtecostes, Iohannis &c. egerit, & sic ab uno festo ad aliud, quo modo facile reducet ad memoriã peccata alioquin latentia & oblita.

2. Proponat quis ob oculos sibi conditionem suam & uitæ statum, omnemq́ꝫ occupationem & negocia sui artificij uel status, an ibi quoq; commiserit aliquid quod sit confessione dignum.

3. Loca etiam sibi pingat ante oculos, in quibus sit conuersatus, quid ubique fecerit: nam & inde nonnihil accedet memoriæ peccatorum.

4. Personas insuper commemoret, quibus cum sedulo uersatus est: inde meminerit quid cum singulis gesserit.

5. Ponderet illa peccata diligentius, quibus se sentit magis obnoxium, puta luxuriam, ebrietatem, fraudem, calumniam, superbiam, & id genus alia.

6. Sic autem apud se instituat confessionem, ꝓcedat in recogitatione peccatorum per ordinem decem præceptorum decalogi, transiens ab alio ad aliud: similiter in septem peccatis capitalibus & quinqꝫ sensibus. Eodem plane ordine confiteatur etiam singula, sicut ante secum ipse commemorauit, ita enim fiet ut & nihil obmittat, & minus aberret.

7. Facilis esset peccatorum recogitatio crebra confessio, ut si quis confiteatur singulis festiuitatibus maioribus Christi & beatæ uirginis. frequens enim cõfessio animam purgat, auget gratiam, distinctam & exactam peccatorum cogitationem præbet homini. Amariuscula quidem res uidetur esse cõfessio, propter superbiam nostrã, & quia non libenter ipsi nos reos scelerum nostrorum profitemur. ita inuenias qui etiamsi sępe confiteantur, nunquam tamen assuescunt, instar lapidis, quę etsi millies sursum uersus iacias, tamẽ assuescet nũquam, ut proprio motu & per se aliquando sursum moueatur.

Duo tamen hic sunt obseruanda secundum doctrinam Gersonis: Alterum, quod in recogitatione peccatorum homo nõ debet nimis anxie errare, uel nimium diu immorari, maxime in cogitatione peccati carnalis iræ aut odij: quia sic facile noua posset exoriri tentatio, qua quis seipsum denuo prouocaret ad uoluptatem turpem aut iram, sicut eadem quoqꝫ peccata modeste & honeste sunt confitenda, ita tamen, ut inde satis intelligat confessor genus & grauitatem delicti. Alterum hoc est, ut confessurus sibi

proponat in animo suo, se omnia peccata uelle pro uiribus confiteri, atque si à confessore super aliquo fuerit interrogatus, se pro ueritate responsurum, nec quicquam ad sui excusationem ultro celaturũ. Hanc notulã prædicator bene inculcet plebi. (sicce illa induximus, quia festinamus. si cupis extẽdere cum autoritatibus, uide nostrum librum 1. de pœnitentia, cap. 20. & 21.)

3. Diximus à principio, confessionẽ esse debere præmeditatam. altera iam eius conditio est, ut fiat cum dolore & amaritudine cordis, sic ut homo recolat omnia peccata sua, quibus uelut uno fasce colligatis, doleat se tot tantisq; peccatis grauiter offendisse deum, sicut supra de contritione ad longum disseruimus. Et hoc sane non parum displicet Luthero, uolenti pœnitentiam esse debere iucundam & gaudio plenã: quod ut sacris literis, ita & rationi aduersatur, deinde naturæ simul & uocabulo pœnitentiæ contrarium est. Ezechias aliter de pœnitentia loquitur, dicens: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Et inde, In pace est amaritudo mea amarissima. Dauid quoque inquit: Poculum meum cum fletu miscebam. quomodo omnes psalmi pœnitentiales plenissimi sunt amaritudine & fletu, ut quum dicit: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratũ meum rigabo. Idem docet Hieremias peccatorem, ut cum dolore pœnitentiam agat, fac tibi planctum, ait, quasi super unigenitum. & Iohel nos admonet, ut conuertamur ad dominum in fletu & planctu, in ieiunijs. sic Iob dicit se loquuturum in amaritudine animæ suæ, & Petrus post negatum dominum fleuit amarè. Volens

Pœnitentia amara.

Esa. 38.

Psal. 101.

Psalm. 6.

Hiere. 6.

Iohel 2.

Matt. 26.

supersedeo autoritatibus patrum inferēdis, cum qſque sanę mētis agnoscat delirium Lutheri. Quid q̄d per diametrum pugnat cum uocabulo pœnitentiæ: pœnitere enim dicitur pœnam tenere. quicquid aūt pœnale est, dolorem incutit & amaritudinem, ideoq; & pœnitentiam oportet esse amaram & grauem, ita ut alicui displiceant peccata sua: non sic tamen, quasi necessarium sit hominem habere oportere dolorem sensibilem, cuiusmodi habent homines natura molles & mulieres. bonus ille quidem est, sed non perinde necessarius. tristitia autem in uoluntate pertinet ad confessionem, ita ut quis uelit se nunquam offendisse deum, & ita tristatur in uoluntate.

Confessio humilis.

4. Præterea confessio sit humilis, quando enim iam peccator omnia delicta sua recogitauit quęcunque commisit, & seipso toto excusso iam dolorem sibi concipit ex animo suo, tunc cum omni humilitate abeat ad sacerdotem, exhibeat se ei humilem, peccata sua pudice & uerecunde commemoret, non temerarie præcipitando effutiat, quasi paruifaciens. ea humilitas cum uerecundia coniuncta, in confessione optima est, quia partem pœnæ aufert pro peccatis debitæ, sicut satisfactio. pudor tamen ille non sit nimius, ne præ huius magnitudine taceat quod oīm maxime dicendum fuerat.

Confessio integra.

4. Debet etiam confessio esse integra, ut ne quis aliquid sciens occultet ex uerecundia uel quacūque alia causa, iuxta illud Augustini:

Augustin.

Ponat se pœnitens omnino in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis, nihil reseruās sui. quicquid enim celabit, id semel oēs reuelabunt angeli in die iudicij: sed si quis cōfitetur peccatum suum, hoc inde fructus capit quia ei remit

titur: sed si occultat, ipse sibi damnationem asciscit, & tamen reuelandum erit in die nouissimo. dæmon homini huiusmodi pudorẽ ingerit, ut uereatur ipse suam prodere culpam: quoniam in peccato eximit ille homini uerecũdiam, ut citra pudorem peccet: in confessione autem uerecundiam ei restituit, quo minus peccatum confiteatur.

Dęmones nanque hominem infestantes, triplices sunt: alij occludunt cor, ne contritionem habeat: alij obstruunt os, ne confiteatur: alij peram, quo minus bona iniuste parta restituat. sicq; diabolus iugulum hominis adripit, sicuti lupus ouem correptam tenet, ne clamitet: hinc fit quod peccator uno tantum peccato celato, totam suam confessionem facit infrugiferam. Anathema enim sit, ut ait Hieronym⁹, à deo dimidiam sperare ueniam. Immensa sane stultitia est, erubescere & timere peccatum suum confiteri coram sacerdote, & ipso homine peccatore. unde Augustinus dicit super Psalm. O homo, quid times confiteri? illud quod per confessionem scio, minus scio quàm quod nescio. confitere homo peccator homini peccatori. Elige quod uis: si confessus lates, nõ confessus damnaberis. Discant hinc confessores, ut si uiderint forsan aliquem in confitendo trepidare perculsum & exhorrescere, atque pudore suffundi: eum non durioribus uerbis adoriantur, quia sic magis eũ permouerent, ut quæ dicturus alias esset, præcipua celaret: quin potius consoletur illum, erigat in spem bonam. animum ei faciat uerbis mitioribus, ostendat se in hoc adesse, ut eum à peccatis absoluat: ideo quoq; Christum esse mortuum, ut pro peccatis suis totiusq; adeo mũdi satisfaciat. Miserabile quiddam

Dęmones triplices.

Hieronym⁹.

Augustin.

Cautela.

est & execrabile, si confessorem nanciscaris importunum. Porro id ita esse, quodq́ oporteat confessionem esse integram, satis testatur Hieremias, dicens: Effunde sicut aquam cor tuũ. ecce sicut aquam, inquit, nõ sicut lac, quo effuso color adhuc adhæret uasculo in quo fuerat, ubi notatur pristina conuersatio in malo: neq; uero uinum uel acetum cõmemorat, ubi post effusionem remanet odor, cogitationẽ prauam significans: non ait etiam ut mel, nam & ibi uas mellis seruat saporẽ, quo notatur impura uoluptas. beatus ergo est, quisquis cor suum expurgat à uitijs, effundens illa instar aquæ, hoc est, in totum, ut nihil om̃ino reliquum maneat. Duo adhuc supersunt hoc loco præmonẽda: alterum, quod absolutio diuidi q. dem potest, quum tamẽ confessio non diuidatur, ut in casibus reseruatis, ubi confessor totam audiet confessionẽ, in qua si confitens aliquid habeat, quod ipse non possit remittere neq; ab eo absoluere, ableget illum ad superiorem, siue pœnitentiarium qui absoluendi habeat potestatẽ. is ubi ipsum absoluerit, rursus mittat eum ad confessorem, q tunc eũ plene absoluat. (uide cõsilium Capreoli & Iohannem Maioris de casibus reseruatis.)

Thren. 2.

Absolutio diuiditur.

Alterum hoc est, etsi confitens non debet confessionem diuidere sciẽter, ita ut multos sibi proponat confessores, non tamen prohibitum hoc est, quo minus confessio fiat per interuallum temporis: quia sic aliquis mediam aut tertiam peccatorum suorũ partem potest confiteri: fieri etiam potest, ut sacerdos propter certa negocia cogatur à confessione surgere, & paulopost reuersus audiat confessionem usq; ad finem. non utique hoc iniquum est, quoniam nõ

est necesse ut confessio fiat continua, modo confessor non sit oblitus eorum quæ is antea fuerat confessus. Ad hæc necessarium quoq; non est, ut statim cõfessionem sequatur absolutio. potuit enim in confessione talis casus incidisse, cuius dissoluẽdi gratia confessor cogatur uel libros uel homines se doctiores consulere. ibi ablegare interim potest eum qui cõfessus est, & iubere reuerti. Sunt quidam usq; adeo stupidi, ut putent ubi priorẽ faciunt in quadragesima confessionem, ibi necessario eis habẽdam esse & alterã, quod tamen non est necesse. Deprecemur nunc cõmunibus uotis dominum deum.

HOMILIA XLV. DE CONFESSIONE ACCELERANDA, & BIS FACIENDA IN QUADRAGESIMA.

Confitemini alterutrum peccata uestra, & orate pro inuicẽ ut saluemini. Multũ enim ualet deprecatio iusti assidua. Iacobi quinto.

AVdistis, si modo meministis adhuc dilectissimi in domino Iesu, homilia superiori, quomodo confessionem oporteat fieri præmeditatè, dolenter, humiliter & integrè: superest, ut ostendamus eam fieri quoque debere celeriter, non procrastinandam diu. Vbi admonitos uos uolo geminæ faciendæ in quadragesima confessionis, ut & priorem illam faciatis maturè. Nam quum in temporalibus quilibet sibi ex consuetudine adripit excusationem sui, affirmans q; ea uim habeat legis, hęc autem consuetudo quũ uergat in gloriam dei & animarum sa

Bis confiteri in q̃dragesima

lutem, quid est quæso te quod cõtemnitur? quur nõ solitum servat uigorem? Est sane res ea magno argumento, quod quis uelit se diligenter præparare ad sacramentum eucharistiæ maiori cum fruge & dignitate suscipiendũ, si aliquis bis fuerit confessus, & longè quidem magis quàm si semel tantum. Quanuis si fuerit quis grauibus negocijs pressus, ita ut non possit bis confiteri, eum non negarim una tantum confessione posse se adeo diligenter & studiosè præparare ut alius duplici confessione, tamen nolim uniuersaliter pronunciare: ideoq; Christiani cæteri non facile auertere debent animum & uoluntatem à duplici confessione.

Dilatio cõfessionis.

2. Sunt alij qui confessionem protrahunt ultra præceptum ecclesiæ, id quoq; uarijs modis fieri potest: Quidam forsan faciunt animo peruerso & more hæretico, cum contemptu legis ecclesiasticæ, nolentes ultra confiteri, ut nunc faciunt neochristiani, quos reputare debemus ut ethnicos & publicanos: siquidem in statu constituti sunt damnationis æternæ, nisi pœnitentiam agant. Alij non hoc animo faciunt, sed incuria quadam & ignauia oscitantia, paruipendentes omnia diuina, sicq; & pœnitentiam differunt, non de die in diem, sed ex anno in annum, cogitantes etiam hunc annum ita esse transmittendũ, ut sequenti tandem sapere incipiant. Magis autem excæcantur, q prauis cõmercijs & conuersationibus utuntur, q mercimonia tractant falsa, q ponderibus aut ulnis falsis utũtur, usurarij, raptores, fures, & alienorum bonorum possessores, quiq; in manifestis & publicis ac in notorijs criminibus degunt &c.

Matt 18.

Omnes illi bifariam seipsos decipiunt: Primo, qa

nimium suæ tribuunt longæuitati. nullus enim, ut ait Augustinus, nisi desperatus, sperat se aliquando uelle conuerti. q autem differt, inde fit, quia quum sanus est, sperat se longius uicturum. nimirum ij omnes corui sequuntur clamorē, iuxta illud Sophoniæ: uox cantantis in fenestra, coruus in superliminari. Atq; ista est res, inquit Augustinus, quæ multos occidit, dum dicunt, cras, quoniam qui pœnitentiam semper differunt, priusquam deniq; pœnitentiam agant, ianua concluditur, ipsiq; à consortio beatorum separantur cum uirginibus fatuis. siquidem hanc eximere tibi o homo debet incertissima mortis hora. neq; enim est q fortitudinem tuam uel sanitatem consideres, quum fieri queat ut multi male ualentes longæuitate te superent: siquidem uita nostra candelæ ardenti simillima est. si enim accēdas lucernas duas, alteram longam, breuiorem alteram, utraq; quidem ardet æqualiter, sed breuior extinguitur citius: ita plane si duos obijcias æque ualētes aut debiles, alteri tamen celerius extinguitur lumen uitæ suæ. Augustinus. Sopho. Augustin. Matt. 25.

2. Quanuis solicitudine non careant qui pœnitentiam suam differunt ad aliquot annos, tamen periculosius est de ijs, qui confessionem ad extremam usq; senectam, uel etiam ad ultimum spiritum protrahūt, uere enim ea suggestio diaboli est, quia post mortem nullus superest pœnitentiæ locus, superueniente tunc nocte in qua nemo potest operari: usq; adeo periculosior est pœnitētia, quo uicinior morti. quanuis melior sit etiam sera pœnitentia q̄ omnino nulla, periculo tamē se exponit, quisquis pœnitentiā in ultimum locum differt: quoniam sicut Augustin⁹ de pœnitentia distinctione septima, capite secundo Johan. 10.

Sera pœnitentia. ca. si quis autem, uere dicit: Nullus expectet quando
iam non possit peccare. nam qui prius à peccatis re-
linquitur, quàm ipsa relinquat, ea non libere, sed quasi ex
necessitate condemnat: quæuis enim sera pœniten-
tia melior est quàm omnino nulla, tamen periculo nõ ca
ret, etsi nõ sit impossibilis, ut testatur exemplum la
Leo. tronis. unde & Leo papa inquit: Nemo desperandus
est, dum in hoc corpore constitutus est: quia nõnun
quam quod diffidentia ætatis differtur, consilio ma
turiori perficitur. Addidimus autem quod non ca-
reat periculo.

1. Quis enim certus est, ne subita morte præuenia-
tur? quod tamen à nobis auertat dominus Iesus.

2. Quis scit an non eiusmodi morbo opprimatur, quo
amittat usum rationis, sicque non sit capax pœnitentiæ.

3. Quid si quis incidat tale periculum, ubi aliud nõ sit
ei meditandum, nisi quomodo effugiat mortem, ut in aquis,
incendio, ruina, seu lapsus in conflictu & similibus.

Quid quod interdum dolor ægritudinis potest esse tan
4. tus, ut non multum cogitare quis possit de pœniten
tia: unicum enim homini cor est, & urgente dolore
undique in omnibus membris, non multum suppetit
aut uacat meditari pœnitentiam de peccatis.

Aut nónne stoliditas est magna, si quis post uni-
5. uersam male transactam uitam, finem expectare præsu
mat felicem? Hinc Augustinus ait: Quem morbus
Augustinus urget, pœna terret, ad ueram uix ueniet satisfactionem.
multos enim solet serotina pœnitentia decipere.

6. Et ut maxime alicui gratiam hanc conferat deus,
ut iis periculis omnibus careat, tamen periculosum
adhuc est homini, maxime diuiti, urgẽtibus hinc te-
stamentarijs, instantibus inde hæredibus de bonis

tẽporalibus, medicis quoque laborantibus circa sanitatem corporis: uxore & liberis non raro consolantibus bene, & spem sanitatis restituendæ dantib⁹ præter conscientiam. Præcipue uero si is potens sit & prædiues, atque alicuius nominis & autoritatis, eum sane q̄s audeat submouere & dicere: Ecce p̄ uniuersam uitam multis arduis pressus es negocijs, multa in potestate tua fuerunt, de quibus nunc demum reddẽda semel est ratio coram iusto iudice deo. Relinque igitur mundũ & omnia quæ sunt mundi, te q̄ deo reconcilia. Huiusmodi quid si tentet aliquis dicere, statim audiet ex adulatoribus & amicis, Quid tu tibi uis? Quid afflicto addis mœrorem? non illi sufficit dolor hic corporis, nisi insuper addas cruciatum animi? faxint superi ne modò assentatores blãdirentur misero, cõsuentes puluillos sub cubito manus, ut ait propheta, sicq́; suis blanditijs decipiẽtes infirmũ, ut amplius non uideat, neq; consideret grauitatẽ peccatorum suorum. Ezech. 13.

Accedit ijs quòd dubium est, an deus alicui gratiam pœnitendi conferat, qui tam diu pessime uixit. quanuis enim non abijciat deus peccatorem ingemiscentem super peccatis suis, tamen certum satis non est, an ei deus ingemiscẽdi quoque gratiam tribuat, & an petentem sit exauditurus. siquidem multis modis docemur in sacris literis, huiusmodi peccatores non exaudiri. unde Esaias dicit, quum extenderitis manus uestras, auertam oculos meos à uobis: & quũ multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Atque per Micheam dicit dominus: Clamabunt, & non exaudiam. Rursus per Ezechielem ait: Quum clamauerint ad aures meas uoce magna, non exaudiam

Ezech. 18.
Esa. 1.
Miche 4.
Ezech. 8.

Iob.39. eos. sed ut Iob dicit, Clamabunt, & non exaudiet, propter superbiam malorum. (cum concordantibus.) Horum omnium rationem reddit dominus, per Zachariam prophetam dicens: Factum est sicut loquutus sum, & sicut non audierunt, sic clamabunt, & nõ exaudiam. (Zach. 7.)

Præter hæc superest & illud, quod talis omino apparet sera ista pœnitentia, quasi nec concurrat charitas neq; timor filialis, sed seruilis tantum, qui non sufficit delere peccata, sicuti iã inde ab initio diximus. magis enim uidetur eam aliquis facere metu atq; periculo mortis imminentis, quàm amore iustitiæ: quam sic ait Augustinus de pœnitentia distinctione septima, ca. nullus: Quem serò pœnitet, oportet non solum timere deum iudicem, sed & iustum diligere, quia sine charitate saluari nemo potest: ita quisquis pœnitentiam agit, nõ tantum timere debet pœnã, sed etiam esse solicitus de gloria. (Augusti.) Sunt autem plurima quæ infirmum auocant & retrahunt à proposito. proinde sera ista poenitentia ut periculosa est, ita exitio proxima, quanuis donum dei sit præclarum, si cui sub ultimum agonem deus inspiret animum agẽdi poenitentiam ueram. Sed ubi hæc ita non eueniunt, & tamen deus pro sua misericordia homini tribuit poenitẽtiam, adhuc illud reliquũ manet, quòd non potest satisfacere pro peccatis commissis: & quia potestate clauium poena æterna commutatur in tẽporalem, ea quum non resoluatur hic per satisfactionem bonorum operum, reseruatur in purgatorio: quoniam (ut ait Paulus) adhuc ipse saluus erit, sic tamẽ quasi per ignem. uide Tomum nostrum. 3. Confessor enim confitenti sub extremũ articulũ mortis,

1 Cor. 3. Infirmus non iniungatur poenitentia.

nullam debet iniungere poenitentiam. hoc quidem ei potest dicere, si conualesceret, pro suis peccatis huiusmodi poenam sibi esse infligendam, quia autem nunc harum uirium non est, aliud fieri non posse, nisi ut diuinae relinquat misericordiae, iuxta illud Theodori: Ab infirmis in periculo mortis positis, pura est inquirenda confessio peccatorum, non tamen illis imponenda est quantitas poenitentiae, sed innotescenda. Et quod aliquis seram agens poenitentiam, huiusmodi periculis sit subiectus cum sequentis poenae persolutione, sapiens quoque testatur, affirmans quia si non egerimus poenitentiam, incidemus in manus dei uiuentis. qui autem poenitentiam agit in hac uita, is incidit in manus hominis sacerdotis. Atque non differendam esse poenitentiam ad ultimum spiritum usque, docet nos dominus, quum ait: Vigilate, nescitis enim quando dominus domus ueniat, sero, an media nocte, an gallicantu, an mane. ubi Glossa sic habet, forte ideo nescis quando dominus uenit, ut semper te paratum inueniat. (extende illa octo, & habebis duos bonos sermones.)

26. q. 7. ab infirmis.

Eccl. 2.

Mat. 13.

3. Caeterum an quis statim perpetrato delicto debeat confiteri, uidetur sane Bonauentura esse totus lapideus contra religiosos, laicis tamen est mitior: estque haec communis doctorum sententia, quotiescunque aliquis secum recolit peccatum suum & offensam dei, maxime die quopiam festo siue dominico, tenetur tunc propositum & uoluntatem sibi concipere confitendi peccata iuxta ordinationem ecclesiae, propositum tamen hoc non tenetur statim ipso opere adimplere, nisi statuto tempore quadragesimali, exceptis aliquot casibus. Primo, in morbo periculoso confitendum cuique est, nec differenda confessio ad tempus paschale:

An mox confitendum post peccatum.

2. deinde, eadem ratio est in omnibus casibus ubi periculum est de morte, ut circa mulieres prægnãtes, & eos qui bella adeunt periculosa, uel arduas suscipiũt
3. peregrinationes & nauigationes. Ad hæc, confitendum est cuiq; qui rem aliquam subire parat, quæ uirum bonum & iustum requirit, puta sacrificium missæ celebraturo, sacramentum ordinis suscepturo, & omnibus qui aliquod sacramentum accipere uel ad-
4. ministrare cupiunt: similiter quum quis statuto aliquo ad confitendum est adstrictus, ut religiosi pro
5. sui quisq; ordinis regula. Postremo si quis casum aliquem reseruauit superiori, cuius facultatem quamprimũ habuerit, debebit tũc facere confessionem & non differre in quadragesimam, quando copiam illius habere forsitan non licebit.

Epilogus

4. Constat igitur iam, quomodo confessionem oporteat esse præmeditatam, amaram, & cum dolore coniunctam, humilem quoq;, integram, & acceleratam: reliquum est ut ostendamus, decere etiam ut sit manifesta, non ita quidem, ut quis manifestè & palam confiteatur, omnibus publicè audientibus quęcunque designauit, sed ut sit aperta seu manifesta ratione peccati, confessoris & loci; loci quidem, quia in publico loco oportet audire confessionem, non in cellulis & angulis priuatis, sed palam in ipso templo, ut sic procul omnis amoueatur suspicio: ratione peccati autem, ne quis fucum facere conetur & quærere diuerticula, sed ut intelligenter & expresse pronuncientur oĩa, & confessor cognoscere facile queat, quo peccati genere teneatur, ita tamen, ut ubiq; honestatis obseruetur ratio, ut & peccata carnalia non crasse & impudenter, sed modeste & reuerẽter detegãtur.

1. Confessio manifesta.
2.

Quo ad ipsum confessorẽ etiã, ut persona sit publica, 5.
puta parochus uel eius cooperator, aut ij quibus copia data est audiendi confessionem, ut religiosi, minores, prædicatores, &c. Angelus tamen & ipse Franciscanus in summa sua adfirmat, longe certius esse si quis confiteatur parocho, eo quod religiosis hoc per priuilegium tantum sit concessum, ita quod existente defectu in parochijs, tunc subditi magis excusentur quàm si confiteãtur extraneo. Plurimum tamen in eo situm est, erga quem conscientia tua sit inclinatior meliusq́ adfecta, & quem tu ipse noris uitæ morumq́ integritate esse spectatiorẽ. sed hæc aliàs, &c.

Confessio fiat in parochia.

HOMILIA QVADRAGESIMASEXTA, quomodo confitendæ sint circunstantiæ peccatorũ, & quod oportet confessionem esse occultam siue tacitam.

Confitemini alterutrum peccata uestra. Iacobi quinto.

DIximus superiori homilia, charissimi in domino, quomodo conueniat esse confessionem apertam & manifestam quoad peccata, ne ea quis cum fuco & prætextu uerborum proponat, ita ut grauitatem illorum non intelligat confessor. Ad hoc faciet plurimum, si confitens circunstãtias quoq; peccatorum non celet, quoniam hæ peccatorum arguunt grauitatem, sicuti iam ostendemus.

1. Sunt enim in quolibet opere & facto multum ponderandæ circunstantiæ, siue Christiano more si-

Circũstantię peccatorum.

ue moraliter loqui placeat: quoniam oportet ibi re-
spicere locum, tempus, personam, causam, modum
& formam, quæ, etsi cuiq; rationis compoti satis pa-
teant, attamen quia Lutheri sectator Carolstadius us
que adeo excæcatus fuit & furiosus, ut omnino nega
ret, quod tamen manifestum est omnibus, immoran
dum est paulo longius, & præmittẽda principio uer
Lib. 15. de ciuitate dei cap. 7. ba Augustini, q dicit: Recte offertur sacrificiũ, quum
offertur deo uero, cui uni tantũmodo sacrificandum
est, non autem recte diuiditur, quum non discernun
tur recte uel loca, uel tempora, uel res ipsæ quæ offe-
rũtur, uel qui offert, uel cui offertur, uel ij quibus ad
uescendũ distribuitur quod oblatum est, siue quũ of-
fertur ubi non oportet, siue offertur quomodo non
oporteat, aut quod non tunc &c. Ecce quàm accura
tè Augustinus considerat in sacrificando circunstã-
tias, quod omnino in alijs quoq; rebus faciẽdum esse
Libro. 24. moral. cõstat. Gregorius quoq;: In omni, inquit, eo quod di
citur, summopere intuendum est, quid dicatur, cui di
catur, quãdo & quomodo dicatur. Quis dubitet fa-
ctorum etiam sic inquirendas esse circunstantias? tol
le enim circunstãtias, & amplius non habebis discri-
men, utrũ illati alicui uirgini, coniugatæ, uel cognatæ
aut solutæ, siquidem circunstantiæ personarum tan-
tũ discernunt inter hæc peccata. Ad hæc, nihil intere
rit siue quis alienum, siue amicũ aut fratrem cædat, la
icum siue clericum, in platea aut templo, ex proposi
to perpetrandi mali, aut à casu, impulsus ad hoc per
aliquam causam, uel ex propria temeraria malignita
te. Omnes enim hæ circunstantiæ uel aggrauant, uel
alleuiant delictum, etiã moraliter & ciuiliter loquen
do: itaq; nolle circunstantias rerũ considerare, mera

stupiditas est & induratæ malitię argumentũ, quum tñ q ægrotat in corpore, ipse morbi sui circũstantias aperit medico, quod multo magis faciẽdum est peccatori erga medicum animæ.

Circũstantię duplices.

2. Oportet tamen hic circunstantiarum uidere discrimen. sunt enim aliquæ quas impertinentes dicimus. hæ nihil addunt uel adimunt, puta si fur manu dextera siue sinistra sit furatus, & quod genus monetæ sublegerit. tales circunstantiæ non sunt confitendæ. Aliæ sunt quæ alleuiant delictũ, ut si quis in quadragesima uescat carnibus, additq́ circunstantiã causæ, quia aduersa laborarit ualetudine, & in similibus: ubi sunt qui putent circunstantias alleuiantes peccatum, nõ esse cõfitendas, qa in cõfessione peccator se ipsum debet accusare, iuxta illud Sapiẽtis: Iust⁹ principio ẽ accusator sui. sed quũ huiusmodi circũstãtias pponit, usq; adeo nõ accusat seipsum, ut etiã excuset.

Prou. 18.

Sententia hæc nusquam mihi probata est, quoniam quum confitens hic coram sacerdote tãquam iudice suo sit constitutus, ut intelligat ergo iudex grauitatem & leuitatem peccati, merito proponere debet ea quæ aggrauant delictum, quur non etiam quæ alleuiant? fieri potest interdum, ut tales circũstantiæ tantopere alleuient delictum, ut tandem comperiat ueniale tantum, aut nullum omnino esse peccatum. quur ergo peccator iudici suo cõfessori hũc relinqueret errorẽ, ut peccatũ ueniale iudicaret esse mortale?

Circũstantia alleuians confitenda.

Quid quod non raro confitens mouetur ad aliqd confitendum, non quod iudicet illud esse peccatum mortale, sed quia aduersatur constitutioni & consuetudini ecclesiasticæ, etiamsi habuerit rationabilem alicuius rei perpetratæ causam, seipsum tamen pur-

gare cupit, & certiorem facere corā suo iudice, si forte nimium credulus ipse sibi plus æquo tribuisset, iuxta illud Gregorij: Piarū mentium est agnoscere culpam, ubi non est culpa. Vnde & Iob ait: Verebar oīa opera mea.

Gregorius
Iob. 9.

Interdum plane necessarium est, ut quis circunstantias huiusmodi quæ peccatum alleuiant, manifestet, ad uitandum scādalum in confessore. Vt si forte in itinere amisero libellum orationalem, eóque die nihil orauero ob defectum libri, ut tranquilliori utar conscientia, confiteor hoc sacerdoti alicui iuniori, cui si non ostendero causam intermissæ orationis, offendi per hoc facile poterit, & cogitare sibi q̃q; non perinde stricte persoluendas esse horas suas canonicas, adrepta inde occasione, ut leuiter orationes suas citra rationabilem causam negligeret. Quapropter equidem putarim etiam illas circunstantias esse confitendas, quę alleuiant peccatum. Quod'q; isti nobis obijciunt, de eo quod oportet peccatorem accusare seipsum, non excusare, uerum sane est, sed ita, quod non durius teneatur sese accusare quā pro ratione delicti, alioquin esset sibi ipsi iniurius.

Tertij generis circunstantiæ sunt, quæ peccatum aliquod in aliam speciem pertrahunt: ut qui furatur, fur est: sed qui facta irruptione in templum, furatur, ultra hoc etiam sacrilegus est, fur scilicet rei sacræ: si quis rem habeat cum soluta, fornicationem committit: adulterium autem, si cum uxore alterius. ita enim circunstantiæ, peccatum adducunt in aliam speciem, & illæ quidem sunt confitendæ, siquidem confessor aliàs nesciret grauitatem delicti. Supersunt adhuc aliæ circunstantiæ aggrauantes pec-

cata, quæ etiam sunt omnibus confitendæ, pro capacitate cuiusq; intellectus. quo enim quis magis ualet in scientia & prudentia, eo plus meliusq; poterit & debebit eas confiteri. sunt autem illæ:

Circumstantia peccatorum.

1. Ordo, quia peccare cum persona sacra, grauius est, quàm cum homine prophano.

2. Tempus: quo enim tempus sanctius est, eo maius etiam erit quod in eo committitur peccatum. Væ nobis, qui diebus dominicis & festis omnibus magis abutimur ad uitia carnis, quàm ut ea impendamus spiritui: magis collocamus in uoluptatem & lasciuiam, quàm ad gloriam dei & honorem sanctorum. (extende illa ex sermonibus de decem preceptis.)

3. Locus: quoniam in loco sacro peccare grauius est, quàm in prophano. Væ ijs qui uniuersos contractus malos, amores turpes, & id genus negocia mala in templis tantum transigunt.

4. Numerus: puta quoties quis peccauit, si id constat, debet hoc indicare: si certo nescit, deploret toties repetitum esse peccatū, ut numerus effugerit memoriam suam.

5. Magnitudo: sicut enim dicere tenetur tantum se esse furatum, ita debet etiam ostendere, quantum damni per hoc fecerit proximo suo.

6. Multum in ipsa etiam conditione personæ positum est, ut si quis offendit uiduam, pupillum, hominem inopem & miserum, aliquem in potestate positum, uel cui sit astrictus fidelitate, quæ omnia aggrauant peccatum.

7. Accedit ijs, si quis citra tentationem exteriorem, propria malignitate se ad peccādum prouocat, atq; si cum præmeditatiōe sciens & uolēs peccatum

perpetrauit, si diu in peccatis quasi obsorduit, si ultra spatium annuum confiteri distulit, huiusmodi profecto aggrauationes multũ sunt considerandæ, quas licet non perinde queant homines rudes perscrutari, qui tamen intellectu ualent, debent utiq; pro sua quisque capacitate & intelligentia diligẽter euoluere singulas circunstantias aggrauantes peccata. Præclare docuit id nos Augustinus, dicens: Consideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseuerantia, in uarietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius uitij multiplici exequutione. Oportet enim pœnitere fornicantem secundum sui status aut officij excellentiam, & secundum modum meretricis, & secundum modum operis sui, & qualiter turpitudinem suam peregerit, si in loco sacro, aut cui debuit excellentiam fidei, ut sunt domus dominorum, si in tempore orationi constituto, aut in festiuitate sanctorum, aut in tempore ieiunij: consideret quantum perseuerauerit, & defleat quod perseuerãter peccauerit, & quanta uictus fuerit impugnatione. Om̃is ista profecto uarietas confitenda est & deflenda.

De pœnitentia. ca. 14.

In consideratione & recogitatione peccatorum, uideat quisq;, qua ætate, qua sapientia & conditione, cum q̃bus etiam peccauerit personis. Atq; hæc nunc de circunstantijs sufficiant.

Confessio propria & occulta.

4. Fiat igitur confessio premeditatè, humiliter, integrè, festinanter, apertè & cum emumeratione circunstantiarum, atq; super hæc omnia esse debet propria & occulta. Propria quidem sic, ut quis sua propria confiteatur delicta, non ut solent aniculæ irrequietæ, quæ sacerdotem obtundere conantur uitijs uicinarum suarum, inepte sanè: usq; adeo enim uolũt

doctores confessionem propriam esse debere, quod si cõtigerit aliquem cum persona multum sibi cognitarem habuisse, ut cum sorore: & antea iam dictum est, quomodo oporteat confessionem fieri cum circunstãtijs, in hoc casu aliquis potius sibi quærere debet cõfessorem, qui nec ipsum neq; sororem cognoscat suam, uel priusquam sororem suam infamet, taceat interim. & peccatum illud generaliter tantum confiteatur, quoadusque confessorem acquirat, cui neutra persona satis sit cognita. Adde casum Richardi de sacerdote in pago, qui consacerdoti non cogitur confiteri cognitam mulierem, unde auditor ueniret in cognitionem cõfornicantis. Sit insuper confessio tacita & occulta, quoad cõfitentem, ne is quicquam effutiat ex confessione. confessor enim interdum ꝓ informatione confitentis utens officio iudicis, exquirit & scrutatur nonnulla: quod si iam confitens cum scandalo uellet exaggerare illud & in diuersum rapere quàm erat factum, uel etiam iniunctam sibi satisfactionem manifestare, iniquum faceret utrinq;. Super hæc omnia esse debet cõfessio tacita respectu cõfessoris, quoniam iudicium hoc & tribunal esse decet occultissimum, quod fit in terra. neq; enim uel uerbo uel signo uel q̃cunq; ratiõe debet cõfessor cõfitentis occulta ꝓdere peccata, usq; adeo occultũ illud cõfessionis iudiciũ ꝓuenit ex naturali, diuino & humano iure. Quid multa? tã occulta est cõfessio, ut req̄situs cõfessor ad iuramẽtum, libere possit iurare, sibi nihil de eo cõstare. aliud est em̃ iudiciũ dei, aliud hoĩm. neq; is interĩ iurat inique, q̃a corã externo iudice, & in illo foro sibi nõ cõstat, sed q̄cq̄d sup hoc scit, hoc ipsum scit loco dei. Adhuc q̄d amplius dicam, quoniã etiamsi

Notã

C. omnes de penitẽ. & remiss.

confitens libere permittat hoc confessori aliquid pandere, manifestare tamen hoc nemini debet. usque adeo tacitum oportet hoc esse confessiõis iudicium, (contra Innocentium & Panormitanum, nec cõsentimus Thomæ aut Paludensi.)

Confessor non reuelet peccatum.

Quod si tamen urgeat confitens, & cupiat aliqd reuelandum esse uxori, liberis, aut præcipuo alicuius causæ autori, confessor diligenter admoneat confitentem post completam confessionem super ea re, quam si adhuc uelit reuelari, deinceps prudenter aggrediatur negocium, quasi extra confessionem per modum consilij sibi propositum. Plura prosequi, fastidium & molestiã ingereret lectori, & tamen possem materiam hanc per aliquot homilias explicare, uerum animus est ea potissimum tractare, quæ magis necessaria & præcipua sunt in sacramentis, illaque tueri quæ isti neochristiani reijciunt. unum hoc addendum est, quòd siquis obiter audierit nonnihil alterum confitentem, tenetur idipsum celare sub peccato mortali, quanuis magis peccat confessor prodens aliquid ex cõfessione, quàm is qui citra attentionem audiuit & manifestat. sed de his satis, &c.

HOMILIA QVADRAGESIMA septima, de iteranda cõfessione, & quando quisque debeat iterato cõfiteri, atque de alijs quibusdam ad confessionem pertinentibus.

Confitemini alterutrum peccata uestra. Iacobi V.

Citra controuersiam uerũ certumq́ hoc esse cõstat, quod peracta rite confessione, & confitente uere absoluto, peccata illa nemo tenetur iterato confiteri: sed quum interim aliquid occurrit defectuũ, operæprecium uidebitur super ijs etiam non nihil disserere.

1. Et principio quidem, si quis confessus est non habenti potestatem absoluendi eum, tenetur adhuc illa peccata denuo confiteri, ut quum aliquis non indulta potestate confiteatur alteri à suo parocho, qui non habeat autoritatem audiendi confessionem, ut sunt fratres mendicantes, Iohannitæ & similes: quia enim sententia lata nõ à suo iudice, est nulla, ita quoque absolutio profecta ab eo qui potestatem nõ habet in confitentem: neq; hic sufficit potestas ordinis, sed requiritur potestas iurisdictionis: & hinc male faciunt, qui non requisito parocho, pro suo lubitu sibi quærunt confessores, non habentes potestatem. Oẽs illi tenentur plenam & integram denuo facere confessionem. Iterare cõfess.

2. Casus est de ficto, qui simulatam facit confessionem, aliud sentiens in animo quàm ore edicit, & habens adhuc in corde peccandi propositum, is quoq; qa absolutionis nullius est capax, ideo omnia peccata tenetur rursus confiteri. Nota sẽntentiam sancti Thomæ. Non absimilis multũ ab hoc est & tertius ille casus, quum quis uolens & ex proposito aliquod celat delictum, tunc & de cæteris non absolui tur, & ea omnia debebit confiteri de integro. Ibi tamẽ sentiunt doctores, quòd si qs pœnitentia ductus sup malo proposito uel de peccato nõ cõfesso, statim rediret ad cõfessorem, qui in recenti adhuc memoria Nota.

haberet peccata sibi confessa, tunc non teneretur integram iterum facere confessionem, sed illud tantũ exprimere peccatum, quod ante celauerat, & propositũ suũ malum prodere, quod habuerat, & si qui fuerint cõsimiles prioris cõfessionis defectus, super hoc petat absolutionẽ sibi conferri de illis & omnibus alijs antea confessis peccatis.

4. Casus est, si forsitan cõfessor sit uel excõmunicatus, uel ab officio suspẽsus, uel potestate laica introductus in parochiã sine aliquo iusto titulo, q̃a tũc nõ habet iustã potestatẽ in subditos, et extra casum extremę necessitatis, cõfessio erit inutilis atq; inualida, ita ut quicũq; sic absoluuntur, teneantur de integro nouã facere confessionem. Apparet iã inde, quãtũ sibi suisq; subditis laqueũ interitus parẽt oẽs q in magistratu sunt positi, qui ex laica tantũ potestate, nõ requisitis ijs quorũ interest, quiq; potestate spirituali funguntur, sine iusto titulo parochias occupãt: quod quũ fit, hoc est, quum subditi parochũ aliũ non habẽt, nisi eũ q per fas nefasq; intrusus huic muneri præest, hoc unum consiliũ reliquũ est omnibus subditis, ut tẽpore paschali cõferant se in aliquod cœnobium proximũ, in q̃ per priuilegiũ & pontificiã potestatem liceat absoluere, ut apud Minores, Prædicatores Augustinianos, Carmelitas, Iohannitas, & ꝓfessos ordinẽ sancti spiritus. Ab ijs iustã potest impetrare absolutionem, sicut ab ordinario suo parocho.

Con. intrusos.

5. Præterea nõ dissimilis casus est, si cõfessurus sciat confessorem suũ rudẽ esse & indoctiorem, quàm ut queat exactũ sup peccatis suis ferre iudicium, maxime quũ grauia sunt & multũ intricata, neq; cõfitens ita est animo satis cõfirmato, ut possit cũ iudicio cũ-

cta, ꝑponere, quũ sic uolẽs ad ductorẽ cęcũ & ipse cæcus uenit, tenet adhuc peccata sua cõfiteri alteri presbytero doctiori, nisi uelit secũ impleri q̃d ait saluator: Quum cæcus cæcũ ducit, ambo in foueã cadunt. Mat. 15.

2. Supersunt adhuc duo casus, in q̃bus aliquis tenetur iterare cõfessionem. Alter est, quum q̃s premitur peccato cuius remissionem peculiariter sibi reseruauit magistratus superior, ut papa uel episcop⁹, tũc sane sic aget iuxta communem sententiam doctorũ. (Gerson est difficilis, sed Durãdus difficilior.) 6. Casus reseruati.

Omnia peccata alia confiteatur quis suo confessori, suscipiat ab eo absolutionem illorum, excepto hoc uno casu reseruato, tunc demum adeat superiorem suum uel eius pœnitentiariũ, & ei cõfiteatur tantum peccatum illud residuum. reliqua à q̃bus iam est absolutus, non tenet confiteri, nisi ultro uelit; aut potest prius accipere absolutionem illius reseruati casus, ut supra diximus: & quãuis ibi absolutio diuiditur, tamen hoc uetitum non est, ille iam antea priori suo confessori plenã fecit de peccatis suis rationem. (hæc sunt ita obseruanda in practica, & disputationes in cõtrarium, sunt ad scholas remittẽdę.) In fine homil. 44.

7. Alter autem casus est talis, si cui illud incumbat faciẽdum ex ordinis sui instituto, ut in ordine Cistertieñ. hoc habet regula, quod abbas aliquot ipse constituit confessores, qui fratrum confessionem audiunt per totum annum, usque ad tempus quadragesimæ, quando omnes oportet generalem facere confessionem abbati, non habito respectu quòd quilibet illorum antè confessus est & absolutus. nanq; in hoc casu, quum quis in ingressu ordinis regulam huiusmodi suscepit & uouit, tenetur sane hanc Statu. Cistert.

constitutionem seruare. (Dionysius frater illius ordinis multum reluctatur) quodq́; iam de statuto diximus, idem de uoto quoque uolumus obseruari: ut quum quis tam exosum habet aliquod peccatum, ut id magis euitet, uouet se bis illud cõfessurum, si quando semel perperret. Non uideo equidem, quomodo quis non teneatur confiteri illud, quum hoc uotum sit licitum: quanuis & hoc uerum est, quod summus pontifex in uniuersum præcipere non potest alicui iterandam denuo esse confessionem, qui aliàs sacramentalem confessionem legitime obseruarit coram eo, penes quem est absoluendi potestas. (Bonauentura, Antoninus, Gerson, Paludeñ. quoniam illud, inquiunt, materiam sacramenti immutat, quod etiam papa nullatenus facere debet aut potest.)

Iteratio confessionis uoluntaria.

5. Satis autem hactenus diximus, in quibusnam casibus teneatur aliquis iterare confessionem prius factam: reliquum est etiam disserere de iteratiõe confessionis non coacta, sed uoluntaria. Atque hoc primum fieri potest ita, quòd confitens forsan dubitat de priori absolutione. id autem laudi non tribuitur, quoniam non decet Christianum in dubium uertere uirtutem sacramẽtorum, sed firmiter credere uerbis Christi dicentis: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Imò qui per se nõ credit efficaciam sacramentorum, uerus iam Christianus non est, quod nũc faciunt Zuingliani & reliqua fæx Parabaptistarum.

Iohan. 20.

Si autem quis dubitet, non quidem de sacramento in se, sed quo ad suam ipsius personam uereatur, ne aliquod peccatum non sit satis plene confessus, ne nõ satis acceperit cõfessor qualitatem delicti, uel non audierit aliquid, aut non intellexerit satis, aut deniq;

metuat, ne ipse minus recte cicatricē uulneris ostenderit, unde non constet satis quando illud sit peccatum, & quando non, uel etiam si ambigit de potesta te sacerdotis, an habuerit illam in absoluendo àta li casu: in omnibus illis casibus ob meliorem securita tem maioremque conscientiæ requiem, quanto consul tius est denuo confiteri, quàm scrupulosam seruare & irrequietā conscientiam: ita salutare est denuo cō fiteri peccata, quia qui amat periculum, peribit in illo. (uide Gersonem de illa regula) curandum tamen est, ne quis nimium sit pusillanimis, sibique ipse faciat confessionem molestam & exosam, quum fortiter credere debeat uerbis Christi & sacramentis ecclesię. (uide Gersonem de illa pusillanimitate, & post eum Kaiserpergium.) Eccle. 3. Gerson.

2. Potest adhuc aliquis peccata prius cōfessa rur sus cōfiteri, ut sic erga deum maiorem suam exhibeat diligentiam, siue quod ante aliquantulum fuisset neglectus uel in sacerdote uel seipso, siue quia prius tantū habuit sacerdotes qui remiserunt ei peccata, nunc autem contigerit aliquis absoluens à pœna & culpa, uel etiam confitetur iterum ob auctius meritum. Ex quacunque illarum causarum denuo confite ri, non quidem necessarium, sed tamen utile est & sa lutare: ut si quis anno sæpius confessus, adhuc tamen tempore paschali plenam facit confessionem, quod pij sacerdotes habent in usu: deinde cum aliquis con fitetur in loco, ubi plenariæ dantur indulgentiæ anni iubilei, similiter si quis Romam uenerit, uel ad Com postellam, uel Hierosolymam. Ad eundem modum quis priore confessione quadragesimali omnia sua confessus est peccata, & deinde ante communionem Nota.

ſacramenti eadem rurſus confitetur unà cum iis quæ ſuccurrunt in memoriam, quæq́ denuo perpetrauit, omnia hæc piarum ſunt mentium, multumq́ faciũt ad ſalutem æternam. Vnde Auguſtinus inquit: Quãto pluribus confitebitur in ſpe ueniæ turpitudinem criminis, tanto facilius conſequitur miſericordiam remiſſionis.

De pœnitẽtia, c. 10.

Hoc ita expendunt & ponderant doctores, quanuis ſecunda abſolutio non tollit reatum ſiue culpam peccati, tamen triplici de cauſa eſt bona: primo facit ad remiſſionem & alleuiationem pœnæ, ad augmentum gratiæ diuinæ, idq́ tum propter pudorem confeſſiõis, tum ob clauiũ poteſtatem: deinde in ſe opus laudabile eſt humilitatis, ideoq́ beneplacitum. (an autem ſecunda abſolutio tollat pœnam peccati ex opere operato, & an tollat quãtitatiue, aut ſolum in proportione, mitto ad ſcholas & ad Iohannem Maioris.)

Secunda abſolutio quid facit.

5. His ſupradictis omnibus addunt quidam hũc caſum, ſi quis non complerit ſatisfactionem ſibi à cõfeſſore iniunctam & à ſe ſuſceptam. Articulus hic ampliſſimus eſt, & poſſent ſuper eo induci quampluríma, ſed nos breuiter ea proponemus, quæ ſanctis patribus uidebuntur conformiora.

Non implens pœnitentiam iniunctam

1. Si is ſatisfactionem ſuam nouit, poteſt eam adhuc complere, etiam elapſo iam tempore, confiteatur negligentiam ſuam, & non completam ſatisfactionem: roget ſacerdotem atq́ ex eo petat ſibi indulgeri, ut adhuc compleat, uel quatenus in aliam ſatisfactionem ei illam immutet &c.

2. Sin autem fuerit ſatisfactionis oblitus, & ea tamen impoſita ſit non ſuper aliquo caſu reſeruato,

rursus tenetur huiusmodi suam negligentiam confiteri, atq; inde nouam suscipere satisfactiōem. (ratio, quia satisfactio hodie non imponitur secundum seueritatem canonum, ut olim, & secundum respōdentiam ad magnitudinem peccatorum, ideo nec præsens, nec præterita æquiualet peccato.) si sit autem casus quispiam reseruatus, tūc debet ille superiorem suum rursus conuenire in confessione uel extra eam, & consuetudinem requirere super huiusmodi casu de adsumenda uel iniungenda satisfactione. Melius tamen est facere hoc in confessione. Vide doctores.

4. Non exigua se nobis hic offert quæstio, quid agendum sit pijs & catholicis hominibus hoc seculo in ijs locis, ubi non permittitur eis ut more ecclesiastico confiteantur & communicent, an hæreticis sacrificulis debeant confiteri & sacramentum ab eis accipere, aut sine sacramento eis sit ibi moriendum. Inter hereticos pij non confitentes.

Perplexa sane hæc & multum ambigua quæstio est, super qua audiui equidem multorum doctorum consilia, eorum tamen mihi semper displicuit conclusio, proinde breuibus hoc quoq; expediam ad cōsolationē catholicorum, qui nunc passim opprimuntur ab hæreticis. Lib. 1. de bap. con. Dona. c. 5.

Et principio quidem constat, baptismum in casu necessitatis accipi posse ab hæretico, excommunicato siue suspenso. ea sententia est Augustini quum ait, Si quem forte coegerit extrema necessitas, & ubi catholicum per quem accipiat, non inuenerit, & in animo pacem catholicam custodiens per aliquem extra unitatem catholicam positum acceperit, quod in ipsa erat catholica unitate pcepturus, si statim etiam

24.q.1.si quem. de hac uita migrauerit, non eum nisi catholicum deputamus. Nunc tamen in ijs locis ubi sacramenta ecclesiastica sunt suspensa, malim paruulum baptizandum tradere cuilibet laico, modò catholico, quàm hæretico & Lutherano sacrifico.

2. Vbi autem incumbit periculum seductionis uel magni scandali, nemo Christianus debet sacramentum uel pœnitentiæ uel eucharistiæ suscipere, sed se potius diuinæ misericordiæ committere, cum fiducia tali, quod summus ille pontifex & sacerdos Iesus ipsum sit absoluturus: sic nimirum beatus Gregorius commendat Ermigillum (alij nominant Hermigillum) filium Leogilli regis Gotthorum in Toleto Hispaniæ, quem pater captiuum ceperat & detinebat eo quòd consentire nollet in hæresim Arrij, tempore autem paschali miserat ei in carcerem usque episcopum Arrianum, à quo sacramentum susciperet, sicque recōciliaretur patri, adhuc renuit ille & exprobrauit episcopo impietatem erroris sui, unde pater grauissime commotus, filium propter fidem in uinculis præcepit occidi. sic & papa Iulius uetat sacramentum ab ijs accipi, qui hæretica sint prauitate corrupti. Idem affirmat Gratianus, & multis in hoc citatis probat autoritatibus: quanuis à sacerdote Simoniaco uel in publico crimine uiuente possunt accipi in necessitate sacramenta, ab hæretico nequaquam, nisi solus baptismus. In casu scandali idem hoc lōge certissimum est, quoniam deinceps gloriari facile possent hæretici corā simplicibus, suæ sectæ nonnihil accessionis esse factū, unde maior fieret à catholica fide & ueritate defectio.

C cepit. 14.q.1. Li.3. dial. cap.31.

14.q.1.si quis 32. dist. præter. per totum & gloss.

3. In casu necessitatis tamen baptismus potest accipi ab hæretico, aliàs minime. usque adeo, ut possit

C frater de cle. ex. co mini.

aliqs in ultima necessitate mori sine sacramento pœnitentiæ & eucharistiæ, potius q̃ ut sumat ab hæretico. Extra periculum autem scandali potest homo Christianus imminente morte & deficiente sacerdote catholico, confiteri etiam hæretico, ab eo absolui, & sacramentum pœnitentiæ suscipere salubriter, ita ut illa peccata confessa non teneatur amplius confiteri, nactus iam sacerdotem catholicum. Nota.

Atq; in hoc casu longe certius est suscipere sacramentum pœnitentiæ etiam ab hæretico, q̃ omnino intermittere: id facile persuadebit bonus ille pater Angelus de Clauasio, Franciscani instituti monach⁹, sic dicens: Ego credo quod nisi sit periculum peruersionis in cõfitente, quod etiam in tali casu liceat confiteri hæretico, aut excommunicato, aut præciso, & absolui ab ipsis, si alius sacerdos haberi nõ possit, & sit paratus audire. Ratio est, qa potestas clauis q̃ est absoluendi à peccato, & ex consequenti ad pœnam æternam commutandam in temporalem, & ad gratiam conferendam: per modum applicantis meritũ passionis Christi fundatum in charactere sacerdotali, qui quidem est indelebilis: & quamuis ab ecclesia in tali sit ligata talis potestas, tamen in tali casu necessitatis non credo. i. quia necessitas nõ subiacet legi positiuæ, dum autẽ ille utitur potestate, summus sacerdos operatur & dat gratiam in sacramento, sicut Augustinus probat de baptismo, qui gratiã confert etiam baptizante hæretico. Eadem quoq; sententia est Petri de Palude, si enĩ in necessitate potest sacramentum baptismi suscipi ab hæretico, quur non & sacramentum pœnitentiæ, quum utrunq; sit sacramẽtum necessitatis? Hoc ipsum affirmat & Glossa in c. non

In verbis confes. 3. para. 2.

Aureoli lib. 4. dist. 27.

Tra. 6. sup Johan.

est, de spons. ubi papa Alexander præcepit episcopis Angliæ, ut uniuersum cultum diuinum tollerent in ijs locis, ubi rex filiorum suorũ uxores detinebat captiuas, exceptis duobus sacramẽtis, baptismo & poenitentia morientium. dicit enim Glossa: Ista duo sacramenta, baptismus & poenitentia semper expiuntur in quolibet interdicto, quia sunt sacramenta necessitatis, unde etiam in necessitate possunt recipi ab hæretico. Circa sacramentum tamẽ eucharistiæ oẽs uelut uno ore consentiunt doctores, non sumẽdum esse illud ab hæretico, sed in tali casu exercenda cuiq; est sua fides & deuotio, ut summe desideret recipere à sacerdote catholico, quia tunc sufficiet ei illud Augustini: Crede, & mãducasti. Concordat Angelo Pelbarti par. 4. in uerbo confessio. 5. para. 19. Et Antoninus par. tertia, titulo decimoquarto, cap. decimonono, para. 17.

Glossa.

Augustin'

Celare peccatum in confes.

5. Iam erã finiturus hæc de materia sacramenti huius, & ecce occurrit illud neutiquam tacẽdum, quando possit aliquis cõfitens celare peccatum, usq; dum perueniat ad confessorem, qui possit absoluere à tali casu. Præter ea autem quæ supra diximus, potest quis tacere casum alicuius peccati in cõfessione. Primo, quum uerisimiliter & probabiliter conijcere potest, quia confessor sibi confitentẽ sit ad illud peccatum prouocaturus.

2. Si multum in eo peccato situm sit confitenti, ita q; ex manifestatione huiusmodi peccati graue sibi periculum immineat, ipseq; pro comperto habeat id genus peccati etiam ante esse manifestatum ex confessione, uel etiam si constet ipsum quoq; confessorem leuiusculum esse, de quo periculum sitne quid

prodat, & tunc sane reseruare potest illud peccatum, eousque dum copiam habeat alterius confessoris, de quo nihil sit periculi.

3. Quando confitẽs forsan haberet casum, quẽ si confiteatur, futurum tunc esset ut proderetur peccatum ei antea in confessione reuelatum. tunc enim quis confessor posset animaduertere personam quę huic antea erat confessa, in hoc casu non tenetur illud confiteri, imò tenetur & cogitur minime confiteri. Exempli gratia, percusserit aliquis clericũ clam & sit excommunicatus, hunc absoluit parochus, neque tamen absoluendi habet potestatem: deinceps ita res fert, ut & parochus confiteatur sacellano absoluisse se aliquem excommunicatum, cuius rei potestatem non habuerit, statim suspicaretur ille alter, audisse parochum confessionem istius excommunicati, qui clam percusserit clericum, id iam foret iniquũ, eo quòd sigillum confessionis decet esse occultissimum in terris.

4. Huic simile est illud, si quando quis nõ possit cõfiteri peccatum, nisi exprimeret personam quoque cum qua sic peccasset, id sane faciendum non est, nisi ueniat ad sacerdotem cui neutra persona sit cognita: ut si aliquis cum nouerca, cum sorore, cum uxore fratris sui fornicatus fuisset, & utraque persona sit confessori nota, iam non tenetur hanc circunstantiã confiteri, donec habeat confessorem qui personas illas nõ cognoscat. nam in hoc uerum est illud beati Bernardi, quia quod est institutum pro charitate, non debet militare contra charitatem. plures huiusmodi casus inuenies in doctoribus. Hęc sane uoluimus breuiter inferre citra allegationem scripturarum, ne multi- Bernard.

tudo locorum & prolixitas fastidium uobis ingereret. nunc tandem de circunstantijs tantum dixisse sufficiat. Oremus dominum Iesum.

Conclusio homiliarum de confessione.

Obserua hic quisquis es qui prædicandi munere fungeris, & memento eius quod ab initio diximus, nos non uniuersam confessionis materiam suscepturos explicandam, sed præcipua tantum, & quæ nobis sint factura ad refellendos neochristianorum errores, & ad confirmandam fidei catholicæ ueritatē. ultro enim hic ista quæ sequuntur, prætermisimus.

Omissa hic

1. Quomodo mutus & qui confessionem non intelligit, confiteatur.

2. Quo pacto Italus aut Hispanus, & quisquis tenetur confiteri, possit hoc in scripto proponere.

3. An in articulo mortis possit aliquis confiteri laico, q tamen nullam habeat absoluendi potestatē.

4. An sacerdos queat confiteri alteri à suo parocho.

5. Vtrum etiam confessi sint apostoli.

6. An possit cum aliquo dispensari, ut non confiteatur.

7. Diu multumq; disputatum est, licet ne religiosis audire confessionem in paschate.

8. An oporteat confessorem esse doctum, & carere aliquo peccato mortali.

9. Qua utatur modestia & quo iudicio confessor in interrogando confitentem.

10. Quid operet̄ cōfessio manifesta & generalis.

11. Qur tandē cessarit in ecclesia confessio pœ

nitentiæ solennis.

Hæc & id genus alia multa, quæ ipsi per sexenniū prædicauimus in quadragesima, ultro trāseuntes studio breuitatis, ꝓperabimus ad ea quæ adhuc supersunt circa materiam pœnitentiæ explicanda.

HOMILIA XLVIII. DE ABsolutione sacerdotali, quæ insequitur confessionem.

Missa hic sunto om̄ia ea quæ supra disseruimus tomo secundo, per duas homilias de potestate clauium.

Accipite spiritumsanctum, quorum remiseritis peccata. Iohannis XX.

QVum ea sit nostra conditio pro uitæ huius statu, ut subinde per peccatum excidamus à gratia dei & iustitia baptismali, misericors & miserator dominus alteram nobis post naufragium reliquit tabulam, ut ait Hieronymus, pœnitentiam scilicet, de qua per aliquot hactenus homilias disseruimus, quomodo pœnitētiam uolens agere, uerā debeat habere cōtritionem in animo suo, integram confessionem in ore, proxime nunc sequitur absolutio sacerdotalis: non est autem contritio hoc ipsum sacramentum, neq; confessio, quia illa opera sunt hominum, sed proprie consistit hoc pœnitentiæ sacramētum in absolutione sacerdotali, ideoq; tunc se humiliare quisq; debet & cum reuerentia inclinare, neque amplius cogitare opus id esse hominis, sed uir- Hierony.

tutem & operationem spiritussancti, quum iam sacerdos exprimit uerba quę commisit Christus. tunc enim operatur uirtus passionis & mortis Christi, sanguis quoque illius abluit peccata nostra, accipiente tũ pœnitente gratiam spiritussancti ex ui sacramenti, eaq́ue prouenit ex clauium potestate, quas ante passionem suam dominus promisit apostolis, & post resurrectionem die sancto paschæ, considentibus undecim largitus est nocte, insufflando in eos & dicendo: Accipite spiritumsanctum. quorum remiseritis peccata, remissa erunt: & quorum retinueritis, retenta erunt, &c.

Matt 18.

Johan. 20.

Aue Maria.

1. Quomodo non æqualis sit clauium potestas circa remissionem peccatorum in deo, in Christo & sacerdote, satis declaratum est alibi. quãtum ergo ad hoc nostrum institutum satis est, principio & decuit & necessarium fuit nobis, ut pro sua immẽsa clementia dominus Iesus potestatem sacerdotalem (quam nos illum sequuti, clauium nomine intelligimus) ecclesiæ suæ, priusquam ascenderet ad patrẽ, relinqueret: sicut enim dominus quicunque aut princeps aliorsum profecturus, ministris suis claues committit, ita Christ⁹ ministris ecclesiæ suæ claues illas tradidit, potestatem scilicet sacerdotalem, propter similitudinẽ: quoniam sicuti clauis materialis ad hoc utilis est, ut fores reserer atque patefaciat, ita per hanc potestatem sacerdotum hominibus aperitur & clauditur regnũ cælorum. nam & hoc clauditur alicui per peccatum, uel per obligationem ad pœnã peccati: aperitur aũt, quando utrunque id instar obicis retruditur.

Ubi supra.

Potestas clauium.

Sequitur inde, quur non fuerint illæ claues etiam

in ueteri testamento, ut ibi quoque sacerdos secundum ordinationem Aaronis habuisset eiusmodi potestatem, imò & nomen clauium antea fuit inauditum, usque dum uenisset Christ⁹, qui clauem domus Dauid, hoc est, crucẽ portauit in humeris suis. & insuper pollicitus est Petro, atque post eum omnibus apostolis claues regni cælorum. Ratio autẽ ꝙ ante Christum in ueteri lege non habuit sacerdos legalis has claues, est illa, quia ante passionẽ & mortẽ Christi cælum nondum fuit apertum, quod denique reserauit dominus Iesus cruce sua, in cuius efficaci uirtute etiamnum sacerdotes reserant cælũ per uerba absolutionis, sicut ab initio diximus, omnia sacramenta habere efficaciam suã ex morte Christi, ideoq́ꝫ claues sacerdotales non quidem in ueritate, sed sub figura tantum fuerunt in ueteri testamento.

Claues nõ in lege.

Esaie. 22. Mat. 16.

Siquidem officium illud uetus & Mosaicum, ferè situm erat in tribus. primum, quia claudebant & reserabant templum materiale mundis & immundis, iuxta dispositionem legis: deinde consistebat in oblationibus sacrificioꝝ & sacramentoꝝ legalium. Postremo, in purificationibus quarũdam irregularitatum, in quibus aliquis demeruerat nõnihil iuxta legis determinationem. In primo figuram gesserũt ecclesiæ catholicæ, in secũdo sacramentorũ ecclesiæ, in tertio remissionis peccatoꝝ: quapropter thesaurus hic longe preciosissimus est, quem reliquit nobis Christus in ijs clauibus, ad consolationem omnium afflictoꝝ peccatorum, ut sic habita contritione de peccatis, ue req́ꝫ cõfessi, signum habeamus infallibile remissionis peccatorum & collatæ gratiæ diuinæ.

Officium sacerdotis legalis.

Leuit. 21.

2. Ex ijs liquet, triplicem esse occlusionem cæli. Triplex

clausura cęli. primum enim cõclusum est cælum omnibus in uniuersum hominibus propter præuaricationẽ primorum parentum. conclusio hæc etsi generalis, non tamen fuit perpetua, quia dominus Iesus iterum aperuit. ipse enim est qui aperit, & nemo claudit. Apoc. 3.

2. Clausum quoq; erit cælum in die nouissimo, per horribilem sententiam iudicis omnibus damnatis in æternum. atq; hoc est quod ait dominus, quæ paratæ fuerant, introierunt cum sponso ad nuptias, & clausa est ianua. Eodem pertinet quod in superiori loco Iohannes dicit de Christo: Claudit, & nemo aperit. O conclusionem miserandam, quando dãnatis perpetuo claudetur cælum. sunt tamen qui intelligant de limbo, quem etiam clausit dominus. Matt. 25. Apoc. 3.

3. Insuper adhuc clauditur cælum quibusdã hominibus, specialiter ad tempus, propter peccata uel pœnam pro peccatis debitam, ut ijs qui in purgatorio detinentur. Harum clauium potestas & usus est penes ministros ecclesiæ, quorum interest aperire cęlum in absolutione sacramentali. Vnde patet intellectus uerborum Iohannis, quando dicit in persona Christi habere se claues mortis & inferni, quoniam & ibi intelligitur potestas Christi. Non diuersum est quod clamat uidisse se ostium in cælo apertum. Vere enim apertũ est & quidem à Christo, quoad ostiũ in se, sed prohdolor multi peccatores per sua peccata ipsi sibi occludunt. Apoca. 1. Apoca. 4.

Diligenter & sæpe hoc secum recolat quilibet peccator, q̃ acerbum fuerit Christo quoadusque aperuit nobis ianuam regni cælorum per passionem suam & mortem: rursus, quæ sit ingratitudo peccatoris illã sibi denuo claudentis per peccata sua, idq; ob exi-

guam, sordidam & momentaneam uoluptatulam. Accedit & hoc, quod quãuis claues illæ datæ sunt ad claudendum & aperiendum, pręcipue tamen in hoc sunt commissæ & traditæ, ut per eas aperiatur cælũ, sicut & passio Christi principaliter est completa ad reserandum regnum cælorũ, quod tamen nihilo minus conclusum est infidelibus. Ratio illius hæc est, quòd claues datæ sunt in salutem & utilitatem ecclesię: Conclusio autem inutilis est & damnosa miseris, quapropter clauium sacerdotalium usus præcipuus est in aperiendo cælum, atq; per accidens tantũ concludunt cælum ijs, qui seipsos non pręparant ad huiusmodi reserationem & apertionem cæli. Quanuis & hæc ipsa cõclusio medicabilis est, siquidẽ ideo qs ligatur à sacerdote, ut sui ipse rationem habens, seq; ipsum euoluẽs totum, agnoscat peccata sua, & quod inde enascitur damnum immẽsum, sicq; conteratur, & hinc rursus sibi aperiatur cælum, sicut & canones excommunicationem remedij appellatione exprimunt & intelligunt.

5. Sed dubitas nonnihil adhuc, neq; satis tibi uideris intelligere, quidnam sit hæc sacerdotalis apertio & conclusio, audi quædam paulo apertius. Profecto conclusio & apertio clauium sacerdotalium primo intelligi sic potest, quod faciat illud dum iudicat examinata iam & explorata conscientia, sit ne apertum ei aut conclusum adhuc cælum. Confessor multum durus & rigidus fuit Christus Iudæis, quãdo eis reuelauit diuinũm suum iudicium, dicens: In peccatis uestris moriemini. & de Iuda sic inquit, Melius ei fuerat si natus non fuisset homo ille.

Apertio clauis sacerdotalis.

Johan 8. Matt. 26.

2. Deinde aperit quoq; sacerdos dum remittit

partem pœnæ pro peccatis debitæ, uel quum obligat & constringit eum ad pœnam, quam aut hic pro peccatis suis sustineat, aut tãdem in purgatorio pro illa grauius torqueatur.

5. Præterea dum aliquem excommunicat, etiã concludit cęlum: absoluens iterum ab excommunicatione, aperit cęlum. de excommunicatione tamẽ hic plura non dicemus, quia magis pertinet ad forum spirituale externum quàm ad iudicium pœnitentiæ, quãdo etiam qui claues sacerdotales non habet, excõmunicare alium nõ potest, ut archidiaconus. (excommunicare est iurisdictionis, & non fundatur in potestate clauiũ de ꝓpinquo, ut patet in archidiacono, sed bene remote, quia ille habet iurisdictionẽ ab habente potestatẽ clauium papa uel episcopo, &c.)

Excommunicare an sit clauiũ.

Quæris adhuc, quot tãdem sint claues sacerdotales, eo quod hic semper claues commemoramus? Sane plures sunt claues q̃ una, siquidem Christus tã ad Petrum quàm ad reliquos apostolos semper de clauibus loquutus est in plurali. uide inducta per nos in li. de pœnitentia. Sunt qui dicant dominũ ideo multas dixisse claues, propter ligatiõem & solutionem. nos iter ingrediemur consuetum & bene tritum patrum nostrorum, atq; sic minus aberrabimus. Sunt ergo geminæ claues sacerdotis, prior est potestas scientiæ, qua dignoscit dignum aliquem esse uel indignũ absolutione. Ecce q̃modo non idẽ est, potestas scientiæ & ipsa scientia. (uide Gab. in canone missæ post Gersonẽ) oẽs enim sacerdotes legitime ordinati, potestatem habent discernendi, & tamen ex ijs plurimi rudes sunt & indocti. Accipe eius rei exemplum, si quando princeps iudicem constituit in

Claues plures.

sua ditione, is iam potestatem habet iudicandi inter iustum & iniustum. neq; minus interim deficit ille sæpe in suo iudicio, ut nō satis discernat æquum ab iniquo. Ita plane sacerdos in sacramēto ordinis accipit clauem scientiæ, sed non ideo etiam scientiam simul recipit: q̄uis uerum sit, q̄ nemo potestatē sibi debeat usurpare, imò neq; episcopus aliquem consecrare, qui non sufficientem habeat scientiam ad huiusmodi potestatem exequendam, siquidem cura animarū ꝓfecto sciētia est, quæ oēs lōge superat & excellit scientias, quia est ars artium. Inde sequitur, laudatā esse quarundam diœcesum cōsuetudinem, in quib' etiā si omnes sacerdotes in ordinibus æqualem suscipiūt potestatem, tamen quia alius ad sui officij exequutionem alio aptior est, prudenter ibi agitur, q̄ nonnulli ad orationes tm̄ & ad missæ sacrificium admittuntur, alij etiam ad curam animarum suscipiendam. q̄ si tamen sacerdos uideat se in exequendo officio suo paulo esse inferiorem, minusq; idoneū, is sequatur illud consilium Gersonis: doctorum & piorum hominum sæpe utere consilijs.

Clauis scientię non est sciētia.

Cum sit de ęcar · qualiord.

Altera clauis, potestas est ferendi iudicium: prior illa in primis foribus est. primum enim dijudicandū est, quid faciendum, quidve obmittendum, quid iustum sit aut iniustum, ac deinde tandem edicit & ꝓnunciat sententiam in causa pro suo & assessorum suorum iudicio. Esse autē claues illas duas inter se distinctas, uel hinc manifestum fiet, si quādo princeps uni siue pluribus cognitionem causæ cōmittit & iudicium relinquit, quid deniq; super eo sit pronūciandum, illi nondum habēt potestatē ferendi sententiā: sed quicquid cognouerint, tandem proponūt, osten

Clavis potestatis.

dentes quid in ea re facto sit opus: Ita demum princeps, siue arbiter causæ uel consul ipse, potestatē habet ferendi sententiam. unde satis apparet distincta illa potestas in diuersis personis. sin autē fuerit princeps uel iudex ipse eius intelligentiæ, ut possit per se discernere de ijs quæ sint agenda, statim sine ulteriori cognitione feret sententiam. Et sic gemina hęc potestas clauium est in quolibet sacerdote. Cæterū posse presbyterum utriusque hui⁹ clauis uti ministerio, requirit adhuc tertiam potestatem iurisdictionis, ut sic tanquam superior iuridicialem potestatem habeat in eum quem absoluit. (potestas clauium per se dicitur potestas ordinis, quia omnis sacerdos ordinatus habet illam potestatem, licet non exequutionem) de hac potestate tertia nōnihil infra dicturi sumus circa sacramentum ordinis. opinio enim Armacani & Durandi in 4. quòd quilibet sacerdos quēlibet possit absoluere, nec autoritati nec rationi innititur. Volens hic obmitto, an illæ duæ claues idem sint essentialiter in sacerdote uel non, & an duæ tantum dicantur propter operationem. Ad scholas eñi sunt releganda: uide Gabrielem in canone post Gersonem & Aliaceñ.

Iurisdictio

Lib. tr. de quæst. Arm.

4. Effectus itaq; clauium & maxime clauis ipsius potestatis est hic, ut sacerdos absolutionem pronunciet confesso super omnibus peccatis suis: atque hoc ipsum sane uerum & essentiale est sacramentum pœnitentiæ, quia ut reliqua sacramēta, ita hoc etiam suas habet partes: materię enim locum subit hic peccator confitens, minister autem solus est sacerdos, qm̄ nullus laicus potest aliū sacramentaliter absoluere. sed forma essentialiter consistit in absolutiōe, quā

cõplet sacerdos ex clauiũ potestate. de absolutiõe ergo immorandũ nonnihil est, & hęc breuiter dicẽda.

1. Conuenit, ut ad finem confessionis quilibet confitens conclusionẽ proponat generalem, seq; reũ pronunciet omnium aliorum peccatorum uenialium & mortalium, eorum etiam quæ confessus sit uel nõ confessus, quorum oblitus forsitan fuerit, uel quę non satis sciat esse peccata, sicut eum deus reum agnoscit &c.

2. Decet etiam sacerdotem præscripta uti absoluendi formula, quanuis hic non perinde certa & inuariabili ut in alijs sacramẽtis, puta baptismo & eucharistia, quia hoc sacramentum est quasi iudiciale, ubi sacerdos ueluti iudicis fungitur officio inter deũ & hominem peccatorẽ, sicut Moyses iudex erat inter deum & populum Israel. In secularibus autem iudicijs non eadem semper obseruatur ferendæ sententiæ formula, quoniã Agricolaus huiusmodi tulit sententiam super S. Blasium, Blasium doctorem Christianorũ, contemptorem uenerabilium deorũ nostrorũ gladio animaduerti, ad exemplum cæterorum iubemus. Sup. Tecla huiusmodi lata sentẽtia est: Teclam pietatis ac dei cultricem relaxo. Galerius tali sententia condemnauit B. Cyprianum: Inimicũ te dijs Romanis & sacris legibus constituisti, ideo quũ sis neq̃ssimi criminis autor & signifer deprehensus, ad exemplar aliorũ in te gladio animaduerti placet. Quapropter neque sacerdos certis est uerbis adstrictus in sua sententia ferenda, modo istiusmodi uerbis utat, quæ ligatum illum siue absolutum esse insinuent.

3. Inde sequitur, uerba illa sacerdotis nõ esse absolutionem quum dicit, Misereatur tui omnipotens

Forma absolutionis.

Blasius.

Tecla.

Cyprian^9.

Oratio ante absolutionem.

deus, & dimissis omnibus peccatis tuis perducat te dominus noster Iesus Christ⁹ sine macula cum gaudio in uitam æternam, Amen. Indulgentiam & remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & misericors dominus, Amen. Hæc inquam absolutio non est, sed pia tãtummodo precatio pro remissione peccatorum. Verba autem sacramentalia efficaciam suam ex diuina habent institutione, ideoq; oportet ibi uti uerbis quæ institutioni diuinæ sint conformia. Christus autem ait: Quorum remiseritis peccata, &c. Ecce quorum, ait, remiseritis, non quorum petieritis remitti: deinde quilibet iudex libere debet ferre sententiam, non rogare aut petere, q̃uis in hac re pium est, utrancq; hãc precationẽ p̃mittere ante absolutionẽ, non quòd sint necessariæ, sed ut sic confessor deũ roget, quatenus pœnitentẽ sua gratia faciat capacem sacramẽtalis absolutionis, si forte adesset aliquod impedimentum.

Iohan. 20.

Confutatio ordinationis Nurenbergensis.

4. Rursus hinc consequitur, formam recẽs iam à quibusdam neochristianis excogitatam, inualidã esse ad absoluẽdum, eo quod tantum petit, nihil absoluit, sicut eorum ordinatiõem nouam de integro refutauimus.

5. Essentialiter in hoc consistit forma, quod uerbis proprijs declaret sacerdos, se ei quẽ absoluit, remittere peccata. fit hoc plerunq; ijs uerbis, Dominus noster Iesus Christ⁹ dignetur te clemẽter absoluere, & ego autoritate ipsius, qua in hac parte nũc fungor, absoluo te à sententia excommunicationis minoris, & ab omnibus peccatis tuis, in nomine patris & filij & spiritussancti, Amen. In hac iam forma sacramenti pœnitentiæ confertur gratia sacramentalis, quam

Forma absolutionis.

operatur efficaciter amarissima passio & mors Christi in animam absoluti.

6. Nemo tamen suspicetur om̃ia hęc uerba esse necessaria. nam & illa prima possunt obmitti, dominus noster Iesus Christus: similiter & hæc ultima, in nomine patris &c. sicuti neq; necessarium est, ut sacerdos faciat crucẽ inter absoluẽdum: omnia tamen hæc pulchre sibi conueniunt, & subinde admonẽt sacerdotem summi huius officij ministerijq; sui, & unde habeat hoc sacramentum suam operationem: p̃cipue enim & ut ita loqui liceat, autoritatiue fit absolutio à summa & supbenedicta trinitate, sacerdos autem minister tantum est dei, loco cuius absoluit, deinde sacramentum quoq; ipsum omnem suam uirtutẽ & efficaciam habet ex merito passionis & mortis Christi. unde bene conuenit, ut ibi tam præclara fiat Christi memoria, & passionis suæ atque mortis commemoratio.

7. An autem debeat sacerdos super caput poenitentis digitos suos ponere, dum pronunciat absolutionem, uideo hanc esse beati Thomæ & Antonini sententiam, ut hoc minime sit faciendum: quoniam impositio manuum proprie tãtum pertineat ad sublimiora sacramenta, quæ superexcellentem conferunt gratiam, ut sunt cõfirmatio & sacerdotalis ordo. Equidẽ putarim, si qs absoluatur q peccarit in ecclesiam, ut hæreticus, schismaticus, aut excommunicatus, nõ male fieri si sacerdos imponat illi manũ in signũ reconciliationis, sicut hoc testatur Augustinus libro 3. de uni. baptism. contra Donatistas, dicẽs: Manus impositio nõ sicut baptismus, repeti nõ potest, quid est enim aliud, nisi oratio super hominem?

Impositio manuum.

Augusti. cap. 16.

Agat. concilium.

Ita & concilium Agathense decreuit, ut sacerdos priusquam aliquem absoluat solenniter, imponat ei manus super caput & aspergat aqua benedicta. ideoq; quum fere per Germaniam mos hic sit imponendi manus super caput sub absolutione, nolim sanè reluctari: sicut nec improbãdum censeo, quod q-dam crucem faciunt dum absoluunt pœnitentem.

C. in capite 1. distin.

Profecto enim illa quoq; beati Thomæ ratio nihil concludit, quasi manuũ impositio gratiam cõferat superexcellentem. uerum id quidem est in confirmatione & ordine, aliàs autem non semper: in multis nanque diœcesibus mos obtinet, ut in sacramento unctionis imponantur manus super infirmos, iuxta illud uerbũ Christi: Manus imponent super infirmos, & bene habebunt.

Marci. 16.

Pœnitentia iniûcta

8. Etsi hoc quoque necessarium non est, laude tamen non uacat, quod quidam addunt, passio Christi & meritum beatæ Mariæ uirginis, labor quoque tuus sacerdotalis (si sit sacerdos) & omnia opera bona quæ fecisti, uel adhuc es facturus, sint tibi ad salutem & remissionem peccatorum tuorum, ad incrementum gratiæ in hoc tempore, & glorię in futuro. Ratio huius est, quod omne opus bonum, quum fit ex impositione clauium sacerdotalium, magis satisfacit pro peccatis quàm si faceret aliqs sine iussu clauium, ut si proprio motu ieiunet, minus acceptũ est deo, q̃ si ieiunaret ex impositione sacerdotis. sed de ijs plura infra de materia satisfactionis.

9. Ex simili causa bene sit etiam, si addat sacerdos, omnia mala & aduersa quæ pateris, sint tibi in remissionem & absolutionem peccatorum, sicuti supra in quadam homilia de pœnitentia diximus.

10. Perinde & salutare & necessarium est, quod sacerdos in absolutione sua confitentem absoluit à sententia excommunicationis minoris, & (si potestatem habeat) etiam maioris, atque insuper addat, & ab omnibus peccatis tuis: quia oportet primum amouere impedimentum huius sacramenti, puta excommunicationem: & si habeat sacerdos potestatem absoluendi ab excommunicatione maiori, dicat: Absoluo te ab excommunicatione maiori seu grauiori, & restituo te communioni fidelium & sacramẽtis ecclesiæ, atque eadem potestate absoluo te ab om̃ibus peccatis tuis &c. Absoluit à poena excommunicationis.

11. Quod autem addunt nonnulli, Absoluo te ab omnibus peccatis tuis contritis & confessis & oblitis, etiam non perinde probant doctores, quia disputatione non uacat quid intersit inter attritionem & cõtritionem, ibi multo satius est huiusmodi dubium uitare. ideo communiter concludunt doctores, quo generalior sit absolutio, & paucioribus uerbis comprehensa, eo meliorem illam esse. Absolutio super contritis, confessis, oblitis. Nota.

12. Si quãdo sacerdos absoluere uult quempiam perfecte in anno Iubileo, uel ubi quis bullam habeat confessionalem à summo pontifice, ut possit absolui à poena & culpa: de ijs uide ad longum in Antonino, & qualis obseruanda sit forma, quum quis solẽniter uel ab anathemate absoluit, aut hæreticus, siue schismaticus, & autor hæreseos, omnia hæc est reperire in pontificali libro tertio, titulo nono & decimo.

Ex supradictis omnibus sequitur, quod sicut solus sacerdos potestatem habet super corpus Christi uerum, ad consecrandum illud in sacramento altaris, ita solus ille potestatem quoque habet super corpus Chri

sti mysticum, hoc est, super fideles, absoluendi eos à peccatis: quoniam si in casu & periculo mortis confiteatur aliquis laico, non potest hic illum sacramentaliter absoluere.

Effectus clauium.

5. Ad extremum dicendum nonnihil est de effectu clauium in absolutione. (obmissis disputationibus doctorum, uide Scotũ, Adrianum papam, &c.) id ut magis pateat, digeremus more nostro in articulos.

Contritio delet peccata.

1. Quicunq; peccator in animo suo perfectam concepit contritionem super peccatis suis, iamq; uoluntatem habet firmam ea confitendi, & absolutionem super ijs à sacerdote suscipiendi, huic iam dimissa sunt peccata, priusquam absoluatur à sacerdote: constat hoc ex uerbis prophetæ, dicentis: Considerans & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, uita uiuet & non morietur. conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris, & nõ erit uobis in ruinam iniquitas, proijcite à uobis omnes iniquitates uestras, in quibus præuaricati estis, & facite uobis cor nouũ & spiritum nouum. Id satis manifeste cernere licet in figura pœnitentis. Augustinus enim & Gregorius testantur, resuscitationem Lazari esse typum resurgentis alicuius à peccatis. Christus autem ipse utique uiuificauit Lazarum, quem ubi iussit prodire foras, adhuc tamẽ ligatum, adhuc commisit apostolis ut eum soluerent. Ita in contritione peccator suscipit gratiam dei & reuiuiscit, quanuis deinceps apostoli, hoc est, sacerdotes, uincula dissoluunt.

Ezech 28.

Super Iohã. 2 libro de quæstioni. Euangel.
Johan. 11.

Solus deus dimit-

2. Certum adeo hoc est, quòd in omnibus pœnitentibus solus deus præcipue peccata dimittit, &

post eum sacerdos quoq; tanquam minister per potestatem clauium. ita enim dicit per prophetã: Ego sum ipse qui deleo iniquitates populi. sic & Ambrosius ait: Solus peccata dimittit, qui solus pro peccatis nostris mortuus est. Et concordat Augustinus, contra Iulianum inquiens: Nemo tollit peccata nisi solus deus, qui est agnus qui tollit peccata mundi. Quod autem sacerdos etiam ut minister dimittat peccata, satis apertè testatur & affirmat Christus, dicẽs: Quorumcũq; remiseritis peccata, remissa erunt. simili modo in pluribus locis probat Augustinus ecclesiã suscepiße potestatẽ dimittẽdi peccata, ita q̄ quibuscunq; sacerdotes dimiserint peccata, ijs remittat etiã deus: quãuis nemo abuti debet hac potestate uel ligãdi tale nil cõmeritũ, uel remittendi peccata ijs q etiã non meruerint, sicut Hieronymus inuehit cõtra eos, qm̃ apud deũ nõ sentẽtia sacerdotũ, sed reorũ uita q̄ritur.

tit peccata. Isaie. 43. Ambros. Augustin. Johan. 1. Johan. 20. Super Iohan. & de pœni. Super Mat. 16.

3. Communis hæc sententia est, quòd si peccator contritionem haberet imperfectam & defectuosam, quæ ipsum non satis præparet ad suscipiendam gratiam dei, & tamen cum humilitate accedit ad confessorem, neq; tum habet propositum peccãdi, nec obicem ponit gratiæ diuinæ, in illo sanè operatur absolutio ex potestate clauium & gratia sacramẽtali, qa Christus præsens & propicius adest ei, remissionem peccatorum & gratiæ infusionem largiendo: non q̄ sacerdos tribuat gratiam, sed sicut in baptismo, ita hic omnia adimplet ut minister, faciens ea quæ fieri ordinauit dominus. ibi tum summus sacerdos Christus operatur, sicut ab initio diximus in præfatione de sacramentis.

Quando clauis absoluit.

4. Id ita intelliges, quod sacerdos quasi mediator

Deut.5. est inter deum & hominem peccatorē, sicut fuit Moyses inter deum & Iudæos. Quod si ergo mediator est, utique peccator quasi per eum ascēdit ad deum, & deus per illum sese demittit ad peccatorē, in ascendendo quidem ad deum orat, uti supra diximus, quomodo sacerdos oret ante absolutionem, Misereatur tui &c. &, dominus noster Iesus Christus per meritum passi. Quantum autem & quomodo deus per operationem & effectum gratiæ suæ descendit mediante sacerdote, ibi sacerdos potestatem habet loco dei discernendi & iudicandi tāquam superior, atq; ea sane uelut radix est, quare sacerdos in absolutione se habeat per modum petentis & præcipientis: quo ad deum enim, petit: quo ad sacerdotium, præcipit.

5. Etsi iam peccatori peccata sua sunt per præuiam contritionem dimissa, tamen ea minime dimittuntur, si non habeat propositum & uoluntatem illa cōfitendi, quia aliàs resisteret spiritui sancto, qui per sacerdotem peccata dimittit. prius enim quàm dominus apostolis tradidit claues, ait euangelista: Insufflauit, & dixit eis: Accipite spiritum sanctum. contrarium id esset potestati ecclesiasticæ, quam q̃squis contemnit, deum ipsum contemnit: & quicunque potestati resistit, dei ordinationi resistit.

Johan.20. Luce.18. Roma.13.

6. Huiusmodi homini cui peccatum per præmissam contritionem dimittitur, multum adhuc commodi emergit ex remissiōe peccatorum. nam quum nemo certo scit, odio ne an amore sit dignus, unde & dominus ait: Si feceritis omnia quæ præcepi uobis, dicite: Serui inutiles sumus, ideo quis semper in ambiguo adhuc ueluti suspensus est super remissione peccatorum: suscepta autem absolutione, sicut insti-

Eccle.9. Luce.17. Absolutio prius contrite.

tuit dominus, nihil amplius dubitare potest de eo quod Christus promisit ecclesiæ, quin illud sit seruaturus. ipse enim est uia, ueritas, & uita. Ita autem habet promissio Christi: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis. Gaude igitur & lætare quisquis confiteris, dum illud reconciliatorium & sacramentale signum suscipis à sacerdote, animum tuum & fiduciam erige in deum, non aliud tecum cogitans, nisi te ab ipso Christo esse absolutum certo, quando prius per contritionem & confessionem teipsum, ut edoctus es, præparasti. glorifica deum cum turba, eo quod talem potestatem dederit hominibus remittendi peccata. Vnicum hoc est remedium, quo pacatur hominum conscientia, promissio euangelica Christi, dicentis: Quorumcunque remiseritis peccata. summum hoc solatium est hominis peccatoris in hac uita, sicut & Esaias consolabatur Ezechiam, & Christus subinde in euangelio dicere solitus est ad infirmos: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

Matt. 9.
Iohan. 20.
Matt. 9.
Luce. 7.

7. Ad hoc etiam confert absolutio sacerdotalis, quod pœnitentem reconciliat cum ecclesia, qui paulo ante per peccatū mortale se ipsum fecerat membrum mortuum & inualidum. Atq; ut maxime peccator per ueram contritionem acquirit gratiam dei, pœna tamen solummodo æterna ei mutatur in temporalem, iuxta magnitudinem & ardorem contritionis. sacerdos autem per absolutionem & clauium potestatem adimit quoq; magnam partem illius pœnæ temporalis, sicut ex historijs beati Gregorij in dial. posset induci, & dominus quoque culpam & pœnam ab inuicem non segregat, quando uel promisit, uel tradidit claues: quia arbiter seu iudex nō discer

Vis clauium.
Libro. 4.

pit neque fert sententiam pro ambarum partiũ placito ac desiderio.

8. Postremo præterquàm quod sacerdos per potestatem clauium adimit multum de pœna temporali, dũ absoluit, longe plus tamen aufert, eo quod illa ipsa potestate clauium satisfactionem ei imponit, quæ tertia est pœnitẽtię pars, de qua in sequentibus homilijs disseremus. interim hæc nunc de absolutione dicta uobis satis facient. rogemus communibus uotis dominum Iesum &c.

HOMILIA QUADRAGESIMANONA, DE SATISFACTIONE, & quod ipsa quoq; sit necessaria.

Facite fructus dignos pœnitentiæ.

Lucæ III.

PRæclaram nos docuit dominus regulam, cuius ope omne bonum agnoscamus, tam in personis, quam legibus, doctrinis, sectis & alijs, licebit hac amussi uti, quæ paucis ijs uerbis est proposita, Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Hac regula
Mat. 7. si diu usi fuissent nostrorum neochristianorum principes & magistratus, intellexissent utiq;, quomodo
2. Petri. 2. prædicatores eorum carnis desideria sectantes, sectã doceant perditionis, planeq; talem, quæ nil boni nec ferat, nec faciat: cui adhæret n. q. nullã sui emẽdatione considerant, neq; eorum quos suis adiungunt peruersis dogmatibus. Diuersum docuerunt nos suis exemplis & uerbis Iohannes, Christus, Petrus & omnes pij prædicatores: quia qui, ad nouam Petri prædicationem sunt conuersi, compuncti sunt in cordi-
Actu. 2. bus, baptizati q; perseuerarunt in doctrina apostolo

rum, in oratione & fractione panis, hoc est, communione corporis Christi, erant illis etiam omnia communia. Prædicatio insuper Christi quantum bonorum fructuum in omnibus pijs sit operata, tota euangelica testatur historia, similiter & ad prædicationem Iohannis conuenit uniuersa Iudæa & tota ciuitas Hierosolymitana, baptizabantur autem ab eo confitentes peccata sua: neque hoc satis fuit apud Iohannem, qui super hæc requirebat ab illis ut facerent fructus dignos pœnitentiæ, contritionemq́ suam ipso facto declararet. Vox hæc clamātis in deserto, etiamnum resonat in omnibus templis apud catholicos: quia ille adhuc quoq; præparat uiā domino, adhuc clamat ad omnes contritos de peccatis suis, facite dignos fructus pœnitentiæ &c. Matth. 3. Johan. 1.

Aue Maria.

Duas hactenus pœnitentiæ partes absoluimus, dilectissimi in domino Iesu, contritionem & confessionem: illæ enim sacramentalem præcedunt absolutionem: reliquum nunc est, auxiliante dei gratia, nonnihil disserere de satisfactione, quæ pœnitentiæ pars tertia est, & in exequutione quidem sequitur absolutionem. decenter aūt, ut audistis, in impositione eam præcedit ueteri instituto, quanuis si post quoq; fiat, nihil erit deterius, eo quod sacramentum illud quasi iudiciale est: sępe autem iudex ei cui confertur gratia, pœnam reuelat ante liberationem, nonnūquam post eam, iuxta qualitatem temporis & causæ. Nos autem ut hic quoq; sicut in alijs uideamus fundamentū materiæ, & uos expeditius intelligatis, principio in communi dicemus de satisfactiōe, hinc descensuri ad eam quæ sequitur pœnitentiæ sacramentum. Satisfactio.

1. Satisfactio ergo in communi, est redditio uoluntaria æquiualentis, aliàs indebiti, ut definit Anselmus. Id sic accipe, quum quis debet & debiti precium æquiualenti precio confert, præter illud quod ei debet, etiam satisfacit illi.

Est ergo satisfactio redditio, non donatio libera, sed restitutio debita.

2. Eam oportet esse uoluntariam, nam si fuerit coacta per pœnam, carceres aut quoduis suppliciu, dicimus aliquem satis afflictum, passum & punitum esse, non autem satisfecisse. Sequitur hinc, damnatu satis cruciari pro diuina iustitia, no uero satisfacere.

3. Decet insuper ut sit æquiualens culpæ. si enim non tantundem redderet, sed minus, no satisfaceret.

4. Adiecimus, aliàs indebiti: quia aliter satisfaceret pro alio, non pro isto debito quod nunc pre oculis est.

Atque hæc generalis est satisfactionis definitio in omibus negociis & commerciis. Mouetur autē iam hic questio, An possit hoino satisfacere deo pro pec-
Lib. 83. q. 68. catis suis. Respōderi ad hoc communiter solet, nullum peccatorem à se ipso & ex suis propriis operibus posse pro peccatis satisfacere, quia offendit summum bonum, deum & conditorem suum: quam accepit à deo gloriam, restituere illi non potest. Et ut maxime homo bonum quid facit, tamen tenetur illud præter hoc facere & impendere deo, ob immensa quæ ab eo recepit beneficia, iuxta illud beati Augustini: Illud constantissima fide tenendum, neque ullam esse naturam, quæ non deo debeat id quod est, quia deo debetur omne decus & pulchritudo &
Ber. col. 3. congruētia partium, Idem affirmat & Bernardus, de

diligẽdo deum, & pulchre inducit cum illo uersiculo Dauid, Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? nam quum me totum illi debeam, quod me plasmauit, quid retribuere potero ei, quod me redemit? etsi millies me ei totum impenderem, quid hoc futurum erit collatum deo? Imò hoc affirmant doctores, quum non possit homo aliquid boni facere, nisi adsistente gratia dei, iuxta id quod scriptum est, Sine me nihil potestis facere, nemo profecto satis potest gratias agere deo pro immensa bonitate quam ei confert in tali opere bono. Sin autem non nudum aspiciamus peccatorem, sed etiam præsidium gratiæ dei, meritum Christi, bonitatem & clementiam diuinã, unde nobis præscriptus est modus, quo possimus declinare peccata, non quod opera nostra in se tanti sint ponderis, sed quia sola tam misericors est dei miserentis uoluntas, ut opus per se indignum tale uelit acceptare, quasi sit æquatũ & remissioni peccatorum & merito uitæ æternę. sic Paulus inquit, Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, profecto uerum est, quia passiones in se, condignæ non sunt: sed quum firmantur per uoluntatem dei cum merito Christi, tum efficiuntur dignæ. Atq; hoc est quod ait Augustinus in enchir. nullus patrum absq; fide mediatoris Christi saluari potuit. (& sic reddit deo æquiualens, non per essentiam, sed per diuinam acceptationem.)

Psal. 115.

Iohan. 15.

Homo potest satisfacere pro peccato.

Augustin.

2. Constat nunc ex ijs, quid sit satisfactio in communi, iam de satisfactione ea quæ in poenitentia est, tantum disserere animus est, & non tantum sicut in efficaci consistit uoluntate, sed ut ipso opere completur. Est ergo satisfactio opus externum poenale, uo-

Satisfactio poenitentialis.

luntarie susceptum pro peccati poena. Vel etiam est poena, quam quis uolens subit & sustinet ad placandam iram & offensam diuinam. Hæc omnia deinceps fusius explicabimus. Augustinus sic ait: Satisfactio poenitentiæ est causas peccatorum excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere. Quum ergo quis opus suscipit molestum, puta ieiunium, orationem, eleemosynam, peregrinationes, iis ipsis exciduntur peccata præterita: quum autem quis propositum habet amplius non peccandi id ipsum est quod Augustinus uocat causarum suggestionibus aditum non indulgere. Iam uero satisfactio uel à sacerdote imposita, uel uoluntarie suscepta, semper pro parte poenitentiæ habita est, sicut à principio ostendimus tres esse poenitentiæ partes. Hinc quis facilime colligat, quomodo uariis peccatis diuersæ quoque satisfactiones iniungantur extrinsecus, sicut in primitiua ecclesia obseruatum est diligentissime, quanuis refrigescente deinceps charitate, hæc pia satisfactionis disciplina sustineri non potuit: aliàs enim faciendum omnino esset iuxta illud quod Gregorius dicit in homilia, si qs uult: Dominus noster IESVS CHRISTVS contraria opposuit medicamenta peccatis, ut lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis præciperet humilitatem. Vide antiqua poenitentionalia Theodori, Bedæ, Rabani, Haymonis, quæ passim reperies in bibliothecis ecclesiarum cathedralium, nolumus plura de iis dicere. In hoc ergo stat intentio uera & propositum Christianum, quum iam peccator tantum gratiæ impetrauit apud deum, ut humili corde conteratur de peccatis, effundens ea coram sacerdote per ue-

De eccles. dog. c. 54.

De poenitent. d. 3 satisfactio.

Gregori⁹.

tam confessionem, sicq; per sacerdotalem absolutionem consequutus unctionem spiritus sancti, adhuc tamē misericors illa dei iustitia requirit, nonnihil fieri aut sustineri pro peccato: quanuis enim iam poenitens effugit iram & odium dei, remissa etiamque deleta culpa, poena etiam æterna conuersa in temporalem, eam scilicet adhuc dilui oportet, quod deinde fit ieiunijs, orationibus, & similibus operibus bonis, dicente Leone: Per orationē remissio apud deum tē- Leo.
tatur, ieiunio autem, incensa iam carnis concupiscentia extinguitur, & eleemosynis tandem rediminutur peccata.

3. Tertiam hanc poenitentiæ partem uel a sacerdote impositam, uel à deo iniunctam, & pro peccatis sustinendam, reijcit Lutherus cum suis, atq; eius erroris falsum fundamentum in duobus consistit. Primum enim dicit, quod quum deus alicui culpam dimittit, quod maius est, dimittat etiam poenam, quod sit minus: deinde clamat Christū satisfecisse pro peccatis nostris, ideóque nemini iam necessariam esse satisfactionem. At nos in diuersum manifestis scripturarum testimonijs sustinebimus facile, necessariam esse satisfactionem. id principio patet ex uerbis Christi, dicentis: Agite poenitentiam, appropinquabit enim regnum cælorum. Expende uerba hæc. iubet enim nos poenitentiam agere, utique operibus, quoniam satis non est, quod isti aiunt, cogitare uel credere poenitentiam, sed operæprecium insuper est, agere opera poenitentiæ. idem ante CHRISTUM apertius monuit Iohannes, clamans: Facite dignos fructus poenitentiæ. Et ne Iudæi tanquam non indigentes poenitentia, eo quod Iudæi essent efferrentur,

Error Lutheri negātis satisfactionem.

Matt. 4.

Lucę.3. ſubiicit, ne coeperitis dicere, patrem habemus Abraam. dico enim uobis, quia potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrae: idem nunc obijci poteſt neochriſtianis noſtratib⁹: Ne coeperitis dicere, Chriſtiani ſumus, filij dei ſumus per baptiſmum. nihil enim hoc ſatis faciet, quia potens eſt deus ex lapidibus, hoc eſt, gentibus, ſuſcitare Chriſtianos, quod nũc cernimus omnes fieri in inſulis nouis & antea incognitis terris, in India, Spaniolia, America & alijs. Atqui intelligere Iohannem per fructus ipſa opera, ex ijs uerbis quoq; ſuis liquet, quum dicit ibidem: Iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt, omnis arbor quae non fert fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Eius rei exemplum proponit Gregorius, inquiens: Quot in ſe habuit Maria oblectamẽta, tot de ſe inuenit holocauſta. conuertit ad uirtutũ numerum, numerum criminum.

Lucę.3. Homil.33.

Hoc etiam inde probatur, quum enim iam Adam in paradiſo peccaſſet, quanuis ei tunc culpa ſit remiſſa, quia poenitentiam egit & ſaluatus eſt, ſicut antea ipſi docuimus: nos tamen quotquot adhuc uiuimus in uniuerſo terrarum orbe, ſui peccati poenas luere cogimur. (extende ex uerbis Auguſtini, c. ſicut primi de poenitentia diſ. 1.)

Tom. 2.

Videre hoc ipſum licet in principibus quoque noſtris. ſi enim quis uel indignationem principis incurrit, uel mortem cõmeruit, etiam indulta iam rurſus uenia & gratia impetrata, quanuis, quod maius eſt, princeps ei indignationem remittit, ipſum tamen omnino impune abire non permittit: ſicut in bello pleriq; gaudent, ſibi tantummodo uitam prorogari, ubi maius dimittitur, minus non item. Hoc eſt quod

Satiſfactio neceſſaria.

Augustinus dicit super Iohannem: Cogitur homo tolerare etiam remissis peccatis, quamuis ut in eam ueniret miseriam, primum fuerit causa peccatum, productior enim est poena quàm culpa, ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & poena. Ac p hoc uel ad demonstrationem debitæ miseriæ, uel ad emendationem labilis uitæ, uel adexercitationem necessariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet poena, etiam quem iam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa. Neque multo diuersum idem alibi dicit: Non sufficit mores in melius commutare, & à præteritis malis recedere, nisi etiam de ijs quæ facta sunt, satisfiat domino per poenitentiæ dolorẽ & per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis & ieiunijs. Tra. 124. Lib. de medic. poenitent. c. 5.

2. Manifestum huius rei exemplum habemus & in sacris literis. quum enim iam Dauid peccasset adulterium simul & homicidium, atq; propheta Nathan ei illud denunciasset, poenitentiam egit, & peccatum confessus est, cui dixit Nathan: Transtulit dominus peccatum tuum, non morieris. ueruntamẽ quoniam blasphemare fecisti inimicos nomẽ domini, propter uerbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur. Ecce quomodo peccatum Dauid transtulit dominus in filium, non utique quoad culpam, quoniam filius non portabit iniquitatem patris, sed anima quæ peccauerit, ipsa morietur: ergo trãslatio illa peccati facta est quo ad poenam temporalem, sicut catholici in ecclesia sentiunt & dicunt, remisso iam peccato, requiri adhuc satisfactionem poenalẽ pro peccato subeundam. Cõfirmatur hoc idem per glossam quæ habet, Deus delictum delet, sed inultum non de- 2. Reg. 12. Eze. 18. Glossa.

ſerit: aut enim homo in ſe pœnitens punit, aut deus cũ homine uindicans percutit. docemur hinc, quod licet nõ poſſit alter alterius hominis culpam delere, niſi in quantum ſacerdos facit per poteſtatem clauium loco dei, poteſt tamẽ pro temporali pœna ſatis facere. (uolo dicere, purus homo non delet culpam peccati alterius, ſed bene pœnam.)

Alteri mereri primã gratiam.

Sicut ergo paruulus hic ſatisfecit pro peccatis Dauid, alioqui propter peccatum moriturí, ita filius poteſt complere ſatisfactionem patri ſuo impoſitam, ſic nimirum & uiui ſatisfaciunt pro defunctis, ſic in fraternitatibus alius ꝓ alio ſatisfacit. ſic in coenobijs fit, quum aliquis in hoc recipitur, ut particeps fiat bonorum quę ibi perficiuntur. ſic oramus deum, ut ſuſcipiat ſupplicia ſanctorum ꝓ peccatis noſtris, id eſt, pro ſatisfactione omnium peccatorum noſtrorum, & in ſimilibus caſibus. An autem alter alteri poſſit mereri primam gratiam, uariàm de eo dicatur oportet: abſolute enim hoc non permittitur, quoniam ſic alius alteri promereretur remiſſionem peccatorum, quo ad culpam, & oſcitanter quaſi per ſomnum obtingeret illi regnum cælorum. Vide Chryſopaſ. noſtrum centur. 2. nu. 80.

Gerſon.

Eccle.

Cæterum bonam & piam aliquã motionem poteſt quis alteri imperrare à deo, quam ſi recipit, tunc demum acquiret gratiã primam: ita legimus in euãgelio, quomodo Chriſtus reſpexit fidem eorum qui paralyticum demiſerunt per tectum, quem ille protinus ſanauit, & peccata ei ſua dimiſit, ubi gloſſa ait, Si tantum profuit fides aliena, quid proderit propria? Ad eundem quoq; modum, quum mater Auguſtini Monica defleret filium ſuum adhuc in erroribus Ma

Mar. 2.

nichæi demersum, nec baptizatū, consolatus est eam b. Ambrosius affirmans fieri non posse ut pereat filius, pro quo tantum materni fletus profunderet. hinc ipse etiam testatus est, se per intercessionem matris peruenisse ad agnitiōem fidei. Quando igitur culpa dimittitur per contritionem & absolutiōem, operibus adhuc satisfactorijs declinādā est pœna pro peccatis debita, iuxta illud Gregorij: Poenitentiam agere, est præterita peccata deplangere, & plangēda non amplius committere. Hoc est, quod prçcepit Apostolus: Sicut exhibuistis membra uestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita exhibete ea seruire iustitię in sanctificationē. sicut & Petrus p omne reliquum tempus uitæ suæ deplorauit peccatum suum abnegati domini: ita plane nos quoque peccata nostra plangamus, & faciamus fructus dignos poenitentiæ, ne præuenti igne purgatorij, quæramus spatium poenitentiæ, neq; tūc inuenire possimus: sed potius ut hic per poenitentiā declinatis peccatis nostris, post hanc uitam lætemur & exultemus cum sanctis omnibus in secula, Amen.

Ambro.
li. 5. cōfes. ca. 9.
Gregori⁹.
Roma. 6.

HOMILIA QVINQVAGESIma, adhortatoria ad agendam pœnitentiam de peccatis commissis.

Facite fructus dignos pœnitentiæ, Lucæ tertio.

NIsi poenitentiam egeritis, inquit saluator, omnes in unum peribitis. itaq; quum per peccatum amittit homo innocentiam & gra- Lucę 13.

tiam baptismi, solita motus misericordia Christus, instituit nobis sacramentum pœnitentiæ, sicut Leo scribit ad episcopum Foroliuieñ. Mediator dei & hominum homo Christus Iesus, hanc dedit potestatem prælatis ecclesiæ, ut confitentibus tribuerẽt effectum pœnitentiæ, eosq; salutari satisfactione purgatos, admitterent per ostium reconciliationis ad communionem sacramentorum. Ita semper in ecclesia prædicatum, doctum & creditum est, poenitentiam esse agendam per confessionem & dignam satisfactionem, donec ab aquilone, unde panditur omne malum, angelus malus concitauit uentum, qui uniuersum semel ordinem ecclesiasticum primo nitebatur impetu subuertere, iamq; sane euertit aliquot casas imbecilles & tuguria inualida, in quibus isti nouatores multas tentant hucusque nouas ordinationes, & moliuntur nescio quam restaurationem, sed frustra omnia: quia quo plus nouitatum adgrediuntur, eo in ampliorem errorum uoraginẽ ipsi se demergunt. Vnde egregie iuxta b. Hieronymũ dicit psaltes, Decidant à cogitationib' suis. quotidie enim hæretici immutãt dogmata sua. non quærunt quemadmodum saluentur, sed quomodo superẽt. Inter reliquos istorum errores hic sane non minimus est, quod asserunt hominem non debere pro peccatis suis satisfacere, eo quod simul poena remittatur cũ culpa. huius contrarium iam supra docuimus, nunc idem q̊q; fortius adstruemus.

Hiere. 11.

Hæretici semper cadunt in deteriora.

Super psal. 5.

1. Posset hic principio induci historia de peccato Dauidis in numerando populum, quum & is statim poenitentiam egit, & peccatum confessus est, q̃a sic habet textus: Percussit cor Dauid eum, postquam nu

2. Reg. 24.

meratus est populus, & dixit ad dominum: Peccaui ualde in hoc facto, sed precor dñe, ut transferas iniquitatem serui tui. Vsqueadeo etiam pœna Dauid non fuit dimissa cũ culpa, ut propter illud peccatum 70000. uirorum mortua sint, et insup ipse Dauid iussus à propheta Gad peculiarem facere satisfactionẽ, ædificare s. altare & offerre ibi ꝓ 50. siclis. Istiusmodi exemplis plena undiq; est scriptura, sicut testantur & Niniuitæ, quorum urbi quũ minaretur deus excidium post dies quadraginta, annunciauerunt illi ieiunium, induebantur saccis, à maximo usq; ad minimum, adeo ut cogerentur etiam pecudes ieiunare. præcepit quoq; rex, ut conuertatur quilibet à uia sua mala & ab iniquitate. sequitur ibi, & uidit deus opera eorum, quia conuersi sunt de uia sua mala, & misertus est deus. Vbi iam delitescit animicida Luther cum blasphemijs suis, clamans deum non considerare opera nostra bona, neq; illorum egere? profecto nõ eget, sed nos indigemus, ut à nobis credatur uerax. Audi insuper istum blasphemum: Eget, inquit, deus fide nostra, qui tamẽ nulla indiget creatura in uniuerso orbe, dicẽte psalmista: Bonorum meorum non eges. Perinde impium est dicere, ꝙ opera nostra bona non consideret, quum diuersum etiam ex Iona sit auditum, & Christus ipse in euãgelio affirmet se illa remuneraturum in die nouissimo, & corũ intermissionem exprobraturum malis. Quæ tanta Lutheri temeritas est, ut negare ausit, deo curæ esse opera nostra bona, contrarium undiq; testante uniuersa scriptura? superuacuũ fuerit inducere exempla Adę, Euæ, Abel, Cain, Noę, & totius mundi diluuio perditi, Abraæ, & Chaldęorum. Loth & Sodomitarum, Iu

Ionę. 3. Deo curę sunt opera nostra bona. Psalm. 15. Matt. 25.

Luce.12. dæorumq́ in deserto &c. Quod si curæ sunt deo passerculi, quorum quinq; duobus uæneunt minutis, q̄d si apud eum numerati etiam sunt capilli capitis nostri, quanto magis opera nostra bona? sed nunc hæc sufficiant, quoniam de operibus errorē Lutheri aliàs refutauimus sępissime. Vt ergo ad satisfactionem redeamus, eam quoq; manifeste uidemus in Achab ieiunante, dormiente super saccum, aspergēte caput 3.Reg.21. suum cineribus, & ambulante demisso capite, atque placuit deo hæc ipsa eius humilitas. similiter de poenitētia regis Manasses & Iob in fauilla & cinere, atq; filiorum Israel nō semel, sicut libri Regum, Iudith & Jud.4. Machabæorum testantur. Vndiq; enim hic impletū 2.Mach.3. est, quod ait Apostolus, Si nos iudicaremus, nō diju- 1.Cor.11. dicaremur à domino: quoniam quum quis peccatū in seipso punit per poenitentiam, præuenit poenam Super Matth. homil.42. & ultionem diuinam. Ita Chrysostomus: Terribile illud iudicium est, ineuitabilis pœna, intolerabilia tormenta. sed si uis (quod ego consulo) nec hic quoque aliqua poena cruciari, tu ipse tibi iustus sis iudex, referas tibi ipsi rationes uiuendi.

Audi Paulum dicentem, Si nosmetipsos iudicaue rimus, non utiq; iudicabimur. Consimili modo quū iniunxisset deus Dauid pestem triduanā per uniuer- 2.Reg.24. sum regnum, & Dauid adhuc angeretur clamans ad dominum, misertus est eius, & contentus fuit unica die ultionis, reliquos duos attribuit poenitentiæ Dauid. Accedit huc & Hieremiæ testimonium, quo satis conuincitur, per nostram satisfactionem auerti Hiere.18. iram & poenam diuinam, quum dicit: Si poenitentiam egerit gens illa à malo suo q̄d loquutus sum aduersus eam, agam & ego poenitentiam super malo

quod cogitaui ut facerem ei.

2. Quanuis hæc sufficerent ad sustinendam fidei nostræ ueritatem, & omnibus pijs satisfacere deberent & persuadere, ut tamen aliquanto plus accedat roboris, & scripturis & rationibus adhuc institutum illud probabimus. quis enim tam stupidus erit, qui tibi credat contendenti magnum & paruum peccatorem æqualiter puniri in pœnitentia? profecto homines, æquales peccatores non sunt, sicuti nec peccata æqualia, ut impie docuit Iouinianus, ipsumque imitatus Lutherus, quum dicit: Fuimus, sumus, & manemus coram deo æquales semper. Non autem est hæc doctrina sani doctoris, sed insani & furiosi hominis. sed neque scriptura idipsum patitur, quoniam sic dicit Iohannes: Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date illi tormẽtum & luctum. Atque in ueteri testamento sic habet sententia diuina: Secundum mensuram delicti, erit & plagarum modus. Resistit igitur Lutherus spirituisancto, dum contendit poenam & culpam æqualiter in omnibus peccatoribus dimitti: quod si fieret, quid esset illud Dauidicum, Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo? Quid quod Augustinus ait, Continue dolendum est de peccato, ut semper puniat in se ulciscendo, quod commisit peccando? docuit hanc pro peccato satisfactionem & Sapiens filium, dicens: Fili, peccasti? non adijcias iterum, sed & de pristinis deprecare ut tibi dimittantur. & alibi, De propiciato peccato tuo noli esse sine metu, neque adijcias peccatum super peccatum: & ne dicas, Miseratio domini magna est, multitudinis peccatorum meorum

Nõ simul remitti culpam & pœnam.

Apoc. 18.

Deut. 25.

Psalm. 6.

De vera pœnitentia ca. 19.

Eccle. 21. & 5.

Psalm. 50. misereebitur. Misericordia enim & ira ab illo cito ꝑximant, & in peccatores respicit ira illius. Quid hic uult aliud, nisi ut quis remisso iam sibi peccato, tamē in continuo maneat timore pœnæ, usq; dum satisfaci at: sic Daud exclamat, Iniquitatē meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Non, ut uolunt isti, per contritionem deleri pœnam simul

Dani. 4. & culpam. Rectius dedit consilium Daniel regi Nabuchodonosori: Consilium, inquiens meum placeat tibi o rex: peccata tua eleemosynis redime, & iniqui

Roma 8. tates tuas misericordijs pauperum. forsitan ignoscet deus delictis tuis. Non redimitur autem peccatū eleemosynis quoad culpam, oportet ergo intelligatur redemptio hæc de pœna temporali, quoniam nullū malum relinquit deus impunitū, qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Præclare intellexit hoc beatus Hierony-

Hierony. mus super Daniel. & habetur cap. uide, de pœn. dis. 1. Vide, dicēs, benignum dominum, misericordiam cū seueritate miscētem, & ipsius pœnę modum iusta &

Matt. 25. clementi deliberatione pensantem: & ideo non tradidit in perpetuum pœnę delinquētes, sed tantisper, dum ei seruierūt: non hoc ille dicit de ijs, qui nec pœnitentiam agunt, nec confitentur, quoniam ijs paratus est ignis æternus, sed de peccatorib⁹ quibus iam culpa dimissa est, & tamen iustitia dei ab eis requirit pœnam temporalem satisfactione declinandam.

3. Ita plane à temporibus apostolorum obseruatum est in ecclesia ad nos usq;, sicut libro 3. de pœnitentia ipsi induximus sanctorum patrum testimonia, Cypriani, Ambrosii, Augustini & Leonis, atque Gratiani. Magnam eius rei copiam congessit de pœ-

nitent.dist.1.& 5.& 26.q.7.c.his qui,cum multis similibus,omnia hæc uolēs obmitto,ne fastidium uobis ingeram,&tamen omnia præterire non possum, audiamus ergo beatum Augustinum de fide ad Petrum,capi.3.sic dicentem: Omni homini in hac uita potest esse utilis pœnitentia, quam quocunq; tempore egerit, quamlibet iniquus, quamlibet annosus, si toto corde renunciauerit peccatis præteritis, & ꝓ cis non solum corporis,sed etiam cordis lachrymas fuderit,& malorum operum maculas bonis operibus diluere curauerit,omnium peccatorum indulgētiam mox habebit. Ecce quomodo maculæ peccatorum bonis sunt operibus diluendæ,quoniam opera bona & accepta non potest facere peccator, nisi prius iustificatus. maculam ergo intelligit, reatū & obligatiōem ad pœnam temporalem. Vide eum de pœnitemtia uera & falsa ca.10.& 18. Non multo diuersum est quod alibi inquit:De quotidianis,breuibus leuibusq; peccatis,sine quibus hæc uita non ducitur,quotidiana oratio fidelium satisfacit.delet eñi omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata, delet & illa,à quibus uita fidelium,scelerate etiã gesta,sed pœnitendo in melius mutata,discedit. An nō est hæc satis manifesta Augustini sententia,quod etiam oratio dominica delet uitia,prius tamen ꝑ contritionem transmutata? si autem,ut isti uolunt,culpa & pœna deleretur simul,nihil reliquum fieret orationi post pœnitentiam diluendum. Obserua & hoc quod dicit,mutata.hoc enim illud est, quod omnes dicimus in ecclesia, pœnam æternam mutari in temporalem.Sanctus Ambrosius quoq; multa præclara habet de satisfactione in libro de pœnitentia,&ma-

Augustin.

Idē.ca.7.

Li.1.c.10.

Poenitētia magna. ximè in apologia Dauid inquit: Cognoui quosdam in poenitentia sulcasse uultū lachrymis, exarasse continuis fletibus genas, strauisse corpus suum calcandū omnibus, ieiuno ore semper & pallido mortis speciem spirantiin corpore prætulisse. & ca. 2. Maiora crimina maioribus abluuntur fletibus. Rursus quoque super Lucam: Peccati poena charitatis compensatione soluitur, uel alijs operibus aut satisfactione. His accedat & facundissimus eloquentiæ torrens Chrysostomus, qui sic ait: Solers & prōptitudine feruens & multo cum studio gerens poenitentiam, & breui temporis momento multi temporis peccata delere poterit. & inde: Parem, inquit, peccatis poenam exhibeamus. Multa habet ibidem, quæ nos monent æqualem facere pro peccatis retributionē. Vide totam homil. 2. super psal. 50. dicit enim, Glorifica deum indesinenter, quia ablatum est peccatum tuum. sed uolo, inquit, & cicatricem extenuare. ablatum est uulnus? uolo & pulchritudinem recipere.

Homil. 50. de poenit.

Li. 3. epistola. 8. Cyprianus etiam præterquam quod conqueritur super hæreticis Nouatianis ad papam Cornelium & Antonium, sic scribit ad Fidum: Legimus literas tuas frater charissime, quibus significasti de Victore quodam presbytero, quod ei antequam poenitentiam plenam egisset, & domino deo in quem deliquerat, satisfecisset, temere Therapius collega noster immaturo tempore & præpropera festinatione pacem dederit &c.

4. Quid multa? usqueadeo hæc certa sunt & liquido constant apud doctores, ut affatim suppetant undique & sese offerant legenti, nos tamen receptui canemus, ubi unum aut alterum adhuc locum indu-

xerimus. Origenes quoque in hæc uerba more suo prorumpit: In uulneribus corporum, posteaquam curata fuerint, remanet interdum ipsius uulneris signum, quod cicatrix appellatur. uix enim est qui ita curetur, ut nullum suscepti uulneris residere uideatur indicium. transi nunc ab ista legis umbra ad ueritatem eius, & intuere quomodo anima quæ peccati uulnus acceperit, etiam si curetur, tamē habet peccati cicatricem in loco uulneris residentem. Et inde, Vide quia etiamsi quis mundetur à peccato, & non sit iam in opere peccati, ipsa tamen uestigia sceleris commissi purificatione indigent. Enumerat deinde uaria genera purificationis. Præterea Chrysostomus homil. 41. de poenitentia sic dicit: Poenitentem nūquam oportet obliuioni peccatum tradere, sed deū quidem rogare ne eius meminerit, ipsum uero nunquam ipsius obliuisci; deus ipsius non obliuiscetur, si non eius meminerimus: deus obliuiscetur, si à nobis ipsis ultionē sumamus. nos ipsos accusemus, ita placabimus iudicem. En quum affirmat Chrysostomus & iubet nos meminisse peccati, utique innuit non simul culpam & poenam dimitti. In ea plane sententia est beatus Hieronymus super Malachiā, ut citat Roffeñ. quum ait: Qui peccator est, & quem mordet propria conscientia, cilicio poenitentiæ accingatur, & plangat uel propria delicta uel populi, & ingrediatur ecclesiā de qua fuerat egressus, cubet & dormiat in sacco, ut præteritas delicias per quas deū offenderat, uitæ austeritate compenset. Non satis ergo est, tantum conteri, nisi bona malis compensentur, sicut ille commendat Paulam, quæ tantam poenitentiæ acerbitatem in se susceperat.

Sup Leuit. homilia 8.

Chrysost.

Nō simul deletur culpa & poena.

Hierony.

Hinc est quod patres adeo aggrauant pœnitentiam, quam quis facit ante ultimum uitę suę terminū. Augustin. Augustinus enim constanter quidem asserit, quod si aliquis baptizetur iamiam moriturus, is saluetur citra purgatorij pœnam, non audet autem hoc affirmare de pœnitentia. Et Ambrosius in exhortatione Ambros⁹. ad pœnitentiam, dicit: Agens pœnitentiam ad ultimum & recōciliatus, si exierit, an securus hinc exeat, ego non sum securus. pœnitentiam dare possum, securitatē dare non possum. quod dico, attendite. ego illud planius expono, ne aliquis me male intelligat. nunquid dico, damnabitur? non dico, sed nec, liberabitur, dico. Quàm aperte etiam Ambrosius non audet eum liberatum iri ilico, etiamsi poenitentiam agat, & reconcilietur? Isti autem temerarij uana præsumptione inflati, audent polliceri miseris remissionem poenæ & culpæ, atq; eos citra impedimentum intrudere in cælum.

Vos autem dilectissimi scitote errorem hunc non hodie demum aut heri esse natum, sed iam olim ante 1300. annos fuisse quibusdam persuasum. est enim ea Lutheri consuetudo, ut omnes hæreticorum sentinas percurrat: & ubicunq; aliquid Christianæ pietati contrarium inuenit, hoc ipsum producit, & extollit tanquam Christianum. id ita esse, en testem uobis satis magnum, gloriosum martyrem Cyprianū, De lapsis ser. 5. qui sic dicit: Agite poenitētiam plenam, dolentis ac lamentantis animi probate moestitiam: neque uos quorundam moueat aut error improuidus, aut stupor uanus, qui quum teneantur in tam grandi crimine, percussi sunt animi cęcitate, ut nec intelligant delicta, nec plangant: & inde pacem sibi ultro nemine

dante sumpserunt, falsa pollicitatione seducti, & apo statis ac perfidis iuncti, errorẽ pro ueritate sumpserũt. Submonet eos deinde, quomodo sibi cauere debeant, nec quicquam cum ipsis habere commune, siquidem sermo illorũ ut cancer serpit, ut Paulus loquitur. Quum ergo neochristiani sic uiuunt & docent, ut hic Cyprianus improbat, omibus sane Christianis sunt uitãdi: & sacræ scripturæ testimoniis, sanctorum patrum scriptis & cõsuetudini ecclesiæ standum, ut per pœnitentiam & satisfactionem hic quisque iudicet seipsum, ita deinceps emũdatus, coronã consequututus æternam, Amen. 2. Tim. 2.

HOMILIA LI. ET VLTIMA de pœnitentia & satisfactione.

Facite dignos fructus pœnitentiæ. Lucæ tertio.

NEmini credo ex uobis iam dubium est charissimi, satisfactionem tertiam esse pœnitentiæ partem, atque cuiuis peccatori necessariã, nisi forte pœnitens tantam haberet animi sui contritiõem, ut dolor hic pœnam unà cum culpa tolleret, quoniam lachrymæ pro peccatis effusæ, plurimum habent uirtutis & efficaciæ. sic nimirum pœnitentiã egit Maria Magdalena, quando fleuit tantopere pro suis peccatis, ut etiam lachrymis irrigaret pedes domini & tergeret capillis, quare plenam indulgẽtiam peccatorum pro pœna & culpa est cõsequuta, iuxta illud quod dominus dixit: Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multũ. Aliàs tamẽ quia in uniuersum & illis maxime temporibus quãdo refrixit charitas multorum, rarã huiusmodi reperias pœnitẽtiam, Luc. 7.

quæ sufficiat delere pœnam & culpam, quapropter satisfactio necessaria est. Aliud est, quo miserè seducunt isti simplices & indoctos, quum clamant Christū satisfecisse pro nobis omnibus, ideoq; nos nulla indigere satisfactione, quando Christus in cruce sua sustulit omnia. Placent ista pigris & ignauis hominibus, amant euangelium hoc summopere & amplectuntur, dum audiunt in lusum uerti, imò nihil fieri ieiunium, orationem, & omnia opera bona: atque huiusmodi dogmatibus gaudent isti animicidę, & eo usq; adduxerunt, donec iam ipsi uident tam induratos esse homines & obstinatos, ut fiant plus quàm impij, nunc demum recipiunt prædicare iram dei & uindictam malorum. Ne ergo offendantur catholici ab isto fuco & ptextu hæreticorū, breuiter ostendemus q̄modo satisfecerit Christ⁹ ꝓ peccatis nostris.

Christus satisfecit pro peccatis.

1. Et principio quidem dubium non est de merito Christi pro se ipso, quo meruit sibi nomen super omne nomen. ut clarificetur, inquit Augustinus, resurrectiōe, ideo humiliatus fuit prius passione, adeo ut humilitas sit meritum claritatis, hæc autem merces seu præmium illius, quapropter maximā ille habet beatitudinē in cælis. sed hæc in passione declarauimus. Quoad nos aūt passus est Christus ita, ut passio sua sit sufficiens pro omnibus totius mūdi peccatis. id testantur passim sacræ literę. ita enim inquit Iohānes: Si qs peccauerit, aduocatū habemus apud patrē Iesum Christum iustū, & ipse est propiciatio ꝓ peccatis nostris. non pro nostris autem tm̄, sed etiam pro totius mundi. Affirmāt hoc ipsum & prophetę, qm̄ sicait Esaias: Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, uulneratus est ꝓpter ini-

Phil. 2. Sup Iohā.

1. Johā. 2.

Esaię. 53.

quitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Et apud eundem deus pater dicit: Propter scelus po puli mei percussi eum. In nouo quoq; testamento Io hãnes ait: Quia dilexit nos, & lauit nos à peccatis no stris in sanguine suo. & Petrus, peccata, inqt, nostra pertulit in corpore suo super lignum. Ita iam largi ter nos redemit ille sanguine suo, ut etiam si superes sent mundi centum, sufficienter pro omnibus effu sus esset sanguis Christi. (qa natura illa fuit unita hy postaticè personæ diuinę infinitæ dignitatis, ideo nõ potest æstimari magnitudo meriti Christi) sic si alte ri lanci libræ imponas uniuersa totius mundi pecca ta, alteri autem sanguinem Christi, quãtum hic præ ualebit & præponderabit? Apoc. 1. 1. Pet. 2.

2. Quamuis meritum Christi sufficiens est pro omnibus peccatis totius mundi, non tamen in omi bus operatur efficaciter, sed ijs tantum quibus appli catur & cõmunicatur. obstaculum est inde, quia no lunt se participes facere huius meriti. Manifestũ hoc est ex eo, quia aliàs neque inferi essent, nec purgato rium, neque alia plaga diuinitus immissa, non mor borum tot genera, infidelitas nulla, nulla hęresis &c. quia pro omnibus ijs sufficiens est satisfacere passio Christi, sed non æqualis illius ubiq; capacitas & parti cipatio est. Vnde Paulus inquit, Deus hui[9] seculi ex cæcauit mentes infidelium. Et qd ultra desideras ô miser? quod si satisfecit Christus pro omnibus, ut tu pro falsa intelligentia tua iactas, quare ergo excæca uit infideles? quur dixit ad Iudæos, In peccatis ue stris moriemini? Quur etiã permisit post 40. deniq; annos dirui Hierusalem? Age nunc eloquere uicis sim hoc mihi, si, ut tu sentis, pro omnibus satisfecit 2. Cor. 4. Christus non satis fecit pro omnibus efficaciter

Christus,quare Iudas,Nero,Pilatus,Arrius &alij innumeri damnati sunt? quur non &pro illis satisfecit, si satisfecit pro omnibus? Quis non uideat,quantopere hic hallucinentur miseri? Aut quis præsumet dicere,pctã Cain,Nemroth,Iudæ &alioꝝ esse abolita, pro quibus dãnatione crucianť ęterna? Atqui audio eos hic resilire ab instituto,& affirmare,istos nõ credidisse.præclare sane & nimis quàm subtiliter,sed audi rursus quod inferimus,non erit igitur plane sufficiens passio Christi,nisi illius participem se quis faciat per fidem: fatere ergo impudentiam erroris tui, & dic neminẽ habere ex passione Christi plus quàm pro portione & mensura fidei, adde ijs, quæcunque tota prædicat scriptura &censura ecclesiastica. Aliàs enim quorsum faceret,quod toties deus omnes homines uocauit,& ad se uenire monuit,quũ dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos? uocationẽ quoq; hanc multis modis expresserunt prophetæ in ueteri testamento.

Matt 11.

3. Constat ergo, Christi passionem sufficere ꝑ omnibus omnium hominum peccatis,& tamen efficaciam suam habere tãtum ex applicatione. superest nũc,ut ostendamus quo id modo fiat.etsi autem materia hæc amplissima est,nos tamen breuiter aliquot applicationis huius modos indicabimus,unde liquidum fiat, quo pacto nos meriti Christi efficiamur participes.

Applicatio meriti Christi.

2. Alij capaces illius fiunt ex mera gratia præueniente, sicuti Paulus,& q iustificati sunt in utero matris. Deinde meritum Christi dispensatur per sacramenta à Christo relicta ecclesię,ut ab initio diximus, omnia sacramenta uirtutem suam habere ex merito

Actu.9. Hiere.1.

passionis & mortis Christi. Atqui nec sacramenta æqualiter omnia operātur. baptismus enim præterquam quòd originalis peccati culpam tollit, pœnā etiam & culpam aufert actualium peccatorum, ut supra docuimus de baptismo. neque hoc illi commune est cum aliquo alio sacramento, quoniam baptismus est regeneratio spiritualis, ubi sane cōuenit uniuersam & culpam & pœnam auferri ac dilui. id si etiam fieret in pœnitentia, deum immortalem q̄ tepidos, imò frigidos, ignauos & impios essemus habituri Christianos? Johan. 3.

3. Ad hæc, quę quisq; facit opera, in se nulla sunt & minime meritoria apud deum, testante Paulo: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum uelut æs sonans aut cymbalū tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Etsi distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatē autem non habuero, nihil mihi prodest. Hinc & Christus ait: Sine me nihil potestis facere. Et iterum: Nemo uenit ad me, nisi pater meus traxerit eum, &c. 1. Cor. 13. Joh. 6. 15.

Ita opera quoque bona in se nihil sunt, uerum gratia dei facit ut sint aliquid & quidem meritoria, sicut alibi diximus. Quid quod opera alicuius bona, etiam assistente gratia dei, non essent sufficientia (ponatur hoc per possibile) ad satisfaciendum pro peccatis? peccatum enim infinitam habet malignitatē, unde & commeretur pœnā infinite æternam; ideoq; nulla creatura pura neque potuit, neque etiam nunc opera meritoria.

potest satisfacere pro peccatis: & hinc necessarium erat, ut deus fieret homo, cuius supplicium infinite reconciliaret deum, & unde infinitum deo bene placitum emergeret: solum ergo meritum Christi potest pœnam æternam commutare temporali & satisfacere pro peccatis, ut Augustinus libro decimotertio de trinitate, capite decimo, & Anselmus in libro, quur deus homo, pulchre explicāt. In huius meriti uirtute potest homo auxiliante gratia Christi ꝑ peccatis suis satisfacere, sicut Paulus ait nos in sanguine suo esse iustificatos, super quæ uerba dicit Augustinus, ꝙ per nullam aliam hostiam potuit nobis aditus ad deū aperiri, & salus obuenire, nisi per mortē unigeniti dei. Ita iam satis liquet ex canonicis scripturis, quomodo dominus Iesus pro nobis satisfecerit, & tñ nobis quoq; reliquerit nō nihil faciendum, puta laborandum in uinea, ut sic talento nostro aliqua fiat per lucrum accessio. Aut quam speciem rationis habebit, si dicas Christum pro nobis pium sanctumq; fuisse, nos tales esse non oportere, Christum pro nobis passum, nobis nihil esse patiendum, Christum esse pro nobis mortuum, at nobis non esse moriendum? Ita plane nō sequitur, Christus pro nobis satisfecit, neq; nobis amplius est satisfaciendum.

Augustin. Anselmus. Heb. 10. Augusti. Matt. 20. Matt. 25.

5. Non tamen uelim uos hæc ita accipere, quasi sine gratia dei nō possit aliquis satisfactionem suam exequi: ut si quis cōfitetur tempore paschali, & à confessore suscipit satisfactiōem certarum precum quotidie usq; ad festum pentecostes persoluendarū, utiq; dum suscipit & incipit perficere eas, adhuc in gratia dei: quum autem inde prolabitur rursus in peccata,

Satisfacere in pec-

non ideo intermittere debet orationem iniunctam, quòd amplius non sit in gratia, quia tunc de integro peccaret, imò talis oratio à deo suscipitur tanquam satisfactio ꝓ peccatis: quapropter & à sacerdote alicui iniũgitur, dummodo is non errauit in clauibus: neque enim pronior est deus ad condemnandum quàm miserendum, eo quod misericordia superexaltat iudicium. Iam ergo puniret eum deus, si negligeret orationem sibi impositam. quur ergo non prodesset ei si persoluat? Volunt hic doctores, quia confessus aliquis peccata, pœnitentia desuper & satisfactione suscepta, si recidat in peccatum mortale, in quo moriatur & damnetur, quòd tamen non æternum torquebitur pro peccato à quo est absolutus. Videant hic & considerent omnes quàm salutaris sit pœnitentia: in qua quisquis perseuerat, saluabitur: sin excidat, in peccatis suis moriatur. minus tamen affligetur in cruciatibus gehennæ, quàm si confessus nũquam fuisset: quoniam sententiam semel latam super peccatis remissis, ratam seruabit deus: & quia absoluto pœna ęterna commutata est in temporalem, id quoq; permittit deus, neq; retractat sentẽtiam. Vide glossam in cap. quod quidam, de pœnit. & remissio. Sequitur inde, quomodo quis satisfacere possit ꝓ uno peccato sine alio, si satisfactio referatur ad peccata perpetrata, ut ebrio propter temulentiam suam imponitur ieiunium, propter luxuriam eleemosyna: alterum facit, alterum forsitã intermittit: sicut q̃s partim satisfacere potest pro pœna peccati, reliquũ negligit. Rursus consequitur hinc, quòd nemo satisfacere potest ꝑ aliquod opus præcepti, ut si incũbat pro satisfactiõe ieiunare quatuor dies in septimana,

cato mortali.

Satisfacere per opus præcepti.

& incidat dies aliquis ex præcepto ecclesiæ ieiunio addictus, tunc non potest illum suæ satisfactioni imputare, sed cogitur alio die ieiunare, quo satisfaciat pœnitentiæ, eo q; aliàs tenetur ex præcepto ieiunare illo die, neque sic una fidelia (quod aiunt) duos poterit dealbare parietes, nisi forte concurrerent præcepta, ita ut fit circa uigilias Matthæi & Thomę in angarijs, ubi quis satisfacit uno ieiunio & uigiliæ apostoli & angariæ, quia sunt præcepta quæ ueniunt accumulatiue. Insuper opus aliquod bonum pro satisfactione impositum, & in gratia dei completum, nõ minus utique est meritorium, quàm si non satisfaceret eo ipso: quoniam omne opus quod ex radice charitatis enascitur, meritoriũ est. unde multum est salutare, eiusmodi satisfactiões in se recipere, quas qui in dilectione & gratia dei perficit, geminũ inde fructum acquirit: nã satisfacit pro pœna peccati, & gradum meretur felicitatis æternæ. Sic apparet in Christo, cuius opera & sibi & nobis fuerũt meritoria, atq; ultra hoc, satisfecit ille per ea pro peccatis nostris.

Opus satisfactorium & meritorium.

4. Vt autem hęc tandem finiamus quoq;, considerandum est, posse alium pro alio satisfacere, & filium implere satisfactiõem patris. Imò & in eodem opere potest quis pro seipso mereri remuneration $\bar{e}$ gloriæ æternę, & nihilominus pro alio satisfacere, sine aliquo meriti sui defectu seu diminutione. id iam apparuit in Christo, & probari potest etiam aliunde. En tibi & Moysen. is orauit dominum, ut deleretur de libro uitæ, aut ut ille dimitteret populo peccata sua. hæc utiq; oratio Moysi ex tam ardenti charitate profecta, remuneratione carere nõ potest. opera e $\bar{m}$ eorum sequuntur illos. & tamẽ ex parte satisfecit, p

Satisfacere p alio.

Exodi. 32. Rom. 2.

Apoc. 14.

peccatis populi. Ad eundem modum ex præcepto domini instituit Moyses, ut sacerdos oraret pro ijs qui pro peccatis suis essent oblaturi hostias, ut propicius esset ipsis deus. Vbi oratio sacerdotis satisfacit pro sacrificantibus, & ultra hoc meretur aliquid sibi: sic Stephanus orans pro lapidantibus se, multũ profuit Paulo, neq; interim ipse orationis suæ meritum ex charitate amisit, quia, ut ait Apostolus, unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Ita etiam qui pro mortuo orat, nihil inde damni acquirit: quoniã merito suo nihil ideo decedet, sicut pulchrè docent Augustinus & Gregorius orandum esse pro mortuis, & nos in festo animarum diligenter ostendimus. Hoc quoque fundamentum est indulgẽtiarum, quas ecclesia elargitur ex thesauro quem habet ex merito Christi & sanctorum, quorum opera non tantum fuerunt meritoria uitæ æternæ, sed & satisfactoria, quum'q; illi non habuerint peccata propria, de quibus necdum satisfecerint, ecclesia illa alijs impẽdit hominibus magis indigentibus, sed hæc alias. Leuiti. 4. Actuum. 7 1. Corin. 3.

Conclusio huius materiæ.

Audistis iam nunc, quàm sit utilis pœnitentia, nobis'q; necessaria, audistis de contritione, de absolutione & satisfactiõe, qua satisfaciamus pro pœna peccati dimissi, audite nunc egregiam b. Gregorij sententiam super Iob: Quũ deus nullum peccatum sinat impunitum, oportet enim illud aut nos persequi plangendo, aut deum puniendo, hoc unũ nobis reliquũ est, ut exacte animus noster uigilet ad emendationem: infra, Et tunc dies amaritudine inuoluitur, quũ animus ad sui cognitionem reuertitur, & poeniten- Lib. 4. moral. capi. 18 & inde.

tiæ pœna sequitur dilectionem peccati. Diem ergo inuoluimus, dum prauæ uoluptatis oblectationem consideramus,& eam quæ inde cõsequitur pœnam. Ad finem etiam libri sæpe dicit: Quum cogitat mẽs ream esse se, tunc luget:& quicquid deliquit, id om̃e punit amara quadam mœstitia:& dum meminit delicti, terrore efficitur metuq́; iudicij: quũq; sic homo perfecte conuersus est, nondum tamen perfectè securus existit. cõsiderans enim extremi iudicij rigorem, inter spem & metum medius contremiscit, ignorãs an adhuc satis deplorauerit peccatum. Itaq; quisquis secundum ea quæ diximus, se conformẽ exhibet consuetudini ecclesiasticæ,& sequitur cõsilium illud Augustini, qui dicit, Ponat se omnino in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis, nihil reseruans sui, ut omnia eo iubente paratus sit facere pro reparanda animæ uita, quæcunq; faceret pro uitanda corporis morte. Quicunq; inquam toto cordis affectu conteritur, integre confitetur,& impetrata absolutione obedienter satisfacit, is gloriam simul & gratiã inuenit apud dominum bonorum omnium largitorem. id nobis contingat omnibus, Amen.

Augustin. de pœnit. c.15.

HOMILIA QVINQVAgesima secunda, de sacramento extremæ unctionis.

Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros ecclesiæ,& orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini. Iacobi quinto.

Egis euangelicæ lator, legem nobis tulit gratiæ, legem perfectissimam, & omnibus (ut aiunt) numeris absolutam, cōtra ueterem duram, rigidam & lapideā legem Moysi. hæc enim nostra, si pręcepta consideres, iustissima & æqssima est: si ea quæ fidei sunt respicias, certissima: si opera meritoria uideas, longe acceptissima: & si sacramēta intuearis, gratia simul & uniuersa sanctitate plenissima est, (uide Aliaceñ. in suis principijs) quoniam altissima dei sapientia Christus Iesus prudentissime instituit sacramenta, planeq́; salubriter ꝓ immensa nostra necessitate, homini iam ex utero matris in hāc lachrymarū uallē prodeūti ordinauit baptismū, quo renasceretur spiritualiter ex aqua & spiritu sancto, sicq́; intraret in ecclesiā, & incorporaretur domino Iesu. Quia autem uita hominis militia est supra terrā, non quod in perpetuo nobis agēdū esset conflictu, sed sic ut Paulus ait, Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarū harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus: ideo nobis instituit dominus pro robore sacramentū cōfirmatiōis, & pro spirituali refectione in uia ad uitam ęternam, proposuit & parauit nobis mensam cibumq́; sanctissimi corporis & potum sanguinis sui, ut quisquis ijs fruatur dignè, habeat uitam æternam. Sed quum omnis cogitatio & sensus in nobis iam inde ab adolescentia prona sint in malum, nósque adeo carnales uenditi simus sub peccato, habitante in nobis & dominante in membris nostris, ac reluctante

Aliacen.
Johan. 3.
Roma. 12.
Job. 7.
Ephe. 6.
Septē sacramenta.
Johan. 6.
Gene. 8.
Roma. 7.

legi diuinæ, quæ humanæ fragilitatis miseria est, & ad peccandum inclinatio, huic quoque mederi uolens medicus animarum nostrarũ, instituit sacramentum poenitentię. Sed quum non tantum ingressus noster in uitam, sed multo magis exitus periculosus existat, etiam hic consultum nobis uoluit dominus, atque prę-scripsit unctionis sacramentum, cuius promulgator fuit Iacobus apostolus, dicens: Infirmatur quis in uobis? &c.

Aue Maria.

Euãgelium Matthæi. 6. Quocunque introieritis.

Principio hic pro repetitis haberi uolo omnia, quæ supra de sacramento confirmationis dicta sunt, de oleo & unctione, similiter quàm uaria sit unctio. sunt enim duæ unctiones sacramenta, ut cõfirmatio & hæc nostra: plerę que sacramentales, ut in baptismo & ordine: alia nec sacramentũ, neque sacramentalis existit, ut quando imperatores & reges inungũtur, sicut rex Galliæ ungi solet oleo sancti Remigij, quod in urbe Remensi. seruatur. Nunc tãtummodo dicemus de unctione hominis iam morituri. ea sic describitur, Unctio. quòd sit unctio hominis infirmi poenitentiam agentis de peccatis suis, facta in certis membris corporis à sacerdote cum oleo ab episcopo consecrato, obseruatis in hoc uerbis præscriptis, & cum intentione diuina efficaciter significãs remissionem uenialium & releuationem mentis, &c.

Hæc priusquam explicemus, probandum est aduersus ueteres nouosque hæreticos, esse hoc uerum ecclesiæ catholicæ sacramentum, quoniam oblatrarũt contra hoc Vualdenses, dicentes extremam unctionem non esse sacramentum benedictionis, sed male-

dictionis. Errorē hunc sequutus est Vuicleph, & post eum Lutherus. Nobis autem contra sentinam & colluuiem omnium hæreticorum, satisfaciat communis ecclesiæ consensus. semper enim atq; adeo omnibus retro seculis catholici omnes constantissime crediderunt hoc esse sacramentum. id cōuincitur etiam ratiōe tali: quoniam omnis medicina diuina institutione ordinata pro efficaci signo exteriori ad adiuuandam uitam spiritualem, est utiq; sacramentum, sicut ab initio materię de sacramentis declarauimus: unctio autem hęc ipsa olei, est tale remedium, testante id Iacobo, erit igitur & sacramentum. Accedit etiam testimonium Innocentij, qui ante mille & cētum annos uixit. is ad Decentium scribēs, sic inquit: Non est dubium, hoc de fidelibus ægrotantibus accipi uel intelligi debere, q sancto oleo chrismatis perūgi possunt, quod ab episcopo confectum, non solum sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in sua aut suorum necessitate inungendo. ac deinceps affirmat esse hoc genus sacramenti. Nemini ergo Christianorum dubium esse de hoc debet, quoniam hic uidet p̄ oculis externum illud signum unctionis, adest etiam effectus sacramentalis, assistentia gratiæ diuinæ, sicut nobis adest testimonium forte ex scriptis Iacobi, quæ obsignata sunt signaculo spiritussancti. Ad hæc facit autoritas Augustini libro secundo, capite quarto, de uisitatione infirmorum quum ait: Non pręter mittendum est illud Iacobi apostoli præceptum: Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros ecclesię, &c. Ergo si roges de te & pro te fieri, sicut dixit apostolus Iacob⁹, imò per apostolū suum dominus, ipsa uidelicet olei sacri delibutio, intelligitur typica spiri-

Unctio est sacramentum.

Iacob. 5.
Innocentius.

C illud. 85 distinctio.

Augustin.

tus sancti unctio. Obserua quod oleum dicit sacrum, innuens illud prius esse consecrandum, sicut infra dicemus. Animaduersione quoque dignũ est, quod Augustinus uult non apostoli tantum esse uerba hæc, sed quia dominus per os eius loquutus est. Idem sentit ille parte quarta, sermone nono, quum dicit: Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi ille qui ægrotat, accipiat, oleum benedictũ humiliter à presbyteris & fideliter petat, & inde corpusculum suum ungat, ut illud quod scriptum est, impleatur in eo, Infirmatur aliquis ex uobis &c.

Augustin.

2. Constat ex ijs, unctionem hanc esse sacramentum, superest nũc, ut probemus à quo sit institutum. atque hic uolens obmitto ea, quæ disputant nonnulli & contendunt, etiam spiritum sanctum per apostolos potuisse instituere sacramenta: quia iam inde ab initio ratam credidi esse sententiam quæ concludit, omnia sacramenta nouæ legis esse instituta à Christo: unde necdum recedendum puto, & constanter credẽdum, hoc quoque sacramentum esse institutum à Christo. sic enim legere est apud Marcum: Exeuntes apostoli, prædicabant ut pœnitentiam agerent, & dæmonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabant. Super eum locum Beda inducens uerba Iacobi, dicit: Hinc patet, ab ipsis apostolis hunc sanctæ ecclesiæ morem esse traditum, ut energumeni uel alij quilibet ægroti, ungantur oleo pontificali benedictione consecrato. Idem super epistolam Iacobi sic ait: Hoc & apostoli in euangelio fecisse leguntur, & nunc consuetudo ecclesiæ tenet, ut infirmi oleo consecrato ungantur à presbyteris, & oratione comitante sanentur. In hãc sententiam con

Bonauen.
Altisiod.
Magister.
Marci. 6.
Beda.
Sacramẽtũ vnctionis institutũ a Christo.

cedit & Nicolaus de Lyra super Marcum, ut omnino ridiculum sit, contrà mutire eos qui dicunt sacramentum illud esse à primo concilio Hierosolymitano institutum, & ab apostolo Iacobo denique promulgatum. Quid quod etsi in loco illo non instituisset dominus hoc sacramentum, tamen inde non sequeretur, non esse ab eo institutum: usqueadeo multa facta sunt, neque tamen descripta. Et longe magis credendum est, habuisse hoc apostolum ex uero suo præceptore CHRISTO, quàm ex quolibet alio. An autem usi sint apostoli eadem hac forma ecclesiastica, in cõtrouersia ponit Gerson: quoniam ad tempus potuerunt forsitan dispensatiue usi fuisse alia forma, sicut in baptismo, ubi contra præceptum Christi, ut baptizarent in nomine patris & filij & spiritussancti, ex rationabili causa usi sunt alia forma, baptizantes in nomine Iesu. Iohã. ulti. In cõpen. Matt. ult. Actuũ. 19.

5. Sacramentum hoc peculiare habet præ cæteris, quod multas habuit figuras præuias in ueteri testamento, sed in lege Mosaica nullum fuit sacramentum loco huius. de figuris typicis quadrifariam loquuntur doctores hoc modo: sicut enim Dauid ter unct⁹ est, primo in domo patris sui, ad regnũ futurũ, deinde super Iuda in Hebron, postremo super oẽm populum Iudaicum, quãdo regnauit in pace: ita q̃libet Christianus ter inungitur, in baptismo, confirmatione, & hac ipsa unctiõe, sicut supra ad longũ ostendimus in materia cõfirmationis. uide Altisiodor. Alij proponunt figuram de quatuor illis quæ ungebantur in ueteri testamento, puta pontifices & sacerdotes, uasa templi, reges q̃q; & prophetæ. Ea pulchre 1. Reg. 16. 2. Reg. 2. 5 Exod. 29. 1. Reg. 10. 3. Reg. 19.

Cyprian⁹. ad Christianos applicat Cyprianus in sermone de unctione. uide Franciscum Maronis, quoniam & unctio in quatuor sacramentis usurpatur, baptismo, cõfirmatione, ordine & hac unctione: præcipue tamen prophetica unctio ad hanc nostram refertur, omnes enim Christiani ex reuelatiõe diuina & lumine fidei illustrati, constanter profitentur, futurum aliquãdo, ut corpus quod in morte deponunt, ubi placitum id fuerit deo, in die nouissimo idem illud immortalitate recipiãt uestitum, eiusq́ felicitatis gloriam quam tantopere desiderant, ueluti cum ardore prophetãt.

Cæterum quod reliqua sacramenta habuerunt alia quoq́ in ueteri lege sibi respondentia, sicut baptismus circuncisionem, sacerdotium euangelicum habuit illud Aaronicum, coniugium itidem matrimonium, & poenitentia uarias purificationes & oblationes pro peccatis, unctio autem nullum habuit sibi respondens, idq́ factum doctores affirmant ideo, q imperfecta erat lex illa, dicẽte Paulo, quod neminem Heb.7. ad perfectum adduxit lex. atqui sacramentum hoc præparat hominem ad digne suscipiendam gloriam cælestem, atq́ idcirco confertur iamiam morituris, sed in ueteri lege inutilis fuisset isthæc præparatio, quando nemini patebat cælum, uerum in limbum detrudebantur omnes, atq́ ideo sacramentum hoc nullo alio indigebat præuio, maximeq́ nihil utilita- Distinct.21 quarti. tis allaturo. Albertus Magnus simul atq́ causas illas ex ordine ponderasset, subiecit: Hoc optimè in euangelio Nicodemi innuitur, quod Adam misit filium suum Seth ad accipiẽdum ab angelo paradisi oleum misericordiæ, quo ungeretur corpus suum ęgrotum, & negatum fuit ei, donec ueniret Christus, q sua un-

ctione corpora & animas reficeret. (uide locum pene ad finem euangelij illius, quia Michaelem nominat angelum constitutum à deo super corpus humanum, & ait post annos 5000. uenturum amantissimum dei filium, qui oleo misericordiæ perungat oẽs credentes in se &c.) Non eo quidem inficias, euangelium hoc non recipi ab ecclesia, ideo neque pro cõstanti ueritate propono, nisi quantum Albertus illud inducit.

4. Ex ijs facile consequitur, quare sacramẽtum hoc dicatur extrema unctio, nimirum respectu reliquarum trium unctionum in baptismo, confirmatione & ordine, quanuis non sit ordo substantialis inter hæc sacramenta, dempto baptismo. potest enim inungi, qui nec confirmatus est, neque ordinatus. nemo autem nisi baptizatus suscipere debet hoc sacramentum, quia baptismus ueluti ianua est omnium sacramentorum. Prætere extrema dicitur, quoniam conferri nemini debet, nisi ei de cuius uita periculum sit, nimirum urgente morbo, non quod ob eius uehementiam conferatur unctionis sacramẽtum, sed ꝓpter emigrationem ex hac uita. ideo recte extrema dicitur, quod in extremis homini conferatur, quanuis non adeo sit extrema, ut non possit homo etiam illa inunctus, conualescere & sanari. Imò & ecclesia in illius administratione precatur dominum ne sit extrema, sed omnes illæ orationes, ut infra docebimus, eò tendunt, ut ille ad se reuersus, non moriatur. Extrema unctio.

Etsi in communi Iudæis prohibitum fuit, ne ungerentur oleo sacro, postquam tamen uenit unctus ille noster dominus Iesus, is nobis instituit hoc sacramentum unctionis, id enim uisibile est unctionis si- Exod. 30.

gnum, inde & orationes palam pronunciantur super infirmum à sacerdote, quæ efficacia sunt diuinæ gratiæ signa, dicente apostolo, quoniam oratio fidei sal uabit infirmum: & si in peccatis fuerit, dimittentur ei. Decretum hoc idem est in magno concilio Florentino, collecto ex Latinis & Græcis ecclesijs, unde nec decet hominem Christianum diuersum sentire uel credere, nisi ecclesiam nolit audire, & malit haberi pro ethnico aut publicano. Quin potius omnes pij sacramentum hoc cum gratiarum actione suscipiāt, & gratias agant domino Iesu pro sua immensa pietate & misericordia, pro tantis gratiæ suæ donis, ex quibus affatim nobis largissima & innumera bona redundant, sicut infra docebitur de effectibus huius sacramēti. interim orem⁹ dn̄m nostrū Iesum, ut &c.

Iacob. 5.

C. abolendam de hæreticis.

Matt. 18.

HOMILIA QVINQVAGESIMA tertia, de sacramēto extremæ unctionis.

Si quis infirmatur in uobis, inducat presbyteros ecclesiæ, &c. Iacobi v.

PRobatum iam satis est, extremam hanc unctionem esse sacramentum, & quidem à Christo institutum, & à beato Iacobo promulgatum, habuisseq; in ueteri testamento figuras, non tamen aliud sacramentum sibi respondens. Consequens nūc est, differere de materia sacramenti illius. uerum nos hic impediunt canes quidam rabidi, oblatrantes contra hoc & alia ecclesiæ sacramēta, ut merito dici queat ad catholicos: Videte canes, uidete malos operarios, uidete concisionem, sicuti nunc Lutherus & Zuinglius à nobis sunt concisi, & quidem operarij mali,

Phil. 3.

quia nec ieiunāt, nec orant, nec templa uisitant, neq; corpus in minimo castigant. Ecce canes impudentes quàm calumniantur pontifices, imperatores, reges, cardinales, principes & episcopos, omnesq; quotquot renuunt ipsorum accedere impietati. Hic oportet in lucem protrahatur, quicquid in usu ecclesiastico uel fuit à temporibus apostolorũ. nos hic audiemus tantum, quomodo Lutherus cum suis allatret hoc sacramentum & calumnietur unctionem. (obmittimus glossam in ca. uir. de sec. nup, & de conse. distinctiõe quinta in summa, quæ etsi in uerbis labantur, arbitramur tamen intentionem habuisse ecclesiæ obedientem) quum enim ferè omnes doctores innitantur uerbis Iacobi, Lutherus more suo allatrat, contendens epistolę huius non fuisse autorem Iacobum apostolum, neq; dignã esse spiritu apostolico, sed stramineã esse. ideo & reiecit atq; explosit è sua biblia, neq; finit eam esse in canone. latratus hic uos nil moueat, charissimi. ecclesiam quæ errare non potest, sectemini. uerum quidem est, in primitiua ecclesia dubitasse nõnullos de autoritate huius epistolæ. nemo tamen pius post ecclesiæ constitutionem ambigere potuit super hoc. Decretum est autem in concilio Aphricano, quod approbauit Bonifacius papa, ubi omnes libri biblici utriusq; testamenti nominatim exprimuntur, & in ijs hæc quoque Iacobi epistola connumeratur. Ita & Innocentius papa primus ad Exuperium episcopum Tolosanum, inter cæteros libros bibliæ numerat etiam hãc epistolam Iacobi. Testatur idem Hieronymus in prologo, dicens: Iacobus, Petrus, Iohannes & Iudas septẽ epistolas ediderũt, tã mysticas

Heretici canes.

Sanctus Iacobus autor epist.

Can. 24.

Inno. 1.

Hierony.

quàm succinctas, & breues pariter & longas, breues in uerbis, longas in sententijs, ut rarus sit qui non in earum cæcutiat lectione. Et in alio prologo ait septē esse epistolas canonicas, quarum prima Iacobi, duę Petri, tres Iohannis, & una sit Iudæ. Porro quod ab initio dubitatum est super hac epistola, affirmat b. Hieronymus de uiris illustrib. inquiens Iacobum fratrem domini tantum unam scripsisse epistolam, quæ & una sit ex canonicis, ea est quæ fertur ab alio edita sub Iacobi titulo, quanuis inde paulatim quoq; suam recuperauit autoritatem.

Lib. 2. c. 23 Idem sentit Eusebius, de s. Iacobo sic dicens: Cuius illa habetur epistola, quæ prima scribitur inter eas, quę catholicæ appellantur. Sciēdum tamen est, quod à nonnullis non recipiatur, nec facile quis antiquorum meminerit eius, sicut nec illius quæ dicitur Iudæ, quæ & ipsa est una de septem, nos tamē scimus etiam istas cum cæteris ab omnibus penè ecclesijs recipi.

Cur epistola Iacobi aliquandiu fuit dubia. Dubitandi autem causa hæc fuit, quòd circunferebatur tunc falsa quædam epistola sub alterius Iacobi Zebedæi nomine, sicut meminit Innocentius, ideoq; quum percrebuisset illud, quomodo epistola falsa sub titulo Iacobi haberetur, nequequiuis potuit alteram sub altera secernere, factū est ut hæc quoque in dubium uenerit.

Nihil autem hoc promouere potest causam Lutheranam. quanuis enim quippiam fuerit aliquando in ambiguo positum, de quo tamen deinceps certo statuit ecclesia, illudq; autoritate condigna donauit, minime permittēdum est Luthero uel consimili alicui, post tantū temporis illud rursus in controuersi

am adducere, & autoritatem ecclesiæ celeberrimam multisq; seculis obfirmatam ac præscriptam uelle e e uare. Quis obsecro non abhorreat os istud impudēs Lutheri, qui epistolam hanc sanctam, à spiritusancto per organum electum scriptam, & ab ecclesia in continuo usu constantissime obseruatam, tot contumelijs & opprobrijs impetere non ueretur, usque adeo, ut stramineam uocet, & indignam dicat apostolico spiritu? Hæccine loqui & blaterare perfidum ex monacho apostatam, desertorem ecclesiæ, fideiq; desolatorem? aut quid tandem est, si non hæc temeritas est, hominem perfidum sese comparare apostolo ipsumq; calumniari? aut Paulus sibi uidetur forsitan, qui Petro restitit in faciem? Verum iam olim rex Angliæ declarauit satis, unde enatum sit ei tantū huius epistolæ odium: & uir pietate simul & eruditione clarus Hieronymus Emser felicissi. memoriæ, omnes eius obiectiones abunde satis refutauit, quibus utitur cōtra hanc epistolam. tota nanq; apostolica & Christiana est epistola, patientiam docens in aduersis, in tentatione gaudium, & quod omne bonum sit à deo, ut homo tardus ad irā & in sermone existat, ut quisque linguam suam domet, quod Lutherus minime facit, ut uisitentur uiduæ & orphani in tribulatione, ne extollamus diuitem cum contemptu pauperum, ut simus in iudicio misericordes, ut quisque fidem suam exornet uirtutibus. plurimus est ibi apostolus in corrigendis uitijs linguæ, in reprimenda iræ, coercendo odio & reprimenda sapientia humana, docet nos dominari concupiscentijs prauis, eo quòd deus superbis resistit, humilibus dat gratiam, & ut in omnibus deum habeamus præ oculis, reprehendit diuites

Gal. 2.

Emser.

Laus epistolæ Iacobi.

non uiuentes secundum uoluntatem dei, sed opprimentes pauperem, docet patientiam Iob, uetat iurare, ostendit utilitatem sacræ unctionis, confiteri iubet & orare. aut non sunt hæc apostolici spiritus? nō sunt hæc pia & catholica dogmata? Reliquum est, ut dicamus Lutherum cum suis mendacijs contumeliam inferre spiritui sancto, & iniuriam facere sancto apostolo.

2. Neque uero ijs contentus est Lutherus, sed multa alia adcumulat. Ait enim, ut maxime sit hæc epistola Iacobi, non decuisse tamen eum ex proprio suo proposito instituere sacramentum, quoniam id ad Christum proprie pertineat, & in prologo suo conatur inde probare epistolam hanc non esse Iacobi apostoli, quoniam is cito & mature sit occisus ab Herode, multo ante Petrum & Paulum, & tamen utatur dictis illorum.

3. Ad hęc clamat, sacramentum hoc esse signum sanitatis, quam tamen raro confert, unde constet signum id falsum esse.

4. Deinceps reprehendit catholicos, quod quū Iacobus de infirmantibus simpliciter loquatur, illi tamen non nisi morituris porrigant hoc sacramentum, priuantes sic reliquos infirmos utilitate huius sacramenti. Nihil autem hæc moueant quenquam, sed potius constanter perseueret cum ecclesiastica consuetudine. Principio enim hic patet eorum cæcitas & stoliditas, quod Lutherus etiamsi Iacobus autor esset huius epistolæ, nō tamen uereretur sanctissimo apostolo impingere & exprobrare, quoniam non licuerit ei aliquod instituere sacramentū: de sanctimonia hui⁹ apostoli multa diximus in eius festi-

uitate, cui quis non merito plus fidei tribuat quàm apostatę ꝑfido? ipse enim est unũ ex duodecim fundamentis ecclesiæ, ipse & columna est ecclesiæ, ipse ex numero est illorum undecim, quibus Christus ꝓmisit spiritum sanctum, qui nos docet omnem ueritatem: quumq; ab utero matris sit sanctificatus, & in die pentecostes spiritu sancto repletus, dominoq; iubente unxerit infirmos, quis neget eum melius tenuisse uoluntatem Christi, quàm os blasphemum & impudens Lutheri? Quod si Lutherus temerario sensu ductus, putat Iacobum potuisse errare quum hanc scripsit epistolam, quid sentiendum erit de Luca & Marco? an nõ prodiret statim aliquis, qui clamet nõ licuisse eis quicquam tale scribere, ut nunc Lutherus imputat Iacobo? ꝓfecto simili temeritate, imò blasphemia inflatus Lutheri discipulus Iohannes Campanus, instar gigantis cælum ipsum stultitia petens, conatur impetere trinitatem. Neq; istiusmodi commentum careret fuco, & tanto quidem minus, quanto magis autoritas Iacobi superat Marcũ & Lucam. ita tandem futurum esset, ut claudicaret aut omnino periret uniuersa fides nostra, sicut om̃ibus uiribus elaborat in hoc Lutherus.

Apoca. 21. Egesip. Actu. 2. Marc. 6. Campa. Arrianus. Pro epistola Iacobi.

Melius autem nobis consuluit Christus, quãdo rogauit pro Petro, ut non deficiat fides sua, quando dixit portas etiam inferorum nihil præualituras aduersus ecclesiam, quando promisit mansurum se nobiscum usq; ad consummationem seculi. Sic itaque confirmabit deus Christianam ueritatem, fidémque ecclesiæ suæ, etiamsi rumpantur omnes hæretici, quorum iam penè innumeri disiecti sunt & perierunt, quasi lapis in profundum maris dimersus, &

Lucę 22. Mat. 16. Matt. ult.

ſicut plumbum in aquis uehementibus, uerbum autem dei triumphat, eccleſia adhuc conſiſtit inuicta, fides uera illius permanebit in æternum. Sed faceret forſitan fucum Lutherus coram ſimplicibus, quum ait ſ. Iacobum non potuiſſe inſtituere ſacramentum, atqui ſuper eo non contendent cum ipſo catholici, quoniam nec ipſe apoſtolus dicit, ſe inſtituere hoc ſacramentum, neque doctores communiter affirmant Iacobum hic inſtituiſſe ſacramentum, ſed quia & ipſe unus fuit ex duodecim, quibus concredita eſt eccleſia plantanda, utique hoc ille habuit ex magiſterio legis euangelicæ latoris domini Ieſu: non ergo ipſe inſtituit hoc ſacramentum, ſed à Chriſto inſtitutum promulgauit: nos quoque hoc ſemper peculiariter tribuere ſoliti ſumus Chriſto, quòd ipſe ſolus plenā habeat poteſtatem inſtituendi ſacramēta, quoniam ipſe ſolus promiſſionem dare poteſt efficacem gratiæ ſuæ diuinæ.

Error cęcus Lutheri de morte Iacobi.

3. Cęterum quod deinceps proponit Lutherus, plane infantiliter contendens Iacobum mature admodum eſſe paſſum & occiſum ab Herode, hic iam appello Chriſtianos omnes, eos uero maxime, quos peſtifera Lutheri doctrina ſeduxit, ut ſaltem hinc uideant & conſiderent diligenter, quàm imperitus ſit ille ſcripturarum & hiſtoriarum omnium, atque interim uniuerſum mundum conetur excæcare, quum ipſe cæcus in medijs palpitet tenebris.

Quomodo uero non erubeſcat Lutherus cum omnibus ijs qui eum defendere conantur, dum errorem tam puerilem & temerarium non poteſt non agnoſcere? Impudentiſſimus ecce apoſtata ideo Iacobi epiſtolam reijcit ex canone, quod paſſus ſit ante

Act. 12.

Petrum & Paulum, nec scit interim homo furiosus & rabidus, quis sit ille Iacobus, quem autorem perhibent huius epistolæ, quum etiam pueri sciant Iacobos fuisse duos, ex quibus quem Lutherus clamat ab Herode esse occisum, fuit utiq; Iacobus maior, is qui in Galicia in Compostella colitur, quũ tamen ex Hieronymo, Eusebio & omnibus antiquis doctoribus certissimũ sit, Iacobum minorem filium Alphæi, fratremq; domini dictum, episcopum Hierosolymitanum, autorem huius esse epistolæ. Eant nunc Lutherani, & iactent magistrum suum, Danielem & Heliam mendacissimũ, ut qui ignoret de quo dicat, nesciat inter duos illos apostolos discernere, interimq; tã peruicaci temeritate præsumat epistolam hanc citra rationem & fundamentum ex canone reijcere. Sed quid agas, quum istis autoribus & arbitris res nõ aliter cadat? Consimili temeritate qua epistolam Iacobi reijcit, nesciens interim uter ex duobus eã scripserit, etiam prodit infantiam suam, dum ostendit non intelligere se, quidnam sacramẽtum unctionis significet. tñ persuasit hoc ipse sibi, priusquam hanc cœpisset euomere, cũ suo Carolstadio & Vuenceslao, scire se omnia. hic autem manifeste declarat se nihil solidi sciuisse, maxime quum ignoret quid sit signatum, uel res in hoc sacramento. tam ridicule & turpiter hic se uictum dedit, ut quod sciunt primi scholares inter rudimenta theologiæ, id ille uir magnifice doctus ignoret, dum perhibet sacramentum hoc significate sanitatem corporis & eam polliceri, ideoq; quum ut plurimum illam non præstet, isthuc declinare conatur, q; signum hoc sit falsum.

Alius error Lutheri.

4. Quanuis hoc iusto ordine tunc demum fue-

rat confutandum, quando de effectibus huius sacramenti dicetur, attamen quum nõ sit animus noster illas homilias de sacramento unctionis deinceps Lutheranis huiusmodi fæcibus coinquinare, cõsultum uisum est, id etiam hoc loco refellere, uobisq; Christianæ fidei & religionis ostendere ueritatem. Primũ autem hic mihi uidete errorem nescio dicam magis an inscitiam Lutheri, quum asserit hoc sacramẽtum significare sanitatem corporis. O hominem trunco & stipite stupidiorẽ, qui ignorat id, quod omnes ꝓfitentur cum beato Augustino, sacramentum esse inuisibilis gratiæ uisibilem formam. unde sciunt omnes certo, omnia sacramenta præcipue significare gratiam dei, uel eam essentialem, ut in eucharistiæ sacramento, uel ita q effundatur per spiritumsanctum in cordibus nostris. pręcipua igitur illius sacramenti significatio, tendit non ad sanitatem corporis, sed gratiam & dona animæ.

Signatũ huius sacramenti.

Augusti.

2. Adhuc conatur Lutherus modis omnibus, & huic sacramento & ipsi apostolo impingere mendacium, si hoc pro sacramento habuisset, quod sic quã pollicetur corporis sanitatem, non præstet: sed in primis statim delinquit foribus Lutherus, quasi canterius in porta. siquidem sacramentum hoc non significat sanitatem corporis, sed salutem animæ.

Ad hæc non liberaret sua euasione Iacobũ à mendacio, quia hoc loco non de sacramento unctionis loquutus fuisset, attamẽ alleuiationem promisit infirmo à deo & saluationem. quæ si intelligantur ad sensum Lutheranum, ubi quis unctus fuerit iuxta ꝑceptum apostoli, adhuc tamen sanitatẽ corporis impetraturus non esset. sic nimiru cupit Lutherus men

dacem facere sanctum Iacobum, siue unctionem intelligat sacramentum, siue non. Si enim ait Iacobus unctos fore sanos, idẽ erit defectus in & extra sacramentum. Perinde ineptum est quod minus uerè ꝓponit, sicut de unctiõe apostolus loquitur, quòd si ea etiam nunc fieret à pijs hominibus in fide nihil hæsitantibus, dubium non esse, totidem fore sanos, quotquot tandem ipsi uelimus. Id si ita esset, profectò Lutherus pro sua ingenti & magnifica fidei prædicatione, si quem ungeret, eum plane redderet immortalem. quur non attentat hoc cum aliquo, siforte sua illa tam animosa fide quempiam sanaret, ut sic quod gloriatus est diu, miraculum aliquando facerent aduersarij nostri, quorum nullus tamen nec equũ claudum sanauit unquam. Mendacia igitur ista sunt tantum & inania uerborum deliramenta, quum nõ ausint huiusmodi unctionem tentare, scientes utiq; ea se nihilprofecturos. quod si succedere potuisset, iam olim tentassent hoc in Frederico Saxoniæ electore protectore suo. Alius error Luth.

Quanto autem uerius docet ecclesia sacramentũ hoc signum esse gratiæ diuinæ, ut alia sunt sacramenta, deinde auferre peccata uenialia, iuxta illud Iacobi: Si in peccatis sit, dimittentur ei. quãuis interdum propter orationem ecclesiæ deus etiam infirmo cõfert sanitatem, ut infra dicetur. Iac. 5.

5. Quinto loco conqueritur Luther, indigne facere nos, quum tãtopere usum huius sacramenti restringimus, ut solis ijs conferamus, de quorũ uita periculum sit, non attendentes quod Iacobus generaliter dicit, si quis infirmatur, nec aliquam facit de periculo mortis mentionem. Audite hic rursus blasphe- Unguntur morituri.

miam & os impudens. reprehendit enim nos, quod minus æquo utamur hoc sacramento, quod etiam conferēdum esset omnibus infirmis, quum interim ipse in sua spelūca Vuittenbergēn. nulla plane utatur unctione, neq; in communibus neq; lœtalibus morbis, sicut & discipuli sui eam non usurpant. Ita mendacē facit seipsum in ijs quæ sunt fidei, cū maiori sane pnicie, quam si esset homicida, iuxta illud Psalmi: Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes q loquuntur mendacium. ubi pulchre inquit Hieronymus: Rem nouam uideo. qui malum operatur, odio habetur: qui mentitur, perit, quū tamen perire mai⁹ sit quàm odio haberi: quur ergo deus maiorem infligit pœnam homini mendaci, quàm operanti iniquitatē? Ex consequentibus, inquit ille, psalmi & ex ipso ordine intelligere possumus, quia de hæreticis dicit, qui enim operatur iniquitatem, suam tantum occidit animam. qui autē hæreticus est, & loquitur mendaciū, tot occidit homines quot seduxerit, ideo deinceps uirum sanguinum uocat & dolosum. uere quilibet hæreticus, uir sanguinum est, ut qui quotidie seductarum per se animarum sanguinem effundat, ita quod non tantum hic temporaliter pereant, sed & illic damnentur in æternum, quotquot sequuntur puersa istius animicidę dogmata, & ex nauicula Petri, ex ecclesia Christi excidunt, ut non immerito sit iste ex eorum numero, quos abominatur domin⁹, ut ait Dauid, qui in alio etiam loco hæreticos appellat uasa mortis.

Psalm. 5. — Hierony. — Heretici animicidę — Psal. 7.

Sed nunc respōdeamus stulto iuxta stultitiam suam, inquit Lutherus Iacobum in commune de infirmis esse loquutū, hinc q̄q; nos male uti oleo unctiōis

in morbis tantum lœtalibus. Audio, sed ille uicissim audiat, q̊d quanuis uerba Iacobi generalia sunt, consuetudo tamen & usus ecclesiæ, ratio quoq; & institutio huius sacramenti satis persuadet, illud non q̊uis morbo laborantibus esse porrigendũ, quoniam ante Cusanum Gerson quoq; prçclaram nos docuit regulam, quod praxis ecclesiæ sit optima interpres scripturarum. sicut enim scriptura à spiritusancto prouenit per electos suos scriptores, ita per eundem spiritumsanctum à Christo promissum & missum, ecclesia potest eas intelligere, neq; frustra promisit ille mansurum se nobiscum ad consummationem seculi. Id ita esse, proprijs Lutheri uerbis cõuinci potest, nam & ipse affirmat datum hoc esse ecclesiæ à Christo, ut possit discernere inter uerbũ dei & uerba hominum. quod si potest præstare in iudicandis scripturis biblicis, quur non etiam in intelligendis? aut quũ quod maius est dederit ei Christus, minus forsitan negarit? R[illegible]cte igitur credunt omnes catholici, Iacobum qu[illegible] de infirmantibus agit, loqui de ijs quorum uita iam in discrimen uenerit, quoniam sic catholica intelligit ecclesia. Accedit huc & ratio satis ualida, quum institutũ sit hoc sacramentũ cõtra pctã uenialia, quibus nõ caret homo quàm diu est in hac uita, sicut ait Iohãnes: quia si dixerimus quod peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. illud ergo in nobis est instar morbi incurabilis, nullo modo desinens infirmitas, nulla medicabilis arte, & ideo non est contra uenialia peccata aliquod peculiare institutũ sacramẽtum, nisi inquantum singula sacramenta alia alijs plus tollunt & adimunt. Quum uero cõsideramus peccata uenialia ue

Cusanus.

Iohan. 16. Actu. 2. Mat. ulti.

In capti. Babyl. de ordine.

1. Ioh. 1.

lut in ſtatione,hoc eſt, iamiam ex hac uita cōmigraturi,ubi finis & terminus eſt uenialiter ſimul & mortaliter peccandi,hic iam decuit,ut diuina miſericordia aduerſus iſta peccata uenialia & alias ſuggeſtiones tentatoris diaboli inſtitueret homini morituro ſacramentum,quo iſta omnia diluerētur,hoc ipſum ſacræ unctionis à Chriſto primitus inſtitutum,à beato Iacobo apoſtolo promulgatum,& ab eccleſia receptum,fruſtraq; ab hæreticis impugnatum,à pijs & Chriſtianis omnibus pie & ſedulo uſurpatum ad remiſſionem peccatorum uenialium,ad profundos dęmonū inſultus,ad robur fidei & ſpei,ut ſic pie & ſancte decedant ex hac uita,præmia conſequuturi æterna. Amen.

HOMILIA LIIII. DE MATERIA & forma ſacramenti unctionis.

Infirmatur quis ex uobis? &c.

Iacobi quinto.

QVum unumquodq; ſacramentum à Chriſto inſtitutum,in ſigno aliquo ſenſibili externo conferatur pro cuiuſlibet cōditione & qualitate , nunc quoque in hoc unctionis ſacramento operæprecium erit,nos eius materiam conſiderare, & illius commoditatē oſtendere. Materia ergo hui' ſacramenti oleum oliuarum, & oleum quidem expreſſum eſt in Marco & Iacobo:quod autem oporteat eſſe ex oliuis,præterquam quod uſus probat ec- Mar. 6. Iacob. 5. cleſiæ, ſuffragatur nobis etiam teſtimonium ueteris legis. neq; enim aliud in tēplo oleū uſurpabatur niſi oliuarū,ſicut præcepit dn̄s, ut afferrēt filij Iſrael oleū Exodi 27. de arboribus oliuarū puriſſimum,ſimiliter & in Leui

tico: quãto magis conuenit ad usum huius sacramẽti adhibere tale oleum, quàm ad lucernas in templo & synagogis: deinde per excellentiam & antonomasiam per oleum intelligitur hoc ipsum oleum oliuarum, plurimumq; illud est huic sacramento conueniens, ut sic exterior oliuæ proprietas internam significet uirtutem huius sacramenti. multas enim habet hoc oleũ conditiones eximias & præclaras, quas hic breuitatis studio non recensemus. Vide autem Cyprianum in sermo. de unctione chrismatis, Origenẽ homil. 14. super Leuit. & Gregorium lib. 19. moral. cap. 12. & 13. Repræsentatũ & hoc olim est per ramũ oliuæ uiridis, quem columba in ore attulit in arcam Noæ. uide de sacra. unct. Faciunt eò non parum conditiones etiam olei. est enim mire, tranquillum, molle, neq; offendit, penetrat, fouet & confortat, salutare insuper est, & internam significat sanationem spiritus & conscientię nitorem ad introitũ uitæ æternę. quod autem salutare sit oleũ, colligere licet ex Esaia, (per abnegationem) quum dicit: Vulnus & liuor & plaga tumens, non est circunligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo. Sed quomodo triplex sit oleum, catechumenorum, confirmationis & infirmorũ, iam supra dictũ est in materia confirmationis. Oleũ itaq; nucum, non est idoneum ad hoc sacramẽtum: quia internum animæ gaudium & alleuiationem significat, quod nec faceret oleum nucũ, nec esset ita conforme huic remedio in significãdo. certe Gregorius quoq; homil. de decẽ uirginibus affirmat, quòd per oleum nitor gloriæ designetur.

Leui. 24.

Oleũ materia sacramenti.

Cyprian⁹. Origenes. Gregori⁹.

Gene. 8.

Esa. 1.

Gregori⁹.

Est autem hæc usq; adeo propria illius sacramenti materia, ut neque summus põtifex, nec concilium

possit immutare(hoc est q̃d dicimus in scholis, quia possunt immutare materiam sacramentalium, sed non sacramentorum)sine reuelatione diuina. Sequi

Li.9.c.24 tur inde,errasse Armacanum in quęstionibus Armeniorum,quando dixit Christum & usum esse hoc sacramento,& illud instituisse, quando fecit lutum ex

Johan. 9. sputo & liniuit oculos cæci,posseq́ idipsum etiã hodie fieri.satis autem imprędmeditate asseruit hoc ille, quia non erat ibi materia in qua oportet hoc sacramentum adhiberi,quanuis magnum sit grauamẽ & grauissima pœna esse cæcum, non tamen ægritudo lœtalis existit quæ hominem constituat in periculo uitæ suæ, ideoq́ cæcus iste capax non erat huius sacramẽti:deinde nec materia uera ibi fuit, in qua con

Cęcus a Christonõ vnctus sacramentaliter. uenit illud sacramẽtum usurpari. Cæterum quur nõ etiam hic commisceatur oleum balsamo, ut in confirmatione,causa designari talis potest, quod balsamum(ut supra diximus)propter odorem quem habet gratissimum,significat odorẽ boni nominis spectatæq́ famæ,qua non perinde indigent emigraturi ex hac uita,sed eis sufficit nitor conscientiæ sanæ,qui per oleum oliuarũ repræsentatur. (uidec.1.de sacra. unctionis.)

2. Atqui nondum satis est, materiam hanc esse oleum oliuarum,nisi accedat insuper & consecratio episcopalis. quanuis enim baptismus fieri potest in aqua nec benedicta nec consecrata,ideo quia(ut ait

Beda. Beda) Christus tactu suæ mundissimæ carnis dedit uim regeneratiuam aquis, id autem in oleo non fit, quum interim reliquæ unctiones fiant oleo cõsecra-

Albertus. to,ut sit uerisimile,autore Alberto,apostolos etiam quando unxerunt infirmos, oleo usos fuisse antea à

Christo consecrato, siquidem de hoc oleo uolunt doctores Dauid quoque esse loquutum, quũ dixit: Oleo sancto meo unxi eum. ecce oleo sancto, inquit, ut nõ intelligas quoduis oleum. Ad dignitatem huius sacramenti non parũ quoque facit, quòd materia eius tantùm consecratur ab episcopo, siquidem Innocentius papa putat illud à solo deberi cõferri episcopo, propter ipsius excellẽtiam. quod autem Iacobus de presbyteris loquitur, inde factum est, quod episcopi alijs occupationibus impediti, non possunt omnes uisitare infirmos. Præterea & hoc ibi innuitur, quod operatio sacerdotalis à potestate promanat episcopali. neque enim uel hoc uel aliud quodcunque sacramentum possent presbyteri tractare, nisi eam potestatem ab episcopo suscepissent. Adducere solent in hoc uerba Dauidis: Sicut unguentum in capite, q̃d descẽdit in barbam barbã Aaron, q̃d descẽdit in oram uestimenti eius. uirtus enim huius unctionis descendit à capite Christo in episcopos, & ab ijs deinde in oram uestimenti, hoc est, in reliquam plebem fidelium. (scio quod Hieronymus explicat unguentum in capite diuinitatis descendere in barbam, hoc est, Christum, & in oram uestimẽti, id est, ecclesiam. alij barbam faciunt apostolos.) Sciendum tamen hic est, oleum non consecratum, fieri consecratum, quando cum consecrato pmiscetur, non secus quàm quum pannus non benedictus uesti consecratę adsuitur, uel quando aqua non benedicta in benedictã infunditur, tota benedicta efficitur, c. quod in dubijs, de conse. ecclesi. uel alta. & glossa de alca. 97. dist. presbyteros. Id tamen sic intelligendum est, ne oleum additum, superet ipsum consecratum in quanti-

Oleum sit cõsecratũ.

Psal. 132.

Oleum misecere.

tate. Hinc facile patet, q̊modo sacramenti huius debeamus excellentiam ponderare, quod ex oleo oliuarum tantum administratur & exhibetur, salutarē scilicet significans animæ medicinam. nihil enim (ut
Hierony. ait Hieronymus) sanctificatur nisi per unctionē. Adhuc quoq; sanctimoniam huius sacramēti id indicat, q non nisi in materia consecrata administratur: neq; minus arguit eius eminētiam, q illius materiā oportet ab episcopo tantum consecrari, maximum argumētum est, quod à solo episcopo etiam deberet adhiberi, nisi aliud expostulasset hominum necessitas, uide c. illud & c. presbyteros, 95. dist.

Iacob. 5. 5. Satis iam de materia huius sacramēti diximus, proinde ad formam progrediemur. quum enim Iacobus iubeat presbyteros orare super infirmum, ut sic oratio fidei saluet infirmum, non est hoc intelligendum de fide ungentis, sed ecclesiæ, in cuius fide omnia administrantur sacramenta. quum autem sacerdos aliquid orat ut publicus ecclesiæ minister, uo-
Tomo. 2. cali facere hoc oratione debet, ut alibi in Homili. de oratiōe disseruimus. sed quæ sit huius orationis forma, quæret forsan aliquis. sane ea triplex est, prima
Triplex forma. Gregoriana siue Romana, deprecatiua est in hunc modum: Per hanc unctionem & suam piissimam misericordiam dimittat tibi dominus, quicquid peccasti per illicitum ui[illegible]m, auditum, &c. Altera forma absolute est indicatiua, & dicitur Ambrosiana, quod ea usus sit Ambrosius, & sic habet, quum ait sacerdos: Vngo oculos tuos oleo isto sancto. Tertia porro formula ex utraque composita est, ubi uideo Albertum Magnum affirmare, plerasq; ecclesias obseruare formam illam indicatiuam, puta omnes eccle-

sias superioris Germaniæ, mihi quoque constat, antiquissimos libros istius prouinciæ (arbitror autem eum loqui de Gallia uel Germania inferiori) habere hanc formam uerborum, & erant sane libri adeo uetusti, ut uix dimidiam partem liceret legere. Ex horum uerborum admiratione conquisiui uetustos huius ciuitatis libros, siquidem Carolus Magnus mentionem huius ciuitatis facit in suo testamento: uidi quoque in antiquissimis libris illud, quod habet Albertus circa formam huius sacramenti sic obseruatum, Vngo oculos tuos oleo sancto, in nomine patris & filij & spiritussancti, ut quicquid peccasti per uisum illicitum, emundetur & dimittatur per unctionem &c. Porro quum uiderem etiam libros recens impressos, inueni utranque formam sic connexam, Vngo oculos tuos oleo sancto, in nomine patris & filij & spiritussancti, ut quicquid uisu illicito peccasti, dimittatur per huius olei unctionem, idq; per dominum nostrum IESVM CHRISTVM. ibi in medio impressa sunt uerba substantialia: Per istam sanctissimam unctionem & suam piissimam misericordiam dimittat tibi dominus, quicquid peccasti uisu oculorum tuorum, per Christum dominum nostrum, pax tecum & cum spiritu tuo. Est quidem nonnulla uariatio pro diuersis diœcesibus, sed substantialia omnia conueniunt. & tamen firmiter credendum est, quod ubicunque sola forma Ambrosiana usurpatur, etiã ibi conferatur sacramẽtum: quia & in alijs sacramentis absolute indicatiua forma usurpatur, ut in baptismo, baptizo te: in sacramento confirmationis, consigno te: in sacramento quoq; altaris, hoc est corpus meum: in pœnitentia,

Ingolstadium.

absoluo te:in matrimonio etiam contrahitur & fit copulatio uerbis de præsenti. (scio Bonauēturam & Thomas. Thomam ambos sanctos cōtrarium sentire) ideoq; concilium sanctum, ut ait Petrus de Palude, decreuit ritū Ambrosianum in sua diœcesi Mediolanensi ob-Ambrosi⁹ seruari debere, ob honorem & memoriam tam sancti uiri & præclari doctoris: alias tamen per uniuersam ecclesiam obseruandam esse missam & ordinationem Gregorij, quanuis non æque omnes docto-Gregori⁹. res satis aperte de hac re loquuntur, ut Antoninus, Capreolus, &c. Si mihi esset obsequiale Mediolaneñ. possem tunc manifestius & cōstantius super hoc pronunciare, nunc obmitto.

4. Rectius tamen facit minister, minusq; dubitationis committit, utens forma illa Romana deprecatiua, quam docuit Petrus, & Gregorius in omnib⁹ ecclesiis præcepit obseruari, sicq; connectit utranq;, nam tunc nihil dubitationis reliquum erit Christianis, eo quod Iacobus quoq; orationem uocat. Am-Iacob.5. bigere autem quis posset, quum altera forma sit absolute & simpliciter indicatiua, altera deprecatiua, si Sacramētū non bis confertur. quis pronunciet ambas, quod tunc bis conficeret sacramentum in unica materia: quod iniquum fuerit, quia utrinq; erit sacramētum: non potest autem aliquod sacramētum in unica materia propinqua, rursus cōfici & reiterari. Respondent ad hoc doctores, quod quum utraq; hæc forma usurpatur, tunc sola illa deprecatiua sit substantialis in sacramento, altera autem indicatiua præparatoria tantū ad sacramentum. ita Thomas & alij declarant. neq; discordat Al-Albertus. bertus quum ait: Prior forma ornamenti loco est, & decorum supplet in sacramēto, in posteriori autem

est sacramentum substantiale.

Sequitur inde, ut sacerdos administrãs hoc sacramentum, sit prouidus in hoc, ne intentionem sacramentalem dirigat ad formam priorem, sed posteriorem, unde prudenter cautum est in diœcesi Eychstetteñ. sicut & per rubricã admonetur sacerdos, ut intentionem suam habeat ad uerba postrema, tanquam ad formam substantialem. Ad hæc, quum oleum non solum sit hoc sacramentum, sed ipsa unctio, adhibita quoque forma certa, ut nunc ostendimus, requisito etiam ministro idoneo, & debita intentione seruata: consequitur hinc iam, ut sacerdos simul & inungat, & formam uerborum pronunciet ex regula beati Augustini super Iohannem: Accedit uerbum ad elementum, & fit sacramentum, quo dicto utuntur doctores in omnibus sacramentis, dẽpta pœnitentia, in qua potest confessor pœnitentem absoluere aliquantulo tempore post confessionem, ut supra diximus. Aliàs materia & forma paribus semper passibus ambulare debent. atque hoc facit contra rudes & ignauos sacrificos, qui formam memoriter non tenent, sicut Petrus de Palude refert uidisse se, quomodo quis peracta unctione tota, tandẽ recurrebat ad librum, legens inde formam uerborum. Erroneum hoc est & animabus damnosum, neque cura animarũ istiusmodi hominibus est committenda. Præterea admonendi & hoc estis mihi, quod nonnulli postremo denique loco subiungunt illud, In nomine patris & filij & spiritussancti, & non ad singulorũ membrorum formas repetunt ea uerba: atque id non modo non iniquum, sed & multum rationabile est: habet enim hoc egregium argumen

Augustin.

Forma simul sit cũ vnctione.

tum declarandæ unitatis in hoc ſacramento, quum ſingulæ membrorũ formæ in eandem deſinunt conclusionem, quaſi unica ea tantũ forma exiſteret, ſicut & unctiones omnes unicum tantummodo conficiunt ſacramentum. (uide Vdalricum Surgant in ſuo manuali &c.)

Omnia hæc ſacramenti illius eminentem arguũt dignitatem. hoc enim ſolum, & plane aliud nullum ſacramentum ex Romanæ eccleſiæ cõſuetudine, eſt in ſua ſubſtantiali forma precatio. quàm ſit autem efficax hæc oratio, alibi diximus ad longum. eſt quoq; hoc pie recolendum, quod ſingulis membris cũ peculiari unctione certa etiam adhibetur oratio. & quũ hoc ſacramentum id operetur quod ſignificat, neceſſaria eſt in ſingulis mẽbris peculiaris operatio huius ſacramenti ad diluenda peccata, ut ſic homo in corpore ab eis purgatus, feliciter commigret ad dominum. Amen.

Auguſti.

HOMILIA LV. DE MINIſtro huius ſacramenti, & quis debeat illud ſuſcipere.

Si quis infirmatur in uobis, inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eũ, ungentes eum oleo in nomine domini. Iacobi quinto.

AVdiuiſtis hactenus, quidnam ſit hoc ipſum unctionis extremæ ſacramẽtum, audiſtis & inſtitutionem eius, materiam quoq; & formam. reliquum eſt ut dicamus de miniſtro, qui quidem nec in extrema neceſſitate poteſt eſſe laicus: qa

nullum sacramentum quod non est necessarium ad salutem, potest conferri ab homine non habente aliquam potestatem & autoritatem in ecclesia. testatur idipsum Dionysius, dicens esse quosdam in ecclesia, qui sanctam & principem exercent operationem, alij autem sunt qui suscipiant: idem quoque constitutum est per Innocentium tertium & Alexandrum tertium de sacramen. unction. capite unico, & cap. quæsiuit, de uerbo signi. Vnde sequitur, quod quanuis plurimi scribũt Mariam multos unxisse infirmos qui statim cõualuerunt, (ita enim Thomas, Palude, Brulifer fatentur. non memini me legisse apud antiquos, etiamsi simile quid perhibent historiæ de sancta Genouefa uirgine Parrhisiis) tamen illæ unctiones non fuerunt sacramentales, sed medicinales tantum, equidem miraculosas dicere malim, quoniam illæ non naturaliter sanauerunt ægrotos, sed miraculose per gratiam spiritussancti, quam Paulus uocat gratiam sanitatum. siquidem hæ sacramentales sane nõ sunt, quia Maria clauium sacerdotalium potestatem non accepit, utut fuerit sanctissima. Sequitur hinc, diaconum non posse administrare hoc sacramentum, eo quod manifeste dicit Iacobus: Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros ecclesiæ, non laicos commemorat, neque diaconos, proinde ea sacerdotalis tantummodo est potestas, quę quanuis in sacramento ordinis non exprimitur manifeste, ut reliqua officium hoc concernentia, usus tamẽ obtinuit, ne cui unctio conferatur extrema, nisi prius absoluto & eucharistiæ sacramento prouiso: sed hæc aliàs, quando de uario diœcesum usu dicetur. Dices autem & tu, nonne Laurentius administrauit

De eccle. hierar. c. 5

Unctio Mariæ.

1. Cor. 12.

Iac. 5.

S. Laurẽ

stius calicē ministrauit.

calicis sacramentum, sanguinem Christi, quod longe superat unctionem: quur non poterit exhibere & hanc ipsam? Audi uicissim, quoniam diaconus potestatem suscipit (ut infra dicetur circa materiam ordinis) legendi euangelium, ministrandi presbytero, & illi assistendi in officio suo; ideoq; in primitiua ecclesia tempore martyrum, quando sacerdos distribuebat sacramentum sub specie panis, diaconus tanquā minister eius dispensabat calicis siue sanguinis Christi sacramentum: unctio autem illa non perinde est communioni adnexa, sicuti tūc in multis ecclesiis fuit cōsuetum circa communionem calicis. Deinde ea doctorum quoq; sententia est, ut maxime potuerit diaconus administrare sacramentum altaris, quemadmodum & in casu fieri potest deficiente presbytero, non tñ inde sequitur, posse eundem exhibere etiā extremā unctionē: quia omnis tum uirtus tum operatio in sacramento altaris cōsistit citra aliquem ministri respectum: unctio autem, absolutio & confirmatio, peculiarem requirunt etiam in administrante uirtutem. Praeterea non exigua inter exhibitionem calicis domini & unctionis, differentia est. diaconus enim sacramētum calicis non conficit, sed illud iam ante est in officio missae consecratum, cuius minister tantum existit diaconus, nihil addens de suo: hic autem qui porrigit hoc sacramentum, simul quoque cōficit, ut commissionem habens à Christo: quia in hac unctione prolata uerborum forma, fit demum unctionis sacramētum. licet enim id antea sit ab episcopo consecratum, tamē non oleum, sed unctio est sacramētum. (eucharistia est sacramentū in esse gesto, unctio in esse successiuo & transitorio ipso actu.)

2. A priori itaque sententia nōdum discedimus, quòd sacerdos etiam non episcopus, idoneus sit huius sacramenti minister, & nullus illo inferior in statu: quoniam tantum ista duo sacramenta confirmatio & ordo, relicta sunt episcopis, ex causa quæ circa q̄dlibet sacramentum adsignari solet, juxta illud Dionysii: Quia sacerdotes officium habent illuminandi per doctrinam suam & administrationem sacramentorum, episcopi autem tanquam supremi hierarchæ, sancti gubernatores ecclesiæ, potestatem etiam habent perficiendi. De tribus ijs actibus hierarchicis, purgatione, illuminatione & perfectione, attigimus quædam in materia angelorum circa festum sancti Michaelis. Quāuis nunc quilibet sacerdos possit esse idoneus minister illius sacramenti, nullus tamen administrare debet extra necessitatem quæ legi nō subiacet, nisi sacerdos proprius, hoc est, episcopus siue parochus, aut qui ordinariam ab illis habeat potestatem. sicut enim episcopus consecrare non debet qui in aliena sit diœcesi, ita neque oleo ungendus est quisquam, qui in alterius sit parochia & iurisdictione spirituali, id'q; ob uitandam confusionem inordinatam in ecclesia dei, atque ut disciplina ecclesiastica seruetur: ideo'q; religiosis & mendicantibus, quatuor s. ordinibus, sub pœna excommunicationis prohibitum est, quam ipso facto incurrunt, ne cui uel sacramentum altaris uel extremam cōferant unctionem sine indulgentia & permissione parochi: qui si impeditus fuerit aut absit, tunc sane proximus quisque sacerdos potest sacramentū hoc administrare. Quod'q; iam de presbytero diximus, de uno tantum intelligi uolumus. quanuis enim Iacobus pluratiue loquatur,

Dionysi°.

Tom. 3.

C quanto de consue.

Cle. reli. de priui.

Unus sacerdos vngit.

tamen ibi numerus pluralis pro singulari ponitur, ait Michael de Bonon. atque hunc sensum nobis offert praxis ecclesiæ: nam & si plures possint in extrema unctione adesse sacerdotes, quod ferè in monasterijs fit, ex ijs tamen unus tantum & uerba pronunciet sacramentalia, & cum hoc ungat. Quoniam sic concilium Tolet. reprehendit quendam episcopum, qui oculorum morbo grauatus, ipse quidem ordinabat alios, alio interim pronunciãte uerba: siquidem duo sacramenta imperfecta, unum perfectum non faciunt: sacramenta autem ecclesiæ, & unica sunt, & unitatis sacramenta. unde mirum mihi fieri solet de Marsilio, quomodo dixerit mutum & manibus priuatum, posse baptizare paruulum, quod unitas sacramenti nunquam tolerabit.

C. quorundã. 23. dist.

C. quia. passus de cons.

5. Veniamus nunc ad eos qui sint huius sacramenti capaces: ubi principio liquet, homini sano cõferendum non esse, quia Iacobus de infirmantibus loquitur, non bene ualentibus. Ea enim huius sacramenti uelut propria conditio est, quod foris agitur in eo, quicquid intus significatur: significatur autem interna curatio animæ à uitijs suis, ideóque & foris in corpore oportet esse ægritudinem, quam comitatur medicina, sub cuius forma & modo administratur hoc sacramentum. Nisi forte quispiam ex instinctu spiritus sancti appeteret hoc sacramentum, sicuti refert Paludensis de quibusdam sanctis, qui statim postea sint mortui, quàm susceperint unctionis sacramentum, ueluti prædixerant. Et in hoc casu sacramentum illud confertur etiam sanis, tamen certo citoq́ue morituris, idq́ue per uiam naturæ: nam & illi cõnumerantur infirmis, etiamsi infirmitatem non sen

Iacob. 5.

Qui sint vngendi.

tiant. Consequitur inde, quòd qui sententia lata cuicunque adiudicentur generi mortis, quanuis bene ualeant, non sunt tamen huius sacramenti capaces: simile est de omnibus sanis, & tamē in periculo uitæ constitutis, ut sunt puerperę, & qui uel ineunt certamen, uel periculosas suscipiunt nauigationes, quoniā non infirmantur. quòd autem sunt in periculo mortis, potius ex fato uel humana prouenit uoluntate quā cursu naturæ: siquidem plerique in bello pereunt duris dentibus, quod dicitur. an autem alicui infirmo, & ad mortem iudicato sit conferendum, dubium quidem id est. sunt enim qui putent eum iam factum ex lata sententia infamem, alij arbitrantur porrigēdum ei esse non minus quàm pœnitentiam & eucharistiam. uerum in hoc casu quisque obseruet suæ diœcesis consuetudinem. C. super eo de hæreticis lib. 6.

4. Porro nec quælibet infirmitas sufficiens est ad arguendam huius sacramenti capacitatē, sed quæ multum sit periculosa, iamque minetur mortē. quàm diu enim uitæ spes est in aliquo, non debet ei conferri: quia unctio uocatur extrema, locum non habitura in paruis, uel diu durantibus morbis, & qui alicui uitam tantum prorogant, ut sunt podagra, calculus, &c. sicuti refert Aristoteles in libro de lōgitudine & breuitate uitæ.

Non uno tamen modo baptismus dici solet sacramētum primum, & hæc unctio extrema: sed ideo baptismus primum est sacramentum, quòd nullum possit esse ante eum, quum ipse sit quasi quidam ingressus & ianua omnium sacramētorum proprie lo Baptismus primum sacramentum.

quẽdo: quoniam si quis ordinatus in presbyterum, comperiat se deinceps non esse baptizatum, ordo futurus esset nullus: qui autem unctionem suscipit extremam, potest reualescere, & sano deinceps corpore citra impedimentum particeps esse aliorum sacramentorum. Quid quòd in nonnullis diœcesibus ea seruatur consuetudo, ut infirmus primum suscipiat unctionem, & deinde tandem eucharistiæ sacramentum? pari modo si post extremam unctionem infirmo occurrat aliquid confitendum, etiam tunc sacerdos non debet illi sacramẽtũ absolutiouis denegare.

De presbyteris non baptizatis. ca. ventens.

Quare aliquis iam mortuus, non debet hoc sacramento inungi, neque enim amplius est eius capax, quum non sit uiator, & ideo in eo esse non potest uirtus & efficacia sacramenti, quoniam sic ait Sapiẽs: Lignum ubi ceciderit, ibi iacet: & Christus minatur uenturam noctem, in qua nemo operari queat, significans mortem imminentem. futura insuper ea esset ignominia sacramenti, ut cum illo putre, exanime & exangue cadauer inungeretur, quod gratiæ diuinę capax non est, quum tamen illius infusio communis sit omnium sacramentorum operatio. Patet nunc, illam unctionem, qua Dionysius refert perungi solita quondam in ecclesia primitiua mortuorum corpora, non fuisse sacramẽtalem. narrat enim ille quòd post missam (ecce quomodo etiam temporibus apostolorum moris fuit, super corporibus mortuorum diuina celebrare officia.) & post denunciationem mortuorum, habitamq; super eos orationem, sacerdos salutabat mortuum. (puta salutatiõe huiusmodi, pax, siue dominus tecũ, aut cõsimili.) salutatione dehinc ab omnibus facta, episcopus fuso sup mortuũ oleo,

Eccle.12.
Johan.10.

Mortui non vngẽdi.

tursus orabat, postea corpus deponebatur in honestum locum sepulturæ. Vtique hæc olei infusio non fuit unctio sacramentalis ex rationibus supra adsignatis, sed consuetudo cæremonialis, pia tamen & Christiana, sicuti nunc suffitus thuris & aspersiones aquæ benedictæ fiunt super corpora mortuorum. Non esse autem illam infusionem olei sacramētum, (sicut turpiter errauit Stapulensis, somnians septem continuis diebus mortuorum corpora esse à sacerdotibus peruncta, quod sane multum aduersatur consuetudini ecclesiasticæ.) facile colligitur ex uerbis Dionysii, quum ait: Memento ut in prima sancta regeneratione ante sacrum baptisma, prima sancti symboli participatio traditur initiando, post priorem omnem abiectam uestem, sancti chrismatis oleum, & nunc in fine omnium defuncto itidem infunditur oleum. Atqui tunc quidem olei unctio baptizādum euocabat ad sacra certamina, nunc autem infusum oleum, signat eum qui defunctus est, eadē sacra egisse certamina, sicq; fuisse cōsummatū. Pulchre hic declarat Dionysius, quid sibi ista uoluerit inunctio defuncti, nec quicquam commemorat de operatiōe sacramentali, infusione gratiæ & remissiōe peccati, sed cōparat eam illi unctioni quæ fit ante baptismum. constat autem istam non esse sacramentum, quia aliàs baptismus primum sacramentum non esset. Constanter itaq; adhuc cum ecclesia concludimus, defunctos non esse huius sacramēti capaces. Quæres, quid agat sacerdos, si inter manus illius moriatur infirmus? uel si dubitet ille de membro aliquo, uiuát ne an sit mortuum? Respondetur, quòd quum incipit iam ungere sacerdos, & unctione nōdum completa, moritur in-

Ubi supra parte. 2.

firmus, desistere tunc debet: si autem de uita dubium est, sic faciat ut in baptismo, ungens eum sub conditione tali: Si mortuus es, equidem te non ungo: si autem uiuis, per hanc sacratissimam unctionem &c.

Quanuis ergo sacramenta ecclesiæ debent esse integra, in hoc tamen casu nõ potest illud subsistere ob præmaturam infirmi mortem: ideoq; sacerdos non pergat procedendo uidens illum mortuum, sed potius summum põtificem Christum oret, ut ipse dignetur implere, quod sibi non licuerit facere morte prępedito, requiem quoque mortuo precetur æternam, quam nobis quoque concedat dominus noster Iesus Christus, Amen.

HOMILIA QVINQVAGESIMA sexta, de suscipientibus unctionis sacramentum, & in quibus membris.

Si quis infirmatur. Iacobi quinto.

HOmilia superiori disseruimus de ijs, qui suscipere debeant hoc sacramentum. superest ex dictis fragmentum, quod nunc absoluemus, ne pereat. Homini igitur ei qui poenitentiã non egerit, hoc quoq; sacramentum porrigendũ non est. ita Innocentius I. inquit: Non poenitentibus illud fundi non potest, quia genus est sacramenti. nam q̃bus reliqua sacramenta negant, quomodo unũ genus posse putat concedi? nõ poenitentẽ intellige eum, q sacramentũ poenitentiæ recusat accipere, quũ potest, sed contemnit, maxime q tempore paschali cõfessus nõ est, uel etiam aliquot annis antea, neq; apparent poenitẽtiæ signa. Diuersum est in eo q tempore paschali

Innocent. c. illud. 95. distinctio.

paruit præcepto ecclesię, etiãsi morbo lœtali obruatur tanto, ut nequeat confiteri, unctionis tamen sacramentum ei debet administrari. præsumitur enim de unoquoq;, quòd propriæ suæ salutis non obliuiscatur, unde & pręsumendum est, eum habere contritionem in corde, etiamsi non possit ore exprimere. Porro quum supra auditum sit, et infra melius declarabitur, sacramentum hoc esse institutum contra uenialia peccata, qui uel insaniunt semper, uel aliàs fatui sunt & deliri, huius sacramenti non sunt capaces, quia peccatum actuale nullum habent: sin autem quis antea fuisset cõpos rationis, & labatur in amentiam, is sane pro tali habendus est qualem se gessit antea, quum haberet rationis suæ usum: nisi forte iam uitam uixisset Christiano indignam, sine omni poenitentia: talis enim etiam in insania censendus est pro indigno: sed si antea pie uixit, etiã tunc pro Christiano haberi debet, nisi forsitan ita fureret & grauiter insaniret, ut inde sacramento ignominia inferretur, uel homines alij hinc offenderentur: tunc satius est obmittere: sed si gestibus & moribus fuerit compositis, etiamsi deuotionem nõ exhibeat, exhiberi tamen ei debet hoc sacramentum, quia non requiritur deuotio actualis in eo qui sacramentũ suscipit dignius. Exemplum tale ꝓponunt doctores, si quis ex animo & toto cordis desiderio appetit sacramentũ corporis Christi, & priusquã illud ei deferat, furore corripit, uolunt tunc quoq; dandũ ei esse sacramentum, etiam non declaranti aliquam deuotionem, modo ne sit importunus, unde iniuria fiat sacramento.

Fatui & furiosi.

Furiosus capit sacramen.

26. q. 6. c. qui.

Subscribit huic sententiæ & concilium quartum Carthagineñ, canone septuagesimo sexto, quum ait:

Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum sacerdos inuitatus uenit, oppressus infirmitate obmutuerit, uel in phrenesim uersus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius eucharistia: si superuixerit, admoneatur à supra dictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quàm diu sacerdos qui pœnitentiam dedit, probauerit. (adde cano. qui rece dunt, uigesimosexto, quæstione sexta, cum concordãtibus. disputationes doctorum remitto ad scholas) omnium istorum causa est hæc, quoniam etsi præparatio suscipientis sacramentum nonnihil facit ad meritum, ipsum tamen sacramentum operationem suam & effectum habet ex opere ipso in se. (in scholis sic dici solet, deuotio suscipientis auget meritum ex parte operis operantis, sed sacramẽtum habet suam efficaciam ex opere operato.)

Paruuli non vngẽdi.

2. Præterea infantes quoq; & paruuli omnes nondum habentes usum rationis, ungendi non sunt, qui actualiter nõ peccarunt: ideóque nec illius sacramenti forma eis competere potest, etsi peccatum habent originale, illud oportet per baptismum dilui, unde nec usus ecclesię obtinuit inungendi paruulos. (obmitto quæ uir doctiss. Iohãnes Maioris Glegorneñ. inqsitiue proponit de iuuenib⁹ in quarto) Qua autem ætate esse debeant ungendi hoc sacramento, non plane concordant omnes tum doctores, tum diœceses. G. Durandi (modo ne insit uitiũ libro) terminũ præfigit 18 annorum, alij 8. uel 10. annos constituunt, sed si inspiciamus sacramenti huius effectũ

& uirtutem contra peccata uenialia, atque diabolicas suggestiones, equidē sic uideo & doctoribus & rationi esse conforme, ut omnibus ijs qui ad usum rationis peruenerunt, iámque norunt discernere inter bonum & malum, ac iam potuerunt mortalibus & uenialibus peccatis transgredi & præuaricari, sacramentum hoc sit administrandum, nec aliquis in hoc ulterior terminus præfigendus.

Beatus enim Gregorius refert de filio cuiusdam Romani quinquennali, nimis delicate & indulgenter educato, ita ut iam deieraret & blasphemaret: imminente autem iam morte illius, apparuerūt dæmones paruulo illi, qui ibi infelicē suū exhalauit spiritū. Li. 4. dial. c. 18.

Moneantur hoc exemplo parētes, qui nimis molliter educant liberos, ut mature eos castigent, neque indulgeant omnia. multo minus scelera eorum occultare uel excusare debebunt, dicēdo paruulos esse, rudes & rationis expertes, ideóq; conniuendum.

Ecce quomodo Gregorius narrat hoc de paruulo quinquennali, qui si potuit intelligere malum, quo modo non doceri poterat etiam quod bonum est? de educatione tamen liberorum uide homilias collegę mei de decem præceptis. Volens hic intermitto illud, quod quæri solet de Maria matre Iesu, an & ipsa sit uncta ante mortem suam, ut Albertus & quidam putarunt. quum enim iam ante fuerit plena gratiæ, quum ab angelo salutaretur, quantum creuit in gratia, in ipsa Christi conceptione, natiuitate, passione, & spiritus sancti missione? Quando igitur patrona illa & mediatrix est atque adeo protectrix omnium peccatorum & infirmorum, uncta utique fuit plenitudine gratiæ à spiritusancto, neq; ei cōpetere

Maria nō vncta

Luc. 1.

potuit forma illius sacramenti, ut per hanc unctionē delerentur ei omnia peccata, quum fuerit tota pulchra & expers omnis maculæ peccatorū, sicut in homillia de eius cōceptione disseruimus: unde mihi uerisimile non sit, illam utique sanctissimam suscepisse hoc sacramentum: & ut maxime suscepisset, tamen nihil inde accessionis factum esset in ea quoad gratiam dei auctiorem: quoniam si Abraam, quanto inferior quàm Maria in gratia, nullam sensit ex circuncisione gratiam, quæ suæ plenitudini accessisset, sicut communiter doctores intelligunt uerba Pauli, quòd ille susceperit signum circuncisionis, quasi non auderet dicere eum suscepisse gratiam circuncisiōis, quanto minus Maria aliquod senserit augmentum gratiæ etiam ex hoc sacramento suscepto?

Cantico. 1
Tomo. 3.
Distinctio 1. quarti.
Roma. 4.

3. Multa quæ in controuersiam uocari solent, transeo, ut iis liceat immorari longius, quæ ad ædificationem & instructionem uestram faciūt. Audistis hactenus quinam sint huius sacramenti capaces, reliquum est nunc ostendere, in quibus tandem membris illud sit administrandum. Id ut explicare liceat facilius, age hinc ordiamur, & dicamus, non uniuersum sane corpus hominis esse inungendum, sed certa quædam & constituta membra: quoniam ita fit etiam in corporali medicina, quòd non operæpretium est totum perungere corpus, sed ea tantum mēbra, in qbus ægritudo latet & quasi radicatur: ideoq́ etiam spiritualis medicinæ unctio fieri debet in iis locis, unde origo manat & consummatio peccati pēdet, contra quod institutum est hoc sacramentum: ea sunt autem membra illa, de quibus mox dicturi sumus. Verū quidē hoc est, quòd peccatū latet & resi

Quę membra vngenda.
Augustin⁹

det in uoluntate, exerit tamen se & manifestatur in opere per membra exteriora: ideoq; non uolũtas hominis, sed extrema membra sunt hoc uisibili signo illius sacramenti perungenda. Sed nondum hæc intelligis? crediderim id quoque, nam & mihi non parum laboris facessit tãta diœcesum diuersitas, ut iam non uideatur esse satis, ista applicare ad nostram tantum diœcesim Eychstetteñ, si forte in aliorum quoq; manus peruenerint hæc nostra scripta. ut ergo omnes habeant huius rei fundamentum, porro iam paulo procedendum erit generalius. Quando tres sunt in nobis uirtutes animæ, ad peccata uenialia multum pronæ, apprehensiua, appetitiua & sensitiua, ideoq; in omnibus istarum uirium membris, quantum honestatis permittit ratio, potest hoc sacramentum unctionis administrari. Alij uirtutes illas animæ uocãt, sensitiuam, generatiuam & motiuam. apprehensio ergo siue sensatio in 5. sensib⁹ latet, generatiua in lũbis, motiua in pedibus. ita erũt capitales unctiões septem, 5. sensus, lumbi & pedes. quum autẽ oculi sint gemini, totidem aures, manus quoque, lumbi & pedes, partiales erunt unctiones 12. (mirum de Scoto, quod numerauit duntaxat 11. cum Briansone & Scoticulis.) 12. vnctiones.

Gerson tamen & Michael de Bononia admonent non male fieri, si pectus quoque oleo sacro perungatur. mihi id sane de nulla diœcesi certo constat. Dein de etiam si lingua quum membrum sit multum damnosum, (unde & Iacobus perfectum uocat, quisquis non offenderit in lingua. per linguam enim uirtus motiua non raro peccat loquendo, sensitiua gustando in cibo & potu) non tamen inungitur, ne cui Pectus. Lingua. Jacobi. 3

nauseam ingerat oleum, sed extrema tãtummodo labra solent perungi.

Ordo vnctionis mẽbrorum.

3. Notandus etiam solerter est ordo membrorum, quomodo debeant inungi. 1. oculi. 2. aures. 3. nares. 4. labia. 5. manus. 6. pectus, lumbi in uiris, in fœminis uero umbilicus, pro cuiusque diœcesis consuetudine. 7. pedes.

4. Semper etiam membra dextra prius ungantur quàm sinistra. Quomodo autem unctiones oẽs referantur ad unum instans prolationis uerborum ultimæ unctionis, pro saluanda unitate sacramenti, mitto ad scholas. nõ est pro plebecula, cuius est simpliciter credere.

4. Quandoquidem omnium operum nostrorum origo est uirtus memoratiua, effundens se per sensus exteriores, à quibus concipit rursus rerum exteriorum cognitionem: ideoq; unctio quæ fit in mẽbris illorum sensuum, omnino necessaria est in hoc sacramento, atq; id in omnibus locis est obseruandum: in reliquis autem membris licet unctio solita fiat per ecclesiam Romanam, tamen quia sunt uelut adminiculatoria sensuum membra, eorum unctio non perinde est necessaria, sed adhiberi potest uel intermitti pro cuiusq; diœcesis consuetudine: ibi enim locum habet regula illa, unaquęque prouincia sensu suo abundet. Hinc est, quòd ferè per uniuersam Germaniam ex innata modestia & uerecundia communiter non adhibetur unctio lumborum siue umbilici, quoniam prima uelut scaturigo cõcupiscentiæ nostræ, ut ait Albertus, ex sensibus emanat. proinde reliqua non sunt substantialia in hoc sacramẽto, sed potius propter honestatẽ & scandali uitationem fugien

Unctio mulierum.

Albertus.

da,ne aliqua huic sacramento ignominia irrogetur. Eandem ob causam in puerperis & mulieribus aliàs nõ benè apud se cõstitutis, intermitti solet unctio pedum,quòd ea non sit necessaria.Præterea ob maiorem sacramenti reuerẽtiam,quum laicorum manus ungantur intrinsecus,in sacerdotibus tantum ungendæ sunt foris,quia antea in sacramento ordinis sunt perunctæ,ut ait G.Durand. Hinc institutum ab ecclesia est,ne fiat unctio in frõte & scapulis, quoniam ibi iam antea sit facta in aliis sacramentis.

Similiter si infirmus careat membro ungendo,unctio tunc fieri debet in parte proxime contigua,faciunt idipsum quoq; nonnulli, quum illarum partium mẽbra fuerint infecta uel hulceribus uitiata,uel oĩno talia quę non liceat tangere. Mutilati.

Quæri quidem hoc solet,an etiam cęcus natus debeat ungi in loco oculorum,qui tamen uidendo non potuit peccare.In muto minus dubium est,quoniam is etsi loquendo nihil peccarit,tamẽ edendo & bibendo utiq; peccauit. Palud.

Quoad cæc[illegible]m autem,fere consentiunt doctores, atque id quidem habet usus,ut etiam loca oculorum ungantur.licet enim actuali uisu non peccarint,quis tamen credat eos non peccasse praua concupiscentia ad uidendum illicita? Cæterũ an quis sæpius quàm semel in una ægritudine suscipere debeat hoc unctionis sacramentum, etiam in controuersia uertitur. sunt enim qui dicant unam huius olei unctionem sufficere per integrum annum,ut G.Duran.& Brixnieñ in repertorio. Albertus Magnus tamen ponit tres menses. Communis resolutio doctorum hæc est, q̃ quilibet homo quotiescunq; mortali laborat ægritu Cęcus. Sępius inungi.

dine, metuens peccatis uenialibus se esse obnoxium, sine quibus non facile transigi potest hæc uita, tunc potest illud suscipere sacramentum, neq; debet alius in hac re modus uel terminus præscribi, quin potius si quis hodie suscepisset unctionem, & melius haberet, post 14. autem dies recideret in morbū, ita quod periculū esset de uita, rursus potest accipere. atq; hoc ecclesiaæ nostratium consuetudini & consentaneæ rationi magis est cōsonum, quia recurrente morbo, quid prohibeat repeti debere medicinam? Quum itaq; tantum sit in nobis malarum coucupiscentiarum per singulos sensus, quorum membra expurgat hoc sacramentum, quanto præparatior inde erit homo ad ingressum regni cælestis, in quod nihil coinquinatum intrabit? quanuis etiam fieri non potest, si quis saltem suæ sit rationis cōpos, ut non meminerit magis suorum peccatorum, uidens se sic undiq; per singula membra perungi, ut non nouum super ijs dolorem sibi concipiat: debent autem ad hoc admoneri homines in publicis concionibus, ut per hoc uiuum & præsentaneum remedium magis moueantur ad salutarē conuersionem à peccatis, tandē'q; imminente mortis hora confirmētur aduersus insultus diaboli, multo'q; minori impedimento perueniant ad gaudia felicitatis æternæ, quam nobis donet oībus bonorum omnium largitor Christus, Amen.

Apoca. 22.

Nota.

HOMILIA QVINQVAGESIMASEPTIMA, de fructibus & effectibus huius sacramenti unctionis.

Si quis infirmatur inter uos. Iacobi quinto.

INstitutionem huius sacramenti, materiam, formam, ministrum quoque, & q sint illius capaces, quæque sint membra ungenda, satis hactenus mõstrauimus. nunc demum quod præcipuum est adgredimur, & cuius gratia hæc omnia sint institura à Christo, & in quẽ finem, quid inde fructus proueniat hominibus.

Habet ergo principio sacramentũ illud effectum generalem ex præsidio gratiæ diuinæ, sicut alia sacramenta, s. quia confert gratiam, & eam infundit in animam suscipiẽtis. Ita enim ait Augustinus: Sacramenta ueteris legis tantum promittebant & significabãt, sed sacramenta nouæ legis etiam dant salutem. *Effectus vnctionis gratia.* *Super psalm.*

Seqtur inde, quòd si sint duo æqualis meriti, quorum alter moriatur sine hoc sacramento, alter uero particeps eius factus, hic illo futurus est in æternum beatior: quoniam præterquam quòd in gratia est ei ęqualis, habet etiam insuper gratiam huius sacramenti. Deus autem maiorem gloriam elargitur eis, q auctiorem habuerunt gratiam hic in terra, iuxta illud prophetæ, Exęquabit gratiam gratię, hoc est, in proportione exæquabit gratiam glorię cum gratia huius uitæ. Porro tanti momenti est talis gradus felicitatis, ut si sit aliquis in poena purgatorij, malit eam sustinere usque in diem nouissimum, quàm ut talẽ glorię gradum amittat. quapropter ualde dãnosum est, si qs p negligentiam intermittat hoc sacramentum. *Zach. 4.*

Hinc iam progrediamur ad particulares effectus huius sacramẽti, quorum primus est & ferè præcipuus, peccatorum uenialium remissio, iuxta illud Iacobi: Si in peccatis fuerit, dimittentur ei. unde satis patet, hoc sacramentum esse institutum cõtra peccata, *Iacobi. 5.*

non tamen aduersus peccatum originale, quia illud delet baptismus: nec absolute contra mortalia quæ diluit pœnitentia, ergo tãtum uenialia. quur id remedium non faciat contra ea per uniuersam uitam nostram, sed differtur ad ultimum articulum mortis, supra diximus.

Audio hic obijcere aliquem, etiam pœnitentiam esse institutam contra peccata uenialia.

Verum quidem id est, imò ferè omnia in uniuersum sacramenta accidentaliter tollunt peccata uenialia, pœnitentia uero nõ pcipue ordinata est cõtra ista uenialia, sed cõtra defectũ perimentẽ spiritualem uitam animæ. id solum fecit peccatum mortale. atq; in huius rei argumentum suprà dictum est, in sacramento pœnitentiæ pium quidem esse & salutare, ut confiteamur peccata uenialia: non autem necessarium, nisi in certis casibus, ut ibi clare patuit. Sed hic mirum cuipiam uideri queat, quum remissio peccatorum pcipuum quiddam sit in sacramentis, quare ibi per conditionem exprimatur. ait enim apostolus, Si in peccatis fuerit: audiat ille, quoniam in alijs sacramentis effectus libere & absolute promittitur, quia forma eorum est pure indicatiua, huius autem sacramẽti formula deprecatiua est, unde nõ merito peccatorum remissio promitti potuit per conditionem. Quæret adhuc aliquis, quidnam impulerit Iacobum ad hoc, ut huiusmodi conditione expresserit effectum huius sacramenti? Profecto recogitauit ille & cognouit, fore ut multi pij homines tam diligenti studio præparaturi se sint ad sacramentum pœnitentiæ & corporis CHRISTI, ut ibi eis remittantur peccata uenialia cuncta. hinc subiecit, & si in

peccatis fuerit, quasi dicere uelit, præsumendum est plerosq; homines per pœnitentiam & sacramētum altaris abijcere omnia peccata, si ergo adhuc aliquid reliquiarum superesset, idipsum dimittitur in hoc sacramento. Sed uideo nondum tibi satisfactum, obijcias itaq; hic mihi, etiam sacramentū corporis Christi esse institutum aduersus uenialia peccata, non est autem unius morbi nisi unicum præcipuum remedium. Imò neque hoc ipsum eucharistiæ sacramētum præcipue est contra aliquod peccatum ordinatum, sed potissimus illius effectus est incrementum gratię in suscipiente, unde & nomē eucharistię traxit, quanuis etiam synaxin appellent alij, per accidens tamen sacramentum quoque altaris delere potest peccata uenialia, eo quòd in illo augetur feruor charitatis, quem antea peccata uenialia quadam tepiditate infecerant.

2. Alia huius sacramenti uirtus, est sublatio spiritualis fragilitatis. reliquiæ nimirum illæ sunt peccati originalis simul & aliorum mortalium, quę minus dispositam sinunt esse mentem hominis, ablatis ijs p hoc sacramentum, tunc deniq; redit in nobis alacritas animi, robur & consolatio. Id ita explicant nonnulli: sacramentum hoc, ordinatum præcipue est & prodest aduersus quosdam defect⁹, per quos homo non plane moritur spiritualiter, & tamē languet, neque amplius ualet firmiter pficere opera uitæ & gloriæ. aduersus huiusmodi defectus hic animatur & cōfirmatur animus, quare Iacobus ait: Peccata (hoc est, reliquiæ peccatorum) dimittentur ei. Atqui reliquię illæ tribus modis considerantur: Primo, in quantum impediunt meritum, sic auferuntur per sacramentū

corporis Christi: deinde ea ratione, quæ resistunt uiribus corporis, & distrahunt ascensum animæ in cælum, maxime quũ oriuntur ex peccatis oblitis, uel ꝑ ignorantiam perpetratis, sic tolluntur in hoc sacramento: cuius rei figura in ueteri testamẽto hæc fuit;
Exod. 40. quòd ꝑ singulos annos semel ungebatur tabernaculum propter huiusmodi (ut sic dicam) irregularitates, quæ obuenire poterant ex peccatis occultis siue oblitis. Sed neq; dum illa satis capiunt simplices? Ecce adhuc apertius explicabimus illa ad mentem Paludeñ. & Antonini, quoniam imminente iam morte, uarijs modis opprimitur anima.

1. A diabolo hoste & tentatore continuo, qui homines iamiã morituros infestat acerrime, sicut hoc iam olim ostendit deus in maledictione serpentis,
Gene. 3. quum dixit: Tu insidiaberis calcaneo illius. calcaneũ autem, hominis ultimum uel extremũ est. quare ibi mortem intellexit, quã anxie expectat diabolus, siquidem tunc ualidissime hominem tentat.

2. Hinc etiam opprimitur anima in morte, ꝙ nimium naturaliter dilexit corpus. unde Paulus ait,
2. Cor. 5. nolumus expoliari, sed superuestiri. sic ergo nimirũ affecta anima corpore, negligit seipsam, ait Augustinus.

3. Obruitur insuper anima, dum reuocat in memoriam omnia peccata præterita, quæ tũc illi ueluti noua obtrudit diabolus & aggrauat uehementius, in hoc tantum, si posset eam in desperationem adducere, & desperando facere irrequietam.

Glossa sup Dani. 4. Ad hæc non parum premitur anima, & exhorrescit ab aspectu dæmonum obuiantium illi circa tempus mortis, & properantium si quid inde ad-

tipiant. certe enim qui non pepercit CHRISTO, sed ad mortem ipsius accurrit, nec mihi parcet nec tibi.

5. Quin & contemplatione diuinæ iustitiæ perculsa efficitur anima, uidens eam flecti non posse: ideoq; dum considerat iram dei, pœnam & cruciatus inferni, concidit tota & exhorrescit. Ex iis ergo anima perculsa, tremit, horret, & languet ad opera gloriæ: præcipue uero, si antea magnis fuerit peccatis oppressa, timeatq; ideo se derelictam à deo. Contra oēs illas tentationes homo moriturus inungitur, quasi fortis athleta, unde robur recipit ad resistendum illis. atq; hinc alacritas quædam enascitur, testante id Iacobo, quum dicit: Oratio fidei saluabit infirmum, Iacob. 5.
& alleuiabit eum dominus. sic enim animatus & cōfirmatus, maiori cum alacritate morietur, & magis uoluntarie ultro se offeret in mortem, qua re multū mereri poterit apud dominum, ut supra docuimus in sacramento pœnitētiæ, & per Chrysostomū, imò Christum ipsum, comprobauimus.

3. Ad declarandos huius sacramēti effectus, nō parum conducit etiam materia olei, quod significationes sex habet hincinde in sacris literis & doctoribus.

1. Primū enim sanctificationem & sanationem Luce. 10.
insinuat, ut testatur exemplum Samaritani, qui uulneribus illius uinum infudit & oleū. facit ad hoc locus Esaiæ iam antè inductus.

2. Oleum designat nitorem cōscientiæ, ut in ho- Matt. 25.
mil. de decem uirginibus dictum est, cum latiori ex- Tomo. 3.
planatione.

3. Robur quoq; & obfirmationem membrorum

significat, q̃propter eo utuntur athletæ congressuri.

4. Notat & pacem & misericordiam & mansuetudinem, unde ait Sapiẽs, Thesaurus desiderabilis & oleum in habitaculo iusti. Dauid quoq;: Impinguasti, inquit, in oleo caput meum.

Prou. 21.

Psal. 22.

5. Videtur respicere etiã sanctimoniam, in hoc enim oĩa ueteris legis sacrificia aspergebantur oleo, excepto illo pro peccatis, uasa insuper ipsiq; adeo sacerdotes, reges & prophetæ, uti declarauimus, oleo ungebantur.

Deute. 5.

6. Gaudium postremo significat & lætitiam, iuxta illud Dauidis de Christo: Vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ. & alibi, Vt exhilaret, ait, faciem eius in oleo, & panis cor hominis cõfirmet: dominus etiam per Esaiam sic dicit: Vt darem eis coronam pro cinere, oleũ gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Hæc omnia pulchre referuntur ad hoc ipsum unctionis sacramentum. Cæterum quænam ex ijs duabus potissima sit huius sacramenti operatio, relegatum id sane uolumus ad scholas, quia priorem commendat Armacanus, Altisiodorẽs. Bonauentura, Richardus, Scotus, Durãdus, Maronis, Maioris, & c. posteriorem refert sanctus Thomas, Albertus Magnus, sanct' Antoninus, Petr' de Palude, Brianso & c. satis hoc est cuiq; homini pio, ut credat, sacramentum illud rite susceptum ab ijs quibus necessarium est, utrunq; præstare effectum. Quapropter pulchrum est, quod doctores illis sacramentis septẽ tribuunt uirtutes. nam in baptismo præcipue confertur fides, in confirmatione fortitudo, in sacramento altaris charitas, in ordine scientia, in pœnitentia iustitia, in matrimonio continentia, & in sacramẽto un-

Psal. 44.
Psalm. 103.

Esaie. 61.

ctionis peculiariter confirmatur ſpes: quoniam ibi homo erigitur in ſpem bonam ſuſcipiendæ felicitatis, unde infirmo animus redit & quidem fortior, ut inde facilius moriatur, dum adeo ardenter ſperat uitam ſe conſequuturum æternam, iuxta illud Iob: Habebis fiduciam propoſita tibi ſpe, quoniam ſpes eorum immortalitate plena eſt.

4. Tertia porro huius ſacramenti operatio, accidentalis eſt: quoniam licet directe nõ medetur peccato mortali, fieri tamẽ poteſt ut accidat illud. quod autem non curet mortalia hoc ſacramentum, & ſupra docuimus, quomodo illis medeatur pœnitẽtia, & hinc quoq; collectu facilimum eſt: quia ſicut corporaliter non confertur medicina mortuis, ſed male habentibus, ita ſpirituale remedium nemini impendi debet, niſi ei qui per gratiam dei iam uiuit. Quiſquis autem eſt in peccatis mortalibus demerſus, ſpiritualiter mortuus eſt, ſicut uocabulũ ipſum ſonat, & affirmat Paulus, quia ſapientia carnis mors eſt. ideoq; & peccatores reſurgẽtes, ſpiritualiter intelligun tur per mortuos illos quos à morte corporali reſuſcitauit dominus, teſte Auguſtino. Rom. 8.

Quomodo igitur fieri poſſit, ut ſacramentũ hoc tollat etiam peccatum mortale, præ cæteris diligentius docet uarijs modis Armacanus de quæſtio. Armen. & quidam alij. Vna eius rei ratio eſt, quum qs Li. 9. c. 29. in extremis conſtitutus, non poteſt peccatum aliq̃d mortale confiteri de quo contritus eſſet ſatis, licet ſit attritus, ſi iam ſuſcipiat hoc ſacramẽtum, ſaluabitur: ſi non ſuſcipiat, damnabitur. Id ita exponunt, quando peccator contritionem habet tepidam & imperfectã, qua non poteſt reconciliari deo, ſi iam acceſſe-

rit uirtus huius sacramēti, ea tantum operabitur, ut inde contritio perficiatur, quod citra dubium quotidie sæpe fit in confessione. atque hæc illa est immensa dei misericordia, quod per meritum passionis Christi in sacramentis adimplet, quod in nobis erat imperfectum. Secundus modus est talis: quum quis iam est cōfessus, fieri adhuc potest ut absolutionem non suscipiat à sacerdote ob imperfectam suam pręparationem ad pœnitentiam, ita quod censetur fictus respectu pœnitentiæ, qui tamen satis esset instructus ad sacramētum unctionis. in causa est, quia pœnitentia maiorem requirit pręparationem quàm uel baptismus uel unctio. sic baptismum recipit paruulus sine uoluntatis cōsensu & opere. aliquis usu iam rationis destitutus, inungitur etiam citra aliquam suam deuotionem. quisquis autem suscepturus est salubriter pœnitentię sacramentum, is oportet uoluntate consentiat, ore & facto cooperetur, humiliet se à facie ecclesiæ & sacerdotis. Tertia adhuc uia superest illa: esto ut sit aliquis confessus, susceperit sacramentum, neq; peccarit in suscipiendo, adhuc tamen possibile est, eum esse in aliquo peccato constitutū, quod ibi per unctionis sacramentum dimittatur. Hoc ita accipies: fieri potest ut qui peccator est, ignoret se esse peccatorem, sed credat se peccatorem non esse, iuxta illud Apostoli: Nihil mihi conscius sum, sed tamen in hoc non sum iustificatus: huiusmodi aliquis quum suscipit sacramentum, nec dignus est neq; indignus, (contrarie) & is quidem peccator est, quumq; suscipit hoc sacramentum, nec peccat nec meretur. (uide Bonauent. & Henricum Gorchemi propos. 5. de eucharistia) in hoc iam casu potest talis

1. Cor. 4.

peccator per medicinam extremæ unctionis liberari ab illo peccato, qui per sacramentũ corporis Christi ab eo liberatus non erat. Video quidem hic Thomam dicere, quod si aliquis post diligentem inquisitionem & perscrutationem suæ conscientiæ, quanuis forsitan minus sufficientem, sic tamẽ accedat ad sacramentum, remanente in eo peccato, quod ipsius subterfugiat cognitionem, tunc non peccet, quanto magis per huius sacramenti susceptionẽ acquirit remissionem illius peccati? atq; is quidem innititur dicto beati Augustini in quodam sermone: Quũ manducatur corpus Christi, tũc uiuificat mortuos, mortui autem sunt peccatores. Verisimilis quidem hæc sententia est. fieri autẽ istud per unctionis sacramentum, testatur etiam Gerson qui dicit, quoniam unctio extrema rite suscepta, delet pctã uenialia, imò iudicatur quasi absoluere ab omnibus peccatis, adiuncta precatione suscipiẽtis, idq; in uirtute huius sacramenti, modo ille oret perseueranter pro se & ad animæ suæ salutem. Magna igitur & eximia est huius sacramenti dignitas, effectus immensi & fructus copiosissimi. quapropter quilibet Christianus summopere curare debet, ne sine eo sit ex hac uita emigrãdum sibi, sicq; destituatur tãtis uirtutibus, qn potius laboret illud suscipere, & effectuũ eius fieri particeps, unde gloriam consequatur auctiorẽ in patria. eam nobis largiatur, qui est benedictus in secula. Amen.

In regu. mor.

HOMILIA LVIII. DE EFFEctibus sacræ unctionis, cum conclusione huius materiæ.

Si quis infirmatur inter uos. Iacobi quinto.

DIximus homilia superiori, quidnã operetur hoc sacramẽtum in suscipiente, neque adhuc absoluimus omia: proinde quod superest in effectibus illius, nunc deinceps explicabimus. Quartus ergo huius sacramẽti effectus, est, quia magnam adimit partem pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, uel in purgatorio luendæ, ut si cui pro peccati pœna sexennium sit in purgatorio sustinendum, quãdo sine hoc sacramento moritur: iam uero quum suscipit, minuitur & decedet ei aliquid de tempore simul ac grauitate pœnæ, idq́ꝫ uirtute huius sacramenti. testatur hoc sanctus Iacobus, dicens: Si in peccatis fuerit, dimittentur ei. Quum ergo uocabulũ peccati in sacris literis aliàs accipiatur pro culpa, aliàs pro ipsa peccati pœna, uolunt doctores intellexisse hic Iacobum de pœna peccati: neqꝫ uero id rarum esse in scripturis, quod peccatum pro pœna usurpetur, quum ex multis locis probari potest, tum uero maxime ex eo q̃d dicit propheta: Peccata tua (hoc est, peccatorũ tuorum pœnam) eleemosynis pauperũ redime. Simile est quod in Machabæis legitur: Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur. Non soluuntur autem defuncti à peccatis suis quoad culpam, sed quoad pœnam tantum. si ergo eleemosynę & orationes pro defunctis adimũt pœnam pro peccatis debitam, quur non sacramentum unctionis in uirtute passionis & mortis Christi etiam tolleret aliquam partem pœnæ, quum tamen omnis satisfactio promanet ex merito Christi?

Iacob. 5.

Dani. 4.

2. Mach. 12

Sed audio quendam hic obijcere: supra hic ipse Iacobi locus allegatus est pro peccatis uenialibus, qui fieri potest, ut nunc nouo intellectu rapiatur ad pœnam pro peccatis debitam? Neque nouum id est profecto, nec rarũ in sacris literis, imò efficacissimum diuinæ sapientiæ & hubertatis argumentum, quod non idem tantum locus, sed & unica dictio uarios habeat intellectus: præclare admiratur Augustinus has spiritussancti diuitias in lib. de doctri. Christiana, nemini igitur mirum hoc fiat, quòd supra peccati uocabulũ exposuimus de uenialibus, hic autem pro poena peccati. uide Gersonem & Lyram in prologo bibliæ. Lib. 2.

2. Superest & quinta huius sacramenti uirtus, quomodo non tantum medetur animæ interius, uti diximus, sed & corpus adiuuat, restituendo illi sanitatem. id licet non numeretur inter præcipuos eius effectus, euenit tamen interdum, ut anima simul & corpore alleuiet infirmum dominus. sunt enim sacramenta iam post mortem Christi multo efficaciora, quàm ante: siquidem preciũ prompte numeratum, quanto plus ualet quàm adhuc debitum? Atqui hoc ipsum unctionis sacramentum, etiam ante mortem CHRISTI hanc habuit uirtutem, quòd homines sanauit etiam in corpore, sicut testatur Marcus. nemini igitur debet hoc iam uideri alienum. Ad hæc, Iacobi etiam uerba uidentur esse intelligenda de corpore & anima, quum ait: Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus. sic intellexit etiam gloss. 95. dist. presbyteros. Quæres forsitã, quur non semper operetur sanitatem, sicuti factum est tempore apostolorum. Ad hoc respondetur, quoniã quod Marc. 6. Iacobi. 5. Gloss.

illud ita euenit temporibus apostolorum, factum est ad ædificatiõem fidei, ut sic ex sanitate corporali homines in principio fidei indurentur ad sanitatem animarum, sicut & in primitiua ecclesia spiritussanctus in uisibili dabatur specie, ut inde certiores fierēt Christiani, & animosiores ad credenda atque amplectenda mysteria fidei. idem quoque circa sacramentum unctionis factum est. Quur autem non etiam nunc sanitas corporum ita consequatur unctionis sacramentum, multæ possent assignari causæ, quibus hic ultro supersedemus. Hanc uero fidutiam habere quemlibet conuenit ad deum, quod quandocunque ungitur oleo sacro, si etiam incolumitas corporis profutura sit sibi & saluti animæ suæ, non negaturus eam sit illi pro sua bonitate deus: unde præclare dicit Franciscus Maronis, an etiam alleuiatio infirmi utilis futura sit ecclesiæ uel priuatæ personæ, ut sic longiori uita auctius faciat meritum suum, scit deus, qui pro suo beneplacito cuncta disponit.

Actu. 10.

Maronis.

Palud.

Narrat quidem Paludeñ. de quodam infirmo, qui sicut fuerat de membro uno ad aliud unctus, ita successiue etiam conualuerit, sicq; tota completa unctione, ipse etiam integram recuperarit sanitatem.

Alius effectus.

Sunt qui sexto loco inter effectus huius sacramenti numerant & illud, quod cohibeat dæmonum insultus atque tentationes in morte. Accedit ijs omnibus, quod quisquis inungitur, eo ipso declarans fidei suæ integritatem, arguit se emori uerum Christianum: quoniam diabolo nihil perinde aduersum est & horrendum ut signum crucis, sicut testatur Lactantius quod quotiescunque gentiles uoluerunt sacrificare, si forsitan interfuit ibi Christianus habens fron

li. 4. c. 27.

rem cruce consignatam, non potuerint impietatem suorum sacrificiorum adimplere, sed neque idola quiuerint aliquod respõsum dare pro more ijs à quibus fuerant interrogati.

Atqui in hoc sacramento uarijs modis usurpatur signum sanctæ crucis, quapropter merito abhorret diabolus, & fugit. Gerson super Magnificat, refert interrogationem factam esse à uirgine quadam adulta, quidnam sit præcipuum illud, quo omnium maxime insultibus & insidijs dęmonum queat resisti? post multam deliberationem inde inclamasse eam, crux est, quam uocem, inquit ille, accepi tanquam cælitus delapsam, sicut & erat. Quod autem unctio illa argumentum sit uere pij & Christiani animi, uel hinc facile patet, si quis expendat, quod quemadmodum unctus est ante baptismum, ut ecclesiam ingrederetur militantem, ita nunc demum ungatur quoque intraturus in ecclesiam triumphantem, & hanc fidem suam confirmat ille opere susceptionis huius sacramenti.

5. Hinc quis non uidet obsecro, quantæ superstitiones, quamque impiæ persuasiones suscitatæ sint ab hoste & insidiatore bonorum omnium diabolo aduersus hoc sacramentum? uidens enim ille quantum defectionis fiat à sua tyrannide per hoc ipsum sacramentum, conatur id omnino subuertere uel impedire, homines quoque ab eo abalienare.

Superstitiones in hoc sacramento.

1. In hoc fraudulenter commentus est hunc errorem, quòd multi persuasum habent si suscipiant hoc unctionis sacramentum, se celerius morituros,

quum tamen diuersum iam supra sit à nobis probatum & ostensum, plerosq; sanitatem inde recipere, q alias erant morituri.

2. Non dissimile isti quod clamant alij, per hanc olei unctionem diminui calorem naturalem.

3. Nonnulli impie contendunt, aliquem unctum amittere pilos, quod aliàs ut plurimum fieri solet ex grauibus morbis, id isti imputant sacramento.

4. Sunt quidam adhuc tam stolidi & uesani, ut dicant mulierem grauidam, ex hoc sacramēto uenire in periculum partus, infantulum quoq; laboraturum icteritia.

5. Alius est error quorundam, asserentium apes circumcirca ædes in quibus perungitur aliqs, emori.

6. Nescio ridiculum ne sit magis an impium, quod alij cogitant & putant, infirmum post unctionem fortius tentari quàm ante, diuersum suprà probauimus ipsi.

7. Accessit his erroribus & inepta anicularum superstitio, qua persuasum habent, unctos hoc oleo sacro, non debere toto anno saltare, quia aliàs moriantur.

8. Pro nihilo habendum est, quod uetant ne qs integro anno nudis pedibus tangat terram, neve pedes abluat, nisi forte ad aliquot dies, in honorem sacramenti, id laudi tribuendum foret: nihil quoq; necessarium est, semper habere lucernam succensam, quandiu durat infirmitas. Huiusmodi erroribus implicant homines, eosq; sic dubios reddunt, ut difficilius persuaderi possint ad suscipiēdum hoc sacramentum: ita fit quod multi seipsos negligunt, dumq; sibi uitam semper pollicentur longiorem, tanto sacrę un

ctionis thesauro priuantur. Debent etiam singula membra peruncta, rursus detergi lino aut consimili materia, quæ deinceps uel exuratur, uel in flumẽ abijciatur. similiter & sacerdos manus sale & aqua fricando abluat, quæ deinde cum lino comburãtur.

Sunt quidem in hoc sacramento accidentalia multa, maxime in hac nostra dioecesi, ut in nonnullis locis obtinuit consuetudo, infirmos, si conualescant, rursus ablui prius in membris hoc oleo perũctis, quàm admittantur in balneum. Alibi permissum hoc quoque est sacerdotibus, ut ungendo leprosos, loco pollicis utantur ligno tenui, quod inde unà cum abstersorijs exuratur, uel in flumen projciatur. In morbis cõtagiosis, ut in horrenda epidimiæ peste (à qua nos p̃seruet CHRISTVS) potest hoc sacramentum unctionis etiam uirga aut baculo porrecto administrari, pro consuetudine dioecesis, & ut habent obsequialia. De necessitate huius sacramenti posset etiam multis disseri, sed ne longius euagemur, & ad concludendam hanc quoque materiam properemus, quanuis absolute nullum homini necessarium est sacramentum, siquidem uirtutem suam deus sacramentis non alligauit: attamen baptismus & poenitentia communiter perhibentur necessaria esse sacramenta: confirmatio quoque, sacramentum altaris & extrema unctio aliquatenus sunt necessaria, quanuis aliud alio magis, ut sacramentum eucharistię multis modis est necessarium magis quàm unctio, ideóque in interdicto ubi permittitur alicui sacramentum altaris, unctionis tamen sacramentum ei interdicitur. In uniuersum ergo hoc sacramentum ita quoque necessarium est ut alia, nempe ne contemnatur usqueadeo, ut da-

Accidentalia.

Necessitas huius sacramenti.

to casu quem supra ostendimus, unctus possit saluari, & is qui unctus non est, pro merito suo damnetur. unde multum necessarium est hoc sacramentum, ex cuius susceptione quis gaudijs perfruatur æternis.

Quilibet igitur lœtaliter infirmus, credat, certoq; sciat se hoc sacramento plurimũ indigere, quod possemus explicare ad longũ: simus autem contenti manifestissimis beati Iacobi uerbis, quę & ipsa sonant p modum pręcepti, sicuti Felix 3. hoc ipsum serio districteq; mandauit.

Ceremonię huius sacramẽti.

4. Nunc demum & postremo quidem loco progrediamur ad consuetudinem ecclesiasticam administrandi hoc sacramentum, unde cognoscãt catholici omnes, quàm præclaris cæremonijs & orationibus in hoc adhibitis soleat illud sacramentum conferri: appareat etiam, quàm inique hæretici omnes oblatrent & reijciant sine causa.

Primum omnium, quũ sacerdos uenit ad locum ubi infirmus decumbit, dicit: Pax huic domui & omnibus habitãtibus in ea. Prouenit hæc salutatio ex pręcepto Christi, quod dedit apostolis. Deinde interrogat infirmum, an cupiat sacramentum extremæ unctionis, quo affirmante, subiungit sacerdos: Dominus tecum & cum spiritu tuo. Exaudi nos domine sancte pater omnipotens æterne deus, & humilitatis nostræ officijs gratiam tuæ uisitatiõis mitte, ut quorum adimus habitaculum, tuam in eorum cordibus facias mansionem, per Christum dominũ nostrum. Mox subnectit septem psalmos pœnitentiales, cum septem antiphonis, quæ sunt tales:

Mat. 1
Luc. 10.

Collecta.

Psalmi.

Psalm. 6.

1. Sana me domine, quoniam conturbata sunt

ossa mea, & anima mea turbata est ualde, sed tu domine conuertere & eripe animam meam.

2. Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum, hic quum audisset quia IESVS ueniret in Galilæam, rogabat eum, ut sanaret filium eius. Iohan. 4.

3. Domine, puer meus iacet in domo, & male torquetur. Amen dico tibi, ego ueniam & curabo eum. Matt. 8.

4. Cor contritum & humiliatum ne despicias deus, sed propter misericordiam tuam miserere mei. Psalm. 50.

5. Domine, descende ut sanes filium meum, priusquã moriatur. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus uiuit. Iohan. 4.

6. Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic uerbo, & sanabitur puer meus. Mat. 8.

7. Quum sol occidisset, omnes qui habebant infirmos uarijs languoribus, ducebãt illos ad Iesum, & curabantur. Matt. 4.

His ita peroratis, sacerdos admonet infirmum, ut deum & electos dei imploret: adhortatur etiam circunstantes, ut orent pro infirmo, atq; statim incipit orare letaniam, k. C. k. Christe audi nos, &c. sicut habet ordo & totus Letaniæ processus, nisi quòd responsio semper dirigitur super infirmum: & in fine addit, Vt ueniam ei dones, te rogamus audi nos. Vt sanitatem animæ & corporis ei dones, te rogamus audi nos. Vt misericordia tua ei subueniat, te rogamus audi nos. Vt à lecto ægritudinis tua potentia eũ erigat ad salutem, te rogamus audi nos. Vt cælesti eũ medicina reficias, te rogam⁹ audi nos. Vt p̃sentiã & solatiũ sanctorũ angelorũ ei adesse iubeas, te roga- Letania.

mus audi nos. Vt uitam æternam ei dones, te rogamus, &c.

Collecta. Et inde post aliquot preces sacerdos sic orat: Omnipotens & misericors deus, quæsumus immensam pietatem tuam, ut ad introitum humilitatis nostræ hunc famulum tuum in hoc habitaculo tuo fessum iacentem, salutifera consolatione uisitare digneris, sicut uisitasti Tobiam & Saram, socrum Petri, puerumque centurionis, ita & istum, ut pristina sanitate animæ corporisque recepta, gratiarum tibi in ecclesia tua referat actionem, per Christum dominum nostrum. Postea sacerdos potest ex collectis sequentibus quotquot uolet, orare: Deus, qui famulo tuo Ezechiæ ter quinos annos ad uitam donasti, ita & hunc famulum tuum à lecto ægritudinis suæ tua potentia erigat ad salutem, per Christum dominum nostrum.

Luc. 4.
Matth. 8.
4. reg. 20.

Deus qui facturæ tuæ pio semper dominaris affectu inclina aurem tuam supplicationibus nostris & famulum tuum ex aduersa corporis ualetudine laborantem propicius respice, & uisita eum in salutari tuo, ac cælestis gratiæ ei præsta medicinam, per Christum.

Virtutum cælestium deus, qui ab humanis corporibus omnem languorem & omnem infirmitatem præcepti tui potestate depellis, adesto propicius huic famulo, ut fugatis infirmitatibus, & uiribus receptis, nomen sanctum tuum instaurata protinus sanitate benedicat, per Christum dominum nostrum.

Respice domine famulum tuum infirmitate sui corporis laborantem, & refoue animam quam creasti, ut castigationibus emundata, continuo sentiat

tuam medicinam salutarem, per Christum.

Deinde imponit sacerdos manus suas super caput infirmi, & ait: Sanet te deus pater qui te creauit, Amen. Sanet te dei filius qui pro te passus est in cruce, Amen. Sanet te spiritussanctus, qui pro te effusus est in baptismo, Amen. Sanet te sancta trinitas unus deus ab omi dolore & infirmitate, qui uiuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Hic iam porro submonet infirmum, si forsitan ali quid ei adhuc occurrat confitendum, atque ad minus generalem ei pronunciat confessionem. In quibusdam diœcesibus multæ solēt adhuc legi collectæ, quæ non sunt de substantia sacramenti.

Post hæc offert sacerdos infirmo osculandā imaginem crucifixi, ipsumq; confirmat, ut in omnibus aduersis recurrat ad passionem & mortem Christi, atque subjungit hanc orationem: Omnipotens sempiterne deus, qui per beatum Iacobum apostolum tuū dixisti, infirmatur quis in uobis, inducat presbyteros ecclesiȩ, & orent super eum, ungētes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmū, & alleuiabit eum dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei: te suppliciter exoramus, ut hic famulus tuus per ministerium nostræ unctionis & donum tuȩ sanctæ pietatis, peccatorum suorum ueniam consequi, & ad uitam æternam peruenire mereatur, per Christum. Collecta.

In casu tamen necessitatis orationes illæ omnes obmittuntur, atque si sit periculum de morte, statim adgressurus unctionem sacerdos, pollicem modice intingit in oleum, & ungit membra infirmi iuxta formam supradictam: finita ultima unctione, lotisq;

rursus manibus cum sale & aqua, iterum sic incipit orare: Omnipotens sempiterne deus, qui subuenis in periculis & in necessitate laborantibus, maiestatẽ tuam suppliciter oramus, ut mittere digneris sanctũ angelum tuum, qui famulum tuum hunc in angustijs & necessitatibus laborantem, consolationibus tuis attollat, quibus & de præsenti consequatur auxilium, & æterna remedia apprehendat, per Christum.

Collecta.

Domine Iesu Christe, qui es saluator & redemptio nostra, qui es salus & medicina, à quo omnis sanitas & medicamentum uenit, qui uoce apostoli tui nos instruis, ut languidos olei liquore tangentes, tuæ pietatis misericordiam postulemus: respice propicius super hunc famulum tuum ab illa mirabili summitate cælorum, ut quem languor ad exitum, & uirium contractio iam pertrahit ad occasum: extingue in eo libidinum & febrium æstus, dolorum stimulos ac uitiorum contere cruciatus, ægritudinum & cupiditatum tormenta dissolue, superbiæ inflationem tumoremq́ compesce, hulcera & putredines uitiorum euacua, uiscerum interna, cordiumq́ ac medullarum & cogitationum sana discrimina, conscientiarum atque plagarum obducito cicatrices, tuq́ ueteres & immensas remoue passiones, opera carnis sanguinisq́ materias cõpone, ac delictorum illi ueniam propiciatus attribue, sicq́ illum iugiter custodiat pietas tua, ut nec ad corruptionem aliquando sanitas, nec ad perditionem te auxiliante hunc perducat infirmitas, fiatq́ hæc unctio olei illi sacra perunctio, concita morbi præsentis expulsio, & omnium pec-

catorum remissio, te concedente saluator mundi, q uiuis ac regnas deus, &c.

(His omnibus peractis, infirmus in quibusdam dioecesibus suscipit etiam sacramentũ corporis Christi) ad extremum sacerdos aqua benedicta aspergit infirmũ & circunstantes, sic concludens: Benedictio dei patris omnipotentis, & filij & spiritus sancti descendat super te, & maneat semper.

Potest etiam apud infirmum fieri inquisitio talis, uel à sacerdote uel à quouis alio: Credis omnia quę cunque continet uera fides catholica totius ecclesiæ CHRISTI? Credo. Lætaris ne & gaudes te moriturũ in hac uera & Christiana fide? Gaudeo. Agnoscis ipse peccata tua, quibus per omnem uitam tantopere deum offendisti? Agnosco. Pœnitet iam te huiusmodi offensæ diuinæ? Pœnitet. Habes etiam propositum firmum porro ab huiusmodi offensis cauendi? Propono equidem assistente in hoc mihi gratia dei. Credis ne quia per meritum passionis redemptoris nostri domini Iesu Christi uenturus sis ad gloriam, & non per propria merita? Et id quoque credo, nam opera mea quantula erunt citra gratiam suam? Quęrenda ab vngendo.

Id igitur fac mi frater, & ideo ubicunque se tibi obtulerit hostis & insidiator noster diabolus, semper ei obtrude meritum passionis & mortis Christi saluatoris omnium nostrum. Pax itaque Christi sit tecum, & tueatur atque custodiat te in uitam æternam. Recessus sacerdotis

Audistis nimirum hactenus dilectissimi, quam

piis orationibus utatur ecclesia, utiq; ex instinctu spiritus sancti, circa hoc sacramentum unctionis, quib' & infirmi & circũstantes moueantur ad pietatem, confirmentur in fide, meminerint sedulo dilectionis & misericordiæ diuinæ: ut interim mera sit impietas & blasphemia neochristianorum contemnentium hoc sacramentum, ad contumeliam Christi & spiritussancti. Catholici autem cum magno desiderio & pio quodam affectu suscipiũt illud, ut sic feliciter ab hac uita commigrent in patriam beatitudinis æternæ. Amen.

HOMILIA LIX. QVA in uniuersum disseritur de sacramento ordinis & sextuplici potestate spirituali.

Vos sacerdotes domini uocabimini, ministri dei nostri, dicetur uobis. Isaiæ sexagesimoprimo.

Pactum meũ fuit cum Leui uitæ & pacis. Malachiæ II.

Vmmus ille idemq; potẽtissimus mundi gubernator deus, ita oĩa ordinauit, ut sibi quoq; decẽtis gloriæ uelit exhiberi cultum ab hominibus, unde & per prophetam dicit: Filius honorat patrem, & seruus dominum suum. si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? & si domin' ego sum,

Mala. 1.

ubi est timor meus? Veruntamen præter cultum latriæ, quo omnes generaliter homines tenētur agnoscere, colere & summe obseruare deum: expetijt insuper dominus ex hominibus sibi quosdā ueluti ꝓprie esse addictos in uniuerso cultu diuino. tales fuerunt in lege naturæ primogeniti, inde pontifices, sacerdotes & leuitę in lege Moysi. (uide Tomum 5. homil.) Sicut ergo Moyses sacerdotium habuit Aaronicum omnibus officijs instructum, quoniam sic & unctiones & consecrationes illorum describuntur ad longum in Leuitico & Exodo: ita dominus Iesus legem cōstituturus nouam euangelicā hanc, illi consultum quoque uoluit de sacerdotio nouo, quod ueteri isti succederet. connexa enim sunt tria hæc inter se, sacerdotium, lex & sacrificium, ita ut aliquo illorum mutato, transmutetur & alterum. Sic Paulus ait: Trāslato sacerdotio, necesse esse ut & legis translatio fiat. unde constat Christum nō abrogasse sacerdotium, sed in melius transmutasse, sibiq́ ministros elegisse nouos. & sicut deus olim pactum inijt cum tribu Leui uitæ & pacis, ita & quidem fortius fœdus pepigit cum sacerdotibus noui testamenti, quibus etiam tradidit claues & potestatem claudendi atque aperiendi cælum, quibus dedit potestatem sacratissimū corporis & sanguinis sui sacramentum consecrandi. ꝓuidit hoc ipsum in spiritu Esaias, dicens: Vos sacerdotes domini uocabimini, ministri dei nostri, dicetur uobis, loquēs de futuris sacerdotibus Christi, nō de ijs qui tunc erant Aaronis sectatores. id colliges ex eius capitis exordio, quod sic habet: Spiritus domini super me, eo quod unxit me, ad euangelizandum mansuetis misit me: quæ etiā uerba propheta in spi-

1. Par. 23.

Exo. 24. Leui. 8.

Nexus legis sacerdotij, & sacrificij. Heb. 7.

Johan. 20.

Luc. 22.

Esa. 61.

ritu uaticinatus est de Christo uero Messia, sicut ipse testatus est, dicens: Hodie impleta est scriptura hæc in auribus uestris. Sicut ergo ab initio loquitur de Messia, deinde de ædificatione ecclesiæ, ita postremo digreditur ad prophetiam de nouo sacerdotio euangelicæ legis, iuxta uaticinium propheticum ex quo hæc nostra cœpit homilia, Vos sacerdotes &c.

Luce. 4.

Aue Maria.

Euangelium Lucæ decimo, uel Matthæi decimo, aut Lucæ uigesimosecundo siue Iohannis uigesimo.

De ordinis sacramento dicturo mihi operæpretium uidetur, nonnihil primum de ordine in communi attingere, ut deinde facilior sit probatio, qua ostendatur ordinem esse sacramentum. Est igitur ordo signum sacrum, cum quo potestas spiritualis cōfertur & officium ordinato. Ordo autem Latinis ideo dici cœpit, quoniam ministri ecclesiæ non omnes æqualem habent potestatem, sed quisque illorū pulchro & cōuenienti ordine est à deo constitutus. Vbi enim nullus ordo, ibi horror & ppetua confusio est. sic in cælis est etiam ordo quidam inter beatos, ideoq; & in ecclesia militanti merito esse debet, sicut pcepit dominus Moysi, ut faceret omnia iuxta figurā quæ monstrata est ei in cælo. unde colligunt doctores, ecclesiam militātem debere à triumphante uelut imaginem quādam exemplarem sumere. Ita & Bernardus ait ad papam Eugenium: Non uilem repures formam hāc, quia in terra est, exemplar habet in cælo. Et inde: Non est paruipēdendum quod & deū

Magister in litera.

Exodi. 25.

Lib. 3. de consi. c.

habet autorem, & de cælo ducit originem. Huc facit illud q̃d scribit beatus Gregorius ad episcopos Galliæ: Ad hoc diuinæ dispositionis prouisio, gradus & diuersos ordines constituit esse distinctos, ut dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderẽt, una concordiæ fieret ex diuersitate contextio: & recte officiorum moles gereretur administratione singulorũ. neque enim uniuersitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret: quia uero creatura in una eademq́ue æqualitate gubernari uel uiuere non potest, cælestium militiarum exemplar nos instruit, q͞a dum sunt angeli, sunt archangeli, liquet quod non æquales sunt, sed in potestate differt unus ab alio & ordine. Ordoi

Docet hoc ipsum & Dionysius pulchre in quadam epistola ad Demophilum monachum, quum ait: Si distinctiones ordinesq́ue confundere, sacratissimas dei sanctiones & iura transgredi est, omni profecto ratione caret, dei causa peruertere traditum diuinitus ordinem. Et inde: Neque enim sancta sanctorum simpliciter om̃ibus sunt inaccessa, uerum ijs appropinquat magis pontificũ sacra distinctio, deinde sacerdotum ordo, quos deinceps & ministrorum sequitur ordo. Ecce quantopere affirmat Dionysius hunc ordinem ministrorum esse diuinitus institutum, q͞m sicut inæqualem in ecclesiastica hierarchia ministri dei sortiti sunt potestatem, ita gradus & ordines faciunt inæqualiter distinctos: omnes tamẽ habent potestatem eminentem præ cæteris hominibus in ecclesia, quoad exercitationẽ ecclesiastici alicuius

operis spiritualem, quanuis sunt qui uelint, omne ministerium ordinis directum esse debere ad hoc sacramentum altaris. sed hæc deinceps.

2. Etsi ab ipsis iam inde temporibus apostolorum omnes ecclesiæ per uniuersum mundum sacerdotibus usæ sint ordinatis & unctis, usque ad hunc diem, attamē ne aliqua ex parte conquiesceret, & ecclesiæ ordinationem ac tranquillitatem nō satis perturbaret perfidus apostata Lutherus, hic quoqꝫ abominabilem nobis errorem ingessit, negans ordinem esse sacramentum, ordinationem multis modis subsannat, unctionem chrismatis risui habet. At nos iam probabimus, ordinem, imò ordinatiōem (nam ordo proprie est potestas collata in hoc sacramēto) esse sacramentum, Vbi quanuis uel solus ecclesiæ usus, uel conciliorum constitutiones, cuique Christiano satis poterant & debebant facere ad persuadendum hoc, sacris tamen literis idipsum confirmabimus. Nanqꝫ in ueteri etiam testamento uidemus undique, quomodo typicum illud sacerdotium à deo institutum, electum, sanctificatum & priuilegijs sit donatum: unde & Paulus uetat aliquem sibi sumere honorem, nisi sit uocatus à deo ut Aaron. In ueteri autem testamento constat non quoslibet esse à deo uocatos, quoniam sic deus dixit ad Moysen: Applica ad te Aaron fratrem tuum cum filijs suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi, Aaron, Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar, & cunctorum consecrabis manus, sanctificabisqꝫ illos, ut sacerdotio fungantur mihi. Cōpleuit hæc omnia Moyses deinceps, sicut legimus in Leuitico, quantis cæremonijs uestium & reliqui apparatus, tum unctiōes,

Sacerdotium a deo institutū.

Heb. 5.

Exod. 28.

Leuit. 8.

tum consecrationes omnes sint consummatæ. Morituro quoque iam Aaroni in monte Hor, exuit Moyses habitum põtificalem: quo mortuo, induit illum Eleazari filio Aaronis. Num. 20. Officij huius sublimitatem quum affectare cœpissent Chore, Dathan & Abirõ, Num. 16. quanuis Leuitæ essent & ministri templi, quia tamẽ temere sibi adrogabant sacerdotalis muneris sanctimoniam, (quod nunc tentant quidam laici Lutherani, sed quo effectu, uiderint ipsi) deuorauit illos terra morsu amarissimo, & uiui descenderunt in infernum. Profecto nisi tam eximia fuisset sacerdotij dignitas, ad quam tres illi cum alijs 250. uiris idonei non erant, deus tam horribili & inaudita plaga eos non afflixisset. Porro quum Phinees interfecisset Zambri principem ex tribu Simeon, eo quòd palam in conspectu Moysi & populi uniuersi ingressus Num. 25. esset ad mulierculam Madianitidem, uoluit hoc illi rependere deus, & ait ad Moysen: Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis, auertit iram meam à filijs Isráel, quia zelo commotus est contra eos, ut nõ ipse delerem eos in zelo meo. idcirco loquere ad eũ: Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipsi quàm semini eius pactum sacerdotij sempiternum, quia zelatus est pro deo suo, & expiauit scelus filiorum Israel, utique nisi magnum & eximium quiddam esset sacerdotium, quorsum pertineret promissum illi esse pactum sacerdotij sempiternum? Præterea fœdus quod pepigit deus cum tribu Leui, multum exaggerat Malachias, dicens: Pactum meum fuit cum Leui, Mala. 2. dicit dominus exercituum, pactum meum fuit cum eo uitæ & pacis, lex ueritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labijs eius, in pace & æqui-

tate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate, labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Ecce quàm sublimis & sanctus fuit iam olim ordo sacerdotalis, usqueadeo, ut sacerdotem angelũ uocare non dedignetur deus. Dignitas ea deinceps loco grauissimæ pœnæ adempta est sacerdoti Heli & filijs eius.
1. Reg. 2.

3. Dicis autem hæc omnia pertinere ad sacerdotium Aaronis in ueteri lege, quando & scriptum est, ex uerbo sacerdotum pendere omnia. Atqui locus hic expostulat probationem de ordine noui testamenti, quod sit sacramentum. Quis ignorat hæc obsecro, aut quem tandem latet discrimen sacerdotij utriusque legis? quicquid enim nunc est in ueritate, illic tãtum erat in figura & umbra, sicut ipsa quoque lex umbrã habuit futurorum bonorum. Non est autem animus hic dicere, quod ex signo sacramẽtali, & in uirtute eius collata sit sacerdoti ordinato gratia dei, quanuis id sensit rex Angliæ scribens contra Lutherum, & tamen deus præcepit Moysi ut ungeret atq; sanctificaret eos: unde satis probabile est, collatam esse ibi gratiam diuinã. (siue ex opere operato, siue opere operãte) at nos hic confirmabimus, ordinem noui testamenti proprie esse sacramẽtum: omnia enim quæ ab initio dicta sunt de proprietate sacramenti, conueniunt etiam ordini, itaq; à Christianis omnibus pro sacramento ecclesiæ haberi debet. Augustinus nanque sacramentum definiens, sic inquit: Sacramentum est inuisibilis gratiæ uisibilis
Deut. 21.
1. Cor. 10.
Hebræ. 10.

forma. Sunt autẽ in ordine signa uisibilia, clauium, lucernarum, libri, calicis, panis & uini &c. sicut inde in collatione singulorum ordinum dicetur. Vnum hic restat docendum, quòd in ordine conferatur gratia diuina ordinato. Patet autem hoc principio manifeste ex Paulo, quum scribit ad Timotheum: Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij: hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Ibi Paulus & signum monstrat sensibile externum, scilicet impositionem manuum, & simul commemorat gratiam quæ data sit ei cum impositione manuũ presbyterij. Et inde admonet eundem quoque, ut resuscitet gratiam dei, quæ in ipso est per impositionem manuum suarum. Ita nimirũ intellexit uerba hæc beat⁹ Augustinus in libro quæstio. ueteris & noui testamenti, postquam dixit insufflationem illam à Christo factam ad apostolos, gratiam hanc esse, quæ per traditionem infunditur ordinatis. unde & Paulus inquit: Noli negligere gratiã quæ in te est. Chrysostomus quoque ad eundem sensum accepit, quũ dixit: Ita Timotheus electus est. Prophetias autem plurimas hic dicit fortassis & illã, per quam ipsam acceperat, quando eum & circuncidit atq; ordinauit, quẽadmodum & ipse scribit: Noli negligere gratiam quæ est in te.

Ordo sacramentũ.

1. Tim. 4.

Augustin. cap. 93.

4. Ad Titum etiam sic scribit Apostolus: Huius rei gratia reliqui te Cretę, ut ea quę desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Ecce quomodo Paulus nõ solũ ordinauit Titum, & constituit episcopum, sed etiam potestatem dedit illi alios consecrandi. Rursus quoq; ad

1.Tim. 5. Timotheum: Manus cito nemini imposueris, neq; communicaueris peccatis alienis. Ex ijs duobus locis constat aperte, ordinem conferre gratiam in manuum impositione. Sed hic remouendum aliquid est propter uocabulum presbyteri, quod apud Græcos seniorem sonat, ita ut illo utitur etiam Lucas. Quæres ergo quur illos nō usitato scripturæ nomine uocarint sacerdotes. Respondetur ad hoc, quia in primordio nascentis adhuc ecclesiæ, ante excidium Hierosolymitanum erant adhuc pontifices & sacerdotes legales secundum ordinationem Aaron in templo iuxta prę scriptum legis, usq; ad quadraginta annos post Christi passionem. Ne ergo eo tēpore confusionem pareret eadem in diuersis personis & officijs appellatio, non fuit tūc in usu inter Christianos, ut suos illos uocarent sacerdotes, sed presbyteros, diaconos, pastores, episcopos. quū autem impleta iam esset prophetia Oseæ, ut filij Israel sederent sine principe, sine sacrificio, sine altari, sine Ephod &c. ibi tū sancti patres rursus uti cœperunt honestissima illa ueterum appellatione & dicere sacerdotes, presbyteros, qui sanctificationē uel ipsa sacra darēt & porrigerent. Nec est quod probationem illius longius petamus. ipsum nanque factum Christi, ut est à Iohanne descriptum, abunde magnum nobis præstat testimoniū. Ita enim ait Christus ad apostolos: Pax uobis. sicut misit me pater, ita & ego mitto uos. Et quum hoc dixisset, insufflauit in eos, & ait: Accipite spiritumsanctum. quorumcunque remiseritis peccata, remissa erunt: & quorum retinueritis, retenta erunt.

Presbyteri dicti nō sacerdotes.

Osee. 3.

Joh. 20.

Communis autem hæc est doctorum sententia,

Christum eos hic ordinasse presbyteros. habemus enim hic signum sensibile, insufflationem: & promissam inde gratiam, accipite spiritumsanctum. Obijciet aliquis Christum apostolos constituisse presbyteros in ultima cœna. Sane, sed multiplex est sacerdotij potestas: quæ materia etsi ad longum posset aliquot homilijs explicari, tamen nos hic eam breuiter indicabimus. Prima igitur sacerdotum potestas est consecrare corpus Christi uerum in sacrificio missę, & quicquid huic potestati est adnexum, ut sacrificare, pro uiuis orare & mortuis: atque hanc potestatē contulit Christus apostolis in cœna, quum iam instituisset uenerabile sacramentum, subiecit: Hoc facite in meam commemorationem. & ea potestas sane est ordinis sacerdotalis. Potestates sacerdotales. Consecrādi. Lucę 22.

2. Secunda potestas residet in administrandis sacramentis, præcipue uero pœnitentiæ, quę potestas dicitur clauium, sicut abūde docuimus supra de pœnitentia, & Tomo secundo. Atque hæc potestas collata est in die sancto paschæ. Quemadmodum enim in prima potestate dominus commisit eis consecrationem ueri corporis sui, ita in hac secunda curā iniunxit corporis mystici, hoc est, fidelium. Duæ illæ potestates etiamnum hodie distinctim conferuntur in ordinatiōe sacerdotali, & sunt æquales in omnib9 presbyteris, qui quia in ordinis sacramento characterem accipiunt signum indelebile, illæ ambæ non possunt ab eis auferri. Inhiberi quidem potest sacerdoti ne celebret missam, ut quum excōmunicatur, uel (ut uocant) degradatur, quum ab officio suspenditur: non tamē per hoc characterem amittit sacer- Homi. 42. supra. Absoluere.

dotalem, sed usum tantummodo siue priuilegium sacerdotum. Quare & Augustinus ad Parmenianum reijcit errorem Donatistarum, qui putabāt sacerdotem factum hæreticum, non quidem amittere baptismum, sed tamē ius dandi quod acceperat, hoc est, ordinem sacerdotalem. sic enim ait: Nulla ostenditur causa, quur ille qui ipsum baptismum amittere non potest, ius dandi amittere potest: utrunque enim sacramentū est, & quadam cōsecratione utrunque homini datur: ideoq; in catholico utrunque nō licet iterari.

L. 2. c. 13.

3. Tertia potestas est iurisdictionis, qua quisque imperium habet in subditos sibi, tanquam superior in inferiores: sicut parochus in eos qui sub sua continentur parochia, episcopus in diœcesanos, papa super uniuersum Christianismum. Potestatem hanc concessit dominus Petro in plenitudine, quando ter dixit illi: Pasce oues meas. Atque ea sane potestas sicut ex capite CHRISTO prouenit in uicarium suum papam, tanquam caput administratorium, ita uicissim ab illo effunditur in archiepiscopos, & inde in parochos: omnino autem necessaria fuit hæc potestas ad uitandam confusionem in ecclesia, si quibuslibet permitteretur dominium. Ideo quoque Vrbanus papa distinxit parochias, prohibitum etiam est, ne quisquam parochus sibi usurparet ius alterius: atque inde fit, ut nemo possit audire confessionem eius, q alteri sit parocho subiectus, nisi haberet ueniam à superiori, ut religiosi quidam. Hinc etiam promanauit, quod supremus prælatus ex sua

Iurisdictio.

23. q. 1. ecclesi.

16. q. peruenit.

iurisdictione potest sibi quorundam peccatorum casus reseruare, à quibus nequeant subditi sui absoluere. eò referunt nonnulli, quod apostoli non poterant eijcere dęmonium ex homine lunatico, qui subinde in ignem & aquam proijciebat se, & tamen reliqua dęmonia eijciebant: hunc autem oportebat curare dominum ipsum, quasi qui casum illum tam arduum soli sibi reseruasset. Mat. 17.

4. Quarta potestas est prædicationis, quod officium CHRISTVS iam in perfectione sua demum contulit apostolis iamiam ascẽsurus in cælum, quando dixit ad apostolos: Ite in orbem uniuersum, & prædicate euangelium omni creaturæ. Fuerat eis q. dem hæc potestas antea collata, sed imperfecte: quia tunc uetuit dominus ne abirent apostoli in uiꝗs gentium, neque in ciuitates Samaritanorum: deinde septuagintaduos discipulos tantum eò misit, quò erat ipse uenturus. Hanc ipsam prædicandi potestatem nemo sibi adroget temerario, ut nunc quidam faciunt, nisi sit uocatus: quomodo eñ prædicabunt nisi mittantur? Præcepit hoc idem & Innocentius papa, dicens: Quum ordo doctorum sit quasi præcipuus in ecclesia, non debet sibi quisꝗ indifferenter prædicationis officium usurpare. Nam secũdum apostolũ q̃modo prædicabunt nisi mittantur? Et ueritas ipsa præcepit apostolis rogare dominum messis, ut mittat operarios in messem suã. Missio ea fit à summo pontifice & alijs, qui potestatem huiusmodi spiritualem habent, quibusꝗ prędicatores præsentari solẽt: interdum tamen aliqui mittuntur immediate à deo, atꝗ ij commissionem suam debent miraculis confir

Prędicare

Marci. 16.

Mati. 10.
Lucę. 10.

Rom. 10.

C. ex iniũcto de hęret.

Lucę. 10.

mare, sicut fecerunt apostoli; uel certe per scripturas ut Iohannes, qui missis ad se Iudæis & inquirentibus quis esset, respondit: Ego uox clamantis in deserto. Quæri solet hoc loco, an officiũ prædicandi competat etiam diacono. neq; hic me clam est, esse quosdam qui putent diaconum in sua ordinatione tantũ accipere librum euangeliorum in hoc, ut legat euangelium pro uiuis & defunctis: idq; ad orationẽ magis q̃ ad prædicationem esse referendum, sicuti sentit Guilielmus Parrhisieñ. de sacramentis. Veruntamen quia Gregorius iam suis quoq; temporibus reprehendit diaconos, eo q incumberent canticis, monẽs eos prædicationi insudare, 92. dist. c. in sancta, & post eum Isidorus affirmat officium hoc esse diaconi, prædicare euangelium & epistolam, subdiaconi uero munus, ut prędicet uetus testamentũ, existimo equidem eos posse iure prædicare.

Johan. 1. Esaię. 40. An diaconus prędicet. C. perlectis 25. distin.

5. Quinta spiritualis potestas est correctio externa, ea utitur ecclesia ad dirigẽdos subditos suos in finem felicitatis æternæ. potestas illa est excommunicationis, quam dominus dedit apostolis quum dixit: Si peccauerit in te frater tu⁹, uade & corripe cum inter te & ipsum solũ. si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si aũt te nõ audierit, adhibe tecũ adhuc unum uel duos. quod si nõ audierit eos, dic ecclesię, si autem ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

Excommunicare. Matt. 18.

Ex hac potestate ꝓueniunt interdicta, fiũt suspensiones à diuinis officiis, constituuntur leges, præcepta & prohibita. usus est illa potestate Apostolus, quando Corinthium istum tradidit sathanæ. neque diuersum ab hac potestate est, quod ait ad Ti-

1. Cor. 5.

motheum, Naufragauerunt quidam circa fidem, 1.Tim.1.
ex quibus est Hymenæus & Alexander, quos tradidi sathanæ. ad Titum quoque, præcepit hominem hæreticum post unam aut alteram admonitionem esse uitandum. sed de excommunicatione aliàs plura.

6. Potestas & ultima hæc est, quòd necessaria uitæ accipere possunt & debent ab ijs, quibus ipsi sua communicant spiritualia, iuxta commissum domini quãdo dixit: Mãducate & bibite quæ apud eos sunt. Multum immoratur in hoc Paulus scribens ad Corinth. & nos copiose tractauimus dominica 2. post paschæ, nunc ulterius progrediamur. 1.Cor.9. Tom.2.

HOMILIA SEXAGESIMA, qua fortius probatur ordinem esse sacramentum.

Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Iohan. XX.

COepimus explicare uobis dilectissimi in domino Iesu, quomodo in ordinatione circa signum externum conferatur gratia interior. induximus ad hoc Paulũ ad Titum & Timoth. postremo etiam uerba Christi quum dixit ad apostolos: Accipite spiritumsanctum. quorum remiseritis peccata, etc. ubi etiam ex litera satis patet, apostolos in hac ordinatione sua sacerdotali accepisse spiritumsanctum, & sic gratiam dei. Videor autem mihi hic audire ex neochristianis quempiam oblatrare & dicere, etiam Iohan.20.

si apostoli in ordinatione sua acceperint spiritusanctum, non tamen idcirco id nunc quoque fieri. At pulchre hoc refutat Augustinus in quaest. no. & uet. test. c. 93. sic dicens: Illud quod insufflasse in discipulos dominus legitur post paucos dies resurrectionis suae, & dixisse, accipite spiritumsanctum, ecclesiastica potestas collata intelligitur esse: quia enim omnia in traditione dominica per spiritumsanctum aguntur, ideo quũ regula eis & forma traditur huius disciplinae, dicitur eis: Accipite spiritumsanctum. & quia uere ad ius ecclesiasticum pertinet, statim subiecit dicens: Cuius tenueritis peccata, tenebuntur: & cuius re miseritis, remittuntur. Inspiratio ergo haec, gratia quaedam est, quae per traditionem infunditur ordinatis, per quam commendatiores habeantur. unde Apostolus dicit ad Timotheum: Noli negligere gratiam quae est in te, quae data est tibi per impositionem manuum presbyterij, Semel ergo fieri oportuit, ut de caetero traditio ista non sine dono spiritussancti esse crederetur. (inde probat praedicta) sicut enim in saluatore forma data est uisibiliter, ut post baptismũ spiritussanctus credentibus de caetero inuisibiliter dari non ambigeretur: ita & in supradicta causa forma data est in principio, ut ex eo traditioni ecclesiasticae spiritussanctus infusus credatur. Ecce quàm manifeste fidelis Christi seruus Augustinus docet, in sacra ordinatione semper gratiam dei conferri: quapropter etiam est sacramentum, siquidem ea forma ordinandi in hunc usq; diem utitur ecclesia, sicut infra patebit.

Gratia in ordinatione.

1. Tim. 4.

Matth. 3.

li. 4. epi. 6.

Eadem quoque Cypriani sententia est ad Florentium Pupianum, ubi post multam sacerdotij commen

dationem, subiungit, reuelatum sibi esse diuinitus inter cætera, quod qui Christo non credit sacerdotem facienti, postea credere incipiet, sacerdotem uindicanti: & addit, quanquam sciam omnia ridicula & uisiones ineptas quibusdam uideri, sed utique illis qui malunt contra sacerdotes credere quàm sacerdoti. Et in fine, Hæc pro animi mei pura conscientia & domini dei mei fidutia trāsscripsi. habes tu literas meas, & ego tuas. in die iudicij ante tribunal CHRISTI utrunq; recitabitur.

Considera hęc Lutherane.

En tibi satis magnum testem. Cyprianum, qui clare ostendit, quomodo à Christo fiant & consecrētur sacerdotes, quanuis per ministerium hominum: & quantopere deus ultionem sumet de ijs, qui malunt credere contra sacerdotem quàm sacerdoti.

2. Clemens quoque idem & papa & martyr gloriosus, Petri discipulus, nimirum recte à tanto magistro doctus de ordinatione ecclesiastica à spiritusancto constituta, sic scribit omnibus episcopis: Primus pōtifex Aaron chrismate compositionis perunctus, princeps populi fuit, & tanquam rex, primitias & tributum per capita accepit à populo: & iudicandi populos sorte suscepta, de mundis immundisq; iudicabat. sed si alius ex ipso ungento perunctus est, uirtute inde concepta, etiam ipse rex aut propheta aut pontifex inde fiebat. Quid autem in præsenti seculo propheta gloriosius, pontifice clarius, rege sublimius? Omnis enim pontifex sacro chrismate perunctus, & in ciuitate constitutus, scripturis sacris conditus, charus & preciosus hominibus oppidò esse debet, quem quasi CHRISTI locum tenentem honorare debent omnes, eique seruire,

& obedientes ad salutem suam existere, scie̅tes quod siue honor, siue iniuria quæ ei defertur, in Christum redundat, & à Christo in deum. Audire ergo eum at te̅tius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei, monita autem uitæ à patribus inquirere, à diaconibus uero ordinem disciplinæ. Quantum ecce extollit uir sanctus ordinatio̅em episcoporum, quàm stricte præcipit honorem eis esse impendendum? unde etiam liquet, tres fuisse ordines statim in primordijs nascentis ecclesiæ, sicut inde ex uerbis Christi docebimus.

Manuum impositio. Neque uero admirari debet quisquam huiusmodi remedium aduersus peccata: siqdem ex ueteri etiam testamento constat, manus ab aliquo solitas imponi sacerdotibus, quod utique temere & citra significationem factum quis credat? ita enim Isidorus ait li. 2. c. 5. de origine officiorum: Episcopum latine superintendentem possumus dicere, ut intelligat non esse se episcopum, qui non prodesse, sed præesse dilexerit. Quod uero per manus impositionem à prædecessoribus dei sacerdotibus episcopi ordinantur, antiqua est institutio. Isaac enim patriarcha sanctus, ponens manum suam super caput Iacob, benedixit ei, similiter & Iacob filijs suis: sed & Moyses super caput Iosuę manum suam imponens, dedit ei spiritum uirtutis & ducatus in populo Israel. Sic & superimpletor legis & propheta*rũ* dominus noster Iesus Christus, per manus impositionem apostolis benedixit, sicut in euangelio Lucæ scriptum est, & perduxit eos trans Bethaniam, & eleuauit manus suas & benedixit eos, factum'qꝫ est quum benedixit illis, discessit ab eis. Et in Actibus apostolorum ex præcepto spiritus

Gene. 27. & 48.

Deut. 31. & 34.

Luce. 24.

Actu. 23.

sancti, Paulo & Barnabæ ab apostolis manus impositæ sunt ad euangelizandum. Quis adhuc dubitare audebit, manuum impositionem cõtulisse iam olim quoque gratiam & benedictionem? Nec est quod hic aliquis credat nudis uerbis Isidori, nam sacræ scripturæ testimonijs omnia confirmat. Quid quod ante eum etiam Augustinus docuit, dicẽs: Nemo ignorat episcopos saluatorem ecclesiis instituisse: ipse enĩ priusquam in cælos ascenderet, imponens manum apostolis, ordinauit eos episcopos: hoc Apostolus sancto spiritui deputat, quum ait: Attendite uobis & omni gregi, in quo uos spiritussanctus posuit episcopos regere ecclesiam domini Iesu. Porro quæ supra induximus de ordinatione Pauli & Barnabæ, paulo diligentius explicanda nobis erunt, eo uel maxime, quod errorem de hoc sacramento fortissime dissoluunt. De q. no. & vet. test. c. 97. col. 9.

Volens autem obmitto dicere, quomodo apostoli distinctè sint à Christo uocati apud Matthæum, ordinati apud Lucam & Iohannem, emissi etiam accepto in hoc spiritusancto, apud Matthæũ & Lucã. Luce. 9. Luce. 22. Johan. 20. Luce. 24.

Nolo etiam immorari, quod dicunt doctores apostolos omnes in ipsa uocatione ordinatos esse diaconos, in cœna presbyteros, quoad potestatem conficiendi corpus Christi mysticum, in die autem paschæ accepisse etiam potestatem clauium, tandem in die ascensionis ordinatos & consecratos esse episcopos, sicuti iam super hoc audiuimus testimonium Augustini.

Iam ergo nunc penitius introspiciamus uerba Lucæ, quoniam sic ait de ijs qui erant de ecclesia Antiochena: Ministrantibus illis domino (Græcus conte- Actuũ. 13.

xtus uocabulum hoc habet magis ꝓprie impressum, quasi tu dicas, missam celebrantibus, quod ibi habetur λειτουργούντων, nam & in hũc usq; diem Græci λειτουργίαν uocant missam) & ieiunantibus, dixit illis spiritussanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq; eis manus, dimiserunt illos. & ipsi quidem missi à spiritusancto, abierũt Seleuciam. Ibi principio in memoriam reuocandum est illud, quod Paulus antea quoq; suscepit impositionem manuum, & per hanc deinceps gratiam spiritussancti. tanti semper momẽti fuit manuum impositio. postquàm enĩ Paulus profecturus Damascum, percussus esset in terram, itaq; Damasci uidisset in oratione uirum imponentem sibi manus, sequitur: Et abijt Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manum, dixit: Saule frater, dominus Iesus misit me, ut uideas & implearis spiritusancto. Ecce iam uides qd in Paulo operata sit manuum impositio, utiq; gratiam spiritussancti. quem autem gradum siue quem ordinem sit cõsequutus ibi, incertum est. Verisimile est autem, hanc manuum impositionem tandem esse factam post baptismum. fuerit autem ea cõfirmatio, an diaconatus, nolim eqdem temere affirmare, quum non suppetat scripturæ testimonium, neq; nunc facile meminerim esse hoc à doctoribus cõstanter expressum. Hæc eo libuit inducere, quòd quanuis impositæ fuerint manus Paulo ab Anania, denuo tamen illi sunt impositæ in Antiochia, ut sic possint alicui manus sæpius quàm semel imponi, sicut in ecclesiastico usu semper obseruatum est circa confirmationem, in so-

Ordinatio Pauli.

Actu. 9.

lenni pœnitentia, & sacris ordinibus, ut infra docebimus. Præterea certo iam constat uel ex huius loci testimonio, gratiam spiritussancti conferri per impositionem manuum, quæ quid aliud profuisset? aut q̃d solus ille contactus efficeret? ridiculũ fuerit istiusmodi quid de uiris sanctis affirmare sub initium nascentis ecclesiæ. Et doctores igitur affirmant, & ipsa per se scriptura asserit constanter, per impositionem manuum ibi spiritumsanctum reuelasse apostolis hoc et manifestasse, imò ueluti pepigisse se hoc signo eis gratiam suam collaturum, ideoq; tunc post impositionẽ manuũ subinde spiritussanctus in uisibili forma apparuit, sicut ait Lucas: Imponebant manus super illos. & accipiebant spiritumsanctum, quum uidisset autem Simon, quia per impositiõem manus apostolorum daretur spiritussanctus &c. fecit idipsum Paulus apud Ephesios quoq;, quibus imposuit manus, & datus est illis spiritussanctus, loquebãtur linguis &c. Nemo igitur Christianus innitatur uanæ persuasiõi ipsius Lutheri, qui sacramentum ordinis cõtemnit, & ab impositiõe manuum omnem aufert uirtutem, quum tamen non ita ociosus existat spiritussanctus, ut hæc citra omnem frugem frustra instituisse credatur, cũ stupore potius uelut attoniti demiremur gratiam & dona dei, gratias illi agentes, ipsumq; laudantes & benedicentes in æuum. Actu. 8.

4. Cæterũ quomodo Paulus ordinatus sit apostolus, nunc porro explicabimus. nam licet uocatio ipsius immediate facta fuerit à deo, sicut ipse ait ad Galatas: Paulus apostolus, nõ ab hominibus, neq; p hominem, sed per Iesum Christum & deum patrem: Gal. 1.

uidentur hoc idem insinuare & uerba Lucę, Segregate mihi Paulū & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos: quod poterat eis esse testimonium apertius quia sint assumpti in apostolatum, etiam antequam essent segregati ab alijs? atque ideo uolunt doctores, Paulum sibijpsi ueluti proprie usurpasse hunc titulum ab alijs diuersum, Paulus seruus Iesu Christi, uocatus apostolus, segregatus in euangelium dei &c. ideoq; Paulus susceptus & uocatus est immediate ut esset apostolus.

Actu. 13.

Roma. 1.

Deinceps refert Lucas, quod orauerint ac ieiunauerint, & tandem imposuerint eis manus. hæc nimirum eorum fuit ordinatio, ex sententia quorundam, ad dignitatem episcopalem. apostolatum em̄ habuerunt à deo, sed adhuc oportebat eos esse episcopos, quem ordinem hic ab hominibus consequuti sunt, puta à ꝓphetis & doctoribus Antiochiæ. (quanuis sunt q uelint etiam hanc ordinationē referre ad apostolatum, quorum sententiam ut non reprobo, ita nec approbo, propter ea quæ contigerunt cum Matthia, & quæ adnotauimus ipsi lib. 1. de primatu Petri capite 38.)

Actu. 13.

Paulus vocatus & ordinatus apostolus.

Eckius.

Colligimus hinc ipsam quoq; ordinationis formulam. facta enim est cum ieiunio, oratione, & impositione manuum. quis enim credat uiros illos gloriosos, prophetas & doctores Antiochiæ, frustra cōpleuisse illa, quæ tamen præcepit spiritussanctus? Atque hoc quidem plurimum facit contra Lutherum & sui similes: hinc enim satis liquet, quod etiam si aliqs à deo ad officiū sacerdotale adsumptus est, eum tamen oportet ab hominibus ad hoc ordinari, quoniam & Paulus antea susceptus est à spiritusancto, &

Vocatus a deo, ordinetur ab homine.

tunc demum ordinatus ab illis in Antiochia. Sic Aaron quoq; à deo electus in sacerdotem, per humanã tamen cõsecrationem est ordinatus. Idem plane euenit & Paulo, qui si simpliciter fuisset segregatus, q̃d opus erat tantis cæremonijs, ut ieiunarent, orarent, manus imponerent? per hanc autem reuelationem intellexerunt Paulum iam electum esse apostolum à spiritu sancto, quod illis antea non constabat. Probabile etiam hinc fit illud, quòd amplius eum Lucas non uocat Saulum, ut antea fecerat, sed post hanc segregationem nominat Paulum, quanuis nõnulli putant eum id nominis sibi ipsi usurpasse à Sergio Paulo, qui tũc fuerit in Cypro, sicut Hieronymus scribit super epistolam Pauli ad Philemonem. Alij uolunt quod ipse sibi nomẽ hoc indiderit, ut Paulum se uocarit, quasi pusillum, propter humilitatem. in eam sententiam concedit b. Augustinus in li. de spiritu & litera cap. 7. Mihi magis arridet hoc, ut sicut à Christo immutatum est nomen Petro, qui prius dicebatur Simon, ita idem euenerit cum Paulo: quoniam ij duo uno in loco, puta Romæ, unaq; die, unius tyranni Neronis tolerauere sentẽtiam, atq; sic ambo principes apostolorum, imò totius ecclesiæ constituti sunt. Et ne uideatur alicui hoc minus probabile, ecce statim post hanc ordinationem Lucas eum uocat Paulum, etiam priusquam credidisset ille Sergius Paulus, de quo sic ait Lucas: Hic accersitis Barnaba & Paulo, desiderabat audire uerbum dei, resistebat aũt illis Elymas magus, quærens auertere proconsulẽ à fide. Saulus autem qui & Paulus, repletus spiritu sancto, intuens in eum, dixit: ô plene omni dolo & om̃i fallacia fili diaboli &c. Ecce quomodo ille dictus

Exo. 29. Leui. 8.

August.

Mat. 16.

Act 13

sit Paulus, quum iam ad Sergium Paulum uenisset priusquam crederet: siquidem hic tandem post miraculum, quod Paulus magum istum solo sermone mirabiliter cæcum reddidisset, credidit, admirans super doctrina domini. Hinc dissoluitur etiã quæstio, quare Lucas enumerans uiros illos eminentes, qui fuerint Antiochiæ, ultimo demum loco nominarit Paulum. ait enim, Erant in ecclesia q̃ erat Antiochię, ꝓphetæ & doctores, in quibus Barnabas & Simon, Lucius & Manahen, & Saulus. Nam etsi nunc in ecclesia percrebuerat admiranda illius conuersio, adhuc tamen nihil illi constabat de apostolatu eius & commissione diuinitus facta, ut ipse testatur, dicens: Eram ignotus facie ecclesiis Iudææ, quę erãt in Christo. tantum auditum habebant, quoniam qui persequebatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem quam aliquando expugnabat, & in me clarificabant deum. Hic autem quum iam spiritus sanctus præcepisset eum segregari cum Barnaba, dans illi quoq; testimonium, quòd iam assumpsisset eum in opus, certus iam erat deum uelle implere, quod antea dixerat ad Ananiam: Vade, quia uas electum est mihi, ut portet nomen meum coram gentibus & regibus & filijs Israel. Sed quid hic immoramur longius, quum ex tam aperto scripturæ testimonio, dubitare nemo amplius possit, Barnabam & Paulum antea quoq; suscepisse gratiam dei, uerum hic multo auctiorem: quod nunc quoque fit in omnibus qui ordinantur, ut per gratiam dei incipiant hic illi placere, & tandẽ corona gloriæ donentur æterna. Amen.

Gal. 1.

Actu. 9.

HOMILIA SEXAGESIMA prima, de ordine, & quod ibi confe, ratur gratia, ut in sacramento.

Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni sunt. I. Timoth. V.

QVod si præceptum de honorandis parētibus charissimi bene est à deo latum, nobisq; sancte obseruandum, quanto magis oportet etiam in spiritualibus patribus honorem deferre competentem atq; condignum, & quidem tanto plus, quanto præstat anima corpore? Pia autē est & plane diuina ordinatio, impendere cuique quod illi debetur: cui tributum, tributum: cui honorem, honorem: cui uectigal, uectigal, omnis enim potestas à deo est. Quod quum ita uerum sit in communi, quanto magis potestas illa spiritualis erit à deo, quoniam eam immediate deus contulit ex seipso. (sicut aliàs ex scripturis biblicis satis probauimus ipsi.) Hinc est quod in omnibus suis epistolis tantopere conatus est Paulus & laudare presbyteros, & ad eorum honorem exhortari omnes, sicut in ijs uerbis à quibus exorsi sumus: Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni sunt, maxime uero qui laborant in uerbo & doctrina: quanuis ea uerba à multis sic intelliguntur, quod duplex sit illis honor impendendus, temporalis sustentationis, ut ipse etiam Paulus affirmat, & condignæ reuerentiæ, quæ merito debeat eis exhiberi tanquam à CHRISTO missis & angelis dei, unde ipse Paulus testatur ita se à Galatis acceptum, qui sermonem eius non contempserūt, ut angelum dei, imò ut IESVM CHRISTVM. subdit testimonium, perhibeo uobis, quia si fieri potuisset, oculos uestros eruissetis, & dedissetis mihi. O charitatē immensam, ô uerum piæ dilectionis ardorem, cuius-

Exo. 20. Matt. 6. Roma. 13. 1. Tim. 5. 1. Cor. 9. Gal. 4.

Honorandi sacerdotes & prædicatores. modi affectum sine dubio multi Christiani primitiuæ ecclesiæ habuerũt erga suos prædicatores,& nũc proh dolor multum defecit,sicut & alia opera bona elanguerunt,refrigescente nimirum charitate multorum.Magis dolendum est,quòd miserrimi isti homines hæresum sectatores, magis amant, colunt & reuerentur suos prædicatores, quàm catholici suos, ubi nil nisi odium,inuidia,contemptus,non raro etiam persequutio,hæc inquam impenduntur prædicatoribus,ut uix reperias iam in paucissimis locis, ubi tamen omnes gloriantur se esse Christianos, honorem condignum deferri sacerdotibus,sed risui & lusui expositi sunt omnium, pro Iudæis habentur, in eos psallitur etiam à bibentibus uinum. atque inter hæc omnia patientes tamen eos esse conuenit, & cogitare quoniam huiusmodi ignominia non ipsis tantum, sed ante eos iamdudum est illata Christo, qui dixit, quia qui uos contemnit, me contemnit. Non inefficax est hoc argumentum uenturi antichristi,quòd suus negatur sacerdotibus honor, sicut alibi declarauimus: quoniam nemo est iam ferè,qui obseruet illud Pauli:Presbyteri qui bene præsunt,duplici honore digni sunt.

Lucæ.10.

Tim.1.

Aue Maria.

1. Principio antequam ueniam ad materiam de reuerentia sacerdotibus exhibenda propositam,placet ipsam b. Pauli ordinationem superiori homilia leuiter tactam,paulo diligentius examinare. est autem ibi præter commemorata obseruandum, quod Lucas dicit,eos à spiritusancto missos abiisse in Seleuciã. ibi innuitur nobis,quòd quanuis homines,puta episcopi,ordinant sacerdotes,illos tamen tales existi

Actu.13.

pare debemus tanquam à deo missos, sicut utriusq; testamenti scriptura testatur. Deinde & hoc conside randum est, quòd opus illud ad quod Paulus & Bar nabas erant adsumpti, non tantum fuit ministerium uerbi & doctrinæ, ut somniat Lutherus, omne offici um sacerdotale cupiens ad solam prædicationem re ferre: sed hic satis manifeste patet, opus illud præter officium prædicandi, fuisse etiam reliquorum sacer dotum ordinationẽ, ubi & ipsi consimilibus usi sunt cæremonijs, quæ cum ipsis fuerant exhibitæ. Suffra gatur nobis & hic Lucas, quũ deinceps affirmat eos constituisse presbyteros per omnes ecclesias, & oras se cum ieiunijs, atq; sic illos commendasse domino in quem crediderunt. Ecce quomodo Paulus quoq; & Barnabas orauerunt cum ieiunio, nec utiq; sine ma nuum impositione cõmendarunt illos domino. qua forma deinceps apostoli & discipuli semper usi sunt in ecclesia. Ad hæc uide quod illi non perfecerũt mi nisterium suum, donec officium iniunctum comple uissent. ita enim Lucas ait, inde nauigauerunt Antio chiã, unde erant traditi gratiæ dei in opus quod com pleuerunt. Considera hic gratiam dei, & quod sine il la non facta sit ordinatio, sicuti etiamnum in omni bus ordinibus. quod si ergo gratiam confert ordina tio, negare nemo poterit eam esse sacramentum. Su per hæc omnia ponderandum & hoc est, quòd non solũ Paulus ex collata sibi potestate presbyteros or dinauit & constituit, sed etiam cõstituti ab eo episco pi, eãdem habuerunt potestatem deinceps ordinan di presbyteros, sicuti Titum ordinauit Paulus episco pum in Candia, & Titus rursus constituit presbyte ros iuxta commissiõem sibi datam à Paulo, q scribit

Ordinatio Pauli.

Actuũ. 14.

Ibidem.

Tit. 1.

se ideo Titum reliquisse in Candia, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut ego disposui tibi. Sed quanam alia dispositione fecisset hoc discipulus, nisi ut ipse à suo fuit præceptore edoctus, puta ieiunijs, oratione, manuumq; impositione, ut habet Lucas? Hoc est etiam quod Hieronymus dicit super Esaiã, quod per χειροτονίαν, hoc est, manuum impositionem, intelligatur ordinatio spiritualium, quæ non tantum ad orationem uocis, sed etiam cum impositione manuum perficitur.

Act. 13. 14. Esa. 58.

Gratia in ordinatione.

2. Porro quod capitibus ecclesiæ, apostolis, episcopis, presbyteris, & diaconibus gratia diuina in ordinatione sit collata per sensibile signum, superioribus sacræ scripturæ locis, quibus id cõfirmauimus, lubet addere & etiam rationabiles causas.

Deut. 34.

Moriturus enim iamiam Moyses, ne nõ satis prouisum esset populo dei, imposuit manus suas super caput Iosuę, qui sic impletus est spiritu sapientiæ, sicut & superiori homilia induximus. Quod si ergo deus tanta prouidentia prospectum esse uoluit unico isti populo Israel & synagogæ, quãto magis moriturus ipse multis modis Moyse superior, curam habuit ecclesiæ suæ, quam non tantum ex Iudæis, sed & gentibus tanquam propria sua hęreditate usq; ad terminos terræ collegit, suoq; adeo sanguine redemit & sibi desponsauit, atque pro illa tradidit seipsum, emundans eam lauacro aquę in uerbo uitę?

Ephe. 5.

Num. 11.

Præterea Moyses iam grandæuus, audiuit à domino, Congrega mihi septuaginta uiros de senioribus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint ac magistri, & duces eos ad ostium tabernaculi atq; fœderis, faciesq; ibi stare tecum, ut descẽdam & loquar

tibi,& auferam de spiritu tuo, tradāq; eis, ut susten-tent tecum onus populi. Atq; hoc ita factū est. quum igitur 70 illi seniores in populo Israel constituti re ctores, acceperint spiritum sanctum, quāto rectius re ctores ecclesiæ? (de ablatione spiritus iam non uacat explicare, sicut & duplo spiritu Helisei.) Insup quum deberet Moyses tabernaculū & arcam extruere, oïaq; uasa eò pertinentia, dixit dominus ad eum: Ecce uo-caui ex nomine Beseleel filium Huri filij Hur, & impleui eum spiritu dei, sapientia & intelligentia & scientia in omni opere, ad excogitandum quicquid fabrefieri potest ex auro & argento & ære & marmore & gemmis & diuersitate lignorū, dediq; ei socium Ooliab. Quis obsecro non miretur, deum ijs duobus artificibus dedisse spiritum suum ad fabricandum tabernaculū & altare? At quis non credat, magis eum tribuisse gratiam spiritussancti fundatoribus ecclesiæ suæ, per doctrinam, exempla, administrationem sacramentorum, & consummationem officiorū, imò & per effusionem sanguinis? Vtiq; plus dilexit Christus ecclesiā q̄ synagogā, sicut & Iacob magis amauit formosam Rachelē q̄ Liam istam lippis oculis. q̄pro pter melius illi ꝓspexit circa fundatores & operarios, q̄ synagogæ cū Beseleel & Ooliab. Sic nimirū seipsum uocat operarium Paulus, quum ait: Secūdum gratiā dei q̄ data est mihi, ut sapiēs architectus funda mentū posui, alius aūt superædificat. & alibi: Dei, inq̄t, adiutores sumus, dei agricultura estis, dei ædifica tio estis. Sic etiam omnes ministri ecclesiæ, coadiuto res sunt dei, & laborant in opere suo.

Exo. 31.

Gene. 29.

1. Cor. 3.

1. Cor. 4.

5. Esse aūt huiusmodi operarios, & q̄dem diuer sos, in ecclesia cōstitutos, Paul⁹ ipse in alio loco affir-

Ephe. 4. mar, dicens: Christus dedit quosdam quidem aposto los, quosdam autem prophetas, alios uero euangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ędificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij dei, in uirum perfe-

Varietas ordinum. ctum, in mensurã ætatis plenitudinis Christi, ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circũferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia, ad circunuentionem erroris. Verba hęc eo libentius ad longum induxi, quod qlibet Christianus ea multum considerare debet hoc præcipue tempore, quo tantum errorum & hæresum undiq; cõcitatur. Primum enim hic uarios & distinctos uidemus in ecclesia gra

Psal. 44. dus, atq; id sane ornatus & decor ipsius exposcit, dicẽte psalmista: Astitit regina in dextris tuis, circumamicta uarietate: quoniam illa multum horribilis est dæ

Cant. 6. moni, ut castrorum acies ordinata. Enumerat autem hic Apostolus 5. ordines seu gradus à Christo in ecclesia institutos, unde manifestum est, quãtopere delirent qui illis ordinibus nunc despoliãtes ecclesiam Christi, omẽm clerum laicis conant subijcere, quam

De pręscri pt. hęreti. ob causam iam olim Tertullianus reprehendit hæreticos, de quibus dicit: Faciunt ex sacerdotibus laicos, & sacerdotalia munera laicis iniungunt.

Nunc ipsum quoq; finem consideremus, quur tandẽ Christus illos in ecclesia gradus ordinarit ad plenitudinem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Ecce tres causas, quarũ prima est plenitudo sanctorum, puta in se, qa per ordi-

Finis instituti sacerdotij. nem constituuntur in statum perfectionis etiam ijs, q per administrationẽ atq; doctrinã sacerdotalẽ, san

ftitatem acquirunt. 2. in opus ministerij,ut sic sacerdotes officij sui ministerium adimpleant,cantando,legendo,orando & sacrifiando. 3. Ad ædificationem corporis Christi,scilicet mystici,quod ædificatur à sacerdotibus per administrationem sacramẽtorum,per uerbum dei &c.(uide hic Thomam,quia abunde tres sermones fructiferos hic colligere poteris.nos breuitati studentes, reijcimus etiam in parte necessaria.adeo non anxie inquirimus, quæ librum faciant auctiorem.)

4. Progrediamur ulterius in enarrandis Pauli uerbis.poterat enim ex dictis adhuc quispiam cogitare secum,quãdiu ordinatio illa esset duratura. hoc pulchre explicat Apostolus,quum subiungit:Donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij dei.unde patet, cultus huius ordinationem permansuram semper in ecclesia, neq; tantum institutã pro primitiua ecclesia, sed duraturam tãtisper dum impleatur hoc uerbum Christi, Erit pastor unus & unũ ouile. Itaq; semper adhuc sunt in ecclesia,q successerint in locum apostolorum & euangelistarum. ea successio officiorum per uices durabit in ecclesia usq; ad diem nouissimum,quando iam occurremus omẽs in uirum perfectum,quod demũ fiet post resurrectionẽ,iuxta illud parabolicum, Ecce sponsus uenit,exite obuiam ei. & quomodo propheta omẽs exhortatur animas, Præparare in occursum dei tui Israel.inde Paulus nomine occursus intelligi uoluit ultimam resurrectionem,quũ ait: Si quo modo occurram ad resurrectionem,quæ est ex mortuis. Ad hęc,resurrectionis quoq; formam præscribit hic Paulus,ostendens eam neq; infantili,neq; senili specie fu

Ordo ex Paulo.

Johan.10.

1.Cor.12.
Matt. 26.

Amos. 4.

Phil.3.

Resurrectio corp.

turam, sed in plenitudine ætatis, qua tunc fuit Christus quando resurrexit. (uide tom. 2. homil. de resurrectione.) Idem affirmat etiam alibi Paulus, dicens: Quoniã reformabit corpus humilitatis nostræ, con figuratum corpori claritatis suæ. Quare nihil efficiet Lutherus cum omni furore & uniuerso suo suorumq; insultu, quicquid denique moliantur omnes, semper uerbum domini manebit inuictum & triumphabit perpetuo, quum interim Lutheranum istud V. D. M. I. AE. & in numismate liquescet, & in manicis computrescet. Deinceps docet Apostolus, quomodo per huiusmodi spirituales ecclesię pfectos deueniamus in unitatem fidei, atque ut sapientissimus architectus, diligenter admonet quæ sint nobis fugienda, quibusq; auertamur ab hac fidei unitate: Ne simus, inquit, paruuli fluctuantes, & circunferamur omni uento doctrinæ. quo uerbo docere ille nos uoluit cognitionem hæreticorum & eorundem doctrinæ, quæ instar uentorum instabilis est, hincinde circunfertur, ut paruuli solent fluctuare. unde & Iacobus ait: Quia qui hæsitat in fide, similis est fluctibus maris qui agitantur à uento. Hanc hæreticorum inconstantiam commemorat & beatus Hieronymus super illud psalmi, Decidant à cogitationibus suis. ubi dicit, In singulos dies mutant hęretici doctrinas suas, non quærunt quomodo saluentur, sed quomodo uincant & superiores euadant. Id quis quæso nõ uidet in Lutheranis & Zuinglianis omnibus, qui semper alios ex aliis texunt errores: & quum putant se rem acu tetigisse, paulo post inuertunt & rursus mutant omnia? Causam huius uenti & fluctuum ostendit Apostolus esse, nequitiam hominum, astutiam &

Heretici inconstantes.

Ephe. 4.

Iacob. 1.

Psalm. 5.

circumuentionem erroris. An non præclare uidit nostrorum hęreticorum malignitatem Paulus, de qua nō satis dici posset iustis aliquot uoluminibus? profecto enim præter iacturam centum millium rusticorum & ciuium atque ultra, plus incommodorum perpessa est uniuersa Germania tantum ex Lutheranis commentariolis, quàm antea centum annis datum sit ad indulgentias, quarum tamen isti magnum grauamen queruntur fuisse, de pecunia Romam missa. præmonuit tamen nos iam olim Paulus cauere huiusmodi neqtias, dum inquit: Timeo ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus uestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo. In hunc sane finem tendunt omnes conatus eorum, ut decipiant quàm plurimos, suisq́ue adiungant erroribus, nihil prius habentes nihilq́ue antiquius, nisi ut impios errores suos ꝓmoueant maxime, sicuti Paulus uelut ex proposito de eis dixisse uidetur: Mali homines & seductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes. Sed quid desideramus adhuc ultra manifestum hoc Pauli testimonium, quomodo uarios in ecclesia sua dominus cōstituit ministros, ad ædificationem illius, qui etiam perpetuo sunt in ea permansuri, donec tradat Christus patri suo regnum, in quo sancti & electi cum eo regnabunt in secula? fac igitur & nos domine Iesu regni huius & consortij participes, qui uiuis & regnas in æternum. Amen.

Hęretici instabiles

2. Cor. 11.

2. Tim. 3.

1. Cor. 15.

HOMILIA LXII. IN QVA materia hæc cōcluditur, simulq́ue Lutheri obiectiones diluuntur.

Qui bene præsunt presbyteri &c, I. Timothei V.

NIhil nobis reliquum esse credo ex sacris literis, quo non sit satisfactum huic rei adstruendæ circa probationem externi sacerdotij in ecclesia: neminem quoque dubitare iam suspicor, in sacramento ordinis conferri gratiam, quã ipse Timotheus suscepit per impositionem manuum presbyterij. tãtum uos admonitos uolo, ne ab hac certissima ecclesiæ fide resiliatis, sed indubitato hæc ita credatis & seruetis, ut sunt ab ipsis iam inde apostolorum temporibus ad annos profecta.

1. Tim. 4.

1. Nec enim unquam quisquam pro Christiano habitus est, q senserit diuersum siue docuerit, nec aliquod superest scripturæ uestigium, quod in sano intellectu aduersetur sacerdotio, sed in utriusque testamenti scriptis illud efficacissime confirmatur, sicut partim induximus supra.

2. Aut quis non merito miretur obsecro, Christum ecclesiam suam suo preciosissimo redemptam sanguine, tanto tempore reliquisse in tantis erroribus fluctuantem, atque in tam seria re tangente negocium, imò periculum fidei, quum tamen ipsa sit columna & firmamentum ueritatis?

1. Tim. 3.

3. Neque uero minus mirum uidebitur de spiritusancto, qui in hoc potissimũ missus est, ut ecclesiam doceret omnem ueritatem, ut eam ille 1500. hactenus annis deseruerit.

Iohan. 16.

4. Sic etiam uerisimile non est, prælatos & præpositos ecclesiæ, qui ad eam regendam cõstituti sunt à spiritusancto, simul omnes in tantis tenebris fuisse

Actu. 20.

& caligine errorum, ut rem minime uerā tantō tem
pore palam uniuerso mundo prædicarint.

5. At hoc uero admirationem omnem longe su
perat, quandoquidem tot sunt per uniuersum terra-
rum orbem ecclesiæ dispersæ, idq; curante prouiden
tia Christi & spiritussancti, propositis in hoc magnis
prædijs & adminiculis à Christo pro tuēda ecclesia,
quis persuaderi queat, tam immensam hominū mul
titudinē in uniuerso Christianismo tot hactenus se-
culis adeo miserè in tam periculoso & execrabili er-
rore esse uersatam? Itaq; quum tanta semper fuerit
Christo ecclesiæ suæ cura, tam diligens spiritussan-
cti administratio, tantiq; laboris oīm patrū ꝓ tuēda
uera fidei Christianę unitate & unica ueritate, quā il
li uerbo doctrinę & uitæ sanctimonia, & miraculorū
admirāda exhibitione declararūt atq; confirmarūt:
quum etiam constans totius ecclesiæ consensus iam
inde ab ipsa Christi passione satis nos queat instrue-
re, quis erit tam fatuus atq; delirus, quis adeo impu-
dens, uesanus & furiosus, qui uotifrago apostatę Lu
thero credere præsumat aduersus ecclesiam, docto-
res, Christumq; adeo ipsum & spiritumsanctum? aut
distulit hic omnem suam curam ecclesiæ usq; ad istū
apostatā, cuius uita offendiculis plenissima est, cuius
omnis cōuersatio carnalis, & à spiritu dei aliena, cui⁹
doctrina hæretica & sibi ipsi contraria palam cerni-
tur: sicut hęc omnia uir doctissimus idemq; optimus
episcop⁹ Roffensis peculiari in hoc edito libro edo-
cuit, quem & inscripsit titulo defensionis sacri sacer-
dotij aduersus Lutherū, scripturis & rationibus ap-
tissimis omnia probans, dignus sane memoria sem-
piterna: cuius uel solius (nimirum uiri sancti) nomi-

Luther totus carnalis.

ne nunquam pœnitebit me Angliam uidisse.

2. At nunc animus est, Lutheri cauillationes & calumnias diluere. id dum paro, aliud ex alio subinde mihi uenit in mentem, nec tamen ea omnia licet, ita uti deceret proponere. Obmitto igitur multa, ex multis unum hoc tacere non possum, pro confirmanda fidei ueritate, quæ dona gratiarum Christus apostolis suis contulerit: at hoc quoq; aliàs memini me ad longũ explicasse. Christus ergo apostolis suis potestatẽ dedit super spiritus immundos, dedit eis sapientiam & prudentiam loquendi corã regibus & principibus. Potestatẽ insup contulit illis excõmunicandi inobedientes, consecrãdi corporis sui sacramentũ, absoluẽdi pctõres, prædicandi uerbum dei p uniuersum orbẽ, plantandi insup ecclesiam. cõstituit eos etiã in lucẽ mundi, gubernatores ecclesiæ, & principes sup oẽm terrã, ut obmittamus reliquas dignitates, de quib⁹ uide tomum nostrum tertium. Cæterum Lutherus suo more procaciter insultãs & contemnens tum uniuersum sacerdotium, tum ipsius ordinis sacramẽtum, blanditur & adulatur laicis, perhibens omnes Christianos esse sacerdotes. Inducit in hoc uerba Petri: Vos estis genus sanctum, regale sacerdotium. addit & illud Iohannis, Occisus es, & redemisti nos in sanguine tuo, & fecisti nos deo regnum & sacerdotes. Ad hæc inquit: Christiani oẽs uncti sunt à Christo, oẽs ergo sunt sacerdotes, quũ sint filij summi sacerdotis Christi.

Tomo.3. Mar.10.13 Matt.18. Luc.22. Johan.20. Mar.16. Joh.15. 8. & 12. 1.Pet.5. Apoc.5.

Age nunc accingamur ad respondendum istis locis, quos dilaniat Lutherus pro consuetudine omnium hæreticorũ, sicut egregie sup hac re et respondit rex Angliæ, Omnes enim ferè hæretici susceperũt g-

dem scripturas, sed illas pro suo lubitu dilaniarunt, falsecp sunt interpretati, iuxta istud Gregorij: Hæreti ci rodūt scripturas, & sanctos patres nobiscū laudāt, sed deprauato intellectu pugnant cū laude eorū contra nos. Quantū ergo attinet ad uerba Petri, sciendū est, scripturam dupliciter de sacerdotio loqui, simul & de regno: alterum enim internum est & spirituale, quod quisq; in seipso & erga se debet habere, atque hoc iam commune est omnibus Christianis: siquidē nos Christus & regnum fecit, & sacerdotium: regnū quidem, quia Christus in nobis regnare debet per fidem & gratiam suam, per dilectionem & charitatem spiritussancti, per quā regat ille uires animæ nostræ. Sicut ergo mendicus rex est, ita pari quoque ratione sacerdos, in spiritu scilicet & erga seipsum, ut Christo offerat fidem suam, pietatē & preces. Huiusmodi sacerdotes instituit Apostolus quando dixit: Fratres, oro uos per misericordiā dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuam, sanctam, deo placētem, rationabile obsequium uestrum, &c. Atqui extra regnum illud internū & spirituale, oportet etiam esse externam quandam administrationem, quæ à potestate superiori proficiscatur: oportet & esse regnum & imperium, sic quoq; præter interius sacerdotiū spirituale necessarium est esse aliud externum in hominibus, ad hoc ordinatis & constitutis, ad officium & ministerium suū corā hominibus exequendū. Ita beatus Ambrosius aperte inquit in libro de sacramen. Quid hoc ad populum, si uirga sacerdotis aruerat & refloruit? populus ipse quid est nisi sacerdotalis? quibus dictum est, Vos autem genus electum, regale sacerdotium, ut ait Petrus. Vnusquisque ungitur in

Li.20. moral.

Duplex sacerdotium

Rom.12

Li.4. c.1

ſacerdotium, ungitur in regnum, ſed ſpiritale regnũ eſt & ſacerdotiũ ſpiritale. Poteſt hoc idem & exemplus confirmari. quilibet enim Chriſtianus exiſtens
2. Cor. 3. in gratia dei, dei templum eſt, iuxta illud Pauli: Templum dei ſanctũ eſt, quod eſtis uos. tẽpla aũt hæc ſpiritalia ſunt, extra quæ neceſſum eſt habere etiam externa & materialia templa. Id ita eſſe ut credas, en tibi ſcripturæ teſtimonium inuincibile. neq; enim cuiquam dubium eſſe crediderim facile, in ueteri teſtamento ſacerdotium fuiſſe externũ ſaltem circa Aaronem & eius ſucceſſores: quoniam quum illud offi
Num. 16. cium ſibi uſurpare conarẽtur Chore, Dathan & Abiron, clamarentq; aduerſus Moyſen, ſicut nunc Lutherani, uniuerſam populi multitudinem eſſe ſanctam, & dominum quoque in ipſis eſſe, deglutiuit eos terra, & ſic uiui deſcenderunt in infernum. Non diſſidet
Num. 17. inde q; admirando uirgæ flore declarauit deus, hoc munus ſacerdotale ueluti proprie pertinere ad Aaronem in tribu Leui, neq; ad ullam aliam tribum populi Iſrael, & tamen deus ita dixit ad populum Iſrael
Exod. 19. uniuerſum: Si audieritis uocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: mea eſt enim omnis terra, & uos eritis mihi in regnum ſacerdotale & gens ſancta. ubi iam non omnes ita cõſtituit ſacerdotes ut Aaron, ſed interne & ſpiritualiter tantum. Sicut ergo Iudęi laici in ueteri teſtamento ſacerdotes fuerunt in ſpiritu, ita nunc quoq; Chriſtiani ſacerdotes ſunt & reges in ſpiritu tãtum. Atq; ad eundem modum intelligi etiam debent uerba Iohannis.

Supra diſt. 29. 5. Quod præterea inducit Lutherus, omnes Chriſtianos unctos eſſe à Chriſto, nemo eſt q; inficias eat

ideo enim paruulus in baptiſmo ungitur, ſicuti ſupra duabus homilijs oſtendimus, & Auguſtinus affirmat nos omnes à chriſmate uel potius à Chriſto dici Chriſtianos. Veruntamen uniuerſalis illa omnium Chriſtianorum unctio, non eſt ordinata ad ordinem hunc ſacerdotalem, ſed potius ad militandum & ſeruiendum Chriſto ſub uexillo crucis contra hoſtes noſtros, diabolum, mundum & propriam carnem. Longe alia ratio eſt de hac unctione, quæ nec laicis neq; mulieribus competere poteſt. cauſam nobis ſuppetit ꝓpheta, imò Chriſtus ipſe: qui, ut ait Lucas, quum ueniſſet Nazareth, intrauit in ſynagogam die ſabbati, & ſurrexit legere. & traditus eſt illi liber Eſaiæ prophetæ. & ut reuoluit librum, inuenit locũ ubi ſcriptum erat: Spirit⁹ domini ſuper me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus miſit me. Vnde ſatis conſtat, Chriſtum fuiſſe unctum ad euangelizandum. In ea unctione adhuc prælati prædicãt, & qui præpoſiti ſunt cæteris, ut parochi, magis ſunt illius participes, q̃ laici. Lutherus autem om̃es Chriſtianos ad unum ordinem ſacerdotum redigere conatur, nihil reliqui faciens laicis & reliquæ hominum multitudini. Lucę. 4. Eſa. 61.

Quanto uerius docuit nos Paulus, dicens: Omnis pontifex ex hominibus adſumptus, pro hominibus conſtituitur in ijs quæ ſunt ad deum, ut offerat dona & ſacrificia ꝓ peccatis. Non permittũtur hæc cuiuis ex plebe homini, nulli Chorę ſiue Dathan licita ſunt iſta munia tanta, ſed ijs tantum, qui ad hæc ſunt uocati & conſtituti, ut non tantum pro ſe, ſed etiam ꝓ populo orent & intercedant. Electio epiſcopi a plebe.

Atque hic quidem manifeſte neochriſtiani redar-

guuntur de errore, quod Lutherus contẽdit sacerdotes tantum à uulgo & plebe esse eligendos, non ab episcopis per ordinationem constituendos: deinde ex omnibus seniores, tanquam magis exercitatos, ad hoc muneris asciscendos. Lutheri hæc sunt somnia & deliramenta, quibus conatur laicos irritare aduersus episcopos & capitula, dum pollicetur eis sacerdotalis electionis ius contra om̃e ius, præter æquum & bonum. Quondam fuit id quidem in usu, ut populus alicuius ciuitatis eligeret episcopum, sicuti libere

Homil. 6. confitetur Origenes super Leuit. quum ait: Requiritur in ordinando sacerdote & præsentia populi, ut sciant oẽs & certi sint, quia qui præstãtior est ex om̃i populo, q doctior, q sanctior, q in om̃i uirtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium: & hoc astante populo, ne qua postmodum retractatio cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Quò faciunt & hæc Apo

1. Tim. 3. stoli uerba, dicentis oportere & episcopum habere bonum testimonium ab ijs qui foris sunt. Morem hunc etiam omnes comprobant historiæ, ex quibus constat, electionem etiam episcopi, quãto magis parochi, fuisse penes plebem. Hæc ita esse nemini dubium est. uerum nobis id nunc considerandum uenit, ubi hic hallucinetur Lutherus, qui quidem principio ibi statim impingit, quod putat id ita semp ab initio primitiuæ ecclesiæ esse obseruatum. diuersum & uerbo & suo ipse exemplo Paulus apostolus testatur. Nam

2. Tim. 1. Timotheum solus ipse ordinauit Paulus, sicut & ait: Admoneo te, ut resuscites gratiam dei quæ est in te per impositionem manuum mearũ. Ecce dicit, mearum: unde patet Timotheum à Paulo esse ordinatũ,

Tit. 1. non à plebe. Similiter & ad Titum scribit: Ideo reli-

qui te in Candia, ut constituas presbyteros. nõ relin quit hoc populo, sed iniungit Tito, qui non multos adhuc habebat annos, sicut & Timotheus: palam igi tur fit, ambos illos à Paulo esse ordinatos episcopos, neque sine omni ordinatione intrusos, ut putat Lu therus: nam si sacerdotes ueteris testamenti oportu it esse consecratos, quanto magis nunc presbyteros nouæ legis?

4. Aude nunc, quisquis es, paulo esse impuden tior, & affirma Lutheri fundamentum esse solidum, quãdo ait electionem episcoporum in primitiua ec clesia tantum fuisse penes plebem, contra tam mani festa ipsius Pauli testimonia. Adhuc longe lateq; su perabit errorem hunc, quod deinceps docet plebeiã isthanc episcopi electionem, esse de iure diuino, & in ducit ad hoc epistolam Cypriani scriptam à concilio Aphricano ad quendam presbyterum Felicem. licet autem id in epistola non inueniatur, conciliũ tamen affirmat ordinationem hanc deuenisse ab autorita te diuina, & allegatur in hoc exemplum Eleazari, q successit patri suo Aaron. Iam si reuoluamus librum Numerorum, non inueniemus utique eum esse ele ctum à plebe, sed quia deus præcepit Moysi, ut Aarõ una cum Eleazaro duceret in montem Hor, & uesti menta Aaronis indueret Eleazaro. Id ita factum est coram uniuerso populo, & Aaron mortuus est, neq; in eius locum plebs, ut somniat Luthertus, elegit fi lium suum Eleazar. Quur autem morem hũc eligen di dimiserint patres, palam fit ex epistola Augustini, quando Eradium adsumpsit in coadiutorẽ & succes sorem suum in episcopatu. ait enim: Scio post obi tus episcoporum per ambitiosos aut contentiosos

Num. 20.

Electio plebeia non iuris diuini.

Epist. 110.

ſolere eccleſias perturbari, quod ſępe expertus ſum, & dolui. Merito itaq; plebeia iſta electio per eccleſiam ſublata eſt, & presbyteris relicta, primum pluribus, mox paucioribus, ſicut in concilio Conſtantinopolitano & Laodicenſi conſtitutum legimus. Vide de primatu Petri libro tertio, c.28.

Eck.

Priuſquam finiamus hanc materiam, operæprecium uidetur reſpondere etiam ad illud, quod inducit Lutherus uerba hæc Pauli ad Corinthios: In uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus, & omnes in uno ſpiritu potati ſumus. infert ille, ergo æqualiter omnes ſumus ſacerdotes. O lanienam hæretico dignã, hoccine eſt ſacras literas tractare? Aut quis non uidet ineptiam hominis? quis non condoleat merito tam inepte deliranti? Quid enim magis abſurdum, quidve concludit minus efficaciter, quàm hoc quod ait: Omnes nos Chriſtiani unum ſumus in corpore Chriſti, cuius ſpiritum accipimus & in eo potamur, ergo omnes ſumus quoque ſacerdotes? Quaſi ſi quis colligat in hunc modum: Omnia membra corpus unum ſunt, uitamq; unam habent, ergo omnia erunt manus uel pedes, ſiue capita: quum tamen etiam in uno corpore membrorum diuerſitas ſit, ut ipſe fatetur Paulus, dicens: Multa quidem mẽbra, unum autem corpus. & ſubijcit inde uerba à Luthero allegata, cuius falſitas luce clarius inde patet, quod etiam Paulus unius corporis membra tamen aſſerit eſſe diuerſa: quod tamẽ negare præſumit Lutherus, æqualitatem membrorum cupiens adſtruere, affirmans Chriſtianos omnes æque eſſe ſacerdotes. quod ut erroneum eſt, ita cum textu per diametrum pugnat.

1.Cor.12.

1.Cor.12.

Necq́ dum à proposito definit Lutherus, sed ut institutum suum magis persuadeat, dicit officium docendi esse commune, & cuiuis ex plebe permissum: addit & aliud, quod nulla iam amplius doctrina sit opus, eo quòd nunc post aduentum Messiæ omnes æqualiter doceantur à Christo, sicut scriptũ est: Erũt omnes docibiles dei. & ait propheta: Repleta est terra scientia domini, sicut aqua maris operientis. Nec discordat Hieremias, dicens: Non docebit ultra uir proximum suum, & uir fratrem suum, dicens, cognosce dominum: omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum. His locis multum innititur Lutherus, cum quibusdam concordantib⁹. Adducit enim & illud Esaiæ: Dabo uniuersos filios tuos doctos à domino. atque per hoc multum laborat, si forte queat tollere sacerdotium ecclesiæ, sicut quidam alij adducunt hæc uerba Iohannis: Non necesse habetis ut aliqs doceat uos, sed unctio eius docet uos de omnibus. Et quanuis Lutherus cum omnibus suis ferè huic doctrinæ innitatur, eamq́ prædicet, adeo tamen excæcati sunt omnes, ut si uel mediocriter aliquid facere uideatur ad eorũ causam, tunc uniuersam eam semel reijciũt, licet hi loci omnes nihil omnino faciant cõtra officium sacerdotale in docendo: primum omnium quod ait Iohannes, Erunt omnes docibiles dei, hoc est, quòd omnes Christiani ueram habent fidem. fides autem donum dei est, sicut eam Paulus in numero reliquorum donorum enumerat. Quum ergo fidem habeamus à deo, sumus & à deo docti, (si scrutaris fidem non solum q̃ad assensum, sed etiam quoad apprehensionem) deinde etiam ideo Christiani oẽs dici possunt edocti

Docere non est plebis.

Joh. 6.

Esaie. 11.

Hiere. 31.

Esaie. 54.

1. Johã. 2.

Johan. 6.

Omnes docti a deo.

à deo, quia & Christus ipse eis prædicauit, ipsosq; do
Joh.16. cuit, & inde spiritumsanctum illis misit, qui aposto-
los eorumq; successores Christianos doceret omnẽ
ueritatem. Quum itaq; ecclesia in fide susceperit oia
illa quæcunque Christus docuit apostolos simul &
spiritussanctus, recte dici potest eam à deo doctam,
per apostolos quidem & sanctos doctores. Quid q̃d
etiamnum spiritussanctus quotidie suo instinctu do-
cet ecclesiam? nam hoc illud est quo deus pater at-
trahit homines, puta per suam doctrinam, quam uel
immediate inspirat, uel per reuelationem angelorũ,
uel ministerium humanum. (uide Augustinũ de p̃de
stin. sanctorum) usqueadeo magnum dei donũ est fi
des, ut doctorem habeat in cælis. Reliqua ex prophe
tis inducta, licet partim sint in apostolis in die Pente
costes impleta, quando acceperunt spiritumsanctũ,
perfecte tñ implebuntur in statu gloriæ futuræ, qñ
1. Cor.13. quicquid imperfectum est, euacuabitur: sicut ad lon-
gum explicat Augustinus in li. de spirit. & litera. Ali
Augusti. c.28. às si pro hoc statu sublatum foret omne docendi mi
Johan.21. nisterium, quur p̃cepisset dñs Petro ut pasceret oues
suas? quur commisisset Paulo apostolatum in genti-
Gala.2. bus? quur ipse etiam Paulus tot scripsisset epistolas?
quur tñ prędicasset ubiq; cum alijs apostolis? neque
ipsi tantum, sed & per discipulos suos, sicut officium
hoc iniũxit Paulus Timotheo & Tito. Petrus quoq;
1. Tim. 4. Tit.1. subornauit Maternum, Eucharium, Valerium, &c.

Imò & scriptura uniuersa uana futura erit si oẽm
doctrinam immediate expectabimus à deo. sic no-
bis Lutherus prophetas omnes tollet è medio, & eu-
angelistas totamq; bibliam: neque uero sanctorum
tantummodo patrum scripta corruent, sed & ipsa p-

pria commenta ac figmenta suorum procul ablegãda erunt. uerum sic contendit cæcus iste & stupidus Andabata, præter omnem rationem, nesciens quid dicat.

Superest ultimus Iohannis apostoli locus, quem insufflatis buccis uelut inde triumphans, serio proclamauit Zuinglius, & hũc quoq; nodum paucis dissoluemus. Non est autem hic sensus, quasi non debeamus extrinsecus doceri, mutuumq; docere, propter unctionem: aliàs enim & hanc (qua id docemur) frustra scripsisset Iohãnes epistolam. Ad quid tantũ clamatur passim in concionibus? Quur non oẽs cõtenti sumus eo quod unctio docet nos omnia? Ita beatus Augustinus scribens super hanc epistolã obijcit, & ipse sibi respondet, dicens: Videte magnum sacramentum fratres, sonus uerborum nostrorum aures percutit, magister intus est. nolite putare quenquam hominẽ aliquid discere ab homine, admonere possumus per strepitum uocis nostræ. si non sit intus q doceat, inanis fit strepitus noster. Id adeo fratres uultis nosse? nunquid non sermonẽ istum audistis oẽs? q̃ multi hinc indocti exituri sunt? quãtum ad me p tinet, omnibus loquutus sum. sed quibus unctio illa non loquitur, quos spiritussanctus intus non docet, indocti redeũt: magisteria forinsecus adiutoria quędam sunt & admonitiones, cathedram in cęlo habet q corda docet. Pręterea & ipse ait in euangelio: Nolite uobis magistrum dicere in terra. unus est ergo magister Christus. 1. Joh. 2. Unctio nos docet. Matt. 23.

Super eundem locum & Beda sic inquit: Vnctio eius docet uos de omnibus, q̃modo in euãgelio dñs de eodẽ spiritu loquens discipulis, ait: Ipse uos doce-

bit omnia: quia nisi idem spiritus cordi adsit audientis, ociosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docẽtis intelligit: quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in uanũ laborat. nec tamen doctor cessare debet, quin quod ualet, faciat.

Nullum itaque reliquum est Lutherano errori fundamentum, quando nec scripturæ per eum inductę, ipsius probare possunt institutum: sequantur ergo catholici omnes apostolorum & euangelistarũ doctrinam, neque contemnant sanctorum patrum scripta, prædicationes suorum superiorum audiant attente: utique hic gratiam, & illic gloriam ęternam consequuturi à summo sacerdote Christo Iesu domino nostro, qui est benedictus in secula. Amen.

HOMILIA LXIII. DE MVLtitudine graduum in sacramento ordinis.

Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex aduerso. Exodi uigesimo quinto.

NOn me clã est, dilectissimi, uerba hæc à Moyse scripta quoad literam de septem candelabris aureis & lucernis in tabernaculo. quapropter suggillare forsitan queat neochristianus aliquis thema istud à nobis hoc loco positum: sed nos iam breuiter ostendemus, quomodo uerba inducta nobis multum ualeant ad confutandum eorum er-

rorem, siue literam inspiciamus siue spiritum: quo ad literam certe, infringit furiosam ipsorum insaniam: siquidem unà cum hæretico Vigilantio derident simplicitatem ecclesiæ, quæ lucernis utitur accensis in cultu diuino: id isti in lusum uertunt, clamitantes iniquè nos incendere luminaria deo ut uideat, qui omnia uidet, cuiq; nunquam defuit uisus, & tamen serio adeo præcepit ille sibi luminaria succendi ad honorem. Hierony.

Præterea pũgit & hic locus fastidium neochristianorum, quod conceptum habent aduersus magnos templorum sumptus & apparatum cultus diuini, ne quident deum præcepisse, ut etiam candelabra fierent ex auro purissimo, cum omni ornatu, & emunctorijs similiter ex auro puro, auri quoq; pondus exprimit, s. talentum. Verum quantum ad sensum mysticum attinet, neq; hic eis facile cessero, pręcipue adiutus à Paulo, qui præclaram nobis in hac re regulã dedit, dicens de patribus ueteris testamenti: Omnia in figura contingebant illis. Operæpreciũ igitur est uidere, quid sibi uelint lucernæ cum cãdelabris, quidq; nobis in ueritate significent. Sicut autem de Sara & Agar dicit Paulus atque filijs earum, quæ utiq; uera erat historia: ait tamen, hæc sunt per allegoriam dicta, quanto magis in ijs cãdelabris atque lucernis sensum allegoricum & mysticum debebimus indagare? Candelabrum ergo, inquit Beda, significat uniuersalem ecclesiam præsentis temporis. ideo nãque sunt ante uelum, intra quod arca posita, quia nondũ ad uisionem redemptoris meruit intromitti. Et ecclesia recte per candelabrum intelligitur, quoniam errantibus uiam ueri luminis monstrat. 1. Cor. 10. Gal. 4.

Non alienũ est, quod doctores per septem luminaria accipiunt septem dona spiritus sancti, quæ catholicis pro uoluntate domini distribuuntur. Quia autem lumen in sacris literis fere significat illustrationem, siue per gratiam, siue doctrinã, sicut & domin⁹ seipsum uocauit lucem, & Iohannem appellat lucernam ardentem. Sed ecclesiastici ministri sunt à Christo instituti, & repositi super candelabrum ecclesiæ, ad illuminandum, & dispergendam ecclesiæ lucem per uniuersum orbẽ, idq́ per radios splendoris euangelici, iuxta hanc Christi commissionem: Ite in orbẽ uniuersum. Quanuis sunt ex doctoribus nõnulli, qui apostolos intelligere uolunt per emunctoria, in quibus emuncta à luminaribus sint deleta, quod nimirũ emunxerint illi lucernas ueteris testamenti, easq́ deleuerint ut minus fœterent, factumq́ id affirmant in abrogatione præceptorum legalium. Quicquid est, certe à mysterio huius sacramenti diuersum non est, quod ibi etiam ordines septem significentur, ut ita, sicut ad finem illius capitis insinuatur, inspiciamus exemplar, sicut in monte monstratum est: Facies lucernas septem, & pones, &c.

Iohã. 1. & 8

Mar. 16.

Actu. 15.

Aue Maria.

Nunc demum hic locus exposcit, charissimi, ut de septẽ ordinibus disseramus iuxta consuetudinem ecclesiasticã à sanctis apostolis traditã, & ad nos usq́ deductam: deinde de tonsura & episcopali ordine quoq́ dicemus: ita ut si quid hæreticum & Christianæ ueritati contrarium occurrerit, id obiter reijciamus. Et principio constat, in ecclesia catholica ordines seu ordinationis gradus esse septem, ordinem autem dicimus, eximium & eminentẽ aliquẽ in ecclesia

gradum, q̃ nonnihil præparet ad sanctissimum illud opus cõsecrationis corporis & sanguinis Christi pficiendũ, uel etiã q̃ ptineat ad id quod inde adiuuat eiusmodi præparationẽ. id infra in singulis ordinibus plene docebimus. Esse aũt plures ecclesiasticæ dignitatis gradus, rationabilis adsignari potest causa: docet eñ Paulus, ecclesiã corpus Christi esse mysticũ aliqua ratione, simile uero & naturali corpori Christi. Atq; corpus eius naturale membra habet diuersis officijs & ministerijs distincta, ideoq; decet & in ecclesia esse uaria membra itidem uarijs functionibus instructa. Atq; ij nimirum sunt gradus ecclesiasticæ dignitatis & status. Roma. 12. 1. Cor. 12.

Nouum nanq; testamentum dignitate ministrorũ longe superat uetus, dicente domino: Multi reges & prophetæ uoluerunt uidere quæ uos uidetis, & nõ uiderunt. Valide probat idipsum Paulus ad Corint. & aliquanto fortius ad Heb. quomodo lex uetus umbram tantum habuerit futurorũ bonorum. In ueteri aũt testamento non tñ sacerdotes, sed & Leuitæ, & præcipue pontifices consecrabant. Quid igit prohibeat, q̃ minus sint etiam in ecclesia distinctæ cõsecratiões. In eius rei figurã legimus, quomodo regina Saba quum uenisset Hierosolymã, conspicata ordinem ministrorũ Salomonis, usqueadeo admirata est, ut ita attonita præ stupore magno uelut extra se raperet, neq; iam sufficeret admirari sapientiam Salomonis. Quanto magis admirari conuenit quanuis animam piam, super admirando illo ordine famulitij ecclesiastici ueri Salomonis Iesu Christi, in domo ipsi[9], hoc est, ecclesia sancta, &c. Lucę 10. 2. Cor. 3. Heb. 10. 3. Reg. 10.

Petrus Longobardus egregium dedit huic

tractatui principium, & ait: Septē sunt spiritualium officiorum gradus siue ordines, sicut ex sanctorum patrū dictis aperte traditur, & capitis nostri, scilicet Iesu Christi exemplo monstratur: qui omnium officia in seipso exhibuit, & corpori suo quod est ecclesia, eosdem ordines obseruandos reliquit. Septem autem sunt, propter septiformem gratiam spiritussancti, cuius qui non sunt participes, ad gradus ecclesiasticos indigne accedunt: illi autem in quorum membris diffusa est septiformis gratia spiritussancti, quū ad ecclesiasticos ordines accedunt, in ipsa spiritualis gradus promotione ampliorem gratiam percipere creduntur.

2. Porro in electione presbyterorum, & omnium ecclesiasticorum ministrorum maturior & grauior quondam diligentia obseruabatur, nunc tamen usqueadeo opus esset, ut cum maxime. seueriter admodum super hoc statuit Clemens papa & martyr:

C. tales 23. dist.

Tales, inquiens, ad ministerium eligantur clerici, qui digne possunt dominica sacramenta tractare: melius est enim domini sacerdotium paucos habere ministros, q possint digne opus dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducunt. Eadem quoque sententia est Leonis magni, quando tractat uerba Apostoli de non imponendis cito manibus alicui, docens idipsum non esse aliud, nisi ante

1. Tim. 5.

temporis maturitatem, ante tempus auditionis siue probationis, ante obedientiæ meritum, ante experimentum disciplinæ, dignitatem sacerdotalem cōferre non probatis. Atq; hoc etiam nunc ecclesia habet in usu, nam imminente iam ordinationis tempore, diaconus primo dicit ad episcopum: Reuerēde pater,

postulat sancta mater ecclesia, ut hos præsentes ad onus diaconatus uel presbyterij ordinetis. Episcopus subiũgit: Vide ut ij natura, scientia & moribus tales ad te adducantur, ut per nos tales in domo dei ordinentur, per quos diabolus late expellatur, & ordinati domino deo nostro augeantur. Archidiaconus inde respondet: Quãtum ad humanam pertinet experientiam, natura, scientia & moribus digni sunt reputati, qui, fauente deo, in ministrando boni inueniantur coadiutores.

Cæterum ab initio diximus, septem esse ordinum gradus: ex ijs quatuor dicuntur minores, ostiariorum, lectorum, exorcistarum, & acolythorum: tres reliqui, maiores uocantur, subdiaconorum, diaconorum, & presbyterorum. Quanuis autem omnes ordines sint sancti, quia sacramentum, attamen tres maiores tantum sacri solent uocari, non ideo tantum, quod præ cæteris minoribus ordinibus sint excellentiores, sed quia quilibet illorum officij sui ministerium exequitur cum materia sacramenti corporis aut sanguinis Christi consecrata. Numerus ordinum.

5. De singulis iam porro ordinibus dicturi, uiam ingrediamur communem: & principio se nobis offerunt ianitores, quorum figura in ueteri testamento etiam præcessit, eorum autem officium fuit aperire & claudere templum, ab eius ingressu prohibere immundos. Hodie autem ianitoris officium est, in ecclesia discernere inter bonos & malos: malos in ecclesiam nõ admittere, ut eos q in excõmunicatione sunt uel interdicto, aut hæreticos, &c. Paludensis putat æditũum nunc gerere officiũ ostiarij. Quicquid illud est, nos dispiciamus ordinationẽ ipsius. Finita iã letania Ianitor. 1. Par. 26. C. cleros. 21. dist. & c. per lect.

super ordinandos, dicit episcopus ad eos: Suscepturi charissimi filij officium ostiariorum, uidete quid in domo dei agere debeatis. Ostiarium oportet percutere cymbalum & campanam, aperire ecclesiã & sacrarium, & librum aperire ei q prædicat. Prouidete igitur, ne per negligẽtiam uestram illarum rerum quę intra ecclesiam sunt, aliquid depereat, certisq; horis domum dei aperiatis fidelibus, & semper claudatis infidelibus, quod dominus uobis concedat per suam misericordiam, Amen.

Adrepta deinde claue ab altari, exhibet illam episcopus eis, dicens: Sic agite quasi reddituri rationem pro ijs rebus, q̃ ijs clauibus recluduntur. Mox archidiaconus deducit eos ad ianuam, ut eandem aperiãt & claudant, ac rursus adducit ad episcopum, qui facta sup eos oratione, benedicit illos. Officio hoc usus est dominus Iesus, quando facto ex funibus flagello,
Iohan. 2. eiecit uendentes & emẽtes è templo: neq; absurdum
Iohan. 10. id est, quum ipse se quoq; dixerit esse ostium, adeo ut quisquis per illud ostium sit ingressus, seruetur.

Secundus ordo est lectorum, quibus ex officio incumbit prophetas legere coram populo, & illis itaq; episcopo oblatis, sic dicit ipse: Electi fratres charissimi, ut sitis lectores in domo dei nostri, officium uestrum agnoscite & implere: potens enim est deus, ut augeat uobis gratiam perfectiõis æternæ. Lectorem eñ oportet legere ei q prædicat, & lectiones cãtare & benedicere panem, & oẽs fruct⁹ nouos. (fit hoc ex more ueteris ecclesię, sicut adhuc & in Gręcia & Gallia obseruat̃, ut singulis dieb⁹ dñicis benedicat̃ panis, sicut apud nos sal & aq̃. ostendimus hoc ipsum & supra ex Aug. li. 2. de bap. par. c. 26.) Studete igitur uer

la dei, uidelicet lectiones sacras, distincte etiam aperte ad ædificationem fidelium absque omni mendacio falsitatis proferre. Quod autem ore legitis, corde credatis, atque opere cõpleatis, quatenus auditores uestros uerbo pariter & exemplo uestro docere possitis, ideoque dum legitis, in alto loco ecclesiæ statis, ut ab oibus audiamini & uideamini, figurantes positione corporali, uos in alto uirtutũ gradu debere cõuersari, ut cælestis uitæ formã eis præbeatis, quod in uobis deus impleat per gratiam suam, Amen. C. lectores dist. 23.

Deinceps episcopus eis librũ porrigit, & ait: Accipite, & estote uerbi dei relatores, habituri (si fideliter & utiliter impleueritis officium uestrum) partẽ cum iis q uerbũ dei bene ministrauerunt ab initio. Ad extremum pmissa oratione episcopus, benedictiõe quoque absoluit hãc ordinationẽ. Ordinatus aũt in lectorẽ, inqt Hugo, debet esse doctus, ut intelligẽter & distincte possit legere scripturã. Typũ huius ordinis gessit in ueteri testamento clamor pphetarum, qualis fuit hic Isaiæ: Clama, ne cesses, exalta ut tuba uocẽ tuam, & annuncia populo meo delicta, & domui Iuda scelera sua: quanuis hoc proprie pertinet ad prædicatores. Esa. 58.

Hoc officio perfunctus est & dominus Iesus, quãdo in Nazareth ingressus synagogã, reuoluto libro, cœpit legere illud Isaiæ: Spiritus domini super me. Qua lectione docere uoluit, lectorem sacræ scripturæ debere habere unctionem gratiæ spiritussancti, sicut intellexit Aug. lib. 1. de bap. par. c. 32. Luc. 4. Isaie. 61.

4. Tertius ordo est exorcistatus, ibi episcopus primum admonet illos officij sui, ut meminerint eijcere dæmones, & cũ aqua ministrare in ecclesia, hinc sub- Exorcistæ.

iungit: Studere igitur, ut sicut à corporibus aliorum dæmones expellitis, ita à mentibus & corporibus ve- stris omnem immunditiam & nequitiam eijciatis. discite per officium uestrũ uitijs imperare, ne in mo-
23. dist. ex- oreista. ribus uestris aliquid sui iuris inimicus ualeat uendica re. Tunc enim recte in alijs dæmonibus imperabitis, quum prius in uobis eorum multimodam nequitiam superatis.

Post hæc exhibet eis librum, in quo exorcismi sunt descripti, & ait: Accipite & commendate memoriæ, & habere potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptizatos, siue catechumenos. Postremo episcopus, ut supra, oratiõe & benedictione hunc quoq; concludit ordinem.

Præcessit autem & hunc gradum figura in ueteri testamento, quando rex Salomon inuenit modum, quo dæmones coniuraret remanentes in templo Hierosolymitano, sicut Hieronymus cõmemorat Mat. 12. & Beda in homi. Lucæ 11. Sed & Christus usus est
Mat. 8. officio illo, nec semel neq; raro, quoties obsessos à dæ
Luce. 8. 11. Luce 7. monijs liberauit, præcipue quum tetigit sputo suo au
Marc. 7. res & linguam muti ac surdi, dicẽs: Epheta, quod est, adaperire. Vide supra in materia baptismi. Neq; ue-
Matt. 10. ro ipse tãtum modo Christus hac potestate usus est,
Marc. 3. Luce. 11. sed eandem quoq; dedit apostolis, sicut in Matthæo & Marco legimus. Apud Lucam quoque sic dixit ad Iudæos: Si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, in quo ergo eijciũt filij uestri? ideo'q; ipsi iudices uestri erũt, intelligens apostolos q tunc erant exorcistæ.

In Actibus apostolorum legimus, quoniam tentauerunt quidam de circumeuntibus Iudæis exorcistis
Actu. 19. inuocare super eos qui habebant spiritus malos, no

stien domini Iesu. erant autem septem qui hoc facie bant. Et insiliens in eos homo in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, inualuit cō tra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Temerarie nanq; usurpauerant isti officium sibi non contraditum, nec à quopiam commissum, contigit igitur eis merces condigna.

5. Quartus ordo est acolythorum. (Longobardus post Isidorum in etymologia libro 7. dicit: Græce acolythi, latine ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis. fateor paruitatem meam hoc nondum attigisse, sed cum, ἀκολουθέω sequi significat & seruire, inde ἀκόλουθος sequens, consequens, minister, sectator, puer. Quomodo ad ceram flectatur, fateor me nescire. ego arbitror ita uoluisse præfatos, non quod illa sit interpretatio nominis è Græco, sed quod uoluerint adsignare morem ecclesiæ Græcæ, quæ acoluthos appellat, quos in Latina ecclesia ceroferarios nominemus.) Officium eorum accipitur ex ijs quæ ad ipsos dicit episcopus: Ita iudicauit & Agricola medicus lector grecę linguę.

Suscepturi charissimi acolythorum officium, pensate quod suscipitis. Acolythum enī oportet ceroferarium ferre, luminaria ecclesiæ accendere, uinū & aquam ad eucharistiam ministrare. Studere igitur susceptum officium digne adimplere: non enim deo placere poteritis, si lucem deo manibus præferentes, operibus tenebrarum inseruiatis, & per hoc alijs exēpla pfidiæ pbeatis: studeatis potius fructibus lucis, q sunt Apostolo teste, in omni bonitate, iustitia & ueritate, ut sic & uos & dei ecclesiam illuminetis. Tunc enim in dei sacrificio digne uinum suggeretis & aquam, si uos ipsi deo per sacrificium, per castam 2 dist. acoluthos

NN

uitam & bona opera oblati fueritis, quod uobis do minus concedat per misericordiam suam. Amen.

(Pontificale Romanum est auctius.)

Deinde porrigit eis episcopus candelabrum cum lucerna extincta, & ait: Accipite ceroferarium cum cereo, & sciatis uos ad accendenda lumina ecclesiæ mancipatos in nomine domini.

Mox & urceolum dat uacuum, dicens: Accipite urceolum ad suggerendum uinum & aquã in eucharistia sanguinis Christi in nomine domini. Vltimo quoq; præmissa oratione, benedicit eos de ministerio quod sunt consequuti.

Circa hunc ordinem meminerit quilibet Christianus, & consideret non hoc esse acolythorum officium, ut sicut æditui discurrant hinc inde in templo accendentes luminaria, sed tanquam & ipsi consecrati incendant lucernam, eamq; deferant ante diaconum iam lecturum euangelium, uel ad missam sacerdote consecraturo. Quoniam lucernæ illæ ab eis gestantur accensę non ad discutiendas tenebras, quę tunc nullę sunt, sed clarissima dies: in hoc autem deferũtur, ut sic ueluti signum prodant lætitiæ, quodq; sub lucerna illa materiali lux intelligatur, de qua

Iohan. 1. scriptum est, Erat lux uera quæ illuminat omnem hominem. Hugo ita ait: Sicut uisibile lumen manibus gestant, ita opera lucis proximis ostendant, & more lucis errantibus uiam, in tenebris palpantibus ducatum præbeant.

Exo 27. Num. 6. Leu. 24. Ordinis huius figura in ueteri testamento penes eos fuit, quibus incumbebat cura candelabri aurei cum septem lucernis, atq; ij sane erãt filij Aaron, sicut pceperat dominus, etiã de iugi igni in tẽplo, po-

test accommodari ad hanc figuram. Sed in nouo q̄que testamento uidebimus Christū in se plus quàm ministerij huius functionem habuisse, quando dixit: Ego sum lux mundi. qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen uitæ. Iohan. 8.

Hi sunt igitur quatuor ordines sacri in ecclesia catholica ad illuminatiōem fidelium, & ad commemorationem eorum quę in ecclesia fiunt.

Superest nunc porro, ut nonnihil dicamus de reliqs tribus ordinibus sacris, idq; in proxima homilia &c. Rogemus dominum.

HOMILIA SEXAGESIMAquarta, de sacro ordine subdiaconatus.

Facies tibi lucernas septem &c.

ORdines minores hactenus ex ordine declarauimus, idq; breuiter, quāuis nō pauca in ijs q̄q; lateāt mysteria, nūc ad reliqs tres maiores ꝓgrediemur. Est ergo q̄rtus ordo subdiaconorꝝ, q̄rum officiū ex ijs, q̄ eis iniūgit episcopus, poterimus colligere: primum em̄ iuxta ordinationē ecclesiæ Romanæ sic dicit ad eos: Fratres dilectissimi, ad sacrū subdiaconatus ordinē ꝓmouendi, iterū atq; iterū considerare debetis attēte, quod onus hodie ultro appetitis. hactenus em̄ liberi fuistis, licetq; uobis ꝓ arbitrio ad secularia uota transire. quod si hunc ordinē susceperitis, amplius non licebit à proposito resilire. sed deo (cui seruire, regnare est) perpetuo famulari, & castitatem illo adiuuante seruare oportebit, atque in ecclesiæ ministerio semper esse mancipatos. Proinde dum temp⁹ est cogitate, et si in sancto proposito

C. a multis de ętate & qualit. ord.

Bernar.

perseuerare placet, in nomine domini huc accedite.

Adferant ergo singuli ordinandi secum humerale, uestem albam, cingulum, & manipulum habeāt in sinistra, unà cum ueste Leuitica, in dextra autem cereum (quilibet episcopatus habeat suas ceremonias, modo non differant in substantialibus.) Exhortationis huius causam offert nobis lex & constitutio ecclesiastica de ꝑpetua castitate seruanda, sicut in multis concilijs decretum est & sancitum: ita enim statuit papa Stephanus, ita & Leo 2. Qua de re plura dicemus infra circa matrimonium. Quātum ad ordinationem subdiaconi pertinet, sane sic ait Hugo lib. 2. par. 3. c. 10. patribus placuit, ut q sacra mysteria contrectant, legem obseruent cōtinentiæ, sicut scriptum est, Mundamini qui fertis uasa domini.

C. ante triennium. c. aliter. c. lex. cū con cor. 2. t. dis. Esa. 52.

Atq; subdiaconum etiam Græci hypodiaconū uocant, quòd diacono subditus esse debeat, illiusq; stare iussioni, & in omnibus ei obedire.

2. Post hanc primam admonitionem, dictaq; letania, episcopus denuo exhortat eos, & ait: Adepturi fratres charissimi officium subdiaconatus, sedulo attendite quale ministerium uobis traditur. Subdiaconum enim oportet aquam ad ministerium altaris præparare, diacono ministrare, pallas altaris & corporalia abluere, calicem & patenam in usum sacrificij eidem offerre, de ipsis oblationibus tantum in altari ponere, quantum possit populo sufficere, ne aliquid putredinis in sacrario remaneat. Pallæ altaris & corporalia in alio uase lauentur, nam ipsa lotionis corporalium aqua in baptisterium mergi debet. Studete itaq;, ut ista uisibilia ministeria nitide & diligentissime complentes, inuisibilia horum exemplo per-

sciatis. Altare quippe sanctę ecclesiæ ipse est Christus, sicut Iohannes in Apocalypsi uidit. Estote ergo tales, quod sacrificiis diuinis & ecclesię dei digne seruire ualeatis, in uera & catholica fide fundati, quod ipse uobis præstare dignetur, qui uiuit & regnat deus in secula seculorum, Amen. Apoca. 8.

Mox unicuique calicem porrigit episcopus uacuum unà cum patena, & archidiaconus, qua illi uelut in adminiculū ordinatur, dat ei urceolos cū uino & aqua, gutturnium cum mappula. Episcopus autem dans illi calicem, dicit: Accipe calicē salutis in nomine domini. Ad omēs uero subdiaconos sic ait: Videte cuiusmodi ministerium uobis traditur, ideo uos admoneo, ut ita uos exhibeatis, quod deo placere possitis. Postremo præmissa oratiōe benedicit ordinatos. benedictione finita, episcopus cuilibet imponit humerale super caput, & tunicam Leuiticam tradit induendam, librum quoque epistolarum porrigit & ait: Accipite librum epistolarū, & habete potestatem legendi eas in ecclesia sancta dei, tam pro uiuis quàm defunctis, in nomine patris & filij & spiritussancti. Ad extremum iniungit singulis ut orēt quotidie septem horas canonicas, pro consuetudine diœcesis. Et nota quando diximus calicem debere esse uacuum, & similiter patenam, hoc non est necessarium secundum archidiaconum & Hugonem. Et forma ordinandi fuit conscripta in concilio Carthaginensi quarto sine dubio ex ueterum instituto. C. subdi. dist. 23.

3. Habuit & hic ordo figurā in ueteri testamento, siquidem Nathinæi in hoc erant constituti à Dauide & principibus, ut inseruirēt Leuitis, sicut eorum 122. missi sunt ad Iudæos, cum reuerterentur ex capti

uitate Babylonica. Quemadmodum ergo nūc in ecclesia subdiaconi ministrant diaconis,& seruiunt ad omnem nutum,ita quondā Nathinæi seruiebāt Leuitis. nomē aūt habuerūt à nathin quod est dare, eo quod illorum officium erat Leuitis porrigere ligna,aquas,& omnia necessaria in templo.(scio quod Hugo,& post eū Petrus Longobardus interpretantur,Nathinæi,i.in humilitate deo seruientes.nos linguam sanctam sequuti sumus.)Sunt qui putent Nathanaelem unum fuisse ex illis,qui Christum cognouit,& laudatus est ab eo,quando dixit dominus, Ecce uere Israelita,in quo dolus non est.(ego arbitror esse nomen proprium.)

Joh.1. Christus quoq; ordinis huius ministerio usus est, ut quidam uolunt,quando uinum fecit ex aqua. Magis tñ arridet sententia Hugonis,qui dicit Christum hoc officio functum,qñ post cœnam linteo pcinxit se,& fudit aquam in peluim,cœpitq; lauare pedes discipulorum,& tergere linteo. Quia ministerium aquæ olim fuit penes Nathinæos,nunc autem penes subdiaconos. Quæres,cur subdiaconus legat epistolam in missa, cum tamen liber epistolarum ei tandem post ordinationem conferatur? Obseruāda hic principio est regula Hugonis,quia cum non expresse constat, quæ sint essentialia illa in quibus ordo cōfertur,ideo tota debet obseruari forma,sicut habetur in pontificali cuiuslibet diœcesis:sunt tñ quædam quæ singulariter in singulis ordinibus usurpantur,in quibus putāt doctores essentialiter conferri ordinis sacramētum: ut in exhibitione clauium aiunt cōferri ostiariatum, in oblatione libri exorcismorum exorcistatum, lectoratū uero in acceptiōe libri pphetarum, acoluthatū in

Johan.2. Johan.13. Subdiaconus legit epistolam.

exhibitiõe urceolorũ & cãdelabri, subdiaconatũ in porrectiõe calicis & patenæ, diaconatũ aũt in eo dũ recipit librũ euãgelior. de presbyteris infra dicem⁹.

Quãuis ergo nõ sit pcipuũ subdiaconi officium, legere epistolam, sed porrigere diacono uasa ad cõsecrationẽ, & q̃d est offerendũ, tñ qa diacono subiect⁹ est, & hic qdem euangeliũ cantat, decet omnino eum legere seu cantere epistolã, ideoq; post suam ordinationem demum recipit librum ab episcopo.

Sequitur inde, ordinationem subdiaconi non fieri cum impositiõe manuum, sicut manifeste testat̃ concilũ Carthaginense q̃rtum. Quo tñ modo diaconus & presbyter ordinãtur. (uaria imponit̃ manus, ut supra de confirmatione.) Nihil autem per hoc decedit sanctimoniæ huius sacramenti, quæ aliũde prouenit quàm ex manuum impositione. Est & hæc sanctorũ patrum sententia, quod quanuis diaconorum & presbyterorũ ordinatio in sacris literis nomine impositionis manuum exprimatur, tamen neq; illorum ordinum substantialis pars est impositio manuũ, cum sine ea possit ordinari presbyter, sicuti Gregorius 9. scribit, Presbyter & diaconus cum ordinãtur, manus impositionem tactu corporali, ritu ab apostolis introducto recipiũt: q̃d si obmissum fuerit, nõ est aliquatenus iterandum, sed statuto tẽpore ad huiusmodi ordines conferẽdos, caute sup plẽdum, quod per errorem extitit obmissum.

Manus impositio 23. dist. subdiac.

1. Tim. 4. 2. Tim. 1.

C. presbyter, de sac. non iter.

4. Rursus audio obgannire aliquem ex neochristianis aduersus hos quinq; ordines, eo q̃d nec aliqua eorum fiat in sacris literis mentio, neq; sint à Christo instituti, quum tamen oĩa sacramenta institutionem nisi à Christo habere nõ possint: etiamsi enim uniuer

ſus conueniat mundus, minimum tamen ſacramentum inſtituere non permitteretur. Quapropter iſti quoq; ordines illos ex numero ſacramentorum reijciunt, quemadmodum & prima eccleſiæ congregatio 2. tantum habuit ordines, presbyteratum & diaconatum, ut affirmat Vrbanus.

C. nullus 60. diſt. Verum hoc quidem eſt, quod omnia ſacramenta à Chriſto ſunt inſtituta, ideóq; & nos profitemur Chriſtum omnes inſtituiſſe ſacrorũ ordinũ gradus, quanuis illis eccleſia demum cœpit diſtincte uti. ſiquidem & in primitiua eccleſia etiam ij ordines fuerũt eſſentialiter diſtincti, ſed ob paucitatem miniſtrorum ſolus diaconus officio, & miniſterio functus eſt omnium ordinum inferiorum, ſicq; uelut implicite in diaconatu ordines reliq omnes fuerũt. Et ne qs dubitet temporibus apoſtolorum fuiſſe hos ordines omẽs, & quidem à Chriſto inſtitutos, affirmat Ignatius: is eñ in epiſtola ad Antiochenos ſic ſcribit: Saluto ſanctũ presbyterum ueſtrum, ſaluto ſanctos diaconos, ſaluto ſubdiaconos, lectores, cantores, oſtiarios, laborantes, exorciſtas atq; confeſſores. Sic & Cyprianus ſcribens ad Cornelium papã, meminit literas illius accepiſſe ſe per Saturum acolythum ſuum: & Hieronymus aſſerit Paulũ Theſſalonicẽſibus epiſtolã miſiſſe per Oneſimum acolythum. Nimis longum fuerit, omnium doctorum locos concordantes adducere. Vnum hoc tacere non poſſum, quod nemo ad hunc ordinem admittitur, niſi cui ſit prouiſum de beneficio, uel patrijs bonis, uel undecunque quoad uictus neceſſitatem, ne cogatur ex mendicato uiuere ad ignominiam ſtatus ſacerdotalis.

An omnes ordines à Chriſto inſtituti.

Li. 1. epi. 3.

Titulus. Memini me iam olim puerũ adhuc audire, Cæſa-

tem quoq; esse subdiaconum. Nunc etiam uideo q̊sdam fuisse in ea sententia, sed illa communiter reijci tur. (uide gloss. in c. Valentinianus 63. dist in. ubi notabilis gloss. & notant do. in c. ad apostolicæ de ten. & re iudic. lib. 6. uide Bal. in pro. C. & Io. And. ca. 2. de præb. libro 6. Spe. in ti. de legato par. nunc ostendendum uers. 39. Ca. accepisti mus, de ętate & qualita. ord.

In die tamen coronationis, accipitur imperator pro canonico ad sanctum Petrū Romæ ab ipsis canonicis ibidem, qui & induunt ei habitum canonicorum. Pontifice quoq; canente tunc missæ officiū, imperator loco subdiaconi calicem porrigit ad altare cum patena & hostia, exhibet etiam aquā fundendam in calicem ad usum pontificis. Simili modo in Aquileia quoq; canonicus est imperator, sicut ibi Cæsar Fredericus astitit ut canonicus in choro, neq; tamen idcirco ordinem siue gradū habuit subdiaconatus. Oremus dominum. Uide in extremo.

HOMILIA LXV. DE ORDINATIONE diaconi.

Considerate ex uobis uiros boni testimonij septem. Actu. sexto.

NEmo uerus uereq; pius Christianus ambigere potest, diaconatum esse ordinem sacrū, in scripturis quoq; fundatū: ita enim refert Lucas in Actis apostolorum, Conuocantes duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Considerate fratres uiros ex uobis boni testimonij septē, plenos spiritusancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus. & elegerunt Stephanum uirum plenum Diaconus Actu. 6.

fide & spiritusancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. hos statuerunt ante conspectum apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus. Hæc autem ipsa fuit ordinatio, sicut alibi docuimus. Neq; hic quicquam iuuare potest Lutherum, qui ideo conatur sanctum Stephanum despoliare hoc ordinationis suæ gradu, q̃m hæc electio facta, non sit ad opus aliquod diuini cultus, sed ut tantum ministrarent ad mẽsas uiduarum. Quid autem ad hoc profuisset eis impositio manuũ? Ministrasse quidem eos nemo negat, sed non in hoc tantum, uerumetiam in cultu diuino, unde non longe post electionem diaconorum subiungit Lucas, quia Stephanus plen' gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo. Ecce quomodo hic non ministrauit tm̃ ad mensas, sed miracula magna fecit nõ sine doctrina, quoniam omnes Iudæi non poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur p eum.

1.Tim. 4.
Par.2.
1.Tim.1.
Actu 13.

S. Stephanus diaconus.

Constat idipsum ex Apostolo quoq;, is eñ post enumeratas episcopi uirtutes, conditionem quoque diaconi subinde describit, & inter cętera dicit: Diaconi habeant mysterium fidei in conscientia pura, & ij probentur primum: quia cum bene ministrauerint, gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu. Philippus insup unus è septem, à Luca uocatur euangelista, & sic sentit Ambrosius super epist. Pauli ad Ephe. 2. dedit quosdam quidem apostolos, alios autem prophetas, alios uero euangelistas, ubi Ambrosius putat per euangelistas intelligi diaconos, qui etsi non sint presbyteri, euangelizare tamen possunt, quamuis non in cathe-

1.Tim. 3.

Actu. 21.

ta doctrinæ, ſicut Stephanus & Philippus fecerunt. ſed hæc ſupra latius tractauimus homilia quinquageſimaoctaua. Non autem hos ſeptem tantummodo fuiſſe diaconos, uel ex hoc liquet, q̊d Apoſtolus quoque diaconum habuit nomine Tychicum, per quem epiſtolam ſuam miſit Theſſalonicenſibus, ut affirmat Hieronymus. Dionyſius etiam ordinationem diaconorum deſcribit, quanto cum apparatu cæremoniarum ſit exhibita iam olim tēporibus apoſtolorum. Clemens inſuper à beato Petro edoctus myſteria fidei, meminit diaconorum, & ait: Si nobis epiſcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, ſubdiaconi, & reliqui clerici &c. Origenes quoque uetuſtiſſimus autor, ita ſcribit ſuper Numeros: Putas ne q ſacerdotio funguntur, & in ſacerdotali ordine gloriantur, ſecundū ordinē ſuū incedunt, & agunt omnia quæ illo ordine digna ſunt? Similiter autem & diaconi, putas ſecundum ordinem miniſterij ſui incedunt? Ecce q̄ aperte meminit ſacerdotum & diaconorum ſtatim in primitiua eccleſia.

In arg. epiſt.

2. Cæterum quid exigat officium diaconorū, optime colligitur ex eorū ordinatione, ita ut obſeruatur in eccleſia: ita enim ad eos dicit epiſcopus: Prouehēdi dilectiſſimi filij ad Leuiticum ordinem, cogitate magnopere, ad quantum gradū eccleſiæ aſcēditis. diaconum nanque oportet miniſtrare ad altare, baptizare & prædicare. Curate ut quibus euangelium ore annunciatis, uiuis operibus exponatis, ut de uobis dicatur: Beati pedes euangelizantium pacē, euangelizantiū bona. habete pedes ueſtros calceatos ſanctorum exemplis in pręparatione euangelij pacis, q̄d

23. diſt. diaconi.

Num. 1. Rom. 10.

uobis dominus concedat per gratiam suam.

(Pontificale Romanum est auctius.)

Et post hæc episcopus alloquitur populũ, dicens: Commune uotum communis oratio prosequatur. Hinc adhortatur omnes orare pro diaconis: ipse q̃que subiungit collectam piam cum præfatione, ubi & imponit manum suam super caput diaconi, & ait: Accipe spiritumsanctum ad robur & ad resistendum diabolo & tentationibus eius in nomine domini. (q̃ manuum impositio non ad presbyterium fit, sed in ministerium.) Mox stolam adreptã induit illi, dicẽs: Accipe stolam cãdidam de manu dei, imple ministerium tuum, potens enim est dominus, ut augeat tibi gratiam suam, qui uiuit & regnat in secula seculorum. Deinceps induit ei dalmaticã, & ait: Induat te dominus uestimento salutis, & circundet te semper indumento lætitiæ, in nomine domini. Amen.

Porro episcopus porrigit illi librum euangeliorum, inquiens: Accipe potestatem legendi euangelium in ecclesia dei, tam pro uiuis quàm ꝓ defunctis, in nomine domini. Et ad extremum concludit ordinationem hanc cum benedictione & collecta. (Quomodo diaconi etiam dalmatica utãtur, est textus & glossa fi. in ca. communis, dist. 23. & ca. episcopus presbyter 11. q. 3.)

In ecclesiæ primordio præter ea quæ Paulus scribit, plures fuerunt de diaconis sanctiones, quoniam sic de eis ait Clemens: Diaconi sint tãquam oculi episcopi, oberrantes & circunlustrantes cum uerecundia actus totius ecclesiæ, perscrutantes diligentius, si quẽ uideant fieri uicinum præcipitio, & proximum esse peccato, ut hoc referãt ad episcopũ, & ita episco-

S. Euar. 3. & S. Fabianus sub Decio.

po suggerere, quę ad cultum ecclesiæ & disciplinam eius pertinent, diaconibus cura sit. Euaristus insuper ad Aphros ita scribit: Diaconi (qui quasi oculi uidentur esse episcopi) in unaquaq; ciuitate iuxta apostolorũ cõstituta septẽ debent esse, qui custodiant episcopum prædicantem, ne aut ipse ab insidiatoribus q̊quo modo infestetur, aut lædatur à suis. Idem plane constitutum est in concilio Neocæsariensi, cano. 14. Præterea in concilio Carthaginensi legimus permissum esse diaconibus etiam in pręsentia sacerdotum, tempore necessitatis ministrare sacramentum, c. 38.

In eodem decretum est etiam, ut diaconus tãtum inter offerendum, & cũ legit, induat albam, quanuis deinceps in concilio Laodicensi uetitũ rursus est, ne diaconus uel panẽ porrigat, uel calicem benedicat.

5. Quid multa? officium constat esse diaconi, ut adsistat presbytero, illiq; in omnibus seruiat quæ ad sacramenta ecclesiæ pertinent, in baptismo, in chrismate, circa patenam & calicem, in porrigendo hostiam ad altare, altare quoq; præparando ad sacrificium, in ferenda cruce, in legẽdo & prædicando euangelium Christi.

Typice iam olim figurauit hunc ordinem gradus Leuitarum, quorum intererat seruire Aaroni sacerdotii loco totius populi Iudaici, sicut præcepit Moysi dominus: Tolle Leuitas pro omnibus primogenitis filiorũ Israel, ego sum dominus, sicut in libro Numerorum describitur seruitus filiorum Caath, quando dixit dominus: Tolle summã filiorum Caath de medio Leuitarum, ut stent & ministrent in tabernaculo fœderis. Hic est cultus filiorũ Caath: Cum inuoluerint Aaron & filij eius sanctuarium, & omnia ua-

Hugo li. 2. par. 3. c. 11.

Num. 4.

sa eius in commotione castrorum: tunc intrabunt filij Caath, ut portent inuoluta: & nō tangent uasa sanctuarij, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis, super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis. Aaron & filij eius intrabunt, ipsiq; disponent opera singulorum, & diuident quid quisque portare debeat. Sic ordinatum est, quid Leuitę filij Gersom portare debebāt sub sacerdote Ithamar filio Aaronis, & filij Merari, hi omnes Leuitę dicti sunt à patriarcha Leui, à quibus omne ministeriū templi peragebatur.

Et sicut ordini Leuitico impositū est onus à Moyse portandum, ita nunc in nouo testamento diaconibus stola imponitur in humero sinistro. (miror q̄modo Hugo & Magister meminerint Leuitas numeratos ab anno uigesimo usq; ad quinquagesimū, cū litera nostra sicut & Vaticana habeat, ab anno trigesimo usq; ad quinquagesimum.) In diebus quoq; ieiunio indictis, uestis illa conuoluta inijcitur eidem humero sinistro, ad signandum quod quascunque passiones sustinemus in hac uita, tanq̄ in sinistra portamus, tantisper dum peruenjamus ad dexterā requiem felicitatis æternæ. Vnde incūbet & hoc diacono officium, ut cātet letanias, & neophytorū nomina legat, homines exhortetur attentis auribus obseruare quæ circa diuinum cultum tractantur, ut annūciet pacē, ut admoneat homines flectere genua ad oratiōem, & inclinare capita ad benedictionē. Huiusmodi plura quædam officia adimplent in ecclesia.

Officium diaconi.

Ordinis illius officio usus est dominus, quando post cœnam corporis & sanguinis huius sacramentū porrexit apostolis, qn̄ eosdem à somno suscitatos

adhortatus est ad orationis sedulitatem, dicens: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Matt. 26. Luce. 22.

4. Honeste admodũ perfuncti sunt hoc ordine apostoli post acceptum spiritum sanctum, quãdo ordinarunt septem diaconos, ut supra diximus. Atque Actu. 6. ex hoc apostolorũ facto natus est mos ille laudatus, quod à sanctis episcopis institutum est, ut in qualibet episcopali ciuitate sint diaconi septem, qui & significati sunt per angelos septẽ tubis canẽtes in Apocalypsi, per candelabra septem, quæ ante deum uniuersam illustrant ecclesiam, per uoces septẽ tonitruum. Ita nũc habemus ordines sex inferiores presbyterio, qui omnes à ueteribus sunt obseruati, iam inde à principio nascentis ecclesiæ, sicut ex Ignatio probauimus. Idem patet ex quarto statim concilio Carthaginensi, quomodo omnes ordines debeant obseruari, ita & Syluester apertam omnium ordinum facit mentionẽ, & Fabianus refert accepisse se à maioribus suis, ut septem diaconi dieb⁹ dominicis & aliis festiuitatibus unà cum subdiaconis & acolythis, reliquorum etiã ordinum ministris, ministeriũ sibi impositum, pcurent diligenter: siquidẽ & in ueteri testamento plurimi fuerunt ministri in tẽplo dñi sacerdotes, Leuitæ, Nathinæi, cantores, psalmistæ, ianitores, sicut supra ex Ambrosio sup Paulũ satis declarauim⁹. Apo. 7. 11. Concil. Carthag. 1. Esd. 7. 11 Super Ephesi. 2.

Sed ut tãdem huic rei supremam imponamus manum, præter ea quę supra diximus, nunc quoque breuiter indicabimus, quæ pponi debeant ordinãdis iuxta constitutionem & morem ecclesiæ sanctæ: principio oportet eos examinari, ut sic audiantur atque pbentur, sint ne digni & idonei, qui admittantur ad ordinem, c. quando episcopus 24. dist. Quatenus ita

impleatur præceptum Pauli, de non imponendis fa-
1.Tim 4. cile manib⁹ cuiuis, id nos etiam supra ex Leone mon-
strauimus.

2. Non decet pecunia comparari ordinem ali-
que in sacrum, quia hoc simoniacum foret: & quisq;
in hoc casu uel accipit uel exponit, erit excommuni-
catus 1.q.1.quicquid: nam id aduersabitur dicto Chri-
Matt 10. sti, Gratis accepistis, gratis date.

3. Neq; magis conuenit mãcipium siue seruum
promoueri ad ordines, saltem sine consensu domini
& assertione in libertatem.

Ordinandi audiãt. 4. Homicidæ quoque ordinari non debent, de
ætat. & qualita. ord. c. ulti. de tempor. ord. c. ulti. glo.
in ca. ex pœnitentibus. I. distin.

5. Nemo qui ætatis competentem maturitatẽ
non habet, prouehi debet ad ordines. est autem ætas
in presbytero 25. annorum, in diacono 20. in subdi-
acono 18. Cle. Venerabilem, de ætate & qualitate or-
di. Ordines quoq; minores nulli ante 7. ætatis annũ
debent conferri.

6. Illegitimi similiter ab ordinibus arceantur,
de fil. presby. c. 1.

7. Nemo ex aliena diœcesi sine permissione su-
periorum, nullus quoq; religiosus citra prælati sui li-
centiam ordinandus est. 71. dist. c. 1. cum seq. & c. ad
aures de temp. ord. & 58. dist.

8. Coniugati quoq; prohibentur ab ordinibus,
intellige sacris, de cle. coniu. c. 1. & 28. dist. nullum.

9. Nullus apostata siue schismaticus admittatur
ad ordines, dist. 1. ca. ulti. de apost. c. 1. & cap. ut peri-
culosa ne cle. uel mona. li. 6.

10. Nullus excommunicatus ordinari debet, c.

cum illorum, de sent. excom.

11. Nullus quoq; bigamus, nullus qui uxorem ha buit uiduam, est ordinandus.

12. Nemo irregularis, uel simoniacus, uel q̃ labo rauerit epilepsia, admitti debet ad ordines. c. ex tua. de Simo. 33. dist. communiter.

13. Nemini qui captus sit aliquo membro, & mu tilatus, uel aliàs habeat notabilem in corpore defe ctũ, uel incurabili aliquo morbo oppressus, unde mi nisterium sui ordinis exequi non ualeat, debet ordi nari c. exposuisti. capite. ex parte. de corpor. uin.

14. Nemo minorem transiliens ordinem, susci piat maiorẽ, nemo simul ordines suscipiat duos, uel etiam subdiaconatum cum minorib', de cle. p saltũ. promo. c. literas, de temp. ord. & ca. uin. l. ij. dist.

15. Nemo in peccato aliquo mortali cõstitutus, & antea non confessus, cum sit in excommunicatio ne minori, & quantũ in se est, irregularis siue suspen sus, admittat ad ordines c. nup. de senten. excõmun.

16. Multo minus aliquis non confirmatus, p̃su mat ad ordines irruere.

Communiter etiam prohiberi solet, ne quis ante decedat, quàm literas acceperit, quibus se ordinẽ sus cepisse testetur, quas formatas uocant. Quod ad sci entiam attinet, examinantur omnes pro conditione ordinũ quos sunt suscepturi, & pro statu quem uo lent subire.

Nemo quoq; in subdiaconum ordinari debet, cui nõ sit prouisum in aliquo sacerdotio, uel cui aliàs nõ suppetat ex patrimonio quantum satis est ad uictus necessitatem, uel cui non sit aliquis titulus collatus, ne quis cũ ignominia stat' sacerdotalis cogatur inde

pauperem uitam ex mendicato agere. Profecto enim maiores nostri præclare omnia ordinarũt, unà cum ecclesia catholica bene constituerunt uniuersa, edocti à summo doctore & magistro spiritusancto.

Vos quoque dilectissimi in domino, profusis precibus deum implorate, ut gratiam suam conferat p̃latis & rectoribus ecclesiæ, qui omnia ordinate componant & perficiant in laudem & honorem dei, ad ædificationẽ ecclesiæ, quatenus tales in ecclesia sancta ordinentur, per quos uiui in melius semper proficiant & emendentur, defuncti consolationem sentiant, deusq; laudetur in secula. Amen.

HOMILIA LXVI. DE ORDINATIONE presbyterorum.

Hoc facite in meam commemorationem. Lucæ uigesimosecundo.

QVàm eximio honore dignatus iam olim sit dominus deus ordinem sacerdotalem in ueteri quoque testamẽto, partim scriptura testatur, partim nos iam supra commemorauimus: siquidem ibi Aaroni soli permissum erat gestare nomẽ

Exod. 28. & 29. Leuit. 8. Heb. 9. dei ineffabile in fronte, ipse quoque ungebatur oleo sancto, portabat insigne pectoris cum lapidibus preciosis duodecim, ubi & descripta erant nomina duodecim filiorum Israel.

Summus ille sacerdos semel ingrediebatur in sancta sanctorum, qui locus erat sacratissimus. solis iam tum sacerdotibus licebat ex cõmissione diuina offerre, oblationes à plebe suscipere, & cum ijs deo seruire in templo. Soli tunc sacerdotes (exceptis quibusdam

1. Reg. 21. casibus) potestatem habuerunt mãducare panes san

ctos propositionis,ut obmittamus reliquas prærogatiuas & dignitates plurimas. Verum iam nunc,teste Paulo,sacerdotium Christi in ecclesia multo dignius & sublimius est,quando non amplius ut apud Iudęos ex unica tribu sacerdotes eligunt,sed ex om̄ibus omnium nationum populis & gentibus adsumuntur presbyteri.iam quoq; ineffabile nomen domini non soli possunt exprimere sacerdotes,sed oẽs Christiani,quoniam nomen eius est Iesus. An nõ est illa dignitas immensa, quod deus sacerdotibus suis potestatem dedit dimittẽdi peccata,aperire cælum, quod nulli unquam permissum fuit homini? Multo sanctiora sacramenta commisit ijs dispensare deus,q̃ illis in ueteri lege. Quod'q; precium rerū omnium lõge superat,ubicunq; sacerdos legalis sacrificia uitulorum,ouium,& boum tractabat tantum,atq; quæ cũ sanguine illorum fiebat,aspersionem:ibi iam Christus sacerdotibus suis potestatem dedit consecrandi corpus & sanguinem suum,offerendi, manducandi, & bibendi.potestatem illam longe excellentissimã presbyteris nouę legis contulit post cœnam ultimã, nunc quoq; eandem ex iussione & commissione diuina distribuit ecclesia,adhibitis in hoc uerbis Christi,qñ dixit: Hoc facite in meã cõmemorationẽ &c.

Hebr. 7.
Luce. 7.
Johan. 20.
Heb. 9.
Luce. 22.

Aue Maria.

1. Dicturo de sacerdotio nouæ legis,operæpreciũ uidetur principio differere,quibus & q̃ præclaris cæremonijs presbyteri ordinentur,quoniam per hoc facile patebit,quod sit eorum officium, ministerium,& quanta dignitas. Primum itaque omniũ uestiũtur illi instar diaconi,amictu.stola alba,cingulo, manipulo,& casulã ferunt in humero conuolutã,in

Ordinatio presbyteri.

manibus quoque lucernam & strophiolum. ibi tum inuocata gratia spiritussancti, hoc cantico, Veni sancte spiritus, incipit eos exhortari episcopus, ut sic digne suscipiant ordinis huius sacramentum. oportet enim presbyterum offerre, benedicere, præesse, prædicare & baptizare, ideoq; præparare se quisq; debet ad digne suscipiendum sacramentum, sicut illi septuaginta quos sibi adiunxit Moyses in auxilium ex pcepto domini. Tunc archidiaconus siue presbyter adducit eos ad episcopum, ipsumq; orat loco totius ecclesiæ, ut p eum isti ordinentur presbyteri. Ibi episcopus quærit, sciat ne esse eos dignos. Qui subdit: Quantum humana permittit nosse imbecillitas, testimoniũ perhibeo esse illos dignos & idoneos suscipiẽdo muneri huius officij. Episcopus subiũgit: Det deus ut omnibus modis efficiantur digni & iusti, talesq; in suo cultu perseuerent. (in aliquibus diœcesibus fit hoc ante exhortationem.) Postea episcopus imponit manus super ordinãdos, & unà cum eo reliqui etiam presbyteri præsentes: episcopus autem ad singulos dicit: Accipe spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis: & quorum retinueris, retenta erũt. In quibusdam locis cum spiritu insufflantur hæc uerba in aures eorum. Illud autem qđ unà cum episcopo sacerdotes quoq; cæteri imponũt manus super capita ordinandorum, iam olim constitutum est in concilio Carthaginensi 23. dist. presbyter. Hæc enim manuum impositio significat resuscitationem operum spiritussancti: siquidem caput designat animũ, digiti dona spiritussancti, & man' opera. Quãuis aũt etiam diaconis in ordinatione sua imponuntur manus ab episcopo, qui mos ab apostolis

Num. 11.

4. Concil. c. 3.

Actu. 7.

profectus est, tamen illa manuum impositio in aliũ sit finem, quia ad sanctificationem ministerij: at hic in presbyterio imponũtur ad opus longe sublimius, puta ad oblationem & sacrificium corporis ac sanguinis domini nostri Iesu Christi: ꝑinde sanctior est hæc manuum impositio in sacerdotio. Deinde episcopus subiungit orationes duas tum prolixas tum pias, ac præfationem multum deuotam super ordinãdos, cum multis figuris hunc & alios ordines concernẽtibus. Ad finem præfationis stolam arripit episcopus, quæ antea super sinistrum tantummodo humerum fuit imposita, illius ergo partem posteriorẽ deflectit super humerum dextrum, & per modũ crucis complicat in anteriori parte, dicens: Accipe iugũ domini, iugum enim eius suaue est, & onus eius leue. Posthac singulis induit casulas, ita ut pars eius anterior dependeat tota, posterior autem leuiter iaceat super humeros, & ait: Accipe uestem sacerdotalem, per quam charitas intelligitur: potens est enim dñs augere tibi charitatem & opus perfectum. deo gratias. & inde rursus incipit orare episcopus, & petere à deo gratiam diuinæ consecrationis, & postulat uirtutes ac dona dei, quorũ participes fieri ordinatos testatur Paulus ad Titum & Timotheum.

Impositio manuum.

1. Tim. 4.

2. Inde incipit chorus cantare hymnũ, Veni creator spiritus, atq; interim episcopus intingit in oleũ catechumenorum. ordinandis autem utranq; manũ complicantibus, crucem obliquam S. Andreæ per transuersum consignat à pollice dextro usq; ad sinistrum indicem, & rursus à pollice sinistro usq; ad dextrum indicem, similiter inungit & uolas manuum, dicens: Consecrare & sanctificare digneris domine

manus istas per istam unctionem, & nostram bene dictionem, ut quęcunque benedixerint, benedicantur: & quęcunque consecrauerint, cōsecrentur & sanctificentur, in nomine domini nostri Iesu Christi. Amē.

Porro deinceps præparat diaconus calicem cum uino & modica aqua, atque imponit patenam desuper cum hostia, quæ omnia sic adripiens episcopus, dat eis in manus, dicens: Accipe potestatē offerre sacrificium deo, missasque celebrare tam pro uiuis quàm pro defunctis, in nomine domini, Amen. Hinc benedicens eis, osculatur manus singulorum, & ait: Pax domini sit uobiscum semper. Sicque solennis presbyterorum ordinatio est consummata, quanuis adhuc supersunt pleræque aliæ cæremoniæ, quæ non ad necessitatem, sed ad decorum pertinent. Hoc tantum aduertant, ut quilibet ordinatus habeat canonem missæ, quem legat unà cum episcopo, licet non sit necessarium, ut dicit Guil. in suo rationali, sed in hoc seruetur cōsuetudo diœcesis. At hanc cautelam S. Thomæ aduertat nouus sacerdos, ut intentionem suam consecrādi referat ad illud instans, in quo episcopus profert uerba consecrationis: nam sic nec propositū episcopi, nec concelebrantium fraudabitur, dist. 13. 4. ti. ar. 2. q. 2. & fulcit dictum suum autoritate Innocentij. Possent hic multa dici de immensa sacerdotū dignitate, & de prærogatiuis eorū, sed breuitatis studio illis explicādis supersedebimus, neque à necessarijs circa hoc sacramentum recessuri, neque omnia quę ad presbyterium spectant enarraturi, quia ordo non est sacramentum, sed ordinatio.

Cautela.

Audiuimus ergo officium esse sacerdotum, ut cōsecrent sacramentū corporis & sanguinis Christi in

altari dominico, ut prædicēt, benedicant, orent pro uiuis & defunctis. Atque hæc omnia ex ipsa ui uocabuli satis patent. Sacerdotes enim dicūtur, quoniam sacra dent. & in principio nascentis ecclesiæ, Apostoli uocabāt eos presbyteros, hoc est, seniores, non q oporteret eos grandæuos esse, & annorum numero ualentes, siquidem Timotheus, teste Paulo, annosus non erat, & tamen uoluit Apostolus, atque adeo imperauit, ne quis adolescentiam eius cōtemnat: decet autem animis eos esse fortes, ratione & intellectu bene ualentes, morum integritate & bonæ conuersationis maturitate spectatos, sicut scriptum est: Senect' uenerabilis est, non diuturna, neq; annorum numero computata, cani autē sunt sensus hominis, & ætas senectutis uita immaculata: faciunt ad hoc & uestes ipsæ, & singuli ordines suam mysticā habentes significationem Ideo enim inunguntur eis manus, ut intelligant suscepisse se gratiam ordinationis, & quod erga oēs obseruare debeant ac exercere opera charitatis. Stolam utriq; aptant humero, in hoc ut sentiāt se armis iustitiæ esse debere munitos, ne uel prosperis extollantur, uel in aduersis desperent, sed ut iugū domini ultro & libenter deferant. In susceptione calicis atq; patenæ considerēt, oportere eos offerre domino oblationem sanctam & bene placentem.

1. Tim 4.

Hugo.

Sapi. 4.

3. Sacerdotij huius figurā gesserunt olim filij Aaron, & successores eorum, similiter quoque 70. seniores à Moyse electi, & à spiritusancto edocti, illiusq; gratia impleti, ut Moysen adiuuarent in regendo populū aliàs effrenē, cui solus ille nō sufficiebat moderando, sicut & dn̄s ipse supra duodecim apostolos

Leui. 8.

Num. 11.

Lucę. 10. alios elegit 72. discipulos, qui opus apostolorum & laborem promouerent: eorum iam locum & uicem gerunt in ecclesia sacerdotes, sicut episcopi apostolorum, ut ait Beda. Ordinis huius ministerio ipse quoque perfunctus est dominus, quãdo post cœnã consecrauit panem & uinum, atq; transmutauit in corpus & sanguinem suum, idemq; facere in sui memoriam iussit apostolos. Omnium uero maxime & eminentissime officio hoc usus est idem in ara crucis, ubi non sacramentaliter tantum, ut in cœna, sed tanquã uerus ipse sacerdos & pontifex, sese uere & essentialiter obtulit uictimam pro peccatis omnium hominum deo patri, sicq; per proprium sanguinem suum intrauit in sancta, ut pacificaret omnia quæ in cælis sunt, & quæ in terra.

Hebr. 9.

Hinc iam sacerdotes longe sanctissimũ gerunt officium, opus administrant (si quid aliud) perfectissimum, consecrantes corpus & sanguinem Christi: q̃d utiq; superat omnia totius mundi opera, quum sit ipsum omnium saluberrimum: deinde nõ minus hominum promouet salutẽ, quod solis illis datum est absoluere à peccatis. Vnde & talis consecratio præclaris & deuotis missæ cæremonijs pficitur, multoq; pluribus solennitatibus q̃ uel baptismus, uel confirmatio, uel absolutio, uel unctio extrema.

Sacerdotium simplicibus datur.

Dicat hic aliquis forsitan: Si hoc præclarissimum est in ecclesia officium, deceret utiq; & conueniret illud supremis tantũ ecclesię ministris esse cõmissum, ut episcopis & archiepiscopis, neq; tam excellentem potestatẽ ueluti uilescere, dum simplicibus hominibus confertur, quibus tamen non licet uel confirmare, uel altare aliquod consecrare.

Audiat ille rursus, quisquis ita cogitat: Si reuerentiam & immensam inspiciamus huius sacramenti dignitatem, cõueniat utique solos episcopos, imò solum pontificem summum illud administrare, sicut olim solus summus sacerdos, idque toto semel in anno, ingrediebatur in sancta sanctorum. Atqui ob immensos & innumeros fructus, quos ex hoc sacramento percipiunt fideles, Christus ipse ex sua ineffabili gratia & misericordia uoluit huius sacramenti administrationem esse penes quoslibet sacerdotes. Ex multis autem fructibus sunt ij sex non postremi, si rem in uniuersum consideremus.

De cons. dist 5. Eusebi. papa.

Heb. 9.

Cur multi sacerdotes.

1. Quia per hoc cultus diuinus affatim adauget.
2. Humana fragilitas restauratur.
3. Defunctis pœna mitigatur.
4. Immensa Christi benignitas in opere redemptionis subinde in memoriam reuocatur.
5. Communicatio dei nobiscum manifestatur.
6. Nostra quoque superbia deprimitur fortius, sicut hæc omia possent ad longum extendi, quoniam cultus hic dei in terra maximus est, cum dignitate uenerari & adorare illud gloriosissimum sacramẽtum, ideoque maiori deuotione plebs fidelis audit missam, quàm aliquod aliud diuini cultus officium, & ob id sacerdotes diligentius horas canonicas adimplẽt celebraturi, quàm aliàs. Laici quoque tum confitendo, tum ieiunando, tum orando præparare se debent deuotius, quando suscepturi sunt hoc sacramentũ tempore paschali. Quid multa? Vbicunque missarum obseruatio diligens non est, facile corruit omnis deuotio. Vnde & hoc opus est sathanæ, quod nunc Lutherani, illo instigante, missas in tam arctas redegerunt

[illegible]

angustias, Zuingliani & Catabaptistæ penitus abrogarūt, qui nimirū pcursus est Antichristi certissimus, Dan. 12.

Volens hic obmitto illud uulgo quod quæri solet, utilius ne sit missam uel uerbum dei in concione audire: quoniam certo quidem uerum id est, q si in una prouincia cōtinuis triginta annis prædicaretur euangelium, & non legerentur missę, in alia autem totidem annis missæ legerentur sine prædicatione uerbi, meliores tūc futuri sunt Christiani ibi, ubi conciones fierent, quàm ubi missarum solennia tantum peragerentur.

Utilius ne audire missam vel sermonē.

Ideoq́ supra dictū est ob maiorem utilitatem, dominum Iesum humili pietate & clementia motum, ut permiserit se à pluribus & humilibus presbyteris confici in sacramento altaris, propter quam bonitatem & misericordiam nos illi perpetuas & immensas agere gratias debemus.

Prima tōsura.

4. Quæras adhuc præter hos septem ordines, quis locus erit primæ tonsuræ, cuius nulla hucusque facta est mentio? Ideo scilicet, quia nōnulli eam pro sacramento non habent, sed aiunt eam esse præparationem tantum ad ordines suscipiendos, & sic in numero sacramentalium solum reponunt. Ego autē quum putem etiam illud esse sacramentum, sequutus Innocentiū, qui dicit per primā tonsuram iuxta formā ecclesię datam clericalem ordinem conferri, credo non temere permansisse in ecclesia ritum conferēdi hunc ordinē, q omni & loco & tēpore dari potest etiā extra missam. debet eñ ibi psto esse forpex cū pelui, ordinādus q̄q́ sit indutus ueste alba linea, & lumē gestet in manib⁹. Atq́ si forte cōfirmatus nōdū fuerit, debet prius cōfirmari. (qa character cleri-

C. cum cōtingat de ętate & qual. ord.

calis habet ordinẽ ad characterem confirmatiõis & baptismatis.) Ita deinceps incipit ordinare episcop⁹ & ait: Adiutorium nostrũ in nomine dñi, Qui fecit cælum & terram. Sit nomẽ domini benedictum, Ex hoc nunc & usq; in seculum. Mox subiungit orationes aliquot multum deuotas, canente interim choro Psalmum: Cõserua me domine. Quod quum fit, episcopus detondet eis capillos in quatuor partibus capitis, in fronte, ceruice, & iuxta utranq; auriculam. ad extremum etiam in summitate capitis tres fascicu los pilorum auellit paruulos. Quilibet eorum, dum tondetur, dicit: Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei, tu es qui restitues hęreditatem meam mihi. Deinde canitur Psalmus: Domini est terra, & episcopus orat Collectam unà cum benedictione, & cuiq; induit uestem illam lineam, dicens: Induat te deus hominem nouum, qui secundum deum creatus est in iustitia & sanctitate ueritatis. Hæc omnia postremo concludit cum collecta.

Psalm. 15.

C. prohib. dis. 23.

Psalm. 23.

Multa seruauit hic ordo nomina, nam & psalmistatus dicitur & clericatus, ut Leo uocat, & cantoratus appellatur in Cõcilo Toletano 22. dist. si psalmista, per hunc ordinem acquirit aliquis priuilegiũ clericorum 21. dist. cleros, ita ut etiam coniugatus non bigamus, coronam ferẽs, merito gaudeat priuilegio clericorum c. cle. si tonsura, de uit. & hones. cleri. nemo tñ ad hoc impellendus est ut gestet coronam, sed q́sq; potest quum uult, priuilegium illud à se amouere: sic q uiduam duxit, & qui bigamus est, coronã ferre non permittit: & si p̃sumpserit portare, clericorũ tamen priuilegijs nõ gaudebit. C. quisq́s cleri, 84. dist. & C. altercationis de biga.

27. dis. seriatim.

C. ut consul. de uit. & ho. cleri.

Habuit & hic ordo figuram in ueteri testamēto Nazaræos, q capillos suos seruabant donec cōsecrarentur, & tunc demum offerentes sacrificium tondebantur, idq; sub ostio tabernaculi, capilli autem proijciebātur in ignem. Neq; uero mysterio caret, quòd hic capilli rescindantur in capite, ut sic liberrimus eorum animus in deū eleuatus significetur, & resolutus ab illicitis temporalium rerum desiderijs. insinuātur ibi & sensus liberi, à quibus illi pili auelluntur, quare dominus deus dixit ad Ezech. Fili hois, sume tibi gladium acutum, & duces eum per caput tuū & barbam. Inde legimus Priscillam & Aquilam se totondisse, Atque hic quidem ingressus est, & primus aditus laicorum in statum clericorum, ubi quilibet uocatur in sortem domini, ut illi seruiat cum laude & benedictione in secula, Amen.

Ezec. 5.

Actu. 18.

HOMILIA SEXAGESIMASEPTIMA, de dignitate episcopali.

Attendite uobis & uniuerso gregi, in quo uos spiritussanctus posuit episcopos. Actuum XX.

DIximus hactenus de ordinibus septem, sicut in ecclesia catholica constanter obseruantur, & quomodo prima tonsura debeat in ordinum numero cōputari: superest adhuc ordinatio episcoporum, quam semper crediderunt Christiani esse sublimiorem & digniorem super ordinem aliorum sacerdotum: an autē sit peculiaris ordo & sacramentum singulare, controuersum quidem est à nonnullis, qui putarunt eo quod cōsecratio corporis & sanguinis Christi sit officium eminentissimum, ideo qꝙ

Episcopatus ordo.

non esse ordinem alium sublimiorem sacerdotali. Sed quod quis ordinatur episcopus, id aiunt eo tantum fieri, quod se ordo ille extendat & diffundat ad quasdam operationes, quo antea sacerdotalis ordo non pertigerat, ut sunt confirmatio paruulorum, sacerdotum ordinatio, altarium consecratio & similia, quæ utique multo sunt inferiora consecratione corporis & sanguinis Christi. Fundamentum eorum q ita sentiunt, est tale, quod omnes ordines qui sacramentorum numero cēsentur, uel immediate, uel per media debent facere ad consecrationem sacramenti altaris, uel ad præparationem ad ipsum. Et quum episcopus non habeat opus dignius, quantū ad illud sacramentum, quolibet sacerdote, aiunt non esse illum ordinem peculiarem, sed extensionem ordinis sacerdotalis ad aliquas operationes digniores. Atque idipsum sane nemo est qui eat inficias: nam si quis fit episcopus, & nō idem sacerdos, (posito per possibile & impossibile, propter uerba Innocentij papę, pontificale officium sine altaris ministerio nō ualet adimpleri.) profecto sacerdos aliquis missam celebrans, dignior futurus esset eo, qui tantum foret episcopus. At quia dignitas episcopalis includit sacerdotalem, & reliqs inferiores omes essentialiter, ideo merito cēseri debet superior sacerdotali. Porro si paulo diligētius cōsiderentur sacræ literæ, primitiuæ ecclesiæ consuetudo, autoritas ecclesiæ, sanctorumque patrum testimonia, & rationes euidentes, tunc sane patebit episcopalem dignitatem non tantum esse sacerdotali superiorem, sed & ordinem sacrum, atque adeo sacramētum ut reliqui sunt ordines. Testatur hoc historia iam supra inducta de confirmatione, quando apostoli mi-

Act. 8. 19. ſerunt Petrum & Iohannem, audientes quòd & Samaria recepiſſet uerbum dei, iam'q; illi eſſent baptizati à Philippo diacono, cõfirmati deinceps ſunt ab apoſtolis iſtis duobus tanquam epiſcopis, & nõ ab aliquo ex ſeptuagintaduobus.

Matt. 9. Luce. 10. Ad hęc iam antea induximus Bedam, & eſt ſententia gloſſę, quod Chriſtus elegerit duodecim apoſtolos, quibus ſucceſſerunt epiſcopi: deinde alios ſeptuagintaduos, in quorum locum ſubrogati ſunt presbyteri. Ita Hugo de ſctõ Victore, ait: Presbyteri, ſucceſſores & uicarij ſunt ſeptuagintaduorum diſcipulorum, qui præcedebant dominum Ieſum in omnem ciuitatem & locum, quò ipſe erat uenturus: ita quippe presbyteri, q adiutores ſunt epiſcoporum, rudes populos catechizando initiant, baptizãdo unitati eccleſiæ incorporant, & in ſacramentis uſq; ad manus impoſitionem populo dei miniſtrãt. Epiſcopi uero ſucceſſores ſunt apoſtolorum, qui ex neceſſitate ad adiutorium & ſupplementum ſui officij in tãta multitudine populorum regendorum miniſterium ſibi expetunt ſacerdotum, ſicut Moyſes in eremo elegit

Num. 11. ſeptuaginta uiros prudentes. Quanuis non ignorem B. Ignatium S. Iohannis diſcipulum, dare aliam collationem in quadam epiſtola ad Smyrnenſes, quum ait: Omnes epiſcopum ſequimini, ſicut Chriſtus Ieſus patrẽ, preſbyteros ſicut apoſtolos, diaconos autem ueneramini ſicut dei mandato miniſtrantes. Multo plura ibi habentur de dignitate, ſublimitate & ueneratione epiſcoporum. At hinc obijciat aliquis, quomodo conueniat, quòd Ignatius presbyteros apoſtolis confert, quorum ſucceſſores nos diximus eſſe epiſcopos? Facile hoc diſſoluitur: nã ſi epiſcopi con-

Epiſcopi ſucceſſores Chriſti & apoſtolorum.

ferantur Christo, quod hic Ignatius facit: ipse enim episcopus est animarum nostrarum, ipse ille episcopus est, qui per sanguinem suum intrauit in sancta sanctorum. Hinc nemini mirũ uideri debet, presbyteros successores dici apostolorũ, licet Ignatius non dicat eos in locum apostolorũ esse suffectos, sed sequendos & uenerandos. 1. Petri. 2. Heb. 9.

Hoc quoque expendendũ est, quod Ignatius tres distinctos ordines commemorat, episcopos, presbyteros & diaconos: nam inde euincitur, episcopatum peculiarem & sublimiorem esse ordinem super presbyterium. Deinde licet Lucas alibi referat diaconos electos à plebe, tamen præclare hic testatur Ignatius eos dei mandato seruire. Actu. 6.

2. Constat hoc etiam ex perpetua apostolorum consuetudine. ita enim Timotheus & Titus ordinati à S. Paulo, alios potuerunt ordinare & constituere presbyteros, dummodo curarent ne cui nimium leuiter imponerent manus, sicuti non male intellexit Ambrosius, quando Paulus Titum, Lucam & Timotheum commemorans, Titum uocat socium suum, quia & ipse erat episcopus. Patet idem ex septimo canone apostolorum, qui sic habet: Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, nequaquam seculares causas adsumat. Et canon octauus: Si quis episcopus aut presbyter aut diaconus sanctum paschæ diem ante uernale æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, abijciatur. Rursus canone 13. sic habetur: Si quis presbyter aut diaconus, aut qlibet de numero clericorum, relinquens propriam parochiam, pergat ad alienam præter episcopi sui conscientiam, hunc ulterius ministrare non patimur. 1. Tim. 4. 2. Cor. 8. Canon. 7. Canones apostolorum.

Canones autē illos esse receptos testatur Isidorus, qui ait eos approbatos synodali autoritate. Idem testatur S. Zepherinus, & approbati fuerūt in sexta synodo, c. placuit, c. sexaginta, sicut meminit Gratianus, c. placet. dis. 16. D. Iohannes Chrysostomus quoq; plurimum fidei & autoritatis tribuit illis.

Vide primatū Petri li. 3. c. 32

Præterea manifestum fit hoc ipsum & ex beato Dionysio Pauli discipulo, qui nō tantum trium istorum ordinum facit mentionem, sed & ordinationē singulorum commemorat, atq; de episcopis sic inquit: Pontificum ordo sacratior, primus est diuina speculantium ordinum, idemq; & summus & ultimus, quippe in quo desinit & impletur sacerdotij nostri distinctio oīs. Et probat: Porro pontificalis ordinis uirtus in sacris omnibus distinctionibus capitur, & per oēs sacros ordines operatur propriæ hierarchię mysteria. Et inde: Etsi à sacerdotibus perficiūtur quędā uenerabilia signa, nunquam tamen diuinam regenerationem sine sacratissimo consummabit unguento, neque sacrosanctæ cōmunionis sacramenta perficiet, nisi signis tanti mysterij altaribus uenerandis impositis: ne ipse quidem sacerdos erit, nisi pōtificalibus officijs ad hoc fuerit promotus. ut sic pateat cōstantissime, semper fuisse in ecclesia discrimen inter episcopos & sacerdotes: deinde penes episcopum iugiter mansisse peculiaria quędam officia sacerdotibus non permissa. discrimen quoque illud non esse confundendum, docet idem in epistola ad Demophilum, sicut ab initio induximus.

De eccles. hierar. c. 5 par. 1.

Episcop⁹

Affirmat hoc ipsum & Philo, qui beatum Petrū Romæ uidit, cū eo loquutus est, & prædicantem audiuit, sicut testatur Eusebius: is enim librum scripsit

de uiris apostolicis:(de uita contemplatiua supplicũ, quod uidelicet cælestia contemplentur & semper deum orent, ut inquit Hieronymus.) Ait ergo Eusebius eum in isto libro scribere, quõ diaconi & presbyteri officia sua perficiant, & quid sit super omnia cathedra episcopalis sublimitatis & dignitatis. Li.2.eccl. c.17.

Quumq; aduersarii nostri multum innitantur uerbis B. Hieronymi ad Euagrium, sicut eum ipsum citauimus super discrimine episcoporum à presbyteris, scribens enim ad Nepotianũ, quanuis insolentiam reprehendit episcoporum, contemnẽtium præ se presbyteros, tamen differentiam inter eos constituit, dicens: Esto subiectus pontifici tuo, & tanquã animæ parentem suscipe. Et inde: Quod Aaron & filios eius, hoc episcopum & presbyteros esse nouerimus, unus dominus, unũ templum, unus idemq; cultus. Quæ uerba oĩno refellunt ueteres nouosq; errores, qui dignitatem episcopalem reiiciunt, quoniam dixerat Hieronymus Nepotianum debere subditũ esse pontifici. id inde probat exemplo Aaronis & filiorum eius: si autẽ ad libros Exodi & Leuitici recurrimus, tunc sane uidemus Aaronem summum fuisse sacerdotem, & filios eius inferiores, hocq; adeo manifestũ fit ex tribus, quia scriptura ipsum & successores suos semper appellat summos sacerdotes, deinde solus ille decentius uestiebatur & magnificentius ex præcepto dñi: adhæc in Leuitico patet, Aaronen etiam unctum fuisse in capite, quum interim in Exodo legamus filios eius tantum unctos in manibus, sicut in hunc usq; diem obseruatur, & nos infra breuiter aperiemus. Ideoq; pręclare dixit Hugo: Vnctio capitis peculiariter ad episcopum pertinet, unde re- Exodi.28 Leui.8. Exo.28.

PP

Psal. 44. cogitet illius se esse uicarium, de quo scriptum est:
Psalm. 132. Vnxit te deus oleo lætitiæ. quamobrem in ordinatione episcopi canitur hic Psalmus: Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam barbam Aaron, quod descendit in oram uestimenti eius, quoniã ibi mandauit dominus benedictionem & uitam usque in seculum: quemadmodum & suprà locum hunc allegauimus.

Adhuc autem uerbis B. Hieronymi paulo diligentius præmonendi sunt episcopi, ut ne nimis contemnat sacerdotes, dum Aaroni & filijs eius comparat episcopos atq; sacerdotes. Amare igitur debent episcopi presbyteros, non eis quoslibet præferre uenatores, assentatores, musicos & mimos, sed diligãt eos ut filios, quemadmodum Aaron dilexit filios suos sacerdotes. (extende, quia campũ habes amplissimum cõtra quosdam episcopos nostri seculi, qui parum reuerenter tractant clerum etiam doctum & bene meritum.)

In episcopos.

3. Communi hoc consensu semper est obseruatum in ecclesia, ut mera iam sit malitia, quod Lutherus & eius magister Vuiclef ausi sunt hoc inficiari. Volens hic obmitto Anacletum (uide c. in nono dis. 21. & quando Lutherus pro solita temeritate ausus fuerit eum reijcere, tamen nos uindicauimus eum ab illius iniurijs, lib. 1. c. 23.) similiter & Anicetũ, q idem affirmant quod nos iam ante induximus ex Beda, Hugone & alijs. Leonem tamen magnum prętterire non possum, qui scribens ad Anastasium episcopum Thessalonicensem, quomodo etiam subdiaconi non debeant uxores ducere, (in codice canonũ cuius meminimus in lib. de primatu Pe. li. 1. c. 20. habet ca. 34.)

De prima tu petri.

Leo papa

subdit: Quod si in hoc ordine, qui est quartus à capite, dignum est custodiri, quanto magis seruandū est, ne aut Leuitico aut presbyterali honore aut episcopali excellentia quisquam idoneus æstimetur, qui se à uoluptate uxoria necdum frenasse detegitur? Ecce quàm manifeste hinc patet ex uerbis Leonis, ordinē subdiaconorum esse quartum, unde oportet tres alios eo superiores esse, diaconorum scilicet, presbyterorum & episcoporū. Atq; hoc sane nostrum est institutum, ut doceamus dignitatem episcopalē q̊q; esse ordinem (uel potius ipsam ordinationem, ne q̄s Corycæus auscultet) amplius hic non placet insistere, quamuis possent adhuc multa ex sacris literis & doctoribus induci, quæ tamen fastidium forsitan ingererent pijs & catholicis hominibus nihil super hac re dubitantibus, sicuti in hoc nemini Christiano est dubitandum.

Quapropter obmissis scripturæ & patrum testimonijs, simul atq; cō[c]iliorum decretis, obiter enim nūc succurrit, quàm [o]mnino prudenter & circunspecte prouisum sit, ut episcopus à tribus, presbyter ab unico tantum ordinetur, unde satis cōstat, magnum esse utriusque ordinis discrimen. (uide cano. apost. c. 1. & 2. canones Anacleti. c. 1. canonem concilij Niceni 4. canonem concilij Niceni 59. cum multis alijs similibus) imò Eusebius refert hunc modū obseruatum in consecratione episcopi primi Hierosolymitani, unde forma posteritati sit data consecrandi episcopos. Res est plus quàm in aprico, ideo nolo esse diffusior. Vnum hoc obmittere non possum, ut sententiam illam meam propositam, sed quid dico meam?

Tres consecrent episcopos.

quum sit decisio totius ecclesiæ, sicuti satis declarauimus, rationabilibus causis confirmem: quoniam episcopus præstare potest & exequi opus in ecclesia alijs sacerdotibus non permissum, ut confirmare, tēpla, altaria, & ipsos quoq; sacerdotes consecrare. Quum ergo possit opus pficere spirituale in corpore Christi mystico, q̄d nō quilibet potest præstare sacerdos, sequitur eum illud facere uirtute ordinis episcopalis: nam cui tandem poterit ista potestas attribui? Ad hæc episcopus etiam excōicatus siue depositus, quāuis neminem debeat sacris initiari, si tñ hoc tentat, erit ille utique consecratus: confert enim ordinem, sed non exequutionem ordinis. Idque non aliunde ꝑuenit, nisi quod ei in sua episcopali ordinatione, sicut & in alijs ordinibus cunctis imprimitur animæ illius character indelebilis, de ord. ab eo qui renunc. episco. nam si episcopum esse, dignitas foret tātum siue iuridicialis potestas, posset tūc id omne simul auferre papa, ita ut etiā si tentaret aliq̄d facere, tñ nihil faceret: sed sicut presbyter licet excōicatus, uel in interdicto cōstitut⁹ uel degradat⁹, ut loquūt uulgo, tñ si tentat cōsecrare, cōsecrat, ita ut episcopus ordinat.

Damasc. ad episcopos Aphric.

Præterea ordo episcopalis iterari non potest, ita ut q̄s semel ordinatus in episcopū, rursus ordinaretur, idq; fit propter characterem q̄ deleri non potest.

Postremo etsi plures sint etiā in episcopali dignitate gradus: sunt eñ q̄dam episcopi tm̄, ut Augustanus, Herbipolensis. Alij archiepiscopi, puta Moguntinus, Treuirensis. Alij primates, ut Madeburgeñ per Germaniam, Lugdunensis in Gallia. Alij patriarchæ, qui fuerunt ab initio tres, Romanus, Alexandrinus, & Antiochenus: nunc autem sunt quinq;, additis eti-

um Constantinopolitano & Hierosolymitano: atque ex iis supremum locum obtinet Romanus: quanuis ergo plures sint episcoporum gradus, tamen omnis ille ordo unicus est tantum.

4. Ridebunt autem hæc neochristiani sat scio, qui negant characterem, quē constanter affirmat ecclesia imprimi in tribus sacramētis, in baptismo, confirmatione & ordine: unde hęc sacramēta in uno iterari & repeti non possunt, quod diffuse ostendimus supra in materia baptismi, qñ induximus Paulum ad Ephesios 1. & 4. cum expositiōe B. Hieronymi, Athanasii, Brunonis: similiter & Isaiam ca. 66. Dionysium, Damascenum & Augustinum in quatuor locis. Hic tantum illum Pauli locum ad Corinthios latius tractabimus, quum ait: Qui confirmat nos uobiscum in Christū, & q unxit nos deus, & q signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Character probatur. 2. Cor. 1.

Quę uerba Pauli si expēdamus diligentius, inueniemus utique characterem trium illorū sacramentorū, iuxta expositionem Haymonis. Nā quum ait, Qui confirmat nos, significat sacramentum confirmationis: quum addit, Qui unxit nos, intelligit baptismū, in quo nō soli reges & sacerdotes unguntur, sed oēs in uniuersum Christiani exterius inunguntur, & interius cum gratia spiritus sancti: unde & illi oēs spiritualiter sunt reges & sacerdotes, sicuti supra ex Petro induximus. Quūque subdit Paulus, Qui signauit nos, respexit ad sacramentum ordinis, siquidem quando dominus dixit ad apostolos, Sicut misit me pater, ita ego mitto uos, ibi signum suum posuit in eis, & pignus spiritussancti dedit in corda illorum, iuxta illud Hieronymi, q dicit: Quoniam istud signatur, qd

aliquid intrinsecus continet preciosum, signauit autem nos deus, ideoq; quia corda fidelium consignãtur, argumentum euidens est, in eis contineri aliqd preciosum. Ambrosius paulo diuerso nomine rem eandem exprimit, transscriptionẽ enim uocat, neq; aliud intelligit nisi characterem, quum ait: Baptizati sunt hæredes dei, quia trãsscribitur in eos gratia dei: cohæredes autem sunt Christi, quia renouantur in uita ipsius. Et si nihil aliud haberemus quàm uerba Augustini libro 2. cap. 13. contra Parme. deberent ea cuiq; Christiano satisfacere: quum enim duplicem similitudinem induxisset de hoc charactere, alteram de imagine quæ insculpitur monetæ, alterã de symbolo militari, adiungit: An forte minus haberent sacramẽta Christiana quàm corporalis hæc nota, quũ uideamus nec apostatas carere baptismate, quibus utiq; per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse iudicatur?

Multa subijcit de hoc signo, quõ maneat & in malis ad damnationem, & in bonis ad remunerationẽ. Vt autem rem hanc tandem finiã, nemini sane Christiano dubium esse debet, se in baptismo & confirmatione accepisse characterem signum hoc spiritale, perpetuo in anima sua duraturum. deinde non minus oportet ambigere, ordinationem sacerdotum, episcoporum & aliorum, esse sacramentum, quo separantur ordinati à laicis, ne sit confusio inordinata in ecclesia, sicut inducere conatur Lutherus. Longe enim aliter docuit nos Paulus, dicens: Donationes habemus differentes, siue prophetiam secundum rationem fidei, siue ministerium in ministrando, siue
Rom. 12. qui docet in doctrina &c. Ecce quomodo Paulus ue

lit differentiæ nonnihil esse oportere inter Christianos, quũ interim Lutherus conetur uniuersum Christianismum redigere sub unicum ordinem sacerdotum: differentiam autem illam ordinibus cõstitui testatur Ambrosius, quum ait: Gratiam dari ordinato, significat per prophetiam & manuũ impositionem. prophetia est, qua eligitur quasi doctor futurus idoneus. Manus uero impositiones sunt uerba mystica, quibus confirmatur ad opus electus, accipiens autoritatem teste conscientia sua, ut audeat uice domini sacrificiũ deo offerre. (uide illud quod addit, uice domini sacrificium offerre.) Quapropter credere nos conuenit spirituisancto, qui manifeste nos in sacris literis distinctos grad⁹ & ordines docet esse ministrorum ecclesiæ. Inde quoq; profusis dominum precibus rogemus, ut illi sedulam & diligentem gerant ecclesiæ curam, gratia nimirum diuina adiuti atq; sufful ti, q̃ possint fideles regere, ut sic presbyteri simul cum subditis uita tandem perfruantur æterna, Amen.

Super. 1. Tim. 4.

HOMILIA SEXAGESIMA octaua, de ordinatione episcopali.

Pro patribus nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Psalm. xliiij.

INcõparabilis ecclesię doctor, & ꝓpugnator inuictus Augustinus, in illo amplissimo opere quod edidit super explicatione Psalmorũ, dum uersum iam inductum exponit, sic ait: Genuerũt te apostoli, ipsi missi sunt, ipsi prædicauerunt, ipsi patres. sed nun

quid nobiscum corporaliter semper esse potuerunt? ergo illorum discessu deserta est ecclesia?

Absit, pro patribus tuis nati sunt tibi filij. patres missi sunt apostoli, pro apostolis autem nati sunt tibi filij, constituti sunt episcopi. Hodie enim episcopi qui sunt per totum mundum, unde nati sunt? Ipsa ecclesia eos patres appellat, ipsa illos genuit, & constituit in sedibus patrum. Non ergo te putes desertam, quia nõ uides Petrum, quia non uides Paulum, quia nõ uides illos ꝑ quos nata es, de prole tua tibi creuit paternitas. Inde in s. cõcilio Niceno, in Carthaginensi quoqꝫ discrimen semper obseruatũ est episcoporũ & presbyterorum, tantisper dum sacerdos quidã infelix Aerius ecclesiæ perturbator, dum conabatur fieri episcopus, fact⁹ est hæreticus, negans illam ordinũ differẽtiam, commentus etiam in hoc quosdam alios perinde impios errores, quos iã olim fortiter impugnauit Augustinus.

Aerius hæreticus.

Augu. de heres. ad Quoduult.

Nunc demum sectatores istius, Vuiclephi & Lutheri, susceptum prosequi conati sunt laborem, & illos errores nobis inculcare, quasi sint ueritati cõformes, quos tamen ipsi superiori homilia satis fortiter refutauimus. Hic quoqꝫ antequã ad ordinationẽ episcopalem ueniamus, operæprecium uidetur, fucatam hæreticorum obiectionem dissoluere, nõ qdem per modũ disputationis, ne simplices seducantur & auertãtur, nõ satis intelligentes quæ ꝓ sentẽtia ecclesiastica, & quæ ꝓ aduersarijs inferuntur: proinde excludemus errores illos abnegando, dummodo attendant hic catholici, perpetuum hũc esse hæreticorum omnium morem, ut uelut uno cõsensu aduersentur ecclesiæ. Quamobrẽ Origenes dicit, qa colligauerũt cau-

das, sicut uulpes Samsonis, & quāuis in hoc cōueniunt, in reliquis tamen nunquā concordant, sed à se inuicē semper discrepant sibiq́; ipsis aduersantur, sicut & uulpes Samsonis capita à se mutuo auertebant. Ita plane se res habet circa istos tres à deo reiectos hoies, Aerium, Vuicleph & Lutherum, nisi quod qui sequutus est, deterior semper extitit priori. Aerius eñ episcopalem tātum ordinationem impuguauit, Vuicleph duos tm̄ affirmauit ordines, presbyterij & diaconatus, Lutherus semel simulq́; omnes reijcit, negat insuper ordinem esse sacramentum, quod nō solum sacris literis, sed & patribus & sanctorum conciliorum decretis ex diametro aduersatur.

Indi. 19. Heretici inter se dissident

2. Quanuis Paulus ad Timotheum scribens, tātum meminit episcoporum & diaconorum, admonens illos officij sui, tamē inde colligi nec potest nec debet, eo tempore duos illos ordines in usu tantum fuisse, quin potius ratio inspicienda est, cur Paulus in eo cap. duos istos ordines tantum commemorat, nec aliquam facit ibi mentionem presbyterij, sed deinceps in duobus locis. eam porro causam Hieronymus sic exprimit, cum ait: Cur Paulus de presbyteris nullam facit mētionem, sed etiam ipsos in numero episcoporum comprehendit? quia secundus, imò penè unus est gradus, sicut ad Phil. episcopos & diaconos scribit, cū una ciuitas plures episcopos habere non possit. Quasi dicat, quia uirtutes episcoporū etiam competunt presbyteris, tanquā in proximo gradu constitutis, ideo necessariū non fuit de uirtutibus & officio presbyteri sigillatim aliquid praescribere, & ob hanc cognationē utriusq; ordinis Paulus presbyteros etiā nomine episcoporum intellexit. ꝓbat

Paulus notat duos ordines

hoc inde, quod una ciuitas non nisi unum episcopū habere potest, presbyteros plures potest habere. Obserua hunc locum contra hæreticos, qui Hieronymū in suā sententiam conant̄ ꝑtrahere, cū tñ hic expresse dicat, quia secundus est gradus, ita quamuis presbyterium episcopali ordini proximum est, non tamen unus, sed pene unus est gradus. Præterea uide quod Hieronymus asserit temporibus Pauli ordines illos duos fuisse diuisos, episcopalem & sacerdotalem, qm̄ in una ciuitate non quidem plures episcopi, sed multi fuerunt presbyteri.

Aliam adhuc causam proponit Ambrosius, super epistolam ad Ephesios 4. dicens: In episcopo om̄es ordines sunt, quia primus sacerdos est, hic est princeps sacerdotum, & ꝓpheta, & euangelista, & cætera adimplēda officia ecclesiæ in ministerio fidelium. Hoc ipsum plane est quod & Augustinus dicit, maiorem ordinem in se continere etiam minores: siquidē sacerdos in ecclesia (quod etiam nunc fit) potest officio fungi diaconi, lectoris, exorcistę. Itaque quando Paulus in loco supra citato non meminit officij sacerdotalis, uult hūc gradum in superiori qui illum in se concludit, intelligere.

Tertiam insuper rationem ꝓponit Ambrosius in eodem loco, cum ait: Post episcopum diaconatus ordinationē subijcit. Quare? Nisi qa episcopi & presbyteri una ordinatio est, uterque enim sacerdos est, sed episcopus primus est: nam quilibet episcopus etiam sacerdos est, sed nō oīs sacerdos etiam episcopus est, docet insuper Timotheum quoq; fuisse episcopum, eo quod Paulus officium & munus illi iniunxit alios quoq; ordinandi episcopos, non decet autem maio-

rem & superiorē ordinari ab inferiori, quoniam nemo præstat quod ipse antea non accepit.

In primitiua quidem ecclesia facile cōcesserim nō perinde omnia cum tanto apparatu, tamq; solennibus cæremonijs esse tractata, sicut postea fieri est ordinatum, quia primum p̄dicabant & baptizabant, ita ut forsitan usus tulerat, sicut testatur Ambrosius sup epistolam ad Ephesios, non habita magna siue loci siue temporis ratione. Quemadmodum & Philippus diaconus non magnopere considerauit, quonam die baptizaret eunuchum, & an ieiunaret, siue tunc presbyter aliquis interueniret. Ad hæc Petrus neque diaconum aliquem habuit, neq; quadraginta dies expectauit, quando Cornelium baptizauit. Paulus quoq; nihil amplius distulit, cum baptizauit custodem carceris. Id adeo in primitiua ecclesia factū semper est, donec adcresceret magis, quādo demum officia ordinata sunt in ecclesia, singulisq; officijs sua tempora destinata, & modus certus prescriptus, quo fierent omnia. Ephe. 4. Actu. 8.

Cæterū quod Hieronymus in epist. ad Euagrium dicit, & inde super epistolam ad Titum, Quia idem sit presbyter qui episcopus, & antequam diaboli instinctu fierent studia in religione, & diceretur in populis, ego sum Pauli, ego Apollo, communi presbyterorum consilio ecclesiæ gubernabātur. postquam autem unusquisq; eos quos baptizauerat, putabat suos, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus ex presbyteris electus superponeretur cęteris, ad quem omnis cura ecclesię pertineret, & schismatum semina tollerentur. 93. legi. 95. olim. An idem episcopus & presby.

Ibi non ea est Hieronymi sententia, quasi uelit or-

dinationem episcopi non esse superiorem, q̃ cuiuslibet sacerdotis: sed hoc dicere uoluit, quomodo in primitiua ecclesia non fuerit distinctum illud officium inter humiles apostolos, quando etiam nomina ita erant permixta, ut iuxta suam significationẽ episcopi dicerentur sacerdotes, & uicissim sacerdotes episcopi: dico iuxta significationem, quia presbyter seniorem sonat & sapientiorem, sicut & seniores à senio dicti sunt: episcopus autẽ dicitur quasi superintendens & speculator, teste Augustino: sed quia & presbyteri inuigilare debẽt super populum, possunt etiam illi dici episcopi. (significatione saltem, à quo est nomen impositum.) Verum hæc confusio iam olim tempore apostolorum è medio sublata est, qa hæc dissensio dicentium, ego sum Pauli, ego sum Petri, à Paulo deleta est, ad Corin.

Li 19 de ciui dei. c. 19

Estq; illud in Hieronymo bene ponderandum, q̃ñ dicit, ex hac confusione quod nõ erant magistratus, exortas esse sectas & dissensiões, ex ijs rursus blasphemias contra Christum, unde tandem constitutus sit ordo inter sacerdotes. Vellem nunc audire Aerium aliquem, Vuiclephum aut Lutherum, an dum magistratuum ordines tollere conantur, incipiant istam confusionem rursus reuocare. Cur autẽ placeret hoc istis rerum omnium perturbatoribus, quod olim displicuit Paulo?

Actu. 16.

Profecto non apparet istos hic aliud uelle, nisi ut optimas quasq; sanctiones iam inde à Christi & apostolorũ temporibus in usu habitas, destruant & euellant. Aliter nos docuit Ambrosius, in recepta olim cõsuetudine obseruatum, ut senior semper fieret episcopus, illiq; defuncto succederet is qui proximus uj

Ephe. 4.

deretur numero annorum: sed quia non omnes hac successione sacerdotes erant ad episcopatum idonei, hic quoque modus tandem sublatus est, & statutum in concilio, ut episcopi non ordinarētur respectu senij, sed meriti. Vnde & hoc in epistola Hieronymi ad Euagrium expēdendum est, quod non præcipue ibi tractat, an episcopus sit superior presbytero, sed illud eius erat institutum, quia animaduerterat quendam diaconum conatum fuisse ut se æquaret presbytero, hoc nimirum ibi reprehēdit Hieronymus. Atque ut ostenderet diaconum esse inferiorem presbytero, intantum extollit sacerdotium, ut dicat à principio communem fuisse sacerdotis & episcopi appellatiōem. Non diuersum est quod etiam Augustinus similem redarguit temeritatē cuiusdam diaconi Falcidei, qui quoque sacerdotibus se nitebatur æquiparare, in q. no. & uet. test. c. 101.

5. Cum itaque satis iam cōstet, etiam ex sacrarum literarum testimonijs, episcopos in sua ordinatione accipere sacramentum, gratiæ augmentum, & characterem, cuius insigne imprimitur animæ hominis in ordinatione à reliquis diuersum: nonnihil iam disserendum nobis est, in quonā consistat ordinatio episcopalis. Ordinatio episcopalis.

Principio tres oportet esse episcopos, qui aliū cōsecrēt, sicut & alibi diximus, ex ijs tamen unus quispiam est præcipuus qui consecrat, alij tantum simul cum isto consecrant: inde usu uenit, ut interdum abbates quibus infulam licet gestare, & præpositi, possint locum eorum qui simul consecrant supplere: debent autem illi omnes pronūciare uerba, quia inter cætera sic legi primum solet:

Episcopum oportet iudicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, & baptizare. Atq; hoc est q̊d ex Augustino iam supra induximus, q̄a semp maior & superior ordo includit minorem. Insuper inungi solet quilibet episcopus in capite cum chrismate, ad quam unctionē sic dicit consecrans: Vngatur & consecretur caput tuum cælesti benedictione in ordine pontificali, in nomine patris & filij & spiritussancti. Amen. Pax tibi, Et cum spiritu tuo. Mox ad hæc chorus succinit psalmum illum, Ecce quàm bonum & q̄ iocundum. Huius unctionis causam refert Hugo illam, cum dicit: Omnis consecratio fluit ex spiritusancto, cuius uirtus inuisibilis in unctiõe chrismatis sanctificatur & datur.

Psal. 132.

Hugo fol. 6. c. 13.

Præterea inunguntur illi & manus sacro chrismate. (uide hic immensam eius eminentiam sup ordinē sacerdotalem.) Ad hanc aūt unctionem subdit q̄ cõsecrat, Vngantur manus istæ de oleo sanctificato, & chrismate sanctificationis, sicut unxit Samuel Dauid regem & ,pphetam, ita ungantur & confirmentur in nomine dei pa tris, & fi lij, & spiritus sancti.

Sciendum quoq;, quod in hac consecratione episcopi imponūt sup caput eius qui ordinatur, librum euangeliorum, qui in parte postica dependeat à capite usq; ad ceruicem. Neq; uero consecrans tantū, sed & cæteri episcopi assistentes imponere debent manꝰ sup caput ordinati, statutumq; adeo id est in cõcilio Carthaginensi quarto. Episcopus cum ordinatur, duo episcopi ponant & teneant euangeliorum codicem super caput & ceruicem eius. (Menda est in quibusdam libris, ubi pro ceruicem legitur uerticē.) & uno fundente super eum benedictionem, reliqui

omnes episcopi qui adsunt, manibus suis caput eius tangant.

Cæterum cur episcopo in sua ordinatione liber euãgeliorum ponatur sup caput, ratio hæc quidem ambigua non est, scilicet ut admoneatur euangelium iugiter & in sensu & intellectu suo habere: deinde ut meminerit, quantum onus ipse sibi hoc munere suscipiat. Episcopus enim nomen est oneris, non honoris. C. epis. 88 dist. August. li. 19. de ciuit. dei.

Ad hæc scire debet quilibet episcopus, sibi sarcinam illam prædicationis euangelicæ undiq; p diœcesim esse pferendam. præterea quantum ad ipsum attinet sciat, eo quod iam ad summam ordinationis dignitatem peruenerit, plus sibi porro studendum, ut secundũ euangelium quàm proxime uiuat, illiq; obediat: quapropter etiam episcopus non ordinatur, nisi in die dominico, debetq; officium tunc incipi ad horam tertiam diei, quoniam in hoc ordine confertur spiritussanctus, sicut & apostolis datus est die dominico pentecostes hora tertia. Itaq; cum episcopi succedant in locum apostolorũ, eadem & die & hora conuenit nunc ordinari episcopos, ut testatur papa & martyr sanctus Anacletus. Par. 3. foli 134. 75. dist. ordinat.

Insuper ordinari solent & baculus episcopalis, & infula, & annulus, & chirothecę. Baculus quoq; ideo illi traditur, ut meminerit se in pœna malorum clementer esse debere austerum. Liber euangeliorum cum ei offertur, dici solet, Accipe euangelium & uade. prædica populo tibi commisso, potens est enim deus augere tibi gratiam suam, qui uiuit & regnat cum deo patre in unitate spiritussancti per omia secula seculorum, Amen. Vide Guilelmum in rationali, & Hugonẽ. 9. ordines

4. Audiuistis hactenus de noue ecclesiasticis or- 9. angeli.

dinibus in ecclesia.(cur enim alij septem nominent, supra assignauimus causam) neque uero temere est hic numerus, quoniam inde apparet etiã hanc ecclesiam militantem habere choros nouem, sicut illa triumphans sanctorum & angelorum. Atq; ordinati illi in ecclesia non male comparãtur angelis, cũ etiam dicãtur angeli à propheta, cum ait de sacerdotibus, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituũ est. Hęc etiam ratio solida est, quare Dionysius simul atq; posuerat in angelis tres actus hierarchicos, q̃s exercent angeli superiores & inferiores, illuminant eñ, purgant & perficiunt illos, ita similiter affirmat hos actus non diuerso modo esse in ecclesia militante, ubi hierarchæ illi, scilicet qui supremas tenent officiorum partes, debẽt etiam illuminare, purgare, & perficere inferiores.

Sacerdotes angeli.

Mala. 2.

De cęl hierar. c. 3.

De eccle-sia. hierar. c. 5.

Quanuis autem superiores episcopis obtineant dignitates archiepiscopi, primates &c. dignitates tamen illæ sunt tantum, & non sacramẽta, sicut etiam papa electus, si sit antea episcopus ordinatus, amplius nõ ordinatur, sed & benedicitur solũ, & coronat.

Etsi quoque ordo quidam essentialis sit inter baptismum & reliqua sacramenta, similiter inter sacerdotium & episcopatum, ordo tamen huiusmodi nõ est inter reliquos ordines: quanuis enim peccaret aliquis in hoc & fieret irregularis si faceret, ordinatus tñ in sacerdotẽ, etiamsi prius ordines nullos haberet, ordinatus tñ esset, qñ etiam ordines minores in primitiua ecclesia specialiter collati nõ sunt, licet perinde oẽs sint à Christo instituti, sicut supra meminimus ipsi. Ad hæc sine dubio ecclesia illorũ specialem

collationem in usum nõ adduxit citra instinctum & inspirationem spiritussancti, docentis eam omnem ueritatem, sicut & papa alicui non existenti episcopo potest facultatem dare cõferendi ordines minores: quemadmodum infulatis abbatibus, præpositis, & de facto concessit papa fratribus minoribus, quãdo proficiscebantur in Tartariam prædicaturi, quãuis illa proprie sint episcoporum officia, quorũ numerantur nouem, ordinare clericos, uirgines uestales benedicere, episcopos consecrare, confirmare, tẽpla & altaria dedicare, clericos & ordinatos degradare, synodos obseruare, chrisma consecrare, uestimenta & uasa sacrata ad cultum diuinum benedicere, tamen quædam illorum possunt etiam inferioribus, q̃ sunt episcopi, conferri. Joh. 16. Officia episcoporum.

Quemadmodũ etiam in primitiua ecclesia quando pauci adhuc erant Christiani, sufficiẽtes erant ministri, exiguo quoque numero, ita ut triplices essent tm̃, episcopi, sacerdotes, & diaconi: sic ea quoque ratio est, cur iam ordines quatuor minores uno conferuntur die: quia quum ampla iam facta esset Christianorum congregatio, populusq; tum sæpe cũ ingenti gaudio sacramẽtũ corporis Christi sumeret, oportebat quadruplices adesse ministros. nunc uero cum refrixerit charitas multorũ, & deuotionis gaudiũ immutatum longe, ut bona pars toto uix semel in anno suscipiant sacramentũ, iamq; neochristiani uix in multis annis meminerint illius, ideo tãta ministrorũ multitudine iam porro nõ indiget ecclesia ad sacramentorum administrationem, ideoq; in superiorib⁹ ordinibus ordinatus, potest minores ordines exequi commode. Sic cum quis secum ipse reputat tantam 4. ordines simul cõferuntur. Cessat actio 4. ordinum.

defectionem Christianæ disciplinæ, charitatis & deuotionis, uel sic saltem cogetur ad concipiendum sibi uere pium affectum, & ad admirandum, Cur fiat, quod non seuerius utatur deus uirga sua in puniendo peccato, quam nunc facit. Est quod hic nonnulla inducam uerba ex epistola S. papæ Cornelij, quam scripsit ad Fabianum episcopum Antiochenum, cuius meminit & Eusebius de hæretico Nouato, qui nõ raro apud suos deierauerat, se non ambire episcopatum, & tamen illius desiderio fecit se à tribus alienis ac peregrinis episcopis ordinari. dicit ille, Nouatus qui proprie sibi uendicabat euãgelium, nesciebat in catholica ecclesia unum episcopum esse debere, ubi uidebat presbyteros esse quadraginta & sex, diaconos septẽ, subdiaconos septem, acolythos quadraginta & duos, exorcistas & lectores cũ ostiarijs quinquaginta & duos, uiduas cũ indigentibus 1500. quos oẽs deus alit in ecclesia sua.

Eusebius lib. 6. c. 33.

Ecce quomodo tunc temporis erat adhuc Roma infidelis, & tyrãnus iste Decius Christianos grauiter affligebat, & inauditis supplicijs persequebatur, ita ut nullus pro Christiano habitus, auderet palam ambulare, quando ab eo occisi tunc erant Fabianus papa, Cyprianus quoque sub illo, & hic ipse Cornelius, Sixtus, Laurentius, & ipsa martyr gloriosa & inuicta Apollonia, alijque innumeri Christiani diuersis tormentis sunt interfecti, Romæ tamen cum hoc papa Cornelio fuerunt ministri ecclesiæ ordinati 144.

Eusebius lib. 9. c. 31.

Cum ergo deus bonum summum existat, sic & creator noster & conditor & gubernator & sustẽtator & redemptor, merito illi deferendus est cultus oium summus: sic enim ipse dicit, Si ego dñs uester sum, ubi est honor meus? ideo sibi iam olim in ueteri testa-

Mala. 1.

mento delegit uniuersam tribum Leui, ad exequendum cultum diuinum: quanto plures nunc conuenit esse, qui cultum dei prosequantur & perficiant, non tantum ad gloriam dei, sed & propter nostram imbecillitatem & fragilitatem, ut sic per illos porrigantur nobis sacramentorum remedia. ideoq; bene meminerint omnes clerici officiorum suorum, suamq; uitam optime componant, quomodo uelint & possint rationem de omnibus reddere: sic quilibet ordinatus, studeat tantum habere scientiæ, quantum suę conuenit conditioni, quoniam officium eorum est docere populum, qui & legem dei requirat ex ore eorum. Quapropter Paulus Timotheo commisit diligenter illud, dicens: Attēde lectioni, exhortationi, doctrinæ, insta in illis. Ideo quoq; in concilio Toletano quarto satis prospectum & cautum est, ut sciant omnes sacerdotes literas sacras, norint & ordinationes ecclesiæ, omnis quoq; eorū status consistat in pdicatione & doctrina, ut sic scientia fidei ædificent q plurimos & bonorum operum disciplina, ca. ignorantia, distinct. 38. Quod si autem nolint sacerdotes docere secundum suæ tum ordinationis tum conditionis necessitatem, dicet illis dominus istud per ,pphetam Oseam: Quia tu repulisti scientiam, repellā te, ne sacerdotio fungaris mihi. Profecto quicunque in spiritualibus præsunt, sarcinam gestant onustam & grauem, quia redimitos esse illos oportet sanctimonia uitę & integritate doctrinæ, sicut ipse ad apostolos Christus dixit: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrē uestrum q est in cælis. Maxime uero quilibet ordinatus cogitare debet iam publicum se esse mini-

Mala 2.

1. Tim. 4.

Oseę. 4.

Mat. 5.

strum ecclesiæ, quapropter nihil sinat tum ab orati-
nibus suis, tum officio uniuerso decedere: quia aliàs
non solum peccabit in se ipsum, sed in totam eccle
Sacerdotes orent. am. Quomodo autẽ debeant ordinati orare pro to-
ta plebe Christiana, possem ad longũ inducere, sicut
Num. 16. Aaron stetit inter uiuos & mortuos medius, serioq;
Josue 7. orauit dominum pro populo: quando Hiericho etiã
debebat euinci, sacerdotes prius circũierunt cũ septẽ
tubis, quo non aliud significatur, nisi oratio septẽ ho
2. Par. 20. rarũ canonicarũ. orantibus sacerdotibus, pcussit dñs
ꝓpriis hostium aduersitatibus oẽs aduersarios tegit
Iosaphat. orante sacerdote Eliachim cũ suis, data est
gratia Iudith occidendi Holofernẽ. oratio quoq; Oniæ
Jud. 4. pontificis & oĩm sacerdotum tm̃ ualuit apud deum,
ut Heliodorus à dño grauiter affligeretur. Iohel quoq;
2. Mach. 3. paucis uerbis magnã orationis efficaciam cõplexus
est, quum ait: Inter uestibulum & altare plorabant sa
Johel. 2. cerdotes, dicentes: Parce dñe, parce & miserere popu
li tui: nam si sic in officio suo tales se gesserint sacer-
dotes, utique à deo gratiam, corã populo honorem
consequentur & reuerentiã, atque post hanc uitã mi
seram, illam æternã & gloriosam, quã omnibus no-
bis donet pius pater & misericors dominus, Amen.

HOMILIA LXIX. ET prima de sacramento matrimonij, & quibusdam erroribus circa illud.

Sacramentum hoc magnum est, ego
autem dico in Christo & ec-
clesia. Ephe. quinto.

N ultimum sacramentorũ locum seruauim⁹ nobis dilectissimi hoc ipsum matrimonij sacramẽtum, de quo tamen animus nobis non est disserere plenissime, & circa omnia euagari, quoniam id & ꝓlixum & molestum nimis fuerit, satisq́; ea om̃ia dilucide sunt à sanctis patribus descripta, quibus nolle præbere fidem, extremæ stultitiæ erit argumentum. Tantum ergo hic explicabimus ad omnium Christianorum præmonitionem, quantam aduersus hoc quoque sacramentum exerceant temeritatem neochristiani, dein de pio animo ostẽdemus, quibus modis quilibet catholicus possit sibi ab huiusmodi erroribus cauere. Boethius

De matrimonio itaque præclare inquit Hugo libro secundo par. 11. ca. 1. Quum omnia sacramenta post & quidem ꝓpter peccatum cœperint, solum matrimonium est institutum ante peccatũ, non tñ in remedium, sed officium tm̃ siue ministerium. deus eñ autor & institutor est matrimonij, quando creauit mulierem in adiutorium uiri, ut magis dilataretur gen⁹ humanum, sicut in spiritu cognouit hoc Adam, cui⁹ gratia mulier esset creata, quũ dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. ideo relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit uxori suæ, & erũt duo in carne una: quapropter dominus Iesus nuptias in Cana Galilææ non corporali tantũ ꝑsentia, sed & miraculi exhibitiõe uoluit cohonestare & approbare. Vnde satis constat, coniugium & bonum esse & originem habere à deo. nemo enim cogitare debet Adamũ instituisse matrimonium, sed deus Adã ad- Gene. 2. Mat. 19. Joh. 2.

Gene. 2. huc dormientem illustrauit intrinsecus, & inspira-
uit cognitionem diuinę suæ uoluntatis, quam ratio-
nem matrimonij uellet esse inter coniuges. Sequitur
quod uinculum uoluntarium magis ligare potest, q̄
naturale: nam quis ostendere potest inter homines
uinculum firmius, & minus dissolubile q̄ sit inter pa
trem & filium, inter matrem & filiam? uinculum au
tem matrimonij quanuis liberum & uoluntarium, su
perat tamē illud naturale: quoniam relinquit homo
Gene. 2. patrem & matrem, adhærens interim uxori suæ.

Ad hæc sequitur inde, matrimonium habere tria
tempora, unum in paradiso, secundū qn̄ iam expulsi
sunt protoplasti ex paradiso, tertium nunc tandē sub
gratia & euangelio. Pulchre dicit Augustinus super
Genes. de nuptijs ad Valerianum: Quod sanis fuit in
officium, infirmis factum est in remedium.

Sani adhuc erant Adā & Eua in paradiso sine omni
ęgritudine animarum, qn̄ erat thorus immaculatus, ho
Heb. 3. norabile coniugium, concipiente tunc Eua sine omni
inordinata cōcupiscentiæ accensione & pariente sine
dolore, atq; hoc ad incrementum generis humani tēn
uergebat, sicut pcepit eis dn̄s deus in paradiso.

Augu. ibi. Sed post Adæ lapsum infirmitas incontinentiæ q̄
est in carne per peccatum mortua, ne cadat in ruinā
flagitiorum, excipitur honestate nuptiarum, quoniā
propter peccatū adhæret membris nostris lex puer-
sę istius & lœtalis concupiscentiæ, sine qua nō fit car
Rom. 7. nalis commistio: uerum quando superuenit dominus
Matt. 19. Iesus, ille etiam sacramentum ex eo fecit, atq; senten
tiam Adę confirmauit, libellos diuortij coniugibus à
Moyse admissos sustulit, & marito iniunxit, ne relin
q̄t uxorē suā nisi causa stupri. Promulgauit hoc idē

apostolus Christi Paulus, sic dicens ad Ephesios: Sacramentum hoc magnum est, ego aũt dico in Christo & ecclesia &c. Ephe. 5.

Aue Maria.

Euangelium Matthæi XIX. Accesserunt ad Iesum pharisæi, tentantes eũ & dicentes: Si licet homini &c. usq, qui potest capere, capiat.

Non est animus uniuersam huius sacramenti materiã euoluere, sicuti iam inde ab initio proposuimus, sed ea tantum proponere, quæ in controuersiam à ueteribus pariter & nouis hæreticis sunt rapta: prima enim eorum fuit hæresis, qui dixerunt matrimonium & prohibitum esse & iniustum, atq adeo peccato non carere, ita ut oẽs tum coniugati, tum ad coniugium aspirantes, eo ipso facto peccent mortaliter. In eo errore fuerũt, teste Augustino, Taciani & Marcionitæ, qui affirmarunt opera coniugij esse peccata, quotiescunq fiant. Non autem ita diu durauit hęc hæresis, eo quod ex diametro repugnat ordinationi diuinæ, sacrisq literis, & humanæ tum rationi tum politiæ atq conuictui. matrimonium enim à deo ante peccatum est institutũ, sicut antea induximus: post peccatum quoque præceptum est seruari, qñ post diluuium dominus deus latam iam antea legem renouauit, dicens: Crescite & multiplicamini. Confirmauit insuper præceptum hoc dñs in nouo testamẽto, plane ibi professus coniugale uinculum esse à deo, quũ ait: Quos deus coniunxit, homo nõ separet. Ad hęc, si peccatum adnexum haberet contractio matrimonij, Christus utique illud sua præsentia non cohone-

Marcionitę contra matrimonium.

Gen. 2. 9.

Matt. 19.

Johan. 2.

stasset. Prȩterea Paulus manifeste testatur uirginem, quum nubit, non peccare: idem quoq; in spiritu prȩuidisse uidetur istas hæreses, quando dicit: Discedēt quidam à fide, attēdentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habētium suam conscientiam, prohibentiū nubere, abstinere à cibis, quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione.

1. Tim. 4.

Et quanuis concupiscentia illa nobis innata multum ibi accenditur, ita ut parū sit in ea re negocij rationi, sicut multa de illa diximus in homilia de cōceptione beatæ uirginis, & Augustinus ipse dicit, neq; nullum est uitium quum caro concupiscit aduersus spiritum, tamen solita sua bonitate motus sustulit illud, & hoc modo ordinauit matrimonium, ut opus coniugale ex incensione naturȩ, non cum peccato & opprobrio fieret, sed per matrimoniū excusaretur, quod aliàs esset peccatum mortale. Atq; ob id quod matrimoniū remedium existat uitandi peccata, Paulus etiam dicit: Propter fornicationem (puta uitandam) unusquisq; suam uxorem habeat, & unaquæq; suum uirum habeat. Quod autem illud nobis deus pro sua misericordia condonet & indulgeat, ad conseruationem generis humani, satis apparet ex ijs quȩ ibi sequuntur: Hoc, inquit Apostolus, dico secūdum indulgentiam, non secundum imperium.

Li. 19. ciui ta. dei. c. 4.

1. Cor. 7.

Matrimonium licitū.

Hæc omnia ut magis pateant, meliusq; intelligātur à coniugibus ad confirmandam eorum consciētiam, illa omnia deinceps plenius exponemus.

Quantum aūt ad Tacianos & Marcianitas pertinet, stat hȩc firma certaq; sententia, errorē illum esse sane maximum, neq; eñ à diabolo originem cepit

coniugium, ut isti mentiuntur turpiter, estq; ea fauilla adhuc reliqua à uetustissimo isto in cendio q̊d excitauit Manichæus, uolẽs omnium rerum corporalium & uisibilium principium esse diabolum. aliter nos edocti sumus ex fide, nanq; ipse deus creauit cælum & terram, atq; quicquid in ijs continetur. inde instituit cõiugium, quod ipse postremo Christus cõfirmauit. Quos eñ deus cõiunxit, homo ne separet. Gen. 1. & 2. Matt. 19.

2. Altera hæresis fuit Montani, sicut commemorat Augustinus. ille enim primum & unicum inter duos tantum admisit coniugium, peccatum fore ratus, si quis uiduus aut uidua ulterius contraheret. In eum errorẽ prolapsus est maximus alioquin uir Tertullianus iam quoq; grandæuus, tantum ex inuidia quà ducebatur aduersus presbyteros Romæ, ut testatur beatus Hieronymus de uiris illust. & ad Tertullianum. deinde quemadmodũ fieri solet, si rumpas & eruas sudem, reliquis etiã facile patet elapsus, ita hic Tertullianus ex uno errore incidit in alium. statim enim incidit in errorem Valentini, Milliariorum & Aeonum, similiter quoq; de prophetijs Montani, q̃s ille constanter uoluit tueri, & in alijs simili modo. Quapropter Hieronymus præmonet diligenter lectorem librorum Tertulliani, ut inde quę bona sunt, sibi deligat, mala euitet. Et quum Heluidius induceret dictum Tertulliani de perpetua uirginitate cõtra Hieronymum, infert ille statim: De Tertulliano nihil amplius dico, quàm ecclesiæ hominem nõ fuisse. Mõtanus cont. bigamiam. Tertullianus lapsus. Ad Tranquil. Cõt. Hel.

Sup ea re Augustinus q̃q; sic scribit ad Quoduultdeum: Tertullianus transiens ad Cataphryges, quos ante destruxerat, cœpit secundas nuptias contra apostolicam doctrinam tãquam stupra dãnare, & post- Para. 86

modum etiam ab ipsis diuisus, sua conuenticula propagauit, dixit enim, animas hominũ pessimas post mortem in dæmones uerti, statum autem animæ credidit per traducem propagari.

Addit etiam, tempore suo errores istos Tertulliani exoleuisse in Carthagine, ita ut congregationes quæ ibi fuerunt, templa sua catholicis tradiderint occupanda.

Quanuis ergo bigamia, maxime infra tempus annuum demortui primi coniugis, non magnam mereatur laudẽ, unde & Hieronymus fortiter dissuadet hoc uiduæ Gerontiæ, ne denuo nubat: narrat ibi quõ fuerunt duo coniuges, ex quibus maritus antea habuerat uxores duodecim, ipsa quoq; uxor totidem maritos (nisi me memoria fallit) iamq; admirantibus cũctis, uter coniugum prius moreretur, contigit ut antea mortua sit uxor, hinc uniuersa ciuitas maritum comitata est ita coronam gestantem in capite, & funus siue pheretrum uxoris defunctæ præcedentem.

Vidua nõ statim nubat.

Etsi iam status uidualis sit utiq; honestus & magis placens deo quàm coniugalis, si modo studeat uidua exornare se uirtutibus, quemadmodum Iudith fecit, si sit sedula in orationibus & sperans in deum, iuxta Pauli præceptũ, & exemplũ Annę filiæ Phanuelis, quæ uidua fuit usq; ad annos octoginta quatuor, non recedens à templo, sed seruiens deo in orationibus & ieiunijs noctes & dies.

Iud. 8. 1. Tim. 5. Luc. 2.

Ad hæc pertinet, ut sit honesta in conuersatione & uestitu, non contentiosa, neq; blasphema, nec temulenta & ebria.

Tit. 2.

Nemini tamen præceptum hoc esse conuenit, in uiduitate manere, nisi qs uouerit ipse, aliàs seruetur

regula Pauli, melius est nubere quàm uri. undiq; etiã permittit hoc Paulus, quod mortuo altero coniuge, liberum sit alteri cõtrahere rursus, quamobrem grauiter adeo inuehitur Hieronymus contra Tertullianum, & ait: Scripsit & Tertullianus de monogamia librum hæreticum, quem Apostolo contraire, nemo qui Apostolum legerit, ignorabit: nõ quòd Apostolus cogat homines ad secundas nuptias, sed quia indulget necessitati carnis. 1. Cor. 7 Hier. su per Tit. 1.

Quod autem secundas nuptias admittat Paulus, manifeste ex eo patet quod dicit: Mulier alligata est legi, quanto tempore uir eius uiuit. quod si dormierit uir eius, liberata est. cui autem uult, nubat tantum in domino. beatior autẽ erit, si sic permanserit secundum meum consilium. puto autem quod & ego spiritum dei habeam. 1. Cor. 7.

Ecce quàm aperte Paulus permittit mulieri, ut nubat, mortuo marito, quanuis melius putet, si permaneat in continentia uiduali. unde & de adolescentulis uiduis alibi dicit: Volo iuniores nubere, filios procreare, matresfamiliâis esse, nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. Uidua nubere potest. 1. Tim. 5.

Quod si porro attẽtet aliquis dicere, sicut Montanus præsumpsit, spiritumsanctum non perfecte uenisse in Paulum, sed in se potius & quæ secum erant, in Priscillam & Maximillam, in hoc nemo Christianus fidem dabit illi, sed magis obijciet ei uerbũ istud Pauli: Licet angelus de cælo euangelizet uobis p̃terquam quod euangelizauimus uobis, anathema sit. Gal. 1.

Eadem plane sententia est Augustini, dicentis lib. 2. contra aduers. legis & prophet. Deus masculũ & fœminam ꝓpagandi generis causa nuptiali castitate

23.q.2. De- us masculum. cõiunxit,& secũdas nuptias quæ in utroq; testamento permittũtur, licitas esse mõstrauit. Et alibi sic inquit: Secundas nuptias om̃ino licitas Apostolus concedit, de tertijs autem & quartis, & ultra de pluribus nuptijs solent homines mouere quæstionem: sed q̃s audeat definire, quod nec Apostolũ uideo definisse? ait enim: Si dormierit uir eius, cui uult nubat. Dominus autem nec septemuiram damnauit.

Hier. c. aperi ubi. Idem affirmat Hieronymus ad Pammachium, dicens: Ego nunc uoce proclamo libera, non damnari in ecclesia bigamiam, imò nec trigamiam, & ita licere quinto & sexto & ultra, quomodo & secundo, marito recte nubere: quanuis bigamos excludit Apostolus à dignitate sacerdotali, non eo tamen quod secundæ nuptiæ pro peccato reputẽtur, sed propter sacramenti uirtutem, ut sit unius uxoris maritus, sicut unius ecclesiæ unus est quoq; Christus.

1. Cor. 7. Non dissentit ab hoc & Ambrosius, super prædicta Pauli uerba sic scribens: Primæ nuptiæ tantum à domino sunt institutæ, secundæ uero sunt permissę: & primæ nuptiæ sub benedictione dei celebrantur sublimiter, secundæ uero etiam in præsenti carẽt gloria: sunt tamen admissæ propter fornicationem, in quã facile labũt uiduę iuniores, ideo eis p̃missę sunt.

Obiectio. Obijciat aliquis: primum, in legibus ciuilibus cautum est, ut mulier quæ intra tempus plãctus (hoc est autem annum) nubit, fit infamis l. liberorum, ff. de ijs q̃ notant. infam. Confirmant hoc ipsum imperatores Christiani, Gratianus, Valentinianus & Theodosius l. 1. C. de sec. nupt.

Non notatur aũt infamis q̃squam, nisi delinquat insigniter, ideoq; reputet quis etiam secundas & terti

ãs nuptias non contrahi sine peccato.

Deinde in prædictis uerbis Ambrosius asseruit secundas nuptias etiam in præsenti carere gloria & benedictione, sicut Alexander 3. de facto puniuit presbyterum qui benedixerat secundas nuptias, & insuper Vrbanus prohibet mulierem simul & uirum benedici, quum secundas contrahunt nuptias: inde iam colligat quispiam, ubi non sit benedictio, non esse etiam sacramentum. De secun. nupt. c. 1. c. vir. ibi.

Atqui utraque obiectio fundamentum firmum nullum habet, ut tamē simpliciores minus ibi offendantur, respondendum breuiter est. Respon.

Et principio quidem honestum est, sane & mulierem pudicam apprime decet, ut intra annuum tempus planctus de morte mariti, non nubat: quod si tamen hæc nupserit, aliqua rationabili causa impulsa, propter curam rei domesticæ uel negociationis, quā non possit facile sine marito exequi, eiusmodi enim rebus mulieres suis uerbis & iussis non multum proficiunt: atque ut maxime illæ multum iurgentur & fleant, quod utrunque norunt egregie, nemo tamen magni facit, quapropter non raro uidua etiam pudica cogitur ante tempus nubere. Etsi quoque huiusmodi causam nullam habeat, tamen si timeat ne quādo labatur in deterius, suæque pudicitiæ obliuiscatur, multo consultius est, quum sit homo, humanisque prematur adfectib⁹, ut nubat honoris causa, quàm uratur: quando ut uetus, ita uerum est uerbum, uulgo quod dici solet: si non substruas nidum gallinæ, pullos locabit in urticis.

Quod autem leges ciuiles adeo sunt duræ mulieribus infra tempus luctus nubētibus, rationem reddit

Innocentius tertius, dicens: Quum secundum Apostolum mulier mortuo uiro suo ab eius sit lege soluta, ut nubendi cui uult, tantum in domino, liberã habeat facultatem, non debet legalis infamiæ sustinere iacturam, quæ licet post uiri obitum, infra tempus luctus, scilicet unius anni spatium nubat, quum in his præsertim seculares leges non dedignentur sacros canones imitari. Idem ferè scribit Vrbanus tertius ad episcopum Oponień. in Anglia. Cæterum quod secundis nuptijs benedictio nõ defertur, est ea quidem consuetudo in Germania superiori, ut si fuerit sponsa uirgo, benedicantur nuptiæ, siue sponsus extiterit uiduus siue non. mos hic ubicunq; inualuit, seruandus utiq; est, iuxta glossam, in canone uir, & reddit causam Thomas, quòd ibi quadantenus seruetur benedictio in sponsa, si sit uirgo.

C. su illa.

Secundę nuptię nõ benedicũt.

Ad hanc obiectionem dicimus, quoniam benedictio nihil adimit ijs quæ essentialia sunt in matrimonio, quod quum præcipue significet unionem Christi cum ecclesia, fit hoc in omni legitimo coniugio; sed qa unicus ille spõsus Christus cum unica sua sponsa non ita perfecte significatur in secundis nuptijs, q̊niam ecclesia alium sponsum nisi Christum nũquam habuit, ideo nec benedicuntur: atq; idipsum fit propter matrimonij perfectionem atq; decorem, nõ ob aliquid essentiale in illo.

Est autem hoc peculiare in illo sacramento, quod non requiritur ad substantiam eius cuiusquam præsentia ut in alijs. contrahunt enim duo simul, etiam nemine præsente, quantumuis in eo male faciant. ad decorem uero & honestatem sacramenti maiorem, sacerdos in facie ecclesiæ cũ orationibus & exhortati

onibus ad hoc pſcriptis rurſus illos copulat, etſi nulla ſit hic efficacia ſacramēti in miniſtro, ut infra dicet.

5. Tertius error circa hoc ſacramentū eſt eorum qui negant illud eſſe ſacramentum aut matrimoniū, ſi coniuges non habeant in animo opera matrimonialia exeq uelle, uel ſi ſint ſteriles, aut ex naturæ aut ætatis uitio, uel ſi ex quacunq; alia cauſa conueniant quàm ob propagationem ſobolis. Error Uuiclephi.

Fuit hæc hæreſis Vuiclephi, quæ facile retruditur per ſanctiſſimum illud matrimoniū, quod unquam cōuenit, Mariæ & Ioſeph, inter quos quo ſanctius & perfectius extitit matrimonium, eo liberiores fuerūt ab operibus carnalibus. Fuiſſe autem illud cōiugium uerum, facile colligitur ex uerbis Matthæi, quum ait: Iacob genuit Ioſeph uirum Mariæ. Item ex uerbis angeli dicentis: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam cōiugem tuam. Lucas etiā ſic inquit: Miſſus eſt angelus Gabriel à deo in ciuitatem Galileæ ad uirginem deſponſatam uiro cui nomen erat Ioſeph. atque ob hoc matrimonium Ioſeph dici ſolet pater Ieſu, ſicuti Lucas refert eum ductum à parentibus ſuis & Maria in templum, quò annuatim illi cōueniebāt. Maria inſuper Ioſeph patrē Ieſu uocat, dicens: Ecce pater tuus & mater, &c. Sterilitas non inficit matrimonium. Matt. 1. Lucę. 1. Marc. 6. Lucę. 2. Lucę. 2.

Quum ergo ſanctiſſimum hoc matrimonium diuina prouidentia contractum, & angelica cuſtodia conſeruatum ſit, neq; tamen aliquis coniugum animum habuerit opera coniugalia uelle perficere, ſicut Maria dixit ad angelum, quòmodo fiet hoc? quia uirum non cognoſco, hoc eſt, carnaliter id mihi nunquam propoſui. Lucę. 1.

Vnde & Beda ait: Propoſitū ſuæ mentis reueren-

ter exposuit, uitã uidelicet uirginalem se ducere decreuisse. Testatur & Augustinus de uirg. c. 4.

Insuper idem Augustinus subscribit huic sententiæ 27. q. 2. sufficiat. para. quum ergo, sicut referunt Gratianus & Longobardus.

Beata Maria proposuit se seruaturã uotum uirginitatis in corde, sed ipsum uotum uirginitatis non expressit ore, subiecit se diuinæ dispositioni, dũ proposuit se perseueraturam uirginem, nisi deus ei aliter reuelaret. Vult etiã Mariam & Ioseph deinceps communi consensu castitatem expressis quoque uerbis uouisse. Sufficiunt hæc ad retũdendã hæresim istam, quoniã & Vuiclephus ipse reijcit execrabilem errorem Heluidij, qui eo usq; impudentiæ peruenit, ut affirmaret Mariam illam immaculatam etiam post puerũ Iesum plures ex Ioseph peperisse filios, quod recẽs quoq; ausus est submurmurare Zuinglius. Sed oĩa ista fortiter iã olim explosa sunt à Hieronymo.

De nup. & concu. li. 1 c. 11. 17. q. 2. omne itaq;. Præterea de matrimonio Mariæ & Ioseph ad lõgum quoq; probat Augustinus, scribens ad Valeriũ, ubi inter cætera sic ait: Quibus placuit ex consensu ab usu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit ut inter illos uinculum coniugale rumpatur: imò firmius erit, quo magis ea pacta secum inierint, quę charius concordiusq; seruanda sunt. Probat hoc exemplo Mariæ & Ioseph, qui maritus eius fuit, (Matt. 1.) quanuis nec tetigerit illã unquã, neq; tacturus erat.

Multis alijs scripturæ locis potest hic error cõuinci, quanuis enim in paradiso matrimonium fuit institutum ad officium, ut sic procrearent liberos, & mundum multiplicarent, tamen post Adæ lapsum non tantum ad officium, sed & in remedium ma-

ttimonium datum est: quapropter facile quis potest contrahere eo animo, ut euitet peccatum. Patet hoc ex uerbis Pauli, quum dicit: Propter uitandam fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, & una quæque uirum suum habeat. Deinde quum permittit eis ob sanctimoniam temporis abstinere ab operibus carnalib⁹, dicit: Iterum reuertimini in idipsum, ne tentet uos Satanas propter incontinentiã uestrã. Ibi enim rursus admittit Apostolus usum coniugalem, non propter sobolem, sed ad uitandam fornicationem. Neque multo post sequitur: Dico non nuptis & uiduis, bonum est illis si sic permanserint sicut & ego: quod si non continent, nubant: melius est enim nubere quàm uri. Ecce quàm libere admittit Paulus opera coniugalia, neque tamen pro ratione allegat sobolis procreationem, sed fornicationis euitationẽ. 1. Cor. 7.

4. Est itaque communis hæc doctorum conclusio, opera coniugalia non esse peccata mortalia, etiamsi non fiant amore prolis, sed ob fugiendam fornicationem: & quamuis opus hoc coniugale in se citra dubium esset peccatũ mortale, propter inordinatam illam commotionem in hoc opere, ubi parum relinquitur rationi quod agat. (quoniam etiã ex sententia Aristotelis aufert ad momentum usum rationis, quod homo adeo obducitur sensatione uoluptatis, quod rationis usus ut communiter & spisse sapientis, totus absorbetur.) Opus coniugale sine intẽtione prolis.

Ex misericordia tamen deus respexit fragilitatem humanam, & sacramentum hoc ordinauit in remedium excusandi peccati. Iam quisquis hac ducitur imbecillitate, ut continere non possit, contrahat matrimonium, & habebit ueluti prætextum quendam. fa-

ter exposuit, uitã uidelicet uirginalem se ducere decreuisse. Testatur & Augustinus de uirg. c. 4.

Insuper idem Augustinus subscribit huic sententiæ 27. q. 2. sufficiat. para. quum ergo, sicut referunt Gratianus & Longobardus.

Beata Maria proposuit se seruaturã uotum uirginitatis in corde, sed ipsum uotum uirginitatis non expressit ore, subiecit se diuinæ dispositioni, dũ proposuit se perseueraturam uirginem, nisi deus ei aliter reuelaret. Vult etiã Mariam & Ioseph deinceps communi consensu castitatem expressis quoque uerbis uouisse. Sufficiunt hæc ad retũdendã hæresim istam, quoniã & Vuiclephus ipse reijcit execrabilem errorem Heluidij, qui eo usq; impudentiæ peruenit, ut affirmaret Mariam illam immaculatam etiam post puerũ Iesum plures ex Ioseph peperisse filios, quod recẽs quoq; ausus est submurmurare Zuinglius. Sed oĩa ista fortiter iã olim explosa sunt à Hieronymo.

De nup. & concu. li. 1. c. 11. 17. q. 2. omne itaq;.

Præterea de matrimonio Mariæ & Ioseph ad lõgum quoq; probat Augustinus, scribens ad Valeriũ, ubi inter cætera sic ait: Quibus placuit ex consensu ab usu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit ut inter illos uinculum coniugale rumpatur: imò firmius erit, quo magis ea pacta secum inierint, quę charius concordiusq; seruanda sunt. Probat hoc exemplo Mariæ & Ioseph, qui maritus eius fuit, quanuis nec tetigerit illã unquã, neq; tacturus erat.

Matt. 1.

Multis alijs scripturæ locis potest hic error cõuinci, quanuis enim in paradiso matrimonium fuit institutum ad officium, ut sic procrearent liberos, & mundum multiplicarent, tamen post Adæ lapsum non tantum ad officium, sed & in remedium ma-

ttimonium datum est: quapropter facile quis potest contrahere eo animo, ut euitet peccatum. Patet hoc ex uerbis Pauli, quum dicit: Propter uitandam fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, & una quæque uirum suum habeat. Deinde quum permittit eis ob sanctimoniam temporis abstinere ab operibus carnalib⁹, dicit: Iterum reuertimini in idipsum, ne tentet uos Satanas propter incontinentiã uestrã. Ibi enim rursus admittit Apostolus usum coniugalem, non propter sobolem, sed ad uitandam fornicationem. Neque multo post sequitur: Dico non nuptis & uiduis, bonum est illis si sic permanserint sicut & ego: quod si non continent, nubant: melius est enim nubere quàm uri. Ecce quàm libere admittit Paulus opera coniugalia, neque tamen pro ratione allegat sobolis procreationem, sed fornicationis euitationẽ. 1. Cor. 7.

4. Est itaque communis hæc doctorum conclusio, opera coniugalia non esse peccata mortalia, etiamsi non fiant amore prolis, sed ob fugiendam fornicationem: & quamuis opus hoc coniugale in se citra dubium esset peccatũ mortale, propter inordinatam illam commotionem in hoc opere, ubi parum relinquitur rationi quod agat. (quoniam etiã ex sententia Aristotelis aufert ad momentum usum rationis, quod homo adeo obducitur sensatione uoluptatis, quod rationis usus ut communiter & spisse sapientis, totus absorbetur.) Opus coniugale sine intẽtione prolis.

Ex misericordia tamen deus respexit fragilitatem humanam, & sacramentum hoc ordinauit in remedium excusandi peccati. Iam quisquis hac ducitur imbecillitate, ut continere non possit, contrahat matrimonium, & habebit ueluti prætextum quendam. fa-

ciet enim opus hoc uel omnino non peccatum, uel saltem ueniale, quod aliàs futurum erat mortale. ad hoc faciunt uerba Pauli, quum ait fieri & dici hoc secundum indulgentiam.

1. Cor.7.

Et quanuis illud in nouo tantũ testamento expressum est à Paulo, tamen uerisimile uidetur Scoto, hoc etiam permissum fuisse in ueteri lege, non esse autẽ hoc peccatum, testatur satis Augustinus, affirmans masculum & fœminam copulatos non filiorum procreandorum gratia, esse cõnubium interueniente fide, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat, si usq; ad mortem alicuius eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem (quanuis non ea causa coniuncti sint) non tamen uitauerint, ut uel nolint sibi nasci filios, uel etiam opere aliquo male agant, ne nascantur.

Li. de bo. cõiug. c. 3. 32. q. 2. solet quæri.

Alibi etiam de ĳs qui ita impie & crudeliter procurant abortum, sic inquit Augustinus ad Valerium Comitem: Aliquando eousque peruenit hæc libidinosa crudelitas, uel crudelis libido, ut etiam uenena sterilitatis procuret, & si nihil ualuerint, conceptos fœtus inter uiscera aliquo modo extinguat uel effundat, uolendo prolem suam prius interire quàm uiuere: aut si in utero uiuebat, occidi, antequam nasci: prorsus si ambo tales sunt, coniuges non sunt: & si ab initio tales fuerunt, non sibi per connubium, sed per stuprum potius conuenerunt.

De nup. & concup.

Deinceps ait Augustinus: In ipsa immoderatiore exactione debiti carnalis, quam eis non secundum imperium præcepit, sed concedit secundum ueniam Apostolus, ut etiam præter causam procreandi sibi misceãt, etsi eos praui mores ad talẽ cõcubitũ im-

Ubi supra. c. 6.

pellunt, nuptiæ tamen ab adulterio seu fornicatiōe defendunt: neq; enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Sed de ijs aliàs plura, nunc hæc satisfaciant, &c.

HOMILIA SEPTVAGESIMA, de sacramēto coniugij, qua causa illud sine peccato contrahatur.

Sacramentum hoc magnum est. Ephesi. V.

REiecimus circa matrimonij sacramentum, dilectissimi, nonnullos errores, præcipue tres: primum Marcionitarum & Tacianorum, q dixerunt illud esse peccatum, ideoq; nemini permiserunt. Error hic teste Augustino, à Manichæis profectus est, & iam satis patet uitium illius Christianis omnibus ex sacris literis. Secūdum induximus illum Cataphrygum, Montani, & Tertulliani, de illicitis nuptijs secundis, qui etiam aduersatur uerbis Pauli. Postremo explosimus hæresim Vuiclephi, asserētis opera coniugalia nō esse permissa nisi amore producendæ prolis: unde sequeretur peccare maritum quotiescunq; agnosceret uxorem, quam sciret iam esse imprægnatam. In hoc impio errore quia offendi facile possent multi homines pij, pusillanimitate quadam adducti, breuiter aliquot rationes ostendemus, ex q̄bus aliquis contrahere potest matrimoniū. Inde patebit quando quis peccet, & quando non.

1. Principio itaq; matrimoniū contrahere potest q̄spiam eo animo, ut liberos procreet, hæredes habeat, quos in lege diuina instituat, & sic mundum hic Cur ducē da vxor.

ciet enim opus hoc uel omnino non peccatum, uel saltem ueniale, quod aliàs futurum erat mortale. ad hoc faciunt uerba Pauli, quum ait fieri & dici hoc secundum indulgentiam.

1. Cor. 7.

Et quanuis illud in nouo tantũ testamento expressum est à Paulo, tamen uerisimile uidetur Scoto, hoc etiam permissum fuisse in ueteri lege, non esse autẽ hoc peccatum, testatur satis Augustinus, affirmans masculum & fœminam copulatos non filiorum procreandorum gratia, esse cõnubium interueniente fide, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat, si usq; ad mortem alicuius eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem (quanuis non ea causa coniuncti sint) non tamen uitauerint, ut uel nolint sibi nasci filios, uel etiam opere aliquo male agant, ne nascantur.

Li. de bo. cõiug. c. 3. 32. q. 2. solet queri.

Alibi etiam de ĳs qui ita impie & crudeliter procurant abortum, sic inquit Augustinus ad Valerium Comitem: Aliquando eousque peruenit hæc libidinosa crudelitas, uel crudelis libido, ut etiam uenena sterilitatis procuret, & si nihil ualuerint, conceptos fœtus inter uiscera aliquo modo extinguat uel effundat, uolendo prolem suam prius interire quàm uiuere: aut si in utero uiuebat, occidi, antequam nasci: prorsus si ambo tales sunt, coniuges non sunt: & si ab initio tales fuerunt, non sibi per connubium, sed per stuprum potius conuenerunt.

De nup. & concup.

Deinceps ait Augustinus: In ipsa immoderatiore exactione debiti carnalis, quam eis non secundum imperium præcepit, sed concedit secundum ueniam Apostolus, ut etiam præter causam procreandi sibi misceãt, etsi eos praui mores ad talẽ cõcubitũ im-

Ubi supra. c. 6.

pellunt, nuptiæ tamen ab adulterio seu fornicatiõe defendunt: neq; enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Sed de ijs aliàs plura, nunc hæc satisfaciant, &c.

HOMILIA SEPTVAGESIMA, de sacramẽto coniugij, qua causa illud sine peccato contrahatur.

Sacramentum hoc magnum est. Ephesi. V.

REiecimus circa matrimonij sacramentum, dilectissimi, nonnullos errores, præcipue tres: primum Marcionitarum & Tacianorum, q dixerunt illud esse peccatum, ideoq; nemini permiserunt. Error hic teste Augustino, à Manichæis profectus est, & iam satis patet uitium illius Christianis omnibus ex sacris literis. Secũdum induximus illum Cataphrygum, Montani, & Tertulliani, de illicitis nuptijs secundis, qui etiam aduersatur uerbis Pauli. Postremo explosimus hæresim Vuiclephi, asserẽtis opera coniugalia nõ esse permissa nisi amore producendæ prolis: unde sequeretur peccare maritum quotiescunq; agnosceret uxorem, quam sciret iam esse impregnatam. In hoc impio errore quia offendi facile possent multi homines pij, pusillanimitate quadam adducti, breuiter aliquot rationes ostendemus, ex qbus aliquis contrahere potest matrimoniũ. Inde patebit quando quis peccet, & quando non.

1. Principio itaq; matrimoniũ contrahere potest qspiam eo animo, ut liberos procreet, hæredes habeat, quos in lege diuina instituat, & sic mundum hic Cur ducẽda vxor.

augeat,illic cælum: estq; matrimoniũ hoc felix, meritorium & deo beneplacens. Ideo enim ut non parua fieret accessio ad populum dei,iam olim patriarchæ plures habebant uxores, qñ alias mundus uniuersus erat in idololatria demersus, sicut de Abraam & Iacob constat,quoniam tunc in hæredibus ex sanguine ductis consistebat etiam hæreditas fidei & religionis. Atq; hoc ipsum est fundamentum, quare non ita laudata fuerit uirginitas in ueteri testamento,(nisi per singularem spiritussancti instinctũ, ut in Hieremia &Iohanne Baptista)& quur sterilitas tam in uiris quàm in mulieribus fuerit contempta, sicut ipse dominus ait,Non erit apud te sterilis utriusq; sexus:ideo nimirum, ut sic cresceret populus domini, qui tunc in Iudæa tantum notus erat. & ob id tantopere dolebat Anna,quia sterilis erat,similiter & Rebecca uxor Isaac.Rachel quoq; idcirco tristabatur q̃ liberos nõ haberet, soror autem eius filios quatuor, dixitq; ad Iacob: Da mihi liberos,alioquin moriar.

Gene.16. Gen.29.30. Deut.7. Psalm.75. 1.Reg.1. Gene.15. Gene.29. & 30. De bo. cõiug.c.13.

Hinc Augustinus ait de patriarchis ueteris testamenti:Illis temporibus quum adhuc propheticis sacramentis salutis nostræ mysterium uelaretur, iusti officio propagandi nuptias copulabant,non uicti libidine,sed pietate ducti,qui multo facilius continere potuissent & uellent.

Patriarchę vxores plures

Vtebantur enim coniugibus, quum & plures uni uiro habere licerer,quas castius habebant,quàm nũc unam quilibet istorum,quibus secundum ueniã concedit Apostolus:habebant enim eas in opere generandi,non in morbo desiderij. (repetit hoc sæpe in eodem libro & super Genesim & de uirginibus.) 33. q.4.obijciuntur Iacob,

Est ergo hæc ratio plane pia & meritoria, si quis hac de causa ad nuptias & coniugium peruenịat, amore prolis.

Inde iam datur intelligi, quid sibi in hoc uoluerint doctores, quando uirginitatem Christianorum compararunt cum coniugio patriarcharum. Ita enim Hieronymus ait libro secundo cõtra Iouin. Quis ignorat sub alta dispensatione dei omnes retro sanctos fuisse eiusdem meriti, cuius nunc Christiani sunt? 32 q. 4. Quis ignoret.

Quomodo Abraam antè placuit in coniugio, sic nunc uirgines placent in castitate: seruiuit ille legi & tempori suo, seruiamus nos legi & tempori nostro, in quos fines seculorum deuenerũt. De uirginibus.

Non discordat illud Augustini, quum dicit: Sicut nõ est impar meritum patientiæ in Petro qui passus est, & in Iohanne q passus non est, sic non est impar meritum continentiæ in Iohanne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraam qui filios genuit.

Nam illius cœlibatus & istius cõnubium per temporum distributionẽ Christo militauerũt, sed cõtinentiã Iohãnes in opere, Abraã in solo habebat habitu.

Seqtur hinc etiam illa causa, quur permissum fuerit patriarchis plures habere uxores, at nũc nõ item: similiter si quando uxor uel sterilis erat, uel desierat parere, cum consensu eius poterat tunc maritus ducere ancillam, sicuti Rachel uxorem iunxit Balam ancillam uiro suo Iacob, & Lia Zelpham. Iam uero etiamsi constet certo quempiam contraxisse matrimoniũ causa prolis, & tamen ex infallibilibus argumentis comperiatur eum suo adfectu & proposito fraudari, nihil adhuc ei permittitur, ut etiam consentiente uxore ducat aliam. 31. q. 7. Tim.

De bo. cō-iug. c. 15. Vnde Augustinus huiusmodi causam reddit, & ait: Manet uinculum nuptiarum, etiāsi proles cuius causa initum est, manifesta sterilitate non subsequatur, ita ut iam scientibus coniugibus non se filios habituros, separare se tamen uel ipsa causa filiorum, atq; alijs copulare non liceat. Quur autem permissum fuit uni uiro multas ducere uxores, & non uni mulieri multis nubere uiris? Quoniam tunc patriarchæ plures habebant uxores ob multitudinem liberorū, ad quam seruiebat etiam uxorum copia: sed ut una mulier maritos plures haberet, nihil plane facturum erat ad multitudinem sobolis. Ideo Augustinus dicit: Non est propagandi necessitas quæ tūc fuit, quan-

Ubi supra do & parientibus coniugibus alias propter copiosiorem posteritatem superducere licebat, quod nunc

32. q. 7. tantum. certe non licet. (rotunde dicunt nostri, una mulier sufficeret pluribus uiris in remedium & satisfactionem cōcupiscentiæ: unus uir plus sufficit multis mulieribus, quoad officium procreationis liberorum.)

2. Alia contrahendi causa est, quod aliquis cupiens naturali desiderio habere hæredem, nolit tamen

Propter heredem cōtrahere eum consequi per peccatum, & ideo contrahit, ut sic cum honore matrimonij & gloria dei illum habeat, hic q̊q; animus bonus est. (licet Petrus Aureoli uelit imputare pro peccato ueniali.) Quoniam sic etiam patres sancti optarunt sibi contingere hæredes, sicut Abraam dixit ad dominum: Domine deus, quid da-

Gen. 15. bis mihi? Ego uadam absque liberis, & filius pro-

Eliezer. curatoris domus meæ, iste Damascus Eleazar. Mihi autem nō dedisti semen, & ecce uernaculus meus hæres meus erit. Vbi dicunt doctores Abraam cogitasse, quod si destitueretur prole, se*Eleazarum il-

lum pro filio adoptaturum. Quid multa? non existimo aliquem intelligentem super hoc dubitare, nisi quis eò deuenisset insipientiæ, ut primum & præcipue cuperet hæredem magis quàm appeteret deum, quę profecto maxima foret stoliditas: illius enim generatio diu duratura non esset, iuxta istud sapientis: Hæreditas, ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit. Pro. 20.

5. Tertia porro ratio est, amica & fidelis cohabitatio cum mutuo obsequio inseruiendi inter se, ut cum quis iam uetulus & grandæuus ducit uxorem, quæ sui curam gerat, id quoq; malum & iniquũ non est: siquidem inter cæteras causas coniugij inter Mariam & Ioseph, hæc quoque non postrema commemoratur, quòd Ioseph Mariæ coniunctus sit custos, qui illi inseruiret & ministraret, fugientemq́; cum filio in Aegyptum duceret ac reduceret, sicut & ipsi docuimus alibi, & Ambrosius clare meminit. Cum autem Vuiclephistarum & quorundam Lutheranorum hæresis huic articulo ex diametro contradicat, operæprecium uidetur, rem hanc diligentius considerare, & nostrum institutum fortius confirmare, ut hoc quoque matrimonium reputetur honestum, quum duo contrahunt tantum ob mutuam eiusmodi officiorum communicationem, non aliter tamen quàm institutum est à deo, in dignitate coniugali. Cõtrahere ob societatem. To. 3.

Et quanuis hic satisfacerent nobis q̃ supra induximus, eo q; nec Vuicleph neq; Hus errorem suum scripturæ testimonijs unquam est confirmaturus, audiamus tamen porro uerba Augustini: Mihi, inquit De bo. coniug. c. 3.

ille, non uidetur propter ſolam filiorum procreationem, ſed propter ipſam etiam naturalem in diuerſo ſexu ſocietatem contrahi matrimonium: alioqn iam non diceretur coniugium in ſenibus, præſertim ſi uel amiſiſſent filios, uel minime genuiſſent: nunc uero in bono licet annoſo coniugio, etſi emarcuit ardor ætatis inter maſculum & fœminam, uiget tamen ordo charitatis inter maritum & uxorē. Affirmat tandem quod ſi inter coniuges ſeruetur fides honoris, & mutuum ac uoluntarium obſequium miniſterij uiciſſim exhibiti, etiamſi membris iam ſint uelut cadauerinis, remanet tamen uinculum coniugij inter eos. Quilibet ergo Chriſtianus quaſi pro certa regula obſeruet illud Auguſtini dictum: In nuptijs plus ualet ſanctitas ſacramenti, quàm fœcunditas uteri: quoniam ille uerus & firmiſſimus eſt nexus, iuxta iſtud Pauli: Viri, diligite uxores ueſtras tanquam corpus ueſtrum.

C. 18. vbi ſupra.

Ecce quandiu uixit Abraam cum ſterili ſua Sara? certe cētum erat annorum, priuſquam hæredem conſequeretur. Quid quod iam inde à principio mulier à deo creata eſt in adiutoriū uiri? quur itaq; non poſſit iam uir uxorem ducere in auxilium & ſolatium?

Nihil igitur moueantur huiuſmodi coniuges, qui conueniunt, neq; tamen prolem expectant, nullam ſibi conſcientiam hic fingant ob iſtam malignam hęreſim Vuicleph. Quin potius credant uerbis Auguſtini & aliorum ſanctorum patrū, ideo maxime, quod nec aliqs ſcripturę locus, neq; ulla ratio ſolida p eum inducitur.

Contrahere propter pacem.

Huc pertinet, ſi quādo inter reges & principes bella cōponunt, plerūq; eiuſmodi cōpoſitiones definiūt in contractionem matrimonij alicuius: ibi quanuis

præcipua ratio eorũ qui coniugium procurant, pax est & concordia, ut sic homines & prouinciæ cõseruentur ac defendantur à rapinis, incendijs & latrocinijs, alijsq́ innumeris bellorum incõmodis, quando tunc personæ ambæ consentiunt, & iuxta ordinationem diuinam matrimonij sacramentum suscipiũt, ratio illa impulsiua etiam primaria, nihil impedimẽti aut scrupuli eis ingerit in sacramento. Sed hæc latius in fine circa epilogum.

4. Quarta demũ ratio est, quum quis in seipso sentit, se continere non posse, sicq́ cõsultius sibi fore putat, si ducat uxorẽ, ut hoc modo sub titulo honestiori prauam concupiscentiam extinguat, q̃ si idem faciat cum cõcubina, cum qua animam simul & corpus perimat. Vult ergo illud perficere modo & ordine à deo constitutis, nõ magnopere curans, imò nec ob id faciens ut liberos habeat, quos si tamen accipiat à deo, proponit se illos pro facultatibus suis ad diuini nominis gloriam educaturum. Contrahere ne vratur.

Non tamẽ hic dicimus de eo, quod coniugũ alter ex altero debitum poscit, nam in eo casu iuxta Pauli doctrinam tenetur illud alter præstare alteri, estq́ illud opus iustitię, quare pro peccato nõ imputaretur consentienti in opus petitum, etiamsi petens peccaret, quod in multis casibus posset ostendi, quibus ultro supersedemus, satis sit hic nobis, ꝙ qui contrahit cum proposito restinguendi fornicationem & concupiscentiam prauã, is utiq́ non peccat, q̃m ob id institutum est matrimonium iam in lege euãgelica, ut pręclare testatur Paulus, & nos iam inde ab initio diximus, quanuis iam olim pręcipue sit ordinatum ad procreandam sobolem, & ad augmentum generis 1. Cor. 7.

humani, nunc tamen matrimonium illud opus excu-
Heb.13. sat, quo minus sit pc̄tm̄, dicente Paulo: Honorabile coniugium in omnibus, & thorus immaculatus.

Præter hæc Pauli uerba, quę tamē nobis satis possent facere ad confirmādam causam illam quartam, potest hoc idē ratiōe firmari, quia in hoc uelut uno omnes ore conueniunt doctores, cōiugem alterum alteri expostulanti, ne cogatur aliorsum declinare, compulsum esse ut reddat debitum, sicut Augustin' ait ad maritum: Si tu abstines sine uoluntate uxoris, tribuis ei occasionem fornicandi, & peccatum illius tuæ imputabitur continentiæ. 27. q. 2. si tu. pressius & apertius loquitur Origenes homilia septima sup Matthęum. Quod si ergo maritus potest & debet ad præcauendum peccatum uxoris, opera coniugalia exequi citra aliquod peccatum, quanto magis & potest & debet peccatum pręuenire in semetipso? quod si deinde praua fuerit libidine accensus, exequatur id cum uxore, potius q̃ ut septa (quod aiunt in prouerbio) transsiliat. Nanq; hoc ferè scribit Augustinus ad Hediciam: Secundum uerba apostolica etiamsi uir continere uoluisset, & tu noluisses, debitum tibi reddere cogeretur, & illi deus imputaret continentiam, si non suæ, sed tuæ cōcederetur infirmitati, ne in adulterium caderes. Atq; in casu huius rationis uolunt q̄dam doctores intelligere uerba Pauli superius allegata: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non p̄ceptum. aiunt enim uelle eum indulgentiam tunc esse, qn̄ qs matrimonio utitur in hoc tm̄, ut suę satisfaciat cupidini, ne in diuersum raptus, cogeretur hoc facere extra cōiugium cōtra animæ suæ salutē, neq; uolunt illi hæc uerba ad primos duos casus referre.

[Margin notes: De adult. coniugijs. — 33. q. pa. se-cū. ver. ap. — 1. Cor. 7.]

4. Quinta insuper ratio contrahendi matrimonium, est ut quis animũ tm̃ expleat in uoluptate operis carnalis, idq́ꝫ nõ plane est à peccato immune, maxime quum antea ipse se maritus prouocat ad cõcupiscendum, q̃ tenteretur, in hoc tm̃, ut in opere se oblectet, carnalemq́ꝫ uoluptatem sentiat. Vnde ad Tobiam dixit angelus Raphael: Audi me, & ostendam tibi qui sunt, quibus præualere potest dæmonium: hi nanq́ꝫ qui coniugium ita suscipiunt, ut deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita uacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos. Contrahere libidine Tob. 6.

Ne autem hic quispiam uel aberret, uel pusillanimis reddatur, sciendum est, nõ omnem uoluptatem siue delectationẽ esse prohibitam, aliàs nemini liceret liberè manducare, aut bibere, aut fricare: sed tunc demum uoluptas uetita est, quando eam quis quęrit modo prohibito, ut quum quis cum aliena fornicatur, quum quis inebriatur, quũ quis manducat quando erat ieiunandum, quum quis usqueadeo in uoluptate demersus est, ut in ea præcipuum suum constituat finem, magis ab illa affectus, quàm præcepto diuino, uel omnino ita exardescit in illa, ut uelit opus hoc perficere, etiamsi nõ sit hæc sua uxor, uel si uoluptatem quærat per iniqua media aut prohibitas circunstantias, in omnibus ijs iniquum & iniustum est quærere uoluptatẽ, tam in operibus coniugalibus, q̃ in alijs. (uerum est q̊d Iohannes Maioris dissuadet hæc in ecclesia publice prædicanda.)

Vt tandem ueniamus ad rationem motiuam quintam, dico quòd ducere uxorem, uel cum uxore rem habere, & solam uoluptatis carnalis oblectationem

humani,nunc tamen matrimonium illud opus excu-
Heb.13. sat, quo minus sit pctm̄, dicente Paulo: Honorabile coniugium in omnibus,& thorus immaculatus.

Præter hæc Pauli uerba, quę tamē nobis satis possent facere ad confirmādam causam illam quartam, potest hoc idē ratiōe firmari, quia in hoc uelut uno omnes ore conueniunt doctores, cōiugem alterum alteri expostulanti, ne cogatur aliorsum declinare, compulsum esse ut reddat debitum,sicut Augustin⁹
De adult. coniugiis. ait ad maritum:Si tu abstines sine uoluntate uxoris, tribuis ei occasionem fornicandi, & peccatum illius tuæ imputabitur continentiæ.27.q.2. si tu. pressius & apertius loquitur Origenes homilia septima sup Matthęum. Quod si ergo maritus potest & debet ad præcauendum peccatum uxoris, opera coniugalia exequi citra aliquod peccatum,quanto magis & potest & debet peccatum pręuenire in semetipso? quod si deinde praua fuerit libidine accensus,exequatur id cum uxore,potius q̃ ut septa(quod aiunt in prouer-
33.q.pa.se-cū.per.ap. bio)transsiliat.Nanq; hoc ferè scribit Augustinus ad Hediciam: Secundum uerba apostolica etiamsi uir continere uoluisset,& tu noluisses,debitum tibi reddere cogeretur,& illi deus imputaret continentiam, si non suæ,sed tuæ cōcederetur infirmitati,ne in adulterium caderes. Atq; in casu huius rationis uolunt q-dam doctores intelligere uerba Pauli superius alle-
1.Cor.7. gata: Hoc autem dico secundum indulgentiam,non p̄ceptum. aiunt enim uelle eum indulgentiam tunc esse,qn̄ qs matrimonio utitur in hoc tm̄, ut suę satisfaciat cupidini,ne in diuersum raptus,cogeretur hoc facere extra cōiugium cōtra animæ suæ salutē, neq; uolunt illi hæc uerba ad primos duos casus referre.

4. Quinta insuper ratio contrahendi matrimonium, est ut quis animũ tm̃ expleat in uoluptate operis carnalis, id'q; nõ plane est à peccato immune, maxime quum antea ipse se maritus prouocat ad cõcupiscendum, q̃ tentetur, in hoc tm̃, ut in opere se oblectet, carnalem'q; uoluptatem sentiat. Vnde ad Tobiam dixit angelus Raphael: Audi me, & ostendam tibi qui sunt, quibus præualere potest dæmonium: hi nanq; qui coniugium ita suscipiunt, ut deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita uacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos. Contrahe re libidine Tob. 6.

Ne autem hic quispiam uel aberret, uel pusillanimis reddatur, sciendum est, nõ omnem uoluptatem siue delectationẽ esse prohibitam, aliàs nemini liceret liberè manducare, aut bibere, aut fricare: sed tunc demum uoluptas uetita est, quando eam quis quęrit modo prohibito, ut quum quis cum aliena fornicatur, quum quis inebriatur, quũ quis manducat quando erat ieiunandum, quum quis usqueadeo in uoluptate demersus est, ut in ea præcipuum suum constituat finem, magis ab illa affectus, quàm præcepto diuino, uel omnino ita exardescit in illa, ut uelit opus hoc perficere, etiamsi nõ sit hæc sua uxor, uel si uoluptatem quærat per iniqua media aut prohibitas circunstantias, in omnibus ĩis iniquum & iniustum est quærere uoluptatẽ, tam in operibus coniugalibus, q̃ in aliĩs. (uerum est q̊d Iohannes Maioris dissuadet hæc in ecclesia publice prædicanda.)

Vt tandem ueniamus ad rationem motiuam quintam, dico quòd ducere uxorem, uel cum uxore rem habere, & solam uoluptatis carnalis oblectationem

quærere, peccatum est ueniale tantum, nõ mortale, quoniam coniugium excusat, nisi quis uoluptatem quærat præter naturã ut pecudes, prohibito modo, uel ita esset in uoluptatẽ pronus, ut uelit eam in opere exequi cum illa, etiamsi uxor sua non esset. In eius rei fidem formandam, audi Augustinum dicentem: Apostolus illum concubitum secũdum ueniam concedit, qui fit per incontinentiam, non sola causa ꝓcreandi, & aliquando nulla causa procreandi, quem nuptiæ non fieri cogunt, sed ignosci impetrant, si tamen nõ ita sit nimius ut impediat, quæ seposita esse debent, orandi tẽpora, nec immutetur in eum usum qui est contra naturam. Et non paulo dilucidius dicit ibidem: Quicquid inter se coniugati immodestũ, inuerecundum, sordidumve gerunt, uitium est hominum, non culpa nuptiarũ. Iam in ipsa quoq; immoderatiore exactione debiti carnalis, quam eis nõ secundum imperium præcepit, sed secundum ueniam concedit Apostolus, ut etiam præter causam ꝓcreandi sibi misceantur, etsi eos praui mores ad talem concubitum impellunt, nuptiæ tamen ab adulterio seu fornicatione defendunt. 32. q. 2. quicquid. Vtiq; nõ uult hic Augustinus peccatum esse mortale, si qñ coniuges mutuum inter se colludãt & uoluptatem quærant, sed tantum peccatum esse ueniale. Ideoq; ait Augustinus: Etiamsi præter causam procreandi sibi misceantur, id ego inter ea reponam, pro quibus dicimus: Dimitte nobis debita nostra. Quisquis autem ita uoluptatem appetit more beluino, ut uelit uoluptatem explere, si hæc non sit sua uxor, peccabit mortaliter. Similiter si quis adeo fuerit stupidus, ut etiam quando uacandum sit orationi, & acceden-

De bo. cõiug. c. 10.

ca. 6.

dum ad communionem sacramēti tempore paschali, nolit parcere uxori, peccabit: quoniam quilibet sic debet uxori suæ cohabitare, ne impediatur oratio. De tali autem inordinata incensione, inquit Hieronymus: Sapiens uir iudicio debet amare coniugem, non affectu: regat impetus uoluptatis, nec præceps feratur in coitum. Nihil est fœdius, q̃ amare uxorem quasi adulteram. Citat ibi Xistum Pythagoricum in sententijs dicentem: Adulter est in suam uxorē amator ardentior: in aliena quippe uxore omnis amor turpis est, in sua nimius. 32.q.4.origo.

1. Pet. 3.

Li. 1. con. Iouin.

Omnia hæc intelligi debent iuxta Martinum de temperantia, de amore inordinato, quam quis nō dirigit ad amussim rationis, sed quando habet concupiscentiam effrenem, ita accensus in feruore carnali, ut eodem modo cū illa uoluptatem quęreret, si uxor sua non esset, ibi à peccato mortali nulla potest esse excusatio. Aliàs libere licet marito cum uxore iocari & dulciter uiuere, quia & amarū matrimonij uinculum est ei perferendum.

Hinc de patriarcha Isaac legimus, quòd in tātum dilexit Rebeccam, ut dolorem qui ex morte matris eius acciderat, tēperaret: quumq; iam filios duos haberet adultos, Iacob & Esau, charitas quoq; annonæ ingrueret, profectus est in ciuitatem Geraris, ubi rex Abimelech per fenestram uidit eum iocantem cum Rebecca uxore sua. Ad eūdem modum possunt aliquem diuitiæ mouere ad contrahendum matrimonium, & similiter pudicitia, & generis nobilitas, spes item illa, fore ut eiusmodi connubio promoueatur ad officia & conditiones ampliores, dummodo semper & præcipue habeat intentionem ecclesiæ catho-

Gene. 24.

Gene. 27.

Contrahere ob diuitias, pulchritudinē

licæ,& animum suscipiendi illud matrimonij sacramentum,tunc nihil uetat sacramentũ id esse, etiamsi diuersis moueatur rationibus ad contrahendum cũ hac ipsa:nam id quoque discimus factum esse exemplo Iacob patriarchæ,qui motus pulchritudine Rachel,seruiuit pro ea septem annis: fuit illud sibi tempus breue propter amorẽ,ut tandem optata illa sibi contingeret uxor,& quamuis sororem eius Liam prius duxerat quæ formosa non erat,posteriorẽ tamen magis semper amauit. Non absimile est etiam exemplum Dauidis cum filia regis Michol, cum Abigail, similiter & Ruth,&c. sic legimus in lege dixisse dominum:Si uideris in numero captiuorum mulierem pulchrã,& adamaueris eam, uolueris'q; habere uxorem,introduces eam in domum tuam.

Gen.29.

Deut.21.

Bona matrimonij tria.

5. Ad hæc omnia funditus intelligenda, melius'q; declaranda,doctores ponũt tria bona quæ sunt in matrimonio,ipsum etiam excusantia, quæ sunt,fides coniugalis,proles, & ipsum sacramentum. In ijs satis cernitur, quomodo matrimonium sit remediũ: ideo enim ait Augustinus: Vtriusque sexus infirmitas propendens in ruinam turpitudinis,recte excipitur honestate nuptiarum,ut quod sanis possit esse officium,sit ægrotis in remedium:quoniam id bonum quod habent nuptiæ, peccatum esse nunquam potest: hoc autem tripartitum est, fides, proles, sacramentum:in fide attenditur,ne præter uinculum cõiugale cum altera uel altero concumbat: in prole,ut suscipiatur amanter,benigne nutriatur,religiose educetur:in sacramento autem,ut coniugium non separetur,& dimissus aut dimissa, nec causa prolis alteri cõiungatur. Hæc est tanquã regula nuptiarum, qua

Sup Gen. li.9.ca.7.

uel naturæ decoratur fœcunditas, uel incontinentiæ regitur prauitas.

Non tamen sic intelligi debent uerba Augustini, quasi illa omnino stricte sint necessaria: nam & coniunx qui fidem non seruat, nõ ideo irritum facit coniugij uinculum: & licet non contingant in coniugio liberi, manet tñ nexus ille matrimonij. inseparabile autem coniugij uinculum intelligitur per ipsum bonum sacramenti, quod substantiale est in eo, & sine quo esse non potest: sed sine fide mutua, sine liberis potest sacramẽtum matrimonij consistere, nisi ꝙ aliquantulũ claudicat. Consentiunt tamen doctores, ꝙ quãuis constans sit sine liberis matrimonium, tamẽ debet esse ea personarum contrahentium uoluntas, ut si aliquãdo suscipiant liberos, uelle se eos pie educare. Requiritur etiam, ne consentiant uelle seipsos ultro afficere sterilitate, ut careant liberis. si quacunque uia concorditer impedirent ne nascerentur, ex diametro & ꝑ dis dia pason (quod dicitur) esset hoc contra matrimonium, imò nec matrimonium esset. Exemplo nobis est Onan filius Iudæ, qui non recte peruenit ad uxorem suam Thamar, sed semen effudit in terram, ne liberi nascerentur, & idcirco percussit eum dominus, eo ꝙ rem detestabilem faceret. Gene. 38.

Constat ex ijs omnibus q̃ impie errauerit Vuicleph, & nimis quàm hęretice omne matrimonium damnarit, nisi nascantur inde liberi, & opera coniugalia exerceantur, quum tamen ex scripturis biblicis iam supra defenderimus ipsi coniugium Mariæ & Ioseph. sic quoque in statu coniugali illibatam seruarunt uirginitatem Henricus imperator cum S. kunegunde, sanctus Alexius cum sua uxore, sic & Dauid

uirginem Sunamitidem Abisag duxit uxorem, neq; tamen cognouit eam, sicut ibi declarant doctores, 3.Reg.1. ideo quoq; Salomon permisit occidi fratrem suum 3.Reg.2. Adoniam, eo quod illam Abisag concupisceret uxorem. uetitum enim id erat, ne quis duceret uxorem Leuit.17. eam quæ fuerat antea uxor patris sui. Esse autem laudabile hoc coniugium, quum etiam coniuges continent ab operibus coniugij, testatur Augustinus, dicens: Hæc omnia bona sunt propter quę nuptiæ sunt, De bo.cōiug.ca.24. proles, fides, sacramentum: & inde, Nec prolem autem carnalem iam hoc tempore quærere, ac per hoc omni tali opere immunitatem quandam perpetuam retinere, atq; uni uiro Christo spiritualiter subdi, melius est utiq; & sanctius, si tamē ea deuotione sic utātur homines, quomodo scriptum est, ut cogitēt quæ sunt dei, quomodo placeant deo, id est, ut perpetuo cogitent continentiam. Procul igitur reijcienda est hæresis Vuiclephi, nec aliquo modo inter Christianos sufferenda: nos autem dominum rogemus, ut quotquot sacramentum hoc susceperunt in ecclesia, in gratia quoque suscepta conseruentur cum pace, & uiuant mutuo in omni dilectione & pudicitia se inuicem diligētes, sicut Christus dilexit sponsam suam ecclesiam, ut inde etiam illi post hanc uitam uita perfruantur æterna. Amen.

HOMILIA LXXI. QVA PRObatur matrimonium esse sacramentum contra Lutherum.

Sacramentum hoc magnum est.
Ephesi. quinto.

INsultus & graues impugnationes hactenus tres audiuimus, contra hoc ipsum matrimonij sacramentum, Primo Tacianorum, qui omne reijciebant coniugium, & damnauerunt: deinde Montanorum & Tertulliani, qui secundas tantũ & tertias nuptias condẽnabant: postremo Vuiclephi, qui negauit esse matrimonium, ubicunq; nõ esset sobolis propagatio. Hæreses istas tres sufficientibus sacræ scripturæ locis, ecclesiæ quoq; & sanctorum patrũ testimonijs reiecimus. Nunc accingimur & quartam hæresim refutaturi, quam in hac re (ne uideretur ociosus & nihil agere) introduxit Lutherus, & ipse negãs matrimonium esse sacramentum, quæ sane non exigua foret coniugij depressio, si apostata iste in hoc uerum diceret. At quia nos aliter docemur ex sacris literis, & hunc errorem assistente dei gratia & manu, ualide infringemus. nam ibi Lutheri animus aliter non habet, atque si iam ex nescio quibus lupercalib⁹ prodiret: nihili enim facit siue sextæ sint nuptię, siue liberi nascantur, siue non, quacunque etiam ætate & cõditione sint isti, siue moniales, siue monachi, siue sacerdotes, dũmodo Adæ ueteri & cõcupiscentijs eius satisfiat, sub hoc honestissimo sancti sacramenti titulo, etiamsi interim omne id suum suorũq; matrimonium putatiuum, mera sit fornicatio & stuprum, Vsq; adeo priores isti hæretici priscis seculis ausi non sunt toti mundo adhuc magis pio, proponere istiusmodi errores impios & beluinos, sed diabolus q̃ magis & plures seduceret homines, speciem prætexuit pietatis. Taciani rati sunt, quemlibet Christianũ in unico Christo cõtentũ esse debere, neq; ulterius quęrere coniugem, Mõtani & Cataphryges

Lutherus negat matrimoniũ esse sacramentum.

Antiqui hęretici apparenter boni.

SS

putabant, eo quod Christus unicus esset unius eccle
siæ sponsus, Christianum quoq; nō decere nisi semel
contrahere. Omnia hæc fucum quidem habuerūt pi
etatis & continentiæ à prauis cupiditatibus, sicut ꝓ-
posuit Vuicleph, permissum tantum esse matrimoni
um ad prolis generationem. nō caruit hoc specie ho
nestatis, ne quis contraheret nisi amore sobolis, sic-
ut & ob id institutum est matrimonium in paradiso.
Nunc uero demum tam perdito seculo nihil opus fu
it Luthero, ut diuerticula quæreret probitatis, sed li-
berrime omībus tam monachis quàm sacerdotibus
& monialibus, uetulis & iuuenibus, sterilibus quoq;
pro sua cuiq; libidine pmisit incontinentiam sub spe
cie coniugij: ipseq; adeo iam uetulus & penè delirus
monachus, recens tamen cum moniali contraxit, in-
terimq; matrimonium sacramentum esse negat. ad-
dit alia deliramēta multa, quæ leuissimum quenq; ho
minem non decerent. nūc ergo aggrediamur & hūc
errorem confutare.

1. Ne autem excidamus ordine congruo, uosq;
omnia melius intelligatis, primo Lutheri errorē de-
tegemus, qui in hoc latet.

1. Vnum esse matrimonium gentilium,
2. Iudæorum quoq; & Christianorum.
3. Non esse aliquod scripturæ testimonium, q̄d
matrimonium sit sacramentum.
4. Gratiam quoq; in eo non conferri. hæc fere
impia sunt Lutheri commenta, quoad hoc sacramen
tum, reliqua infra aperiemus.

Principio igitur quantum ad coniugium pertinet
gentilium, dico illud esse legitimum iuxta consuetu-
dinem & leges prouinciarum: ueruntū non est sacra-

Cōiugium gentilium.

mentum proprie loquendo, neq; sic ratum, quod separari non possit: sacramẽtum inquam non est proprie, nisi quod in communi potest etiam dici sacramentum, sicut ait August. sacramentũ coniugij omnibus gentibus commune est, sanctitas tamẽ sacramenti non est, nisi in ciuitate dei nostri & monte sancto eius. Ita & Innocentius tertius inquit ad episcopum Tiberiadeñ. sacramẽtum matrimonij est apud fideles & infideles. Quod autẽ etiam illud sacramentum dicitur, in causa est, quod & infideliũ matrimonium originem habet ex institutiõe diuina. statim enim post diluuiũ pcepit dñs Noæ & filijs eius: Crescite & multiplicamini, & replete terrã. non tñ hoc præcepit eis deus, nisi p media conuenientia ipsius matrimonij, q̃d ita illis indulsit, p remedio, & ut sic ex potestate diuina cõiugũ alter alteri facultatẽ daret corporis sui. Ipso deinde usu receperũt hoc filij à parentibus suis, cumq; legi naturali esset conforme, ita plane retinuerunt. Quanuis enim non perinde fidem quoq; & religionem parentum suorum imitarẽtur liberi, alijs ad aliud idolorum genus declinantibus, in coniugio tñ sequuti sunt morem patrum suorũ: cumq; matrimonium fuerit sacramẽtum etiam in ueteri lege naturæ, fit ut etiam matrimoniũ infidelium q̃d ex illo defluxit, ueniat appellatione sacramenti, quanuis in uarijs nationibus uarij etiam coniugiorum ritus sint obseruati, quorũ plurimos Hieronymus pcenset.

C. gaudemus. de diuor.

Gene. 9.

Cõ Iouin.

An autem matrimonium infidelium possit etiam dici sacramentum propter significationem, ita quod eorum coniunctio significarit unionem Christi & ecclesiæ? Profecto sicut eorum matrimonium proprie sacramentũ non extitit, sed quasi semisacramentum,

ut affirmat Brulifer, ita significatio & bona matrimonij imperfecta fuerũt, & sunt penes illos, teste Richardo: id hoc modo explicari solet, quoniam ut supra diximus, tria sunt in matrimonio bona, fides, proles, & sacramentum. quod ergo iam coniuges etiam infideles fidem inter se mutuam seruant, sicut in alijs negociationibus, obseruatur hoc quidem ab eis, qui etiam adulterium puniunt. Verum quia fideles non sunt, hęc quoq; fides eorum in deum directa non est, quia propter deum non faciunt illud: deinde licet etiam liberis suis bene faciant, tamẽ eos non educãt in uero ueri dei cultu & timore, sed in infidelitate sua in qua etiã pereunt tãdem: sic satius est, fidelem nõ habere filios, quoniam sic & sacramẽtum omnino non habent neq; agnoscunt, proprie loquendo de sacramento, sed tantum habent illud ad uinculum humanæ societatis, quæ sine matrimonio perdurare non potest. Vnde & respublica ista Socratica & Platonica communiter reijci solet, quæ plusquam beluino ritu, sublato usu coniugij, uxores habebat communes, sicut eam præclare explosit Aristoteles ex hominum conuictu in suis Politicis.

1. Cor. 7.

2. Porro ne quis dubitet, uerum esse inter infideles matrimonium, aperte testatur Paulus qui ait: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam: similiter si qua mulier uirum habeat infidelem. Vtiq; permissurus hoc nunquam erat Apostolus, nisi uerum esset matrimonium, atq; inde forsitã natum est, quod matrimonium eorum cœptũ sit dici sacramentum. Vnde & Innocentius 3. ait: Cum illud non sit generaliter uerum, neque de nouis neq; de ueteribus sacramẽ

C. veniens de presb. non bap.

tis, quod baptiſmus ſit fundamentum illorum, q̃m & ſacramentum coniugij & euchariſtiæ à non baptizatis recipi poteſt, loqtur ibi in uniuerſum de ueteribus ſacramentis: peculiare eſt autem & ſpeciale de ſacramẽto euchariſtiæ: ſicut enim ſupra duximus, baptiſmus utiq; oſtium eſt & fundamẽtum omniũ aliorum ſacramentorum, totiusq́; adeo nouę legis. Sed quod etiam infidelis poſſet ſacramentum altaris ſuſcipere, ideo fit, quia ſacramentum illud eſſentialiter non conſiſtit in ſuſceptione ut reliqua ſacramẽta, ſed habet eſſe permanens, quod poteſt etiam accipere infidelis, ipſum ſcilicet ſacramentum, uerum tamẽ non ſacramentaliter ob defectum fidei: quanuis Innocentius caſum hunc de presbytero non baptizato, ordinato tamen, primum putabat ambiguum: tandem tamen concludit eum non eſſe ordinatum, ideoq́; cõmittit epiſcopo Ferrarienſi, ut illũ rurſus ordinet. Infideles excuſantur.

Ex locis ſcripturæ ſupra inductis hoc ſequitur, q, infideles non peccent in operibus coniugalibus, dummodo aliàs matrimonium ſeruent, ſecundum cognitionem legis naturalis, quoniam & ipſi contrahunt iuxta modum diuinitus primo inſtitutum: ſicut aliqui dubitant de Turcis & alijs ethnicis, qui etiam plures ducunt uxores, an cũ alijs peccẽt, & nõ cũ prima.

3. Atq hoc ipſum quod iam adduximus ex Paulo, ne mulier fidelis diſcedat à uiro infideli, intelligendum eſt eſſe conſilium Pauli, non præceptum: quapropter & ait, cæteris autẽ dico ego, non dominus, quaſi diceret, equidem hoc non tanquam præceptũ impero, quia neque dominus præcepit: conſiliũ igitur eſt ad quod commotus eſt Paulus, eo quod in primordio naſcentis eccleſiæ quotidie multi conuerte- 1. Cor. 7. Nõ diſcedere ab infideli.

bantur ad fidem ex Iudæis & gentibus, ita ut sæpe coniugum alter alterum adducebat ad fidem, sicut hanc rationem Paulus ipse cõmemorat, dicens: Sanctificatus est uir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per uirum fidelem. Quod si infidelis discedit, discedat. non enim seruituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi. unde colligunt doctores, in tribus casibus fidelem posse ab infideli cõiuge discedere: primo, si nolit ei cohabitare: deinde, si uelit quidem, sed cum blasphemia nominis Christi. postremo, si infidelis conetur fidelē pertrahere in peccatum mortale, & tunc quoque poterit discedere.

1. Cor. 7.

Tria hæc manifeste declarat Innocentius papa, & ante eum docuit Augustinus in sermone domini in monte.

C. quanto dedi.

Sed hic cogitet forsitan aliquis secum, si consilium dedit hoc Paulus, & permisit ut fidelis cohabitet cõiugi infideli, quur non idem adhuc seruat in ecclesia?

Respondeo, quod nimis amplum foret euagari hic p omnia, & ostendere quãdo & quatenus præceptum fuerit fideli contrahere cum infideli in ueteri testamento. Moyses enim filiam habuit Ietro infidelis, Ioseph duxit filiam sacerdotis Putifaris in Heliopoli, Naason quoque duxit Raab uxorem, Booz Ruth Moabitidē, Salomon filiam Pharaonis regis Aegypti, Hester nupsit Assuero gētili, Iacob insuper consensit ut Dina nuberet ipsi Sichem qui erat Epheus, & similia multa.

Contrahere cum infideli. Exo. 2. Nume. 12. Gene. 41. Ruth. 4. 3. Reg. 2. Hest. 2. Gene. 34.

Vicissim quoq; legimus, quomodo noluit Abraam ut filius suus Isaac duceret aliquam uxorem de filiabus Chanaan. Esau etiam, quia uxorem accepit

Genn. 24. Gene. 26.

ex Chananæis, irritauit aduersum se animum suorum parentum, q deinde mittentes alterum filium Iacob in Mesopotamiam Syriæ, diligenter iniunxerunt ei ne acciperet uxorem Chananæam. Gene.28.

Præceperat eñ hoc deus in uniuersum de septem populis regionis Chanaan: Nõ inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum, neq; sociabis cũ eis coniugia, filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo. Deut.7.

Præterea Iudæi domum reuertentes ex Babylonica captiuitate, multas secum adducebãt mulieres alienigenas, Esdras aũt ex pcepto dñi separauit ab eis, & tñ si qñ infideles uolebant recipere fidem, prohibitum hoc erat nemini: sicuti supra induxim⁹ pmisisse dñm, ut quum uidisset aliqs inter captiuas unam formosam, cujus teneret amore, ita ut uellet eam ducere uxorem, illi detonderet capillos, resecaret ungues, & exueret uestes in qbus capta erat. 1.Esd.4. Deut.21.

Sic nimirum Fridericus 2. imperator, dux Sueuorum, uxorem duxit Iolam filiam Sultani. & Palude refert, nobiles Hispanos accipere uxores nobilissimas filias principum Sarracenorum, sic tñ, ut spõsa cum 20. uirginibus baptizetur.

Vt redeamus autem ad id quod primo loco quæsitum est, doctores distribuũt tria tempora in ecclesia. primũ erat in ecclesia primitiua, quãdo ad Christum conuertebantur Iudæi & Gentiles, tunc q̊q; spes erat cuilibet coniugi, fore ut etiam alter coniunx conuerteretur ad Christum, & sic implebatur dictum Pauli, sanctificari uirum infidelem p mulierem fidelem. Eo tempore procedebat & uolebat illud consilium Pauli, ut coniunx fidelis non desisteret neque deficeret, Infidelis cũ fideli. 1.Cor.7.

ſi poſſet etiam alterum cõiugem adducere ad fidem, ſicut Cæcilia conuertit Valerianum.

Secundum tempus in eccleſia fuit ab Imperatore Conſtantino, quando iam prohibitum fuit coniugi Chriſtiano habitare cũ coniuge Iudæo, ſed non cum infideli. in cauſa erat, q̃a tunc incipiebant Iudæi omni no eſſe obſtinati, gentiles autem non ſic. Inde conſti

Cap.62. tutum eſt in concilio quarto Toletano, Iudęi q̃ Chri ſtianas mulieres habent, admoneantur ab epiſcopo ciuitatis ipſius, ut ſi cum eis permanere cupiunt, Chri

C. Iudęi. 28. q. 1. ſtiani efficiantur. Quod ſi admoniti noluerint, ſeparentur, ne forte fidelis dum infidelem conuertere nititur, ipſe in infidelitatem relabatur. Gentiles autem tunc continue adhuc conuertebãtur, ſicuti fidelis & catholica regina Chrotildis in Burgũdia Cluduigem regem Gallorum, ut meminit Gregorius Turonen.

Li. 2. c. 28. 29. Tertium porro tempus eſt, quando iam infideles pariter omnes, Turcæ & Saraceni indurati ſunt in impi

Li. 1. c. 9. etate ſua, non minus quàm Iudæi. Quapropter Ambroſius huiuſmodi conſilium dedit pro hoc tempore in libro de patriarcha Abraã: Caue Chriſtiane gentili uel Iudæo filiam tuam tradere, caue ne gentilem uel Iudæam uel alienigenam, id eſt, hæreticã & oẽm alienam à fide tua, uxorem acceſſas tibi. Prima coniugij fides, caſtitatis gratia eſt: ſi idola colat, quorum prædicantur adulteria, ſi Chriſtum neget, qui præceptor & remunerator eſt pudicitiæ, quomodo poteſt diligere pudicitiam?

Et inde: Accedit aliud inſigne caſtimonię, ſi credas à tuo deo tibi, quod ſortitus es coniugium, datum,

Pro. 20. 19. unde & Salomon ait, A deo præparabitur uiro uxor, nõ poſſunt hoc diſpares fide credere, ut ab eo quem

non colunt, putent sibi connubij impartitam gratiã, 28.q.1.caue. Postea inducit quomodo Abraam filio suo elegerit uirginẽ castam ex terra longinqua. Atque hoc iam consilio utitur ecclesia, quantum ad Iudæos & ethnicos pertinet: sed quoad hæreticos, sciendum quia si inter Christianos coniugum alter in hæresim cadit, à qua nolit desistere, matrimonium tamen inter eos nõ soluitur: nã quod scinditur inter gentiles cum alter sine altero coniugum ad fidẽ conuertitur, ratio est, quia inter eos est quidem legitimum, sed non ratum matrimonium. Itaque quãdiu uiuunt coniuges Christiani, manet uinculum matrimonij ratum & insolubile, si modo sit cõtractum ex lege & sanctionibus ecclesiæ. Ait Innocẽtius ibi, per hanc responsionem, quorundam malitiæ obuiatur, qui in odium coniugũ, uel quando sibi inuicẽ displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularẽt hæresim, ut ab ipsa nubentibus coniugibus resilirẽt. fieret hoc nimium illis temporib⁹, ubi sub prætextu Lutheranæ hæresis multi à suis coniugibus resilirẽt. Gene. 24. Contrahe re cum heretico. C. quanto de diuor.

Separari tamen potest maritus ab uxore propter hæresim, sicut testatur Augustinus, & inducitur sup hoc à Gratiano, quoniam hæresis fornicatio est spiritualis. Expressit hoc ipsum & Alexander tertius, q̃d possint in hoc casu separari, sed utroq; uiuente non ultra contrahere. 28.q.1. idololatria. C. quæsiuit, de diuor.

Alia causa diuortij in causa hæreseos, est propter prolem, quæ cum numeretur inter tria coniugij bona, semper cõtendet coniunx hæreticus liberos educare in hæresi sua erronea, quod nũc quoq; fieri uidemus, ubi parentes in fide dissentiunt.

4. Ex omnibus prædictis satis iam liquet, q̃ im-

Differunt coniugia infidelium & Christianorum.

pudẽter simul & impie Lutherus conetur matrimonium Christianorum conferre coniugio infidelium: quod ut auditu est fœdum, ita à Christianis omnibus alienissimum. nos quoque cõtrarium hactenus probauimus ex sacris literis & sanctorum patrũ testimonijs. Superest adhuc altera pars, ubi Lutherus contendit matrimonium sanctorum patrum in ueteri lege, perinde fuisse sanctum atque nunc est coniugium Christianorum, cum tamẽ nos catholici in eorum matrimonio sacramentum non reponamus.

Ad hoc respondebimus, etiam matrimonium in ueteri testamẽto sacramentũ fuisse, sicuti multo plura fuerunt in eo sacramenta, communia illa & quotidiana sacrificia, thurificationes, primogenitorum oblationes, decimæ, circũcisio &c. sicut supra iam inde ab initio diximus. Nam ut in alijs sacramentis, ita & hic lex gratiæ superat ueterem Moysen, nunc nimirum ex uirtute sacramenti matrimonio Christianorũ huberiorem gratiam operante q̃ in ueteri testamento: & ob id Christus autoritatem coniugij renouauit ex antiqua illa Mosaica lege, in duobus locis. primum cum ait, Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos? & dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erũt duo in carne una. Altera confirmatio est, quãdo subiungit: Ideo iam nõ sunt duo, sed una caro. Quomodo autẽ in melius mutarit dominus matrimonium in noua lege, patet ex sequẽtibus dupliciter: Primum, quia dicit, Quos deus coniunxit, homo non separet. Volens per hoc insinuare constantiam uinculi coniugalis. & recte ait, Quos deus coniunxit: nam quod nunc putatur esse matri-

Matrimonium Christianorum melius q̃ Judęorum

Matt. 19.

Gene 2.

Matt. 19.

monium inter monachos & moniales, nõ à deo, sed contra deum ex peruersa libidine & concupiscentia à diabolo copulatur.

Deinde & in hoc emendauit dominus matrimonium, quia sustulit libellum diuortij à Moyse permissum, quia & uxoribus nimium erat grauis atq; nocivus. Cumq; hoc ipsum fecerit exhibitione externa, sine dubio multo magis fecit hoc intrinsecus cũ permissione gratiæ suæ diuinæ: id inde patet, quãdo matrimonium sacramentũ magnum est in domino Iesu & ecclesia. matrimonium autem Christianorum præsentem habet significationem in Christo & ecclesia, ideo multo plus gratiæ largitur q̃ olim in ueteri testamento. Deut. 34. Ephe. 5.

Omnia hæc satis confirmantur ex illo, quod oẽs sancti doctores communiter (limito hoc propter Ingliensem Marsilium istum, qui fuit plantator studij Heydelbergensis) dicunt, noua hæc Christianorum sacramenta præstantiora esse, & maiorem gratiam largiri post Christi passionem, q̃ antea, eo quod quæcunq; prompte soluuntur, in maiori sunt precio, q̃ quæ mora indigent: ita maius beneplacitum habuit deus ex passione Christi & morte iam persoluta, q̃ olim adhuc futura & expectata.

Cæterum conferri gratiam in hoc sacramento, quando pertinaciter negat Lutherus, proxima homilia cõuincemus ad gloriam Christi & ecclesiæ, ad defensionem status coniugalis, & informationem omnium qui in eo pie uiuunt &c.

Rogemus dominum &c.

HOMILIA LXXII. QVA CONfirmatur, in sacramento matrimonij gratiam diuinam conferri.

Sacramentum hoc magnum est, Ephesi. quinto.

QVandoquidem Lutherus impugnat coniugij sacramentum, præcipuum suum fundamentum in hoc consistit, q̄d gratia in eo non conferatur, quæ tamen in sacramentis omnibus datur, adeo ut illa aliàs sacramenta non essent. Ad confutationem huius erroris etsi satisfaceret cōmunis totius ecclesiæ autoritas, & Christianorum unanimis cōsensus, quæ etiam cuilibet Christiano sufficere debent, ita enim & Augustinus dicit, Euangelio nō crederem, nisi autoritas ecclesiæ me cōmoueret: (alia litera habet, commoneret) & Christus ipse ait, Qui ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus: Attamen ut hæc magis pateāt, & ut catholici super hoc sacramento interrogati ab hæreticis, habeāt unde ex sacris literis ecclesiasticam fidem & constantem sententiam tueantur, etiam hunc errorem diligentius refutabimus eo modo, quo rem hāc tractauit rex Angliæ, sumpta occasiōe ex uerbis Pauli, quæ furiosos istos & seditiosos hæreticos fortiter conuincūt, eorumq; errorem explodunt. ait autem, Mulieres uiris suis subditæ sint sicut domino, quoniam uir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiæ, ipse saluator corporis eius: sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres uiris suis in omnibus. Viri, diligite uxores uestras, sicut & Christus di-

Con. epis. fundamēti

Matt. 18.

Ephe. 5.

lexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illã sanctificaret, mundans eam lauacro aquę in uerbo uitę, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, nõ habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. ita & uiri debent diligere uxores suas, ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam, quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramẽtum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia.

Hactenus ad longum percensuimus ipsa Pauli uerba, quibus uniuersa Lutherana hæresis funditus euellitur. Recte autem dixit Petrus, & post eum Hieronymus, grauia esse pleraq; & obscura in epistolis Pauli: ideo hæc uerba explicabimus diligentius, iuxta sententias sanctorum patrum ab ecclesia approbatorum. 2. Pet. 3

2. Multis modis docet hic Paulus, matrimoniũ esse sacramentum, & gratiam conferre ex significatione coniunctionis Christi cum ecclesia. ostendit eñi matrimonium esse à deo benedictum, ut fiat sacramentum Christi cum ecclesia cõiuncti, quæ sane immensa matrimonij dignitas est, quod hic Paulus uirum Christo, & mulierem comparat ecclesiæ. Vide præclaram hanc comparationem. Virum facit caput corporis, quod unum cõstituit cum uxore: Christum quoque caput facit corporis eius, quod unum esse dicit cum ecclesia. An non magna & eximia sunt hæc mysteria fidei nostræ? non est hoc gloriosum &

Gratia in matrimonio.

sanctum sacramẽtum, quod tam sublimem habet significationem? Neq; prætermittendum est oscitanter, quod Apostolus rationẽ illam proponit, cur mulierem uir diligat, quoniam signum hoc non dissimile sit Christo quem significat. Et hãc causam grauius ponderat Paulus, q̃ illam quam physici præbent, mutuum coniugum amorem proficisci ex communi natura mulieris & uiri. Porro eodem adhuc exemplo Paulus docet, mulieri timendum esse uirum, honesteq; tractãdum, eo q̃ ipsa ecclesiã significat, Christo semper & in omnibus obedientem. Multis hæc uerbis inducit Apostolus, tandemq; ne quis putet eũ hic tãtum adhortari uoluisse, & tali similitudine uti, addit rem hanc ueram esse, adeoq; uerum sacramentum. in hoc admonet hominem primorum uerbo-
Gene. 2. rum quæ in paradiso dicta sunt ab Adam ipsi Euæ, simulq; primæ legis coniugalis: Proter hoc dimittet homo patrem & matrem. Ad extremum concludit præualide, dicens: Sacramentum hoc magnum est.

Cæterum intellexisse hæc Paulum de sacramento coniugii, facile probari potest. primum, quia si uoluisset ille matrimonium per se nõ esse sacramentum, sed in Christo tantum & ecclesia, corruerent statim omnia quæcunq; antea induxerat ad commendationẽ matrimonii. de collatione duplicis coniunctionis, Christi & ecclesiæ, uiri & mulieris. Ad hoc ipsum
Ibidem. etiã facit hoc, q̃d Paulus adducit uerba Adæ, Hoc os ex ossibus meis: quanuis ad literã uerba illa possunt intelligi de matrimonio corporali, sicuti & accipienda sunt, & dominus ipse in hunc finem & sensum ea citat, tamẽ ad Christum & ecclesiam respicit Paulus.
Mat. 19. Non fuerit autem temeritatis magnæ argumẽtum,

si conetur quis ea ad Christum referre, ita ut non faciant etiam ad coniuges? Atque in hoc totus Lutheri error residet, quod putat honorem quem Apostolus tribuit matrimonio, illi non esse deferẽdum, sed Christo duntaxat & ecclesiæ. Quanto rectius docuerunt tum Paulus tum qui Paulum sequuti sunt, doctores omnes, uerba hæc ad præsens institutum esse referenda, ad matrimonium scilicet, cuius sacramentum hic instituebatur, cum ex spiritu dei uerba Adæ sint deformata, & ad illud significãdum siue prænunciandum accommodata, hoc est, quod uerba hæc ptineant ad corporale coniugium hominum tunc institutum, & ad coniunctionem Christi & ecclesiæ in matrimonio signatam: dictum id autem esse de matrimonio corporali, Christus ipse testatur, qui etiam sic intellexit, sed referri ad Christum & ecclesiam, manifeste affirmat Paulus. Omẽs igitur Lutherani tergiuersari hic non possunt neque quicquam causari, nisi blasphement Christum, Paulumq; de mendacio accusent, aut ab errore suo desistant, quod illis foret consultissimum. Ad hũc sensum iam accommodabimus autoritates patrum, & sufficientes rationes. Matt. 19.

Adam enĩ in primo statim aspectu Euæ, uerba hæc loquutus est, quibus coniugem utrique parentũ antepostuit, qui ipse tamen nec patrem habuerat neque matrem, sed neque dum præceptum illi fuerat generare prolem, ita ut ex collatione liberorum & parẽtum scire potuerit, quid essent pater & mater, sed ex instinctu spiritussancti præsensit ille iam tum, quidnam operaturus esset mutuus coniugum consensus, quidq; significaturus, sicut in multis locis affirmat Augustinus. Li. 14. de ciuit. dei ca. 22.

3. Quis autem adhuc nō uidet, q̄ inualide & falso Lutherus Pauli uerba dilaniet, qui cum dicat matrimonium sacramētum magnum esse in Christo & ecclesia, Lutherus appellationem sacramēti conatur rapere à matrimonio, & in Christo atque in ecclesia tantum constituere, sicq; nobis octo efficit sacramēta, cum tamen Paulus aperte dicat matrimoniū esse sacramentum, non Christum & ecclesiam? Verū quidem est, quod Paulus sublimitatem & dignitatē matrimonij colligit ex eminētia significationis, puta in Christo & ecclesia. non debet autem per hoc sacramentalis dignitas matrimonio adimi, ut si dicas, sacramentum altaris sacramētum magnum esse, dico autem in Christo Iesu, uel corpore ei' mystico. Quis hoc ita impudenter & temere intelligat, ut nolit negetq; ideo sacramentū altaris esse sacramētū? Eodē plane modo hic Lutherus semper contrarius & sibi & ecclesiæ, citra aliquod fundamentum temere intelligit hæc Pauli uerba, & uel non uidet, uel non intelligit, uel recusat intelligere quæ sit uera Pauli sententia, & quis sit huius capitis ad Ephesios scopus: neq; enim hic p̄cipue hoc agit, ut illis uerbis doceat quantum sit mysterium coniunctionis Christi & ecclesiæ, sed cōiuges instruit, ut sciant quomodo inter se mutuo uiuant in dilectione. ad id ut magis eos permoueat, ostendit magnificam significationem, quā habet matrimonium in Christo & ecclesia, ideoq; studere debent & eniti, ut huic significationi magis cōformentur, sicut illa uerba intellexerūt Augustinus, Hieronymus, & tota deniq; ecclesia. Nam Apostolus ipse Lutheranum istum sensum satis refellit, qui cū dixerat, Sacramentum hoc magnum esse in Christo

& ecclesia, ne quis hic cogitaret uelle eum ad Christi & ecclesiæ coniunctionem tm̃ referre sacramentum, & non ad matrimonium: statim meminit matrimonij rursus, ut ostenderet cur tandem uerba priora p̄misisset. ait enim, unusquisq; uxorē suā sicut seipsum diligat, uxor autem timeat uirum suum.

Priusquam in hac confutatione Lutherani erroris progrediamur, explicandum est illud latius quod dixit Apostolus, Sacramentum hoc magnum est. Aut est ne hoc sacramentum maius cæteris? Magnum sacramētū matrimonij.

Respōdetur, quoniam sunt quidem omnia sacramēta magna, si gratiam diuinam in eis collatā inspiciamus, & misericordiam immensam quam in eis nobis concedit deus, sed iuxta expositionem doctorū, quatuor sacramenta præcipue magna dicuntur: baptismus ꝓpter effectum, quia in eo dimittuntur peccata quoad pœnā & culpam, aperit etiam portas paradisi, ita ut quisquis illum digne susceperit, sicq; moriatur, statim emigret in cælestem patriam, sicut sacræ testātur literæ supra de baptismo adductæ. Baptismꝰ. Dein de confirmatio quoque ratione ministri, quia à solo administrari potest episcopo. uide supra. Confirmatio. Mox & sacramētum altaris uere maximum est, ob id quod in eo continetur. Eucharistia. nam cum reliqua sacramēta conferāt gratiam dei, hoc essentialiter cōtinet dn̄m Iesum uere, integre, & hic in præsentia, fontem, autorem, datorem'q; omnis gratię, à quo sacramenta omnia quicquid habent gratiæ & uirtutis, obtinent: ideo'q; per excellentiā quotiescunque de sacramento dicitur, de hoc ipso sacramento altaris id intelligitur, de sacrosancto Christi corpore, ut supra disseruimus.

Quartum sacramentum magnum, est matrimo- Matrimonium.

nium: quod quanuis in se & respectu gratię ꝓ minimo reputatur ex alijs, significatio tamē eius maxima est, sicut hic ait Paulus: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia. quasi dicere uellet, Magnum dico hoc sacramētum, sed nemo intelligat ideo dictum, quod in se ipso magnum existat, uerum in sua significatione, quia coniunctionē Christi & ecclesiæ significat. Sicut enim Eua sumpta est ex latere Adę, illiq; desponsata, ita ecclesia sumpta est ex latere dormientis in cruce Christi, & ei desponsata coniugio spirituali. Non possum hic præterire impium & blasphemia plenum Lutheri dictum, cū ait de Paulo, eum uerba hæc proprio suo spiritu trahere ad Christū, quasi Paulus epistolam hanc & alias ex proprio spiritu scripsisset, & non ex spiritu dei. quod si esset, omnes illæ nobis forent nimium suspectæ. O pulchrum & præclare Paulinum theologum Lutherum, quantam ignominiam & notam inurit hic Apostolo? Quid enim aliud sentiunt hæc uerba hæretici, nisi Paulum uerbis Adæ esse abusum, & ꝓprio suo spiritu atq; instituto detorsisse in Christū? sed hæc ab homilijs sunt aliena. in scholis & disputationibus ueniret hic mihi Lutherus pro merito suo tractandus, uti dignus esset.

Gene. 2.

Matrimonium est mysteriū & sacramentum.

4. Quod porro Lutherus errorem suum defendere parat & excusare per linguam græcam, in qua Paulus hanc scripserit epistolā, & ait eum non appellasse matrimonium sacramentum, sed mysterium, tanquam secretum & arcanum quiddam. Profecto etiam hoc quicquid fuerit, Lutheranum errorem parum promouebit, eo quod textus noster latinus manifeste habet sacramentum, quomodo intellexerūt,

legerunt & appellarunt doctissimi quiq; etiam linguæ græcæ, Hieronymus & Augustinus, ut infra explicabimus. Neque uero sequitur hoc, si ita colligas, matrimonium est mysterium, non est ergo sacramentum. Nam omnia sacramenta habent sua mysteria & mysticas significationes, usqueadeo, ut etiam sacramẽtum altaris suum habeat mysterium, & nihilo interim minus est sacramentum: ita & hic matrimonium quum sit sacramentum, suum quoque habet mysterium.

Insignem tamen Lutheri stupiditatẽ oportet paulo exactius detegere. Nam quod ille cõtendit matrimoniũ non esse sacramentũ, sed abditum qd siue secretũ, nemo tam infans est & ignarus q nesciat. Sed q̃ inepte delirat hic Lutherus, quum matrimonium per se nihil minus sit q̃ arcanũ. Fit enim in publico contractus matrimonialis, fit coram multis, ut amicis, cognatis, atq; ideo matrimonia occulta sunt in iure ꝓhibita, eo q̃d multum mali inde ꝓueniat: opera etiam coniugalia non sunt occulta mysteria, sed opera carnis. Debebat igitur Luther⁹ didicisse cõformiter loqui cum sanctis patribus, & nõ dicere matrimonium in se mysterium esse, quanuis mysterium sit in significando: carnale enim coniugium duorum hominum, designat coniunctionem spiritualem Christi & ecclesię, nobis utiq; occultam, & sola fide cognitam, quapropter recte mysteriũ dici potest & debet.

Quum igitur Apostolus iuxta textum Latinum & catholicum matrimonium dicat esse sacramentũ, sicq; obseruet ecclesia, ut secundum omnia obsequialia, secundum ritus omnium regnorũ totius Christianismi, despõsati copulentur in facie ecclesię, sub no

mine sacramenti, quo nomine illud semper appella rūt sancti patres. Quis huic apostatę fœdifrago plus credat quàm uniuersæ ecclesiæ? profecto sic appellauit, obseruauit & credidit Augustinus, qui semp̄ matrimonium uocauit sacramentum, sicut supra nō semel eius usi sumus testimonijs, super Gen. de bono coniug. Et de hoc Pauli loco sic ait ad Valeriū: Non tantum fœcūditas, cuius fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cuius uinculum est fides, uerumetiam quoddam sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis. Vnde dicit Apostolus: Viri, diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiā.

Lib. 1. de nup. & concupi. c. 10.

Huius proculdubio sacramēti res est, ut mas & fœmina connubio copulati quandiu uiuūt, inseparabiliter perseuerent, cuius sacramenti tanta obseruatiō est in ciuitate dei nostri, in mōte sancto eius, hoc est, in ecclesia dei, &c. Ecce quomodo Augustin' in eodem capite ter matrimonium uocat sacramentum, sicut & baptismum appellat sacramētum fidei in eo loco: ita plane coniugium Mariæ bis uocat sacramētum capite sequenti, & capite decimoseptimo dicit: Sacramētum, quod nec separati, nec adulterati amittunt coniuges. Deinde in quadam disputatione inter innocentem uerecundiam & matrimonium iam in statu naturæ lapsæ, ait: Respondebit connubij sacramentum, de me ante peccatum dictum est in paradiso: Relinquet homo patrem & matrem, & adhęrebit uxori sui, & erunt duo in carne una, q̊d magnū sacramentum dicit Apostolus in Christo & ecclesia. Quod ergo est in Christo & ecclesia magnū, hoc in singulis quibusq; uiris atq; uxoribus minimū, sed tamen coniunctionis inseparabile sacramentum.

Cap. 11.

Cap. 17.

Cap. 21.

Gene. 2.

Ephe. 5.

Hinc satis patet illud ab Augustino censeri sacramentum, quanuis è reliquis minimum, sicuti iam diximus, in sua tamen significatione magnum est. Alios Augustini locos ultro præterimus, certe & Hieronymus hoc loco utitur sacramenti uocabulo, ostendens sacramēta nō esse æqualia, sed aliud alio maius.

Athanasius quomodo scripserit Græce, non satis id quidem scio. in nostra tamen translatione (siue tamen ipse sit autor, siue Vulgarius, siue Theophylactus) sic legimus: Quur nuptiæ improbantur, quum has Paulus diuini sacramenti in argumētum producat, easdemq́ sacramenti nomine nūcupet? Et quanuis Ambrosius legerit mysterium, quod nos Christiani etiam omnibus tribuimus sacramentis, in expositione tamen sacramentum quoque uocat & ait: Mysterium sacramenti grande in unitate uiri ac fœminæ esse significat. Quapropter nō magni facimus, quod quidam capitosi uoluerunt hic uideri, & ob illud mysterij uocabulū detorquere in diuersum uerba Pauli, quasi non sufficerent ad probandū, matrimonium esse sacramentum: quanuis in hoc sunt laudandi, quod cum ecclesia contra Lutherum pugnāt & sentiunt matrimonium esse sacramētum. Nos autem stantes cum ecclesia & patribus sanctis ab ea receptis, uale dicamus istis nouitijs, recensq́ natis prophetis. Nam & Leo papa qui Magnus dicitur, matrimonium uocat sacramentum, scribens ad Rusticum episcopum Narbonensem: Societas nuptiarū ab initio constituta est, ut præter sexuum coniunctionem haberent in se Christi & ecclesiæ sacramentum, dubium non est eam mulierē non pertinere ad matrimonium, in qua docetur non fuisse nuptiale mysteriū.

Caietan⁹.

Art. 4.

Deus illuminare dignetur coniuges omnes, ut susćepto sacramento hic utantur in pace & charitate, post hanc uitã, illam cõsequuturi ęternam. Amen.

HOMILIA LXXIII. QVA rursus conuincitur in matrimonio conferri gratiam.

Sacramentum hoc magnum est. Ephe. quinto.

ABunde satis dictum est & declaratũ sermone superiori, matrimonium esse sacramentum, quum enim Paulus ait illud magnum esse sacramẽtum, aliter non potest intelligi q̃ de matrimonio carnali. Quod si quis tamen adeo fuerit ceruicosus, qui uerba Pauli non de illo matrimonio, sed coniunctione Christi & ecclesiæ uelit intelligere, is utiq; dilaniabit Paulum. Nam quid hoc esset dictum, sacramentum hoc magnũ est, sacramentum hoc Christus & ecclesia, sacramẽtum magnum est in Christo & ecclesia? Quis unquam ita loquutus est, sicut nunc Lutherus istum sermonem distorquet ex Paulo? nos autem erronea ipsius fundamenta ostendimus, quãdo proponit matrimonium non conferre gratiam, & ideo non esse sacramentũ. sed quia refutatio hui⁹ obiectionis conuenit cum quinto errore, consultum uidetur prius errorem proponere, ut simul utrunq; diluatur.

Quintus igitur error circa hoc sacramentum, est eorum qui dicunt matrimonium esse quidem sacramẽtũ, sicut & Luci⁹ papa statuit in c. ad abolendũ de

hæreti. sed aiunt illud non conferre gratiam, ideoq; essentialiter & uniuoce non esse sacramentũ cũ aliis.

Error hic sane est non paruus, sed tñ error tm̃: nã quum illi qui ita sentiunt, semper manserunt in ecclesia catholica, illiusq; iudicio semet submiserunt, fratres existimo illos in Christo, & tales qui possint dicere cum Augustino: Errare possum, hæreticus esse non possum. Quia ergo ab initio homiliarum de sacramentis semper cõprobauimus, omnia sacramẽta gratiam cõferre, iamq; superiori homilia ostensum est, matrimonium esse sacramentũ, om̃ino sequitur, in matrimonio quoq; conferri gratiam dei, si modo illi gratiæ sint capaces, & nõ ponant obicẽ peccati.

Error, matrimoniũ non cõferre gratiã.

Probãt hoc ipsum rationabiles causæ & autoritates ueterũ & recentiorum doctorũ, aduersus Durandum, quas in hoc adducemus, deinde argumenta q̃que regis Angliæ, & episcopi Roffensis contra Lutherũ, qm̃ multũ innituntur scripturis biblicis, & grauiter contradicunt erroribus hæreticis.

Principio itaque, quum om̃e remedium aduersus peccatum in lege euangelica sit sacramẽtum, matrimonium aũt est remedium contra peccatum fornicationis, Paulo teste quum ait: Vnusquisq; uxorẽ suam habeat propter fornicationem, puta uitandam: non esset autem remedium hoc efficax, nisi gratiam cõferret: sed quod sit remedium, idipsum sane habet ex diuina institutione, ut q̃libet possit seruare uas suum in sanctificatione & honore, non in prauæ cõcupiscentiæ languore sicut ethnici, qui de deo nihil sciunt, ubi satis discernitur matrimoniũ infideliũ ab eo quod est inter Christianos. ii nanque uxores suas habẽt in sanctificatione & honore, sanctificatio autem

1. Cor. 7.

1. Thes. 4.

nō est sine gratia, ideoq; significatio matrimonij supra naturam est in duob⁹. Primum, quia præsentem gratiam significat, quam deus coniugibus impartitur: deinde, quia coniunctionē Christi & ecclesiæ designat, quod utiq; est supra naturam: aliàs enim & Iudæi & gentiles crederent hoc ipsum.

Quid quod Adam hoc nō intellexit adhuc in paradiso, nisi per gratiam ꝓpheticā? ideoq; uerba quæ loquutus est Adā in matrimonij institutione, Christus ait deum dixisse, qui fecit hominē ab initio, masculum & fœminā fecit eos. & dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem. Ut maxime igitur coniunctio maris & fœminæ ex naturali proueniat inclinatione, ipsaq; adeo natura illam docuerit cuncta animalia, ut inquit Imperator, tamē significatio à deo tantum est instituta, & per Paulum uerba Adę sunt declarata atq; exposita.

Gene. 2.

Matt 19.

Instit de iur. nat.

Volens hic prætereo, an hoc sacramentum imprimat characterem, sed sicuti supra dictum est de infidelibus, esse etiam inter eos matrimonium, ita nunc affirmamus, non tamen est sacramētum: ueruntamē si baptizentur & consentiant uelle se in matrimonio manere, fit etiam illud inter eos sacramētum, tuncq; demum isti gratiam accipiunt sacramenti.

2. Fortissima obiectio quæ ab ijs adfertur, q negant matrimonium esse sacramentū, hęc est: Qm̄ in sacramentis nō offertur pecunia, aliàs committeret ibi Simonia: in matrimonio autem pecunia ultro citroq; datur & accipitur: quod ideo fit, quia in eo gratia non confertur. (glo. in c. honoratur. 32. q. 2. & c. multi. 1. q. 1. Be. in c. cū in ecclesiæ, allegant c. nuptiarum 27. q. 1. & 6. connubia. 32. q. 2.) Respondetur ad hęc,

Dos in matrimonio.

quod textus iam inducti, neq; uno uerbo meminerunt, an matrimonium conferat gratiam, an nõ: glossam quoq; tanti non facimus, ut Augustini aut Ambrosij testimonia, imò multo minoris quàm autoritatẽ ecclesiæ & Pauli. Sed quod proponitur & obijcitur, pecuniam in matrimonio dari & accipi, respõdeo, sane fieri hoc, uerum non ad persolutionem sacramenti, sed ad sustentationem uitæ, ut iugum coniugale & onera matrimonij facilius possint sustinere: sicut & in multis locis post baptismum sacerdoti dari solet pecunia, non fit hoc eo, quod ille sacramẽtum baptismi uendat, sed datur ei istud ad necessitatem sui conuictus, iuxta illud Pauli: Qui altari seruit, de altari & uiuat. Ita quum sacerdos lecta missa accipit nonnihil pecuniæ ad suam sustentationem, non ideo utiq; uendit sacramentum. Eius rei testimonium inde colligitur, quia Iacob septem annis seruiuit pro Rachel, & Sichem loquutus est ad Iacob & filios eius pro filia sua Dina: Quæcunq; statueritis, dabo. augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam, quod petieritis, tantum date mihi puellam hanc uxorem. 1. Cor. 8. Gen. 29. 34.

Obtinet hoc ipsum etiam totius orbis consuetudo, sicut & leges ciuiles ostendunt, non raro diuitiæ constituunt matrimonia, que aliâs non contraherẽtur inter uiros & mulieres, sed ut supra diximus, in matrimonio, qñ iudicatur, sit ne peccatum an non, intueri non oportet causas q̃ aliquem mouent & impellunt, puta fortunas, formam, dignitatem, spem promotionis, pacem & concordiam &c. dummodo cõtrahens habeat animum uelle se in statum cõiugalem dedere, & illam alteram personam sibi sociare C. de iure dotium.

coniugem, iuxta diuinam institutionem & ecclesiasticam ordinatiõem. Si qs enim uellet in causis commemoratis cõiuges facere peccato obnoxios, is maiorem clericorum partem esset cõdemnaturus: quoniam non multi nobiles passuri essent filios suos fieri clericos, nisi sperarẽt ampla dominia, magnificos canonicatus, decanatus quoq; et lautas præposituras ac episcopatus se consequuturos.

Ita de cæteris hominibus ex uulgo dici potest, q aliquis sinit filium suum ordinari presbyterum, aut fieri monachum, ibi sane bona parentum pars, imò & ipsi conuictum & fructum inde sibi cõtingere sperant, ac dignitatem ampliorem: sed quũ tandem ordinantur clerici iuxta institutionem diuinam in ecclesia obseruatam, non attendendo quod illi oculo sinistro ad temporale quid respiciunt, ideo tamẽ intentio praua & uitiosa nõ est. Plura forent super hac materia satis ampla differẽda. (uide Henricum Gorchaim in tractatu de Simonia & matrimonio, & ante eum Gersonem in tra. de Simonia par, 2.) nobis hic interim satis est in matrimonio pecuniam dari et accipi, neq; ideo sacramentum uendi, sed onera matrimonij sic paulo releuari. Itaq; nemo uere dicere potest, idcirco matrimonium nõ conferre gratiam, neq; obest quod reiteratur hoc sacramentum: nam non imprimit characterem, ideo propter reiterabilitatem non debet excludi à ratione sacramenti, con. gloss. de cons. dis. 5. in summa & c. uir de sec. nup.

3. Valeat nunc & iste error, quia fundamentum nullum habet: redeam⁹ ad institutũ, probaturi etiam matrimoniũ cõferre gratiã. In ei⁹ rei cõfirmatiõem inducit rex Angliæ dictũ Pauli, quũ ait: Honorabile

Heb. 13.

coniugium in oĩbus,& thorus immaculatus. Quomodo posset autem esse immaculatus citra gratiam dei, quæ in matrimonio confertur? estq; illa immēsa dei pietas, q̃ tam misericorditer homini contulit remedium matrimonij, ad obuiandum prauis cōcupiscentijs, ideoq; Paulus matrimonium uocat honorabile & immaculatum. Confirmat̃ hoc p̃ uerba Pauli ad Timotheum, quando loquit̃ de ordinatis operibus, quæ deceant uxorem, ait: Saluabit̃ p̃ filiorum generationem, si p̃manserit in fide & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate. Quod si ita coniugium gratiam dei non haberet, quomodo posset ei Paulus polliceri salutem ex generatione filiorum, quum tamen illa nemini conferat̃, nisi iuxta nuptialem hanc gratiæ uestem? Hic enim satis constat ex Paulo, matrimonium non tantum excusare opera carnalia sine peccato, quod etiam fecit illud gentilium, sed & coniuges Christianos sanctificat, ita ut deus remuneret hoc in uita æterna. Priuilegium aũt hoc unde sit obsecro, nisi ex uirtute sacramenti?

Gratia in matrimonio.

1. Tim. 2.

Cōuenit hoc etiã cũ uerbis Pauli ad Corinth. quũ dicit: Si quis frater uxorē habet infidelē, & hæc cōsentit habitare cũ illo, non dimittat illã: & si qua mulier habet uiꝝ infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat uiꝝ: sanctificatus est enim uir infidelis p̃ mulierē fidelem, & sanctificata est mulier infidelis p̃ uiꝝ fidelē: alioq̃n filij uestri immundi essent, nũc autem sancti sunt. Ecce quantopere Paulus cōtendit fidē alterutrius cōiugis purificare cōiugium, adeo ut & filij sancti sint: quãto magis sanctũ est matrimonium, ubi uterq; cōiunx fidelis est? Possent hæc ad longũ deduci ex eo, q̃d dñs cōiugiũ Adæ & Euę bñdixit,

1. Cor. 7.

Gen.2.19. similiter & Noæ,& filiorum eius: quæ utiq; benedictio impressit in animam eorum gratiam aliquam. Quanuis autem deus etiam animalia benedixit, ea tamen benedictio gratiam illis nullam contulit, nõ q̃d ibi fuerit aliquis in benedictione defectus, sed q̃a animalia non fuerint eius capacia. Aliter res se habuit in
Mar.10. hominibus: q̃s enim dicat paruulos non acquisiuisse gratiam ex benedictione diuina? quicquid ergo operata est benedictio dei in animalibus ad confortationẽ corporis, id etiam efficit in hominibus in anima.

Satis etiam hoc persuadet & probat in mitissimo domino, quum huiusmodi uinculum, & q̃dem insolubile fecerit matrimonium, ut libellos Mosaicos auferret, quur nõ mitigarit quoq; per gratiam suam magis quàm antea unquam, & eo quidem magis, quod nuptias corporali sua præsentia, primoq; adeo miraculo uoluit in terris cohonestare? In eam rẽ possent
Matt.19.
Johan.2. hic induci plurima, quibus uolens supersedeo.

Ecclesia. 4. Neq; uero ita necessarium foret multa inducere super hac re tam confessa & indubitata in ecclesia, ut nemo debeat hic ambigere quicquam, q̃n omne id credat, quod semel constituit ecclesia, cui promisit dominus ipse mansurum se cum illa usq; ad consum
Matt. 28. mationem seculi, missurum insuper spiritũsanctum,
Joh.16. q̃ semper cum ea p̃maneat, ipsamq; inducat in om̃em ueritatem. Ad hæc Paulus nõ temere affirmat eccle
1.Tim.3. siam columnam & firmamentum ueritatis. Ideoq; non immerito quilibet catholicus ecclesiæ per om̃ia & in omnibus firmiter credere debet, etiam in ea re super qua non extarent scripturę testimonia, quæ tamen hic abunde suppetũt, sicut induximus ipsi, quan uis non adeo aperte, quin possit temerarius aliquis

dilacerare,& diuerticula quærere,atque sermonibus inconstantibus declinare:sunt tamen expositioni sanctorum patrum,& obseruationi ecclesiasticæ cũ primis consentanea.

Lubet hoc ipsum aliquanto adhuc certius ostendere,atque ad id faciunt uerba Pauli,qui ait:Hęc est uoluntas dei,sanctificatio uestra,ut abstineatis à fornicatiõe, ut sciat unusquisque uestrum uas suum possidere in sanctificatione & honore. (sicut & primo articulo hoc ipsum induximus)constat autem Paulum hisce uerbis nõ uoluisse urgere Thessalonicenses ad hoc,ut uiuerent cœlibes,ut pulchre infert episcopus Roffeñ.quoniã ad Corint.iam scripserat,quomodo in reliquis ecclesiis obseruaret ipse,ut quisque uxorem suam haberet,ob uitandam fornicationem: sed hoc uoluit,ut sanctificarent,& uas suum possiderent cum honore.quomodo posset autem sanctificatio fieri in matrimonio,non assistente gratia dei?Ideoque recte dixit Hieronymus, matrimonium est donum dei: & quod etiã in ueteri testamẽto fuerit benedictum. — 1.Thes.4. — Li.1.con. Iouin.

Testatur idem & Augustinus,dicens: Nos nullo modo dubitamus secundum benedictionem dei crescere,& multiplicare,& replere terram, donũ esse nuptiarum,quas deus ante peccatum hominis ab initio constituit creando masculum & fœminam,qui sexus euidens utique est in carne.Huic etiam operi dei,etiam benedictio ipsa subiuncta est:quæ sicut cœpit in paradiso,&inde confirmata est post diluuiũ, ut remansit ea consuetudo etiam in synagoga,ita ait Augustinus illam adhuc in ecclesia celebrari, ut dei creatura sub dei benedictione iungatur, non utique per præsumptionem,qa ab ipso autore data est forma,unde — Li.14.de ciuit.dei c.22. — In q. no. & vet.testa. c.127.

illa pēdet benedictio, &c. Rogemus dominū &c.

HOMILIA SEPTVAGESIMA quarta, qua docetur, an coniuges semel separati, libere deinde possint matrimonium rursus contrahere.

Quæ sub uiro est mulier, uiuente uiro alligata est legi: si autem mortuus fuerit uir eius, soluta est. Roma. vij.

QVinque hactenus errores dissoluimus circa hoc sacramētum obortos, supersunt adhuc qdam alij de separatione coniugum. Quos quia nūc nonnulli cōminiscuntur plane contra sententiā Pauli, contra doctores & ecclesiæ constitutiones atque cōciliorum, oportet & illos euellere. Principio eñi sunt q putent ecclesiam debere matrimonium separare, non tantum propter fornicationē, quam solam causam Christus pponit, sed & ob alias rationes graues, q̄ inter coniuges oriuntur nec raræ neque leues. Hoc quum consilium sit tantum & uelut petitio, p errore condēnare nō possum: sed q iste putat faciendum hoc esse ecclesiæ cōtra Christum & Paulum, eqdem crediderim errore non carere, eo q declaratio sua uidetur prima propositione esse deterior.

Eras. Rot.

Caietan.

Alij quidam uolunt maritum posse ab uxore separari adulterij causa, sed non uicissim: deinde maritum sic ex adulterij causa separatū, posse cū alia contrahere, uxorem etiam separatam non item: utrunque

hoc erroneum esse credo. Lutherani quoq; facilime separant coniuges, & pro arbitrio rursus sinunt contrahere, quanuis ex eis nonnulli inter cõiuges discernunt, dicẽtes eum q in adulterio non peccarit, posse contrahere denuo: ei autem qui adulteratus est, matrimonium prohibent. Totumq; adeo illud faciunt sine scriptura, imò & contra scripturas, tantum ex humanis coniecturis & moribus gentilium, non respiciendo neq; morem neq; honestatẽ Christianorum. Volens taceo temeritatem & in libidine demersam Lutheri impietatem, qui nimis leuiter & impudenter indulget uiro separationem, si uxor recuset debitum, uel ut secedat ad ancillam: permittit eãdem q̊q; separatiõem, si maritus aliquid commisisset dignum supplicio capitali, si furore correptus esset, si uxorem tractaret durius, si ab ea discederet citra uolũtatem, si nimium diu abesset in peregrinatione, & huiusmodi multa proponit, quæ etiã audire honestus exhorrescit animus.

Vide Tiricensium statuta.

Luther se parat matrimonia.

Quanuis in alio loco ipse sibi rursus contradicit, negans separandos esse coniuges. insuper ait malle se relinquere alicui uxores duas, q̃ ut eum ab una separet. Ad hæc docet, quomodo mulier quæ liberos ex marito non habet, clam confugiat ad fratrẽ eius, aut quemcunq; alium ducat maritum, & tamen filiũ priori tradat marito. Huiusmodi multa docet, quæ nescio quo magis facerent quàm ad euangelicam ecclesiam. & tamen iste euangelicus propheta sibi suisq; mirifice placet huiusmodi impudentia & extrema leuitate.

Cõtradictio Luth.

Tales articulos Lutheranæ hæresis quadringẽtos Augustæ obtuli excusos Cæsareæ maiestati, nõ recu-

ſans illos ut erroneos publica diſputatione conuincere, ſicuti nonnullos Lutheranos ſuper ea re conueni, impetrare tamen non potui, ut aliquis contra me in arenam ad diſputandum deſcenderet.

2. Confutationem iſtorum errorum principio adgredior ex teſtimonio ſcripturæ, deinde ſanctorũ patrum doctorum eccleſiæ Latinæ & Græcæ, mox conciliorum quoque adprobatorum & totius eccleſiæ ſano & uero intellectu. Vnde tandem ſatis patebit diſcrimen diuortij in ueteri & noua lege.

Dirimere matrimonium.

Et priuſquam ad textum perueniam, ad maiorem intelligentiam hoc quoque explicandum eſt, quod non idem eſt dirimere matrimonium, & facere diuortium. Id autem aliqui etiam docti, ſed iuriſprudẽtiæ ignari, non aduerterunt. Nam quum duo contrahunt inter ſe matrimonium, qui ex diuino uel eccleſiaſtico iure illud licite facere non poſſunt: quod ſi tamen iam alter alteri promiſit coniugium, nihil eſt, debentq; illi iudicio eccleſiæ dirimi, ut ſi duo in prohibitis gradibus cognationis uel affinitatis inter ſe mutuo contrahant, ſiue illud manifeſtum fuerit ſiue occultum, debet illud coniugium per iudices deputatos dirimi, ut teſtatur Alexander 3. Ita & in alijs uetitis caſibus, ut ſi uir ſit impotens, ineptus eſt ad matrimonium: quia quum hoc alicui promittit, & deinde ipſo iure diuerſum comperiatur, matrimonium ſit inualidum & eſt dirimendum, non ſic quod iudex in tali caſu faciat ex matrimonio non matrimonium, ſed quia coniuges illi ſunt ad coniugium inhabiles, diſcernit iſte matrimonium hoc inter eos nec eſſe, nec aliquã fuiſſe, diſſoluit ergo et ꝓnũciat liberos.

C. porro de diuor.

De frig. & malefic.

Quod ſi autem duo nullis legibus ſiue canonibus

prohibiti aut impediti contrahunt, & inde oritur nõ nihil aduersæ indignationis, cuius gratia nõ possint pacifice simul uiuere, si tunc graues causę subsint, etiam separantur, non quod matrimonium inter eos discindatur uel inualidũ reputetur, qm̃ nisi per mortẽ dissolui non potest, sed cohabitatio separatur, sicuti uulgo dici solet, quo ad conuictum mensæ & thalami, separantur: atq; hoc proprie diuortium dicit, ut propter adulterium, uel si alter cõiugum declinet ad hæresim, si alter alteri conetur uenenum dare & occidere &c. ideo satis proprie loquutus est hic dominus, dicens: Quicunq; dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: non ait, quando maritus uxorem repudiat, sicut permisit idipsum Moyses: neq; dicit, si matrimoniũ discindit, uel illud ipsum dissoluitur & cessat, sed si dimiserit, p quod ipsa cohabitatio negatur, uinculum autem coniugij non tollitur. Vt ambages latiores euitemus, rem uniuersam ad capita quędam breuiuscule redigemus.

De diuor. c. ex lite.

Matt. 19.

3. Sit hæc prima conclusio, qua decidantur errores prædicti. Tempore euangelij quandocunq; matrimonium legitime contrahitur, & per cõcubitum consummatur, ita ut fiant duo in carne una, etiam si deinceps ex accidentalibus causis separentur à iudice quopiam, tamen hic remanet uinculum coniugale: ita ut neuter illorum cõiugum, uiuente altero, possit cõtrahere denuo. (loquor ergo de tempore euangelij, de coniugio fidelium & legitime contracto ac cõsummato, q̃rũ omniũ ratio ex sequẽtibꝰ patebit.) Ad eius professionis confirmationem principio nobis faciunt uerba Christi, quum ait: Quos deus con-

Matt. 19.

iũxit, homo ne separet. Sin autem matrimonium ita
Matt.19. contrahitur, ut iam præmisimus in cõclusione, sunt illi utiq; in deo coniuncti, nec in aliquo casu (nisi dispensatiue deus ipse permittat) dissoluendi, quandiu uixerint ambo. Et quotquot tandem iudices separationem illam iudicarint, homines tamen illi tantum sunt, & cohabitationem solam disiungunt, matrimonium distrahere nõ possunt, eo quod illa sit proprietas sacramenti huius cõiugij euangelici. Quod ideo Augustinus uinculum uocat inseparabile, ut supra sæpe induximus: & in lib. de bono cõiug. ait: Manet inter uiuentes quoddam coniugale uinculum, quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre. Et inde: Quibus placuit ab usu carnalis concupiscentiæ in perpetuum cõtinere, absit ut uinculum inter eos coniugale rumpatur. Quicquid ergo iudicarint uel ueteres isti consistoriorum iudices, uel nouitij coniugiorum diremptores, matrimonium dissoluere nullum unquam poterunt.

Deinde quanuis olim patriarchis ex dispensatione diuina permissum fuit uxores plures habere, sicut Augustinus docet super Gen. de uirg. & bo. coniugali, nosq; suprà meminimus, quomodo regibus etiam
Deu.17. Iudæorum prohibitum fuerit plurimas uxores habere, sed non plures, tamen hæc uera est matrimonij proprietas, sicut institutum olim fuit à deo, & professus est Adã, dicens: Erunt duo in carne una, Christus quoque renouauit denuo: ubi semper duorum fit mentio, non trium. Iam uero si maritus qui separatur, aliam duceret uxorem, non duo, sed tres essent in carne una, quod facile est dijudicatu.

Rom.7. Ad hæc satis manifeste & Paulus inqt: Quæ sub ui-

ro est mulier, uiuente uiro, alligata est legi: si autem mortu' fuerit uir eius, soluta est à lege uiri. igitur uiuẽte uiro uocabĩtur adultera, si fuerit cum alio uiro si autẽ mortuus fuerit uir eius, liberata est à lege uiri, ut non sit adultera si fuerit cum alio uiro: unde satis constat, uinculũ coniugale durare p uniuersam coniugum uitam, quoniam non dicit Apostolus: Mulier alligata est legi donec separetur à uiro, sed uiuente uiro. Succurrit hic demirari temeritatem quorundam, tam apertis Pauli uerbis resistentium.

Ridiculum, imò & impiũ est, q nõnulli ista etiam dilaniare conant, quasi hic de matrimonio loquutus sit Paulus iuxta legem Mosaicam: siqdem ab initio dixit, An ignoratis fratres, scientibus enĩ legẽ loquor, quia lex in homine dominat, quanto tempore uiuit. Erasmus. Roma. 7.

Profecto hoc impietate cariturum non erat, quia inde Paulus fieret mẽdax, quum secundum legẽ Moysi uxor per libellum repudij à marito relicta, uiuente marito posset alteri nubere, non futura ob id adultera, sicut de uxore communiter omnes doctores sentiunt, & ipse textus satis ostendit, ubi dicitur: Quum egressa mulier alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, & dederit ei libellũ repudij, uel mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem: nam & hoc aduersabatur formulæ libelli repudij, q sic habebat, autore Iosepho: Polliceor tibi, me tecum nunquam conuenturum. quanuis in legibus ciuilibus alia erat forma in usu, eaq; talis: Res tuas tibi habeto. aut, Res tuas agito. Ita & sacerdoti inhibitum est ne meretricẽ ducat, uel aliã à suo marito repudiatã atq; repulsam. Inde p pphetam sic dicit dominus de sacerdotibus: Viduam & repudiatã non Deut. 24. Libellus repudij. L. i. 4. c. 16 L. 1. ff. de diuor. Leuit. 21. Eze. 44.

accipient uxores, sed uirgines de semine domus Israel. Liquet inde, quod alius qui sacerdos non erat, poterat huiusmodi ducere uxorem.

Hiere. 3. Non ignoro quosdam uelle ex uerbis Hieremiæ colligere, repudiatis nõ licere amplius nubere. sic enim ait ille: Vulgo dicitur, si dimiserit uir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit uirum alterum, nunquid reuertetur ad eam ultra? nunquid non polluta erit & contaminata mulier illa? Hoc autem totum intelligendum est, eam esse contaminatam erga maritum suum pristinum: cui quum antea satis bona uisa non

Leuit. 20. sit, quanto magis nunc, quum aperte conuixerit marito alteri? nam si fuisset adultera cum altero, utrique ex lege imminebat pœna & suppliciũ lapidatiõis &c.

Non satis itaq; meditate loquuntur, quicunq; sic

Rom. 7. uerba dilaniãt. Quid q̃d iuxta hunc sensum non multum ualitura erat Pauli similitudo? hoc enim ille uoluit, sicut in uita sua mulier alligata est legi coniugali, ita Iudæi adstricti fuerunt legi Mosaicę, quandiu uixerunt. mortui autem spiritualiter, ubi primũ se subdiderunt Christo, qui iam resurrexerat à mortuis, tũc sane liberi erant à lege Moysi.

Non euadent adhuc isti, neq; per hanc rimam elabentur, quod ait, si ita Paulus in uniuersum loquitur, an & adulteram nõ poterit quis dimittere, quoniam ille nihil excludit?

Ecce quàm egregie uel ex hoc manifestũ fit, istos uerbum Pauli non intelligere. nam uerum quidem est id, & nos quoq; profitemur, Paulũ adulteras non excipere. quur igitur aduersarij conãtur, priuato suo sensu tantum persuasi, illas excipere, quum dicat Paulus, Viuente uiro, mulier alligata est legi? non ait uel

que, donec adulteretur & matrimoniũ soluat. Quare hoc multum facit pro nobis, quod uinculum istud coniugale perseueret per utriusq; coniugis uitam: & quanuis in casu adulterii potest aliquis separari ab uxore sua & eam dimittere, non potest tamẽ à iugo & uinculo matrimoniali dissolui. nam profecto hic Paulus non loquitur de coniugio legis Mosaicæ, cuius uinculũ solubile erat per libellum diuortii, sed de matrimonio euangelico, quod cõstitutum sic est ut ab initio, nimirum ut uinculum utroq; coniuge uiuente non rumperetur.

4. Quanuis ii tres loci cuilibet uere pio Christiano sufficerent, tamen ne qd in nobis desideretur, adducemus etiam alia Pauli uerba, quum ait: iis qui matrimonio iuncti sunt, præcipio nõ ego, sed dominus, uxorem à uiro non discedere: quod si discesserit, manere innuptã, aut uiro suo recõciliari. Libere hęc pronunciat Paulus citra cõditionem aliquã, ne mulier se paretur à uiro: quod si uolet separari, iuxta permissionem domini, marito existẽte adultero, ipsa tamen maneat innupta. Et hæc uerba sic esse intelligenda, uel inde satis colligitur. nam si Paulus loquutus fuisset de muliere, quæ ex maligno animo & leui aliqua ira aufugisset à marito, quod ferè quotidie fit, maxime quum à iurgiis & contentionibus indies uenitur ad uerbera, nõ iussisset utiq; eam manere innuptam, sed relegasset illam domum ad maritum suum: ideo autem hic liberam ei relinquit optionem, ut uel maneat innupta, uel reconcilietur marito. Recõciliatio hæc ad coniuges pertinet antea separatos, nam aliàs plane non uult eos sic manere, sed præcipit, ut mulieres obediant uiris suis sicut domino, quoniam caput

1. Cor 7.

Mulier diuortiata.

Ephe. 5.

mulieris est uir, sicut Christus caput est ecclesiæ. Et
Col. 3. in alio loco dicit: Mulieres, subditæ estote uiris, sicut
oportet, in domino. Satis quoque perspicuum est, Pau
lum ibi loqui de matrimonio Christianorũ. statim
enim post hæc dicit de coniugio: Si quis inter eos fu
erit infidelis, ubi ex propria autoritate loquitur, Cæ
teris, inquit, dico ego, nõ dominus, &c.

Et hæc Pauli uerba conantur illi dilacerare, eo quod
nõ adiecerit euangelicam hanc exceptionem, propter
fornicationem, & ideo futurus sit cõtrarius Christo.

Verum ita nimirũ oportuit post 1500. annos ue-
nire istos, qui Paulum loqui docerent, atque in hoc ma
gnam suam produnt infantiam. nam quum præcipit
Paulus uxorem à uiro non discedere: sin autẽ discesse
rit, maneat innupta, quæro quur discedat mulier à ma-
rito & maneat innupta? utique non nisi propter forni
cationem, (aut simili causa approbata) sicut deus per-
misit. patet ergo, Paulum non contradicere Christo,
sed magis uerba Pauli in se comprehendere excepti-
onem Christi, quod aliquis possit dimittere uxorem su-
am propter fornicationem.

Vidit hoc Athanasius (siue Theophylactus, quisquis
super epistolas Pauli scripsit) is enim uult, quum Pau
lus dicit: Præcipio non ego, sed dominus, eum loqui
de præcepto quod proposuit dominus in hunc mo-
Matt. 19. dum: Quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob forni
cationem, & aliam duxerit, mœchatur.

Vult ergo Paulus, melius esse ut nõ separet se mu-
lier à uiro: quod si tamẽ separauerit se, maneat sic habẽs
uirum, quanuis cum illo non misceatur, neque ulterius
nubat, uel reconcilietur marito suo. Vnde satis mani
festum est, hanc esse Pauli sententiã, ut mulier etiam

separata adhuc habeat uirum, hoc est, uinculum con iugij, quanuis cum eo nō participet in operibus con iugalibus, & ideo quia primum adhuc durat matrimonium, denuo nubere non potest, atq; sic etiam intellexit Hierony. sicut eum infra inducemus.

Cæterum q; isti prætexunt Ambrosium, quasi sup pleuerit uerba Pauli, ne uideretur contrarius pceptis domini sui, ideo non subdit de uiro, sicut de muliere, quia licet uiro aliam ducere: uerba hæc illi dicunt esse Ambrosii, sicut & litera docet: uerū ad hoc respondet episcopus Parrhisieñ Petrus Longobardus, illud à falsarijs in Ambrosii libro positum. Et adhuc derident istud homines nasuti, quoniam sic facile esset respondere etiam ad reliquos libros sanctos.

Atqui hæ sunt blandæ quorundam insidiæ, qui p suo nutu integros ex Augustino & Hieronymo & Ambro. libros adimūt, sacra quoq; uolumina discerpunt, capita tota & sententias inde diripiunt, atq; ut maxime illa oīa semper sint ab ecclesia obseruata, tamen propter quorundam leuissimorū hominum dubitationes, etiam ipsi incipiunt ambigere.

Sic homilia siue epistola Hieronymi de assumptione uirginis matris ad Eustochium (cogitis me) semper habita est p ea quæ sit Hieronymi, nunc tandem sunt qui nolint illam esse Hieronymi, qui tamē multis hactenus seculis habitus est illius autor, imò & in uniuerso cultu diuino, in omnibus officijs ecclesiæ etiā Romanæ per diœceses quoq; Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ, & plerasq; omnes Germaniæ, epistola illa credita & obseruata est pro Hieronymiana, nec unquam impugnata est, nisi nunc tandem.

Nouatores mundi reiiciunt. & recepta ante. 400. annos ridēt.

Dist. 35. quarti. 32 q. 7. vxor & c. proposui.

Vicissim quum ostenditur ante annos forte quadringẽtos librum aliquem pro deprauato habitum, sicuti iam probauimus ex Petro Longobardo, extra quem etiã Gratianus in decretis asserit illud à deprauatore adiũctum, idipsum recusant accipere, rectum putantes, quicquid ibi scriptum legunt, quod tamen uix in aliquo libro biblico tanquam uerum acceptarent.

Et hic quidem ex multis unũ propono, Erasmum illum Roterodamum, uirum utique doctissimum, multisq; à deo donis ad miraculum usq; exornatum: metuó tantum, ne in hoc negocio nostro nimium sit præceps. uellem enim ex eo scire, putaret ne librum Ambrosii in hoc loco correctũ esse, an deprauatum: q̃d si deprauatũ credit, quur tm̃ illi innititur, ut uelit etiam sententiã suã p illũ cõfirmari, interimq; autoritatem Magistri reijcit & imminuit? sin autem emendatum putat Ambrosii codicem, ita ut recte ille acceperit sensum Pauli, rursus corruit sua conclusio. nam ab initio proponit Erasmus, an prodesset matrimonia dirimi ex grauibus causis, ita ut liberum esset utriq; coniugi porro contrahere, si uellent, aut certe illi, qui occasionem dedisset diuortij. Atq; huic sententiæ ex diametro reluctatur Ambrosius, ut iam omnino inualidum maneat q̃cquid ille pro sua intelligẽtia adfert. Nam ut inducuntur hæc uerba, quæ pro Ambrosianis temere iactantur, q̃d uir possit adhuc uxorem ducere, dimissa illa priori quę peccauit, paulo ante sic inquit: Non permittitur mulieri ut ultra contrahat, si ꝑpter fornicatiõem dimiserit uirum suum: iam q̃ñ nec nubere neq; cõtinere potest, (nequit eñ resistere carni) reconcilietur marito. Inde patet primum quoad

Caan'iet.

uxorem, Ambrosiũ plane fore cõtrarium Erasmo, neq; aliter intelligere uerba Pauli quàm nos intelleximus, & uniuersa ecclesia semper intellexit. sunt qui uelint separare uirum in diuortio & uxorem, neque tamen etiam litera diuisionẽ hanc admittit. Quum enim Paulus primum de uxore loqueretur, ut maneret innupta, si dimisisset maritum, sicut quilibet solo sensu cõmuni ductus oportet fateatur, statim postea sequitur, uir ne dimittat uxorem suam, unde constat breue hoc dictum suppleri debere ꝑ hoc quod proxime adiunctum est de muliere: nam quum fateantur omnes hunc Pauli sermonem de uiro esse abbreuiatum, nonne consentaneum est eum suppleri à proximo ipsius etiam Pauli dicto, in simili casu? aut nonne commodius est, q̃ ut alia nobis quæramus diuerticula præter uerbum Pauli, & ad Matthæũ confugiamus, quum tamen hæc uerba de uiro & muliere pulchre inter se sunt cõnexa, ideoq; uno etiam intellectu ac sensu emetienda? neque enim ueri similitudinem aliquam habet, ut mulier non nubat, uir autem adulter aliam ducat, illa innocens nubere non possit. Caietan⁹.

Absit hoc, absit inquam, quia maledictio Euę est diminuta, honor quẽ mulieribus Eua subtraxit, Maria restaurauit. Egit hanc causam ecclesiæ Augustinus ad Pollẽtium duobus libris de adulterinis coniugijs, & melius intelligit Paulum in epistola super Corinthios 1. q̃ illi deprauatores. Gene. 3.

Ergo quantum attinet ad uinculum coniugale, uiri ac mulieres æqualiter censeantur & separẽtur. sed hæc aliàs, interim oremus dominum deum &c.

HOMILIA LXXV. VBI PROBATUR, cõiuges separatos ultrà contrahere non posse, quãdiu alteruter illorum uixerit.

Mulier alligata est legi quanto tempore uiuit uir eius, I. Corin. VII.

MAtrimonij sacramentum, dilectissimi, principio institutũ fuit citra aliquam separationis pmissionem, neq; tũc in usu erat libellus repudij, quem deinceps tamen concessit deus, ppter duritiã Iudæorum, qui paruifaciebant, etiamsi uxores suas occiderent. mitissimus aũt dñs Iesus sustulit istum repudij libellum, uoluitq; in sua lege euangelica habere uinculum matrimonij insolubile, in bonũ & commodum uxoris, cuius honorem Maria restaurauit: deinde etiã ppter se, qm & ipse uoluit matrimonium esse sacramentum in sua lege, atq; significare uere magnum mysterium, puta sanctissimã illam coniunctionẽ Christi & ecclesiæ, quam pclare agnouit Apostolus eius in tertium cælum usque raptus, qñ dixit: Sacramentũ hoc magnum est, ego aũt dico in Christo & ecclesia. synagogam enim Mosaicã repudiauit Christus, sicut quondam in lege Moysi mariti repudiabant uxores suas.

Ephe. 5.

Ecclesiam aũt quam desponsauit illi deus pater, nunq̃ deseret, ut docet Paulus, quoniam & propter hanc ipsam Christi sponsam ecclesiam, oẽs Christiani membra sunt & dicuntur Christi, quod alibi declarauimus. sed sicut Christus qui tanq̃ sponsus egressus est de thalamo suo, sibi coniunxit ecclesiam uir-

1. Cor. 12. Rom. 12. Psal. 18.

culo insolubili semperq; uere duraturo, quandiu durabit ecclesia, & donec Christus tradet regnum deo patri, ita uoluit etiam huius coniunctionis signū habere insolubile matrimonium, ad quod omnes applicāt doctores, tria bona esse in coniugio, fidem, ꝓlem & sacramentum. sacramentum autem concorditer exponunt, de insolubilitate, ut sic dicam, huius sacramenti. Vtcunque res tulerit, siue ualeant cōiuges duo, siue ęgrotēt, siue deformes sint, siue indignabūdi, siue aliud quid causentur & diffugiant, atque sic separentur, aut commigrent in cœnobia, semper manet uinculū hoc coniugale quandiu uixerint: in eam rem comprobādam attulimus superiori homilia locos quatuor. 1. Cor. 15

1. Quos deus coniunxit, homo ne separet. Matt. 19.

2. De matrimonio dictum est, erūt duo in carne una. Gene 2.

3. Paulus testatur mulierem esse alligatam legi, uiuente uiro. Rom. 7.

4. Idem affirmat, quia si mulier dimiserit uirū, maneat innupta aut reconcilietur ei.

Mouimus ibi q̄rundā obiectiones, & easdē dissoluimus. supessent adhuc quædā nō ꝑinde utilia, q̄d q̄dā putant hic Paulū esse loquutū de eo, si mulier ex leui causa diffugeret, atq; hoc supra refutauim⁹. nam tunc ꝑfecto Paulus nō ꝑciperet mulieri sic esse manendū, sed oībus modis redeundū ad uiꝝ. Quanuis hoc q̄q; nescio quā habet expositionem, q̄d ex uerbo recōciliare conant̄ intelligere mulierē esse adulterā, q̄a aliàs uir cogeretur conciliare mulierē. uana sunt hæc oīa, nec aliq̄d habent in textu fundamentū, imò & ipse text⁹ Paulinus eis aduersat̄. nam Paulus dicit, Recōciliare.

si mulier dimiserit uirum suum, unde satis liquet culpã esse mariti. aliàs dixisset, si dimissa fuerit mulier à uiro suo, tũc constaret mulierem esse in noxa.

Quid quod ridiculum est, in re tanta nõ solum fidei, sed totius Christianismi & uniuersæ politiæ, uerbum hoc reconciliari sic uelle allegare, ut tantum qui reus est, reconcilietur? equidẽ in probatis autoribus alium huius uerbi usum nunq̃ uidi neq; significationem, nisi quum aliqui inter quos antea simultates & dissidia intercesserant, declinatis omnibus illis, redeunt in gratiam: (quod plane Græcum, quo usus est Paulus, indicat, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω, ab ἀλλάττω deductum est, & mutationem indicat subiectę materię commodissimam. Dum hæc annotarem, commode me accessit amicus in utraq; lingua nõ uulgariter doctus. Is mirabatur uirum doctissimũ sic torquere uoculam reconciliari, ut nõ nisi offendenti tribuat, quũ generalis sit uox amicitiæ restituendæ. Citabat Ciceronẽ in epistolis li. 1. epistola. 2. & ultima. Postea ad me schedam misit, ubi adnotarat locum Liuij li. 5. de bello Asiatico, de Hannibale recõciliato Antiocho. Præterea Budæi uiri literatissimi uerba ex commentarijs linguę Græcę adscripserat, διαλλάττω significat concilio, ut καταλλάττω, sed differre eo dicũtur, quod διαλλάττειν est per medium quẽdam ad amicitiam & concordiã adducere, sed καταλλάττειν etiam sine medio. Est autem καταλλάττω concilio, gratiam direptã & solutã facio, & amicitiam reduco. Laurentius Valla li. 5. eleg. ca. 353. Reconciliari, inqt, & in gratiã redire idẽ sunt, quoties amici interposita aliqua offensa, quum aliquãdiu fuerunt inimici, in pristinã redeunt beneuolẽtiam ac familiaritatem. Et quum oĩm

catholicorum sententia Christus apud Matthæum libellum repudij sustulerit, audet ipse Paulũ insimulare ac si nõnihil tribueret suæ legi, quæ cum uiro p̃mittat ob quamlibet causam mutare uxorem, atque zelotypiæ uitili senũ remedium indulserit, uxori nihil huiusmodi concedat, quũ contrà Paulus fateatur se Apostolum præputij, sicut Petrum circumcisionis, & ubiq; Iudæos à literali legis obseruantia auocet. Actu. 15.

2. Cæterum constantem esse ecclesiæ decisionẽ supra indicatã, latius euincitur ex ipsis Pauli uerbis, quum dicit: Mulier alligata est legi, quanto tempore uir eius uiuit. q̃ si dormierit uir eius, liberata est: cui autem uult nubat, tantum in domino: qui locus multum concordat cum eo quem ex epistola ad Roma. conantur nonnulli discerpere, contendentes similitudinem siue exemplum esse, & ibi quidem loqui Apostolum iuxta legem Mosaicam. Atqui hic iam illum Pauli locũ obseruamus, & uidemus tanq̃ totius hui⁹ negocij fundamentum, quod ibi tractat, infert enim de uiduis, quãdiu uir uiuit, mulier alligata sit legi cõiugali: sin autem uir eius dormierit, libera erit, poteritq; uel nubere, uel manere uidua. Gene. 2. 1. Cor. 7.

In hoc obuiare uoluit hæresi ipsius Montani, qui putauit nõ licere alicui uiduo uel uiduæ amplius cõtrahere, occurrit etiam per hoc recẽti huic errori, q̃a nubere mulier non possit uiuente marito: sed neque alia obiectio locum habet, q̃m hic Paulus Christianis loquitur, non Iudæis, Corinthijs inquam ex infidelitate ad fidẽ Christi conuersis, sicuti paulo ante meminit uxoris & mariti infidelis. 1. Cor. 7.

Sexta autoritas qua probatur, coniuges separatos non posse cõtrahere denuo, est etiam Pauli, dicẽtis:

Vxori uir debitum reddat, similiter & uxor uiro. addit causam, quia mulier sui corporis potestatem non habet, sed uir: similiter autem & uir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

Adulteriũ furtum.

Hinc etiam colligunt doctores, adulteriũ esse furti genus, eo q uir corpus suum, cuius potestatem dedit uxori, tũc tradit alteri, præter eius uoluntatẽ, uel etiam hoc facit mulier sine consensu & scitu mariti: proinde coniunx coniugi subtrahit corpus, neq debitam fidem præstat. Atqui hæc ipsa inter se mutua corporum iustitia, lex est cõiugalis, cuius ad Romanos & Corinthios meminit Paulus.

Sicut enim permanet quis legitimus rerum suam possessor, etiamsi illæ furtim ei subtrahantur, l. in ciuilem C. de furt. cum concor. ita hic quoq adultera quũ marito & corpus & datã fidem suffuratur, ipse tamen iustitiam suã super corpus mulieris nõ amittit: etiamsi quoq separẽtur quoad cohabitationem, ius tamen uterq coniunx suum seruat sopitum quidem, non extinctum: quia per diuortium impediuntur ab exequutione, nisi recõcilientur: id inde patet, quoniam quum coniuges separati rursus reconciliantur, remanet matrimonium idem quod prius, neque opus est nouum inter eos contrahere matrimonium, iuxta doctrinam Pauli: Aut si ambo adulterantur, nihilo minus tamen coguntur seruare matrimonium, non obstante adulterio utriusq.

C. ex lit. de diuor.

Aliàs ex leuissima quoque causa committerentur diuortia, utroq nimirum coniuge diuortium appetente, sicut alij quandoq uxores inter se etiam permutabant. Quum itaque hoc habeat lex maritalis siue coniugalis, ut alter coniugũ corporis alterius ha-

beat potestatẽ, utraq; autem hæc potestas inter eos durat per uitam amborum, sequitur, separatos ultra contrahere non posse. uxor enim nouo marito corporis sui dare deberet potestatem quam ipsa nõ habet, sed uerus ille maritus, quare eam alteri conferre non potest. Postremo nunc cõcludemus uerbis Christi apud Marcum, ubi pharisæi interrogauerũt eum de libello diuortij, deinde in domo iterũ discipuli ei' de eodem quæsiuerunt, & ait illis: Quicunq; dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit uirum suum, & alij nupserit, mœchatur. Ecce quomodo cõiuges separati, si contrahant denuo, adulterantur. quod autẽ in diuersum machinantur hic aduersarij nostri, deinceps audiemus.

3. Probata satis'q; iam hactenus cõfirmata ecclesiæ decisione ex sacris literis euangelij & epistolarũ Pauli, reliquum nunc est, ex receptis etiam doctoribus ostendere intellectum illum scripturarum simul cum conclusione proposita esse uerissimum. Doctores hoc idem senserunt.

Atq; hic primum nobis occurrit sententia Hieronymi, super Matthæum sic dicentis: Vbicunque est fornicatio & fornicatiõis suspicio, libere uxor dimittitur. & quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocẽti, & ob secundã copulam nuptiarũ ueteri crimen impingeret, sic priorem dimittere iubetur uxorem, ut secundam prima uiuente nõ habeat. Ca. 19.

Et inde: Necnõ quia poterat euenire, ut iuxta eandem legem uxor quoq; marito daret repudium, eadem cautela prçcipitur, ne secundum accipiat uirum 32. q. 1. dixit dominus. Idem & super Paulum scripsit Hieronymus, docens, uiro qui semel suam dimiserit 1. Cor. 7.

uxorem, aliam ducendam non esse.

Presbyter quidam Amandus (nõ Damasus, ut be ne adnotauit Iohannes Andreæ in suo Hieronymiano) quæstiones tres posuit Hieronymo, super qua re ipse sic ait: Repperi iunctam epistolæ breuẽ chartulam, in qua hæc indita ferebantur: Quærendum ab eo, Vtrum mulier relicto uiro adultero & Sodomita, & alio per uim accepto, possit absque pœnitentia communicare ecclesiæ, uiuente adhuc eo, quem prius reliquerat. Respondit ibi Hieronymus per uerba Pauli ad Rom. & Corin. à nobis quoque superius inducta, unde satis liquet, eum ad eũdem modum intellexisse Paulum, sicuti nos ostendimus intelligendum. ait ergo: Omnes causationes Apostolus amputans, apertissime definiuit, uiuente uiro adulteram esse mulierem, si alteri nupserit. Et inde, quandiu uiuit uir, licet adulter sit, licet Sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab uxore propter hæc scelera derelictus, maritus eius reputatur, cui alteri uirum habere non licet. Infra quoque rursus: Qui dimissam acceperit, adulter est, siue ipsa dimiserit uirũ, siue à uiro dimissa sit, adulter est qui eam acceperit. Cæterum quando aduersarij multũ innituntur Ambrosio, cuius libros iam supra ostendimus ante quadringẽtos annos habitos esse pro deprauatis, id ut magis pateat, nosque adeo ostendamus Ambrosiũ idem super hac re sensisse quod uniuersa sentit ecclesia, ecce super hæc uerba Pauli, mulier alligata est legi quandiu uir eius uiuit, inquit ille: Hæc idcirco prosequitur, ut doceat, quia mulier etiamsi à uiro fuerit eiecta, nubẽdi licentiam non habet.

Multis quoque uerbis super Lucam inuehitur cõtra

Locus emẽdatus.

Ad Amã.

Omnes causatiões 32, q. 7.

diuortium, uolens quidem matrimonium gẽtilium posse omnino distrahi & dissolui, sed inter Christianos non item, eo quod quicquid in cõiugio deus coniunxerit, homo nequeat separare. Si quis autem obiiciat libellum istum Mosaicum diuortij, huic contra respondet: qui hoc dicit, Iudæus est: q hoc dicit, Christianus non est: & unde, quæ est lex dei? & erunt ambo in carne una, ergo qui dimittit uxorem, carnẽ suã scindit, diuidit corpus suum. Luce 16.

Manifestum est hoc idem ex Ambrosio quoq; sup epistolam ad Romanos, ubi quũ recentiores isti deprauatores affirmẽt Paulum esse loquutũ de lege Iudaica tm̃ per similitudinem, omnino cõtradicit Ambrosius & ait: Hæc lex de euangelio est, non ex Moyse, neque ex terrena iustitia. Vnde patet uelle Ambrosium, hæc ipsa Pauli uerba, euãgelica esse, nõ Mosaica, eadẽq; fortiter asseuerare, nõ licere mulieri nubere uiuo marito. Turpe est igitur & nimium impudens, quod isti aduersarij ecclesiæ contra ecclesiã inflati turgent sub prætextu uerborum Ambrosii, quę ipsorum tamen sententiæ omnino sunt contraria. Rom. 7.

Accedat nunc tertius testis Origenes, is sup Matthæum sic inquit: Scio quosdã qui præsunt ecclesiis, extra scripturam pmisisse aliquã nubere, uiro priori uiuente. & contra scripturã quidem fecerunt, dicentẽ: Mulier ligata est quanto tẽpore uiuit uir eius: itẽ, uiuente uiro adultera uocabit, si nupserit alteri uiro. Orig. homil. 7.

Mitigat ille quidem ibi factum episcopo, quod non sine ratione moti fuerunt ad hoc faciendũ: deinde quærit, an aliquis etiã ob aliam causam possit dimittere uxorem suã? & quis utrinq; differit, tñ tandẽ cõcludit, quisqs dimiserit uxorẽ, eam facit adulterã,

dans nimirum illi occasionem alterius coniugij.

Contra Caiet. Præterea eandē esse hic in uiro & muliere rationē, neq; pmissum aliqd esse mariro, q̄d non idem liceat etiā uxori, uasi infirmiori, affirmat ille quoq; & ait: Qua ratione adultera est mulier, q̄uis legitime nubere uideatur uiro uiuente, eadem ratione & uir q̄uis legitime uideat̄ accipere dimissam ab aliquo uiro, non accipit legitime secundum sententiam Christi, sed magis mœchatur, quasi alienam accipiēs. Nō possunt utiq; hæc clarissima uerba detorqueri ad alium sensum, q̄ ipsa per se ostendunt, & textus probat, & ecclesiæ recepta consuetudo conuincit. Habeant isti somnia sua sibi & deliramenta, nos ab ecclesiastico sensu & sanctis patribus neq; latum unguem recedemus. Confirmat hoc etiam amplius Origenes ibidem sup illam epistolam Pauli, ubi loquitur ad Iudæos, sed iam ad Christū conuersos, & scientes mortuā esse legē, uerumq; sensum nō cōsistere in uetustatē literę, sed in nouitate spūs: meminit ibi sępius q̄modo per mariti mortē mulier liberetur à lege coniugali, sitq; deinde libera ut possit se alteri coniungere: pulchre etiā exponit similitudinē legis & matrimonij. Obseruandum & hoc est cōtra aduersarios nostros nouos & ueteres, q̄d Origenes ibidē citat epistolam ad Hebræos, esse Pauli &c.

Orig.

Lib.6 sup Rom.

4. Audiuimus hactenus testimonina Hieronymi, Ambrosii & Origenis. inducēdus nūc esset Athanasi⁹, sed qa ex illo iā supra citauim⁹, ne lōgius euagemur, trāsimus ad Augustinū, quē quū ipsi etiā aduersarij nostri affirmāt esse sibi cōtrariū, nō magnopere fuerit necessariū hic q̄q; imorari, sed tñ ut piorū animi magis confirmentur, q̄sdā ex eo locos cōmemo-

Aug.

rabimus, & quidem breuius, q̃a sæpissime hãc suam sententiã prob[illegible] lib. de bo. cõiug. & de adult. con iugijs. ait ergo [illegible] diuortio nõ tñ ideo deletur fœdus se[illegible] cõiugale: & iterũ, licite dimitti potest mulier ca[illegible] fornicationis, sed interim manet uinculũ prioris matrimonij. Infra, quapropter quũ separantur, nunq̃ adhuc carebũt matrimonij sacramento. Alibi Augustin⁹ tractans uerba Pauli de muliere dimittẽte uirũ suũ, addit: Quare nõ addit de muliere, q̃d præmisit de uiro? nisi q̃ similẽ formã uult intelligi, ut si dimiserit, quod causa fornicatiõis pmittitur, maneat sine uxore, aut recõcilietur uxori. Porro inquit ille in alio loco etiã, usu uenit, ut uir dimittat uxorẽ ,ppter fornicationẽ, neq; tñ alterutri permittitur denuo matrimoniũ cõtrahere. sed q̃d multa inducimus ex Augustino, q̃ rem hãc duobus integris libris tractauit scribẽs ad Pollentiũ? nã & is declinabat aliquantulũ ad hũc errorẽ, quẽ ibi ualide refutat rationibus & fundamẽtis sacræ scripturæ. ait eñ: necesse est ex duobus cõiugibus q̃tuor adulteros fieri, si & illa alteri nupserit, & ille alterã duxerit. Accedũt ad hãc rem etiã ecclesiæ Græcę testimonia, q̃m Chrysostomus ille sic inq̃t: Queadmodũ scelus est in duo diuidere carnẽ unã, sic & mulierem à uiro suo diripere iniq̃ssimũ est. nam Christ⁹ ostendit & p̃ter naturã, & cõtra legẽ esse repudiũ. præter naturã quidem est, carnem unã discindi & diuidi: contra legem autem, quia deus coniunxit & præcepit non separari, quod tñ Iudæi contra præceptum domini moliuntur face re. Ne possint aũt tergiuersari isti & calũniari, uel etiam hæc uerba in diuersum trahere, adducem⁹ ex illo locũ adhuc apertiorẽ, q̃m alibi sic dicit: Qui dimiserit

32. q. 7. per totum.

1. Cor. 7. Contra Caietanũ.

Li. 2. ca. 9.

Matt. 19.

Super Mat. 5. uxorem suã, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, mœchatur: ille quidem si alteram duxerit, tunc se constituit criminis reum, qui adulterã fecit ex coniuge: hic uero accipiẽdo alienã, adulter effectus est.

Et nequaq̃, ait ille, mihi referas, quia ille alter eiecit: nam expulsa quoque uxor, esse eius qui eã expulit, perseuerat. Atqui obijciet hic nobis Caietanus, de uxore tantum hoc esse dictum, ideoq; licere aliquid uiro in hoc casu ultra facultatem uxoris, sicut in ueteri testamẽto uir mulieri libellum potuit dare diuortij, non uicissim mulier uiro: huic obiectioni præuenit ibi Chrysostomus, subdẽs: Si nihil uiro de hoc ꝓprie loquitur, ne mireris. est enim mulieris sexus infirmior, ꝓpterea illam relinquẽs, dum deterret uirũ, uitium quoque uxoris emendat.

Deut. 14.

Theoph. Vnum ex Theophylacto, abbreuiatore Chrysostomi, uerbum adijciam. is super Mathæum 19. sic ait, causam hominis cum muliere dicit perpetuam & inseparabilem unionem.

Gregorius Magnus, hi, inq̃t, qui uxores suas in adulterio deprehẽdunt, non licebit nec eum, nec eam, aliam uxorem accipere uel alium uirum, quandiu ambo uiuunt. si autẽ adultera mortua fuerit, uir eius si uult nubat, tantũ in domino. In eadem sententia est & Beda sicut Augustinus, dicens super 1. Cor. 7. Dominus præcipit mulierem à uiro nõ discedere, quod si discesserit, ea utique causa, qua discedere licitũ est, manere innuptam, aut uiro suo recõciliari. Et inde: Ex eodem præcepto domini, ait, & uir uxorem non dimittat, quoniã qui dimiserit uxorem suam, ꝑter causam fornicatiõis, facit eam mœchari: sed si ꝓpter hãc causam dimiserit, etiam ipse sic ꝑmaneat, oĩs eñ

32. q. 7. Si vero.

Beda.

qui dimittit uxorē suam, & ducit alterā, mœchatur. Idem sup Marcū sic dicit: Nulla causa est dei lege p- scripta, ut uiuente ea quę relicta est, alia ducatur. Sup Lucam quoque scribens, tñ innititur sententiæ Augustini, Hieronymi & Ambrosii. Neque diuersum senserunt Rabanus, Haymo, Thomas, Bonauētura, Altisiodoreñ. Hales, & alij: nos concludamus hæc p uerba Hieronymi in epitaphio Fabiolæ, ubi dicit: Dñs pcepit uxorem nō debere dimitti excepta causa fornicatiōis, & si dimissa fuerit, manere innuptā: q- qd uiris iubet, hoc cōsequēter redundat in fœminas. neque em̄ adultera uxor dimittēda est, & uir mœch⁹ tenēdus. si q meretrici iungit, unū corp⁹ facit: ergo & q̄ scortatori impuroq; sociat, unū eo corpus efficit. Marci. 10. Luce. 16. Hierony.

Aliæ sunt leges Cæsarū, alię Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit. apud illios uiris impudicitiæ frena laxantur, & solo stupro atque adulterio condemnato, passim per lupanaria & ancillulas libido permittitur, quasi culpā dignitas faciat, nō uoluntas: apud nos quod non licet fœminis, æquè non licet uiris, & eadem seruitus pari conditione cēsetur. Deinde docet peccasse Fabiolam, quando primū maritum quanuis malignum, dimisit & alteri nupsit, qñ manere debuisset innupta, ostendit rigidam pœnitentiam quam ideo fecerit, q̄ uiuente priore marito, nupserit alteri. Cęterū ideo hic Hieronymus meminit legum ciuilium, quod iuxta illas quondam nimium licebat maritis circa diuortium, q̄uis idipsum ueteres Romani non fecerint, sicut testat Valerius Maximus, iam inde ab urbe cōdita quingentis & uiginti annis nullam mulierē separatā esse à suo uiro, donec Spurius Carbilius primū à se dimisit uxorē, eo quod Diuortiata non nubat. Diuortiū Romę incepit. Li. 2 c. 34.

esset sterilis, & tamen dilexit eam, quia honesta erat moribus atq; pudica, autore Gellio: iureiurando etiam affirmauit coram censoribus, se id tantum facere amore procreandorũ liberorum. Hac occasione factum est, ut deinceps plures semper diuortij rationes ponerentur, sicut constat ex ff. de diuortijs (ubi Papinianus leges duas habet, propter quas forsitan ei⁹ mentionem fecit hic Hieronymus) & C. de repudijs maxime. I. conse. sic rex etiam Assuerus separauit à se reginam Vasthi, ex consilio seniorum & principũ Medorum atq; Persarum. fecit inde & edidit edictũ per omnia regna, ut omnes mulieres obedirent suis maritis, mariti autẽ dominarentur in domibus suis.

Li.4.c.3.

Hest.1.

Abraam porro quod separauit à se Agar, ex præcepto domini fecit. unde sunt ex Iudæorũ Rabinis, qui putant, eam ipsam Cethuram quam duxit Abraam post mortem Saræ, fuisse hanc Agar.

Gene.16.

Quid multa? matrimonium etiam diuortiatum siue separatum, adhuc est matrimonium, ideoq; neuter coniugũ amplius contrahere neq; potest nec debet, idq; sequenti homilia contra nouos quorũdam errores latius probabimus &c.

Rogemus dominum.

HOMILIA LXXVI. CONIUGES separatos matrimonium ultra contrahere non posse.

Mulier alligata est legi &c.
I. Corin. VII.

Diximus hucusq; natum heri & pridie errorẽ quendã, quo Lutherus, Lutheriq; & Zuinglij

sectatores miserrime utuntur, dum leuiter adeo diri munt & separant matrimonia contracta, & coniugi bus sic separatis liberam permittunt ulterius cōtra hendi facultatem, quod utiq; est contra deum, cōtra Christum ipsum unicum suæ ecclesię sponsum, cōtra Paulum, contra uniuersalem ecclesiam, cōtra ipsam quoq; ciuilem hominum uitam & honestatem, usq; adeo perniciosum hoc est corpori & animæ. proba uimus hoc partim superioribus homilijs ex primæ ua matrimonij institutione, ex testimonio & uerbis Christi apud Matthæū & Marcum & Lucā, ex Paulo ad Rom. & Cor. Insup induximus ad id uerba & autoritates sanctoꝝ patrū, Hieronymi, Ambrosii, Athanasii, Origenis, Augustini, Chrysostomi, Theophylacti, Gregorij, Bedæ, Haymonis, Rabani, & eoꝝ qui illos sunt sequuti: reliquū est ut hoc idem cōprobemus autoritate ecclesiæ & coꝝ qui illam guberna runt: ubi principio occurrit cōcilium Mileuitanum, in quo sic decretū est, Placuit ut secundum euangelicam & apostolicā disciplinā, neq; dimissus ab uxore, neq; dimissa à marito, alteri coniungantur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur: quod si contēpserint, ad pœnitentiam redigantur, in qua causa legem imperialē petēdam ꝓmulgari. 32. quæst. 7. placuit. Non dissimile est, quod sancitū legimus in cōcilio Elibertino, ubi sic habet: Fidelis fœmina q̃ adulterū maritū reliquit fidelem, & alteꝝ duxerit, ꝓhibeatur ne ducat: si aūt duxerit, non prius accipiat communiōem, q̃ is quem reliquerit de seculo exierit, nisi necessitas infirmitatis dare cōpulerit. 23. q. 7. fidelis.

Gene. 2. Matt 19. Roma. 7. 1. Cor. 7.

Conciliū probatur diuortiatos nō contrahere ca. 17.

Preterea nō ob quālibet leuissimā causam dirimēda esse matrimonia, affirmat Nicolaus papa ad Ca-

C. hi qui 32. q. 7.

rolum Moguntinum, dicens: *Hi qui matrimonium* sani contraxerunt, & uni ex duobus dementia aut furor accesserit, ob hanc infirmitatem & causam coniugia talium solui nõ possunt: similiter si coniugum alteri ab hostibus oculi eruantur, uel membra mutilentur. Ad consulta quoq; Bulgarorum idem pontifex sic respondet: Quicquid mulier contra te cogitauerit, uel si te accusauerit, non est, excepta causa fornicationis, reijcienda uel odio habenda. 32. q. 5. quicquid mulier. Super eadem causa Exuperius episcop' Tholosanus interrogauit Innocẽtium primũ, qui sic respondit illi: Religio Christiana adulteriũ in utroq; sexu pari ratione condemnat, sed mulieres non facile uiros suos de adulterio accusant, & non habent latentia peccata uindictam. uiri autem liberius uxores adulteras apud sacerdotes deferre consueuerunt, & ideo mulieribus, ꝓdito eorum crimine, communio denegatur. Idem quoq; pontifex scribens ad Victoricũ episcopũ Rotomagẽs. sic ait respõs. q. 12. Si de hominibus hæc ratio custoditur, ut quęcunq;, uiuẽte uiro, alteri nupserit, habeat adultera, nec ei agẽdę pœnitẽtiæ licẽtia cõcedat, nisi unus ex eis defunctus fuerit.

Cap. 2. Innocen.

Hoc in perpetuo usu obseruauit ecclesia, usq; adeo, ut etiam Iuo in Panormia ponat peculiarem reconciliandæ uxoris formulam per modum iuramẽti in hunc modũ: Ab isto die in antea istum coniugem tuũ N. quẽ iniuste dimiseras, ita tenebis, sicut uxor suum maritum debet habere, in dilectione & debita disciplina, timore & obediẽtia, sicut iure uxor debet esse subdita uiro, nec eũ per ullum malum geniũ à te separabis, nec eo uiuente aliũ accipies, sic te deus adiuuet, 35. q. 6. ab isto die. Alexãder tertius etiã sic ait;

Reconciliatio diuortiatę.

De sacra. reconcil.

Si coniugem suam ad infidelitatis maleficium contraxerit, à uiro poterit separari, ita quod ei nubere alteri non licebit: quia licet separentur, tamen semper coniuges manebunt, in uiris quoque eandem oportet obseruari sententiã. Sed & Innocentius 3. ad episcopum Ferrariensem non dissimile scribit: Sacramẽtum, inquiens, fidei quod semel admissum est, nunquam adimitur, sed ratum efficit coniugij sacramẽtum, ut ipsum. Atque id totum communis affirmat schola Theologorum iurisperitorum. C. quesiuit de diuor. C. quanto de diuor.

2. Quum itaque catholica illa conclusio satis iam probata est scripturis biblicis utriusque testamenti, deinde & concordi sanctorũ patrum consensu, & ipsis denique ecclesiasticis constitutionibus: porro iam eandem etiã rationibus firmabimus consentaneis, quas nemo rationis capax poterit excludere. Rationib' probatur diuortiatũ non cõtrahere.

Nam si liceret coniugibus propter fornicationem separatis, alterius contrahere matrimonium, profecto adulterium illi quod commisit, futurum erit lucrosum. siquidem in eo quod fidem suam coniugi soluit, liberaret à lege coniugali, imò & uterque liber erit, iuxta quod dicunt, quando nolunt ex testibus supra allegatis, matrimonium sibi esse prohibitum. Prima ratio.

Ad hæc error iste non exiguam daturus est occasionem adulterio. nam ubi primũ uxor diffidere cœperit à marito, cogitabit de perpetrando adulterio, ob hoc saltem, ut & à coniuge liberetur & coniugio toto. Vicissim si maritus odium conceperit uxoris, omnem moueret lapidem ad hoc, ut ipsam pertraheret ad adulterium, sicque liberaret à lege uxoria. 2.

Similiter ubicũque alteruter coniugũ illicito amore fuerit accensus erga alienam aliquam psonã, idipsum 3.

q̄q; ꝓmoueret adulterimu, in hoc, ut liber à cõiugio, posset deinceps se illi, cui⁹ amore exarserat, copulare.

Præterea si per diuortium om̄ino solueretur con-
4. iugium, ita ut utriq; liceret libere contrahere ulterius, profecto reipub. quoq; non mediocriter incommodaret: nam plurimas contentiones & simultates moueret, tunc multo leuius coniugibus omnib⁹ ꝓlapsuris in irã, inimicitias & odia: deinde ab alijs plerunq; frigida, quod aiũt, suffunderetur, tantũ in perturbationem coniugij, ita ut quisquis filiũ aut filiam cuperet intrudere, machinaretur aliquid, unde contentio fieret, cuius componendæ gratia se interponerēt parentes, fratres & reliqui consanguinei, sicq; ad rixas, homicidia, incendia, uenena & omne malorũ genus res facile deducetur. Quod si autē seruentur omnia iuxta præceptum domini Paulicq; doctrinam & ecclesiasticam obseruationem, profecto recogitabunt coniuges, uinctos se esse & alligatos iugo indissolubili, ita ut etiam si disiungantur, separati tamen ex neutra parte possint contrahere, sed utriq; sic sit manendum per oēm uitam, nisi interueniente alterius morte: tunc enim alter alteri cedit de loco.

Persuasio ciuilis.

Amici in optimam semper partem eis consulũt, ne discedant ab inuicem, ostendentes incommoda quæ sequutura erant Quod si autem tãta incidat contumacia inter eos, ut separentur, semper tamen adhuc spes reliqua est, fore ut elãguescat ista simultas, ipsiq; rurs⁹ recõciliēt mutuo, cõuenīētes iã denuo cũ magno gaudio amicorũ & liberorũ suorũ, fiatq; tũc matrimoniũ firmius quã antehac unquã. id aũt non fieret, si liceret utriq; cõtrahere denuo: tunc em̄ superuacuũ esset cõsiliũ Pauli de recõciliãdo. Possent hęc oia

multis sacrae scripturę locis cõfirmari, ex Prouerbijs, Ecclesiastico, & libro Sapiētię, sed studio breuitatis ul tro supsedere uisum est: ut tñ finē q̃cq̃ faciamus disse-rēdi sup hoc sacramēto, qa dici nõ potest quantũ ma litiae hic exoriturũ esset, si ianua siue fenestra pateret huic separatiõi matrimonioꝝ, & nõ ingratũ id foret diabolo, pmptissimo alioqn oĩm maloꝝ seminato-ri, cui nihil pinde acceptũ foret, q̃ ut cõtinua eēnt int cõiuges iurgia, & oĩs dissensiõis ppetua seminaria. Pessima ri ma peccã-di.

5. Ex oĩbus pdictis cõsequit, quantũ intersit inter matrimonij diremptionē in lege Mosaica, & nũc tē-pore euãgelij. (nõ curo q̃d Tertullianus uult illa assi milare & facere paria lib. 4. contra Marcionē. nam mox ei obijcerē, q̃d Hieronymus lib. cõtra Heluidiũ inq̃t: De Tertulliano nihil amplius dico, q̃ ecclesię eũ hoiem nõ fuisse. Nõ fuit eñ ulla matrimonij diraccess-ptio ĩ lege naturę usq; ad Moysen: & q; Abraã exclusit à se Agar, iussu dei fecit, q sic dixit ad Abraã: Nõ tibi uideat asperũ sup puero & sup ancilla tua, oĩa q̃ dixe-rit tibi Sara, audi uocē ei⁹. uox aũt illis hęc erat, Eijce ancillã hãc & filiũ ei⁹. Simile fuit de Aethiopissa Mo-ysi. Sed in lege tandē Mosaica, ppter duritiã Iudaeoꝝ pmisit deus matrimonia dirimi, & libellũ diuortij da ri, eo q; isti multũ ppensi erãt occidere uxores suas, cõsultius esse ratus pmitti diuortiũ q̃ uxoricidiũ. (di mitto opiniões, tractent in scholis, an repudiare sem p fuerit peccatũ, etiam autoritate legis factũ.) Diuortiũ in lege & euãgelio. Atq; hic iã patet discrimen inter diuortiũ legale & tēpore euãgelij: qa tunc libellũ repudij maritus tñ poterat uxori dare, uxor marito non item. Et in hoc melius cum uiris agebatur quàm cum mulieribus, eo quòd diuortiũ in hoc erat pmissum, ne mariti occiderent Deu. 24.

uxores, id autem de uxoribus non perinde timebat. Volens obmitto hic causas, quæ credebant dirimendo matrimonio sufficere in ueteri testamento. nobis hic satis est, multo leuiores rationes tunc satis fecisse quàm nunc. sic enim habet textus, Si uxor non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem. (Burgen. nititur hanc fœditatem contrahere ad solum illicitũ coitum, sed nescio quomodo posset obtinere, imò certus sum quod in Hebraismo nunquàm obtinebit.) Varijs modis exponunt hanc fœditatem. turpem rem dicit, de uerbo ad uerbũ interpretando. Lyra ait quosdam Iudæos fœditatẽ hãc referre tantum ad nouam aliquam & aduentitiã turpitudinem post matrimonium cõtractam, unde impedimentum proueniat liberis producendis, ut sunt in corpore lepra, sterilitas, epilepsia &c. In anima uero, si uxor sit malo ingenio prædita, & moribus impijs, unde periculum sit, ne ad ingenium istud liberi quoque recidant.

Equidem hic quod sentio libere dicam: siquidem locus scripturæ super hac re breuis admodum est, ut non possit facile quis certo aliquid pronunciare, tamen quod ueritati cõsentaneum, sacrisque literis & doctoribus fuerit cõforme, citra omnem temeritatem & pertinaciam ingenue eloquar. Et primum omnium inficias non eo, Iudæos nimium abusos fuisse repudio, postquam reuersi sunt domum ex captiuitate Babylonica, in eo etiam quæsiuisse innouationes multas & declarationes, suprà quàm textus pmittebat eis. certe & ex euangelio satis liquet, multa fuisse apud eos somnia & deliramenta huiusmodi in hac & alijs rebus, qbus non par: in iudaismo adhuc con

Libellus repudij.

Matt. 15. Mar. 7. Gal. 1.

stitutus etiam Paulus, tribuebat. Quare consentaneum est, eos etiã in hac parte amplã sibi seruasse ianuam prauaricandi, quando ipsi scribæ ex leuissima quoque causa (uti diximus homil. 3. in festo triũ regum) libellos dabant repudij. Hinc ipsi inter se Iudæi addubitabant & disputabant recte ne fieret, quando sic leuiter libelli repudij tradebant. Et Chrysostomus quoq; affirmat eos subinde ex industria solitos huiusmodi q̃stiones domino ꝓponere, sup q̃bus aliqua erat inter eos controuersia. Patet hoc inde, quando interrogabant illum dicentes, si licet homini dimittere uxorem suam quacunq; ex causa: quæstio hęc utiq; p̃supponit fuisse aliquos inter Iudæos q̃ hoc affirmarint, imo & opere expleuerint. Certe hic ipse textus facile mihi persuadet, Iudæos nimis ampliter extẽdisse textum & uerba legis: quapropter merito indignatus dominus, direptionem matrimonioꝝ strictius contraxit. Deinde nõ adducor omnino ut credam, adeo leuiter facta diuortia, ut dimiserit aliquis uxorem, quandocunq; cœpisset eum satietas illius, quod tunc quasi unam alia commutarit: neq; enim inter ethnicos cõpertum id est, iuxta illud satyrici: Sic fiunt octo mariti, quinq; ꝑ autũnos. Proinde uerisimile est, primum magna cum autoritate repudium esse obseruatum, ita ut fuerint constituti nonnulli ad quos primum ueniret maritus, illisq; diuortij causam indicarit. scribas eos uocabant, teste Augustino contra Faustum. Coram ijs cogebat ille rationem ostẽdere, q̃dnam fœditatis in uxore sua comperisset, sup ea decernebant scribæ. Hugo quoq; ait, marito rem quam denunciasset, iureiurando fuisse confirmandam. Tunc habito iudicio cũ nõ poterãt illi aliq̃ modo maritum

Tomo. 3.
Chrysost.
Matt. 19.
Repudiũ difficile.
Iuuen. satyr.
Tomo. 3.

à ꝓposito abducere, dabāt illi l.bellū repudij, quem ipse tradebat uxori, simulq; illā à se ablegabat. Tempus ꝓrogatiōis in hoc fuit cōstitutū, si interim cōiuges recōciliati int̃ se rursus cōuenirēt & cohabitarēt.

Itaq; omnibus modis mihi ꝑsuadeo, primum non adeo leuiter obseruata fuisse diuortia, quasi aliquis citra oēm cognitionem abegerit à se uxorē, dato ei in hoc libello repudij, qm̄ sic facilius licuisset uxorem repellere q̄ seruū, quem nemo poterat ante tēpus sine graui causa excludere. Id ut credam, duæ faciunt rationes, altera ex textu pendet, ubi dicitur in lege Moysi, si duxerit uir uxorē, & postea odio habuerit eā, & quæsierit q; occasiōes q̄bus dimittat eam, obijciēs ei nomen pessimum, quod nō inuenerit uirginem. Quod si manifeste declaratum & compertū fuerit, illam uirginem uenisse ad maritum, apprehendēt senes urbis istius uirū, & uerberabunt illum, condemnātes insuꝑ cētū siclis argēti, q̄s dabit patri puellæ, habebitq; eam uxorē, & nō poterit dimittere oībus diebus uitę suę.

Dent.22.

Hinc iā satis liq̄do patet, marito nō licuisse ꝓ suo arbitrio repudiare à se uxorē, sed cū q̄siuisse causam, q; non inuenerit illam uirginem. Quod si libere licuisset illi abigere uxorem, quorsum fuisset opus causari istud cum suo periculo tanto?

Præterea in eodē capite habet, q̄d si q̄s cōcubuerit cū puella filia alicui⁹, numeret patri eius q̄nquaginta siclos, ipsamq; seruet uxorē, nec à se dimittat oīb⁹ diebus uitæ suæ, q etiā sufficiēs est casus, ubi nō licebat uiro libere repudiare uxorē. Quapropter etiāsi non ita leuiter ꝑmissum est Iudæis à Moyse diuortiū, sicut illo suo libello deinde sunt abusi, tn̄ ita stricte ꝑmissum nō est, ut iā in euangelio ad solū adulterij ca-

Causa repudij.

sum est coarctatũ: atq; in hoc nõ assentior Burgẽsi, q repudiũ Mosaicũ etiã ad adulteriũ tm̃ referre conat: in hoc em̃ doctores oẽs cõueniunt, dñm ibi sustulisse legẽ Moysi de libello repudij. id aũt factũ nõ esset, si Moyses noĩe fœditatis tm̃ adulteriũ intellexisset, qa sic dñs usq; adeo nõ sustulisset, ut etiã cõfirmasset. Puto igit Iudæũ extra casum fornicatiõis, plurib⁹ etiam alijs ex causis potuisse à se repudiare uxorẽ, dato ei in hoc libello repudij, ut testat Nicola⁹ de Lyra. Ipse quoq; uidi librũ quendã Iudæorũ totũ de causis matrimonialibus, facile tam magnum, ut sunt Decretales, itaq; sine dubio multas habuerũt super ea re cõtrouersias & disputationes.

¶ 5. In hoc quoq; differẽtia cõsistit repudij in utraq; lege, qm̃ in lege Mosaica utriq; cõiugi pmissum erat contrahere denuo, atq; hoc communiter obseruatur (etsi non ignorẽ aliqs esse hic duros) de uiro, qui aliogn repudium cessisset in detrimentũ, non in bonũ: de muliere quoq; idem cõstat ex duobus locis scripturę iã ante inductis. Atq; hoc euidẽs est argumentũ contra Burgensem, qa in casu fornicatiõis nõ dabat libellus repudij, sed adultera lapidibus obruebat: deinde uxor non poterat amplius recõciliari cũ marito priori, mortuo uiro secũdo: sunt etiã q putent eã recõciliari nõ potuisse antea q̃ nuberet. (uerũ in hoc equidem nõ parũ dubito) nũc aũt uxor semp potest recõciliari marito à q̃ semel fuerit separata, si uideat illum sibi esse mitiorem redditũ magisq; placatũ, nubere tñ rursus non potest, quia tunc malefaceret, sicut Fabiola. Deut. 22.

Mouent quidẽ doctores dubiũ de Michol uxore Dauidis & filia Saul. is em̃ cũ dissentiebat à Dauide, filiã suã illi ademptã copulauit alteri, deditq; uxorem 1. Reg. 18. & 25.

Phalti. Tandem occiso Saul, & Dauide iam accepto
1. Reg. vlt. pro rege in Hebron, repetijt ille uxorē suam Michol,
quæ rursus abrepta à nouo marito, sociata est Dauidi. Quæstio est, quomodo potuerit Dauid denuo assumere Michol, quæ iam ipsum deseruerat, & nupserat alteri, cum constet ex lege, eum nō debuisse illam rursus assumere.

Deu. 24. Respondent ibi doctores, q̄d lex illa Dauidem non ligauerit, quia de marito loquitur, qui ipse à se reijcit uxorem, hoc autem ille non fecerat: deinde uerisimi-
1. Reg. 19. le est, quod Michol inuita recesserit à Dauide, quoniam adiuuit adhuc eum & liberauit, quando pater suus Saul erat eum interfecturus. Sine controuersia autem peccauit Phalti in hoc, quod alterius uxorem ipse duxit, peccauit & Michol quod consensit: quamuis aliqui conantur eam excusare, in eo quod ipsa putarit patrem suum habuisse potestatem eam alteri marito tradendi, sicut & Lia excusatur, quæ iussu pa-
Gene. 29. tris cum Iacob concubuit, is autem arbitratus est esse Rachel sororem ipsius.

4. Cum igitur satis hactenus contra Lutherum & alios ostenderimus, nunc tempore legis euāgelicę coniuges diremptos ultra non posse contrahere, reliquum est ut etiam aduersariorū diluamus obiecta, ubi ne simplices decipiantur irretiti sermone disputatorio, rē hāc omnē per quæstiones dissoluemus.

Questio prima. Et primum quidem quæri potest, Cur non licet uxori post diuortium cōtrahere cum alio matrimonium, cum tamen ex duobus coniugibus iam copulatis, alter potest cœnobium ingredi & professione facta, matrimonium id quoq; diremptum est, ita ut cōiunx q remāsit in mūdo, libere possit cōtrahere de

nuo, sicut Alexander tertius ipse constituit. (posset pluribus exornari, sed breuitati studeo.) C. verum de conuers. coniug.

Respondetur, uerum quidem est quod hac quæstione ꝓponitur, ratio autẽ illa est, quia isti duo cõiuges matrimoniũ nõ perduxerũt ad opus, neq; dũ facti sunt duo in carne una, itaq; cũ alter eorũ dedere se uelit in conditionẽ sublimiorẽ deoq; gratiorẽ, in uitã contẽplatiuã, nihil interim ademptũ ẽ alteri, q̃ minus libere possit cõtrahere matrimoniũ denuo. Adducenda hic essent multa, quibus uolens supersedeo. certe causam hanc ipse pontifex prætexit, dicẽs: Quia facti non sunt duo in carne una, fieri potest ut alter cõiugũ dedat se deo, alter in mũdo ꝑmaneat. Questio ii.

2. Quæritur, quid est quod coniugibus separatis non licet cõtrahere, cũ tamẽ is qui ꝓpter infidelitatẽ separatur, possit alteri copulari? iuxta id quod Paul' inq̃t: Quod si infidelis discedit, discedat: nõ eñ seruituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi. Quid [illegible] ergo coniuges quoque Christianos diremptos, rursus contrahere? 1. Corin. 7.

Ratio illius hęc est, q̃a ꝑ matrimoniũ Christianorum ꝑfe[illegible] unitas Christi & ecclesiæ, quæ quia inse[illegible], coniugiũ etiã Christianorũ in uita utriu[illegible]mi non potest: matrimoniũ aũt infideliũ, perfectum sacramentũ nõ est, imò neq; proprie est sacramentũ, ideoq; Paulus autoritate diuina fretus, potestatẽ dedit dirimendi illud, si alteruter cõiugũ nolit alteri cohabitare sine blasphemia dei, de quo iam suprà ad longum declarauimus ipsi.

3. Melius, inq̃t Paulus, est nubere quã uri, cur ita [illegible] cõiũx separatiõe facta, ne urat, nubere nõ audeat? Quia nimirũ ibi Paulus de ijs loq̃tur, q̃ liberã uolũt Questio iii.

habere cōtrahēdi potestatē uel cōtinēdi: alias eñ quę cunq; aliq̄ maritū haberet infirmū, ne ureret, uellet nubere alteri, quæ res magnū iniiceret scrupulum.

4. Non uidetur utiq; uerisimile, Christum deū uerum, aliter ꝓhibuisse diremptionem matrimonij in nouo testamēto, quàm olim uetuit per ministros suos in ueteri lege, quando utriq; cōiugi libere licuit cōtrahere denuo, q̄re igitur nō etiā nūc conceditur?

Quæstio. 4

Deut. 24.

Nihil utique probat hæc similitudo, quoniam lex antiqua imperfecta extitit, noua autem hæc perfecta est: deinde Christus ipse rationē ostēdit, quare Moyses permiserit Iudæis libellū repudij, fuisse duritiam cordis eorū: igitur Christus primū sustulit Mosaicā permissionē diuortij, deinde docuit in q̄ tantū casu liceret dimittere uxorem, simulq; ꝓhibuit, ne cuiquā illorū permissum foret ulterius cū aliquo cōtrahere.

Hebræo. 7

Mat. 19.

5. Quum dicit dominus, Quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: cum autem iam dirimitur matrimonium, plerunque fit hoc ob fornicationem. nunc uideri alicui forsitan posset, licere ei citra fornicationē ducere aliam uxorem, propter hanc ipsam causam.

Mat. 19.

Respōdetur ad hoc, q̄a in illis uerbis Christi duo prohibentur: primum, ne quis dimissa uxore, ducat aliam. Iam ergo uolūt doctores principium hoc (nisi ob fornicationem) non pertinere ad posteriorem prohibitionem, sed ad priorē, ne quis dimittat uxorem nisi ob fornicationem: sic transeunt communiter doctores, nā ita soluit Thomas, Richardus &c. licet Petr⁹ de Palude improbet illā, & det nouā solutionē, tamē ausus sum ei hoc phibere testimoniū, solutio sua est in subduplo deterior: tū Iohānes Maio-

Nisi ob fornicationem.

tis formar argumētū in ualidiori & fortiori forma, puta sic: Christus dixit, Si qs dimiserit uxorē suā ob fornicationē, & aliā duxerit, mœchať. Ergo à cōtrario sensu, si qs dimiserit uxorē suā ob fornicationē et aliā duxerit, nō mœchať. difficile ē signāter mōstrari, hic nō fore argumētū à cōtrario sensu, licet q sic distinguūt, ut exceptio deseruiat priori parti, & nō toti cōplexo, negarēt sic argui à cōtrario sensu. Verū ego nō tāti facio hāc rationē, qm̄ facile infringiť modus iste argumētādi, qa nō ualet, qū sensus à cōtrario est absurdus uel cōtrarius. Et ergo qa hic cōsequēs à cōtrario inductū est cōtraius diuinū à Paulo iussu dn̄i ꝓmulgatū, ideo hic nō potest sumi argumētū a contrario sensu. Præclare expēdit hūc locū Augustinus, ex q̄ breuiter ea citābimus q̄ scribit in libro de adulterinis cōiugijs ad Pollentiū. ita em̄ ait: Credo qa illud q̄d maius est, hoc dn̄s cōmemorare uoluit, maius aūt adulteriū esse qs negat, uxore nō fornicāte aliā ducere, q̄ si fornicantē qsq; dimiserit, & tūc alterā duxerit: non qa & illud adulteriū nō est, sed qa minus est, ubi dimissa fornicante, altera ducit: nam simili locutione usus est etiam apostolus Iacobus, cū dicit: Scienti bonū facere, & non facienti peccatū est illi. Nunqd ideo non peccatum est illi, q nescit bonum facere, & ideo non facit? utiq; peccatum est, sed hoc grauius, si etiam sciat & non faciat. Porro utrunq; esse adulterum, q uxore dimittit tam sine causa q̄ cum aliqua ratione, & aliam ducit, satis ꝓbať ex Marco & Luca, qui ambo de eo loquunť q dimittit uxorem & aliam ducit, hunc aiunt mœchari, neque addunt, an hoc faciat ꝓpter fornicationem uxoris, an non. Itaq; cum legerimus euangeliū Matthæi, non statim inde colligere

Difficile argumentum. | lib. 2. ca. 9. | Iacobi. 4. | Mar. 10. Luce. 16. | Aug. ca.

habere cõtrahẽdi poteſtatẽ uel cõtinẽdi:alias eñ quę cunq; aliq̃ maritũ haberet infirmũ, ne ureret, uellet nubere alteri,quæ res magnũ inijceret ſcrupulum.

4. Non uidetur utiq; ueriſimile, Chriſtum deũ

Queſtio.4 uerum,aliter ꝓhibuiſſe diremptionem matrimonij in nouo teſtamẽto, quam olim ueruit per miniſtros ſuos in ueteri lege,quando utriq; cõiugi libere licuit

Deut.24. cõtrahere denuo,q̃re igitur nõ etiã nũc conceditur?

Nihil utique probat hæc ſimilitudo,quoniam lex antiqua imperfecta extitit,noua autem hæc perfecta eſt:deinde Chriſtus ipſe rationẽ oſtẽdit, quare Moy

Hebræo.17 ſes permiſerit Iudæis libellũ repudij, fuiſſe duritiam cordis eorũ:igitur Chriſtus primũ ſuſtulit Moſaicã

Mat.19. permiſſionẽ diuortij,deinde docuit in q̃ tantũ caſu liceret dimittere uxorem, ſimulq; ꝓhibuit, ne cuiquã illorũ permiſſum foret ulterius cũ aliquo cõtrahere.

5. Quum dicit dominus, Quicunque dimiſerit uxorem ſuam,niſi ob fornicationem, & aliam duxe

Mat.19. rit,mœchatur: cum autem iam dirimitur matrimonium,plerunque fit hoc ob fornicationem. nunc uideri alicui forſitan poſſet,licere ei citra fornicationẽ ducere aliam uxorem,propter hanc ipſam cauſam.

Reſpõdetur ad hoc,q̃a in illis uerbis Chriſti duo prohibentur:primum, ne quis dimiſſa uxore, ducat aliam.Iam ergo uolũt doctores principium hoc(ni-

Niſi ob fornicationem. ſi ob fornicationem)non pertinere ad poſteriorem prohibitionem,ſed ad priorẽ, ne quis dimittat uxorem niſi ob fornicationem:ſic tranſeunt communiter doctores,nã ita ſoluit Thomas,Richardus &c.licet Petr⁹ de Palude improbet illã,& det nouã ſolutionẽ,tamẽ auſus ſum ei hoc phibere teſtimoniũ, ſolutio ſua eſt in ſubduplo deterior: tñ Iohãnes Maio-

tis format argumētū in ualidiori & fortiori forma, puta sic: Christus dixit, Si qs dimiserit uxorē suā ob fornicationē, & aliā duxerit, mœchat. Ergo à cōtrario sensu, si qs dimiserit uxorē suā ob fornicationē et aliā duxerit, nō mœchat. difficile ē signāter mōstrari, hic nō fore argumētū à cōtrario sensu, licet q sic distinguūt, ut exceptio deseruiat priori parti, & nō toti cōplexo, negarēt sic argui à cōtrario sensu. Verū ego nō tāti facio hāc rationē, qm̄ facile infringit modus iste argumētādi, qa nō ualet, qn̄ sensus à cōtrario est absurdus uel cōtrarius. Et ergo qa hic cōsequēs à cōtrario inductū est cōtra ius diuinū à Paulo iussu dn̄i ꝓmulgatū, ideo hic nō potest sumi argumētū a contrario sensu. Præclare expēdit hūc locū Augustinus, ex q̄ breuiter ea citabimus q̄ scribit in libro de adulterinis cōiugijs ad Pollentiū. ita em̄ ait: Credo qa illud q̄d maius est, hoc dn̄s cōmemorare uoluit, maius aūt adulteriū esse qs negat, uxore nō fornicāte aliā ducere, q̄ si fornicantē qsq dimiserit, & tūc alterā duxerit: non qa & illud adulteriū nō est, sed qa minus est, ubi dimissa fornicante, altera ducit: nam simili locutione usus est etiam apostolus Iacobus, cū dicit: Scienti bonū facere, & non facienti peccatū est illi. Nunqd ideo non peccatum est illi, q nescit bonum facere, & ideo non facit: utiq peccatum est, sed hoc grauius, si etiam sciat & non faciat. Porro utrunq esse adulterū, q uxore dimittit tam sine causa q̄ cum aliqua ratione, & aliam ducit, satis ꝓbat ex Marco & Luca, qui ambo de eo loquunt q dimittit uxorem & aliam ducit, hunc aiunt mœchari, neque addunt, an hoc faciat ꝓpter fornicationem uxoris, an non. Itaq cum legerimus euangeliū Matthæi, non statim inde colligere

Difficile argumentum.

lib. 2. ca. 9.

Iacobi. 4.

Mar. 10. Luc. 16.

Aug. ca.

debemus, illum adulterum non esse, q dimissa ob for nicationē uxore aliam ducit, sed adhuc dubitare nos oportet, donec & alios euangelistas consulamus, qui idem hoc narrant. Quod si enim secundum Matthæum, non quidem quod ad hanc rem pertinet, dictum est totum, sed ita pars dicta est, ut intelligeretur à parte totum, quod tanquam explanantes Marcus & Lucas, ut clareret plena sententia, totum dicere maluerunt. nam si quæsiero, cum uir dimittit uxorem suam ob fornicationem, adulter ne est, si duxerit aliam? Respondet Marcus: Quicunq; dimiserit uxorem suam, & duxerit alterā, mœchatur. Idem ait & Lucas. cur ergo alium sensum conaris eruere ex Matthæo?

Capite. 2. Affirmat hoc tandem & Augustinus perfectius, dicens: Omnis qui dimittit uxorem suam & ducit alteram, mœchatur. Dominus deus ecclesiæ suę sanctę gratiam suam concedat, ut liberata ab hoc & aliis erroribus omnibus euadat immaculata, sicq; sine ruga transferatur ad palmam & uictoriam regni cælestis, AMEN.

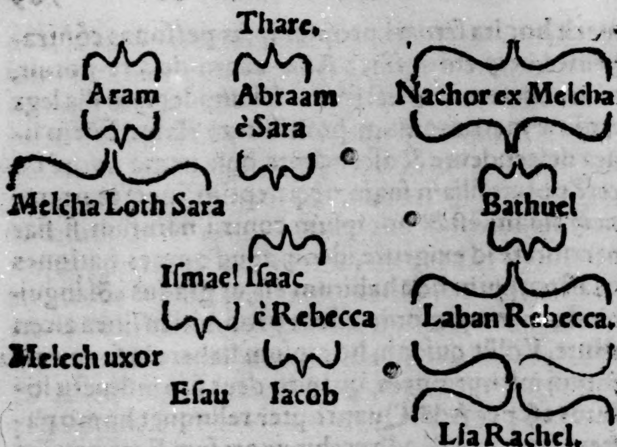
HOMILIA SEPTVAGESIMA septima, de gradibus consanguinitatis impedientibus matrimonium.

Omnis homo ad proximam sanguinis non accedat, ut reuelet turpitudinem eius. Leuitici xviij.

QVum primum instituit deus, charissimi, matrimonium, duorum coniugum uinculum, prouidit etiā, ut idem esset amoris mutui nexus cum obseruatione honestatis. Et quamuis ab initio nō po

merit hoc ita seruari, propter ipsas personas contrahentes, neq; enim filius Adæ aliam ducere potuit, nisi suam sororem uel fratris filiam, ideo'q; in illa lege naturæ matrimonium prohibitum tãtum fuit in linea descendente & ascẽdente, quia nemo uxorẽ ducere potuit filiam suam, neq; neptim, neq; matrem, neq; auiam. est & hoc ipsum contra naturam si fiat necessitate id exigente, ideo'q; apud omnes nationes quasi natiuum hoc habitum est, ut gradus cõsanguinitatis in matrimonio essent prohibiti in linea ascendente. Volũt quidam hoc ipsum habere in se matrimonij institutionem, quando deus suo instinctu locutus est per Adã: Quapropter relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit uxori suæ. Ecce patrem & matrẽ, quam ideo nemo potest ducere uxorem.

Concludũt insuper hic doctores, q̃d si iam Adam uel Eua, Seth siue Noe reuiuiscerent, neq; Adam posset uxorem aliquam ducere, neq; Eua cuiquam nubere, ideo'q; alterutro mortuo ante alterum, alter debuit manere in uiduitate, quia omnes homines in terra degentes tam uiri quàm mulieres, coniuncti sunt Adæ & Euæ in linea descendente directa. Sequitur quãdocunq; dicitur, quod in aliquo gradu consanguinitatis possunt aliqui contrahere matrimonium, uel non, intelligi semper debet de lineis lateralibus, non æqualiter & recta descendentibus: quoniam hæ numeros nõ habent. Inde colligitur ratio, quare patriarchæ ueteres in tã ꝓpinquis gradibus matrimonia copularint. Abraã cũ fratris sui Aram filiam Saram duxit uxorem, idem'q; deinde filio suo coniunxit Rebeccã, quæ sororis Saræ neptis erat. Iacob etiã accepit Liã & Rachel auũculi sui filias, ambas'q; sorores.

Perspicuum inde fit, quomodo patriarchæ in ꝓxi mis adeo gradibus matrimonia cõtraxerint. Iacob eñ duas sorores habuit, Abraã fratris sui filiam, similiter & Nachor & Esau, tñ in linea descẽdente & ascẽdente prohibitum hoc fuit. nam si filia nupsisset patri, aut filius matrẽ duxisset uxorem, idipsum sane futurũ erat tum contra oẽm honestatem, tum cõtra reuerentiã quã liberi exhibere debẽt parẽtibus suis.

Gradus in lege prohibiti.

2. Cæterũ lex Mosaica, auctis iam eiusdẽ etiam fidei hominibus, ut dilatarẽtur amplius inter Iudæos cognationes, cõtinet 12. interdicta à deo præfixa, quib⁹ ultra legem naturalem sic præcepit dominus: Omnis homo ad proximam sanguinis non accedat.

1. Nulla mulier nubat suo parenti, nec filius matrem ducat uxorem.

2. Nouercam quoq; suam nemo ducat.

3. Nullus sibi coniungat sororem, siue illa à pa-

tre, siue à matre sit soror, siue in coniugio, siue extra illud prognata.

4. Neptem suam nemo ducat.

5. Patris tui sororem nequaquam duxeris.

6. Similiter nec sororem matris.

7. Patrui tui uxorem tibi non copulabis.

8. Filij tui uxorem nunquam duces.

9. Fratris uxorem nullus ducet.

10. Nemo matrē potest uxorē accipere & filiā.

11. Nemo præsumat priuigni uel priuignæ filiam sibi copulare.

12. Vxoris suę sororem nullus duxerit, quandiu uiuet prior. Huiusmodi gradus obseruauit lex Mosaica, excepta tantum uxore fratris. nam si primus frater ex uxore sua sobolem nō habebat, cogebatur alius frater post mortem prioris illam ducere uxorē, aliàs Iudæi in omnibus obseruabant illam constitutionē legis. (miror B. Ambrosium ad Paternū dicere, non esse prohibitū, ne pater filiam suā accipiat in uxorem, cum tñ sit prima inhibitio, ne filius matrē aut filia patrē accipiat. sed hæc ualeāt.) Porro in nouo testamēto nō succurrit iam mihi aliud nisi de duabus inhibitionib⁹, altera est de Herode, q fratris sui uxorē Herodiadē duxerat, uiuente etiamnū marito. id esse iniquū, etiā sanguine suo ꝓfuso cōfirmauit Iohannes Baptista. Alterā habemus in Paulo de Corinthio illo, q nouercā suā duxerat uxorē. Ecclesia autē catholica instinctu spūsancti, q̊ gaudet gubernatore, plures interdixit & ꝓhibuit gradus, sicut infra enumerabimus. Iam nūc suo more irruūt Lutherani & clamitāt matrimoniū cōtractū inter ꝑsonas ꝑdictorū graduū 12. ꝓhibitoꝝ, nō esse matrimoniū, ideoq;

Deut. 25.

Epist. 66.

Mar. 6.

1. Cor. 5.

Ob. Lutheran.

dirimẽdum: quæcũq; autem ꝑsonæ ibi inhibitæ non sunt, eas contendunt nullis impediri amplius consanguinitatis gradib⁹, inde q ecclesia ꝓhibuit usq; in 4. gradum, id isti reijciunt & habent ꝓ traditiõibus humanis. Atqui ijs responderi facile potest in hunc modum.

Respõsio. Honestas etiam ꝑ se ipsa exposcit, inter homines ratiõis capaces obseruari gradus alios p̃ alijs, neque more beluarũ inter se cõmisceri. Gradus autem consanguinitatis inhibitos non poterunt utiq; colligere ex lege naturæ, quoniam sic frater uel ꝓpriã duceret sororẽ, uel certe fratris sui filiã, atq; hoc ipsum etiam aduersarij hoc nostro tempore dicunt esse iniquum. Quod si uelint p̃tendere legem Moysi, neq; id poterũt. cũ eñ nos iam Christũ habeamus & ecclesiam, non patiemur rursus nos intrudi in synagogã, & sub iugũ Mosaicũ reduci, uel eo maxime, q iam olim

Actuũ. 15. in primo cõcilio Hierosolymitano legalia Moysi p̃cepta sint sublata, exceptis ijs quæ ex lege naturę dependent. hinc & Paulus in multis locis, & cũ primis ad Gal. ꝓbat legem Mosaicam iam non esse seruandam. Ad hæc, p̃cepta Moysi populo Iudaico tantum sunt tradita, neq; alias gentes & nationes aliquid ligãt, nisi Iudaismum uelint recipere, sicut alienigenæ:

Psal. 147. sic enim canit Dauid, Nõ fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.

Ne pateat autẽ neochristiano, uel minima elabendi rimula, age dicat ille mihi, uelit ne caput 18. Leuiti-

Leuit. 34. ci recipere. rõnem reddat, cur illud suscipiat, reliq̃ p̃ce-

Leuit. 8. dẽtia & sequẽtia excludat, in q̃bus tñ etiã dicit Moyses, Hæc sunt iudicia mea & p̃cepta mea, sicut in illo. Atque tunc neochristiani cogerentur rursus uitulos, oues, hircos & similam offerre, sacerdotes suos iuxta

præceptum & obſeruationem legis conſecrare,neq; poſſent agrũ aliquem duplici ſemine conſerere,neq; ueſtem geſtare ex lana & lino contextam, nec de arbore aliquẽ guſtare fructum, niſi quæ per quinquennium iam protuliſſet fructus.non auderent quicquã guſtare de ſanguine,nec radere barbam,& alia multa,quæ ibi late deſcribuntur.nanq; ad finem ſic dicit dominus per Moyſen: Cuſtodite om̃ia p̃cepta mea, & uniuerſa iudicia,& facite ea.Ego dominus. Leuit. 19.

5. Cum itaque nos Chriſtiani contenti non ſimus gradibus conſanguinitatis ex lege naturę deductis,neque amplius nos ligat lex Moſaica,niſi quantum ex lege naturæ pendet:uidendum eſt igitur, unde deriuemus gradus matrimoniũ prohibentes. neque enim ex euangelio licet hoc petere, nec ex Paulo,niſi in duobus caſibus.reliquum ſit ergo, etiã hoc eſſe ex eorum numero quæ ad regimen ſpectant ſpiritusſancti in eccleſia,iuxta quod Chriſtus prędixit: Adhuc multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. cum autem uenerit paraclitus ſpiritus ueritatis, illе docebit uos omnem ueritatem. Spiritus itaque ille per eccleſiam ſuam leges conſtituit & gradus præſcripſit, in quibus non liceat matrimonium contrahere. huiuſmodi ſanctiones per generalia concilia, quæ uniuerſam repræſentant eccleſiam, promulgauit. Atque ideo Auguſtinus inquit: Cum genus humanum opus haberet poſt primam copulam,ut gignẽdo multiplicaretur, uiri ſorores ſuas coniuges acceperunt:quod ꝓfecto quanto eſt antiquius, compellente neceſſitate,tanto poſtea factum eſt damnabilius,religione prohibẽte.

Unde phi bitio graduum.

Iohã. 16.

Li. 15. de ciuitate Dei ca. 16.

Habita est enim ratio rectissima charitatis, ut homines quibus esset utilis atque honesta concordia, diuersarum necessitudinum uinculis necterētur: nec unus in una haberet, sed singulæ spargerentur in singulos. ac sic ad socialem uitam diligentius colligandam, plurimæ plurimos obtinerent. ut enim alium quisque habeat patrem, alium socerum, numerosius se charitas porrigit. Vtrūque autem unus Adam esse cogebatur. Pulchre tandem concludit, dicens: Ad humanum sensum uel alliciendum uel offendendum, mos ualet plurimum.

Institu. de nuptijs. Si igitur iam concilia introspiciamus, iam inde ab origine ecclesiæ in ipsis adhuc tēporibus martyrum, uidebimus quod consanguinitatem inæqualibus gradibus dinumerarunt, & causam quidem facile est colligere ex Calixto martyre, qui sic ait: Coniunctiones consanguineorum fieri prohibitæ, quoniam has & diuinæ & seculi prohibent leges. Et inde, Eos autem consanguineos dicimus, quos & diuinę imperatorum ac Romanorum atque Græcorum leges cōsanguineos appellant, & in hæreditate suscipiunt, neque repellere possunt. Cumque tunc temporis leges ciuiles non fuerint concordes, nemini mirum uideri debet, à sanctis etiam patribus gradus illos inæqualiter esse præfixos. Ita uidemus, quia Fabianus prohibuit affines contrahere usque ad tertium gradū, Calixtus omi honore priuauit qui ex consanguineis aliquam duceret, uel alteri nuberet. Iulius etiam in 7. gradū usque prohibuit. Idem constitutum est & in concilio Agathēn. & Hilerden. & à Gregorio Magno in concilio Meldensi. atque insuper in quadam epistola ad episcopos Gallię, idipsum renouauit Nicolaus papa, &

[Margin notes: Ad episcopos Gallię. — 35. q. 2. Fabianus Calixtus.]

confirmatũ est in cõcilio Lugduneñ. & Cabilioneñ. Quanuis non ignoro, in concilio Tolerano secundo sic esse decretum: Et hæc præcauenda salubriter sancimus, ne quis fidelium ꝑpinquam sanguinis sui usq; quo affinitatis lineamẽta generis successione cognoscit, in matrimonio sibi desideret copulari. Idem cautum est in concilio Vormatiensi, ubi circa connubia fidelium non exprimitur numerus graduum, sed tñ decernitur, ut nemo Christianus ex sua familia uxorem ducat, quandiu generationis series in memoria ꝑseuerat hominum. Obmitto statutum Gregorij secundi in cõcilio Romano, quod sic habet: Si qs commatrem spiritualem, fratris uxorem, neptem, nouercam, nurum, consobrinam duxerit in cõiugium, anathema sit. Istiusmodi constitutiones plurimas est reperire passim in conciliis Theodonis uillę, Maciensi, Aurelianẽsi, Agrippinẽsi, & Meldẽsi. Vide tu Iuonẽ. Cano. 5.

Gregori⁹.

Verum est quod ius antiquum pontificium seu canonicum, diu ꝑstitit in ꝓhibitione septem graduum consanguinitatis.

Attamẽ conciliũ magnũ & generale illud Romanum in ꝑsentia ecclesiæ Græcæ & Latinæ sub Innocẽtio tertio, definiuit hoc ad quartũ gradũ. in eo eñ sic statutũ legimus: Nõ debet reprehẽsibile iudicari, si secundũ uarietatẽ tempoꝝ, statuta quandoq; uarient humana, ꝑsertim cũ urgens necessitas uel euidẽs utilitas id exposcit: qm̃ ipse deus ex ijs quæ in ueteri testamento statuerat, nõnulla mutauit in nouo, statimq; secundũ & tertiũ gradũ affinitatis tollit, similiter & affinitatẽ inter filiũ alterius matrimonij cũ oibus cognatis prioris mariti eius uxoris, & matris filij sustulit. Adimit etiã reliqs gradus supra quatuor in

C. non debet de con sang. & affi ni.

consanguinitate. Atq; hæc omnia hactenus ita con stanter obseruata sunt in ecclesia: longe tamen ante hoc concilium Gregorius Magnus sic scripsit ad Augustinum Anglorum episcopum: Terrena quidē lex in Romana republica permittit, ut sibi fratris & sororis seu duorum fratrum germanorum, uel duarū germanarum filius & filia misceantur, sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem nō posse succrescere, & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Post aliquantum temporis Felix episcopus Messanensis scripsit ad hunc Gregorium, an ne illud ita pmisisset Anglis, cui ille humiliter respōdet, & confitetur fecisse se hoc ideo, quod tum recēs ad fidem fuerant Angli conuersi, & ne reciderent rursus, si forte durius tractarentur.

Gregori⁹.

4. Constat igitur, necessario obseruari debere discrimina graduum, idq; ob honestatē, humanamq; societatem & cōcordiam. cumq; gradus illi nimium fuerint angusti in lege naturæ, nos autem non ligat lex Mosaica, quā inualidam in hoc iam olim cognouerunt apostoli in concilio primo, in euangelio q̊q; & Paulo duo tantum gradus sint prohibiti, unū hoc nobis reliquum mansit, ut gradus illi & ordines seruentur iuxta leges atque constitutiones ecclesiasticas. Vbicunque ergo in ijs ꝓhibitis casibus duo coniunguntur citra permissionem superiorum & cōtra ordinationem ecclesiæ, illos non deus, sed diabolus coniungit: proinde huiusmodi matrimonia inualida & nulla esse declarat ecclesia.

Conclusio

Confirmat hæc Ambrosius, q proximus uixit ecclesiæ martyrum, neque studio lucri & auaritię talia scripsit. Vult autem ille prohibitiones istas sup gra-

Epist. 66. ad Paternum.

dibus cõsanguinitatis & affinitatis, ligare etiam nos Christianos, non tamen ideo quod eas constituerit Moyses, sed quia recepit ecclesia, & quod earum causa adhuc perseuerat, nimirum naturalis honestas, & humanę societatis dilatatio. Paternus igit uir potẽs, & B. Ambrosio bene notus, filio suo iungere uolebat uxorem, suam ex filia neptem, & ita ille duxisset uxorem sororis suę filiam. fucus causę hic erat, quod ista soror eius erat ex altera matre. Verum Ambrosius ineptam prætẽdit accumulationem nominum. ipse enim dicturus erat, Ecce hæc uxor mea est & neptis. Illa uero, iste mihi maritus & matris meæ frater est. Paternus, ei' auus fuisset & socer, sicq; dixisset ad eam, tu mea nurus & neptis es. atque ita naturalis amor liberorũ per huiusmodi coniugia multum fuisset confusus. Quod aũt Ambrosius assumit de lege diuina ꝓhibitũ de paternalibus fratribus, fateor me illius intelligentiam in Leuitico non assequutũ. nam ita ego digero 12. ꝓhibitiones Leuiticas.

In Germanico posueram figuram consanguinitatis & affinitatis simul uiri & uxoris: sed quia experimento didici, eam uix paucis fuisse intellectam, ideo in aliũ ordinẽ redegi, & hãc pręscribo pro uiro solo.

Matertera	5	Mater	6	Amita.
		1		
Patrui uxor	7	Petrucius	4	Nouerca.
		2		
Fratris uxor	8	Filia	3	Soror.
		11		
Vxoris soror	9	Neptis	10	Priuignus.
			12	Neptis.

Viro non est ducẽda

ALIA FIGVRA PRO mulicre.

Mulieri nō sic vir

Patruus	5	Pater	6	Auunculus
		1			
Amitæ uir	7	Berta	4	Vitricus.
		2			
Sororis uir	8	Filius	3	Frater.
		11			
Viri frater	9	Nepos	10	Priuignus.
			12	Nepos.

Ambrosi⁹. Inter cætera Ambrosius etiā sic inquit ad Paternum: Si diuina te prætereunt, saltem imperatorum pręcepta à quibus amplissimum accepisti honorem, haud quaquam præterire te debuerunt. nam Theodosius imperator etiam patrueles, fratres & consobrinos uetuit inter se coniugij cōuenire nomine. (Iustinian⁹ Iustinianus tamē permittit instit. de nuptijs. para. duorum, quia abrogauit codicem Theodosianū de Iustin. C. cōfir.) Quid multa? cum iam antea inter consanguineos sit naturale illud uinculum amoris, non est quod quęratur aliud nouū, ne forte succus ille natiui amoris arescat. Cæterū priusquā hæc omnia finiamus, summatim colligemus p̄sonas in lege prohibitas: Viro eñ duodecim personę erant interdictæ, cum q̄bus ei non licebat matrimonium cōtrahere.

1. Mater sua,
2. Filia,
3. Soror,
4. Nouerca,
5. Matris suæ soror,
6. Soror patris,

7. Patrui sui uxor,
8. Vxor etiam fratris,
9. Vxoris suæ soror,
10. Priuigna,
11. Neptis sua,
12. Vxoris suæ neptis.

Mulieri quoque inhibitę fuerunt totidem personæ, quia non poterat nubere

1. Patri suo,
2. Non filio,
3. Neq; fratri,
4. Neque uitrico,
5. Sed nec patruo;
6. Nec auunculo.
7. Neq; ei qui patris sui sororē habuit uxorē,
8. Neq; sororis suæ marito,
9. Nec mariti sui fratri,
10. Ac nihilo plus filio sui mariti,
11. Neq; nepoti,
12. Nec mariti sui nepoti.

Multo tamen plura includit lex ecclesiastica, qm̃ ibi non nepotes tãtum, sed & pronepotes numerantur & ultra, atq; ex parte matris non tantum amita, sed & liberorum illius neptes & proneptes: deinde non solum auus & auia, uerũetiam proauus & tritauus, sicut hæc omnia perspicue cernuntur in arbore consanguinitatis & affinitatis Iohãnis Andreæ, neque operæprecium illis hic lõgius immorari, qm̃ & molestum fuerit, & non perinde frugiferum.

Sed ut tandem rem hanc finiamus, consultum uidetur, nõnihil & de benedictione coniugũ adijcere, simulatq; eñ ex consuetudine cuiuslibet diœcesis co

pulãtur, sacerdos sic ait: Matrimonium per uos con tractum ego cõfirmo in nomine patris & filij & spiritussancti. In quibusdam diœcesibus, benedictio illa super coniuges dici solet pro foribus templi, atq; hoc ferè magis obseruatur.

In alijs locis fieri solet hoc post officium missę, quã & psalmũ, Beati omnes, legit sacerdos, & subdit orationem dominicã, cum illis uersibus: Saluum fac seruum & ancillam tuam. ℟. Deus meus sperantes in te, Mitte eis auxiliũ de sancto. ℟. Et de Sion tuere eos. Esto eis turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te ueniat. Dominus uobiscum. ℟. Et cũ spiritu tuo. Hinc subiungit aliquot collectas, quæ non in omnibus diœcesibus æqualiter obseruantur. communiter tamen dicitur illa, Omnipotẽs sempiterne deus, multiplica super nos gratiam tuam, & fideles tuos, quos hodierna die sacris ecclesiæ tuæ liminibus præsentamus, ab omni peccato propiciatus absolue. Omnipotens sempiterne deus, instituta tuæ prouidentiæ pio fauore prosequere, & quos legitima societate connectis, longæua pace custodi, per Christum dominũ nostrum, Amen.

Benedictio coniugum.

Collecta.

Gene. 2.

Postea propriam orat collectam super sponsam, dicens: Oremus. Deus qui potestate uirtutis tuæ de nihilo cũcta creasti, & q dispositis uniuersitatis exordijs, homini ad imaginem dei facto, ideo inseparabile mulieris adiutorium condidisti, ut fœmineo corpori de uirili dares carne principium, docẽs quod ex uno placuisset institui, nunquam licere disiungi.

Gene. 29. 27. & 22.

Deus qui tam excellenti mysterio cõiugalem copulam consecrasti, ut Christi & ecclesiæ sacramentum

Alia oratio.

præsignares in fœdere nuptiarum, respice propicius super hanc famulam tuam, quæ maritali iūgenda cō sortio, tua se expetit ꝓtectione muniri &c. sit amabilis ut Rachel uiro suo, sapiens ut Rebecca, longæua & fidelis ut Sara, sit uerecunda, grauis, pudore uenerabilis, doctrinis cælestibus erudita, sit fœcunda in sobole, probata & innocens in opere, & uideat filios filiorum suorum usque in tertiam & quartam generationem, & ad optatam perueniat senectutē, per Christum dominum nostrum, Amen.

Deus Abraam, deus Isaac, deus Iacob, benedic adolescentes istos, & semina semen uitæ æternæ in mentibus eorum per Christum. Respice domine super hanc coniunctionem per angelum tuum Raphaelem, ut sint sani, digni, & pacifici, atq; tua benedictione perfusi, per Christum. Benedic domine de cælis hanc conuentionem, & sicut tu misisti sanctū angelum tuum Raphaelem ad Thobiam & Saram filiam Raguelis, ita digneris domine mittere benedictionem tuam super istos adolescentes, ut in tua charitate permaneant, & in tua uoluntate consistāt, in amore tuo uiuant & senescant, ac multiplicentur longitudine dierum, per Christum dominū nostrū. Bene dicat uos pater & filius & spiritus sanctus, qui trinus est in personis & unus in essentia, ille multiplicet semen uestrum, & augeat incrementa frugum iustitiæ uestræ, ut cum iustis & deum timentibus secure astare mereamini in die domini, Qui uiuit & regnat deus in secula seculorum. Amen. Alia. Alia. Thobię. 8.

Deus pater, deus filius, deꝰ spiritus sanctus sit semper uobiscum, ipse coniungat uos impleatq; benedictionē suā in uobis. Benedictio dei patris Alia.

& filij & spiritus sancti descēdat super uos & maneat semper, Amen.

Deinceps aspergendo utrunque aqua benedicta, dicit: Angelus domini bonus comitetur semper uobiscum, Amen.

Lapsi Lutherani.

Etsi igitur neochristiani huic sacramēto summum subtrahunt honorem, dum negant esse sacramētum, quod eis elapsum est primum non satis prospicientibus, nunc enim Lutherani omnes & perfidi apostatæ cuperent se id nunquam cogitasse, quoniam iam ordinem coniugalem summis efferunt laudibus.

Itaque cum principio benedictiones huiusmodi & orationes in copulatione matrimoniorum (sicut in refutatione ordinationis nouæ Brandenburgensis Marchionatus superioris in Franconia & Nurenbergensis, ipsi monstrauimus) cum alijs ecclesię cæremonijs omnibus pro ludibrio haberēt, deinceps tamen re melius cōsiderata, benedictiones illas rursus ab ecclesia uelut furtim mutuarūt. Insuper in quibusdam locis ultra has nostras cōfinxerūt ipsi multa alia deliramenta, sicque temere sua somnia pro præceptis iactitant, & simplicibus inculcare conantur, uolentes suas nugas obseruari ab omnibus: ordinatinones autem Christianorum plus mille hactenus annis seruatas, reijciunt & contemnunt.

Fiat fiat domine.

Vt quid domine differs? quid ita permittis homines in tam cæcam prolabi insaniam? Da domine & cōcede illis errorem suum agnoscere, agnitumque deserere, & ecclesiæ tuæ sanctæ iugiter adhęrere.

6. Cæterum quia catabaptistæ nihil omnino tribuunt benedictioni coniugum, sicut & quidam Lutherani ab initio sequentes errorem Vuicleph, erant

in eadem sententia, paucis hoc quoque cõfirmabimus ex sacris literis & probatis constitutionibus, præter usum multis iam seculis receptissime approbatum. Principio enim deus ipse matrimonium benedixit, iuxta illud q̃d dicit Moyses: Creauit deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, ad imaginem dei creauit illum, masculũ & fœminam creauit eos, benedixitq́ue illis deus. Obseruatũ hoc ita est deinceps in cõtinuo usu, quod etiam Thobias cõfirmat: nam cum illi Raguel formosam & piam filiam suam Saram cõiungeret, apprehensa utriusque manu dextra, sic dixit: Deus Abraam, & deus Isaac, & deus Iacob uobiscum sit, & ipse coniungat uos, impleatq́ue benedictionem suam in uobis. Neochristiani autem qui abrogare conantur omnes ecclesiasticas benedictiones, putant hæc tanquam ex ueteri testamẽto desumpta, non ligare nos Christianos ex euidenti & necessario præcepto, quibus contra obiicimus nos & libere profitemur, hoc semper cõstanti usu fuisse in ecclesia obseruatum, atque à sanctissimis uiris seruari p̃ceptum: sic enim constitutũ in sancto cõcilio Aphri. 4. Sponsus & sponsa cum benedicẽdi sunt à sacerdote, à parentibus suis, uel à paranymphis offerantur, q̃ dum benedictionem acceperint, eadem nocte pro benedictionis reuerentia in uirginitate permaneant.

Bñdictio nuptialis probatur. Gene. 1.

Thob. 7.

Prima nocte virginitas seruetur. Can. 13.

Longe etiam antea in ipsa adhuc ecclesia martyrum Euaristus papa, qui circa annum octogesimũ à Christi ascensione rexit ecclesiam, inter reliqua scribens ad episcopos Aphricanos, sic ait: Custoditum & traditum habemus, ut uxor legitime uiro iungatur. Aliter enim legitimum (ut à patribus accepimus, & à sanctis apostolis eorumq́ue successoribus traditũ

Euaristus

inuenimus) non fit coniugium, nisi ab his qui super fœminam dominationem habere uidentur, & à quibus custoditur, uxor petatur, & à parentibus propinquioribus sponsetur, & legibus detur, & suo tempore sacerdotaliter (ut mos est) cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur. Docet deinde, q̃modo ad biduum uel triduum debeat insistere orationibus, & castitatem seruare, ut hinc pij nascantur liberi, qui etiam deo placeant in operibus suis.

Ecce quomodo ante mille quadringentos annos Euaristus affirmat, in usu fuisse consuetudinem hanc benedicendi.

35.q.3.nulli. Præterea concilium Lugdunense non dissimile statuit in hunc modum: Nulli ex propinquitate sui sanguinis usq; ad septimum gradum uxores ducant, neque sine benedictione sacerdotis (qui autem nupturi erunt à sacerdote benedicti) nubere audeant, nec aliter præsumant.

C.127. Testatur idem & Augustinus in quæsti. noui & uete. testamẽti, dicens: Omnia quæ facta sunt, dei nutu multiplicata & meliorata sunt super terram, nec enim aliter posset accidere, q̃ dei uoluntas & benedictio decreuit seminibus. Et infra, cui⁹ rei traditio in synagoga mansit, & nũc in ecclesia celebratur, ut dei creatura sub dei benedictione iungatur. Inducit ibidem multa per totum caput, quę ad matrimonium pertinent. affirmat etiam ibi Petrum fuisse principẽ apostolorum, & quod non liceat sacerdotibus uxores ducere. meminit & Saxoniciæ &c. Similiter quoque Ambrosius ad S. Vigilium primum episcopum
Epist. 70. Tridẽtinum, sic scribit: Cum ipsum coniugium uela-

mine sacerdotali, & benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest dici coniugium, ubi non est fidei concordia?

Sed ut finiam, Siricius in Can. 4. ad episcopũ Tarraconensem sic ait: Illa benedictio, quam nupturę sacerdos imponit, apud fideles cuiusdam sacrilegij instar est, si ulla transgressione uioletur. Dominus deus det coniugibus suam pacem & gratiam in pręsenti, gloriam quoq; æternam in futuro. Amen.

CONCLVSIO OMNIUM HOMILIARUM DE SACRAMENTIS.

AVdistis hactenus dilectissimi in domino, de singulis septem sacramentis ecclesiæ, quę nobis sua immensa pietate & misericordia motus dñs Iesus reliquit in remedium animarum nostrarũ, ad augmentum & incrementũ gratiæ diuinæ: omnia eñ illa sacramenta uirtutem suam uniuersam & efficaciam obtinent ex merito passionis & mortis Christi, ex eius preciosissimo sanguine in salutem nostrã atque redemptionem profuso, qm̃ teste Paulo, lex euangelica cõfirmata est in nobis, quam deus testatus est signis & portentis, uarijsq; uirtutibus & diuisionibus spiritussancti secũdum suam uoluntatem. Eam nimirum spiritussancti gratiam distribuit ille per sacramenta, quæ eodem censentur numero, septenario scilicet quo dona illius. Siquidẽ Christus ipse redemptor est idemq; saluator, qui facit prodigia & signa, signa sacramentorum, quæ utiq; iuxta testimonium Danielis, pronuncianda & passim sunt prædicanda, & tanto quidem magis, quanto præstantiora sunt, gratiamq; huberiorem conferunt q̃ sacramẽta

Heb. 2.

Dan. 3.

ueteris legis, sicut iuxta promissionem diuinã tãdem
Hebræ. 7. consummatũ esse testatur Paulus. Atq; hoc petijt Sa
Eccle. 36. piens ille à domino, cũ diceret: Innoua signa, immu
ta mirabilia, glorifica manum & brachium dextrũ.
Quid aliud est innouare signa, nisi ex sacramẽtis ue-
teris legis facere noua, ex circuncisione baptismum,
ex agno paschali uerum Christi corpus, ex unguẽto
sacro unctionem extremam &c.? Lex enim umbrã
Heb. 10. Luc. 10. tantum habuit futurorum bonorum, ideoq; tam Le
uita q̃ sacerdos legalis pterijt, donec ueniret Samari-
tanus Christus dominus, qui & infudit uinum cum
oleo in uulnera hominis saucij, ipsumq; imposuit su-
per iumentum gratiæ suæ, quã nobis concedat omi-
bus deus in secula benedictus, & post hãc uitam, glo
riam immortalitatis æternæ, Amen.

FINIS.

Finiunt homiliæ de septẽ sanctis sacramentis ec
clesiæ catholicæ, uel eo maxime nunc istis peri-
culosissimis tẽporibus editæ, quibus iratus de-
us tot errores & hæreses permittit exoriri in eccle-
sia sua, ut catholici inde confirmẽtur, lapsi ex frater-
na charitate hic moniti resurgant & emẽdentur, de-
usq; super omnia & in omnibus glorificetur, & Chri
sti passio, unde sacramenta omnia uirtutẽ suam ob-
tinent, pdicetur. Domine Iesu Christe, placeat maie-
stati tuæ donũ tuum, labor qualiscunq; meus. Amẽ.

SOLI DEO GLORIA.

Iohannes Metzinger uertit, Eckius diligenter, q̃-
tũ per occupatiões licuit, reuidit, & emẽdauit. Et pce
ptor & auditor beneuolenti lectori se cõmendant.